

ปีที่ 9
ฉบับที่ 4

(มิถุนายน 2564)

Vol.9 No.4

(June 2021)

Journal of MCU Peace Studies

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-ISSN : 2539-6765

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 (มิถุนายน 2564)

Vol. 9 No. 4 (June 2021)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September - October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภовังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **บรรณาธิการบริหาร**

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ผศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● **กองบรรณาธิการ**

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ,
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.อุทัย สติมัน,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิตานาจ โสภภาพ,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ดร.พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์,
มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ชลัท ประเทืองรัตน,
สถาบันพระปกเกล้า

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● **Executive Editor**

Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● **Editorial Board**

Dr.Phrakhruvinaithonsuriya suriyo,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr.Phra Pramote Vadakovid,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr. Sanya Kenaphoom,
Rajabhat mahasarakham University
Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof.Dr.Nisanart Sopapol,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Dr. Padtheera Narkurairattana,
Mahidol University
Dr. Chalath Pratheuangrattana
King Prajadhipok's Institute

นายสุชนา ศิริธัญกร,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mr. Suchaya Siritanyaporn,

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา),

มือถือ: 061-296-1654 Line ID: piyanat1996

อีเมลล์: piyanat.sa@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

Tel. 061-296-1654 ID line: piynat1996

Email: piyanat.sa@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

คชาภรณ์ คำสอนทา: Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanna (Langkaew)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม

ฉบับที่ 4 มิถุนายน

ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

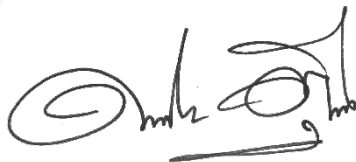
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิกที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จากบทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันหรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 4 (มิถุนายน 2564) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ

วิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อย่างอารยชนยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโน, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย: Research Articles	
Unsafe house environment influencing on depression in the elderly in Thailand.....	1308-1327
<i>Rangsima Thipprakmas, Jiraporn Chompikul, Supattra Srivanichakorn, Aroonsri Mongkolchati, Kawinarat Suthisukon, Kriengsak Thamma-Aphiphol, Jutatip Sillabutra, Weerawit Viripiomgool and Kenika Chanchanakit</i>	
Business Management Strategies in the COVID-19 Situation.....	1328-1336
<i>Duangta Saranrom, Wisanan Ouparamai and Aphiradee Saranrom</i>	
ความโกรธและตัวตน: รูปแบบในการแสดงความโกรธ ของผู้ขับรถยนต์และการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในกรุงเทพมหานคร: Anger and the Self: Driver's Pattern of Anger Expression in Traffic Collision in Bangkok Metropolitan.....	1337-1351
<i>ชญาน์ภักษ์ ทิพพาบุญ และ กীরติ ชื่นพิทยาธร: Chanyaphach Thippaboon and Keerati Chenpitayaton</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ใช้บริการโลจิสติกส์สำหรับอุตสาหกรรมยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน: The Development of Decision Support System of Logistics Service Users for Processed Rubber Industry in the Area of Indochina Intersaction.....	1352-1365
มานิตย์ สิงห์ทองชัย, ธรีณี มณีศรี และ สกุนา อนุวาริพงษ์: Manit Singthongchai, Tharinee Manisri and Sakuna Anuvareepong	
การประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในชาดกล้านนา: The Construction of Meaning for Women in Lanna Jataka Literary Works.....	1366-1382
ดลยา แก้วคำแสน และ ปฐม หงษ์สุวรรณ: Donlaya Kaewkhamseen and Pathom Hongsuwan	
รูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ: The Model of Academic Administration of the Faculty of Nursing, Rajabhat University.....	1383-1895
ณรงค์กร ชัยวงศ์, กระพั่น ศรีงาน และ โกวิท วัชรินทรานุกร: Narongkorn Chaiwong, Krapan Sri-Ngan and Kovit Vajarintarangoon	
แนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย: Thailand's Strategic Guidelines in Developing Aircraft Maintenance Industry.....	1396-1414
นิตติยา โขสันเทียะ, ชนิสรา แก้วสวรรค์ และ ภัทรี ฟรีสตัด: Nittiya Khosantia, Chanissara Kaewsawan and Phatre Friestad	
เวสสันดรชาดก: วรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ในการรับรู้และการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: Vessantara Jataka: The Sacred Literature in the Perception and Cultural Construction of Pakse People, Champasak Province, Lao People's Democratic Republic.....	1415-1429
กอบชัย รัฐอุบล และ ปฐม หงษ์สุวรรณ: Kobchai Ratubon and Pathom Hongsuwan	

เรื่อง	หน้า
กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน: The Administrative Strategies for Subdistrict Quality Schools Under the Office of the Basic Education Commission.....	1430-1443
เอกลักษณ์ พลศักดิ์, ชวนคิด มะเสนะ และ ไพวุฒิ ลังกา: Ekkalak phalasak, Chuankid masena and Piwut lungka	
พุทธธรรมาภิบาลกับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง: The Buddhist Good Governance and Philosophy of Moderate Postmodernism.....	1444-1454
พระครูโอภาสสรราชิคุณ (ชาตรี อาสโภ), ลีริกร อมฤตวาริน, กীরติ บุญเจือ และ เอนก สุวรรณบัณฑิต: Phrakhru Ophassarathikhun (Chatree asapho), Sirikorn Amaritwarin, Kirti Bunchua and Anek Suwanbundit	
การเสริมสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร: The Encouragement of Cooperation in Regulating Competition in the Information Society.....	1455-1471
สาธิตา วิมลคุณารักษ์, นิสิต อินทมน, ชีรเดช มโนลีหกุล, วรณวิภา เมืองถ้ำ, ภาณุมาศ ขัดเงางาม, สันทัต ทองรินทร์, สมบัติ พันธวิศิษฐ์ และ อัครชัย นรบิน: Sathita Wimonkunararak, Nisit Intamano, Theradej Manoleehagul, Wanwipa Muangtum, Panumas Kudngaongarm and Aukkan Norabin	
ผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมอง ขั้นสูง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนพรหมจักรสังวร จังหวัดลำพูน: The Results of the Learning Activities with Mindfulness and Concentration as a Base for Developing Executive Functions of Junior Secondary School Students at Phrommajaksangworn School, Lamphun Province.....	1472-1484
พงศ์สันต์ เกษมพงศ์สันต์, จิตตินันท์ บุญสธิรกุล และ กรกฏา นักรัก: Pongsun Kasempongsun, Jittinun Boonsathirakul and Karakada Nugkim	

เรื่อง	หน้า
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ และความยินดีแนะนำของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรี: Factors Affecting the Intention to Revisit and the Willingness of Thai Tourists to Recommend the Historical Heritage Sites in Lopburi Province.....	1485-1496
สุธิษา เชญชาญ, สุมาลี สว่าง และ อัมพล ชูสนุก: Sutisa Chenchuan, 2Sumalee Sawang and 3Ampon Shoosanak	
กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย : Marketing Logistic Strategies of Small and Micro Community Enterprises for Food Products in Thailand.....	1497-1512
เสาวพร สุขเกิด, ขวาลิต ศุภศักดิ์อำรง, สุนทรี วิพัฒน์ครุฑ และ เพ็ญภา จุ่มพลพงษ์: Saowaporn Sookkerd, Chavalit Supasaktamrong, Sunthree Wiphatkrut, and Phennapha Chumphonphong	
การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ.: A Study of Best Practices for Managing the ONESQA Network Center.....	1513-1525
สรชัย ชูชีพ, ศศิธร Wachirapanyapong, Sawitree Jujia, Chavalit Supasaktamrong and Sahaschai Praneetpolgrung	
คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน: The Quality of Work Life of Private Organization Employees.....	1526-1538
ขวาลิต ศุภศักดิ์อำรง: Chavalit Supasaktamrong	
บุพปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร: The Antecedents Affecting the Decision-Making to Purchase Packaging Products of Entrepreneurs in Bangkok.....	1539-1552
มนตรี อิฐวรรกร, ดวงสมร รุ่งสรวรรคโพธิ์ และ สุดาวรรณ สมใจ: Montri Itvarakorn, Duangsamorn Rungsawanpho and Sudawan Somjai	

เรื่อง	หน้า
มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และกระบวนการผลิตที่มีผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์: Skill Standards of Labor Force, Knowledge of Labor Force, Skills and Expertise, and Production Process Affecting Furniture Exports.....	1553-1564
<i>ปาไลดา คักดีกีร์ติ: Palida SakKirati</i>	
คุณสมบัติของผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นการตลาด ความสามารถด้านการตลาดและความได้เปรียบในการแข่งขัน ที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย: Qualifications of Entrepreneurs, Market Orientation, Marketing Capability, And Competitive Advantage Affecting on Micro Entrepreneur Performance.....	1565-1579
<i>ฐิตาพร สุขโข, สูดาวรรณ สมใจ และ ชาญเดช เจริญวิริยะกุล: Titaphon Sukkho, Sudawan Somjai and Chandej Charoenriryakul</i>	
รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน: A Model of Thai Steel Industry Management Towards Becoming A Sustainable Green Industry.....	1580-1593
<i>ณัฐพร ยงวงศ์ไพบูลย์: Natthaporn Yongvongphaiboon</i>	
การศึกษาองค์ประกอบความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น: A Study of Components of Adolescent Attachment in Family.....	1594-1602
<i>ปาล ศรีจันดารี และ รังสรรค์ โฉมยา: Pal Srijandari and Rungson Chomeya</i>	
พฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย: Consumer Behavior, Marketing Strategy, Integrated Marketing Communication, and Management Affecting the Direct Sales Management in Thailand.....	1603-1613
<i>มุกดา ผิวขำ, ณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์ และ สุทธิพงศ์ บุญผดุง: Mukda Phiwkham, Natnaporn Aeknarajindawat and Suttipong Boonphadung</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุ novice: The Development of Training Courses According to the Buddhist Teachings to Promote the Ability to Comply with the Threefold Training for the Newly Ordained Monks.....	1614-1626
สุจินตนิท หนูชูสิทธิ์สกุล, ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ ไสว พักขาว: Sujintanintha Hnuchuseesakul, Paatoon Sinlarat and Sawai Fakhao	
พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย: The Development of Instructional Model Based on the Buddhist Teachings to Promote Problem-Solving Ability for the Upper Secondary School Students.....	1627-1640
พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง, ไพฑูรย์ สินลารัตน์และ ไสว พักขาว: Phrapalad Rachan Khwanmuang, Paatoon Sinlarat and Sawai Fakhao	
อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เขตภาคเหนือตอนบน: Local Food: Process of Management of Highly Popular Local Food Based on Nutritious Principle for Health Enhancement of Aging People in Upper the Northern, Thailand.....	1641-1652
พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒน์, รวีโรจน์ ศรีคำภา, กาญจนา คำจตุติ และ คุณญา แก้วทันคำ: Phrakrusangkharuk Boonserm Kittivanno, Raweeros Sricomepa, Kanjana Damjutti and Kunya Kaewtankham	
การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาสังคมพหุ วัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร: The Coexistence of People in Multicultural Societies in Thailand: A Case Study of Multicultural Society of Tharae Subdistrict, Muang District, Sakon Nakhon Province.....	1653-1665
พระเมธีวราญาณ (สายเพชร วชิรเวที) และ พระมหาสุขสันต์ สุขวฑฒโน: Phra Methivorayan (Saipetch Vajiracvedi) and Phramaha Sooksun Sukhawattana	

เรื่อง	หน้า
บุพปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม: Antecedents Affecting the Prosecution of a Money Laundering case in the Jurisdiction Process..... อิสราพร นรินทร์, นิช วงศ์สงงจำ และ ณรงค์ กุลนิตะ: Issraporn Narin, Nich Wongsongja and Narong Kulnides	1666-1680
อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572): The Scenarios of the Characteristics of Early Childhood Teachers in the Next Decade (B.E. 2562 - 2572)..... วชิราภรณ์ ศรีผา, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และ ชวนคิด มะเสนะ: Wachiraporn Sripha, Suwimon Phoglin and Chaunkid. Masena	1681-1694
โมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน: A Model for Sustainable Development of a Peaceful Society of the Three Southern Border Provinces..... วินัส ธรรมสาโรรัชต์, นัทนิชา হাসุนทรี และ ทวี แจ่มจำรัส: Venus Thamsarorat, Natnicha Hasoontree and Tawee Jamjumrus	1695-1706
รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42: School Administrative Management Model of Buddhist Thailand Quality Award Under Secondary Educational Service Area Office 42..... กฤษณะ ไกรสี, อานนท์ เมธีวรฉัตร และ วรกฤต เถื่อนช้าง: Kritsana krisee, Anond Metheewarachatra and Worrakrit Thuenchang	1707-1723
กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: The Strategies for Sexual Harassment Prevention of Students in Schools Under the Secondary Educational Service Area Office in the Northeast Region..... วิเชียรศักดิ์ ทิพลิงห์, วลัยกา ฉลากบาง, พรเทพ เสถียรนพแก้ว และ เอกลักษณ์ เพียสา: Wichiansak Thipsing, Wannika Chalabang, Pornthep Steannoppakao and Ekkalak Pheasa	1724-1737

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควรวบรวมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา: A Model for the Quality Development of Merged School Administration Under the Primary Education Service Area Office.....	1738-1751
วลินดา รสชา และ ฉลอง ชาตรุประชีวิน: Walinda Roscha และ Chalong Chatrupracheewin	

บทความวิชาการ : Articles

วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต): Buddhist Discourse on Superstition in Thai Society According to the Viewpoint of Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto).....	1752-1764
จักรพันธ์ แสงทอง: Jakapan Sangthong	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Unsafe house environment influencing on depression in the elderly in Thailand*

^{1,2}Rangsima Thipprakmas, ¹Jiraporn Chompikul, ³Supattra Srivanichakorn,
¹Aroonsri Mongkolchati, ¹Kawinarat Suthisukon, ¹Kriengsak Thamma-Aphiphol,
⁴Jutatip Sillabutra, ¹Weerawit Viripiomgool and ¹Kenika Chanchanakit

¹ASEAN Institute for Health Development, Mahidol University, Thailand.

²Rasisalai Hospital, Srisaket province, Thailand.

³Department of Disease Control, Ministry of Public Health, Thailand.

⁴Faculty of Public Health, Mahidol University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Rangsima.Thi@outlook.co.th

Abstract

The house environment has a contribution to the prevalence of depression in the elderly. Unsafe house environment tend to enhance the depressive conditions of the elderly. This study was conducted to determine prevalence of depression, and to examine if unsafe house environment influencing on depression in the elderly in Thailand. A national cross-sectional survey which the data collection was conducted from December 2012 to April, 2013 was employed in this study. A total of 4,564 elderly was selected by the multi-stage random sampling. Chi-square tests and multiple logistic regression were used to examine associations between independent variables and depression in the elderly.

The researcher found that the prevalence of depression within the last 2 weeks in the elderly was 30.6%. Chi square tests detected the factors significantly associated with depression in the elderly were age groups, sex, education levels, marital status, occupation, types of family, religion, income per month, economic self-reliance, safe house environment, quality of life, family relationship, having a disease and daily life activities. In multiple logistic regression, low income per month (Adj. OR=1.29, 95% CI=1.05-1.59), little economic self-reliance (Adj. OR=1.89, 95% CI=1.27-2.80), poor quality of life (Adj. OR=7.26, 95% CI= 4.16-12.66), fair quality of life (Adj. OR=2.81, 95% CI=2.01-3.92), having a disease (Adj. OR=1.69, 95% CI=1.37-2.09), needed assistance for daily life activities (Adj. OR=1.61, 95% CI=1.19-2.18) and unsafe house environment (Adj. OR=2.03, 95% CI=1.59-2.61) were still remained as the

*Received June 16, 2021; Revised June 23, 2021; Accepted June 28, 2021

significant risk factors for depression in the elderly. After adjusting for other factors, the elderly who lived in the unsafe house environment were about 2 times more likely to get depression than those living in the safe house environment. The findings indicate that providing job opportunity to generate income for poor elderly should be widely promoted across the country. The local authority should take more responsibility in making the house environment more safe for the elderly.

Keywords: Depression; Elderly; Unsafe house environment; Quality of life; Thailand

Introduction

Depression is a mental health disorder characterized by chronic unhappiness, inability to experience pleasure, exhaustion, difficulty concentrating, appetite and sleep changes, feelings of guilt or worthlessness, and suicidal ideation (Pocklington, 2017). It is a mood disorder that can lead to a consistent feeling of lack of interest or sadness. It could directly influence a person able to think, feel, or act. If such symptoms last for more than 2 weeks, it is called to be depression. Different symptoms are associated with depression including feeling sad, teary, lonely, unhappy or empty (Araújo et al. 2015).

Many people misinterpreted depression symptoms as aging (Frerichs et al. 2016). Therefore, most geriatric depression symptoms were left untreated leading to more serious problems. A study carried out in nursing home, patients revealed that increasing depression could lead to a rising likelihood of death from diseases. Depression also increased the risk of death from a heart attack. While death was a common risk among patients of depression, another serious impact was suicidal feeling. Elderly patients with depression tended to have suicidal thought with a lack of interest in living life (Fok et al. 2014). The suicide rate among elderly patient between the age of 65 and above was a serious issue highlighted by National Institute of Mental Health. While it impacts life quality, it also affects the social behavior along with their ability to deal with life challenges. Thus, treatment of depression was highly important to ensure a safe and healthy life for the elderly.

While anxiety was among the most alarming mental disease of US, depression was also increase in prevalence; not only in the US but in different parts of the world. According to WHO (WHO, 2017) during 2017, 264 million individuals around the world suffered from persistent depression. However, during the year 2018, the total number of the elderly found to be dealing with different types of depression has reached 322 million. Only 3.4% of the

entire world population were found to have depression, while the figure excluded several older people that may experience symptoms but were not diagnosed for depressive disorder (Wisajun, and Lotrakul, 2018). In developing countries or low developed countries, people tend to have more serious levels of depression. While depression was increasing in different countries, it was also found that depression among females was higher (4.1%) when compared to males (2.7%) (McLaren et al. 2015).

In Thailand, depression has been a prevalent mental disorder which was under-recognized, not only by people affected but also by the public and by the health personnel. A study of WHO further revealed that around 800,000 older people suicide on a yearly basis, and among these individual's depression due to different reasons, was a common phenomenon. The study further revealed that depression remained among the top causes of suicide. Some studies showed that among different age groups, adults were found to have a high rate of depression while suicide was also increasing among the adults (Snippe et al. 2016). During the year 2012, some studies revealed females tended to have higher depression and suicide rates when compared to males. Furthermore, the study also concluded that depression was higher among adults above the age of 45 years. While the younger population between age 15-18, had lower depression, the people above the age of 60 also had a low depression. Other studies pointed that depression among adults, the elderly above the age of 70 were at higher risk of developing depression disorder when compared to other age groups.

In Thailand, the prevalence was as high as 68% when mild depression was included in the statistic in the year of 2016. Despite high rates of geriatric depression, depression was underdiagnosed and undertreated in this population which indicated a need for research to identify risk factors and develop effective interventions. The prevalence of depression in Thailand has been reported to range from 5.9 to 38.9% (Woolhouse et al. 2015) depending on the study population and the instrument used in the study. Females have been shown to be more likely to have depression than males (Andrews et al., 2018). Past research had shown that marital status, economic situation and family relationships played a role in geriatric depression. The risk was higher for women and religion had a protective effect (Hung et al. 2017; Charoensakulchai et al. 2019).

Due to limited studies available to define root causes leading to depression, there would be a gap in preventative measure development to address depression in the elderly in Thailand. Thus, this study was significant as it addressed a gap in the existing academic

literature, as there had also been few studies about risk factors of geriatric depression in Thailand. Despite research indicated that cultural context influenced how particular risk factors contributed to the likelihood of developing depression (Hung et al. 2017). The research identified whether unsafe house environment or other factors were contributing to depression. Thus, the research was significant as identifying geriatric depression risk factors where the findings would be useful for developing preventative measures.

The main objective of this study was to examine prevalence and risk factors for depression in the elderly in Thailand. The research significantly contributed by increasing awareness regarding issue of increasing depression in the elderly. It revealed the root causes of depression that government must target to prevent the risk from increasing. It could help the government in developing programs that help to educate the society regarding the adverse effects of geriatric depression. It could also help in development of reforms and measures required to reduce risk of growing geriatric depression in the society.

Objectives of the Research

1. to determine prevalence of depression in the elderly in Thailand.
2. to examine if unsafe house environment influencing on depression.

Research Methodology

This research was conducted as a national survey. The study population for this research comprised older men and women residing in Thailand, with elderly defined as ≥ 60 years of age, which is the threshold typically used for classifying individuals as seniors in Thailand. Their family members were working away from home. The inclusion criteria were: 1) elderly individuals who lived for six months or more in the study area, 2) elderly individuals raising their grandchildren aged ≤ 18 years or disable persons and 3) elderly individuals living with their spouse or alone.

Study participants were recruited from four regions in Thailand: Bangkok, Central, North, and Northeast and South. The two provinces with the highest and second-highest numbers of elderly residents were selected from each region to ensure sufficient representation of seniors, and a random sampling technique was used to choose 20% of the districts in each province for regional representation. A list of the provinces and districts that will be included in this research provided in Table 1.

Table 3.1 Selected regions, provinces, and districts

Region	Provinces	Districts
North	Chiang Mai	Mueng, Sanpatong, Jomtong, Chiang Dao and MaeYe
	NakhonSawan	Nong-bua, PaiSalee and Takfa
North East	NakhonRatchasima	Mueng, Non-Thai, KornbureePratai, Sengsang and Sikew
	KhonKaen	Wang Noi, Wang Yai, Pon, Ban Pai and Nong Song Hong
Central	Bangkok	Ratchathewi and Phayathai
	Nonthaburi	Bangbuatong, Sai-Noi and Bang Yai
	Chonburee	Mueng, Bo Thong, PhanasNikhomandNongYai
	Supanburee	Dan Chang, Don Jadee, Au Thong and Nongyasai
South	Nakhon Si	Mueng, Chawing, Hausa and No pitta
	Thammasat	
	Songkhla	Radon, Kasasin and Stingray

Step 1: The sample size was estimated using a confidence interval of 95%, an acceptance error of 1.5%, and a proportion of having depression in 2016 of 0.68. The authors added 20% to the sample size in case of any incomplete data. Thus, the required sample size was at least 4,564. Multi-stage random sampling was employed to draw a sample. The participants were recruited from four regions in Thailand: north, northeast, central and south. Two provinces with the highest and second-highest numbers of elderly residents were selected from north, northeast and south regions. Four provinces with the large number of the elderly were selected from the central region to ensure sufficient representation of seniors.

Step 2: The questionnaire that was created for this research comprised eight parts.

The first part was designed to collect socio-demographic data including age, gender, education level, marital status, occupation, type of family and religion. This part comprised of eight questions.

The second part of the questionnaire included a series of question about health care and personal diseases such as having hypertension, diabetes, etc. This part comprised of 6 questions.

The third part was about relationship of their family relationship with living together 5 questions. The participants got 0 point if they did not do, 1 point if they sometimes did and 2 points if they always did it.

The fourth part of questionnaires was designed to assess the economic situation. This part comprised of 3 questions interviewed about the family income per month income comparing with expense and economic self-reliance. This part also included the safe house environment which consisted of 7 questions. The scoring was 1 point if the participants said YES. and was 0 point if they said NO. The participants having total score of 7 points were classified into living in safe house environment.

The fifth part consisted of information about social support. This part included 8 questions. The scoring was 1 point given if the participants received social support, 0 if they did not receive any social support.

The sixth part which designed to assess quality of life. Questionnaires about quality of life comprised of 5-point Likert scale of 26 questions that divided into 2 groups; positive statement (23 questions) and negative statement (3 questions). The scoring was 1 point for NO, 2 points for LESS, 3 points for MODERATE, 4 for VERY MUCH and 5 points for MOST for the positive statements, and vice versa for negative ones. Sum of the score was 26 - 130 points which was classified into three levels: 26-60 points for low, 61-95 points moderate and 96-130 points for high.

The seventh was about doing daily life activities. There were six questions which classified the participants into two group: helping him/herself with everything, needed an assistant.

The eighth part was about depression in the elderly which consisted of eight questions. The participants got 1 point if they said YES (they had the symptom), 0 if they said NO. The question number 1-6 was a screening test for the depression. If the participants had three score or more, this indicated having depression (Department of Mental Health, 2014). The question number 7-8 was about suicide ideation.

Step 3: In order to ensure the validity of the questionnaire, The Questionnaire was checked for content validity by discussing with Experts in Mahidol University and who were working in related fields in the study area, Discussion was held together with the researchers to scrutinize the issues of intelligibility, specificity of variables to be measured and significance of the contents of the questionnaire. For the reliability of the instrument, a pre-test was carried out to explore the unclear or ambiguous questions. This pre-test helped in assessing reliability.

The reliability of the questionnaire was analyzed by SPSS version 21. Cronbach Alpha coefficient of the questionnaire was used to test the reliability of family relationship and quality of life which were 0.773 and 0.713.

Step 4: Data were collected from December 2012 to April 2013. The first phase required contacting government agencies representing the 10 provinces and developing a plan to collect data in collaboration with public health departments, government hospitals, and other governmental organizations. Next, a formal permission letter for data collection will be drafted, after which the researcher met with representatives from various government agencies to discuss specific aspects of the data collection plan and procedures. The six research assistants collected the required data, and accuracy checks were conducted before proceeding with data analysis. The data collection process was conducted after getting approval from the Ethic Committee of the Institute for Population and Social Research and Human, Mahidol University (COA. No 2010/343.2111). The participants verbally signed the consent form before the data collection. The researcher allowed for anonymous self-administration. Maintaining respondent anonymity was important for this research because the participants were asked to provide information about sensitive subjects such as health issues, family conflicts, economic difficulties, and negative emotional states. Respondents tend to be more honest when answering personal questions on sensitive topics if they could do so anonymously, so self-administration reduces the risk of social desirability bias.

Step 5: The Data analysis included both descriptive statistics (frequencies, means, standard deviations, median and quartile deviation) and inferential statistics. The inferential statistics included the Chi-square tests and multiple logistic regression which were used to examine associations between independent variables and depression in the elderly.

Research results

Objective 1: The results show in Table 1 which greater proportion of females (66.6%) as compared to males. The majority (76.4%) of participants finished primary school. The marital status of a great proportion (47.1%) was noted as 'widowed'. Only 49.8% were employed. About half (50.2%) were raising their grandchildren alone, 31% were living alone and 16.4% were living together, while 2.4% reported living with a disabled person. The inquiry about the economic situation informed that 60.2% were earning 3000 THB (about US\$ 96.8) or more. The median income was noted to be 3000 THB, with a minimum of 0 THB and the maximum of 95,000 THB. The researcher also inquired about the safety of the house

environment. The participants had to respond to a total of 7 statements as shown in Table 2. While 96.4% responded that their houses have sufficient light and electricity, only 88.8% revealed that their house is safe from an accident. Overall, the majority (80.6%) reported that they lived in safe house environment. However, 19.4% reported that their house environment was unsafe (Table 3). The researcher categorized the participants on the basis of their quality of life and showed that a large number of participants rated their quality of life as moderate (78.5%) as shown in Table 3. Besides, the factors of family relationship, daily life activities, and having at least one disease were also investigated in this study. The majority (53.2%) were having a moderate level of family relationship, while 26.1% reported the low level. The results of daily life activities reflected that only 11.4% had a dependence on others while 88.6% could help themselves. Considering the health care status of the participants, only 30.4% were not having a disease, while the rest reported having at least one disease (Table 3).

Table 1 Distribution of participants by socio-demographic factors

Socio-demographic factors	Number	Percent
Gender		
Male	1519	33.3
Female	3045	66.7
	4,564	100.0
Age groups		
60-69	2,105	46.1
70-79	1,721	37.7
>80	738	16.2
	4,564	100.0
Median = 70, QD = 6, Min = 60, Max = 101		
Education levels		
No education	824	18.1
Primary school	3,467	76.0
Secondary school	178	3.9
Vocational	55	1.2
Bachelor	40	0.9
	4,564	100.0
Marital status		
Single	438	9.6
Married	1,689	37.0
Widow	2,140	46.9
Divorced/separated	297	6.5
	4,564	100.0

Socio-demographic factors	Number	Percent
Occupation		
Unemployed	2257	50.2
Employed	2307	49.8
	4,564	100.0
Types of family		
Raising children alone	2,289	50.2
Living together	748	16.4
Living alone	1,413	31.0
Living with a disabled person	111	2.4
	4,564	100.0
Religion		
Buddhism	4348	95.2
Christian	67	1.5
Islam	149	3.3
	4,564	100.0
Income per month (Baht)^{\$}		
< 3000	1814	39.8
≥ 3000	2744	60.2
Median = 3000, QD= 1725, Min=0, Max=95000		
	4,564	100.0
Economic self-reliance		
Not at all	189	4.1
Little	1,489	32.6
Moderate	2,421	53.1
High	465	10.2
	4,564	100.0

^{\$} 31 Baht for US\$ 1

Table 2 Distribution of participants by living in the safe house environment

Safe house environment	Number	Percentage for Yes
My house is stable and strong.	4,186	92.0
My house can protect the sun and rain.	4,299	94.5
My house has a toilet and space around the house which is comfortable and safe.	4,260	93.6
My house has sufficient clean water to use.	4,370	96.1
My house has sufficient light and electricity.	4,393	96.4
My house (inside and outside) is safe from an accident such as slip and fall inside.	4,032	88.8
My house is safe from the robber and far from the source of the amulet.	4,144	91.3

Table 3 Distribution of participants by risk factors of depression

Variables	Number	Percent
Safe house environment		
Yes	3,672	80.5
No	892	19.5
	4,564	100.0
Quality of life levels		
Low	312	6.8
Moderate	3,370	73.8
High	882	19.3
	4,564	100.0
Median=82, QD=8, Min=30, Max=129		
Family relationship levels		
Low	1,082	23.7
Moderate	2,624	57.5
High	858	18.8
	4,564	100.0
Daily life activities		
Did everything by himself/herself	4,056	88.9
Needed an assistant	508	11.1
History of having at least one disease		
Yes	3,240	71.0
No	1,324	29.4
	4,564	100.0

The participants were directly inquired for the symptoms of depression. Table 4 illustrates that 30.6% of participants were found to have depression. The highest prevalence (34.8%) was detected in the Central Region of Thailand.

Table 4 Distribution of participants by having depression and regions

Regions	Having depression			
	Yes		No	
	Frequency	Percent	Frequency	Percent
North	111	27.4	294	72.6
Northeast	568	28.8	1406	71.2
Central	470	34.8	880	65.2
South	140	28.9	344	71.1
Total	1289	30.6	2924	69.4

Objective 2: The results of the research founds that, Association between the socio-demographic factor and depression. In Table 5 presents that age groups, gender, education levels, marital status, occupation, types of families, religion, income per month, and economic self-reliance were statistically significant associated with depression in the elderly. Table 6 shows the elderly who regarded their house environment as unsafe tend to have 2.08 times more chances of depression (OR=2.08, 95%CI=1.77-2.44) than those who lived in a safe house environment. Multiple logistic regression using backward Wald procedure, in which all the insignificant factors were excluded from the model (Table 7). The following factors were still remained as the significant factors associated with depression in the elderly: low income per month, little economic self-reliance, poor quality of life, fair quality of life, having a disease, needed assistance for daily life activities and unsafe house environment. After adjusting for other factors, the elderly who lived in the unsafe house environment were about 2 times more likely to get depression than those living in the safe house environment.

Table 5 Association between the socio-demographic factor and depression

Socio-demographic factor	n	Depression		Crude OR	95% CI	P-value
		Yes (%)	No (%)			
Age groups						
60-69	2,081	25.8	74.2	0.56	0.46-0.68	<.001
70-79	1,698	33.6	66.4	0.81	0.67-0.99	0.034
>80	785	38.3	61.7	1		
	4,564					
Gender						
Male	1,402	28.2	71.8	1		
Female	3,162	31.8	68.2	1.19	1.04-1.37	0.015
	4,564					
Education levels						
No education	858	39.6	60.4	2.20	1.57-3.10	<.001
Primary school	3,379	29.1	70.9	1.38	1.00-1.90	0.047
Secondary school and above	327	22.9	77.1	1		
	4,564					
Marital status						
Single	536	29.6	70.4	0.85	0.68-1.08	0.182
Married	1,697	27.7	72.3	0.78	0.67-0.89	<.001
Widow/Divorced/separated	2,331	33.0	67.0	1		
	4,564					

Socio-demographic factor	n	Depression		Crude OR	95% CI	P-value
		Yes (%)	No (%)			
Occupation						
Unemployed	2,273	35.0	65.0	1.53	1.34-1.74	<.001
Employed	2,291	26.1	73.9	1		
	4,564					
Types of families						
Raising children/taking care of a disable person alone	2,473	28.2	71.8	1		
Living together or alone	2,091	33.2	66.8	1.27	1.11-1.45	<.001
	4,564					
Religion						
Buddhism	4,331	30.5	69.5	0.82	0.59-1.13	0.022
Christian/Islam	233	34.9	65.1	1		
	4,564					
Income (Baht per month)						
< 3000	1,824	38.3	61.7	1.80	1.58-2.06	<.001
≥ 3000	2,740	25.6	74.4	1		
	4,564					
Economic self-reliance						
Not at all	234	47.9	52.1	4.07	2.70-6.14	<.001
Little	1,455	43.3	56.7	3.39	2.59-4.43	<.001
Moderate	2,357	24.1	75.9	1.41	1.08-1.83	0.012
High	518	18.4	81.6	1		
	4,564					

Table 6 Association between independent variables and depression

Independent variables	n	Depression				P-value
		Yes	No	Crude OR	95% CI	
		%	%			
Safe house environment						
Yes	3,585	27.4	72.6	1		
No	979	43.9	56.1	2.08	1.77-2.44	<.001
	4,564					
Quality of life levels						
Low	355	69.0	31.0	16.40	10.84-24.83	<.001
Moderate	3,344	32.1	67.9	3.48	2.72-4.47	<.001
High	865	12.0	88.0	1		
	4,564					
Family relationship levels						
Low	986	36.2	63.8	2.05	1.60-2.63	<.001
Moderate	2,784	27.0	73.0	1.33	1.06-1.67	0.013

High	794	21.7	78.3	1		
	4,564					
Having at least one disease						
Yes	3,109	34.0	66.0	1.75	1.50-2.03	<.001
No	1,455	22.8	77.2	1		
	4,564					
Daily life activities						
Needed assistance	651	51.8	48.2	2.78	2.29-3.39	<.001
Did everything	3,913	27.8	72.2	1		
	4,564					

Table 7 Multiple logistic regressions for predictors of depression in the elderly

Risk factors	Adjusted OR	95% CI	P-value
Income per month			
< 3000	1.29	1.05-1.59	0.017
≥ 3000	1		
Economic self-reliance			
Not at all	1.54	0.82-2.90	0.184
Little	1.89	1.27-2.80	0.002
Moderate	1.04	0.71-1.51	0.854
High	1		
Quality of life levels			
Low	7.26	4.16-12.66	<.001
Moderate	2.81	2.01-3.92	<.001
High	1		
History of having at least one disease			
Yes	1.69	1.37-2.09	<.001
No	1		
Daily life activities			
Needed assistance	1.61	1.19-2.18	0.002
Did everything	1		
Safe house environment			
Yes	1		
No	2.03	1.59-2.61	<.001

After performing the Chi-square test, the researcher then computed the full model of multiple logistic regressions to analyze the association between the predictors and depression (Table 7). It has been carried out to interpret the impact of independent variables in a controlled setting. On including significant independent variables in the full model of logistic regression, it is notable that the factors of age groups, gender, education levels, marital status,

occupation, and family relationship that were significant association in the Chi-square test were found to have no significant association with depression in full model of regression.

The remaining factors of income per month, economic self-reliance, quality of life, disease history, daily life activities, and safety house environment were then considered for their significant association with depression. After adjusting other factors, elderly with monthly income of < 3000 THB were 1.27 times more likely to have depression (OR=1.27, 95%CI=1.02-1.58). Elderly having little economic self-reliance have 1.84 time more likely to get depression (OR=1.84, 95%CI=1.23-2.77). The elderly with low level of quality of life are found to have 6.99 times more likely to get depression (OR=6.99, 95%CI=3.97-12.31), while the moderate level of quality of life renders 2.75 odds for depression (OR=2.75, 95%CI=3.97-12.31).

The disease history renders the elderly to have 1.63 times to get depression (OR=1.63, 95%CI=1.31-2.03). The dependence on others for daily life activities makes the elderly have 1.56 times more likely chances of depression (OR=1.56, 95%CI=1.14-2.13). In addition, elderly with unsafe house environment tend to have 1.99 times more likely to get depression (OR=1.99, 95%CI=1.55-2.55) than those living a safe house.

The New body of knowledge

Figure 1 A Conceptual Model of Unsafe house environment influencing on depression in the elderly in Thailand.

The study concluded that depression was not the mere outcome of a single actor; rather it was influenced by a combination of biological, psychological and social factors. According to biopsychosocial model was a framework that combines biology, socio-

environment, and psychology related factors for the study of disease. The present study independent variables were derived from various theories related to the bio-psycho-social model and empirical evidence from past literature. According to existing literature, biological factors that influenced depression included age, gender, education, religious, etc. On the contrary, according to the theory proposed by Gilbert, social environmental factors such as the relationship with families, daily life activities, family type, role and status and education influence the physical as well as mental health of people. Finally, psychological factors, such as safety house environment and quality of life were the strongest to influence depression among adult. Individuals living in unsafe conditions with a violent partner tend to face a higher degree of depression when compared to safer individuals. Furthermore, When the quality of life is high, the psychological factors were also found to be high. In the view of biopsychosocial theories was strongly criticized for understanding disease or issue related to human health due to limited factors taken into account. A person might develop depression due to physical disabilities, or despite living quality life, demographic reasons or other external factors. Over the years, the model was used to study depression using different new factors, such as expanding social factor to spirituality and culture. This study used similar bio-psycho-social theories to drive variables influencing depression among the elderly of Thailand. The study used a socio-demographic variable, quality of life, social support and other variables previously used by a number of researchers that used biopsychosocial models. The study could determine which of the factors were strongly related to the depression prevalent among the elderly of Thailand.

Discussion of research results

The study collected data from the five regions of Thailand, including the Central, North, North East, and South. It was ensured for governing the integrity of the research findings to serve the intended objectives. In this regard, the researcher focused at least 20% representation from each region, to integrate generality. Besides, the research has been conducted on the elderly population of Thailand, since the previous literature has a significant knowledge gap in predicting the predictors of depression among this population of Thailand. Thus, the current study contributed to the field of study by presenting a comprehensive set of findings on the predictors of depression among Thai elderly. The following section discussed the results achieved by analyzing the survey findings through SPSS tools. More specifically, the credibility of the research findings was reassured by supporting the findings with previous

literature. At first, the researcher inquired the participants about having depression, which generated the results of almost 31% (i.e., 30.6%) elderly people to have depression, while almost 69% (i.e., 69.4%) denied in this regard. These findings were contrary to the reported statistics (34) that informed the prevalence of mild depression among Thai seniors to be almost 68%. Therefore, these responses cannot be regarded as credible enough to comprehend the real scenario as a whole, since there could be the impact of embarrassment, self-consciousness, or reluctance in reporting the challenging conditions. Accordingly, the researcher conducted a custom survey and investigated a number of factors that were related to depression, in order to generate coherent findings. The section below first demonstrated the prevalence of depression across Thailand's elderly people and then narrows the findings to identify the key predictors of depression across the Thai seniors. The current study aimed at identifying factors associated with the geriatric depression among elderly people in Thailand. The researcher took valued insights from the previous literature regarding the phenomenon and identified the knowledge gap in the literature with respect to presenting a comprehensive set of findings on the variety of contributing factors of depression among Thai elderly people. In this regard, the overall study endeavored to achieve the research objectives in terms of determining the prevalence of depression in the elderly in Thailand and examining the key factors associated with depression. The factors were specifically related to the social-demographic aspects of elderly life, including gender, marital status, economic situation, religion, family type, family relationship, quality of life, daily life activities healthcare history/status, social support, education, and occupation of the targeted population. It was notified that the researcher has only estimated the impact of factors on depression in terms of strength of association between the variables, rather than justifying the cause-and-effect of their contributions. As such, 4,564 participants from four key regions of Central, North, North-East, and South of Thailand (at least 20% participation from each region). The collected data were analyzed using SPSS statistical measures of Chi-square and simple and multiple logistic regression. Accordingly, the results of the study were interpreted based on the values of odd ratios at 95%CI. The data acquired from elderly Thai people affirmed the impact of all the studied factors on the prevalence of depression across the population. However, the unique contribution of this study was specific to the narrowed outcomes of the multiple logistic regression model (evaluating the impact of factors in a controlled setting). As a result, the key predictors of depression had been identified as the 'economic situation', 'safety of house environment', 'daily life activities', 'level of quality of life', and 'healthcare history/statuses

of the elderly Thai people. Research on depression among the elderly has long been investigating the phenomenon on the basis of multiple physical, psychological, and situational variables. As a general comment, the previous literature could be argued to have focused the investigation on depression or depressive symptoms to cause health issues. On the other hand, researchers also reported certain factors as the main contributors of geriatric depression among individuals. However, a knowledge gap existed, since the literature could not report the impact of all the factors in a particular frame of reference. In more precise words, a comprehensive account of the contributing factors of depression was missing. Therefore, the current study has at first filled this knowledge gap in the relevant field of study.

Secondly, the gap in the literature specifically highlighted the representation of Thailand elderly population. The importance of focusing this aspect of a knowledge gap in the literature is more explicit from the focus of the researchers and practitioners on globally increasing prevalence of depression among the elderly. Only a few research works focused the Thai population (Ma et al. 2105; Muramatsu, 2012) while the reported scenario of elderly minimal consideration for health care services also intensify the scenario (McLaren et al. 2015).

Primarily, the researcher contributed to the field of study by presenting valued insights into the factors of geriatric depression among Thai elderly people. Even though the findings were not generalizable across the diverse cultural settings, the study has still enhanced the integrity of the Thai literature. Thus, the findings provided a clear direction for future researchers to investigate the cause and effect of the identified factors of depression, and add value to the Thai literature. It was notified that the prevalence of geriatric depression has been approaching high rate in Thailand. In the same context, it has also been reported that elderly Thai people are reluctant in accessing healthcare services or encounter challenges in accessing the health care providers for their mental or physical health issues (McLaren et al. 2015). Such a scenario clearly indicates the need for intervention strategies that would at first instill readiness among elderly people to realize the need for health care services, and then ensuring accessibility to the services. In this manner, it would be possible to reduce and prevent the increasing prevalence of depression among Thai seniors. With respect to instilling readiness and acceptance towards using healthcare services, community-level interventions were advised. In this regard, participatory learning approach needed to be adopted while involving different community groups, in order to generate a credible solution for serving the needs of the community (Kim et al. 2009). The findings of this study would help to target the specific community groups in this regard, i.e., the representation of females,

widowed/separated/divorced people, living alone or together, having low educational status, having a disease history (specifically mental or physical illness), unemployed people, and having low monthly income must be ensured.

With respect to ensuring accessibility to healthcare services, certain aspects were of utmost consideration. For instance, healthcare centers or clinics need to be on walking distance for the community, specifically for the physical difficulties of Thai seniors. In addition, mobile health service would serve the intended objectives of reducing the rate of depression in society. In this regard, health promoters or health visitors as primary healthcare service providers would further facilitate the process, if the individuals were selected from the community, and trained accordingly. Furthermore, if there was a referral system in place, the hierarchy must be transparent and comprehensible to the healthcare users and also the care providers.

Suggestions

1. It has the potential to provide direction to the future researchers, should be study indepth about routine daily life risk factor in the elderly and root cause that bring the elderly to get depression, both in the Thai-specific and general contexts. If a researcher adopts a Thai-specific research plan, the findings of the current study would facilitate the researcher in determining how the identified factors eventually contribute to depression among Thai elderly people. On the other hand, if the researcher aimed at investigating the prevalence of depression across diverse national or regional settings, the custom survey of this particular research would facilitate the intended objectives of generality.

2. The particular survey questionnaire of this study could be further developed to estimate the mediating role of different physical and mental health illnesses. In this manner, the integrity of the literature would further improve to report the scenario of geriatric depression in Thailand elderly population. In general, future researchers and practitioners were recommended to invest extensive efforts in broadening the remission criteria for depression among elderly society individuals.

3. The qualitative research was recommended to obtain the information about the depression in the Elderly and the causes of depression. The in-depth interview should be conducted among the female elderly aged ≥ 80 years.

References

- Andrews, G. et al. (2018). Computer therapy for the anxiety and depression disorders is effective, acceptable and practical health care: an updated meta-analysis. *Journal of Anxiety Disorders*, 55, 70-8.
- Araújo, JR. et al. (2015). Folate and aging: Role in mild cognitive impairment, dementia and depression. *Ageing Research Reviews*, 22, 9-19.
- Aylaz, R. et al. (2012). Relationship between depression and loneliness in elderly and examination of influential factors. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 55(3), 548-554.
- Bhamani, MA., Karim, MS., & Khan, MM. (2013). Depression in the elderly in Karachi, Pakistan: a cross sectional study. *BMC Psychiatry*, 13(1), 181.
- Cao, W. et al. (2016). A community-based study of quality of life and depression among older adults. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 13(7), 693-703.
- Charoensakulchai, S. et al. (2019). Prevalence and associated factors influencing depression in older adults living in rural Thailand: A cross-sectional study. *Geriatrics & Gerontology International*, 19(12), 1248-1253.
- Department of Mental Health. (2014). *Screening test for depression and risk of suicidal ideation (DS8)*. Department of Mental Health, Ministry of Public Health, Thailand.
- Frerichs, L. et al. (2016). Integrating systems science and community-based participatory research to achieve health equity. *American Journal of Public Health*, 106(2), 215-222.
- Fok, CCT., Allen, J., Henry, D., & Team, PA. (2014). The Brief Family Relationship Scale: A brief measure of the relationship dimension in family functioning. *Assessment*, 21(1), 67-72.
- Gitlin, NL., Mann, W., Tomit, M., & Marcus, MDS. (2001) Factors associated with home environmental problems among community-living older people. *Disability and Rehabilitation*, 23(17), 777-787.
- Han, HR. et al. (2007). Correlates of depression in the Korean American elderly: Focusing on personal resources of social support. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 22(1), 115-127.
- Hung, M. et al. (2017) The relationship between family support; Pain and depression in elderly with arthritis. *Psychology, Health & Medicine*, 22(1), 75-86.

- Ma, L. et al. (2015). Risk factors for depression among elderly subjects with hypertension living at home in China. *International Journal of Clinical and Experimental Medicine*, 8(2), 2923-2933.
- McLaren, ME., Szymkowicz, SM., Kirton, JW., & Dotson, VM. (2015). Impact of education on memory deficits in subclinical depression. *Archives of Clinical Neuropsychology*, 30(5), 387-393.
- Munsawaengsub, C. (2012). Factors influencing the mental health of the elderly in Songkhla, Thailand. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 95(6), S8-S15.
- Olpoc, JRS. (2016). Factors affecting the level of depression among Thai elderly. Papers SSRN; 2016. Retrieved May 12, 2020, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=277888.
- O'Connor, LE., Berry, JW., Stiver, DJ., & Rangan, RK. (2012). Depression, guilt, and Tibetan Buddhism. *Psychology*, 3(9), 805-809.
- Okabayashi, H. et al. (2004). Mental health among older adults in Japan: Do sources of social support and negative interaction make a difference?. *Social Science & Medicine*, 59(11), 2259-2270.
- Pocklington, C. (2017). Depression in older adults. *British Journal of Medical Practitioners*, 10(1), 1007.
- Snippe, E. et al. (2016) Change in daily life behaviors and depression: within-person and between-person associations. *Health Psychology*, 35(5), 433-442.
- Suttajit, S. et al. (2010). Impairment, disability, social support and depression among older parents in rural Thailand. *Psychological Medicine*, 40(10), 1711-1721.
- Wisajun, P., & Lotrakul, M. (2018). Consultation-Liaison Psychiatry in Ramathibodi Hospital. *Ramathibodi Medical Journal*, 41(4), 48-55.
- World Health Organization. (2017). *Mental health of older adults*. Retrieved May 7, 2020, from <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs381/en/>.
- Woolhouse, H., Gartland, D., Mensah, F., & Brown, SJ. (2015). Maternal depression from early pregnancy to 4 years postpartum in a prospective pregnancy cohort study: implications for primary health care. *International Journal of Obstetrics & Gynaecology*, 122(3), 312-321.

Business Management Strategies in the COVID-19 Situation*

¹Duangta Saranrom, ²Wisanan Ouparamai and ³Aphiradee Saranrom

¹Faculty of Business Administration, Rajapruk University, Thailand.

^{2,3}School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: dr.tavru@hotmail.com

Abstract

This research aimed to study strategies for business optimization in the New Normal era for dealing with the COVID-19 situation. The COVID-19 situation, businesses need to adapt rapidly to cope with the shrinking economy and affect the survival of many organizations. Therefore, entrepreneurs will have to adapt to New Normal by crisis has to be turned into an opportunity by adjusting the current strategy to reduce the risk in business management. Today's most widely used 4Ps and 4Cs strategies may not be enough to solve problems and cope with the situation. The researcher realized that the 4Es should be adapted appropriately in order to maximize efficiency in the business operation. A study from a group of entrepreneurs who applied 4E together with 4P was successful. The researcher then used the results to create a model. so that it can be applied in every business group.

The research results were found as follows the study show that applying the 4Es strategy to the enterprise should incorporate knowledge of online marketing and the use of artificial intelligence technology (AI) to produce positive results in current's business operations.

Keywords: Business; Management; COVID-19; Strategies

Introduction

In more than half a year, more than half a year of COVID-19 has accumulated more than 8 million people, but the situation in the US remains worrisome. Despite the easing from slowing numbers of Asian infections and recent advances in vaccine development, it is expected to be a key factor in unlocking the situation. If the future post-COVID-19 is overlooked, how will the global economy and the Thai economy, as well as the social context

*Received June 17, 2021; Revised June 23, 2021; Accepted June 28, 2021

and the new normal lifestyle base, will change to cope with the change. According to the current global infection statistics, there is no indication of any improvement so entrepreneurs have to prepare hard to find an urgent solution. (Department of Disease Control, 2020)

International Monetary Fund: IMF estimates the global economy in 2020 will shrink 3 percent. It will be the lowest in the second quarter and the worst since the Great Depression in the 1930s, and it marks the first time that both major economies and developing countries have gone into recession at the same time.

The damage to the global economy in 2020 and 2021 is estimated at more than \$ 9 trillion, larger than the economies of Japan and Germany combined. While the World Trade Organization (WTO) estimates that world trade volume will disappear by a third compared to the previous year. Until now, scholars are concerned that if a prolonged situation leads to severe liquidity in businesses and households, to the point of widespread debt default, it may be at risk of becoming a collective financial crisis, or a "triple economic shock", which has never happened in world history. Nobody wants that to happen. IMF (2020)

The situation has pushed the global economy into recession this year, prompting governments in many countries around the world to accelerate stimulus measures to mitigate the effects of COVID-19. The World Economic Forum report shows that the money each government spends is larger than ever in the past, with major economies pumping 14 to 28 percent of GDP, while emerging markets around a hundred. 4% of GDP, while Thailand and Australia are similar at 9-10% of GDP. IMF (2020)

To understand the 4E's we must first acknowledge that the consumer market has changed drastically since 1955. As Featherstonehaugh states, "The consumer has seized control."

We now operate within a customer-centric economy. Audiences are more diverse and demanding now than ever before. And our job, as marketers, has shifted its focus away from selling products and toward creating sublime, end-to-end customer experiences.

Experience isn't a new concept; however, the lexicon of experience, within marketing theory, stretches as far back as 1964 to Maslow's Peak Experience. Over the years, these theories and practices have developed into what we now know as experiential marketing in table 1.

Table 1 Knowledge's as experiential marketing (2020)

Authors	Year	Experience
Maslow	1964	Peak experience
Holbrook, Hirschman	1982	Experimental aspects
Csikszentmihalyi	1990	Flow experience
Arnould, Price	1993	Extraordinary experience
Carbone, Haeckel	1994	Customer experience engineering
Pine, Gilmore	1998	Distinct economic offering, memorable, experimental economy
Schmitt	1999	Experimental Marketing
Poulsson, Kale	2004	Commercial experience
Boswijk, Thijssen, Peelen	2005	Meaning experience
Tarssanen, Kylanen	2007	Experience pyramid, personal change

Experiential marketing is the modern realization of all of these concepts. It culminates in the creation of extraordinary experiences for customers. These experiences exist to evoke strong, positive emotions that are highly memorable and transfer onto your brand's reputation.

Objective of the research

To study strategies for business optimization in the New Normal era for dealing with the COVID-19 situation.

Research Methodology

The coronavirus outbreak has had a huge impact on the economy. This causes the spending and purchasing power of people to decline. All businesses in the industrial and service sectors were disrupted. Although there are measures to help operators continue their business, most of them are short-term measures. Entrepreneurs need to adjust their strategies in order for their businesses to survive. You may be familiar with the concept of 4Ps in business operations. In order to keep up with the situation and behavior of consumers in the New Normal era, entrepreneurs may have to adopt the 4Es concept to correct the situation.

The research process is as follows

Step 1: Study the research related to the strategy of using 4E together with 4P.

Step 2: Research tools and methods used in the study is 4E tool used in the study was obtained from a group of entrepreneurs who used 4C.

Step 3: Collect data from entrepreneurs who have successfully applied 4E.

Step 4: Create a model that can be applied to any business.

Step 5: Summary of the 4E strategy applied together with 4P.

Research results

By collecting data and analyzing the strategies of entrepreneurs using 4E tools together with 4P, entrepreneurs can see their perspectives on solving problems in the Covid-19 situation, enabling businesses to move forward.

Implement the 4Es of Experiential Marketing.

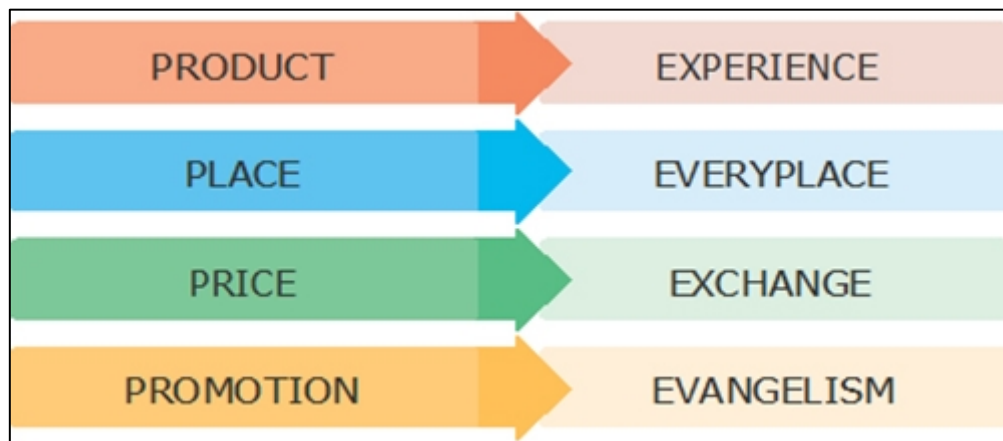

Figure 1: Implement the 4Es Model

1. Product becomes Experience

Here, by Experience, we mean the total customer experience; understanding the journey your customer takes from the very first moment they come into contact with your brand, to when they purchase an item and beyond.

Marketers, and salespeople, can no longer skirt-by only thinking about getting their products off the shelves and into the homes of consumers. Today, products are a-plenty and product advantage, i.e. being the only product on the market that solves a particular consumer pain point, lasts little-to-no-time at all.

According to Forbes, “Retailers succeed in the experience economy not so much by what they sell, but how they sell it”. It’s all about creating a consistently pleasing experience

for customers; triggering an emotional connection that's memorable both before-purchase and after-purchase

Nearly 50% of shoppers now shop on their mobile phones more often than they do in-store. So, a brand that is focusing on brick-and-mortar stores and not optimizing their digital experience is going to miss out. Similarly, if your social media and website are at the top of their game, but your staffs are rude to customers and your store carpets are shabby, you're going to lose custom.

Beyond the basics, however, for your marketing approach to fully embrace the ways of experiential marketing, you have to get creative! Thinking outside the box and developing exciting approaches that elevate your brand's products to the next level is what will make you stand out from your competitors.

You don't have to break the bank either. While some of the Fortune 500s will be staging experiences to rival the latest blockbuster, you can use your knowledge of your target audience to really impact them with key.

2. Place becomes Everyplace

In the old model, Place is the literal place where your business chooses to distribute its products or services. This could range from a physical store, to warehouses or e-commerce shops. The problem is that place, in the 4Ps, is always on the retailer's terms: their store, their warehouse, and their rules. Customers would have to come to the retailer to make a purchase.

Everyplace flips this concept on its head; it forces brands to do the hard work. Be available to your customers in the places, and on the platforms, where they spend most of their time. And the customers? Well, they can choose to engage with you or simply ignore you. So it's up to your marketing team to ensure your offerings happen in the right place, at the right time and in the right manner.

Now, before you go jumping out of bushes trying to flog your products to unsuspecting jogger. Implementing an everyplace strategy which is fully Omni channel takes some planning. First, you need to take a long hard look at your target market and the current channels and platforms available to them.

Once you have identified the correct channels, you will use the data you have already collected on your customers to inform your strategy and determine the avenues where you will invest your budget. A truly Everyplace approach sees all elements of your strategy, both online and offline, communicating with synchronicity to give your customers a seamless experience.

3. Price becomes Exchange

We just don't know what it'll cost". In today's oversaturated markets, sometimes you do have to give a little to get something back. Prices are no longer fixed and quality goods do not equal an automatic purchase. Not when there are 10 other items on the market claiming to do the same thing for a whole lot cheaper! Instead, the price of a product or service becomes a more malleable concept and retailers must come to understand the value of their customers' time and attention, and their true worth in revenue over a lifetime.

Freemium services split new customers into 2 tiers: free and premium. Free tier users have access to a limited version of the service for a short time. The goal here is to move customers along the funnel after demonstrating real value with the hopes that this will translate into lifetime brand loyalty and a greater overall experience.

4. Promotion becomes Evangelism

Promotion used to mean. Does everything in your power to ensure the customers see the advertising content - be it billboards, television or radio. Promotion was a critical part of the 4Ps model. But the thing is, focusing solely on outward marketing tactics makes for a very product-centric strategy and in experiential marketing that just won't cut it.

You know as well as I do that the customer journey does not end at the point of purchase. Even the most basic products like bread and butter, for example, if enjoyed by the purchaser, are recommended to their friends and family. Or, if the product is unsatisfactory, it is banned from their household cupboards for years to come. This is known as Word-of-Mouth (WOM) power.

In the era of the 4Es, WOM has become supercharged. Customers, who now have access to social media, review websites, forums, etc., have come to be the ultimate critics - wielding the power to boost or bury your business with a single tweet! Oh, the horror.

Don't worry though, if you've been following the 4Es that we've laid out above, you shouldn't be shrieking in fear of bad reviews. Instead, you should be patting yourself on the back and enjoying your hefty audience of evangelist customers as they praise your impeccable customer experience, high-quality products and valuable impact on their day-to-day lives.

Authenticity is important to 90% of modern consumers and this makes user-generated content (UGC) the crown jewel of evangelism. Learning about the great experiences your business has to offer on a consumer-to-consumer basis will generate trust between new customers and your brand.

Be sure to show your brand-evangelist customers that you value their content by including it in your online sales journey. If you do, Sales force reports that you could see a 10% increase in conversion rates.

The new body of knowledge

Marketing strategy 4Es is a new age marketing concept. that in addition to focusing on development to meet the needs of consumers to meet the most demanding needs It is said to change the line that has focused on communication from the customer side to help make more marketing. Instead of focusing on communication from the original product.

Due to the changing behavior of consumers in purchasing goods and services in the new era The Internet (Internet) has played an increasingly important role in people's lives. Therefore, marketers have to think A new marketing strategy comes up as a tool to use in conjunction with the old marketing principles. 4Es marketing strategy by using E, which is the front of the scrap is Experience-Exchange-Everyplace-Evangelism It is used to define important topics that businesses should consider readiness and use it as a business guideline.

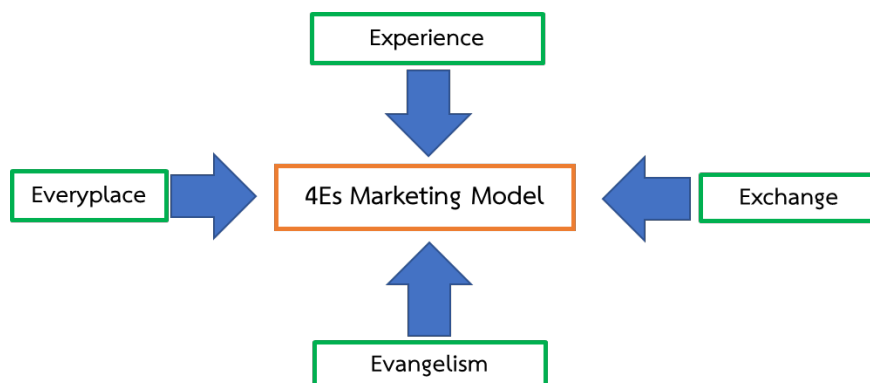

Figure 2: 4Es Marketing Model

Discussion of research results

From the research result of the objective, it was found that 4E can be perfectly matched. Just on the 4Ps side is the concept of Producer or business owner. A world of competition where businessmen can't stand still. must develop, improve and change in order to keep up with the current customer demand at all times or to match the target customers as much as possible at present, the market is not the traditional form of marketing that focuses on mass production (Mass Market). Marketers are starting to adjust from 4Ps, which is the

concept of manufacturer or business owner to become a new era of marketing, 4Es, which is reversed as a concept from more consumers or customers Communication in the Internet network today has created a social network, many have to find ways to use these channels to be useful and use them to attract more consumers' attention. Therefore, the marketing mix is a fundamental factor that is always applicable in the world of business is consistent with the concept, theory, and research work of Villiers, Tipgomut and Franklin (2019), International Market Segmentation across Consumption and Communication Categories: Identity, Demographics, and Consumer Decisions and Online Habits. Finally, we will explore how organizations 4E can monitor and control the various activities and outcomes, in order to ensure sustainable competitive advantage(s) in a highly competitive marketplace and online marketplace.

Conclusion

At the beginning of this blog, you may have thought that replacing a tried and tested method with something brand new was a pretty risky approach. Don't fix what isn't broke, right? But now you see how truly beneficial evolution and positive change can be.

Valuing your profit and products over your customers is undeniably a broken way of conducting your business. Instead, create memorable experiences that elevate your products and gain life-long brand evangelists.

In today's market, you can't afford to stand still; marketing is all about evolving to maintain a competitive advantage and, in the experience economy, the 4Es of experience marketing reign supreme.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the suggestions as follows:

1. The suggestions from the research

From collecting data from business groups that apply the 4E strategy to their business. This allows the business to continue operating under the COVID-19 situation. Due to the use of online technology as part of business operations. From the research result, it was found that results of this study can be used to improve marketing efficiency. which can be used to adjust the marketing plan strategy to be successful according to the goals.

2. The suggestions for future research

The results of this research are just the implementation of the 4E strategy with 4P only, the 4C has not yet been combined. Therefore, the next research should be as follows:

2.1 The model should be used and measured by users.

2.2 Study products or services using this model in all business segments.

References

- Department of Disease Control (2020). *Coronavirus Disease Situation Report 2019*. Retrieved June 3, 2021, from <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/situation/situation-no334-021263.pdf>
- IMF (2020). *World Economic outlook 2020*. Retrieved June 1, 2021, from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
- IMF (2020). *Asia Real GDP*. Retrieved June 1, 2021, from <https://data.imf.org/?sk=ABFF6C02-73A8-475C-89CC-AD515033E662>
- Founded (2020). *The future of market*. Retrieved June 1, 2021, from <https://www.inc.com/geoffrey-james/the-future-of-marketing-will-be-this.html>
- Anderson, J. (2017). *The Building your omni-channel journey*. Retrieved June 3, 2021, from https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/be/Documents/strategy/Omni-channel_Sales_Collateral-ONLINE.pdf
- Klarna (2020). *Shopping the way it should be*. Retrieved June 1, 2021, from <https://www.theindustry.fashion/klarna-research-reveals-how-shopping-behaviour-has-changed-in-2020/>
- Forbes, R. P. (2020). *SLAVERY AND THE EVANGELICAL ENLIGHTENMENT*. Retrieved June 1, 2021, from https://www.academia.edu/688391/_Slavery_and_the_Evangelical_Enlightenment_
- Villiers, R. D., Tipgomut, P., & Franklin, D. (2019). *International Market Segmentation across Consumption and Communication Categories: Identity, Demographics, and Consumer Decisions and Online Habits*. Retrieved June 1, 2021, from <https://openrepository.aut.ac.nz/bitstream/handle/10292/13537/International%20Market%20Segmentation%20across%20Consumption%20and%20Communication%20Categories%20Identity%2C%20Demographics%2C%20and%20Consumer%20Decisions%20and%20Online%20Habits.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

**ความโกรธและตัวตน: รูปแบบในการแสดงความโกรธ
ของผู้ขับขี่รถยนต์และการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในกรุงเทพมหานคร***
**Anger and the Self: Driver's Pattern of Anger Expression
in Traffic Collision in Bangkok Metropolitan**

¹ชญาน์รัช ทิพพาบุญ และ กิรติ ชื่นพิทยาร

¹Chanyaphach Thippaboon and Keerati Chenpitayaton

¹คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Political Science, Chulalongkorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tkamolkan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอารมณ์โกรธและการแสดงความโกรธของผู้ขับขี่รถยนต์บนถนน 2) ตรวจสอบรูปแบบการแสดงความโกรธของผู้ขับขี่รถยนต์ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์โกรธและการเกิดอุบัติเหตุบนถนน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ขับขี่รถยนต์ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ จำนวน 20 คน โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และสังเกตการณ์ผ่านกล้องบันทึกภาพในรถยนต์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างผู้ขับขี่รถยนต์และบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและเขียนบรรยายเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเหตุที่ผู้ขับขี่รถยนต์โกรธเกิดจากการกระทำ และการโต้ตอบระหว่างกันผ่านสถานการณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจง 2) ปัจเจกบุคคลมีรูปแบบในการแสดงความโกรธแตกต่างกันไป บางคนไม่แสดงออก ในขณะที่บางคนแสดงออกมาชัดเจนด้วยความก้าวร้าว ซึ่งมีสาเหตุจากสถานการณ์และการไม่สามารถสื่อสารได้ทันที ทำให้ต้องประเมิณผล ดีความ สรุปลความหมายการกระทำของคู่กรณีผ่านตัวตนของบุคคลที่ประกอบสร้างขึ้นจากการให้นิยามคุณค่าต่อสิ่งต่างๆ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์โกรธและการเกิดอุบัติเหตุบนถนนมีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรม เพราะความโกรธที่เกิดขึ้นได้หล่อหลอมและประกอบสร้างตัวตนใหม่ที่เพิ่มเติมจากตัวตนเดิม และนำมาสู่การกระทำ ผลักดันให้แสดงออกอย่างก้าวร้าวและรุนแรงขึ้นซึ่งจะแปรผันตามการตอบโต้ หรือปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นของคู่กรณี รวมถึงมีระยะของความโกรธด้วย

คำสำคัญ: ความโกรธ; สถานการณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจง; รูปแบบ; ตัวตน; อุบัติเหตุทางถนน

*Received August 27, 2020; Revised September 28, 2020; Accepted June 24, 2021

Abstract

The purposes of this research article include 1) to study the anger and its expression upon driver on the road; 2) to examine the pattern of anger upon drivers; and 3) to study the relationship between anger and traffic collision. This is a qualitative research in which 20 of drivers in Bangkok Metropolitan were purposively selected. The tools used in this research included semi-structured interview form for the in-depth interview, participation observation and car camera-recorder observation. The data were analyzed with interlinkage between drivers and various contexts. Further, the paper was written with a narrative analysis.

The results showed that 1) the causes of anger in driver come from his/her own action that retaliate each other with specific situation; 2) Individual displays different patterns of anger expression, for some it was not displayed while for one it was vividly shown with aggressiveness; this was due to the fact that the situation and immediate disclose communication results in evaluating, interpreting, and defining the meaning of such action upon self created by defining the value of such things. ; 3) the relationship between anger and traffic collision is related to behaviors, such is due to the fact that anger had forged and rebuilt additionally from previous self which brings about the action while pushing aggression and violence that varies according to the responses or the actions of party as well as the level of anger.

Keywords: Anger; Specific Situation; Pattern; Self; Traffic Collision

บทนำ

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว บริบททางสังคมและปัจจัยภายนอก อันได้แก่ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของระบบทุนนิยมได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงความเป็นเมือง สภาพสังคมของกรุงเทพฯ ที่เป็นมหานครจึงดำรงอยู่ท่ามกลาง การเปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้คนในเมืองมีบุคลิกภาพ และกรอบการใช้ชีวิต ที่ทำให้เมืองมีความหลากหลาย และเป็นสถานที่ที่ปัจเจกบุคคลจะได้เผชิญกับสิ่งกระตุ้น เร้าที่มากมายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนเกิดแรงกดดัน ทำให้คนต้องปรับตัว ระบบความนึกคิดของคนจึงได้สร้างระยะห่างระหว่างบุคคลขึ้นมา ยิ่งสังคมเมืองเติบโตหรือพัฒนาไปมากเท่าไร ขอบเขตของความเป็นปัจเจกบุคคลก็ยิ่งขยายออกไปมากขึ้นเท่านั้น (Simmel, 1903) ซึ่งการใช้ชีวิตในสภาวะหลากหลายเช่นนี้ ทำให้ผู้คนที่อาศัยในกรุงเทพฯ ตอบสนองสิ่งต่างๆ ด้วยหัวสมองมากกว่าหัวใจ และ ในท้ายที่สุดพวกเขาก็ได้พัฒนาท่าทีวางเฉย ไม่ใส่ใจกับสิ่งเร้ารอบตัวขึ้นมาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันตนเองจากสภาพแวดล้อมภายนอก (Simmel, 1950) ดังนั้น ชีวิตประจำวันของคนกรุงเทพฯ จึงล้อมรอบไปด้วยผู้คน แต่ไม่สามารถมีความผูกพันทางจิตใจหรือสิ่งแวดล้อมใด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ปลูกฝังทัศนคติที่ไม่แยแส และตัวตน ของบุคคลให้มีกลไกการปกป้องตนเองในระดับสูง

ดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์บนท้องถนนของผู้ขับขี่รถยนต์เมื่อเกิดการปะทะ หรือเกิดสถานการณ์ใดๆ ขึ้น ผู้คนจะมีกลไกในการปกป้องตนเอง และวางท่าที่เมินเฉยไม่ใส่ใจหากเหตุการณ์นั้นมิได้กระทบต่อตนเอง โดยตรง นอกจากนี้ลักษณะนิสัยของการมุ่งต่อประโยชน์ส่วนตน ความเร่งรีบในการเดินทาง และการใช้รถยนต์ส่วนตัวบนถนนที่มีอย่างจำกัดได้ทำให้การจราจรในกรุงเทพฯ ติดขัดจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่สำคัญ ซึ่งได้รับการยืนยันจากรายงานประเมินสภาพจราจรทั่วโลก (Global Traffic Scorecard) ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีสภาพการจราจรติดขัดที่สุดในโลกเป็นปีที่ 2 ติดต่อกันจากปี 2016 โดยที่กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีรถติดที่สุดในเอเชีย และเป็นอันดับ 11 ของโลก (INRIX, 2017) ซึ่งการจราจรที่ติดขัดมีผลกระทบต่อสภาพทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจของผู้ขับขี่รถยนต์และผู้โดยสาร ที่อยู่บนถนนเป็นอย่างมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความโกรธ ความหัวร้อน และการมีปากเสียงกันบนถนนซึ่งเป็นประเด็นที่ชัดเจนในเรื่องอารมณ์ของคนกรุงเทพฯ ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา

อารมณ์ (Emotions) ได้รับความสนใจศึกษาในหลากหลายสาขาวิชา ในทางการแพทย์และจิตวิทยามองว่า อารมณ์เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับร่างกาย เนื่องด้วยอารมณ์เป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน และมีผลในการเปลี่ยนแปลงต่อมนุษย์ทันที ในขณะที่อารมณ์ในทางสังคมวิทยามองว่า อารมณ์มีความเป็นธรรมชาติ และมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่คนเราประกอบสร้างขึ้นมารวมอยู่ด้วย ดังนั้นบริบททางสังคมมีอิทธิพลต่อแนวคิดและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก (Thoits, 1989) โดยที่ความโกรธเป็นรูปแบบของอารมณ์ที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด (Averill, 1983) ซึ่งกระบวนการของความเครียดและผลกระทบทางอารมณ์เป็นแง่มุมที่มีอิทธิพลต่อความโกรธมากที่สุด ความโกรธเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในแง่ของความรู้สึกตั้งแต่รุนแรงจนถึงร้ายแรง และมีพฤติกรรมในการแสดงออก (Mirowsky, and Ross, 2003; Schieman, 1999) และความโกรธมักถูกกระตุ้นด้วยการรับรู้ หรือถูกดูถูกจากความอยุติธรรม ความโกรธมักจะปรากฏขึ้นเมื่อบุคคลสูญเสียอำนาจ หรือสถานะ และเมื่อความสูญเสียถูกพิจารณาว่าแก้ไขได้ ตัวแสดง (Actor) คนอื่นก็ต้องรับผิดชอบ (Jasper, 2014; Kemper, 1990) การศึกษาอารมณ์โกรธของปัจเจกบุคคลภายใต้กรอบทฤษฎีสังคมวิทยาอารมณ์จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นวิถีทางแห่งชีวิตที่ระบุให้เห็นความชัดเจน และความสัมพันธ์ในระดับทฤษฎีและประสบการณ์ของผู้คน โดยเฉพาะการทำความเข้าใจอารมณ์เชิงลบ และความโกรธผ่านปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ซึ่งก็คือความโกรธและการแสดงความโกรธของผู้ขับขี่รถยนต์ที่มีความเฉพาะเจาะจงของสถานการณ์ (Specific Situations) สามารถกระตุ้นการโต้ตอบ และการเอาตัวรอดได้ ทั้งนี้เพราะความโกรธเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากสองกระบวนการหลัก ได้แก่ การคุกคาม และการขับไล่ กล่าวคือ ภัยคุกคาม เช่น การเคลื่อนไหวที่ไม่คาดคิดของผู้ขับขี่อื่น ๆ การถูกตัดขาดหรือการต้องเบรกอย่างกะทันหัน สามารถกระตุ้นการตอบโต้ การต่อสู้ เพราะสถานการณ์ตรงนั้นไม่สามารถหนีไปได้ และทำให้ต้องต่อสู้ (American Automobile Association Foundation for Traffic Safety, 2016)

การศึกษาจำนวนมากที่ศึกษาความโกรธของผู้ขับขี่รถยนต์มักมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมเฉพาะคือความก้าวร้าวรุนแรง และการศึกษาสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาลดอุบัติเหตุทางถนนตามที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ในแผนแม่บทความปลอดภัยบนถนน พ.ศ.2561-2564 ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่ระบุว่าความโกรธมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการขับขี่รถยนต์ เพราะสามารถผลักดันให้เกิดการกระทำหรือ

พฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ ตามประสบการณ์และตามบุคลิกภาพของผู้ขับขี่รถยนต์ และผู้ขับขี่รถยนต์ที่มีความเสี่ยงต่อการทำผิดกฎจราจร เช่น ชอบขับเร็ว ชอบฝ่าฝืนคำสั่ง หรือชอบดูถูกคนอื่นจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในเรื่องความโกรธ และพร้อมที่จะโกรธหรือนำตัวเองไปสู่การต่อสู้เพื่อคุกคามและปกป้องตนเอง (Deffebbacher, 2003) ดังนั้น ความโกรธ ความเป็นตัวเอง และการปกป้องตัวเองในระดับสูงของผู้ขับขี่รถยนต์อาจมีผลที่ส่งให้เกิดการกระทำหรือพฤติกรรมการขับขี่ที่ไม่เหมาะสม และมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้โดยง่าย โดยข้อมูลสถิติของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ระหว่าง พ.ศ. 2558-2559 ระบุว่า สาเหตุหลักๆ ที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นเกิดมาจากผู้ขับขี่รถยนต์ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงที่มีการสลับตำแหน่งในการจัดอันดับในแต่ละช่วงปี แต่มีพฤติกรรมหรือการกระทำซ้ำๆ คงเดิม ได้แก่ พฤติกรรมการขับเร็ว ตัดหน้ากระชั้นชิด แซงรอลอย่างผิดกฎหมาย ฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร (Office of Information and Community Technology, 2016) ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เรียกอีกอย่างได้ว่าเป็นความประมาท และ ความประมาทที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของบุคคล รวมถึงความโกรธที่สูงขึ้นในระหว่างขับอาจมีความเชื่อมโยงกันกับตัวบุคคลผ่านบริบทต่างๆ อย่างเป็นพลวัต

ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งไปยังการศึกษาความโกรธของผู้ขับขี่ขณะขับรถยนต์ โดยอาศัยกรอบทฤษฎีสังคมวิทยาอารมณ์ที่มุ่งเน้นการใช้ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ หรือ “ตัวตน” บทบาทของบุคคลเกี่ยวข้องกับการให้นิยามสถานการณ์ สถานการณ์จะมีความแตกต่างกันไปตามมุมมองของผู้นิยาม และการนิยามจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังนั้นการให้นิยามความหมายนั้นจึงถูกกำหนดโดยสังคมด้วย ซึ่งความเป็นตัวตน (Self) นั้นเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสร้างพฤติกรรม และเกิดการตอบสนอง โดยมี “มโนภาพแห่งตน” (Self Concept) ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น นอกจากนี้แนวคิดความโกรธ และแนวคิดการเกิดอุบัติเหตุได้สอดคล้องประสานกันเพื่อตอบคำถามวิจัยที่ว่า 1) อารมณ์โกรธ การแสดงความโกรธ และรูปแบบการแสดงความโกรธของผู้ขับขี่รถยนต์บนถนนเป็นอย่างไร และ 2) อารมณ์โกรธของผู้ขับขี่รถยนต์ความสัมพันธ์กับตัวตนของปัจเจกบุคคล และการเกิดอุบัติเหตุบนถนนอย่างไร ซึ่งประโยชน์จากผลการศึกษาจะสามารถขยายภาพความเข้าใจในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งจะนำไปต่อยอดในระดับมาตรการเพื่อพัฒนาสู่นโยบายความปลอดภัยบนถนน และสร้างวัฒนธรรมร่วมด้านความปลอดภัยบนถนนในระดับมหภาคได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอารมณ์โกรธและการแสดงความโกรธของผู้ขับขี่รถยนต์บนถนน
2. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการแสดงความโกรธของผู้ขับขี่รถยนต์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์โกรธและการเกิดอุบัติเหตุบนถนนในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาอารมณ์โกรธของผู้ขับขี่รถยนต์ขณะที่อยู่บนถนน โดยศึกษาเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การวิจัยเอกสาร

(Documentary Research) สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structural interview) และสังเกตการณ์ผ่านกล้องบันทึกภาพในรถยนต์ (Car-camera recording observation) เพราะการศึกษาอารมณ์เป็นการศึกษาความเป็นธรรมชาติที่ต้องทันการณ์ มิใช่การศึกษาประสบการณ์ในการขับรถยนต์ ซึ่งการศึกษาในลักษณะนี้จะแสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจนของการเคลื่อนไหวทางอารมณ์และความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ตรงหน้า และเห็นถึงรูปแบบของการแสดงความโกรธของผู้ขับรถยนต์ โดยสรุปการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านแนวคิดทฤษฎี ได้แก่ สังคมวิทยาอารมณ์ แนวคิดการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ และแนวคิดเกี่ยวกับอุบัติเหตุ และการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สถิติด้านอุบัติเหตุ และงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง และจัดทำกล้องบันทึกภาพในรถยนต์

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่มาจากการสังเกตการณ์ในข้อมูลเครือข่ายทางสังคมเป็นระยะเวลา 6 เดือน โดยคัดเลือกผู้ขับรถยนต์ที่เคยมีประสบการณ์ความโกรธ จำนวน 20 คน และเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมขณะขับรถยนต์ และสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 4 คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากขั้นตอนที่ 3 จำนวน 10 คนที่มีความโกรธในระดับสูงขณะขับรถยนต์ เพื่อทำการศึกษาดูด้วยเครื่องมือ ได้แก่ กล้องบันทึกภาพในรถยนต์ เพื่อตรวจสอบอารมณ์และการแสดงออกต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยติดตั้งเป็นจำนวน 3 สัปดาห์เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักจะลดความระมัดระวังในการแสดงอารมณ์และแสดงตัวตนของตนเองเด่นชัดภายหลังสัปดาห์แรก และต้องใช้เวลา 3 สัปดาห์ เพราะการใช้กล้องบันทึกภาพในรถยนต์มีข้อจำกัดในการบันทึกภาพซ้ำเมื่อเต็มความจุของเมมโมรี่การ์ด จำนวน 2 อัน

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามที่ประกอบด้วย การจดบันทึก ไฟล์ภาพ ไฟล์วิดีโอ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ตีความ สรุปสังเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผลการวิจัย พร้อมเสนอแนวคิดของผู้วิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และตอบปัญหาที่ต้องการทราบ

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ นำเสนอผลการวิจัยโดยทำการสรุปเนื้อหา โดยเขียนบรรยายเชิงวิเคราะห์ ทั้งเพิ่มเติมข้อเสนอแนะทั้งในด้านเนื้อหาและประเด็นในการทำวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาอารมณ์โกรธและการแสดงความโกรธของผู้ขับรถยนต์บนถนน พบว่าผู้ขับรถยนต์ประเมินผล ตีความ และสรุปความหมายของการกระทำของคู่กรณีเอง เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารกับ ผู้ขับรถยนต์รายอื่นได้โดยตรง และรู้สึกว่าการกระทำทั้งทางกายภาพและทางสังคมซึ่งส่งผลให้ความโกรธก่อตัวขึ้น ดังตารางที่ 1 ที่อธิบายถึงเหตุการณ์และการกระทำของคู่กรณีในขณะที่กำลังขับรถ ดังนี้

ผู้ขับรถยนต์	คู่กรณี
ผู้ขับรถยนต์เปิดไฟพาท	ขับรถเร็วขึ้น
ถูกช่องการจราจรบีบให้ออกมาเดินทางเดียว	ไม่ยอมและบีบบังคับให้จอดแช่เพื่อรอเป็นเวลานาน
ขับรถอยู่ในช่องการจราจรตามปกติ	เร่งความเร็วสูงสุดในขณะที่ขับรถผ่านโดยไม่มีสาเหตุ
ขับรถอยู่ในช่องการจราจรตามปกติ	ขับปาดหน้าระยะกระชั้นชิด

ตารางที่ 1: แสดงเหตุการณ์และการกระทำของคู่กรณี

จากตารางที่ 1 เห็นได้ว่า ผู้ขับรถยนต์โดยส่วนใหญ่ประเมินการกระทำของคู่กรณีว่าเป็นการขับรถในลักษณะชั่วร้าย โหดร้าย และเห็นแก่ตัว เพราะทำให้กระทบต่อความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตบนถนน ทั้งของตนเองและเพื่อนร่วมทางจนทำให้เกิดความรู้สึกว่าแย่ไม่ได้ และแปรเปลี่ยนเป็นความโกรธในที่สุด กล่าวได้ว่า ความโกรธที่เกิดขึ้นเป็นเพราะมีสิ่งหรือสถานการณ์มากระตุ้น ซึ่งสถานการณ์นั้นๆ ก็คือการเผชิญหน้ากันจากการปลุกปั่นของคู่กรณี ซึ่งผู้ขับรถยนต์มีการรับรู้ต่อผู้ขับรถยนต์รายอื่นจากการประเมินและตีความความหมายที่เกิดขึ้นโดยการโต้ตอบของตัวตน (Self) ต่อเหตุการณ์ และประสบการณ์ทางอารมณ์ (Emotional Experience) ที่เคยประสบตลอดระยะเวลาที่ขับรถยนต์ และแสดงความโกรธออกมาทางร่างกาย

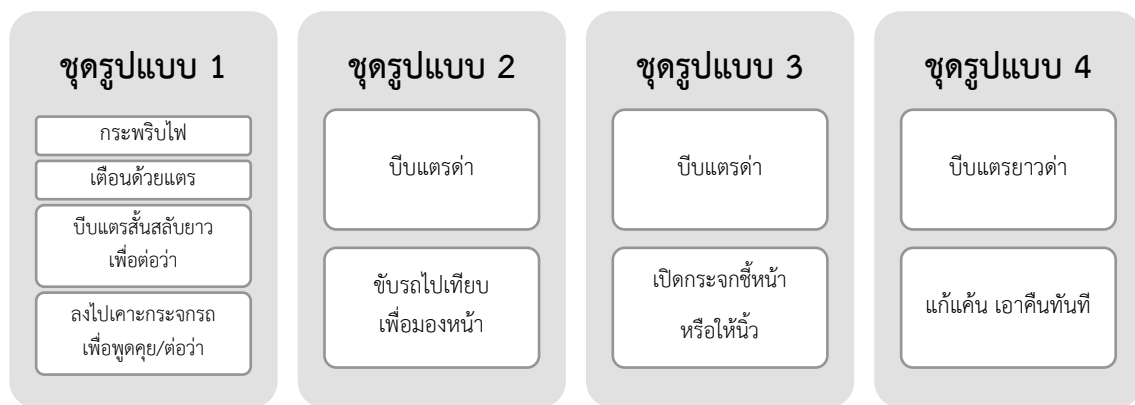
สาเหตุที่ทำให้ผู้ขับรถยนต์โกรธเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้ขับรถยนต์และคู่กรณี โดยเมื่อเกิดความโกรธขึ้น ผู้ขับรถยนต์มักจะแสดงออก และทำให้คู่กรณีรับรู้ความรู้สึกด้วยการด่าทอ ต่อพฤติกรรมการขับรถที่ไม่เหมาะสมของอีกฝ่าย ทั้งนี้ความโกรธที่เกิดขึ้นเป็นเพราะ 1) การถูกก่อกวน หรือ ยั่วโมโห 2) การถูกขัดจังหวะอย่างไม่มีเหตุผล 3) การไม่ยอมรับผิดและการถูกคุกคาม 4) การกระทำหรือการขับรถที่มีแนวโน้มจะทำให้เกิดอันตราย และ 5) ความไม่มีจิตสำนึกในการใช้พื้นที่ถนนซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ

สรุปได้ว่า พฤติกรรมการขับรถอันตราย และมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความเสี่ยงของคู่กรณีเป็นสถานการณ์เฉพาะหน้าที่มีความเฉพาะเจาะจง โดยที่ความไว้วางใจมารยาท และการฝ่าฝืนกฎจราจรเป็นองค์ประกอบสนับสนุนที่ทำให้โกรธ เพราะผู้ขับรถยนต์ตีความการกระทำ หรือพฤติกรรมที่บดเบียดของคู่กรณีผ่านตัวตนของตนเองที่ประกอบด้วย บุคลิก นิสัย การให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ รวมถึงการให้ความหมายตัวตนของตนเอง และสะท้อนตัวตนนั้นผ่านการให้คุณค่ากับการใช้พื้นที่สาธารณะ และความปลอดภัยบนถนนในกรุงเทพฯ ด้วย เช่น ความไม่ยอมคน ความมีสำนึก หรือจิตสำนึกสาธารณะ ความตระหนักในสิทธิของตนเอง และผู้อื่น ซึ่งการถูกกระทำดังกล่าวมีผลให้เกิดความรู้สึกว่าคู่กรณีไม่เห็นคุณค่า ไม่เห็นว่าเป็นตัวเขาอยู่ในสายตา จึงได้กล้ากระทำการในลักษณะที่เป็นการทำลายตัวตนที่มีของเขาเอง ดังนั้นการตอบโต้ด้วยความโกรธนั้นจึงได้แสดงออกมาอย่างตึงเครียดและรุนแรงภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นบนถนนที่เป็นบริบททางสังคม (Social Context)

วัตถุประสงค์ที่ 2 การตรวจสอบรูปแบบการแสดงความโกรธของผู้ขับรถยนต์ พบว่า ผู้ขับรถยนต์มีรูปแบบของการกระทำ ที่จำแนกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบของสถานการณ์ที่ทำให้โกรธ และรูปแบบการแสดงความโกรธ ดังนี้

2.1 รูปแบบของสถานการณ์ที่ทำให้โกรธ มีการกระทำหรือพฤติกรรมร่วม คือ การไม่เคารพกฎจราจร การละเมิดสิทธิของผู้ใช้ทางร่วมกัน และการขับรถที่ปราศจากการคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้อื่น ได้แก่ 1) การขับรถปาดหน้าอย่างกระชั้นชิด 2) การขับรถตามอย่างกระชั้นชิด หรือจี้ท้ายรถ 3) การไม่ยอมรถที่มีสิทธิไปก่อน 4) การเปลี่ยนช่องการจราจรบ่อยครั้ง 5) การจอดรถในทางที่ไม่สมควรจอด 6) การขับรถคร่อมเลน 7) การขับรถผิดช่องทางการจราจร และ 8) การไม่ให้สัญญาณไฟ และมีรูปแบบการแสดงความโกรธ ซึ่งผู้ขับรถยนต์จะแสดงความโกรธโดยเริ่มต้นจากการตักเตือนด้วยแตร ก่อนที่จะพัฒนามาเป็นการใช้สัญญาณต่างๆ เพื่อตอบโต้อีกฝ่าย และพัฒนามาจนถึงขั้นสุดท้ายที่เป็นการใช้ร่างกายของตนเอง และการตอบโต้แบบเผชิญหน้าในการยุติปัญหา หรือยุติสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

2.2 รูปแบบการแสดงความโกรธ ผู้ขับรถยนต์มีการแสดงความโกรธของผู้ขับรถยนต์มีความหลากหลาย แต่มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน ดังปรากฏตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการแสดงความโกรธของผู้ขับรถยนต์

แผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อตนเอง บังคับบุคคล (ผู้ขับรถยนต์) จะมีการตีความสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่าคู่กรณีขับรถแย่ ซึ่งเมื่อมีการเตือนแล้วยังไม่รับรู้ และขับรถเช่นเดิมอีก ผู้ขับรถยนต์จะตีความต่อไปว่าคู่กรณียั่วยุ และจะเพิ่มระดับในการตอบสนองต่อสถานการณ์ด้วยความโกรธในระดับสูงขึ้น จนกระทั่งแปรสภาพไปสู่พฤติกรรมการแสดงออกที่ก้าวร้าวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 4 ชุดรูปแบบในการแสดงออกที่อธิบายได้ว่า หากในระยะแรก ผู้ขับรถยนต์มีการตอบโต้ด้วยชุดรูปแบบที่ 1 แล้ว คู่กรณีอีกฝ่ายยอมรับความผิดของตนเองด้วยการขอโทษ หรือยกมือเป็นสัญลักษณ์แสดงความขอโทษ ผู้ขับรถยนต์จะรู้สึกพอใจ และกลับขึ้นรถของตนเองพร้อมทั้งขับรถออกไปจากสถานการณ์ตรงหน้าด้วยความรวดเร็ว ในทางตรงข้าม หากคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ยอมรับผิด และได้ตอบกลับในลักษณะที่ก้าวร้าว หรือหยาบคาย ผู้ขับรถยนต์มักจะมีการตอบโต้อย่างรุนแรงในระดับเดียวกัน หรือมากกว่าด้วยการใช้กำลัง ใช้อาวุธ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการทะเลาะวิวาท ซึ่งหากผู้ขับรถยนต์มีการแสดงออกในชุดรูปแบบที่ 2 และ 3 แล้ว คู่กรณีตอบโต้ในลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ สิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อมาก็คือ การแก่งแย่ง ขับรถจี้ท้าย การแก่งแย่งเบรกรถกะทันหัน การขับรถไปขวางหน้าเพื่อกันทาง ตลอดจนการลงจากรถเพื่อโต้ตอบกันแบบต่อตัวต่อตัว และสุดท้าย หากผู้ขับรถยนต์แสดงความโกรธในรูปแบบที่ 4 ผลที่ตามมาจากเหตุการณ์นี้โดยส่วนใหญ่ คือการแก้แค้นกลับไปกลับมาระหว่างสองคู่กรณีจนต่างฝ่ายต่างแยกย้ายกันเอง แต่บางกรณี

การแก้แค้นนั้นกลับมีผลให้เกิดอุบัติเหตุรถชนขึ้นกับทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งนี้ข้อมูลในการศึกษาบางประการบ่งชี้ว่าการไม่เปิดเผยตัวตน เป็นส่วนหนึ่งในตัวแรงปฏิกิริยาของความโกรธ เพราะผู้ขับรถยนต์มีแนวโน้ม ที่จะแสดงความโกรธมากขึ้นเมื่อตัวตนของพวกเขาถูกซ่อนอยู่ภายในรถซึ่งเป็นสถานที่หนึ่งหรือสภาพแวดล้อมในรูปแบบหนึ่งที่ทำให้คนรู้สึกปลอดภัยและไม่สามารถมีคนเข้าถึงได้ ดังนั้นผู้ขับรถยนต์หลายคนจึงเลือกที่จะใช้วิธีการแก้แค้นด้วยการบีบแตรด่า และขับไล่ตามคู่กรณีมากกว่า สรุปได้ว่า เมื่อเกิดสถานการณ์ที่ต้องปะทะกัน ผู้ขับรถยนต์โดยส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเตือนหรือด่าด้วยการใช้สัญลักษณ์ก่อน แต่ก็มีบางกรณีที่ผู้ขับรถยนต์เลือกจะตอบโต้กลับทันทีด้วยการแก้แค้นเอาคืนทันที ซึ่งหลายเหตุการณ์มักจะจบลงด้วยการคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ยอมรับผิด พุดจายั่ว และด่าโต้ตอบกลับภายหลังจากการตอบโต้ในระยะแรก จนนำมาสู่การแสดงความโกรธและก้าวร้าวที่รุนแรงขึ้นจนอาจถึงขั้นทำร้ายคู่กรณีด้วยการใช้กำลัง หรือใช้ความรุนแรง เช่น ผลักไหล่ ต่อย หรือชกด้วยอาวุธ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์โกรธ และการเกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์บนถนน พบว่า สถานการณ์ของผู้ขับรถยนต์มีความสัมพันธ์กับอุบัติเหตุ เพราะสถานการณ์เฉพาะเจาะจงที่เกิดขึ้นบนถนน เป็นผลมาจากข้อบกพร่องของตัวคน นิสัย หรือการกระทำของผู้ขับรถยนต์ ได้แก่ การขับเร็ว ความโกรธ ความประมาท เป็นสาเหตุหลักของอุบัติเหตุบนถนน ซึ่งความโกรธของผู้ขับรถยนต์มีผลกระทบเพียงบางส่วน ในขณะที่สภาพแวดล้อมในทุกกรณี เช่น ถนนที่ไม่ปลอดภัย ป้ายจราจรที่ไม่ชัดเจน เป็นสาเหตุรอง ประการต่อมา ทั้งนี้ ข้อมูลภาคสนามยังแสดงให้เห็นว่า ผู้ขับรถยนต์ในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการใช้รถใช้ถนน เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือ การใช้สัญญาณ GPS ในการนำทาง และ การวางแผนการเดินทางด้วยแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมก่อนออกจากบ้าน ซึ่งทำให้ผู้ขับรถยนต์สามารถคาดการณ์สภาพการจราจรในทุกเส้นทางที่ไป ซึ่งเป็นการลดความเครียด และบรรเทาความหงุดหงิดลงได้ ซึ่งความมั่นใจที่มีให้กับระบบเทคโนโลยี เช่น ระบบขับเคลื่อนที่ทันสมัยของรถยนต์ที่มีในรถสมัยใหม่ ยังได้ส่งผลให้ผู้ขับรถยนต์มีความรู้สึกอิสระ เสรี จนขาดความระมัดระวัง ไม่ตระหนัก หรือไม่ใส่ใจกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันในขณะที่ขับรถด้วย ทั้งนี้ อุบัติเหตุทางรถยนต์ที่เกิดขึ้น มักจะมีความซับซ้อน และมีการโต้ตอบกันระหว่างผู้ขับรถยนต์ที่เป็นคู่กรณีกัน ซึ่งระดับของอุบัติเหตุจะรุนแรงขึ้นอยู่กับการกระทำหรือพฤติกรรมการขับรถยนต์ของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดขึ้น ดังปรากฏตามตารางที่ 2

การกระทำหรือพฤติกรรม ของผู้ขับรถยนต์	เกิดอุบัติเหตุ		ผลกระทบ	
	ระดับ	รายละเอียด	ผู้บาดเจ็บ	สภาพแวดล้อม
ขับรถจี้ท้าย และเว้นช่องว่างระหว่างคันน้อย	เล็กน้อย	เบรกไม่ทันจนเกิด การชนท้าย	เล็กน้อย	การจราจรติดขัด
การเบียดแทรก เข้ามาในช่อง การจราจร	เล็กน้อย	ชนด้านข้าง หรือด้านหน้ารถ	เล็กน้อย	การจราจรติดขัด
ขับรถประมาท เห็นแก่ตัว	เล็กน้อยถึง รุนแรง	เบรกไม่ทันชนท้าย ชนส่วนใดส่วน	เล็กน้อยถึง รุนแรง	การจราจรติดขัด

เช่น การขับรถผิดวินัย	หนึ่งของรถ หรือ
การก้มเล่นโทรศัพท์ การไม่ระวังใน	ชนคน
การใช้เส้นทาง และการเปลี่ยนเลน	
กะทันหัน	

ตารางที่ 2: ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้ขับขี่รถยนต์กับอุบัติเหตุ

ในตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า การกระทำหรือพฤติกรรมการขับขี่รถยนต์ทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ในระดับ ที่ไม่ร้ายแรงนัก ซึ่งการเกิดอุบัติเหตุสามารถจำแนกตามระดับความรุนแรงเป็น 1) ประเภเกิดความเสียหายแต่ไม่บาดเจ็บ 2) เกิดความเสียหายและบาดเจ็บเล็กน้อย และ 3) เกิดความเสียหายและบาดเจ็บถึงเสียชีวิต ทั้งนี้ พฤติกรรมการขับขี่ที่ร้ายแรง เว้นช่องว่างระหว่างคันน้อย เบียด แทรก เข้ามาในช่องการจราจร มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในระดับที่เล็กน้อย คือการชนท้าย หรือเฉี่ยวชนกัน แต่ส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อนของผู้ที่ใช้ถนน และเส้นทางร่วมกันมากเพราะทำให้การจราจรติดขัดทวีความรุนแรงขึ้นได้อย่างก้าวกระโดด ในขณะที่ พฤติกรรมการขับประมาท ที่เกิดความเห็นแก่ตัว เช่น เล่นโทรศัพท์ขณะขับขี่ การไม่ระมัดระวังในการใช้เส้นทาง เบียดซ้ายปายขวา ขับตามใจตนเอง จะทำให้เกิดอุบัติเหตุในลักษณะที่ร้ายแรง มีคนบาดเจ็บได้มากกว่า 2 สาเหตุแรก นอกจากนี้ การที่ผู้ขับขี่ไม่สามารถขับเร็วได้เนื่องจากปริมาณการจราจรที่หนาแน่นในกรุงเทพฯ ยังเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นไม่รุนแรงมาก

ดังนั้น สาเหตุหลักๆ ที่ทำให้ผู้ขับขี่เกิดความโกรธ คือ พฤติกรรม (Behavior) การกระทำ (Action) และการโต้ตอบระหว่างกัน (Reaction) ผ่านฉากของสถานการณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจง (Specific Situations) ในผู้ขับขี่แต่ละราย ซึ่งส่งผลและพัฒนาไปสู่การเกิดอุบัติเหตุ (Traffic Collision) บนถนนได้ในระดับความรุนแรงเล็กน้อยไปจนถึงมากในเชิงกายภาพและเชิงสังคม ทั้งนี้ผู้ขับขี่โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญสูงสุดต่อการใช้พื้นที่ร่วมกันบนถนน หากคู่กรณีไม่ตระหนักในประเด็นนี้ ความโกรธย่อมเกิดขึ้นได้เร็ว และมีหลายกรณีที่เหตุการณ์บานปลายกลายเป็นการทะเลาะวิวาท หรือการใช้กำลังกันบนถนน เพื่อยุติความโกรธที่เกิดขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ ได้ทราบถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้ขับขี่โกรธและแสดงความโกรธว่าเกิดจากสถานการณ์เฉพาะหน้าบนถนนที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง และมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. บุคคลจะมีวิธีการในการแสดงออกแตกต่างกันตามการให้ความหมายต่อการกระทำ และการกำหนดสถานการณ์ซึ่งเป็นตัวตนของผู้ขับขี่รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับคู่กรณีบนพื้นฐานความขัดแย้ง โดยระยะของความโกรธ 4 ระยะ ที่เกิดขึ้นกับผู้ขับขี่ ส่งผลให้มีการประกอบสร้างตัวตนแบบใหม่ และแสดงออกในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิมได้ เช่น ก้าวร้าว หรือกระทำการรุนแรงขึ้น ทั้งนี้ ตัวแสดง สิ่งเร้า เจือปน และวิธีการ ยังเป็นผู้กำหนดรูปแบบของการกระทำ หรือการแสดงความโกรธที่มีลักษณะร่วม คือ

การตอบโต้ การเผชิญหน้า และการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารในสถานการณ์บนถนนที่ไม่สามารถโต้ตอบได้อย่างตรงไปตรงมาและฉับพลันทันที

2. ผู้ขับขี่รถยนต์โดยส่วนใหญ่มีการผนวกรวม (Embodied) ตัวตนของตนเองเข้าไปกับรถยนต์ที่ขับจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันระหว่างที่อยู่บนถนน ดังนั้นการกระทบกระทั่งผ่านรถยนต์จึงกลายเป็นการกระทบโดยตรงกับตัวผู้ขับขี่รถยนต์เอง ซึ่งมีผลให้ผู้ขับขี่รถยนต์แสดงความโกรธอย่างก้าวร้าว รุนแรงมากขึ้น และอาจมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์บนถนนในระดับที่ไม่รุนแรง มีความบาดเจ็บ และมีความเสียหายไม่มากได้

3. ถึงแม้ว่าการขับขี่รถยนต์บนถนนมีการติดต่อทางสังคมของบุคคลอย่างน้อย 2 คนผ่านรถยนต์ที่เป็นวัตถุที่สร้างเอกลักษณ์เฉพาะในการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) อยู่แล้ว แต่บุคคลก็ยังต้องการการติดต่อสื่อสารที่มีสิ่งเร้าและมีการตอบสนองระหว่างกันอย่างฉับพลันทันทีอยู่ ดังนั้นกระบวนการสื่อสารที่ขาดไปในขณะที่ขับขี่รถยนต์จึงมีความสำคัญต่อการขับรถยนต์เช่นเดียวกับที่ตัวตนของบุคคลมีผลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมในการขับขี่รถยนต์

4. ผู้ขับขี่รถยนต์มีมุมมองที่ให้คุณค่าต่อการใช้พื้นที่สาธารณะอยู่ภายใต้ตัวตนของพวกเขา ซึ่งได้กลายเป็นความคาดหวังสำคัญที่ทำให้โกรธและพร้อมจะแสดงความโกรธ เมื่อมีผู้ใดผู้หนึ่งทำลายความคาดหวังนั้น และคุกคามด้วยการสร้างความรู้สึกไม่ปลอดภัย และไม่มั่นคงให้กับชีวิตของตน

5. การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพฯ พบว่า สภาพแวดล้อมที่เกิดจากถนนขรุขระ หรือความไม่พร้อมของสัญญาณป้ายสัญลักษณ์ และการจราจรที่ติดขัดบนถนน ไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุเท่ากับพฤติกรรมหรือการกระทำของผู้ขับขี่รถยนต์ การปฏิบัติตามกฎจราจร และคำนึงถึงความปลอดภัยบนถนนของผู้ใช้รถใช้ถนนคือสิ่งสำคัญที่ผู้ขับขี่รถยนต์บนถนนในกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญ เพราะความผิดพลาดที่เกิดขึ้นอาจมีผลให้การเดินทางชีวิตอย่างปกติสุขของพวกเขาสะดุดลง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า อารมณ์โกรธ และการแสดงความโกรธที่ผู้ขับขี่รถยนต์แสดงออกในขณะที่ขับขี่รถยนต์ มีความแตกต่างกัน แม้ว่าจะเกิดในสถานการณ์เดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ขับขี่รถยนต์แต่ละคนมีการนิยามความหมายต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน โดยที่การนิยามจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานของตัวตนที่เป็นเรื่องของประสบการณ์ ได้แก่ การรับรู้ อารมณ์ ความคิดจากปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นของปัจเจกบุคคล สอดคล้องกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ที่ระบุว่าสถานการณ์ที่แต่ละคนให้นิยามเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านการขัดเกลาทางสังคมที่ประกอบด้วยประสบการณ์ก่อนหน้า ความรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐานขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และความคาดหวังทางสังคม รวมถึงความต้องการส่วนบุคคลและส่วนรวมด้วย (Crossman, 2019) และบุคคลทุกคนมีฐานะเป็นผู้กระทำพฤติกรรมที่มีเสรี สามารถกำหนดสร้างความจริงของตนเองผ่านการตีความหมาย และการตีความหมายของบุคคลแต่ละคนซึ่งเป็นสิ่งเฉพาะของบุคคลนั้น ดังนั้น ผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันจึงไม่จำเป็นต้องกำหนดความหมายเหมือนกัน และไม่จำเป็นต้องแสดงออกเหมือนกัน นอกจากนี้การปฏิสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ซึ่งเป็น

สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนและตีความสัญลักษณ์ยังมีความสำคัญยิ่งต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ฉะนั้น กระบวนการสื่อสารซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจึงเป็นศูนย์กลางในการกำหนดสถานการณ์ เพราะมัน ถูกกำหนดโดยตัวบ่งชี้ของความหมายที่กำหนดโดยผู้เข้าร่วมและการตอบสนองโดยผู้อื่น (Mead, 1934) แม้แต่ สถานการณ์ที่เป็นนิสัยก็เกี่ยวข้อง เพราะปรากฏผ่านการตีความหมายของสัญญาณหรือสิ่งบ่งชี้ร่วมกันของคน ในสังคม ซึ่งความโกรธก็เป็นลักษณะประการหนึ่งที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล มีลักษณะเป็นโครงสร้างหลายมิติ ที่สร้างขึ้นจากการแสดงออกทางร่างกาย องค์ความรู้ พฤติกรรม และอารมณ์ของบุคคล (Edmondson and Conger, 1996) และความโกรธที่เกิดขึ้นนั้นมีการผลิตและกระทำการผ่านอารมณ์ที่อาศัยอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคลที่มีทั้งด้านที่ซ่อนอยู่ และอยู่นอกเหนือการควบคุม (Katz, 1999) กระบวนการทางร่างกาย กระบวนการทางอารมณ์ และกรอบสังคมภายนอกจึงมีผลต่อธรรมชาติของตัวตน และมีความแปรผันแตกต่างกันไปตามมุมมองของผู้นิยาม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความโกรธและการแสดงความโกรธของผู้ขับรถยนต์ มีรูปแบบ (Pattern) ที่คล้ายคลึงกัน แม้ว่าจะไม่เหมือนกัน โดยรูปแบบของการแสดงความโกรธของผู้ขับรถยนต์มักจะ เริ่มต้นด้วยการใช้แตรซึ่งเป็นสัญลักษณ์ ในการเตือนหรือต่อว่าผู้ขับรถยนต์รายอื่น ก่อนที่จะพัฒนาขึ้นเป็น การใช้ภาษาท่าทาง (การขึ้นนิ้ว และการให้นิ้ว) หรือการขับรถไปเทียบแล้วมองหน้าให้คู่กรณีรับรู้ความโกรธ ที่เกิดขึ้น จนกระทั่งนำไปสู่การแก้แค้น เอาคืน ด้วยการตอบโต้ด้วยการกระทำในลักษณะเดียวกันกับที่ผู้ขับรถยนต์ตีความว่าเป็นการขับรถที่ทวนโตะและยั่วยุ ซึ่งลักษณะการแสดงความโกรธ มี 2 ลักษณะ คือ 1) การใช้สัญลักษณ์ด้วยแตรรถที่ใช้ในกรณีฉุกเฉิน หรือในระยะกระชั้นชิด ที่มีความเสี่ยงเกิดอุบัติเหตุสูง รวมถึงการใช้ภาษาท่าทาง และ 2) การใช้วาจาด้วยการเปิดกระจกรถยนต์ไปต่อว่า หรือลงจากรถเพื่อไปเคาะกระจกให้คู่กรณีออกมาคุย ตกลงกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคำว่า “รูปแบบ” ในสถานการณ์การขับรถยนต์ บนถนนคือสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้น และเกิดขึ้นซ้ำๆ ไม่ใช่รูปแบบที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนว ซึ่งเป็นที่ยอมรับ ซึ่งสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้ขับรถยนต์ใช้สัญลักษณ์ หรือภาษาท่าทางมากกว่า เพราะในขณะที่ขับรถ การสื่อสารทางตรงแบบตัวต่อตัวไม่อาจกระทำได้จากการที่ผู้ขับรถซ่อนตัวอยู่ในรถซึ่งเป็นยานพาหนะ ของตนเอง ซึ่งการสื่อสารกับคู่กรณีผนวกรวมกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความโกรธเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การเกิด ความโกรธของผู้ขับรถยนต์ยังมีขั้นตอนของความโกรธ ซึ่งแสดงถึงระบบของการกระทำหรือพฤติกรรม ที่ซับซ้อนทั้งทางสรีระวิทยา จิตวิทยา หรือระดับสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหรือระบบย่อยที่ขัดแย้งกัน ซึ่งเมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้น รูปแบบใหม่ๆ ของพฤติกรรมที่ได้รับจะกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรม และแสดงอาการ โกรธซึ่งไม่ใช่ตัวตนปกติของบุคคลนั้นๆ ออกมา โดยมี 4 ระยะ ได้แก่ 1) อุบัติการณ์ (Incident) เช่น คนขับรถ ที่เร่ง ความไร้วินัย การจราจรที่คับคั่ง สภาพถนนอันตราย 2) ความโกรธ (Anger) หรือการถูกทำให้โกรธด้วย หลากสาเหตุ 3) การโต้ตอบ (Reaction) เช่น การแก้แค้นด้วยการโต้กลับไปมาระหว่าง 2 ฝ่าย และ 4) การตัดสินใจและการเปลี่ยนรูป (Decision and Transform) พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล สอดคล้อง กับแนวคิดเรื่องความโกรธภายใต้สังคมวิทยาอารมณ์ที่ระบุ ความโกรธเป็นอารมณ์ทางสังคม ที่เกิดจากความ ไม่เป็นธรรม การขัดขวางเป้าหมาย การกระทำที่ไม่เหมาะสมของอีกฝ่ายหนึ่ง และสาเหตุสำคัญที่สุดสำหรับ ความโกรธมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับการกระทำโดยตรง หรือโดยอ้อมที่เกิดจากความคิดเอกลักษณะ

หรือภาพลักษณ์สาธารณะของบุคคล (Cupach, and Canary, 1995) และการปลุกปั่นของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะผลักดันให้เกิดการเผชิญหน้ากับบนท้องถนน ซึ่งจะนำมาสู่วงจรต่อไปว่าพวกเขาจะมีความโกรธมากน้อยเพียงใด (Dittman, 2005)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า พฤติกรรมของผู้ขับขี่รถยนต์เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดอุบัติเหตุ ซึ่งหมายถึง ความโกรธเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมขึ้น แต่อุบัติเหตุที่เกิดจากผลการกระทำที่เกิดขึ้นจากความโกรธในขณะขับขี่รถยนต์มีคุณลักษณะสำคัญที่เพิ่มเติมขึ้นมา คือ มีการโต้ตอบกันระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งอาจจะเป็นการโต้ตอบกันด้วยการถูกปกปิดตัวตนของผู้ขับในรถ หรือเปิดเผยตัวตนทั้งสองฝ่ายจากการลงจากรถเพื่อแสดงออก หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งลงจากรถในขณะที่อีกฝ่ายปกปิดตัวตนก็ได้ ทั้งนี้ เพศและอายุ ของผู้ขับขี่รถยนต์ที่โกรธได้บ่งบอกว่ามีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุเท่ากับตัวตนของผู้ขับขี่รถยนต์ที่จะกำหนดพฤติกรรมที่จะแสดงออกถึงความโกรธได้ เช่น ผู้ขับขี่รถยนต์ที่มีนิสัยชอบขับเร็ว และชอบเสี่ยงจะมีโอกาสเกิดอุบัติเหตุได้มากกว่า เนื่องจากการขับเร็วเป็นสิ่งที่ไม่น่าพึงประสงค์สำหรับความปลอดภัยบนถนนสำหรับผู้ขับขี่รายอื่นจนทำให้เกิดความโกรธ หรือการตอบโต้ระหว่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาความโกรธ และแนวคิดด้านอุบัติเหตุที่ระบุว่าอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่เกิดขึ้นมักจะมี ความซับซ้อนและมีการโต้ตอบกัน (Katz, 1999) อีกทั้งความเร็วของรถยังเป็นตัวกำหนดความรุนแรงของการบาดเจ็บของผู้โดยสารเวลาเกิดอุบัติเหตุรถชน เพราะการใช้ความเร็วมีความสัมพันธ์กับโอกาสการเกิดอุบัติเหตุและความรุนแรงที่เกิดขึ้น (Academic center for road safety, 2015) แต่มีข้อแตกต่างในแง่ที่ว่าอุบัติเหตุโดยส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นจากผู้ขับขี่รถยนต์ที่โกรธในกรุงเทพฯ ไม่มีภาพที่เด่นชัดของพฤติกรรมการขับเร็ว อาจเป็นเพราะความคับคั่งของรถบนถนนไม่เอื้ออำนวย ซึ่งมีผลให้ลักษณะของการเกิดอุบัติเหตุไม่ร้ายแรง รวมถึงมีลักษณะของการบาดเจ็บที่ไม่รุนแรงด้วย อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการขับที่เสี่ยง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคล ได้แก่ การตัดหน้าระยะกระชั้นชิด แซงรถอย่างผิดกฎหมาย ไม่ให้สัญญาณจอด ชะลอ และเลี้ยว ขับรถผิดช่องทางและขับคร่อมเส้น ขับรถตามกระชั้นชิด ไม่ยอมให้รถที่มีสิทธิ์ไปก่อน ล้วนเป็นพฤติกรรมที่ผู้ขับขี่รถยนต์ให้ความหมายว่าเป็นการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ด้วยการประมาท ไม่ใส่ใจต่อผู้อื่น และขาดความระมัดระวัง ยังเปรียบได้กับแนวคิดของ H.W. Heinrich ที่กล่าวถึงตัวโดมิโน อันประกอบด้วย ภูมิหลังหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมของบุคคล ความบกพร่องของบุคคล การกระทำและสภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย อุบัติเหตุการบาดเจ็บหรือความสูญเสีย ซึ่งตามแนวคิดนี้หากตัวใดล้ม ตัวโดมิโนที่อยู่ถัดไปก็จะล้มตามไปด้วย และตัวโดมิโนเหล่านี้จะทำให้เกิดอุบัติเหตุและการบาดเจ็บขึ้นได้ (Saxena, 2017) และความรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในชีวิตยังส่งผลให้ผู้ขับขี่รถยนต์แสดงออกอย่างก้าวร้าวรุนแรง (Britt, and Garrity, 2006) เพราะการถูกคุมคามทางร่างกายและความรู้สึกในสถานการณ์ขณะขับขี่รถยนต์ได้ทำให้เกิดความรู้สึกเครียด กดดัน จากความไม่ปลอดภัย ซึ่งนับเป็นสภาวะวิกฤตในระยะเวลาอันสั้นที่มีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้ขับขี่รถยนต์เกิดพฤติกรรมตอบโต้ในลักษณะที่สามารถจะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ (Froggatt, and Smiley, 1964) นอกจากนี้ “สติ” หรือความรู้สึกได้ที่ผู้ขับขี่รถยนต์พึงมีต่อสถานการณ์ตรงหน้ายังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเกิดอุบัติเหตุขึ้น หากผู้ขับขี่รถยนต์มีสติ เหตุการณ์ร้ายจากคนหรือสิ่งใดก็จะไม่สามารถยั่วให้แสดงความโกรธ หรือแสดงออกอย่างก้าวร้าวได้

สรุป

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นอย่างสอดคล้องกันทั้ง 3 วัตถุประสงค์ว่า ความโกรธและการแสดงออกที่เกิดขึ้นของผู้ขัรบรณต์มีองค์ประกอบของการกระทำหรือพฤติกรรมระหว่างกันของผู้ขัรบรณต์และคู่กรณีซึ่งจะนำไปสู่อุบัติเหตได้ในระดับที่ไม่รุนแรงและไม่ร้ายแรง ทั้งนี้เพราะสภาพสังคมเป็นตัวกำหนด หล่อหลอมและก่อร่างนิสัย บุคลิกภาพ ทักษะคติที่ส่งผลต่อการตีความความหมายและให้คุณค่าต่อสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งประกอบรวมเป็นตัวตนของบุคคล ฉะนั้น พฤติกรรมในการขัรบรณต์จึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากสิ่งต่างๆ และการกำหนดความหมายต่อวัตถุในตัวบุคคลที่ประกอบสร้างขึ้นเป็นพฤติกรรม และมีผลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมในการขัรบรณต์ด้วย เช่น การเคารพกฎจราจร ความเห็นแก่ตัว การละเลยกฎจราจร เป็นต้น โดยที่ความขัดแย้งและการตอบโต้ระหว่างกันจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถประกอบสร้างตัวตนใหม่ และผลักดันให้ผู้ขัรบรณต์แสดงความโกรธในรูปแบบที่แตกต่างจากตัวตนเดิมของตนได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาการจราจรในระดับมหภาค

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการคมนาคม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร มูลนิธิไทยโรดส์ ศูนย์ป้องกันอุบัติเหตุฯ ควรบูรณาการการทำงานด้วยการร่วมกันกำหนดนโยบายในการสร้าง ส่งเสริม และกำหนดให้มีวัฒนธรรมร่วมในประเด็นการสร้างความปลอดภัย บนถนนให้กับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับบุคคลและชุมชน และควรกำหนดให้มีหน่วยงานที่มีภารกิจเฉพาะในการปฏิรูปการจัดการปัญหาสภาพการจราจรในกรุงเทพฯ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 จัดทำโครงการรณรงค์ เพื่อสนับสนุนการสร้างจิตสำนึก ความมีวินัยในตนเอง และค่านิยมสาธารณะ ตั้งแต่ในระดับสถาบันครอบครัว โรงเรียน ตลอดจนสื่อมวลชน โดยควรมีเจ้าภาพหลักรับผิดชอบ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.3 กรมการขนส่งทางบก ควรมีการส่งเสริม หรือพิจารณาการนำหลักธรรมะมาใช้ในหลักสูตรฝึกอบรมการขับรถยนต์อย่างปลอดภัย เพื่อช่วยแก้ไขความโกรธ และกล่อมเกลาคติใจของผู้ขัรบรณต์ในเบื้องต้น เช่น หลักเมตตาธรรม หลักสติสัมปชัญญะ การพัฒนาจิตสำนึก เป็นต้น ในการต่ออายุใบอนุญาต ขัรบรณต์ของบุคคล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายกรอบการศึกษาในระดับโครงสร้างและสถาบันทางสังคม ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับมหภาค เพื่อนำไปต่อยอดการดำเนินการแก้ไขปัญหาการลดอุบัติเหตุทางถนนตามการขับเคลื่อนนโยบายความปลอดภัยบนท้องถนนในระดับมหภาคได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะการศึกษาในระดับบุคคลในเชิงจุลภาคสามารถทำได้เพียงการขยายภาพความเข้าใจของสาเหตุและรูปแบบของการกระทำในระดับของบุคคลเท่านั้น

2.2 ควรขยายกรอบการศึกษาไปที่บริบทของเมือง สภาวะความเป็นเมืองในสังคมสมัยใหม่ (Modernity) ด้วย เพราะกรอบแนวคิดของวรรณกรรมดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นกระบวนการสร้างตัวตนของบุคคลภายใต้สภาวะอารมณ์ และสภาวะการดำรงอยู่ที่มีความเฉพาะตัวของคนเมืองได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการขยายความเข้าใจความโกรธ ความรุนแรง และอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบนถนนในกรุงเทพมหานครได้ดียิ่งขึ้น

References

- American Automobile Association Foundation for Traffic Safety. (2016). *Annual Traffic Safety Culture Index*. Retrieved January 6, 2019, from <https://aaaafoundation.org/wpcontent/uploads/2017/11/2016TrafficSafetyCultureIndexReport.pdf>.
- Academic Center for Road Safety. (2015). *Road Accident Information Management. The project to develop the operational capacity of the traffic police officers*. Bangkok: Thai alphabet printing house. Retrieved January 10, 2019, from <http://trsl.thairoads.org/FileUpload/1621/170201001621.pdf>.
- Averill, J. R. (1983). Studies on Anger and Aggression: Implications for Theories of Emotion. *American Psychologist*, 38(11), 1145–1160.
- Britt, T.W., & Garrity, M.J. (2006). Attributions and Personality as Predictors of the Road Rage Response. *The British Journal of Social Psychology*. 45(1), 127-147.
- Canary, D. J., Cupach, W. R., & Messman, S. J. (1995). *Relationship conflict: Conflict in parentchild, friendship, and romantic relationships (Series on Close Relationships, Clyde and Susan Hendrick, Series Editors)*. Newbury Park, CA: Sage.
- Crossman, A. (2013). *Assessing a Situation, in Terms of Sociology. Definition of the situation*. Retrieved January 8, 2019, from <https://www.thoughtco.com/situation-definition-3026244>.
- Deffenbacher, J. L. et al. (2003). Anger, aggression and risky behavior: A comparison of high and low anger drivers. *Journal of Behavior Research and Therapy*, 41(6), 701-718.
- Dittman, M. (2005). *The characteristics of angry drivers and what can be done to make the roads*. American Psychological Association. Retrieved January 9, 2019, from <https://www.apa.org/monitor/jun05/anger>.
- Edmondson, C.B., & Conger, J.C. (1996). A review of treatment efficacy for individuals with anger problems: conceptual, assessment and methodological issues. *Clinical Psychology Review*, 16, 251-275.
- Froggatt, P., & Smiley, J.A. (1964). The concept of accident proneness: A Review. *British journal of industrial medicine*, 21(1), 1–12.

- INRIX. (2017). *Global Traffic Scorecard 2017*. Retrieved October 2, 2017, from <https://the-standard.co/inrix-global-traffic-scorecard-2017>.
- Jasper, J.M. (2014). Constructing Indignation: Anger Dynamics in Protest Movements. *Emotion Review*, 6(3), 208–213.
- Katz, J. (1999). *How Emotions Work*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Kemper, T.D. (1978). *Social Interaction Theory of Emotions*. New York: Wiley.
- Kemper, T.D. (1990). *Social structure and testosterone: Explorations of the socio-bio-social chain*. American Psychological Association. Retrieved January 10, 2019, from <https://psycnet.apa.org/record/1990-98879-000>
- Mead, G.H. (1934). *Mind, self and society* [The Definitive Edition]. (Morris C.W. (Editor). Chicago: University of Chicago Press. (2015).
- Office of information and communication technology, Royal Thai Police. (2016). *Road traffic accident statistics for 2016*. Bangkok. Retrieved February 10, 2019, from <http://pitc.police.go.th/2014/>.
- Saxena, N. (2017). Analysis of Road Traffic Accident using Causation Theory with Traffic Safety Model and Measures. *International Journal for Research in Applied Science & Engineering Technology*, 5(8), 1263-1269.
- Schieman, S. (1999). *Age, Physical Impairment, and Symptoms of Anxiety: A Test of Mediating and Moderating Factors*. Retrieved March 4, 2019, from <https://doi.org/10.2190/P4EA-5CQ5-NMHD-30BX>.
- Simmel, G. (1903). *The Metropolis and Mental Life*. Translated from German by Wolff, K.H. ed. The Sociology of Georg Simmel. New York: Free Press.
- Simmel, G., & Wolff K.H. (1950). *The sociology of Georg Simmel*. Glencoe, Illinois: Free Press.
- Thoits, P. (1989). The sociology of emotion. *Annual Review*, 15, 317-342. Retrieved November 2, 2019, from <https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.so.15.080189.001533>.

**การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ใช้บริการ
โลจิสติกส์สำหรับอุตสาหกรรมยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน***
**The Development of Decision Support System of Logistics Service Users
for Processed Rubber Industry in the Area of Indochina Interaction**

¹มานิตย์ สิงห์ทองชัย, ²ธรีณี มณีศรี และ ³สกุณา อนุวาริพงษ์

¹Manit Singthongchai, ²Tharinee Manisri and ³Sakuna Anuvareepong

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

²วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยศรีปทุม

³คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

¹Faculty of Management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand.

²College of Logistics and Supply Chain, Sripatum University, Thailand.

³Faculty of Business Administration, Assumption University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: singthongchai.m@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในรูปแบบของเว็บแอปพลิเคชันสำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของธุรกิจยางพาราแปรรูป 2) ประเมินประสิทธิภาพระบบที่พัฒนาขึ้น และ 3) ประเมินความต้องการผู้ใช้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มข้อมูลที่ใช้กับระบบสนับสนุนการตัดสินใจ คือ บริษัทขนส่ง และ/หรือคลังสินค้า 2) กลุ่มข้อมูลใช้หาความต้องการให้บริการโลจิสติกส์ คือ แหล่งผลิตสินค้า และโรงงานอุตสาหกรรม 3) กลุ่มผู้ประเมิน ได้แก่ ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ คือ ผู้ประกอบการการผลิตในจังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 400 คน และผู้เชี่ยวชาญสำหรับประเมินระบบ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การตัดสินใจแบบลำดับขั้นและอัลกอริทึมของเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจที่เหมาะสมกับระบบสนับสนุนการตัดสินใจทดสอบในโปรแกรม Weka 3.9.4 และแบบประเมินประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในรูปแบบของเว็บแอปพลิเคชัน มีการสร้างมาจากโมเดลที่ผ่านการทดสอบความถูกต้องกับชุดข้อมูล ด้วยเทคนิค J48 ที่ให้ค่าความถูกต้อง เท่ากับ 50.5% และพยากรณ์ไม่ถูกต้อง เท่ากับ 49.5% เป็นผลให้ระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถทำงานที่ตอบสนองตรงกับลักษณะหรือข้อมูลที่เหมาะสม มีความถูกต้องตรงต่อความต้องการของผู้ใช้งานระบบ 2) ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 อยู่ในระดับมาก และ 3) ผลการประเมินความต้องการของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมเท่ากับ 3.76 อยู่ในระดับมาก และผู้ให้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีค่าเฉลี่ย 4.11 อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ; ผู้ให้บริการโลจิสติกส์; ยางพาราแปรรูป

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop the decision support system in the form of web application for logistics service users of processed rubber industry; 2) to assess the efficiency of the developed system; and 3) to assess the needs of logistic service users and the tendencies in the future. A sample group used for the study was divided into 3 groups as follows: 1) The data group used with the decision support system was the shipping company and/or warehouse; 2) The data group used to find the needs for logistics services was the product manufacturer and industrial factory; and 3) The group of assessors consisted of logistics service users which were manufacturing operators in Phitsanulok and the lower northern provinces of 400 people, as well as system assessment experts of 5 people. The research instruments were the structure interview form by hierarchical decision analysis and the algorithm of decision tree technique that was suitable for decision support system. The test was conducted using Weka 3.9.4 program and efficiency assessment form.

The results of the study were as follows: 1) The development of a decision support system in the form of the web application was created based on a model that was tested for validity on datasets with the J48 technique giving an accuracy of 50.5% and an inaccurate prediction equal to 49.5%. As a result, the developed system was able to function responding to the suitable characteristics or data with the accuracy corresponding to the needs of the system users; 2) The results of the efficiency assessment of the system by experts were at a high level with an average of 3.75; and 3) The results of the needs of experts were at a high level with an overall average of 3.76. While the logistics service users and the tendencies in the future were at a high level with an average of 4.11.

Keywords: Decision Support System; Logistics Service Users; Processed Rubber

บทนำ

ภาคการเกษตรในประเทศไทยมีผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูป และการส่งออกที่เติบโตอย่างต่อเนื่องอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญต่อการส่งออกเป็นอันดับต้น ๆ นอกจากข้าว มันสำปะหลัง อ้อย แล้วยังพบว่ายางพาราเป็นสินค้าตัวหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการส่งออก โดยประเทศไทยเป็นผู้ผลิตยางธรรมชาติรายใหญ่ที่สุดของโลกต่อเนื่องมานานไม่ต่ำกว่า 20 ปี โดยมีการผลิตอยู่ที่ 3.82 ล้านตันต่อปี อันส่งผลต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางสำเร็จรูปต่าง ๆ ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในตลาดภูมิภาคเอเชีย เช่น จีน อินเดีย และญี่ปุ่น องค์การยางระหว่างประเทศ (IRSG) คาดการณ์ว่าในปี 2563 ตลาดโลกจะมีความต้องการยางพารา

15.36 ล้านตัน โดยประเทศที่มีแนวโน้มจะใช้ยางธรรมชาติสูงเป็นอันดับหนึ่งคือ ประเทศจีน 6.39 ล้านตัน รองลงมาคือประเทศอินเดีย 1.94 ล้านตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา 946,000 ตันและประเทศญี่ปุ่น 795,000 ตัน (Department of International Economic Affairs, 2019) ผู้ให้บริการโลจิสติกส์จึงมีความสำคัญต่อการเคลื่อนย้ายสินค้าการเกษตร อย่างไรก็ตามในสภาวะการแข่งขันของผู้ให้บริการโลจิสติกส์สำหรับธุรกิจยางพาราแปรรูปในปัจจุบันมีการแข่งขันที่สูงทั้งในด้านคุณภาพ ราคา และการส่งมอบสินค้าให้ทันเวลา ทำให้ผู้ประกอบการต้องมีความสามารถในการแข่งขันที่ดี จึงจะสามารถทำให้ธุรกิจอยู่รอดและสามารถดำเนินการแข่งขันต่อไปได้ ซึ่งส่วนหนึ่งจะต้องเกิดจากการบริหารจัดการที่ดี ทั้งนี้วิธีการหนึ่งที่เกษตรกรผู้ผลิตยางพาราที่จะส่งต่อผลผลิตไปในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการส่งออกควรให้ความสำคัญ คือ การพัฒนาหรือการวางแผนระบบสารสนเทศที่เหมาะสมอันจะส่งผลต่อการช่วยลดเวลาที่สูญเสียไปในกระบวนการผลิต ทำให้สายการผลิตสามารถดำเนินการผลิตได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด (Phongsanam, 2013) จากสภาวะการแข่งขันทางธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่สูง ทำให้ลูกค้ามีทางเลือกมากขึ้นในการเลือกใช้บริการต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้ประกอบการต่าง ๆ ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในการดำเนินธุรกิจและผลกำไรของธุรกิจ การสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและบริการ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและการตอบสนองที่รวดเร็วกว่าคู่แข่งเป็นปัจจัยที่สร้างความแตกต่าง และความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้เป็นอย่างดีดังนั้นการมีสินค้าอยู่ ณ สถานที่ และในเวลาที่ลูกค้าต้องการจึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้ (Garhan, 2016) ดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจ ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่สำคัญ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจฐานความรู้ในระดับโลก ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจในอนาคตที่มีการสร้างสรรค์และนำความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม โดยผนวกความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ ทำให้ทั่วโลกก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งใช้เทคโนโลยีเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจส่งผลอย่างมากต่อภาคการเกษตรของประเทศไทย รัฐบาลให้ความสำคัญสนับสนุนการพัฒนาระดับชาติ มุ่งเน้นการพัฒนาระยะยาวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วใหญ่ (Phumcharoen, Tangsuk, and Ploywatanawong, 2019) ซึ่งการพัฒนากระบวนสนับสนุนการตัดสินใจ เพื่อใช้ในการกระจายสินค้าจึงเป็นสิ่งสำคัญ (Indrapayoon, 2005) ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากระบบมาช่วยในการตัดสินใจได้ในการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจเพื่อใช้ในการวิเคราะห์การกระจายสินค้าที่มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจำนวนมากในการวิเคราะห์ความต้องการสินค้า (Chawbangprom, 2011) และปริมาณของสินค้าคงคลังในศูนย์กระจายสินค้าส่วนกลางและการเติมสินค้าคงคลังไปยัง คลังสินค้าสาขาต่าง ๆ เช่น ข้อมูล ที่ตั้งของศูนย์กระจายสินค้าส่วนกลาง ข้อมูลที่ตั้งคลังสาขาต่าง ๆ ข้อมูลเวลาที่ใช้ในการเดินทางแต่ละเส้นทาง ข้อมูลปริมาณสินค้าที่ถูกส่ง เป็นต้น จากการที่ต้องใช้ข้อมูลจำนวนมากจึงจำเป็นต้องใช้ระบบที่มีความสามารถในการจัดเก็บข้อมูลสามารถวิเคราะห์ข้อมูล สืบค้นข้อมูล แสดงผล

ข้อมูล ตลอดจนสามารถปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยได้เสมอเพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีประสิทธิภาพมากที่สุด (Chomchalao, and Pitakaso, 2010), (Garhan, 2016), (Klein, and Methlie, 2009)

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง ที่ต้องการจะพัฒนาเป็นศูนย์กลางการขนส่ง และการดำเนินการด้านโลจิสติกส์ เพื่อรองรับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ อีกทั้ง เป็นแนวเส้นทาง North-South Economic Corridor ที่เชื่อมต่อไปยังประเทศจีนตอนใต้ที่อยู่ในยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ในศตวรรษที่ 21 ในชื่อ Belt and Road Initiative (BRI) หรือ ยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ โดยใช้เส้นทางทางบกและทางทะเลของประเทศจีน โดยจากสถิติการส่งออกสินค้าจากด่านศุลกากรเชียงแสนและเชียงของ ซึ่งเป็นเส้นทาง North-South Economic Corridor นั้น ผลผลิตของภาคการเกษตรของไทยที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหนึ่งในสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญคือ ยางพารา (Department of International Economic Affairs, 2019) จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ควรมีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาช่วยยกระดับโซ่อุปทานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในแต่ละขั้นตอน อันจะส่งผลต่อการบริหารจัดการ คลังสินค้า การขนส่ง และอื่น ๆ มีความสะดวกสบายทั้งต่อผู้ใช้และผู้ให้บริการ ด้วยเวลาที่รวดเร็วและต้นทุนที่แข่งขันได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะแก้ปัญหาข้างต้นโดยการพัฒนาระบบสนับสนุนตัดสินใจในรูปแบบของเว็บแอปพลิเคชันของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่จะทำให้ทราบถึงข้อมูลที่ทันสมัยเป็นปัจจุบันสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจ เช่น เส้นทาง ต้นทุน รูปแบบการขนส่ง ประเภทของคลังสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้ระบบดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจทั้งต่อผู้ใช้ และผู้ให้บริการ ด้วยเวลาที่รวดเร็วสามารถลดต้นทุน สร้างกำไร และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่เป็นปัจจุบันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในรูปแบบของเว็บแอปพลิเคชัน สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของธุรกิจยางพาราแปรรูป
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพระบบที่พัฒนาขึ้น
3. เพื่อประเมินความต้องการผู้ให้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ขอบเขตการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ โดยพิจารณาถึงผู้ประกอบการผลิตยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีนที่ส่งไปประเทศจีนตอนใต้ สำหรับโลจิสติกส์ขาออก (Outbound Logistics) เท่านั้น โดยผู้วิจัยได้ใช้ตัวแบบต้นไม้ตัดสินใจสำหรับพยากรณ์ข้อมูลด้วยเทคนิค J48 และพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในรูปแบบเว็บแอปพลิเคชัน ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบกับระบบที่พัฒนาขึ้นมีการนำข้อมูลที่พิจารณาถึงผู้ประกอบการผลิตยางพาราแปรรูป เป็นข้อมูลจริงเพื่อเชื่อมโยงระบบคมนาคมขนส่งที่มีในพื้นที่ไปยังศูนย์โลจิสติกส์ (คลังสินค้า

ศูนย์กระจายสินค้า หรือบริษัทขนส่งและกระจายสินค้า) แหล่งผลิตสินค้า โรงงานอุตสาหกรรม และพื้นที่การเกษตร

ขั้นตอนที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นข้อมูลตามเกณฑ์หลักหรือตัวแปรที่นำมาใช้ในระบบสนับสนุนการตัดสินใจ คือ ธุรกิจโลจิสติกส์ เช่น บริษัทขนส่ง และ/หรือคลังสินค้า ในจังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้หาความต้องการให้บริการโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการผลิตและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น คือ ผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ อาทิ แหล่งผลิตสินค้า และโรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง และ 3) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การประเมินประสิทธิภาพระบบ และความพึงพอใจการใช้ระบบ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 5 คน และผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ ได้แก่ ผู้ประกอบการผลิตในจังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นเตรียมการ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น จากการศึกษาเอกสารเพื่อรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิต่าง ๆ และสร้างแบบสอบถามตามระเบียบและวิธีวิจัยและนำแบบสอบถามที่ได้พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบเพื่อหาค่าดัชนีโดยใช้ค่าความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence: IOC) จากนั้นนำแบบสอบถามผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ แล้วนำไปทดลองใช้ และนำมาหาความเที่ยงโดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค ได้ค่าความสัมประสิทธิ์ความเที่ยง เท่ากับ 0.739 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขทุกขั้นตอนแล้วมาจัดพิมพ์ฉบับจริง เพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยสร้างแบบสอบถามออนไลน์

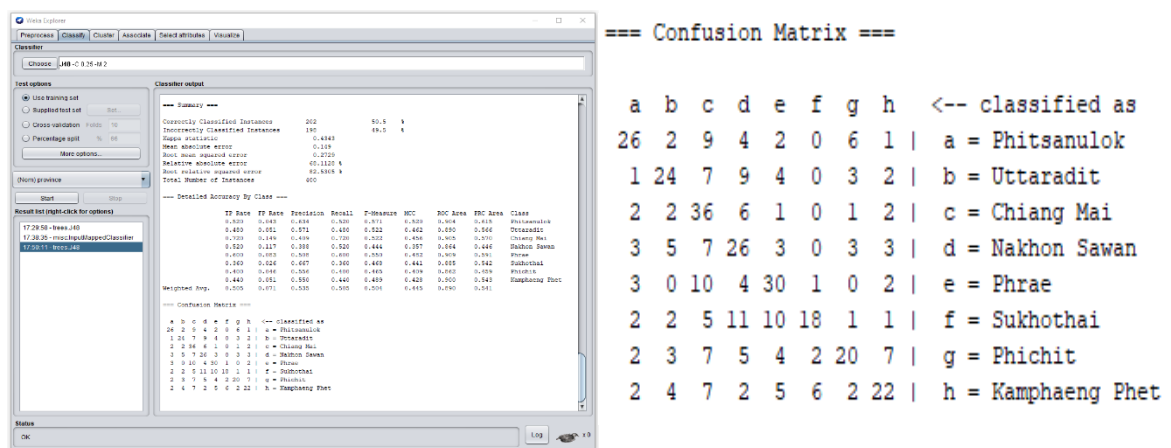
3.2 ขั้นทดลองและพัฒนาระบบ ผู้วิจัยดำเนินการจัดเตรียมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยกระบวนการวิเคราะห์การตัดสินใจแบบลำดับขั้น (Analytic Hierarchy Process: AHP, AHP) และวิธีการแบ่งประเภทเป็นกลุ่ม วิธีวิเคราะห์เส้นรอบข้อมูล (Data Envelopment Analysis, DEA) และชุดข้อมูลทดสอบตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจ โดยนำชุดข้อมูลมาทำการวัดประสิทธิภาพการพยากรณ์ของตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจ โดยใช้เทคนิค J48 ด้วยโปรแกรม Weka 3.9.4 เพื่อหาโมเดลที่เหมาะสมกับการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ในรูปแบบเว็บแอปพลิเคชัน จากนั้นนำไปทดสอบการใช้งานเบื้องต้นเพื่อหาข้อผิดพลาดของระบบและได้นำระบบเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อทดลองใช้งานและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ แล้วนำไปทดลองใช้ จากนั้นจัดทำคู่มือการใช้งานระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่พัฒนาขึ้น

3.3 ขั้นประเมินประสิทธิภาพระบบ ทำการประเมินจากความสามารถของระบบที่พัฒนาขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้ใช้งาน (ผู้ใช้บริการโลจิสติกส์) จำนวน 400 คน ซึ่งผู้ที่ประเมินต้องมีการเข้าทดสอบใช้งานระบบผ่านออนไลน์ และทำการประเมินตามหัวข้อที่ครอบคลุมในแบบสอบถามที่สร้างขึ้นใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถและความถูกต้องของระบบ (Function requirement and Test) 2) ด้านความง่ายต่อการใช้งานระบบ (Usability test) และ 3) ด้านการรักษาความปลอดภัย (Security Test)

ผลการวิจัย

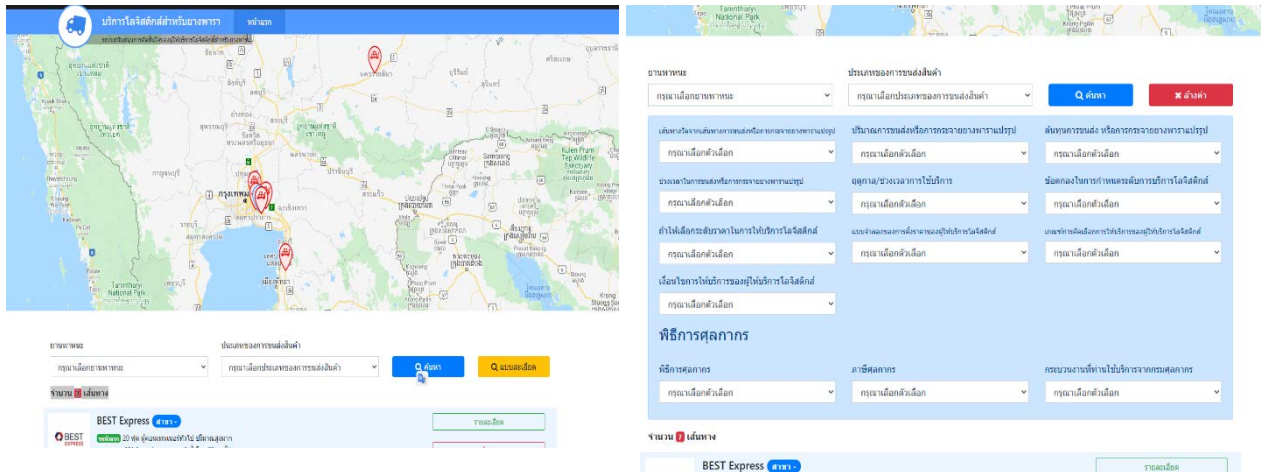
การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ใช้บริการโลจิสติกส์สำหรับอุตสาหกรรมยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในรูปแบบของเว็บแอปพลิเคชัน พบว่าการสร้างมาจากโมเดลหรือได้พยากรณ์กับตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจ ด้วยเทคนิค J48 ในโปรแกรมสำเร็จรูป Weka โดยทดสอบโมเดลกับชุดข้อมูลทดสอบ (Testing Data) เพื่อทดสอบความถูกต้องของโมเดล มีผลการทดสอบมีค่าความถูกต้อง (Correctly Classified Instances) เท่ากับ 50.5 % ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำนายไม่ถูกต้องมีค่าเท่ากับ 49.5% ซึ่งเป็นค่าที่ค่อนข้างต่ำ ดังภาพที่ 1

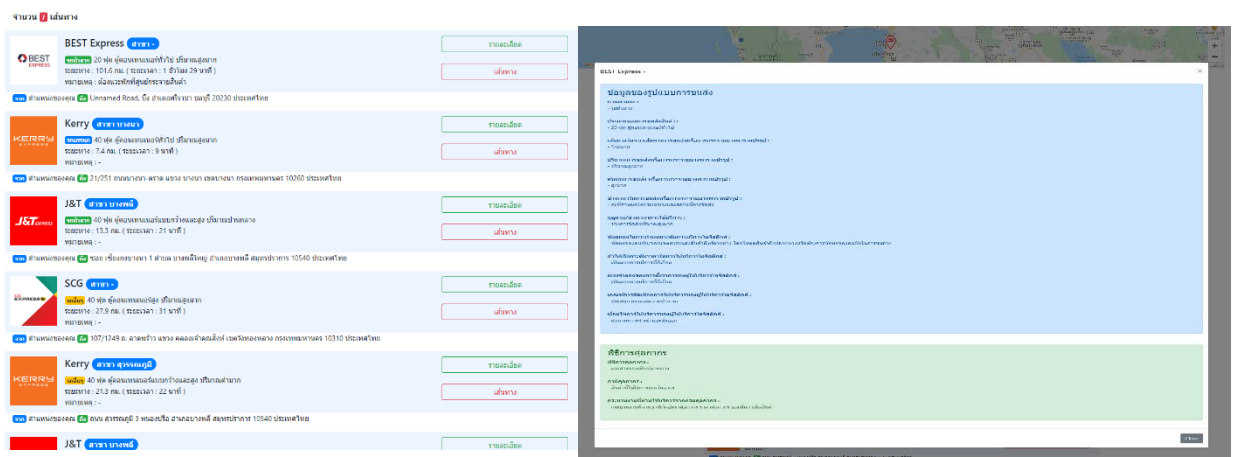
ภาพที่ 1 ผลการใช้ตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจและค่า Confusion Matrix ด้วยเทคนิค J48

จากภาพที่ 1 พบว่าผลของการพยากรณ์จากโมเดล หรือตัวแบบมีจำนวนข้อมูลค่าจริง กับจำนวนข้อมูลจากการทำนายมีผลลัพธ์ตรงกันค่อนข้างสูง พิจารณาจาก Confusion Matrix ของตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจ ด้วยเทคนิค J48 โดยหาค่าของข้อมูลค่าจริง กับจำนวนข้อมูลจากการทำนาย แบ่งตามจังหวัดและนำมาหาค่าเฉลี่ยรวมของทุกจังหวัด ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยของจำนวนข้อมูลค่าจริง กับจำนวนข้อมูลจากการทำนายมีผลลัพธ์ตรงกันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง สามารถนำโมเดลไปใช้งานได้ ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงเลือกใช้ตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจด้วยเทคนิค J48 เพื่อนำไปพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของธุรกิจยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน เพราะมีค่าความถูกต้องของตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจและค่าเฉลี่ย Confusion Matrix จากทุกจังหวัดอยู่ในระดับที่น่าพอใจ นอกจากนี้ในระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นได้เลือกใช้ตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจ ด้วยเทคนิค J48 พัฒนาระบบ โดยใช้ภาษา PHP HTML Javascript CSS และแสดงผลออกมาในรูปแบบเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) โดยมีแถบข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งและที่อยู่ของเว็บเบราว์เซอร์บนอินเทอร์เน็ต (Uniform Resource Locator : URL) ที่มีชื่อว่า <https://www.msdecision.com/> ดังภาพที่ 2

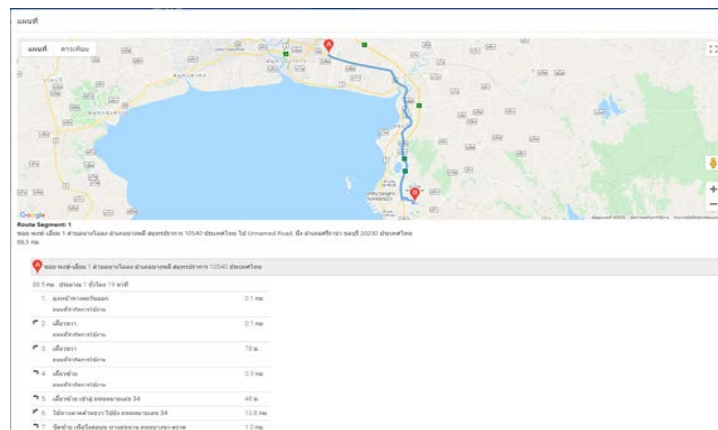
ภาพที่ 2 ตัวอย่างหน้าจอส่วนของข้อมูลพิกัดตำแหน่งต่าง ๆ และตัวเลือกในการใช้งานระบบ

จากภาพที่ 2 ส่วนของข้อมูลตัวเลือกสำหรับฟังก์ชันการใช้งานระบบ ประกอบด้วยข้อมูล คือ 1) ยานพาหนะ 2) ประเภทของการขนส่งสินค้า 3) เส้นทางวัดจากเส้นทางการขนส่งหรือการกระจายทางพาหนะแปรรูป 4) ปริมาณการขนส่งหรือการกระจายทางพาหนะแปรรูป 5) ต้นทุนการขนส่ง หรือการกระจายทางพาหนะแปรรูป 6) ช่วงเวลาในการขนส่งหรือการกระจายทางพาหนะแปรรูป 7) ฤดูกาล/ช่วงเวลาการใช้บริการ 8) ข้อตกลงในการกำหนดระดับการบริการโลจิสติกส์ 9) ถ้าให้เลือกระดับราคาในการให้บริการโลจิสติกส์ 10) แบบจำลองของการตั้งราคาของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ 11) เกณฑ์การคัดเลือกการให้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ 12) เงื่อนไขการให้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ 13) พิธีการศุลกากร 14) ภาษีศุลกากร 15) กระบวนการที่ท่านใช้บริการจากกรมศุลกากร โดยเมื่อผู้ใช้งานทำการเลือกข้อมูลที่ตรงกับลักษณะหรือข้อมูลที่ต้องการ ระบบจะทำการประมวลผลผลลัพธ์เพื่อแสดงรายการที่เหมาะสมกับข้อมูลให้กับผู้ใช้ ซึ่งปุ่ม *รายละเอียด* เมื่อผู้คลิกจะเป็นการแสดงรายละเอียดทั้งหมดเพื่อให้ผู้ใช้ได้ตรวจสอบข้อมูลของผู้ให้บริการว่าตรงกับความต้องการมากน้อยเพียงใด ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ตัวอย่างหน้าจอส่วนที่แสดงผลการค้นหาแพคเกจและรายละเอียดที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้

นอกจากนี้ประสิทธิภาพทำงานของระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่พัฒนาขึ้นนี้ สามารถแสดงพิกัดตำแหน่งบนแผนที่เพื่อให้ผู้ใช้ตรวจสอบความถูกต้องระยะทางว่าห่างกันเท่าไรได้ โดยคลิกที่ปุ่ม *เส้นทาง* ซึ่งระบบจะทำการประมวลผลและแสดงพิกัดเส้นทาง ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ตัวอย่างหน้าจอส่วนแสดงรายละเอียดของแผนที่

วัตถุประสงค์ที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพระบบจากผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพของระบบโดยภาพรวม

ประสิทธิภาพของระบบ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านความสามารถและความถูกต้องของระบบ	3.71	0.62	มาก
ด้านความยากง่ายต่อการใช้งานระบบ	3.79	0.62	มาก
ด้านการรักษาความปลอดภัย	3.74	0.75	มาก
รวม	3.75	0.63	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของระบบโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความพึงพอใจด้านความยากง่ายต่อการใช้งานระบบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.79 โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ความเหมาะสมในการเลือกใช้ขนาดของตัวอักษรบนจอภาพ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.98 รองลงมา คือ ความเหมาะสมในการใช้สีของตัวอักษรและรูปภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ความเหมาะสมในการใช้ข้อความสัญลักษณ์หรือรูปภาพเพื่ออธิบายสื่อความหมาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ความง่ายต่อการใช้งานของระบบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 คำศัพท์ที่ใช้มีความคุ้นเคยและสามารถปฏิบัติตามได้โดยง่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ความเป็นมาตรฐานเดียวกันในการออกแบบหน้าจอภาพ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 และความเหมาะสมในการวางตำแหน่งของส่วนประกอบบนจอภาพ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ตามลำดับรองลงมา คือ ความพึงพอใจด้านการรักษาความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ การมีระบบ Logout ในการออกจากระบบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.88 รองลงมา คือ การกำหนดรหัสผู้ใช้และรหัสผ่านในการตรวจสอบผู้ใช้งานระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 และการมีระบบ Login เพื่อตรวจสอบผู้เข้าในระบบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63

ตามลำดับและด้านความสามารถและความถูกต้องของระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 8 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความสามารถของระบบในด้านการจัดการปรับปรุงแก้ไขข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.87 รองลงมา คือ ความสามารถของระบบในด้านข้อมูลของคลังสินค้าหรือจุดเปลี่ยนถ่ายสำหรับยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ความสามารถของระบบในด้านข้อมูลของด่านศุลกากรสำหรับยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ความสามารถของระบบในด้านข้อมูลของการขนส่งสำหรับยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ความสามารถของระบบในด้านการป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 ความสามารถของระบบในด้านการลบข้อมูล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ความสามารถของระบบในด้านการจัดการผลลัพธ์ในรูปแบบรายงานต่างๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ความสามารถของระบบในด้านการจัดการนำเข้าข้อมูล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และความสามารถของระบบในด้านการประมวลผลของโปรแกรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินความต้องการผู้ใช้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อความต้องการผู้ใช้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยภาพรวม

ความต้องการใช้บริการโลจิสติกส์	ผู้ใช้บริการ			ผู้เชี่ยวชาญ			รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการนำเข้าข้อมูล (Input)	4.02	0.69	มาก	3.80	0.20	มาก	4.02	0.69	มาก
ด้านกระบวนการทำงาน (Process)	4.12	0.68	มาก	3.71	0.27	มาก	4.11	0.68	มาก
ด้านการแสดงผลข้อมูล (Output)	4.19	0.67	มาก	3.76	0.26	มาก	4.19	0.66	มาก
รวม	4.11	0.65	มาก	3.76	0.26	มาก	4.11	0.68	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อความต้องการผู้ใช้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการแสดงผลข้อมูล (Output) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.19 รองลงมา คือ ด้านกระบวนการทำงาน (Process) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การมีระบบบล็อกเอ้าท์ ในการออกจากระบบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.21 รองลงมา คือ การมีระบบบล็อก อิน เพื่อตรวจสอบผู้ใช้ระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 การสืบค้นหรือค้นหาข้อมูลรวดเร็วและถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ความยืดหยุ่นในการเพิ่มลดข้อมูลได้ในภายหลัง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ระบบฐานข้อมูลมีการป้องกันความปลอดภัยจากผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 การบันทึกข้อมูลลงบนฐานข้อมูลมีความรวดเร็ว ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 และกระบวนการเข้าระบบเป็นลำดับขั้นตอนที่เข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ตามลำดับ โดยผู้ใช้บริการ และผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นที่มีต่อความต้องการผู้ใช้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้านกระบวนการทำงาน (Process) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และ 3.71 และด้านการนำเข้าข้อมูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ความง่ายต่อการนำเข้าข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.17 รองลงมา คือ การออกแบบให้มีคำสำคัญในการนำข้อมูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 การออกแบบการนำเข้าข้อมูล

แบบตัวเลือกเพื่อความสะดวกรวดเร็ว โดยสามารถเลือกได้แบบอัตโนมัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 การออกแบบเมื่อนำเข้าข้อมูลผิดพลาดจะมีการตรวจสอบโดยอัตโนมัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 และการออกแบบการนำเข้าข้อมูลเป็นระเบียบ เข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ตามลำดับ โดยผู้ให้บริการ และผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นที่มีต่อความต้องการผู้ให้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้านการนำเข้าข้อมูล (Input) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และ 3.80 อยู่ในระดับมาก โดยผู้ให้บริการ และผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่มีต่อความต้องการผู้ให้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 และ 3.76 อยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การแสดงผลข้อมูลรวดเร็วเป็นระเบียบเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.26 รองลงมา คือ คำศัพท์ที่ใช้มีความคุ้นเคยและสามารถปฏิบัติตามได้โดยง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 การแสดงผลข้อมูลตรงกับความต้องการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 การใช้รูปแบบและขนาดของตัวอักษร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และการแสดงผลข้อมูลที่มีการจัดตำแหน่งองค์ ประกอบบนหน้าอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ตามลำดับ โดยผู้ให้บริการ และผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นที่มีต่อความต้องการผู้ให้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้านการแสดงผลข้อมูล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และ 3.76 อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การพยากรณ์ด้วยการทดสอบโมเดลกับชุดข้อมูลแบบลำดับขั้นและอัลกอริธึมของเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจ และส่งผลให้ได้โมเดลที่เหมาะสมที่สามารถนำไปใช้กับการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจ โดยระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่พัฒนาขึ้นสามารถทำงานตอบสนองตรงกับลักษณะหรือข้อมูลที่เหมาะสม ถูกต้องต่อความต้องการของผู้ใช้งานระบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ ธนาณัติ กล้าหาญ (Garhan, 2016) ได้พัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับการกระจายสินค้าเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ ผลการวิจัยพบว่า ระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับการกระจายสินค้าสามารถแก้ปัญหาและลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการกระจายสินค้าได้ และการศึกษาของ จีรศักดิ์ พุ่มเจริญ, กมลวรรณ แต่งสุข และลักษณันท์ พลอยวัฒนาวงศ์ (Phumcharoen, Tangsuk, and Ploywattanawong, 2019) ได้พัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจด้านการวางแผนการเกษตร ผลการวิจัยพบว่า ระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านการวางแผน โดยจุดเด่นของระบบสามารถช่วยวิเคราะห์ คาดการณ์ ระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรและคำนวณค่าใช้จ่ายในการเกษตรได้ นอกจากนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ เกียรติศักดิ์ จันทร์แก้ว และ จัก พิริยะพรสิริ (Chankaew, and Piriyaopornsiri, 2017) และงานวิจัยของ Klein and Methlie (2009)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของระบบระบบสนับสนุนการตัดสินใจ สำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ ของธุรกิจยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ผู้วิจัยได้มีการศึกษาเกณฑ์หลักหรือตัวแปรที่น่าสนใจมาพิจารณาวิเคราะห์ และมีการทดสอบโมเดลที่ผ่านการทดสอบความถูกต้องกับชุดข้อมูลทดสอบจากข้อมูลจริง ด้วยเทคนิค J48 ที่ให้ค่าความถูกต้องที่ยอมรับได้ก่อนนำโมเดลมาพัฒนาระบบ นอกจากนี้

กระบวนการพัฒนาระบบได้ประยุกต์ใช้ขั้นตอนการวิจัยจากวงจรการพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle: SDLC) สอดคล้องกับการวิจัยของ พิมพ์วรรณ สุริยะวงศ์ (Suriyawong, 2013) ได้นำเทคนิคของเหมืองข้อมูลหลักการต้นไม้ตัดสินใจและอัลกอริทึม J48 และการศึกษาของ Qaiser et al. (2017) พบว่าระบบที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้อง เชื่อถือได้ ง่ายต่อการเข้าใจ และตอบสนองตรงกับความต้องการของผู้ใช้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อความต้องการผู้ใช้บริการโลจิสติกส์และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทำให้ต้องมีการปรับตัว และการปรับตัวทำให้เกิดการอยู่รอด เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันในศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการค้าเสรี การลงทุนข้ามชาติ การลงทุนในเทคโนโลยีหลากหลายระบบเพื่อสร้างโอกาสและความได้เปรียบทางธุรกิจ ผู้ประกอบการที่ให้บริการขนส่งโลจิสติกส์เป็นหนึ่งในหลาย ๆ ธุรกิจชั้นนำของโลกที่ต้องปรับตัวเพื่อการอยู่รอด เนื่องจากกระบวนการขนส่งถือเป็นกระบวนการใหญ่ในห่วงโซ่อุปทานที่ทำหน้าที่ควบคุมการขนย้าย รวบรวม การกระจายสินค้าและบริการให้กับทุกส่วนที่มีความเกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นน้ำ ไปสู่ปลายน้ำ ได้แก่ ผู้จัดการและจัดจำหน่ายวัตถุดิบ โรงงานผลิต คลังสินค้า จุดกระจายสินค้า ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ลูกค้าปลายทาง รวมถึง ผู้ให้บริการขนส่งสินค้า เมื่อกระบวนการต่าง ๆ มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งมีลูกค้าและผู้ให้บริการขนส่งเป็นจำนวนมาก ทำให้การให้บริการขนส่งรูปแบบเดิมมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความล่าช้า ความผิดพลาด และต้นทุนสูงเนื่องจากการใช้แรงงานของมนุษย์คงเป็นสิ่งที่ไม่เพียงพออีกต่อไป ดังงานวิจัยของ ภูวน อัศวกรนิรังกูล (Aussawakornnirangkool, 2019) ได้ศึกษาการปรับตัวของผู้ให้บริการขนส่งโลจิสติกส์ไทยในยุคดิจิทัล โดยสรุปไว้ว่าผู้ให้บริการขนส่งโลจิสติกส์ไทยควรมีการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่เทคโนโลยีเดิมจนนำไปสู่รูปแบบการให้บริการรูปแบบใหม่ โดยผู้ให้บริการขนส่งโลจิสติกส์ไทยต้องรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายระหว่าง ผู้ให้บริการขนส่งโลจิสติกส์ไทยบนแนวคิดการแบ่งปันเศรษฐกิจ (Sharing Economy) เพื่อลดต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ธุรกิจ รวมทั้งนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการโลจิสติกส์ที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับการอธิบายของ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Department of International Economic Affairs, 2019) ไว้ว่า ธุรกิจโลจิสติกส์ไทยถึงเวลาต้องปรับตัว เปลี่ยนวิธีคิด นำเทคโนโลยีช่วยบริหารจัดการ เปลี่ยนคู่แข่งเป็นพันธมิตร

ดังนั้นผู้ให้บริการขนส่งโลจิสติกส์ควรมีการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดเมื่อโลกเดินทางมาถึงจุดพลิกผันท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่เทคโนโลยีเดิมจนนำไปสู่รูปแบบการให้บริการรูปแบบใหม่ โดยผู้ให้บริการขนส่งโลจิสติกส์ต้องรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ให้บริการขนส่งโลจิสติกส์ไทยที่เป็นคู่แข่งในอุตสาหกรรมเดียวกัน เพื่อนำไปสู่การขยายตัวของตลาดและการสร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจใหม่ที่เข้มแข็ง รวมทั้งการประกันความเสี่ยงให้กับผู้ใช้บริการ การประกันภัยสินค้า และความโปร่งใสจนสามารถนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์บนแนวคิดการแบ่งปันเศรษฐกิจ (Sharing Economy) เพื่อลดต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ธุรกิจ

สรุป

ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยในการพัฒนาระบบสนับสนุนตัดสินใจในรูปแบบของเว็บแอปพลิเคชันสำหรับธุรกิจโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมยางพาราแปรรูป ที่สามารถวิเคราะห์การไหลเวียนกิจกรรมทำให้ผลการสร้างตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจด้วยเทคนิคต้นไม้ตัดสินใจ J48 ในโปรแกรมสำเร็จรูป Weka โดยทดสอบโมเดลกับชุดข้อมูลทดสอบ (Testing Data) สามารถพยากรณ์จากตัวแบบมีจำนวนข้อมูลค่าจริงกับจำนวนข้อมูลจากการทำนายมีผลลัพธ์ตรงกันค่อนข้างสูง ผู้วิจัยจึงนำแบบพยากรณ์ด้วยเทคนิคดังกล่าวไปพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับธุรกิจโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมยางพาราแปรรูป โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของระบบอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ผลการประเมินความต้องการของผู้ใช้บริการโลจิสติกส์และผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ผลการศึกษาแนวทางในการนำระบบสนับสนุนตัดสินใจในรูปแบบของเว็บแอปพลิเคชันไปสู่การประยุกต์ใช้สำหรับธุรกิจโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมยางพาราแปรรูป ซึ่งจากการพัฒนาระบบที่ได้พัฒนาขึ้นนี้สามารถทำงานตอบสนองตรงกับลักษณะหรือข้อมูลที่ต้องการ ระบบสามารถประมวลผลผลลัพธ์เพื่อแสดงรายการที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการข้อมูลกับผู้ใช้ โดยมีความสามารถประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับยานพาหนะ ประเภทของการขนส่งสินค้า เส้นทางวัดจากเส้นทางการขนส่งหรือการกระจายยางพาราแปรรูป ปริมาณการขนส่งหรือการกระจายยางพาราแปรรูป ต้นทุนการขนส่ง หรือการกระจายยางพาราแปรรูป ช่วงเวลาในการขนส่งหรือการกระจายยางพาราแปรรูป ฤดูกาล/ช่วงเวลาการใช้บริการ ข้อตกลงในการกำหนดระดับการบริการโลจิสติกส์ ถ้าให้เลือกระดับราคาในการให้บริการโลจิสติกส์แบบจำลองของการตั้งราคาของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ เกณฑ์การคัดเลือกการให้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ เงื่อนไขการให้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ พิธีการศุลกากร ภาษีศุลกากร และกระบวนการงานที่ท่านใช้บริการจากกรมศุลกากร ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นได้เลือกใช้ตัวแบบต้นไม้มัดตัดสินใจด้วยเทคนิค J48 พัฒนาระบบ โดยใช้ภาษา PHP HTML Javascript CSS และแสดงผลออกมาในรูปแบบเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ที่ <https://www.msdcision.com/> ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) หน้าจอส่วนข้อมูลพิกัดตำแหน่งต่าง ๆ สามารถแสดงพิกัดเส้นทางตำแหน่งบนแผนที่เพื่อให้ผู้ใช้ตรวจสอบความถูกต้องระยะทางว่าห่างกันเท่าไรได้ 2) ส่วนของตัวเลือกในการใช้งานระบบ และ 3) ส่วนแสดงผลการค้นหาค่าแพคเกจที่เหมาะสมกับผู้ใช้ที่แสดงรายละเอียดว่าตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 ระบบสนับสนุนการตัดสินใจของธุรกิจโลจิสติกส์เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมยางพาราแปรรูปในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้พัฒนาขึ้นนี้เป็นต้นแบบ (Prototype) ที่สามารถนำไปในการต่อยอดระบบนี้ให้เป็นระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อการใช้งานของผู้ใช้ที่สะดวกและเพิ่ม

ความถูกต้องแม่นยำ เช่น การกรอกข้อมูลระยะทางสั้น ปานกลางหรือระยะยาว โดยใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI คำนวณอัตโนมัติ เพียงแค่ใส่ตำแหน่งปลายทางก็พอ เป็นต้น

1.2 นักวิชาการ และนักศึกษา สามารถไปต่อยอดในการสร้างระบบฐานให้บริหารฮาร์ดแวร์หรือซอฟต์แวร์ที่ทำหน้าที่เป็นรากฐานสำหรับการใช้โปรแกรมหรือซอฟต์แวร์อื่นๆ โดยพัฒนาเป็นแพลตฟอร์ม (Platform) ที่หลากหลาย เช่น การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์สำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Application) เป็นต้น

1.3 ธุรกิจ/หน่วยงาน/องค์กร ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการให้บริการโลจิสติกส์ ผู้ส่งออก/การค้าชายแดน ธุรกิจการผลิตสินค้าและธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมยางพาราแปรรูปทั้งผู้และผู้ให้บริการโลจิสติกส์ สามารถนำระบบนี้ไปใช้ในการกำหนดเป็นเงื่อนไขการให้บริการ หรือการกำหนดเป็นพื้นที่ทางการตลาด (Market space) ที่สามารถต่อยอดความร่วมมือกันเป็นเครือข่าย (Network) ของการใช้และการให้บริการ ธุรกิจโลจิสติกส์ เช่น บรรจุภัณฑ์ (Packaging), คลังสินค้า (Warehouse) เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ช่วยลดต้นทุน และส่งผลในการ ดำเนินงานอย่างรวดเร็วพร้อมทั้งช่วยให้คนในองค์กรทำงานได้สะดวกรวดเร็วและไม่ติดขัด ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การพัฒนาระบบการตัดสินใจนี้เป็นเพียงการใช้เทคนิคหนึ่งของการทำเหมืองข้อมูลจากหลากหลายเทคนิคที่มีอยู่ และยังมีข้อจำกัดด้านกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เก็บในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างบางจังหวัดเท่านั้น ซึ่งในอนาคตหากมีการพัฒนางานวิจัยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรเพิ่มปริมาณข้อมูลที่น่ามาใช้ในการสร้างตัวแบบหรือขยายบริเวณพื้นที่ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรตัวอย่างเพิ่มจากจังหวัดในภาคอื่น ๆ เช่น ภาคเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของข้อมูลมากขึ้น และเพื่อให้ตัวแบบสามารถนำไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะเป็นพื้นฐานที่ส่งผลให้ได้โมเดล หรือตัวแบบที่มีความถูกต้อง แม่นยำมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรมีการทดลองการเปรียบเทียบกับเทคนิคการทำเหมืองข้อมูลอื่น ๆ จากหลากหลายเทคนิค ที่มีอยู่และนิยมใช้ในปัจจุบัน

References

- Aussawakornnirangkool, P. (2019). Adaptation of Thai Logistics Transportation Service Provider in the Digital Age. *Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University*, 5(supplement), 15-29.
- Chankaew, K., & Piriapornsiri, J. (2017). Management Information System of Life Assurance. *Proceedings of the National and 8th International conference*, Hatyai University.
- Chawbangprom, K. (2011). *Decision support system for master production scheduling*

- and material requirement planning: a case study of flavor squid factory.* (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Chomchalao, C., & Pitakaso, R. (2010). Heuristic approach to solve vehicle routing problem for drinking water service case study in Numderm Rainbow factory. *Proceedings of the Institute of Industrial Engineering Network Conference (IE-Network 2010)* (pp.212). Ubon Ratchathani: Sunee grand hotel & Convention center.
- Department of International Economic Affairs. (2019). *Including interesting economic articles*. Bangkok: Business Information Center, Ministry of Foreign Affairs.
- Garhan, T. (2016). Decision support system of distribution to reduce cost and optimization. *Journal of Thai Interdisciplinary Research*, 11(1), 29-34.
- Indrapayoong, N. (2005). *Discrete optimization in Transport and Logistics*. Bangkok: SE-Education Public Company Limited.
- Klein, M., & Methlie, L. (2009). *Knowledge-based decision support systems with applications in business: a decision support approach*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Phongsanam, T. (2013). Decision Support System for Master Production Scheduling and Material Requirement Planning Industrial Ceramics. *Journal of Vocational Education and Technical Education*, 3(5), 66-79.
- Phumcharoen, J., Tangsuk, K., & Ploywattanawong, L. (2019). Decision Supporting Systems for Agriculture Planning. *KKU Research Journal (Graduate Studies)*, 19(1), 112-123.
- Qaiser, et al. (2017). Decision support systems for sustainable logistics: a review and bibliometric analysis, *Industrial Management & Data Systems*, 117(7), 1376-1388.
- Suriyawong, P. (2013). *Decision support system for book ordering using C4.5 algorithm for Win Win Book Rental*. (Master's Thesis). Graduate School: Chiang Mai University. Chiang Mai.

การประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในชาดกล้านนา*

The Construction of Meaning for Women in Lanna Jataka Literary Works

¹ดลยา แก้วคำแสน และ ปฐม หงษ์สุวรรณ

¹Donlaya Kaewkhamseen and Pathom Hongsuwan

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Faculty of Humanities and Social Science, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tao_donlaya@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงแบบปิตาธิปไตย และ 2) เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในชาดกล้านนา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผ่านการวิเคราะห์จากเอกสารตัวบทชาดกล้านนา 4 เรื่อง คือ 1) กุสสราชชาดก 2) นางอุทธร 3) จันทมัตกชาดก 4) สุพรหมโมกขะหมาเก้าหาง และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) การประกอบสร้างความหมายผู้หญิงแบบปิตาธิปไตยจะถูกควบคุมการผลิตและผลิตซ้ำจากมุมมองของผู้ชาย ดังนั้นภาพความเป็นหญิงจึงอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายที่สามารถเลือกสรรหยิบยกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้หญิงมาผลิตซ้ำและถ่ายทอดให้เป็นที่รับรู้ได้อย่างเป็นธรรมชาติและแนบเนียนเพื่อเป็นการเสริมสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจชายเป็นใหญ่ 2) ชาดกล้านนาได้ประกอบสร้างความหมายผู้หญิงโดยนำเสนอผ่านภาพแทนผู้หญิงในฐานต่าง ๆ ดังนี้ (1) ผู้หญิงในฐานะแม่ (2) ผู้หญิงในฐานะเมีย (3) ผู้หญิงในฐานะสมบัติของผู้ชาย (4) ผู้หญิงในฐานะเพศที่ต้องการที่พึ่งพิง (5) ผู้หญิงในฐานะวัตถุทางเพศ และ (6) ผู้หญิงในฐานะสัญลักษณ์ของความสกปรก ไม่บริสุทธิ์ จะเห็นว่าการนำเสนอภาพผู้หญิงนั้นมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับผู้ประพันธ์หรือผู้สร้างสรรค์ว่าจะหยิบยกหรือจัดวางความหมายผู้หญิงอย่างไร ดังนั้นชาดกล้านนาจึงถือเป็นพื้นที่หนึ่งในการประกอบสร้างความหมายและภาพแทนผู้หญิงบางประการแก่ผู้คนในสังคมล้านนาซึ่งอาจไม่ใช่ภาพสะท้อนแห่งความเป็นจริงเสมอไป

คำสำคัญ: การประกอบสร้างความหมาย; ภาพแทนผู้หญิง; ชาดกล้านนา

Abstract

The objectives of this research paper were: 1) to study the concept of meaning construction of woman in patriarchy and, 2) to analyze the meaning construction of woman in Lanna Jataka. The qualitative research method was used to analyze four Lanna Jatakas namely; 1) kusa Jataka, 2) Nang Uththra, 3) Candaghat Jataka, and 4) Suprommokkha Mah Kao

*Received June 10, 2020; Revised July 15, 2020; Accepted July 20, 2020

Hang. The findings of this study were presented in descriptive analysis.

The results of the research showed that 1) The meaning construction of woman in patriarchy will be controlled and reproduced from a male perspective. Therefore, femininity is under the power of men who can choose and adopt the desirable qualities of women to be reproduced and conveyed naturally and realistically in order to strengthen the legitimacy of male power; 2) The Lanna Jataka has constructed the meanings of woman presenting through the image representation of women in various positions as follows; (1) mother (2) wife (3) a man's property (4) a dependent gender, (5) a sex object, and (6) a symbol of uncleanness and impurity. It can be seen that there are various forms of image presentation of women depending on how the authors or producers will give the meanings to the woman. Lanna Jataka is, therefore, considered as an area to construct meanings and image presentation of woman to people in Lanna society, which are not always the reflection of realities.

Keywords: Meaning Construction; Image Representation of Woman; Lanna Jataka

บทนำ

วรรณกรรมเรื่องกุสสราชาดก จันทมาตกาชาดก นางอุทธร และสุพรมโหมกชะหมาเก้าหาง เป็นชาดกล้านนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติก่อนที่จะตรัสรู้ มีลักษณะการดำเนินเรื่องแบบนิทาน มีการนำเสนอเนื้อหาผ่านพฤติกรรมของตัวละครแต่งโดยพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน เพื่อใช้ในการเทศนาสั่งสอนหล่อหลอมให้ผู้คนในสังคมสามารถดำรงตนอยู่ในกรอบจารีตอันดีงาม ตัวบทของชาดกข้างต้นจึงเป็นพื้นที่ในการประกอบสร้างความหมายและภาพแทนบางประการที่ผู้แต่งหรือผู้ที่มีอำนาจในการสร้างสรรค์เป็นผู้กำหนดความหมายตามความคาดหวังของตนหรือสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าความเป็นจริงในแต่ละสังคมนั้นถูกประกอบสร้างจากผู้ที่มีอำนาจนั่นเอง ซึ่งความจริงดังกล่าวอาจเคลือบแฝงไปด้วยอุดมการณ์บางอย่างอย่างแนบเนียนเสมือนเป็นเรื่องสามัญทั่วไปเพื่อให้ผู้คนมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาและยอมรับอย่างไม่มีข้อสงสัยใด ๆ ดังที่ ฮอลล์ (Chotiudompant, 2016) ที่ได้กล่าวถึงภาพแทนว่า การนำเสนอภาพแทนนั้นไม่ได้เป็นกระบวนการที่โปร่งใสแต่เป็นกระบวนการที่แอบแฝงผลิตความหมายกล่าวคือ ในขณะที่สิ่งรอบข้างไม่ได้มีความหมายในตัวของมันเอง แต่หากนักเขียนหรือผู้ที่เสนอภาพแทนนั้นใส่ “ความหมาย” ลงไปในกระบวนการนำเสนอ หรือการนำเสนอภาพแทนคือกระบวนการที่สร้างขึ้นเพื่อสื่อความหมายหรือแทนมุมมองของสิ่งที่กำลังกล่าวถึงและอาจไม่ได้สื่อความหมายของสิ่งนั้นโดยตรง นั่นหมายความว่าผู้เขียนสามารถกำหนดลักษณะตัวละครให้เป็นไปตามที่ตนหรือสังคมปรารถนาได้

ชาดกล้านนาข้างต้นเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงล้านนาเอาไว้อย่างหลากหลาย ภายใต้กรอบงำของอุดมการณ์พุทธศาสนาอันมีกรอบคิดชายเป็นใหญ่กำกับอยู่ (Hongsuwan, 2012) จึงแน่นอนว่าจะต้องมีการประกอบสร้างให้ผู้หญิงมีบทบาทและสถานภาพทางสังคม การเมือง และ

วัฒนธรรมด้อยกว่าผู้ชาย มีสถาบันทางสังคมที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงความชอบธรรมของอำนาจแห่งเพศชายที่มีอยู่เหนือเพศหญิง ความเป็นหญิงจึงถูกนิยามขึ้นตามบรรทัดฐานที่ฝ่ายชายเป็นผู้กำหนดและเอื้อประโยชน์แก่เพศชายมากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของฝ่ายหญิง (Sriratanasomboon, 2012) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Rodsub (2012) ที่ว่าสังคมเป็นผู้กำหนดให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย โดยผ่านทางสถาบันครอบครัวและระบบเครือญาติ สถาบันการเมืองการปกครองและสถาบันทางศาสนา เป็นต้น จากการศึกษาเบื้องต้น ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงในชาดกล้านนาก็มักกล่าวถึงเรื่องเดิมซ้ำ ๆ โดยผ่านพฤติกรรม คำพูด หรือความคิดของตัวละครเพื่อเป็นการตอกย้ำหล่อหลอมความคิดความเชื่อของผู้คนในสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งยังช่วยให้เราเห็นถึงกรอบความคิดที่ผู้แต่งใช้เป็นตัวกำหนดในการประกอบสร้างความจริงในสังคมด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงแบบปิตาธิปไตย และวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายของผู้หญิงในชาดกล้านนา ซึ่งจะทำให้มองเห็นกระบวนการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงที่อยู่ภายใต้วาทกรรมหลักของสังคมล้านนา ตลอดจนอาจสะท้อนให้เห็นวิธีคิดที่อยู่เบื้องหลังการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในครั้งนี้ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงแบบปิตาธิปไตย
2. เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในชาดกล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านวิธีการวิเคราะห์จากเอกสาร (documentary research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสำรวจและรวบรวม

1.1 สำรวจเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชาดกล้านนา การศึกษาเกี่ยวกับผู้หญิง การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการนำเสนอภาพแทน การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการประกอบสร้างความหมาย และการศึกษาแนวคิดเรื่องเพศ ตลอดจนสำรวจชาดกล้านนา

1.2 รวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพแทน และการประกอบสร้างความหมาย

1.3 รวบรวมชาดกล้านนา โดยมีขั้นตอนในการคัดเลือกคือ ตัวบทจะต้องมีการดำเนินเรื่องแบบนิทาน และมีตัวละครหญิงปรากฏอยู่ และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นความเป็นท้องถิ่นทั่วไปของล้านนาผู้วิจัยจึงได้เลือกชาดท้องถิ่นของล้านนามาเป็นตัวแทนในการศึกษานี้ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ต้องเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ที่บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนาและมีผู้ปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบันไว้แล้ว รวมทั้งต้องมีตัวละครหญิงปรากฏในเรื่องเพื่อให้สอดคล้องกับโจทย์การวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 4 เรื่อง คือ 1) กุสสรราชชาด ฉบับวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่ อยู่ในชุดปัญญาสชาดฉบับล้านนา ปริวรรตโดย พิชิต อัครนิจ และคณะ (Akhanit et al. 1998) 2) จันทชาดชาดก ฉบับวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่ อยู่ในชุดปัญญาสชาดฉบับล้านนา ปริวรรตโดย พิชิต

อัคนิจ และคณะ (Akhanit et al. 1998) 3) นางอุทรา ฉบับวัดพวงหงส์ จังหวัดเชียงใหม่ ปรีวรรตโดย
วรปฐมา คำหมู่ (Kammou, 1992) 4) สุพรหมโมกษะหมาเก้าทาง ฉบับวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่ ปรีวรรตโดย
อัมพวรรณ สุริยะไชย (Suriyachai, 2003)

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 สังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับชาตก้านนา เพื่อสำรวจสถานการณ์ และองค์
ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างความหมายและการนำเสนอภาพแทน

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลชาตก้านนาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบโจทย์วิจัย คือ เพื่อศึกษาแนวคิด
เรื่องการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงแบบปิตาธิปไตย และวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายผู้หญิงใน
ชาตก้านนา โดยใช้แนวคิดการนำเสนอภาพแทนและแนวคิดการประกอบสร้างความหมายเป็นกรอบคิด
สำคัญในการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงแบบปิตาธิปไตย

พบว่า ปิตาธิปไตย (patriarchy) หมายถึง วิธีคิดและแบบแผนปฏิบัติอันมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญ
คุณค่า และอภิสิทธิ์แก่ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิงอย่างเป็นระบบ เดิมสื่อถึง “อำนาจของบิดา” ต่อมาค่อย ๆ กลาย
นัยยะมาสู่ “ระบบชายเป็นใหญ่” โดยอาศัยอำนาจของบิดาเป็นฐานแก่อำนาจของเพศชายโดยรวม ปิตาธิปไตย
เป็นอำนาจในลักษณะที่แฝงเร้นกว่าอำนาจประเภทอื่น ๆ เพราะคติปิตาธิปไตยแทรกซึมอยู่ในทุกความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคลในชีวิตประจำวันและมีลักษณะเป็นโครงสร้างครอบคลุมบทบาท พฤติกรรม วิธีคิดทั้งของเพศ
หญิง เพศชาย และเพศอื่น ๆ (Charoenporn, 2005) นอกจากนี้ Sangkhaphanthanon (2016) ยังกล่าว
อีกว่า แนวคิดระบบปิตาธิปไตยนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่จัดลำดับชั้นไม่
เท่าเทียมกัน โดยมีผู้ชายเป็นผู้ควบคุมการผลิตและผลิตซ้ำความเป็นหญิง เรื่องเพศ จนกลายเป็นตัวกำหนด
ลักษณะแบบฉบับ (stereotypes) ให้กับความเป็นหญิงและชายในสังคมเพื่อเสริมสร้างความไม่เป็นธรรม
ให้เกิดขึ้นในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิง

จากนิยามความหมายข้างต้น จะเห็นว่าอุดมการณ์ปิตาธิปไตยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์
เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยเพศชายเป็นผู้ควบคุมการผลิตและผลิตซ้ำความรู้ต่าง ๆ โดยแทรกซึมและ
แฝงเร้นอยู่ในทุก ๆ บริบทไม่ว่าแม้แต่อุดมการณ์ทางศาสนา ดังนั้นจึงไม่แปลกกว่าศาสนาหลัก ๆ ของโลก
ปัจจุบันล้วนปกครองด้วยระบบปิตาธิปไตย คือ มีผู้ชายเป็นชนปกครองศาสนจักร โดยการสร้างศาสนาใหม่
กดทับศาสนาเก่าที่เป็นของผู้หญิงในลักษณะลดคุณค่าของศาสนานั้น ๆ (Rodsab, 2012) เช่นเดียวกับ
พุทธศาสนาที่มีแหล่งกำเนิดมาจากประเทศอินเดียจึงมีการสอดแทรกแนวคิดของวัฒนธรรมอินเดียอยู่ด้วย
โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงที่ในสมัยนั้นมีหน้าที่ต่อผู้หญิงไม่ค่อยดีนัก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความคิดความเชื่อ
ต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก อรรถกถา หรือวรรณกรรมทางศาสนาของสังคมไทยย่อมได้รับอิทธิพลมาจากสังคม

อินเดียในสมัยนั้นด้วยเช่นกันแม้ว่าจะเป็น การแต่งเพิ่มเติมเข้ามาภายหลังก็ตาม เนื่องจากผู้จัดบันทึก เป็นพระภิกษุ คำสอนในพระไตรปิฎกจึงเป็น เรื่องการบันทึกจากแง่มุมของผู้ชายที่มีอำนาจในการเลือกจด เลือกจำ และเลือกบันทึกตามความสนใจและให้ความสำคัญกับเรื่องของผู้ชายเป็นหลัก แต่ละเลยเรื่องของผู้หญิง (Sirirojananan, 2019) ดังนั้น จึงมีนักวิชาการหลายท่านที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะชายเป็นใหญ่ใน แนวดวงพระพุทธศาสนา เช่น Palarat (2002) ได้กล่าวว่าจากหลักฐานทางศาสนามีการกล่าวตำหนิถึงโทษความ ร้ายกาจของสตรีไว้มาก รุนแรงกว่าและเน้นมากกว่าฝ่ายชาย ที่เป็นเช่นนี้สันนิษฐานได้ว่าเพราะสังคมนั้น เป็นของภิกษุ ธรรมะส่วนใหญ่จึงแสดงแก่ภิกษุ ธรรมะราวเรื่องต่าง ๆ จึงกล่าวต่อภิกษุและเพื่อประโยชน์ ของฝ่ายภิกษุ ได้แก่ การกล่าวตักเตือนเรื่องสตรี เนื่องจากมีผลต่อบุรุษในลักษณะเตือนให้ตระหนัก ไม่ประมาท ต่ออิทธิพลแห่งหญิงอันจะครอบงำและมีผลต่อพรหมจรรย์ของชาย ไม่เพียงเท่านั้น Chongsathitman (1992) ยังได้สรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงไทยในทางพุทธศาสนาไว้ 3 ทิศนะ คือ 1) สถานภาพ ของผู้หญิงไทยทางพุทธศาสนาไม่เท่าเทียมกับผู้ชายหรือต่ำกว่าในบางระดับ 2) สถานะของผู้หญิงในทางพุทธ ศาสนาต่ำกว่าผู้ชาย และ 3) ผู้หญิงไม่ได้มีสถานะทางพุทธศาสนาต่ำกว่าหรือด้อยกว่าผู้ชาย ซึ่งนักวิชาการ ส่วนใหญ่จะสนับสนุนแนวคิดที่ว่าสถานะของผู้หญิงในศาสนาต่ำกว่าผู้ชาย อันเนื่องมาจากเหตุผลหลาย ประการ เช่น เห็นว่าผู้หญิงยึดติดกับเรื่องทางโลกมากกว่าผู้ชาย ส่วนผู้ชายสามารถละทิ้งเรื่องทางโลกได้ง่าย กว่าผู้หญิง ผู้ชายบวชได้ ผู้หญิงบวชไม่ได้ รวมทั้งผู้หญิงยังถูกกำหนดให้พึ่งพายึดติดกับผู้ชายไม่ว่าจะเป็นสามี หรือลูก เป็นต้น

นอกจากบทบาทวิถีทางศาสนาแล้ว ในวรรณกรรมทางศาสนาของล้านนาเรื่อง จักรวาทพิณ ซึ่งรจนา โดยพระสิริมงคลอาจารย์เมื่อ พ.ศ.2063 ซึ่งถือเป็นรากฐานความคิดของคนล้านนาเป็นเวลายาวนานได้ชี้ชัดว่า พุทธศาสนาพื้นบ้านมีอิทธิพลต่อการกำหนดสถานภาพของผู้หญิงเพราะได้กล่าวไว้ว่า เพศชายเป็นเพศที่ยิ่งใหญ่ ประเสริฐสุด การเกิดเป็นเพศหญิงนี้อำภพต้องสร้างบุญบารมีจึงจะได้เกิดเป็นชาย หญิงไม่อาจใหญ่เท่าเทียม ชายในด้านการปกครอง ไม่อาจเป็นใหญ่ในหมู่เทวดา อสุรกายและพรหม รวมทั้งไม่อาจเป็นพระพุทธเจ้าได้ นั้นหมายความว่า ผู้หญิงไม่อาจเป็นใหญ่ได้ทั้งในโลกียธรรมและโลกุตระธรรมได้ (Athamasar, 1988)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสังเกตได้ว่า การประกอบสร้างความหมายผู้หญิงภายใต้อุดมการณ์พุทธศาสนานี้ ไม่ว่าจะปรากฏในคำสอนในพระไตรปิฎก อรรถกถา หรือในวรรณกรรมพุทธศาสนาก็ตามมักนำเสนอเชิงอคติ ทางเพศอันเป็นร่องรอยความคิดในเชิงลดทอน กีดกัน และเบียดขับความเป็นเพศหญิง เนื่องจากถูกควบคุม และผลิตซ้ำด้วยอำนาจแห่งชายเป็นใหญ่นั้นเอง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในชาดกล้านนา พบว่า การ นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในชาดกล้านนาเป็นการแสดงให้เห็นถึงกลวิธีในการประกอบสร้างความหมายผู้หญิง ภายใต้อุดมการณ์พุทธศาสนาที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าแผ้วผ่านความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมต่างๆ ของตัวละครที่ผู้แต่งหรือผู้สร้างสรรค์ได้คัดสรรและนำเสนอเฉพาะคุณลักษณะที่โดดเด่นของผู้หญิงเพื่อใช้เป็น ตัวแทนในการหล่อหลอม กล่อมเกล้า และสร้างการยอมรับต่อสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในสังคม ล้านนาได้อย่างเป็นธรรมชาติ จากการศึกษาชาดกล้านนาพบการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงผ่านการ นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในฐานะต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้หญิงในฐานะแม่

ผู้หญิงที่อยู่ในฐานะแม่ถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงสูงศักดิ์หรือผู้หญิงสามัญชนทั่วไปก็ตาม หน้าที่ของผู้ที่เป็นแม่จะต้องให้ทั้งความรัก การเลี้ยงดูเอาใจใส่ และให้การอบรมสั่งสอนลูก (Asana, 1986) จากการศึกษาชาดกล้านนาพบการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงในฐานะแม่ ดังนี้

ภาพแทนแม่ผู้มีบุญญาธิการ ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้นำเสนอผ่านลักษณะของผู้หญิงที่เป็นผู้ให้กำเนิดลูกผู้ชายว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีบุญบารมีและดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ส่วนผู้หญิงที่ไม่ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมนั้นก็ไม่ว่าจะให้กำเนิดลูกผู้ชายได้ ดังปรากฏในชาดกเรื่อง กุสสราช ในตอนที่พระญาเจ้าโองการราชาและเหล่าชาวเมืองได้หารือกันเกี่ยวกับนางผู้ที่จะให้กำเนิดราชบุตรเพื่อจะได้สืบต่อราชสมบัติ ดังความว่า

“นางผู้ใดมีบุญสมพาร นางผู้นั้นจักหาได้ วรรพุดต์ ยังลูกชายผู้ประเสริฐจักควรแก่ราชสมบัติบ้านเมืองนั้นแล”

“ชาวเมืองทั้งหลายกล่าวว่า ข้าแถมหาราชเจ้า ดังข้าทั้งหลายใส่ใจดูนี้นางทั้งหลาย ผูกหาสืลได้ บังเกิดยังลูกชายผู้ประเสริฐนั้น...นางอัคคมเหสีเทวีผู้ชื่อว่าสืลดีแห่งมหาราชเจ้า นางเทียรย่อมประกอบด้วยสืลสัมปตติดีมากนัก มหาราชเจ้าอดขันติปารมีธัมแล้ว จูงปล่อยนางไปตามใจมักแห่งนางเทอะ คั่นวามหาราชะวางหื้อนางไฟดั่งนั้นลูกผู้ชายผู้ประเสริฐจักเกิดมีแถมหาราชเจ้าบ่อย่าชะแล”

(Kussarat Jataka)

จากข้อความข้างต้นสังเกตว่า ชาดกล้านนาได้ประกอบสร้างภาพผู้หญิงที่ให้กำเนิดลูกผู้ชายนั้นเป็นผู้มีบุญญาธิการและเป็นผู้ประเสริฐยิ่ง เสมือนเป็นการยกย่องเชิดชูความสูงส่งของแม่ผู้ให้กำเนิดลูกผู้ชาย แต่ในขณะเดียวกันก็ตอกย้ำความด้อยต่ำของแม่ผู้ให้กำเนิดลูกผู้หญิงซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเพศของลูกสามารถกำหนดสถานภาพของผู้เป็นแม่ได้คือ ลูกผู้ชายสามารถยกระดับหรือเลื่อนสถานภาพให้แก่ผู้ที่เป็นแม่ ในทางกลับกันแม่ที่มีลูกผู้หญิงอาจถูกกดทับหรือเบียดขับออกจากพื้นที่ของความเป็นแม่ที่สมบูรณ์แบบก็เป็นได้

นอกจากนี้ ชาดกล้านนายังได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้เป็นแม่ไว้หลายประการซึ่งเป็นการเน้นย้ำความคาดหวังภาพแทนแม่ที่พึงประสงค์ ดังเช่น การดูแลลูกด้วยความรักและเอาใจใส่ ดังปรากฏจากพฤติกรรมของนางอุชจิตตาที่แม้ว่าจะถูกกบฏิตตาเศรษฐีใช้ไม้พายตีตกน้ำจนเสียชีวิต แต่ด้วยผลบุญนางก็ได้เปลี่ยนชาติภพจากมนุษย์มาเป็นเต่าคำ และนางก็ยังดูแลเอาใสนางอุทธรผู้เป็นลูกอยู่เสมอด้วยการหวิ้มเกล้าผมให้นางเหมือนครั้งที่ยังเป็นมนุษย์ ดังข้อความว่า

“นางอุชจิตตาผู้เป็นแม่อันเป็นเต่าคำคือออกมาปราศรัยกับด้วยลูกแห่งตนช้วน คือว่า เอาหวิและน้ำมันทิพอันเป็นปากชะแห่งผีเสื้อหนองอันนั้นออกมาสร่งเนื้อตนตัวหื้อแก่ลูกตนทุกเมื่อ ถ้วน 4 วัน 5 วัน คัมมิแล” (Nang Uththra)

การอบรมสั่งสอน ดุคำ ตักเตือนเมื่อลูกประพฤติตนไม่เหมาะสม ดังปรากฏจากพฤติกรรมของนางเทวี ผู้เป็นแม่ของนางปัทมาวดี จากเหตุการณ์ที่นางปัทมาวดีดูหมิ่นและปฏิบัติต่อพระญาติสหายผู้เป็นสามีเยี่ยงข้า ทาสบริวารซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมยิ่งนัก ดังความว่า

“ดูรานางปัทมาวดี เจ้าอันเกิดมาในชาติตวยวงสาพระญามัทธราภรร์ ดังรื้อนางประ มหัทในกระกูลแห่งคนนั้นชา มึงนางนี้แต่ก่อนรอรว่าเปนคนจ้งไรช้งท่าน เปนคนพาลาไ้ บอคว่าอันชะแล ดังรื้อแลมาจะทำผัวแห่งตนผู้ประเสริฐเลิศกว่าสามันคราชทั้งหลายดีหลี ดาย ดังรื้อน้อยมาจะทำเปนประดู่จะดังข้าชายตนนั้นชา นางมาจะทำฉนั้นคึบควรแก่มึง นางแล นางราชเทวีคึไรดำลูกยึงแห่งตนแลมิดังนั้น”

(Kussarat Jataka)

จากการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงในฐานะแม่ข้างต้นได้แฝงความหมายของความเป็นแม่ในอุดมคติได้ อย่างแนบเนียนซึ่งเป็นการหล่อหลอม กล่อมเกลา และยังเป็นการตอกย้ำให้ผู้ที่เป็นแม่ติดกับดักของความเป็น แม่ตามการประกอบสร้างของสังคมภายใต้กรอบคิดชายเป็นใหญ่ที่กำหนดให้ผู้หญิงมีพื้นที่หรือบทบาทสำคัญ ในบ้านหรือในครอบครัวเท่านั้นซึ่งสอดคล้องกับที่ Santasombat (2016) กล่าวว่าความเป็นแม่ถูกกำหนดโดย อุดมการณ์ปิตาธิปไตยที่ยึดเยียดบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัวให้แก่ผู้หญิง สร้างบริบทให้ดูเหมือนว่าการดูแล เป็นหน้าที่ซึ่งถูกกำหนดล่วงหน้าโดยธรรมชาติ หากแต่ที่แท้จริงแล้วหน้าที่ดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นโดยปัจจัยทาง สังคมการเมือง การเลี้ยงลูกถูกผลักให้เป็นภาระของผู้หญิงแต่เพียงฝ่ายเดียวและได้กลายมาเป็นวิถีปฏิบัติที่สืบ ทอดต่อกันมา เนื่องด้วยเพราะบทบาทของผู้หญิงในลักษณะนี้รองรับสนับสนุนอุดมการณ์ปิตาธิปไตยนั่นเอง

2. ผู้หญิงในฐานะเมีย

ผู้หญิงในฐานะเมียในสังคมล้านนาจะเน้นเกี่ยวกับการให้ความรักและซื่อสัตย์ต่อสามี การรู้จัก ปรนนิบัติเอาใจ การเคารพยกย่อง ให้เกียรติ และเชื่อฟังสามี การให้กำลังใจช่วยเหลือสามี การให้คำแนะนำแก่ สามี และการเรียกร้องความยุติธรรมจากสามี (Asana, 1986) จากการศึกษาชาดกล้านนาพบการนำเสนอภาพ แทนผู้หญิงในฐานะเมีย ดังนี้

การนำเสนอให้ผู้หญิงในฐานะเมียเป็นผู้ที่มีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม ดังตัวอย่างในชาดกเรื่อง อุทธร่า ที่ กล่าวถึงพฤติกรรมของนางอุทธร่าผู้เป็นเมียของพระญาติที่ต้องดูแลทั้งเรื่องการบริหารเรือน การปัน ฝ้าย ทอหูก รวมถึงการปฏิบัติตนตามขนบของเมียที่ดีของสังคมล้านนาคือ ต้องตื่นก่อนและนอนทีหลังสามี เวลาเดินก็ต้องคอยย่างเท้าเพื่อไม่ให้เกิดเสียงดังอันจะเป็นการรบกวนสามีของตน ดังความว่า

“นางอุทธร่าเทวีคึเปนอันรักจำเรียวใจแก่กันมากนักมีวัฏปฏิบัติอันดี มีต้นว่าปันฝ้าย แลทอหูกคึเปนอันช่างแลแลบย้งนักเปนดังโยบัวแล ในเมื่อจักหลับจักนอนนั้น คึหื้อผวนอน ก่อน ในเมื่อจักเข้าที่นอนคึย้งนัก มาตราจักหื้อฟากท้วงคึบมีแล ในเมื่อจักลุกคึลุกก่อนผัว มาตราว่าไฟจกัรู้หน้อย 1 คึบมีแล แม่นว่าเยียะหูกทอผ้างคึบมีแล เตนว่าเส้นฝ้ายแลบเท้าใดคึคึ คึบปุดบ่ขาดสักเส้นแล” (Nang Uththra)

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงยังนำเสนอภาพเมื่อยที่คอยดูแลปรนนิบัติเรื่องเรื่องอาหารการกิน โดยการจัดเตรียมอาหารให้สามีอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ดังปรากฏในชาดกเรื่อง จันทมาตกชาดก ที่กล่าวถึงบรรดาเมียของเจ้าจันทมาตกะที่พากันตระเตรียมข้าวปลาอาหารเพื่อต้อนรับการกลับเมืองของเจ้าจันทมาตกะหลังกลับจากช่วยพ่อตาจากทัพของพระญาเตชुकคสิปปา ดังความว่า

“โส ราชา จันทมาตโก อันว่าพระญาจันทมาตกะนั้น คັນว่าเมื่อรอดเมืองอนุมติแล้ว
ตั้งนั้น อันว่านางพรหมจารีคดีย นางเทวธิสังกาคีดี นางอุตตมธานีคดีย คีเอากันตกแต่งยังวัดฤ
อันควรเคี้ยวควรกินมารับยังมหาสัตต์เจ้ากับด้วยปรีวารแห่งตนคีมี่แล”

(Chantakataka Jataka)

การนำเสนอภาพแทนผู้หญิงในฐานะเมียดังกล่าวข้างต้น เป็นการพยายามเน้นย้ำสิ่งที่สังคมคาดหวังให้ผู้หญิงในฐานะเมียพึงปฏิบัติต่อสามีทั้งเรื่องอาหารการกิน วัตรปฏิบัติที่ดีของเมีย เรื่องการบ้านการเรือน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรัก ความเคารพ ความซื่อสัตย์ของผู้ที่เป็นเมียที่ ลักษณะดังกล่าวนี้อาจส่งผลให้ผู้หญิงต้องติดกับดักของกับบทบาทหน้าที่โดยมีพื้นที่ภายในบ้านซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่และความหมายของคำว่าเมียตามการประกอบสร้างของสังคมภายใต้ระบอบปิตาธิปไตยที่ได้กำหนดให้ผู้หญิงมีพื้นที่หรือบทบาทสำคัญในบ้านหรือในครอบครัวเท่านั้น

3. ผู้หญิงในฐานะสมบัติของผู้ชาย

การนำเสนอภาพผู้หญิงในฐานะสมบัติของผู้ชายที่ปรากฏในชาดกล้านนานั้นถือเป็นการผลิตซ้ำแนวคิดปิตาธิปไตยที่ว่า ลูกผู้หญิงตั้งแต่เด็กจนโตเมื่อยังไม่ได้แต่งงานจะถือเป็นสมบัติของพ่อ และเมื่อแต่งงานก็ต้องถือเป็นสมบัติของสามี ดังนั้นผู้หญิงจึงต้องอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองจากผู้ชายตั้งแต่เด็กจนโต ผู้ชายจึงมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะขายหรือยกลูกสาวหรือภรรยาให้ใครก็ได้ (Kaewkhamsaen, 2016) ดังปรากฏการใช้เมียเป็นเดิมพันการพนันจากชาดกเรื่อง สุพรมหมอกะหมาเก้าหาง ที่พระญาเจ้าเมืองมาตุลนครปรารณนางไขฟ้าเมียของสุพรมหมอกะมาเป็นของเมียตนจึงได้ทำชนไก่โดยใช้เมียเป็นเดิมพันครั้งนี้ ถ้าไก่ของเจ้าเมืองชนะนางไขฟ้าซึ่งเป็นเมียของสุพรมหมอกะก็ต้องตกเป็นของพระญาเจ้าเมือง แต่หากไก่ของสุพรมหมอกะชนะพระองค์ก็จะยกมเหสีของตนให้แก่สุพรมหมอกะ ดังความว่า

“ดูราทุกคตะ ในวันพรุ่งนี้จุ้งเอาไก่มึงมาต่อไก่คุตนเปนเจ้าคุตนะว่าอัน คันว่าไก่
คุตนเปนเจ้าแลแพ้ยังไก่ทุกคตะดังอัน เมียทุกคตะคียจักเปนเมียคุตนเปนเจ้าแท้ บ่อย่าชะแล
คันว่าไก่ทุกคตะแลแพ้ไก่คุตนเป็นเจ้านั้น นางเทวีแห่งคุตนเปนเจ้า คียจักหื้อเปนเมียแก่ทุกคตะ
ชะแล” คำว่า *แพ้ในภาษาล้านนา หมายถึง ชนะ

(Suprommokka Mah Kao Hang)

นอกเหนือจากการใช้เมียเป็นเดิมพันการพนันแล้ว ยังพบการใช้ลูกสาวเป็นรางวัลสำหรับผู้ที่ทำกรทำตามเงื่อนไขหรือข้อตกลงของผู้เป็นพ่อ ดังปรากฏในชาดกเรื่อง จันทมาตกชาดก ที่กล่าวถึงพระญาเตชुकคสิปปาได้ตั้งนางสมุททชาผู้เป็นธิดาเป็นรางวัลสำหรับผู้ที่ดีศีรชะของพระญาวิพุทธิโฆสโสมาให้ตนได้ ซึ่ง

พระยาเตชुकคสิปาได้กล่าวกับบรรดาพระยาเจ้าเมืองต่าง ๆ ที่ปรารถนาอยากได้นางสมุททชาว่า หากพระยาตนใดสามารถไปตีเมืองคันธรัฐชนะได้สำเร็จพร้อมกับตัดศีรษะของพระยาวิพุทธิโสมมาให้ตนได้นั้น ตนจะยกลูกสาวคือนางสมุททชาให้ ดังความว่า

“ในกาลเมื่อนั้นยังมีลูกพระยาสุวัณณภูมิผู้ 1 คืเข้ามาสู่เมืองพันธุมดินคอร เพื่อว่าจักขอเอานางสมุททชาแห่งพระยา พระยาคืกล่าวว่า เจ้าไฟตัดหัวพระยาตนเป็นเจ้าเมืองคันธรัฐชนะก่อนเถอะ ข้าจักหื้อนางแก่เจ้าแล ว่าตั้งนั้นที่นั้นลูกพระยาสุวัณณภูมิกล่าวว่า ข้าจักไฟตามคุณอันรู้แห่งข้าก่อนแท้แลแม่นว่าได้คืคืจักมาไหว้มหาราชะเจ้าชะแล”

(Chantakataka Jataka)

อนึ่ง ผู้หญิงที่อยู่ในฐานะเป็นสมบัติของผู้ชายในชาดกล้านนา นี้ ยังปรากฏผ่านการที่สุพรมโมกษะครอบครองทั้งเมืองและนางเทวีแห่งพระยาเจ้าเมืองมาตุลนครมาเป็นเทวีคนที่ห้าของตนหลังจากที่ได้ขึ้นเป็นพระยาเจ้าเมืองมาตุลนครแทนพระยาเจ้าเมืองคนเดิม อันถือเป็นการยึดและครอบครองสมบัติทุกอย่างของเจ้าเมืองคนเดิม ดังความว่า

“เมื่อนั้นนางเทวีแห่งพระยามาตุลนครตนเก่านั้นมีลูกยิงแลชายสักคนแล ปรมโพธิสัตว์คืว่า เจ้าสุพรมโมกษราชตนนั้นคืเก็บเอานางเทวีผู้เก่านั้นมาเป็นเทวีผู้ถ้วน 5”

(Suprommokka Mah Kao Hang)

จากการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงข้างต้นสังเกตว่า ชาดกล้านนาได้กำหนดความหมายผู้หญิงให้อยู่ในสถานะสมบัติของผู้ชายตามกรอบคิดชายเป็นใหญ่ที่ว่าผู้ชายไม่ว่าจะอยู่ในฐานะพ่อหรือสามีย่อมเป็นผู้ที่มีสิทธิ์อันชอบธรรมในตัวของผู้หญิงที่เป็นเมียหรือลูกสาวซึ่งเป็นการประกอบสร้างทางสังคมที่ฝ่ายชายมีอำนาจในการจัดสรรความชอบธรรมให้เป็นไปตามความต้องการของตน การจัดสรรดังกล่าวย่อมมีการแฝงนัยยะทางอำนาจความเหนือกว่าของเพศชายและพยายามลดทอนคุณค่าของเพศหญิงได้อย่างแนบเนียนเพื่อเป็นการตอกย้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

4. ผู้หญิงในฐานะเพศที่ต้องการที่พึ่งพิง

ชาดกล้านนามักกำหนดให้ตัวละครหญิงเป็นเพศที่ต้องการที่พึ่งแม้ว่าจะเป็นผู้ที่มีความแข็งแกร่งก็ตาม ลักษณะดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าผู้หญิงจะเก่งกล้าสามารถเพียงใดก็ตามแต่ก็ยังเป็นเพศที่ต้องการที่พึ่งเสมอไม่ว่าจะเป็นตัวละครฝ่ายชาย สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ จึงจะสามารถก้าวผ่านอุปสรรคหรือเรื่องราวอันเลวร้ายต่าง ๆ ในชีวิตได้ ดังตัวอย่างจากชาดเรื่องสุพรมโมกษะหมาเก้าหางที่ได้นำเสนอผ่านตัวละครหญิงผู้เป็นเมียของสุพรมโมกษะซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความเก่งกาจ แต่ก็ยังได้รับความช่วยเหลือครั้งยิ่งใหญ่จากสามีกล่าวคือ สุพรมโมกษะช่วยชุบชีวิตนางธิดาตามดงามจากการทานอาหารเป็นพิษ ช่วยนางธิดายักษ์ให้

หายจากตาบอดกลับมามองเห็นได้อีกครั้ง และช่วยรักษานางธิดานาคที่ถูกทำร้ายจนกระดูกหักให้หายเป็นปกติ ดังข้อความว่า

“เจ้าข้าเอาน้ำมาใส่จานแล้วค้ฝนอย่าอันงูปันนั้นตกใส่ในจานนั้นแล้ว ค้เอาน้ำอย่าไฟหล่อเข้าสบลูกยิงสาวพระญาผู้ตายนั้นค้ได้มหาราชเจ้าอย่าตีข้าพจนแต่สติใหม่คืนหันแล”

“เจ้าสุพรหมโมกษะค้เอาน้ำต้นแก้วจากลูกนั้นไฟตกเอาน้ำยังท่าพุ่มมาแล้วค้ฝนอย่าอันนางไขฟ้าเอาปันใส่ในน้ำต้นแก้วลูกนั้นแล้วเจ้าสุพรหมโมกษะค้หื้อเพิ่นกั้งกางสุดแลกั้งในท่ามกลางหอปราสาทแล้วค้หื้อนางเข้าไพนอนอยู่แล้ว เจ้าสุพรหมโมกษะค้ขึ้นเมื่อพายเหนือหัวแห่งนางแล้วเจ้าค้เอาน้ำต้นนั้นมาหุดหล่อตกใส่ตานางนั้นแลแจ้งใสเปนปกติดังเก่าหันแล”

“เมื่อนั้นสุพรหมโมกษะได้ยืนข่าวสารนาคราชเจ้าค้มาสวาทธิดายมนต์อย่ากับด้วยน้ำลายทาตนนางนวดไปมาทุกที่ตุกแหวแลเอนหลังแห่งนางจันทิกิตติกานัน ค้มาติดกันตั้งเก่าไว้หื้อได้เล่ากับเมืองนั้นแล”

(Suprommokkha Mah Kao Hang)

นอกจากนี้ ภาพของผู้หญิงที่ต้องการที่พึ่งพิงยังปรากฏในชาดกเรื่อง กุสสรราชชาดก โดยนำเสนอผ่านพฤติกรรมของนางปัทมาวดีผู้ที่มีความเย่อหยิ่ง และดูหมิ่นเหยียดหยามในความอัปลักษณ์ของพระญากุสสรราช ทั้งยังเห็นว่าพระองค์ไม่คู่ควรกับนางผู้มีรูปโฉมอันงดงามหาใครเปรียบมิได้ แต่ท้ายที่สุดแล้วนางต้องยอมลดทูลธิฐและขอขมาต่อพระญากุสสรราชผู้เป็นสามี เนื่องจากนางกำลังตกอยู่ในภาวะที่มีความไม่มั่นคงในชีวิต เนื่องจากพระญาจากเมืองต่าง ๆ 7 เมือง ยกทัพมาเพื่อรับตัวนางไปเป็นเทวี พระญาผู้เป็นพ่อจึงตัดสินว่าจะตัดตัวนางออกเป็น 7 ส่วน เพื่อยกให้เหล่าพระญาทั้งหลาย นางจึงถึงแก่ความกลัวพยายามหาที่พึ่งซึ่งผู้ที่สามารถช่วยเหลือนางในครั้งนี้ได้มีเพียงผู้เดียวคือพระญากุสสรราช นางรู้สึกสำนึกผิดจากการกระทำที่ผ่านมา และขณะนี้ยังเป็นต้นเหตุให้บ้านเมืองเกิดความเดือดร้อน นางจึงได้เข้าไปเฝ้าพระญากุสสรราชเพื่อกล่าวขอขมาโทษและขอพระองค์จงเป็นที่พึ่งแก่นางด้วย ดังข้อความว่า

“ข้าแถมหาราชะเจ้า อันวันแลคืนทั้งหลายฝูงใดข้ามแล้ว แต่ผู้ข้าได้พราจากมหาราชชะเจ้าตนประเสริฐอันผู้ข้าบได้ไหว้ดินเจ้าคุณอนันมีประมาณเท่านี้แล้ว บัดนี้ข้าค้ได้ไหว้ดินแห่งมหาราชชะเจ้าแล ขอเจ้าคุณอย่ามีใจอันเคียดแค้นข้าเทอะ ขอเจ้าคุณจงอดยังโทษผู้ข้าเทอะ ข้าได้กะทำกัมมอันปรักบ่เพิงใจมหาราชชะเจ้าสิ้นกาละอนันมีประมาณเท่านี้แล ในที่นี้มหาราชชะเจ้าจักกะทำยังกัมมอันใดข้า ข้าค้สู้รับเอาอย่างกัมมเยื่อนั้นดีหลี เมื่อก่อนข้าค้มีใจอันปรักบ่ในมหาราชชะเจ้าแท้แล ในกาละบัดนี้ผู้ข้ารักในมหาราชชะเจ้าแล อันว่าคำสินหารักในมหาราชชะเจ้ามารอดมาถึงแก่ผู้ข้าในวันนี้แล มหาราชชะเจ้าจงเปนที่เพิงแก่ข้าเทอะ ในวันนี้พระญาตนพ่อข้าค้จักตดยังตนผู้ข้าหื้อเปน 7 บั้ง 7 ท่อน แล้วจักหื้อแก่ท้าวพระญา 7

ตนว่าดังนี้ดีเหลือขอหื้อแก่มหาราชเจ้าจ่งเปนนที่เพ็งแก่ข้าเทอะ นางปัทมาวดีก็ก้มกราบแทบ
ดินมหาสัตต์เจ้าหื้อขมาโทษแห่งตน แลหื้อเปนนที่จ้งที่เพ็งแก่ตนนั้นหันแล”

(Kussarat Jataka)

นอกจากนี้ ในชาดกเรื่อง จันทกตชาดก ยังได้นำเสนอภาพผู้หญิงที่ร้องขอความช่วยเหลือจาก
อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติผ่านตัวละครนางพรหมจารีในขณะที่ถูกสับสนจากผู้เป็นสามีจับนาง
ลอยแพในแม่น้ำอจิรวดี นางแสดงความอ่อนแอออกมาด้วยการร่ำไห้และร้องขอให้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย
เป็นที่พึ่งเพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองนาง ทั้งยังอธิษฐานขอให้นางได้พบกับสัปบุรุษผู้ประเสริฐผู้ที่จะเป็นที่พึ่ง
ให้แก่นางในภายภาคหน้าได้ ดังความว่า

“เทวสงฆาโย ดุราเทวตาทั้งหลายอันรักษาแม่น้ำอันนี้แลครีเอเขาคีดี รักษาจอม
ดอยคีดี ข้าศึกไหว้เจ้าทั้งหลายแล บุญอันข้าได้กะทำมาแต่ก่อนคีดี ในปัจจุบันนะคีดี ข้าขอ
ถวายหื้อแก่เจ้าคุณทั้งหลายเลี้ยงทั้งมวลแล เจ้าทั้งหลายจงรักษาข้าบัดนี้เทอะ ข้าขอเซ่งเทพย
ดาเจ้าทั้งหลายเอาข้าออกจากแม่น้ำอันนี้ ให้ผู้ข้าได้ประสบพบยังชายผู้เปนมหาสัปบุรุษ
เจ้าตนเปนหน่อพุทธรังกรวงสา เจ้าตนประเสริฐล้ำเลิศกว่าคนทั้งหลายจ้งมีเทอะ ขออย่าหื้อได้
หันหน้าชายปุกุณสมะอันเปนอันธพาลถ่อยร้ายเปนนดังผัวผู้ข้านี้เทอะ ว่าดั่งนั้นแล้วก็
อธิษฐานสมาทานเอาสีล 8 แล้วคั้งในแพที่นั้น คีไหลไปตามกระแสแม่น้ำนั้นหันแล”

(Chantakataka Jataka)

การนำเสนอภาพแทนผู้หญิงในฐานะเพศที่ต้องการที่พึ่งพิงข้างต้น เป็นการพยายามกำหนดให้ผู้หญิง
เป็นเพศที่ต้องการที่พึ่งทั้งทางกายและที่ทางใจเพื่อเป็นการเน้นย้ำความอ่อนแอและตอกย้ำฐานะของผู้หญิง
ตามกรอบคิดชายเป็นใหญ่ที่มักมองว่าผู้หญิงต้องอยู่ในฐานะที่เป็นรองเสมอแม้แต่ความแข็งแกร่งทางกายและ
ความเข้มแข็งทางจิตใจ จึงอาจกล่าวได้ว่าสภาพทางชีววิทยาอาจเป็นจุดที่ทำให้เกิดการรับรู้และรองรับความ
แตกต่างระหว่างเพศได้อย่างแนบเนียน และที่สำคัญขนาดก็ยังเป็นอีกพื้นที่หนึ่งในการผลิตซ้ำและถ่ายทอด
เผยแพร่ความแข็งแรง ความอดทนของผู้ชายอยู่เสมอ ขณะเดียวกันก็ตอกย้ำภาพความอ่อนแอของผู้หญิงอย่าง
ต่อเนื่องเช่นกัน

5. ผู้หญิงในฐานะวัตถุทางเพศ

เนื่องจากลำนนาอยู่ภายใต้กรอบคิดชายเป็นใหญ่จึงทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่
ทัดเทียมกันระหว่างเพศส่งผลให้ผู้หญิงอาจตกอยู่ในฐานะวัตถุทางเพศซึ่งในที่นี้หมายถึง การประกอบสร้างภาพ
แทนผู้หญิงให้มีความเกี่ยวเนื่องกับเรื่องเพศโดยเฉพาะการถูกจ้องมองจากสรีระความเป็นหญิง จากการศึกษา
พบว่า ภาพแทนผู้หญิงในฐานะวัตถุทางเพศถูกกำหนดให้มีความงามสมบูรณ์แบบชวนมอง ประกอบกับการ
แสดงพฤติกรรมของตัวละครฝ่ายชายที่เกิดจากการจ้องมองความงามของฝ่ายหญิง ดังปรากฏในชาดกเรื่อง
กุสสรราชชาดก ตอนที่พระยาคุสสรราชกล่าวถึงรูปร่างทรวดทรงอันงดงามของนางปัทมาวดีที่ละส่วนตั้งแต่

รูปร่าง ผิวพรรณ เต้านมอันตั้งตมบนอก เครื่องประดับและเครื่องแต่งกายต่าง ๆ ของนางที่ทำให้เกิดความงาม จนก่อเกิดเป็นความหลงใหล บรรณาและความรักใคร่ในตัวนาง ดังความว่า

“ดูราเจ้าผู้มีผ้านุ่งอันริสสนาด้วยคำ ดูรานางผู้มีรูปและวันฉะเนื่อตนอันบัววิสุทธิ งามทุกแห่ง แลมีนมอันตมตั้งอยู่เหนืออกเปนที่เลงแลแก่ตาคนและเทวดาทั้งหลายคมีแล เมื่อเจ้าสุขสอดไปด้วยเครื่องประดับทั้งหลายเป็นต้นว่าผ้าสะไบอันแล้วด้วยแก้วแลคำสาย สะเอ็ง เทียรย้อมแล้วด้วยแก้วแลคำ เจ้าคมีรูปโฉมโนมพริณวันฉะเนื่อตนอันงามควรระเมา เอาใจแห่งชายทั้งหลายคมีมากนักละ ดังนั้นข้าคัลวดบมีประโยชน์ะในทสราชธัมมบ้านเมือง แห่งข้า ในกามคุณแห่งเจ้าผู้จำเรียวใจแก่พินนี้เพื่อดังนั้นแล”

(Kussarat Jataka)

ในขณะที่เดียวกันชาดกเรื่อง สุพรมหมอกะหมาเก้าหาง ก็ได้กล่าวถึงอานุภาพของความงามของ บรรดาเมียของสุพรมหมอกะหมาที่ทำให้เหล่าผู้พบเห็นซึ่งล้วนเป็นเพศชายทั้งสิ้นถึงกับเสียอาการ สติไม่อยู่กับเนื้อ กับตัว หลงลืมภารกิจสำคัญต่าง ๆ จนสิ้น แม้ว่าจะไม่ได้กล่าวถึงความบรรณาในเรื่องกามคุณแบบ ตรงไปตรงมาก็ตาม แต่อากัปกริยาที่ไม่สามารถครองสติได้นั้นก็เกิดขึ้นจากการสัมผัสด้วยการจ้องมองนั่นเอง ดังความว่า

“เขาทั้งหลายคิชนกันมาผ่อเล็งดูนางไข่ฟ้าผู้นั้นหันคิเปนอันงามมากนักละ ทาที่สุคบ ได้ ใต้ลุ่มฟ้าคิมีไฟจักเปรียบเทียบได้ เขาทั้งหลายคิเล็งแยงดูตนเปนอันงาม บรู้อิมรู้ค่ายได้ เขาทั้งหลายลวดลิมยังการอันจักไฟไล่เนื่อกวางฟานมาถวายเป็นพระญาณตนเปนเจ้าแห่งตน หันแล เขาทั้งหลายลิมหนทางทุกคนหันแล”

“เสนาผู้นั้นหันนางทั้ง 4 มีรูปอันงามเสมอกัน หายิงในชมพูทวีปนี้แลจัก เปรียบเทียบคิได้พอ 2 แล เสนาใช้ผู้นั้นคิอ้าปากยื่นผ่อดูนางทั้ง 4 นั้นด้วยอันยืนชันอยู่แล อ้าปากอยู่มีน้ำลายไหล ตายีดยะยิดเปนดังคนไข่คนง่าวหันแล”

(Suprommokka Mah Kao Hang)

จากการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงในฐานะวัตถุทางเพศข้างต้น ได้กำหนดให้ผู้หญิงเป็นเพศที่มีความ เพียบพร้อมในรูปสมบัติ สัมผัสความงามจากสายตาฝ่ายชาย และพยายามทำให้ความงามนั้นสื่อถึงความ บรรณาตามกามารมณ์ ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการประกอบสร้างให้ผู้หญิงกลายเป็นวัตถุทางเพศผ่านรูปแบบ การจ้องมองอันจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ อนึ่งอาจมองว่าชาดกล้านนาประกอบสร้างให้ผู้หญิงหลงหรือติดอยู่ กับรูปลักษณ์ความงามซึ่งถือเป็นกับดักที่จะปิดกั้นหรืออาจเป็นตัวกดทับศักยภาพของผู้หญิงได้ซึ่งเป็นการตอกย้ำคุณสมบัติความเป็นผู้หญิงภายใต้กรอบคิดชายเป็นใหญ่อีกประการหนึ่ง

6. ผู้หญิงในฐานะสัญลักษณ์ของความสกปรก ไม่บริสุทธิ์

ชาตกถ้านาได้นำเสนอภาพผู้หญิงในฐานะสัญลักษณ์ของความสกปรกซึ่งอาจเป็นเหตุแห่งความเดือดร้อน ความเสียหาย หรืออาจเป็นเหตุให้ฝ่ายชายต้องตกต่ำ ดังตัวอย่างจากชาตกเรื่อง จันทมาตกชาตก ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระยาคันธวัชได้สั่งให้หญิงแก่แม่มาลัยมากอดรัดพระยาเตชुकคสิปปา เหล่าหญิงแก่แม่มาลัยจึงพากันรุมล้อมแย่งยื้อลากไปภูมาต่างคนต่างร้องว่าผัวข้า ผัวข้า บางคนนั่งบนเอน บางคนนั่งชี้ บางคนขึ้นนั่งบนศิระะ เสื้อผ้าถุงของพระยาเตชुकคสิปปาก็หลุดลุ่ยไปหมด ผู้หญิงบางคนก็เคี้ยวข้าวแล้วเอายัดใส่ปากพระยา บ้างก็อมน้ำแล้วพ่นใส่ปาก บ้างก็เคี้ยวหมากยัดใส่ปาก ทำให้เนื้อตัวของพระยาเตชुकคสิปปาเปรอะเปื้อนไปด้วยมูลและอาเจียนของเหล่าผู้หญิงทั้งหลาย ซึ่งเหล่าบรรดาหญิงแก่มาลัยก็ผัดเวียนหมุนเปลี่ยนกันไปเรื่อย ๆ เป็นเวลาหนึ่งเดือน ท้ายที่สุดพระยาเจ้าเมืองผู้ยิ่งใหญ่ก็ต้องมาเป็นข้าใช้ไม่ต่างจากเหล่าหญิงแก่แม่มาลัยทั้งหลาย ดังความว่า

“พระยาคันธวัชหื้อผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายอันเถ่าแก่แม่ร้างแม่หม้ายทั้งเมืองนั้นมาหื้อพระยาเตชुकคสิปปาหันแล ในกาละเมื่อนั้น แม่ยิงทั้งหลายฝูงนั้นมาแล้วค้ชิงกันกอดเอาพระยาตนนั้น ต่างคนต่างว่าผัวข้า ผัวข้า ว่าดั่งนั้นชูคนแล้วค้ยาดกัน ลวดทั้นเตชुकคสิปปานั้นหื้อท่าวไฟเหนือแผ่นดินแล้วค้ลากไฟมาท้าวเวียงทั้งมวลนั้นแล แม่ยิงทั้งหลายนางพร่องค้ที่นั่งเอน นางพร่องค้ที่นั่งชี้ นางพร่องค้ขึ้นนั่งหัวแล แม่ยิงหมู่ 1 มาลุนเอาได้แล้วแลชักหื้อท่าวลากไฟลากมาหันแล เสื้อผ้าถุงค้บดิดแม่นว่าน้อย 1 ทัดหัวพระยานั้นมาตราเท่าใบท้นขอค้หาบได้ แม่ยิงนางพร่องค้เคี้ยวเข้ายัดปาก นางพร่องค้อมน้ำพ่นใส่ปาก นางพร่องค้เคี้ยวหมากยัดใส่ปากค้มีแล เนื้อตนตัวพระยานั้น มาค้เปนมูตรแลอาเจมแห่งผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายฝูงนั้นแล ส่วนอันว่าผู้ยิงหมู่ 1 เข้ามาเถ่าอันกอดแทนกันแลวันแล 5 หมู่บ่ขาดสักวันแล คั่นว่าได้เดือน 1 แล้วค้เอาเมื่อเปนมูตรพระยาเสียหันแล”

(Chantakataka Jataka)

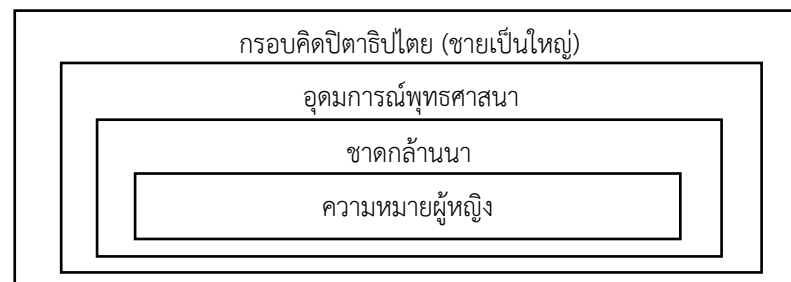
นอกจากนี้ในชาตกเรื่อง จันทมาตกชาตกก็ยังได้ตอกย้ำความไม่บริสุทธิ์ของเพศหญิงด้วยเหตุการณ์ในตอนทีพิพยธรได้มอบเกบตีบพิพยกับดาบสรีกัญชัยให้แก่จันทมาตกกุมมาร และได้กล่าวถึงอานุภาพของวิเศษทั้งสองว่าจะหาสิ่งใดเปรียบไม่ได้ แต่หากว่าของวิเศษทั้งสองไปสัมผัสกับร่างกายผู้หญิงแล้วอานุภาพต่าง ๆ ก็จะสิ้นไป ดังความว่า

“ดูราเจ้ามานวะ คั่นว่าข้าตายดั่งนั้น เจ้าจูงเอาเกบตีบกับดาบสรีกัญชัยอันชื่อว่ากายสิทธิ์แห่งข้านี้เทอะ คั่นว่าเจ้าอยากเข้าน้ำดั่งนั้น เจ้าจูงเอาดาบดวงนี้แช่น้ำเผ็งกินเทอะ ดาบดวงนี้ประเสริฐนักแล มันจักพินเหล็กพินขางค้ได้ พินหอนพินผาค้ได้ ในโลกนี้หาสาสตรศิลป์ผู้จักเสมอดั่งดาบดวงนี้ค้มีแล อันว่าเกบตีบข้าคู้นี้ ผู้ใดได้ถือไฟในอากาศค้ได้แลมีกำลังแรงเท่าช้างอุโปสะได้ 7 ตัวนั้นแล เทว่าหื้อเว่นจากผู้ยิงเทอะ คั่นถุกดั่งนั้น ค้บมีกำลังแล คั่นว่าพิพยธรธรรสแล้วค้ตายไฟหันแล”

(Chantakataka Jataka)

จากข้างต้น ชาตก้านนาได้นำเสนอภาพผู้หญิงให้เป็นตัวแทนของความสกปรก ไม่บริสุทธิ์ ซึ่งน่าจะเป็นการพยายามสร้างอคติทางเพศให้เกิดแก่ผู้หญิง โดยมองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหา ไม่บริสุทธิ์ และมีมลทิน หรืออาจมองว่าผู้หญิงเป็นเหตุแห่งทุกข์ หากผู้ชายตกอยู่ในความประมาทก็อาจเป็นภัยต่อตนได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าว ของ Rodsub (2012) ที่ว่าในพระธรรมคำสอนได้กล่าวเตือนบุรุษเพศให้ตระหนักเกี่ยวกับเรื่องสตรีเพศ และให้ตระหนักไม่ประมาทต่ออิทธิพลแห่งหญิงอันจะครอบงำและมีผลต่อพรหมจรรย์ของชาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำกล่าวของ Wongthet (2001) ที่ว่าความเชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคมมนุษย์ในอดีตส่วนใหญ่ ผู้หญิงมักถูกมองว่ามีความชั่วร้ายอยู่ในตัว มีพลังหรืออำนาจลึกลับบางอย่างที่ก่อให้เกิดมลทินต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออาจทำให้ความเป็นชายเสื่อมลงได้ ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากอิทธิพลของพุทธศาสนาที่ได้ยกย่องบุรุษให้มีความเหนือกว่าสตรีซึ่งถือเป็นการตอกย้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ อีกประการหนึ่ง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 ภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในชาตก้านนา

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในชาตก้านนานี้ เป็นการสรุปให้เห็นความเชื่อมโยงของความหมายผู้หญิงในชาตก้านนา อุดมการณ์พุทธศาสนา และกรอบคิดปิตาธิปไตยจากวงในสู่วงนอกนั้นหมายความว่า ความหมายผู้หญิงในชาตก้านนาจะถูกประกอบสร้างขึ้นภายใต้อุดมการณ์พุทธศาสนาซึ่งมีกรอบคิดปิตาธิปไตยกำกับอยู่

อธิปราชผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยข้อที่ 1 พบว่า แนวคิดการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงแบบปิตาธิปไตยมักจะถูกควบคุมการผลิตและผลิตซ้ำจากมุมมองของผู้ชายที่กำหนดให้ผู้หญิงมีความเป็นรองผู้ชายในทั้งด้านความอ่อนแอของสรีระและความอ่อนไหวของจิตใจ เพื่อเป็นการเชิดชูความเข้มแข็งทางร่างกายและความแข็งแกร่งทางจิตใจของผู้ชาย ทั้งนี้เพราะผู้ชายเป็นเพศที่มีอำนาจในการเลือกสรรหยิบบกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้หญิงมาผลิตซ้ำและถ่ายทอดให้เป็นที่รับรู้ได้อย่างเป็นธรรมชาติเพื่อเป็นการเสริมสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจชายเป็นใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Ratana (2013) เกี่ยวกับอำนาจในการสร้างกรอบคิดและ

แนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้หญิงผ่านความคิด ความเชื่อ และค่านิยมทางสังคม เพื่อเป็นการกล่อมเกลาความคิดและสร้างการยอมรับต่อสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสังคม เช่น การปลูกฝังอุดมการณ์ความเป็นหญิงในอุดมคติทั้งความเป็นแม่ เมีย และลูกสาวได้อย่างแนบเนียนเพื่อเป็นการรักษาสถานภาพและความมีอภิสิทธิ์ของผู้ชายไว้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Sriratanasomboon (2012) ที่ว่าความเป็นหญิงภายใต้ระบอบปิตาธิปไตยถูกนิยามขึ้นตามบรรทัดฐานที่ฝ่ายชายเป็นผู้กำหนดและเอื้อประโยชน์แก่เพศชายมากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของฝ่ายหญิงทั้งในเรื่องของสถานภาพและบทบาททางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่ดีกว่าผู้ชาย และยังมีสถาบันทางสังคมที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงความชอบธรรมของอำนาจแห่งเพศชายที่มีอยู่เหนือเพศหญิง

ผลจากการวิจัยข้อที่ 2 พบว่า ชาดกล้านนามีการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงโดยนำเสนอผ่านภาพแทนผู้หญิงในฐานะต่าง ๆ ทั้งในฐานะแม่ เมีย สมบัติของผู้ชาย เพศที่ต้องการที่พึ่งพิง วัตถุทางเพศ และสัญลักษณ์ของความสกปรก ไม่บริสุทธิ์ ทั้งนี้เพราะความหมายของผู้หญิงมักขึ้นอยู่กับผู้ประพันธ์หรือผู้สร้างสรรค์นั่นคือ พระภิกษุสงฆ์หรือปราชญ์ที่เคยบวชเรียนมาก่อนที่จะหยิบยกหรือจัดวางความหมายผู้หญิงอย่างไร ซึ่งภาพผู้หญิงที่นำเสนออาจเป็นเพียงคุณสมบัติส่วนหนึ่งของผู้หญิงล้านนาที่ผ่านการคัดเลือก คัดสรรเฉพาะคุณสมบัติที่โดดเด่นเท่านั้น มานำเสนอใหม่ให้เสมือนว่าเป็นตัวแทนของผู้หญิงล้านนาอย่างสมบูรณ์ แต่แท้จริงแล้วภาพแทนผู้หญิงดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นภาพสะท้อนความจริงที่สมบูรณ์ แต่อาจเป็นจริงเพียงเศษเสี้ยวหรืออาจไม่เป็นความจริงเลยก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการนำเสนอภาพแทนของ ฮอตล์ (Chotiudompant, 2016) ที่มองว่าการนำเสนอภาพแทนเป็นการสร้างความหมายซึ่งตั้งอยู่บนความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การนำเสนอภาพแทนนั้นไม่ได้เป็นกระบวนการที่โปร่งใส หากแต่เป็นกระบวนการที่มีการผลิตความหมายแอบแฝงอยู่ กล่าวคือ ในขณะที่สิ่งรอบข้างไม่ได้มีความหมายในตัวของมัน นักเขียนหรือผู้ที่เสนอภาพแทนจะเป็นผู้ใส่ความหมายลงไปในกระบวนการนำเสนอ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การประกอบสร้างความหมายของผู้หญิงเป็นกระบวนการที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมายหรือแทนมุมมองของผู้หญิงล้านนาและอาจไม่ได้สื่อความหมายผู้หญิงโดยตรงเสมอไป

สรุป

กรอบคิดปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ผู้ชายจะมีอำนาจในการควบคุมการผลิตและผลิตซ้ำความเป็นหญิง ความเป็นชาย หรือเรื่องเพศจนกลายเป็นตัวกำหนดวิธีคิดที่เป็นแบบฉบับในสังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจชายเป็นใหญ่ แนวคิดดังกล่าวนี้แทรกซึมอยู่ในทุก ๆ บริบทไม่ว่าแม้แต่อุดมการณ์พุทธศาสนาที่ให้อำนาจแก่เพศชายคือพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีอำนาจในการเลือกและจัดบันทึกคำสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายเป็นหลักแต่กลับละเลยเรื่องของผู้หญิงหรือมีท่าทีต่อผู้หญิงไม่ค่อยดีนักซึ่งวิธีคิดดังกล่าวนี้ได้รับอิทธิพลมาจากสังคมอินเดียอันเป็นแหล่งกำเนิดของพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีการแต่งเพิ่มเติมเข้ามาทีหลังก็ตามแต่ก็ยังเป็นการบันทึกจากมุมมองของผู้ชายนั่นเอง ดังนั้นการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในชาดกล้านนาเรื่อง กุสสรราชชาดกนางอุทธรา จันทฆาตกชาดก และสุพรรณโมกษะหมาเก้าหางอันเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาที่สร้างสรรค์โดย

พระภิกษุสงฆ์หรือผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อนจึงถือเป็นการจดบันทึกในแง่มุมมองของผู้ชาย ดังนั้น การประกอบสร้างความหมายหรือนำเสนอภาพแทนผู้หญิงจึงอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายที่สามารถเลือกสรร หยิบยกคุณลักษณะที่โดดเด่นหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้หญิงมาผลิตซ้ำและถ่ายทอดให้เป็นที่รับรู้ได้อย่างเป็นธรรมชาติ และแนบเนียนซึ่งจากการศึกษาพบว่า ชาดกล้านนาได้ประกอบสร้างความหมายผู้หญิงผ่านการนำเสนอภาพผู้หญิงในฐานะต่าง ๆ อันได้แก่ ผู้หญิงในฐานะแม่ เมีย สมบัติของผู้ชาย เพศที่ต้องการที่พึงพิง วัตถุทางเพศ และเป็นสัญลักษณ์ของความสกปรก ไม่บริสุทธิ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

เนื่องการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อแสดงให้เห็นและเข้าใจวิถีชีวิตหรือมุมมองในการประกอบสร้างความหมายผู้หญิงว่ามีวิถีชีวิตหรือกลวิธีการนำเสนออย่างไร การศึกษาครั้งนี้จะทำให้ผู้ที่สนใจได้เรียนรู้และศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาการประกอบสร้างความหมายตัวละครสำคัญในเรื่องทั้งมนุษย์และอมมนุษย์ เพื่อจะได้เข้าใจและมองเห็นวิถีชีวิตเชิงวัฒนธรรมที่ซ่อนแฝงของเจ้าของวรรณกรรมได้ชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น

References

- Akhanit, P. et al. (1998). *A Critical Study of Northern Thai Version of Panya-Jataka*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Asana, S. (1986). *Women in Lanna Literature*. (Master's Thesis). Graduate School: Srinakharinwirot Prasarnmit University. Bangkok.
- Athamasar, R. (1988). *Folk ideology and status of women*. Seminar summary Operations of Northern Women Development at Payap University. 20 February 1988.
- Charoenporn, S. (2005). *Women and Society in Thai literature in the Bubble Economy*. Bangkok: Matichon.
- Chongsathitman, C. (1992). *Cultural Crisis: The Case of Changing Community Values*. Bangkok: Office of the National Culture Commission.
- Chotiudompant, S. (2016). *Criticism Literary Theory of Western in the Twentieth Century*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Hongsuwan, P. (2012). *Legend of Lanna Buddha: Wisdom the Power of Faith and Relationship with Local*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Kaewkhasaen, D. (2016). The Representation of Lanna Woman in Yasothara Nirvana Literature. *Journal of Bailan*, 3(1), 1-24.
- Kammou, W. (1992). *A Comparative Study of Different Versions of Nang Uddhara*. (Master's Thesis). Graduate School: Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Palarat, L. (2002). *Women in Buddhist Philosophy*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Ratana, P. (2013). Creating the image of the northern woman: the impact of tourism development in Thailand. in Chaimuangchun, P., Saensa, P (Eds.). *Lanna history mark: Includ academic articles on the occasion of the sixth anniversary of Prof. Saratsawadee-Assoc. Prof.Somchot Angsakul*. (pp. 249). Bangkok: Eastern Printing House.
- Rodsub, N. (2012). Patriarchy: The Reflection of the Inequality between Male and female in Asian society. *Journal of Academic*, 4(2), 30-45.
- Sangkaphanthanon, T. (2016). *Contemporary Literary Theory*. Pathum Thani: Nakorn Press.
- Santasombat, Y. (2016). *Freud and Psychoanalytic Development: From Dreams to Social Theories*. (5th ed). Bangkok: Thammasat University Press.
- Sirarojananan, M. (2019). *Women in Buddhism*. (2nd ed). Bangkok: Thammasat University Press.
- Sriratanasomboon, C. (2012). The construction of Thai women as objects of desire in contemporary German Writings. *In The science of literature is Trisilpa: Theory Aesthetic Social*. Bangkok: Sangsanbooks.
- Suriyachai, A. (2003). *An Analytical Study of Suprommokkha Mah Kao Hang*. (Master's Thesis). Graduate School: Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Wongthet, P. (2001). *Gender and Culture*. (2nd ed). Bangkok: Ruenkaew Printing.

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ*

The Model of Academic Administration of the Faculty of Nursing, Rajabhat University

¹ณรงค์กร ชัยวงศ์, กระพัน ศรีงาน และ โกวิท วชิรินทรางกูร

¹Narongkorn Chaiwong, Krapan Sri-Ngan and Kovit Vajarintarangoon

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

¹Faculty of Education, Buriram Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: narongkorn.cha@bru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นคณะกรรมการบริหารหลักสูตร เครือข่ายคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 8 แห่ง จำนวน 152 คน ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซ์และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบสนทนากลุ่มและแบบประเมิน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวม มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏควรได้รับการพัฒนาเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านปัจจัยนำเข้า ตามลำดับ 2) รูปแบบการบริหารงานวิชาการ คณะพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วย 2.1 ปัจจัยนำเข้า มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับคณะ (2) สมรรถนะอาจารย์ (3) คุณลักษณะแรกรับของนักศึกษา (4) ทรัพยากรทางการศึกษา/แหล่งฝึกปฏิบัติงาน และ (5) การบริหารจัดการองค์กร 2.2 ด้านกระบวนการ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การบริหารหลักสูตร (2) การจัดการเรียนการสอน (3) การวัดและประเมินผล ซึ่งมีกลไกขับเคลื่อนประกอบด้วย วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA และการทำงานเป็นทีม 2.3 ผลผลิต มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) คุณลักษณะของผู้เรียนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (2) คุณภาพบัณฑิต และ (3) ความพึงพอใจในระบบการบริหารงานวิชาการ 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการ มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D = 0.57) ส่วนความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D = 0.57)

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารงานวิชาการ; คณะพยาบาลศาสตร์; มหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the current conditions and needs of academic administration of the Faculty of Nursing, Rajabhat University; 2) to create a model of academic administration; and 3) to assess a model of academic administration. The study applied a mixed-method research. A sample group for the study consisted of the program committee, the networks of the Faculty of Nursing of Rajabhat University of 8 campuses, in a total of 152 persons. The size of a sample group was chosen by Krejcie & Morgan table. The research instruments for collecting data were questionnaire, focus group discussion form, and assessment form. The data were analyzed by statistics such as mean, standard deviation (S.D.) as well as content analysis.

From the study, the following results are found: 1) The current conditions of academic administration of the Faculty of Nursing, Rajabhat University has the operation overall at a moderate level. As for the needs of academic administration of the Faculty of Nursing, Rajabhat University, it is found that there should be a development in the following aspects from high to low: processes, outputs, and input factors, respectively. 2) A Model of academic administration of the Faculty of Nursing consists of 3 aspects: 2.1) The aspect of input factors including 1) the leadership of faculty administrators, 2) the competencies of lecturers, 3) the characteristics of students, 4) the educational resources and practice site, and 5) the administration of organization; 2.2) The aspect of processes including 1) program administration, 2) the teaching and learning management, 3) assessment and evaluation under the driven mechanism of PDCA approach and teamwork; and 2.3) The aspect of outputs including 1) the characteristics of learners under the framework of qualification standard, 2) the quality of graduates, and 3) the satisfaction in academic administration. 3) The assessment of a model found to have appropriate components of academic administration at a high level ($\bar{X} = 4.51$, S.D = 0.57). While the feasibility, propriety, and utility of a model are found to be at a high level ($\bar{X} = 4.32$, S.D = 0.57).

Keywords: Model; Academic Administration; Faculty of Nursing; Rajabhat University

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นองค์กรทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน การวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู (Office of

the Council of State, 2004) แต่เนื่องด้วยประเทศไทยประสบปัญหาเรื่องกำลังคนด้านสุขภาพขาดแคลน โดยเฉพาะกำลังคนด้านการพยาบาล เนื่องจากพยาบาลเป็นสาขาวิชาชีพที่มีจำนวนมากที่สุด เมื่อเทียบกับวิชาชีพอื่น ๆ ในทีมสุขภาพ มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการให้บริการพยาบาลดูแลผู้ป่วยหรือประชาชนที่มีปัญหาสุขภาพ ซึ่งการจัดระบบสุขภาพที่ดีนั้นต้องมีอัตราากำลังของพยาบาลที่เพียงพอ มีการกระจายกำลังคนพยาบาลอย่างเท่าเทียมกันทุกภูมิภาคส่วน และมีสัดส่วนที่เหมาะสม จากข้อมูลของสภาการพยาบาล ที่ศึกษาการคาดการณ์ความต้องการพยาบาลในระยะ 10 ปีข้างหน้า ด้วยวิธี health demand method พบว่า ประเทศไทยยังขาดแคลนพยาบาล อยู่ประมาณ 33,112 คน (Khunthar, 2014) มหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นจึงมีนโยบายผลิตพยาบาลให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเช่นกัน โดยเริ่มดำเนินการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2550 และจากข้อมูลสถาบันการศึกษาพยาบาลที่ได้รับการรับรองจากสภาการพยาบาล ปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 8 แห่ง ที่เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (Thailand Nursing and Midwifery Council, 2018) และมีอีกหลายสถาบันที่อยู่ระหว่างการดำเนินการจัดตั้งหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ซึ่งการผลิตบัณฑิตพยาบาลในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ถือเป็นการช่วยลดความเสียหายโดยเฉพาะเรื่องคุณภาพของบัณฑิตพยาบาลที่ผลิตออกมา เพราะที่ผ่านมาคนส่วนใหญ่จะรับรู้และเชื่อมั่นในมาตรฐานของพยาบาลที่ผลิตจากมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีชื่อเสียง หรือวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น (MGR Online, 2018) ดังนั้น คณะพยาบาลศาสตร์ เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาระบบ การจัดการศึกษาให้เกิดคุณภาพสามารถเทียบเคียงกับสถาบันการศึกษาทางการพยาบาลอื่น ๆ ซึ่งการที่จะผลิตพยาบาลตามความคาดหวังของสังคมต้องอาศัยการพัฒนาและการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ (Peatchthaipong, 2012)

การบริหารวิชาการเป็นการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาให้ดีขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษาเกิดประโยชน์สูงสุดกับนักศึกษา (Wong-Anutararoj, 2010) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พบว่า ขอบข่ายงานวิชาการ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล และจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารรายงานต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการในสถาบันการศึกษาพยาบาลภาครัฐและเอกชน สามารถสรุปได้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหาร: ผู้บริหารบางแห่งขาดกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและให้ความสำคัญเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตลอดจนพัฒนาอาจารย์น้อยเกินไป 2) ด้านอาจารย์: มีจำนวนไม่เพียงพอ มีงานต้องรับผิดชอบมาก ไม่มีเวลาจัดทำแผนการสอนหรือผลิตผลงานทางวิชาการ สัดส่วนระหว่างอาจารย์นิเทศต่อจำนวนนักศึกษาไม่เหมาะสม ขาดทักษะการสอน 3) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน: อาจารย์ขาดความชำนาญและขาดประสบการณ์ด้านหลักสูตรและการประเมินผล หลักสูตรไม่ได้รับการประเมินเพื่อพัฒนาอย่างเหมาะสม หลักสูตรไม่ได้ระบุงรอบแนวคิดทางการพยาบาล การจัดลำดับการเรียนรู้ในการปฏิบัติการพยาบาลไม่ชัดเจน

การจัดการเรียนการสอนยังไม่มีเกณฑ์มาตรฐานในการวัดประเมินร่วมกัน 4) ด้านนักศึกษา คุณภาพนักศึกษา บางสถาบัน ยังต้องพัฒนาอยู่ คุณภาพบัณฑิตรุ่นใหม่ขาดประสบการณ์และความชำนาญในการปฏิบัติจริง (Peachthaipong, 2012; Ananchavanich, 2008; Sathitwittayan, 2009) นอกจากนี้ จากการรายงาน การรับรองสถาบันการศึกษาทางการพยาบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 8 แห่ง ในปีการศึกษา 2561 พบว่า ส่วนใหญ่ผ่านการรับรองสถาบันจากสภาการพยาบาลเพียง 1-2 ปีการศึกษาเท่านั้น ร้อยละ 62.5 (จากสูงสุด 5 ปี) ซึ่งยังถือว่าน้อยเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวง การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม จำนวน 28 สถาบัน รวมถึงผลการสอบวัดความรู้เพื่อขอขึ้น ทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง ของเครือข่ายคณะ พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า มีหลายสถาบันที่สอบผ่านเกณฑ์ไม่ถึงร้อยละ 50 ของการสอบ ในรอบแรก (Thailand Nursing and Midwifery Council, 2018)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด จะเห็นได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของ สถาบันอุดมศึกษาทางการพยาบาล ซึ่งจากความสำคัญในการจัดการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทำให้ เห็นว่าการบริหารการศึกษาในปัจจุบันจำเป็นต้องบริหารแบบมุ่งเน้นความเป็นเลิศ ดังนั้นคณะพยาบาลศาสตร์ เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนางานวิชาการเพื่อมุ่งพัฒนาสมรรถนะ ขององค์กรสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะ พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของ สถาบันอุดมศึกษาทางการพยาบาล เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของ คณะพยาบาล ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
3. เพื่อประเมินรูปแบบบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพมีการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการคณะพยาบาล ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประชากร คือ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตรของ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 8 แห่ง 250 คน จากนั้นผู้วิจัยได้ใช้ วิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, and Morgan, 1970) ได้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 152 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ตามเกณฑ์คุณสมบัติ ที่กำหนด ได้แก่ เป็นผู้รับผิดชอบหลักสูตร และคณะกรรมการบริหารหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม

ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ ฯ มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยเป็นการตอบสนองรายการคู่ (Dual response) คือ สภาพที่เป็นอยู่/สภาพปัจจุบัน และสภาพที่ควรจะเป็น/สภาพที่คาดหวัง จำนวนทั้งหมด 74 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ .96 และ .97 ตามลำดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลสภาพเป็นอยู่/สภาพปัจจุบัน โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด รวมถึงการหาความต้องการจำเป็นโดยคำนวณค่า modified priority needs index ($PNI_{modified}$) (Wongwanit, 2007) เพื่อระบุความต้องการจำเป็น (needs identification) ของการบริหารงานวิชาการ คณะพยาบาลศาสตร์ ในแต่ละด้าน โดยใช้สูตร $PNI_{modified} = (I-D)/D$ เมื่อ I แทน สภาพที่คาดหวัง; D แทน สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน; ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงค่าที่ระบุระดับความต้องการจำเป็นด้วยค่า $PNI_{modified}$ เป็นรายชื่อโดยข้อที่มีค่า $PNI_{modified}$ มาก แสดงว่า มีความต้องการจำเป็นในระดับมากกว่าข้อที่มีค่า $PNI_{modified}$ น้อย ความต้องการจำเป็นที่มีค่า $PNI_{modified}$ มาก จึงควรให้ความสำคัญนำมาปรับปรุง แก้ไขหรือพัฒนาก่อน

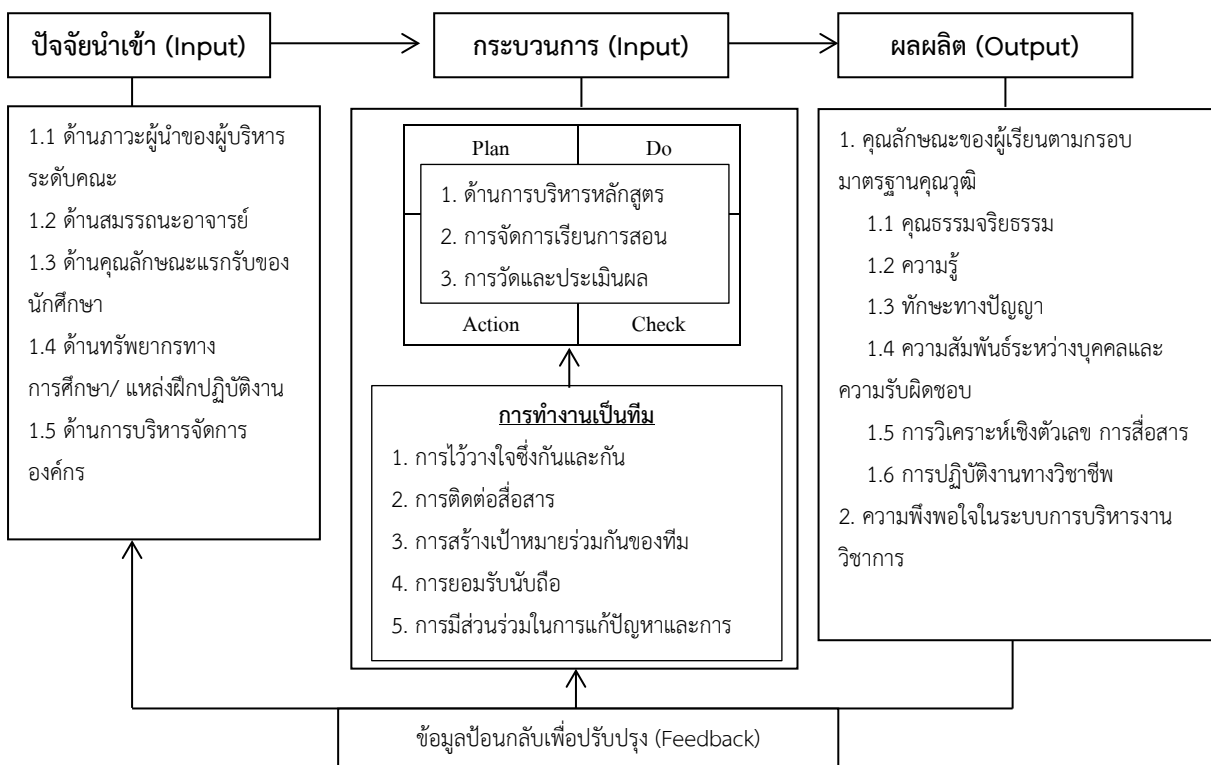
ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยดำเนินการ ดังนี้ 1) ศึกษาดูงานการบริหารงานวิชาการ ของคณะพยาบาลศาสตร์ ในประเทศไทย ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี 3 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลแต่ละแห่งเป็นคณะผู้บริหาร ประกอบด้วย คณบดี รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร 5 สาขาหลัก ทั้งหมดสถาบันละ 7 คน รวมเป็น 21 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา กลุ่ม 2) นำประเด็นจากการศึกษาในระยะที่ 1 การศึกษาดูงาน และการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการมาหลอมรวมเป็นร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ รวมถึงร่างคู่มือการใช้รูปแบบ และ 3) ตรวจสอบร่างรูปแบบและคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามปลายเปิด สอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบตามองค์ประกอบของร่างรูปแบบ เพื่อให้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการหลอมรวมประเด็นข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสมแบบปลายเปิดจากผู้เชี่ยวชาญตามประเด็นขององค์ประกอบของร่างรูปแบบ

ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และและความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา และผู้บริหารจากคณะพยาบาลศาสตร์ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบ คู่มือการใช้รูปแบบ และแบบประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.78) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้ามีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.70) ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.96 และ $\bar{X} = 3.36$, S.D. = 0.68) ตามลำดับ ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏควรได้รับการพัฒนาเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ด้านกระบวนการ (PNI_{modified} = 0.48) ด้านผลผลิต (PNI_{modified} = 0.46) และด้านปัจจัยนำเข้า (PNI_{modified} = 0.27) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย 1. ปัจจัยนำเข้า มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับคณะ (2) สมรรถนะอาจารย์ (3) คุณลักษณะแรกรับของนักศึกษา (4) ทรัพยากรทางการศึกษา/แหล่งฝึกปฏิบัติงาน และ (5) การบริหารจัดการองค์กร 2. ด้านกระบวนการ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การบริหารหลักสูตร (2) การจัดการเรียนการสอน (3) การวัดและประเมินผล ซึ่งมีกลไกขับเคลื่อนประกอบด้วยวงจรควบคุมคุณภาพ PDCA และการทำงานเป็นทีม ซึ่งประกอบด้วย (1) การไว้วางใจซึ่งกันและกัน (2) การติดต่อสื่อสาร (3) การสร้างเป้าหมายร่วมกันของทีม (4) การยอมรับนับถือ (5) การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ 3. ผลผลิต มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) คุณลักษณะของผู้เรียนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (2) คุณภาพบัณฑิต และ (3) ความพึงพอใจในระบบการบริหารงานวิชาการ สรุปได้ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการ มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D = 0.57) ส่วนความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D = 0.59) เมื่อพิจารณาด้านความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28, 4.27 และ 4.42 ตามลำดับ และผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือบริหารจัดการตามรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D = 0.57)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการดำเนินการและความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = .78) จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากผู้บริหารหลายสถาบันให้ความเห็นว่าสอดคล้องกันว่า บริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นสถาบัน อุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และเป็นสถาบันการศึกษาที่เน้นการผลิตและพัฒนาครู ทำให้การจัดสรรงบประมาณ จากมหาวิทยาลัยในการบริหารจัดการของคณะพยาบาลศาสตร์ ยังอาจไม่เหมาะสมเท่าที่ควรสำหรับการจัดทรัพยากรสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่ทันสมัยเทียบเท่ากับมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ ที่มีการจัดการเรียนการสอน ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ รวมถึงแรงจูงใจจากการสรรหาคณาจารย์ที่มีคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญด้านการบริหารและการสอนยังน้อย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยนำเข้าที่ช่วยขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ Khongsri and Bume (2016) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดใหญ่ พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการงบประมาณ สื่อวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ความพร้อมของอาคารสถานที่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารวิชาการโดยมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 66.70 จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ทีมบริหารของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ บางสถาบันยังขาดประสบการณ์ในการทำงานและการบริหารงานองค์กร จากข้อมูลพื้นฐาน พบว่า อาจารย์พยาบาลส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 63.50 ปริญญาเอก ร้อยละ 36.50 บางสถาบันยังไม่มีอาจารย์ที่มีตำแหน่งทางวิชาการ รวมถึงคณบดีหรือรองคณบดียังไม่มีประสบการณ์ในตำแหน่งดังกล่าวมาก่อนเนื่องจากเป็นสถาบันใหม่ จากเหตุผลดังกล่าวอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้สภาพการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ Sorndee (2016) ที่พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านบริหาร เป็นตัวพยากรณ์ประสิทธิภาพของงานวิชาการร้อยละ 78.24 ส่วนความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ควรได้รับการพัฒนาเรียงลำดับจากมากไปน้อยคือ ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านปัจจัยนำเข้า ตามลำดับ อธิบายได้ว่า ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) ถือเป็นหัวใจ

สำคัญของงานวิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วย การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล เมื่อเรียงลำดับความต้องการจำเป็นที่ควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วนที่สุด ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการบริหารหลักสูตร ตามลำดับ ทั้งนี้การวัดและประเมินผลเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ เนื่องจาก เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงการดำเนินการของระบบ ผู้สอนต้องวัดและประเมินผลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ กระบวนการทักษะ เจตคติคุณธรรม และจริยธรรม มีการวางแผนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย มีการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการนำผลจากการวัดประเมินมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน (Koonkaew, 2003) ซึ่งจากกิจกรรมดังกล่าว บางสถาบันโดยเฉพาะสถาบันทางการแพทย์ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ยังขาดประสบการณ์และยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานวัดและประเมินผลโดยตรง ทำให้มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาลำดับแรก สอดคล้องกับการศึกษาของ Sorananda (2013) ที่ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ โดยพบว่า การบริหารงานวิชาการด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์ความสำคัญของสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการพบว่า มีลำดับความสำคัญที่ต้องพัฒนาเป็นลำดับแรก ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอน มีความต้องการจำเป็นรองลงมา เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปแปลงสู่การปฏิบัติ โดยการจัดปัจจัยต่างๆ ภายในสถาบันการศึกษาให้เอื้อต่อการนำหลักสูตรไปใช้ และการดำเนินการสอนของอาจารย์ ซึ่งเป็นกิจกรรม ที่มีความสำคัญและเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาในทุกๆ หลักสูตรอยู่แล้วซึ่งทุกสถาบันได้มีการดำเนินกิจกรรมไว้เกือบครอบคลุม ทำให้มีความต้องการจำเป็นในการแก้ไขเป็นลำดับรองลงมา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตรมหาวิทยาลัยราชภัฏพบว่า รูปแบบมีแนวทางการนำเสนอ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) บทนำ ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ขอบเขตการบริหารจัดการ นิยามศัพท์เฉพาะ 2) บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ประกอบด้วย โครงสร้างการบริหารจัดการ หน้าที่ความรับผิดชอบของการปฏิบัติงาน หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่ง 3) หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการ ประกอบด้วย กระบวนการบริหารงานวิชาการ การทำงานเป็นทีม ในสถานศึกษา 4) การจัดการและนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมความพร้อม ขั้นตอนนำรูปแบบไปใช้ องค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารงานวิชาการ และ 5) การประเมินผลและเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย การประเมินผล เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเป็นร่างรูปแบบที่ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 23 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย 2) องค์ประกอบด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 3) องค์ประกอบด้านผลผลิต (Output) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 4) องค์ประกอบด้านข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย 5) วงจรควบคุมคุณภาพ (Deming cycle) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุง (Act) 6) การทำงานเป็นทีมประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kosiyanan (2011) ที่ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่มีประสิทธิผล

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่มีประสิทธิผล 3 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย คุณลักษณะผู้บริหาร นโยบายการดำเนินงาน ทรัพยากรบุคคล และสภาพแวดล้อม (2) กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมวัฒนธรรมองค์กร การจูงใจบุคลากร และการติดตามประเมินผล และ (3) ผลผลิต (Output) คือ คุณภาพบัณฑิต จรรยาบรรณวิชาชีพ อาจารย์และบุคลากรมืออาชีพ และการบริการวิชาการ จากการศึกษาของ Preeyavongsakul (2008) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการวิทยาลัยพยาบาล ในสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข พบว่า บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่บริหารงานวิชาการของผู้บริหารและอาจารย์ในภาพรวมที่จำเป็นที่สุดคือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาอาจารย์การวิจัยและผลิตผลงานทางวิชาการ ด้านการบริหารการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผล ส่วนบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ในการบริหารงานวิชาการที่สำคัญที่สุดคือ การกำหนดนโยบาย การกำกับควบคุมการพัฒนาและรักษามาตรฐานคุณภาพบัณฑิต เป็นต้น ดังนั้นในหลักการบริหารงานต่างต้องอาศัยระบบและกลไกเข้ามาขับเคลื่อนให้งานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งระบบ หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ได้ผลออกมาตามที่ต้องการ ขั้นตอนการปฏิบัติงานจะต้องปรากฏให้ทราบโดยทั่วกันไม่ว่าจะอยู่ในรูปของเอกสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือโดยวิธีการอื่นๆ องค์ประกอบของระบบประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ส่วนกลไก หมายถึง สิ่งที่ทำให้ระบบมีการขับเคลื่อนหรือดำเนินอยู่ได้ โดยมีการจัดสรรทรัพยากร มีการจัดองค์การหน่วยงาน หรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินงาน (Office of the Higher Education Commission, 2014) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้กลไกที่ใช้ขับเคลื่อนระบบ ผู้วิจัยใช้แนวคิดวงจรควบคุมคุณภาพ (Deming, 1982) มาใช้ในการบริหารงานวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง (Act) นอกจากนี้การทำงานเป็นทีม ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้งานเกิดคุณภาพ บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ลักษณะที่สำคัญของการทำงานเป็นทีมในองค์กรต่างๆ เกิดจากกลุ่มบุคคลที่เข้ามารวมกันและมีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้รับมอบหมาย (Guzzo, and Dickson, 1996) นอกจากนี้ ทีมงานยังเป็นที่รวมของความคิดประสบการณ์ ทักษะและความสามารถที่หลากหลายของบุคคล ซึ่งหากนำมาประมวลเข้าด้วยกันอย่างมีระบบ ทำให้เกิดเป็นทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นการเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานที่แท้จริง การทำงานเป็นทีมยังช่วยสร้างความเข้าใจกัน สร้างความสามัคคีรักใคร่ปรองดองมีไมตรีจิตต่อกันในหน่วยงาน ซึ่งช่วยให้เกิดความสุขจากการทำงานและงานก้าวหน้า ก่อให้เกิดผลสำเร็จของงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ทั้งสองปัจจัยเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อน สอดคล้องกับการศึกษาของ Boonwong, Sringan and Chutopama (2014) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพโดยยึดหลักภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษา พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพโดยยึดหลักภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษามี 4 องค์ประกอบ คือ ด้านกระบวนการบริหารงานวิชาการ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการทำงานเป็นทีม และผลการใช้รูปแบบ พบว่าผลการประเมินหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ประเมินรูปแบบบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ มีความสอดคล้อง เหมาะสม อยู่ระดับมากที่สุด และผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือบริหารจัดการตามรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยมีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการประเมินสภาพการดำเนินงานและความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการ รวมถึงการศึกษาดูงานของสถาบันการศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อนำมาจัดทำเป็นร่างรูปแบบ และยังผ่านกระบวนการประเมินโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขจนได้รูปแบบที่มีความถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง นอกจากนั้นแล้วผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินความสอดคล้องของกระบวนการพัฒนาและกิจกรรมการดำเนินงานของรูปแบบ และการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบ ทำให้สามารถตัดสินใจที่จะประเมินออกมาได้ว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการ ฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมานั้นมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Songprasert (2018) ได้วิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีม ในสถานศึกษา การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษา จากการทดลองยืนยันรูปแบบที่พัฒนาขึ้นว่ามีความเป็นไปได้และเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ Boonwong et al. (2014) ที่วิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพโดยยึดหลักภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษา โดยสมการโครงสร้าง (Structural equation modeling) พบว่า องค์ประกอบด้านกระบวนการบริหารงานวิชาการประกอบด้วย การวางแผนงานวิชาการ (Plan) การนำแผนไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และประเมินผลงานวิชาการและการปรับปรุงงานวิชาการ (Act) มีรูปแบบที่ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้ ทั้ง 4 ตัว เป็นองค์ประกอบของปัจจัยแฝงด้านกระบวนการบริหารงานวิชาการ ส่วนองค์ประกอบด้านการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษา พบว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการวิเคราะห์ตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพโดยยึดหลักภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีมในสถานศึกษา พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุป

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาสรุปเป็นองค์ความรู้ ดังนี้ รูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) มีกลไกขับเคลื่อนประกอบด้วย วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA และการทำงานเป็นทีม โดยมีเงื่อนไขความสำเร็จประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับคณะ ในสร้างแรงจูงใจ ความรักและศรัทธา 2) สมรรถนะอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์ 3) คุณลักษณะเร็กซ์ของนักศึกษา ที่มีความพร้อมทั้งด้านความรู้

มีคุณธรรมจริยธรรม และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล 4) ทรัพยากรทางการศึกษา/แหล่งฝึกปฏิบัติงานที่เพียงพอ เหมาะสม เป็นไปตามเกณฑ์ 5) การบริหารจัดการองค์กร นโยบาย การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย 6) การดำเนินการตามวงจรบริหารคุณภาพ ในทุกๆ ขั้นตอน มีการให้ข้อมูลป้อนกลับเป็นระยะ และต้องมีการควบคุมติดตามอย่างต่อเนื่องภายใต้การมีส่วนร่วมของทีมข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการที่ต้องได้รับการพัฒนาลำดับแรกคือด้านกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วย การบริการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ดังนั้นสถาบันควรมีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอเหมาะสมต่อการบริหารจัดการในคณะ สรรหาทีมบริหารที่มีประสบการณ์เพื่อมาวางระบบการบริหารวิชาการให้เข้มแข็ง รวมถึงการนำวงจรคุณภาพ PDCA ร่วมกับกระบวนการทำงานเป็นทีมมาใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการให้ดำเนินการบรรลุตามเป้าหมาย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ส่วนผลผลิต (Output) โดยมีกลไกขับเคลื่อนประกอบด้วย วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA และการทำงานเป็นทีม ดังนั้น เครือข่ายสถาบันการศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏ ควรมีการส่งเสริมการนำรูปแบบไปใช้ โดยควรดำเนินการตามกรอบวงจรคุณภาพ PDCA และส่งเสริมให้มีการบูรณาการการมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีมในทุกขั้นตอนทุกงานจะทำให้เกิดผลของการนำรูปแบบไปใช้ได้เหมาะสม เป็นประโยชน์และเกิดประสิทธิผลของงานได้จริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการ มีความเหมาะสมมากที่สุด ส่วนความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นผู้บริหารควรวางระบบการบริหารงานวิชาการให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม รวมถึงสนับสนุนการสร้างทีมบริหารงานวิชาการในหน่วยงานที่เข้มแข็ง รวมถึงการสร้างความร่วมมือทางวิชาการของเครือข่ายสถาบันการศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาประสิทธิผลของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการฯ ไปใช้ในเครือข่ายสถาบันการศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมถึงควรมีการศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพของคณะพยาบาลศาสตร์ เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏต่อไป

References

- Ananchavanich, P. (2009). *A study of state and problems of the academic administration in nursing colleges, under the jurisdiction of Praboromrajchanok Institute, Ministry of Public Health*. (Master's Thesis). Graduate School: Chulalongkorn University. Bangkok.
- Boonwong, C., Sri-ngan, K., & Chutopama, M. (2014). The Development of Effective Academic Administration Model through Leadership and Teamwork Approach Office of Secondary Education Service Area in the Northeastern Region. *RMU.J. (Humanities and Social Sciences)*, 8(3), 185-194.
- Guzzo, R.A., & Dickson, M.W. (1996). Teams in Organizations: Recent Research on Performance and Effectiveness. *Annual Review of Psychology*, 47, 307-338
- Deming, W.E. (1982). *Quality, Productivity and Competitive Position*. Cambridge: Center for Advance Engineering, Massachusetts Institute of Technology.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2005). *Educational Administration Theory*. New York: Mc Graw Hill.
- Khunthar, A. (2014). The Impacts and Solutions to Nursing Workforce Shortage in Thailand. *Journal of Nursing Science*, 32(1), 81-90
- Khongsri, K., & Bumee, C. (2016). *Factors Affecting the Academic Administration of Large Schools*. International conference interdisciplinary research for local development sustainability.
- Koonkaew, A. (2003). *Educational Measurement and Evaluation*. Phetchabun: Phetchabun Rajabhat University.
- Kosiyanan, P. (2011). An Effective Administrative Development Model of Nursing College under the Ministry of Public Health. *EAU Heritage Journal*, 178-190.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2004). *Educational administration: Concept and practices* (4th ed.). USA: Wadsworth Thomson Learning.
- MGR Online. (2018). *Guaranteed quality of Suan Dusit graduates Public-private hospital. Book yourself since it's not over yet*. Retrieved January 23, 2018, from <http://www.unigang.com/Article/40302>
- Office of the Council of State. (2004). *Rajabhat University Act B.E. 2547*. Bangkok: Office of the Council of State.
- Office of the Higher Education Commission. (2014). *Internal Quality Assurance Manual Higher Education Level 2014*. (3rd ed.). Bangkok: Pappim.

- Peatchthaipong, N. (2012). *State, Problems and Suggestion for Development of Academic Administration in Southern Boromarajonani Nursing Colleges under the Ministry of Public Health*. (Master's Thesis). Graduate School: Prince of Songkla University. Songkla.
- Preeyavongsakul, W. (2008). The development model of academic administration in colleges of nursing under Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health. *Journal of Nursing and Education*, 1(2), 82-98.
- Sathitwittayan, S. (2009). *A development of an instructional self-evaluation model of instructors in nursing institutions*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Songprasert, P. (2018). The Development of Academic Administrative Model by Teamwork in Basic Educational Schools. *Journal of Education Naresuan University*. 10(2), 49-64.
- Sorananda, P. (2013). *Development of academic administration model in rajamangala university of technology suvarnabhumi*. (Doctoral Dissertation). Kingmongkut's Institute of Technology Ladkrabang. Bangkok.
- Sorndee, R. (2016). *The affecting on administrative factor to school academic efficiency under chaiyaphum provincial administrative organization*. (Master's Thesis). Graduate School: Burapha University. Chonburi.
- Thailand Nursing and Midwifery Council. (2018). *Name of nursing educational institution has been accredited by the Thailand nursing and midwifery council*. Retrieved January 23, 2018, from <http://www.tnmc.or.th/content/content-448.html>
- Wong-anutararoj, P. (2010). *Academic Administration*. Bangkok: Bangkok Supplementary Media Center.
- Wongwanit, S. (2007). *Needs assessment research*. Bangkok: Chulalongkorn University.

แนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย*

Thailand's Strategic Guidelines in Developing Aircraft Maintenance Industry

¹นิตติยา โขสันเทียะ, ชนิสรา แก้วสวรรค์ และ ภัทรี ฟรีสตัด

¹Nittiya Khosantia, Chanissara Kaewsawan and Phatre Friestad

¹วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹Graduate School of Commerce, Burapha University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: fonfon.phd.pm4@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย และ 2) เพื่อสร้างแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติมากที่สุด ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี และใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากกลุ่มตัวอย่าง 20 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมซ่อมบำรุง ฯ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม 1) อุตสาหกรรมซ่อมบำรุง ฯ 2) อุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง ฯ ผู้ผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ ฯ ลูกค้าและฝ่ายทรัพยากรบุคคล 3) ภาครัฐและผู้มีส่วนได้เสียและยืนยันผลจากการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่มทั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลนำมาทดสอบด้วยการใช้สถิติฐานนิยม

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาครัฐควรให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงฯ ทั้งในด้านการผลิตการใช้งาน และการปรับปรุงให้ครบวงจรการผลิต รวมถึงการบริหารทุน การบริหารโครงสร้างพื้นฐาน และขีดความสามารถในการแข่งขันให้สามารถดำรงวัฏจักรการผลิตให้อยู่ได้ด้วยตนเอง และ 2) แนวทางการวางยุทธศาสตร์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างมาตรฐานการซ่อมบำรุงอากาศยานไทย กองทัพอากาศและหน่วยงานภาครัฐในประเทศ ให้เทียบเคียงกับสากล ICAO EASA FAA โดยต้องมีกฎหมายเฉพาะด้าน ในการผลิต ตลอดจนการซ่อมบำรุงและบุคลากรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นไปสู่การเป็นศูนย์การซ่อมบำรุงอากาศยานในภูมิภาคของประเทศไทย สร้างคุณค่าเพิ่มให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ความมั่นคง ให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมกับสากล

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์; การพัฒนา; อุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the contexts of aircraft maintenance industry in Thailand and 2) to create the strategic guidelines for

*Received December 7, 2020; Revised April 26, 2021; Accepted June 25, 2021

developing aircraft maintenance industry effectively and making the most benefits for the country. The study applied a mix-method research as well as the participatory action research with a sample of 20 experts involved in the maintenance industry by in-depth interviews. The experts were divided into 3 groups: 1) maintenance industry; 2) related industries, spare parts manufacturers, customers, and human resources department; and 3) government sectors and stakeholders. The results of the interviewed were vilified by focus group discussion. The research instruments included in-depth interview form. The acquired data were analyzed by statistics.

The results of the study according to the 1st objective showed that government should promote the aircraft maintenance industry both in the aspect of production, utilization, and improvement of the full cycle of production, including capital management, infrastructure management, and the capacity for competition in order to sustain the production cycle on its own. The results of the study according to the 2nd objective showed that the strategic guidelines require the related organizations to create the standard for Thailand aircraft maintenance industry, air force, and government agencies in the country that are comparable to international standards such as ICAO, EASA, FAA, etc. There should also be specific laws in production and maintenance. Personnel should be developed to have more efficiency in order to be the center for regional aircraft maintenance and benefit the country with stability and progress that is equal to international standards.

Keywords: Strategies; Development; Aircraft Maintenance Industry

บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการบินของโลกได้เติบโตอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ส่งผลให้จำนวนเครื่องบินขยายตัว ปัจจุบันศูนย์กลางการซ่อมบำรุงฯ ในภูมิภาคเอเชีย แปซิฟิกอยู่ที่สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซียและไทย ตามลำดับ (Airbus, 2018) ประเทศที่ประสบความสำเร็จจากทั่วโลก มีการพัฒนามาจากการนำชิ้นส่วนมาประกอบและพัฒนาต่อยอดเองทั้งสิ้น โดยชิ้นส่วนเหล่านี้สามารถสร้างรายได้กลับมาสู่ประเทศอย่างมหาศาล (Boeing, 2016; The Civil Aviation Authority of Thailand, 2017)

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเติบโตของอุตสาหกรรมการบินนั้น มีลักษณะคล้ายกับอุตสาหกรรมการขนานยนต์ทั่วโลก มีรูปแบบเริ่มจากอุตสาหกรรมชิ้นส่วน ซ่อม สร้าง ประกอบ ผลิต ดัดแปลง ตามที่ผู้จ้างได้กำหนดคุณภาพประทับตรารับรองโดยการนำเครื่องหมายการค้าของตนเองเพื่อวางจำหน่ายของบริษัท แอร์บัส จำกัด (Airbus, 2018) การที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย ให้สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดไปสู่อุตสาหกรรมการบินได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชิ้นส่วนอะไหล่อากาศยาน ส่วนประกอบ ฐานล้อ ล้อยาง

ของอากาศยาน (Air Transport Subcommittee in Transport Commission Legislative Assembly National, 2017; Lin, 2004) ก่อนนำมาประกอบเป็นโครงสร้างอื่นได้ไม่ยาก ในส่วนของศูนย์ซ่อมบำรุงอากาศยานนั้น ยังมีข้อขัดข้องอีกหลายประการในทางกฎหมาย อาทิ ด้านการส่งเสริมการลงทุน การกระตุ้นให้ใช้ชิ้นส่วนต่าง ๆ ของเครื่องบินที่จดทะเบียนในประเทศไทย ซึ่งบางชิ้นส่วน หรือการซ่อมบำรุงในประเทศไทยสามารถทำได้เอง แต่ด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมายมาตรฐานสากลหรือเหตุผลบางประการทำให้ต้องส่งอากาศยาน เครื่องยนต์ อะไหล่ไปซ่อมที่ประเทศสิงคโปร์หรือต่างประเทศอื่นที่มีขีดความสามารถในการซ่อม (Paone, and Sasanelli, 2016; Kahlert, 2017; Wyman, 2017; Airbus, 2018; The Civil Aviation Authority of Thailand, 2018)

แม้ว่ารัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์ 20 ปี (Thailand Strategic 2018-2037, 2018) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (Office of the National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister, 2016) แนวทางไทยแลนด์ 4.0 (Thailand Strategic 2018-2037, 2018) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการบินโดยเน้นการพัฒนาท่าอากาศยานอุ้งทะเภาและศูนย์ซ่อมอากาศยาน 1) การวางแผนปฏิบัติการและการเกี่ยวเนื่องของหน่วยงานต่าง ๆ ยังขาดการบูรณาการทางด้านพื้นที่และการดำเนินการยังเป็นแบบต่างคนต่างทำ ไม่ได้แบ่งภาคส่วนในการทำงานร่วมกัน หรือขาดการบูรณาการร่วมกัน 2) การวางแผนหรือยุทธศาสตร์ไม่ได้เป็นแบบระบบองค์รวมของการพัฒนาอุตสาหกรรมอากาศยานหรือแม้แต่วาระบรองยังไม่ครบถ้วน เช่น การพัฒนาท่าอากาศยานอุ้งทะเภา ไม่ได้พิจารณาการบริหารบุคลากร 3) การขาดเจ้าภาพที่รับผิดชอบ 4) เป็นผลให้ประเทศไทยต้องเสียเงินตราต่างประเทศจำนวนมากในการซ่อมบำรุงอากาศยานในต่างประเทศ และการจัดซื้อชิ้นส่วนอะไหล่จากต่างประเทศ (The Civil Aviation Authority of Thailand, 2017) เหนือสิ่งอื่นใดทั้งอากาศยานพลเรือนและเหล่าทัพ จำนวนไม่น้อยที่ไม่มีความพร้อมที่จะบิน หรือบินได้แต่ก็ยังเสี่ยงต่ออุบัติเหตุร้ายแรง (Ayeni, 2015; Office of the National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister, 2016; Thailand Strategic 2018-2037, 2018; Thailand Board of investment, 2017; wyman, 2017)

จากการจัดตั้งศูนย์ซ่อมอากาศยานที่อุ้งทะเภา ถึงแม้นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ทำการลงนามแลกเปลี่ยนความตกลงร่วมทุนก่อตั้งศูนย์ซ่อมบำรุงอากาศยาน เพื่อเป็นศูนย์กลางการซ่อมบำรุงอากาศยานที่ทันสมัยโดยการร่วมทุนระหว่างการบินไทย และบริษัท แอร์บัส จำกัด แต่ยังไม่อาจครบถ้วนรอบด้านนัก (Airbus, 2018; Kasarda, 2020) ซึ่งในตลาดอุตสาหกรรมการบินและอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานทั่วโลก Boeing (2018) พบว่ายังมีกลุ่มลูกค้าอีกหลายกลุ่ม อาทิ KPMG (2015); Airbus (2018); Ayeni (2015); Kahlert (2017); Lockheed Martin Corporation (2015); Boeing, (2016); The Civil Aviation Authority of Thailand, (2017); PWC (2009)

สำหรับในประเทศไทย มีหน่วยงานหลักที่ดูแลด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมการบินและการซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศ ทั้งนี้ ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนที่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน ขาดการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง ทั้งนี้การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานในต่างประเทศที่ประสบผลสำเร็จ เช่น Singapore Technologies Aerospace Ltd ประเทศสิงคโปร์ Airoad Aerospace Technology Sdn Bhd

ประเทศมาเลเซีย PT Dirgantara Indonesia (Persero) ประเทศอินโดนีเซีย Korea Aerospace Industries ประเทศเกาหลีใต้ ล้วนมีจุดกำเนิดมาจากกองทัพโดยทั้งสิ้น ภายหลังจึงได้มีการพัฒนาสู่ระบบการผลิตเป็นอุตสาหกรรมในเชิงพาณิชย์ (The Civil Aviation Authority of Thailand, 2018; Aero Dynamic Advisory, and Teal Group, 2018; Patterson, and Tonder, 2009; PWC, 2019; Chulalongkorn University Intellectual Property Institute, 2017; Thailand Strategic 2018-2037, 2018; Boeing, 2016; Ministry of Economy, Trade and Industry, 2020)

บทความวิจัยนี้ จึงได้นำเสนอแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย โดยมีปัจจัยที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จ แต่ละปัจจัยสามารถดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้เกิดผลเกิดประสิทธิผลและเกิดประโยชน์สาธารณะสูงสุด สามารถต่อยอดสร้างอากาศยานโดยใช้ตราสัญลักษณ์ของไทยได้ในอนาคตโดยไม่เป็นภาระต่องบประมาณแผ่นดินในระยะยาว (Airbus, 2018; Ayeni 2016; Kahlert, 2017; Jost, and Sascha, 2014; Khosantia, 2019)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย
2. เพื่อสร้างแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานที่มีประสิทธิผล

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการแบบผสานวิธีซึ่งเป็นเทคนิคที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้งสองเข้าด้วยกัน (Bergman, 2008) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเอกสารแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ แนวคิดและทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและการขับเคลื่อนนโยบาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการยุทธศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับการลงทุนภาครัฐ อุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานในประเทศ และคู่แข่งชั้น ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่มาจากการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์และเอกสารตีพิมพ์เผยแพร่ของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๆ ได้แก่ 1) รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ภายในประเทศ 2) รวบรวมข้อมูล ปัจจัยภายใน ด้วยการประมวลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายระเบียบโครงสร้างองค์กร และสถานการณ์อนาคต 20 ปี 3) ทบทวน ศึกษาเอกสาร รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทและทิศทางการพัฒนา เอกสารแผนงานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงฯ ของไทยและเอเชีย-แปซิฟิก 4) ศึกษาและทบทวนความสำเร็จในอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงฯ จากประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 5) งานวิจัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย 6) รวบรวมข้อมูลเอกสาร และรายงานการศึกษาของหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายโดยเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมซ่อม ๓ กลุ่ม 20 คน กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญการดำเนินงานซ่อมบำรุงฯ จำนวน 6 คน ได้แก่วิศวกร ช่างซ่อม ๓ ฝ่ายคุณภาพและความปลอดภัย เพื่อทราบลักษณะเป้าหมายซ่อมบำรุงอากาศยานในห่วงโซ่คุณค่า กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบายของหน่วยงานซ่อมบำรุง ลูกค้า ฝ่ายทรัพยากรบุคคล 6 คน บริษัท อุตสาหกรรมการบิน จำกัด บริษัท ไทยไลอ้อนแอร์ จำกัด บริษัท การบินไทย จำกัด เพื่อทราบการพัฒนาขีดความสามารถในการส่งมอบบริการที่มีคุณภาพกลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบายของหน่วยงานภาครัฐและเอกสาร 8 คน ได้แก่ สำนักงานเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงคมนาคม กรมท่าอากาศยาน การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย บริษัทการบินไทย จำกัด มหาชน กองทัพอากาศ กองทัพเรือ เพื่อทราบและได้รับทราบแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงฯ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการนำมาทดสอบด้วยการใช้สถิติฐานนิยม กลุ่มตัวอย่างการประชุมกลุ่ม ผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 10 คนเป็นผู้บริหารกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Moran, 2013) เพื่อยืนยันแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงฯในประเทศไทย เพื่อนำมาสรุปผลการศึกษา ได้แก่ ผู้บัญชาการทหารอากาศ รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ผู้อำนวยการโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก กรรมการผู้จัดการศูนย์ซ่อมบำรุงฯ กรรมการผู้จัดการอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง และคณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมอากาศยาน โดยมีประเด็นในการศึกษา เพื่อยืนยันถึงความพร้อมในอนาคตของนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ การจัดการสาธารณะ การบริหารองค์กร การบริหารบุคลากร การลงทุน โครงสร้างพื้นฐานขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อได้แนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงฯ ในประเทศไทยเนื่องจากการวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ต้องการค้นหาลักษณะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาในระดับประเทศ โดยองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ในการต่อยอดความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน British Aerospace UK. (n.d.). ความสำเร็จที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ โดยมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยด้วยวิธีอุปนัย ด้วยการแสดงเหตุและผลจากส่วนย่อย ร่วมกับการอนุมานในรูปแบบจากผลสู่ส่วนรวมเพื่อหาผลที่แน่นอนโดยผู้วิจัยตระหนักถึงความอ่อนไหวและจริยธรรมในการวิจัย จึงให้ความสำคัญต่อขั้นตอนกระบวนการวิจัย จึงขออนุญาตต่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลไม่ได้มีการอนุญาตให้เปิดเผยชื่ออย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้วิจัยจึงต้องสงวนรายนามผู้ให้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเพื่อการตรวจสอบการดำเนินการวิจัย ของวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาเท่านั้น และไม่ได้เปิดเผยทั้งต่อภายนอก (Timothy, 2011)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการซ่อมบำรุงฯ 6 ท่าน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 ท่าน กลุ่มที่ 3 การจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแผน จำนวน 8 ท่าน รวม 20 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแผน ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูง ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการบิน และซ่อมบำรุงอากาศยาน จำนวน 6 คน รวมทั้งสัมภาษณ์ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมการบินและอุตสาหกรรมการซ่อมบำรุงฯ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 6 คน เพื่อรับทราบถึงแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ควรผลักดัน บทบาทของการพัฒนาอุตสาหกรรมการซ่อมบำรุงฯ แนวทางการขับเคลื่อน

2. การจัดประชุมกลุ่มย่อย การจัดประชุมระดับผู้บริหารสูงสุดที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านนโยบายและแผนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในกลุ่มอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานและกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างมากต่อทิศทางการพัฒนาในบริบทต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ซ่อมบำรุงฯ และผู้ผลิตชิ้นส่วนอากาศยาน จำนวน 8 คน เพื่อนำมาปรับปรุงแนวทางในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดต่าง ๆ จากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาพรวมการแข่งขันของอุตสาหกรรมการซ่อมบำรุงฯ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

2. ศึกษาหลักการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมถึงงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแนวทางยุทธศาสตร์ที่สาม สามารถขับเคลื่อนให้สำเร็จที่ส่งผลให้ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์พัฒนาอุตสาหกรรมอากาศยานทั้งในประเทศ และต่างประเทศ มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ และนำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบโครงสร้างของแบบสอบถาม ความถูกต้องเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ และปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสัมภาษณ์ ที่แก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างเครื่องมือวิจัย และด้านการศึกษา

5. นำมาทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ กับวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งพิจารณาความถูกต้องชัดเจนของภาษาที่ใช้ โดยค่า Item-objective Congruence Index จากการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือต้องได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเกิน 0.5 และสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.7 ตัวเลข ซึ่งค่าในการยอมรับ จะต้องไม่ต่ำกว่า .66 (Malakorn, Wiroomrat, and Youngfeungmon, 2016)

6. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไข นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาความสมบูรณ์อีกครั้งเพื่อความเที่ยงตรง

7. การรวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การลงพื้นที่เพื่อสำรวจเก็บข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญด้านการซ่อมบำรุงฯ มีกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนได้เสียในอุตสาหกรรมอากาศยานและอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานไทย รวมจำนวน 20 ท่าน (Langvik, 2004) ตามบริบทในการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่ม มาดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงฐานนิยม เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ ตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการพรรณนา โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาบรรยายสรุปผล ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษา ผู้วิจัยสรุปผลวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย ในแต่ละกิจกรรมที่เกิดภายในกระบวนการซ่อมบำรุงอากาศยาน เพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน ทั้งนี้ จะต้องสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ ด้วยการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการซ่อมบำรุงในแต่ละระดับของการซ่อมบำรุงในต้นทุนที่ถูกกว่าหรือต้องแตกต่างจากคู่แข่ง โดยนำห่วงโซ่คุณค่าเป็นเครื่องมือในการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผู้รับบริการโดยที่แต่ละกิจกรรมมีส่วนช่วยในการก่อคุณค่าของทั้งอุตสาหกรรม ไปจนถึงระดับประเทศ ประกอบไปด้วย กิจกรรมด้านออกแบบ ผลิต พัฒนา ด้านการตลาดและการแข่งขันที่ต้องอาศัยนโยบายการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐ ด้านการส่งมอบที่มีคุณภาพ ตามมาตรฐานสากลและความปลอดภัย รวมไปถึงกิจกรรมด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ ทำเลที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกระบวนการ ซึ่งห่วงโซ่คุณค่าแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในเชิงกลยุทธ์ 9 ประการ ที่ประกอบด้วยกิจกรรม 2 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมหลัก 5 ประการ และกิจกรรมสนับสนุน 4 ประการ สำหรับกิจกรรมหลักประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการซ่อมบำรุงและบริการ การขายสินค้าหรือบริการนั้น การส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้า รวมทั้งการให้บริการหลังการขายการรับประกันสินค้า ในขณะที่กิจกรรมสนับสนุนจะสนับสนุนการดำเนินงานของกิจกรรมหลัก ซึ่งได้แก่ การส่งซื้อวัตถุดิบ เทคโนโลยี บุคลากร รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมหลัก ซึ่งการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน จะช่วยให้ทราบถึงการดำเนินกิจกรรม อันส่งผลความสำเร็จของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน ไม่เพียงแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปฏิบัติงานของแต่ละองค์กรเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับ การดำเนินของแต่ละกิจกรรมในสายโซ่คุณค่าความสอดคล้องประสานกันด้วยดี การให้บริการซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย ขึ้นส่วนอากาศยาน กระบวนการในการซ่อมบำรุงเทคโนโลยีได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปอย่างรวดเร็วแนวโน้มของโลกพบว่า กำลังมีการย้ายฐานธุรกิจ การซ่อมบำรุงสู่ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ตะวันออกกลาง และลาตินอเมริกา ลิทัวเนีย อินเดีย เนื่องจากมีค่าแรงที่ถูกกว่า จึงเห็นการขยายตัวเป็นอย่างมากของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานจากประเทศผู้นำไปสู่ประเทศที่มีต้นทุนต่ำ เป็นผลให้ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการแข่งขันที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์จากปัจจัยแวดล้อมข้างต้น พบว่า สถาบันนานาชาติเพื่อพัฒนาการจัดการ ได้จัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยอยู่ในลำดับ 10 ในจำนวนทั้งสิ้น 30 ประเทศ ที่มีพลเมือง

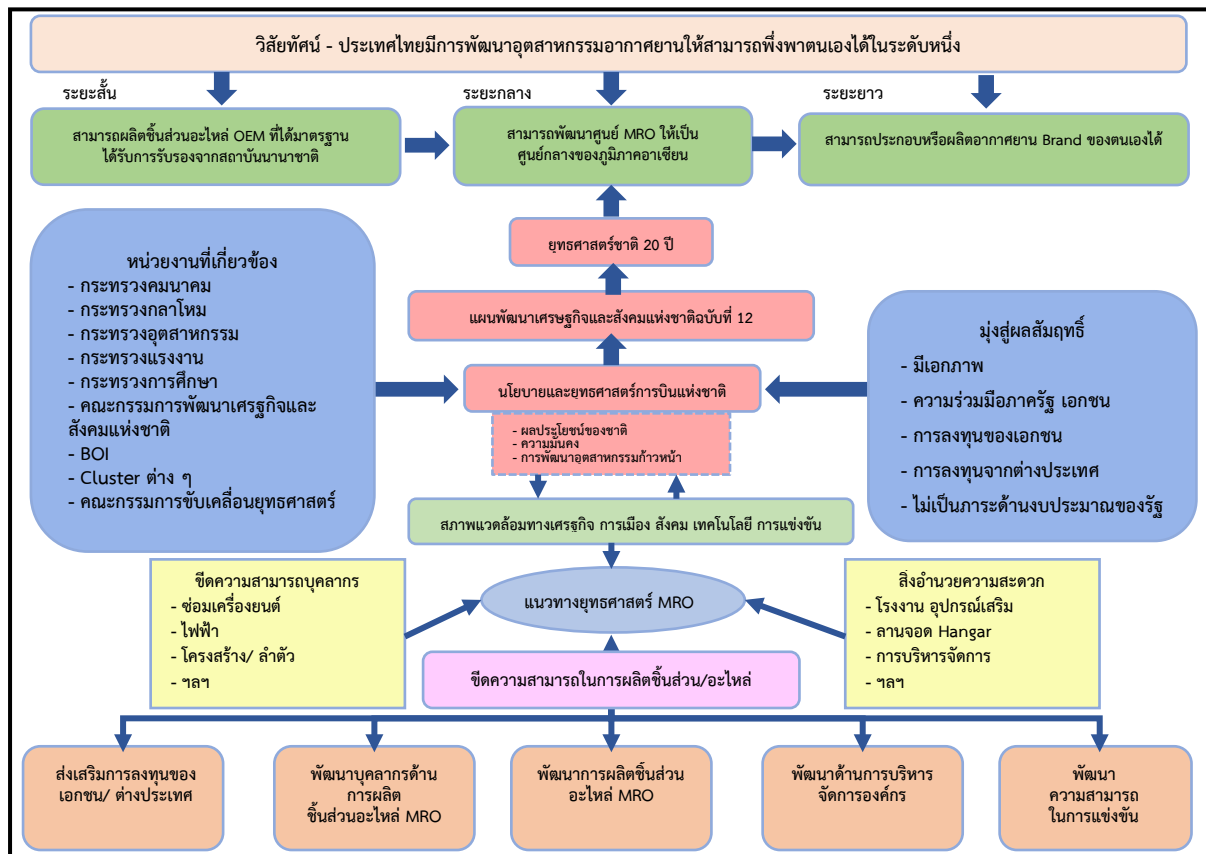
มากกว่า 20 ล้านคน ซึ่งทำให้ความสามารถการแข่งขันของประเทศไทยในสายตาประชาคมโลกขณะนี้เหนือกว่าญี่ปุ่น (ลำดับที่ 11) จีน (ลำดับที่ 12) และเกาหลีใต้ (ลำดับที่ 15) แต่สิ่งหนึ่งที่ควรจะต้องตระหนัก คือจากเกณฑ์ที่ใช้จัดอันดับความสามารถในการแข่งขัน 4 ปัจจัยหลักนั้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของไทยสูงขึ้นนั้น จะเป็นด้านประสิทธิภาพของรัฐบาล (ลำดับที่ 5) ด้านประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ (ลำดับที่ 9) และด้านสมรรถนะทางเศรษฐกิจ (ลำดับที่ 7) ขณะที่ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ลำดับที่ 16) โดยเฉพาะความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ (ลำดับที่ 26) เทคโนโลยี (ลำดับที่ 20) ซึ่งรวมไปถึงความสามารถด้านนวัตกรรมที่เป็นปัจจัยหลักในการแข่งขัน (IMD World Competitiveness Center, 2019; IMD World Competitiveness Center, 2020)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทย พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบริบทของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานในประเทศไทยนั้นเกี่ยวข้องกับบริบทของสภาพแวดล้อม คือโครงสร้างทางธุรกิจของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน ลักษณะการดำเนินการขององค์กร การแบ่งกลุ่มขีดความสามารถในการดำเนินการขององค์กรในการซ่อมบำรุง ความได้เปรียบในการแข่งขันของประเทศ การดำเนินงานและการบริหารจัดการความเสี่ยง ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและการผลิตอากาศยานใหม่ ระบบการขนส่ง ปัจจัยในการผลิตทรัพยากร ความสมควรเดินอากาศ กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ผลกระทบทางการเมือง เศรษฐกิจ รวมถึงความสัมพันธ์ของห่วงโซ่คุณค่าการซ่อมบำรุงอากาศยาน กระบวนการในการดำเนินการซ่อมบำรุงอากาศยาน อุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานทั่วโลก ภัยคุกคามอุปสรรค เหตุภัยยังการเติบโตความยั่งยืน ปัจจัยแวดล้อมที่มีความท้าทาย รวมถึงการเกิดโรคระบาด COVID-19 ทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศทั่วโลกสะดุด ต้องใช้เวลาอีกอย่างน้อยถึง 5 ปี ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ทั้งด้านยอดขาย และการเดินทางใช้อากาศยาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานที่มีประสิทธิผล และเกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติมากที่สุด ให้เทียบเคียงกับสากล ICAO EASA FAA โดยมีหน่วยงานหลักด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การบินแห่งชาติ ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในที่สุด ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นโมเดลแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทยแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานอย่างยั่งยืน ไม่เป็นภาระต่องบประมาณแผ่นดิน ซึ่งจะทำให้กองทัพมีศักยภาพความพร้อมมากขึ้นด้วยการส่งกำลังบำรุงแบบองค์รวมที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนทั้งสายการบินสามารถให้บริการลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงเวลา เกิดการหมุนเวียนเงินตราภายในประเทศ เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ประเทศชาติมีความมั่นคง เกิดมูลค่าอันเป็นผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ในกระบวนการตามห่วงโซ่คุณค่าต่อการส่งมอบภารกิจต่าง ๆ เกิดความเชื่อมั่น และการกลับมาใช้บริการ อีกทั้งสามารถต่อยอดไปสู่การผลิตชิ้นส่วนอากาศยานได้ในอนาคต รวมทั้งสามารถผลิตอากาศยานและชิ้นส่วนอากาศยานขายได้ในเชิงอุตสาหกรรม พัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์การการซ่อมบำรุงอากาศยานในภูมิภาคของประเทศไทย สร้างคุณค่าเพิ่มให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติความมั่นคงให้ความก้าวหน้าทัดเทียมกับสากล (Thailand Board of investment, 2017)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาประเทศไทยมีจุดเด่นหลายข้อดังกล่าวข้างต้น หากได้รับการพัฒนาที่ตรงจุด สร้างคุณค่าเพิ่มขึ้นในการซ่อมบำรุงฯ ย่อมส่งผลต่อการเลือกใช้บริการซ่อมบำรุงฯ ในประเทศไทยและการกลับมาใช้บริการซ้ำ ทั้งนี้กระบวนการในการซ่อมบำรุงฯ ล้วนมีผลต่อการสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ผู้รับบริการจากกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งสิ้น ในการนำเสนองานวิจัยชิ้นนี้สามารถตอบโจทย์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานในประเทศไทย ทั้งได้คนที่เหมาะสมทักษะความชำนาญงาน พร้อมกลยุทธ์ที่วางไว้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ได้พันธมิตรที่แข็งแกร่ง นโยบายที่ชัดเจนจะสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมฯ โดยมีแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของไทย ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของไทย

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 แนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างบุคลากรด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานและการเพิ่มขีดความสามารถการพัฒนาให้กับบุคลากรในด้านนี้จำเป็นต้องมีหนทางปฏิบัติ ตามแนวทางที่ได้ทำการวิเคราะห์ออกมาดังต่อไปนี้

1. พัฒนาศักยภาพบุคลากรและหัวหน้างานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังนี้

1.1 จัดตั้งสถานศึกษา ด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานโดยเฉพาะ โดยในระยะแรก อาจดำเนินการโดยให้กองทัพอากาศเป็นหลัก ทั้งนี้ การจัดตั้งสถานศึกษาด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน อันเป็นการสร้าง

ฐานความรู้เกี่ยวกับประเภท รูปแบบซึ่งเป็นลักษณะฮาร์ดแวร์ ซึ่งต้องมีการสร้างฐานความรู้ด้านซอฟต์แวร์ ควบคู่กันไปด้วย สำหรับการให้การศึกษาที่เกี่ยวข้องนั้น ควรจัดตั้งจนถึงการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก รวมถึงการฝึกอบรม

1.2 สนับสนุนการศึกษายังต่างประเทศ ในประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรมการบินให้ เป็นไปตามรูปแบบประเภทเครื่องบินที่ต้องการใช้ อย่างไรก็ตาม การซ่อมบำรุงอากาศยานนั้น เป็นการใช้ เทคโนโลยีขั้นสูงซึ่งอยู่ในประเทศที่ประสบความสำเร็จในด้านอุตสาหกรรมการบิน ประเทศผู้ผลิต อันได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกา สหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต ฝรั่งเศส แคนาดา เบลเยียม เป็นต้น ทำให้บริบททางการศึกษาของประเทศไทย จำเป็นต้องส่งบุคลากรไปศึกษาในประเทศเหล่านี้ เพื่อรับ การถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ อีกทั้ง ยังสามารถประหยัดเวลาในการเรียนรู้ภายในประเทศในระยะเริ่มต้น

1.3 จัดหลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรเฉพาะทางด้านซ่อมบำรุงอากาศยานเพื่อสร้างบุคลากรด้านนี้ ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในงานเฉพาะทางหรือรองรับการปฏิบัติงานอย่างเร่งด่วนในสายงานที่ขาดบุคลากร รวมทั้งการจัดการอบรมทบทวนความรู้สำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านซ่อมบำรุงอากาศยานที่ได้ปฏิบัติงานมาแล้ว เพื่อให้มีการทบทวนความรู้ด้านการบินและความรู้ที่เกี่ยวข้องโดยสามารถจัดให้มีการอบรมทั้งในและ ต่างประเทศ ตลอดจนการส่งเสริมการดูงานในหน่วยงานหรือองค์กรด้านการซ่อมบำรุง ในต่างประเทศเพื่อให้เกิดแนวความคิดและการพัฒนากิจการของประเทศไทย ให้ก้าวทันต่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยโดยมีการ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ทั้งนี้ ไม่ควรเฉพาะเจาะจงเฉพาะเจ้าหน้าที่ช่างซ่อมบำรุงเท่านั้น บุคลากรด้านอื่น ในสายโซ่แห่งคุณค่าของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน ควรได้รับโอกาสในการพัฒนา ฝึกฝน เรียนรู้ เพื่อนำมาพัฒนา ปรับใช้ ในแต่ละบริษัทและมุมมอง เป็นต้น

1.4 จัดหน่วยงานสำหรับการบริหารจัดการบุคลากร ด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานเพื่อทำการ วิเคราะห์ความต้องการ จำนวน และทักษะการทำงานด้านอวกาศ โดยกำหนด ให้มีแนวทางในการชักชวน บุคคลที่มีความรู้ด้านอวกาศเข้ามาปฏิบัติงานในสายงานกิจการอวกาศตามหน้าที่และความเหมาะสมตลอดจน วางแผนการใช้บุคลากรเหล่านี้ให้ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนการกำหนดผลตอบแทนการ ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมต่อคุณลักษณะของงาน อีกทั้งจะต้องมีการวางแผนการส่งเสริมความก้าวหน้าในการ ปฏิบัติงานตามสายวิชาชีพของงาน

2. การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน

การซ่อมบำรุงอากาศยานนั้นมีความจำเป็นต้องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบิน โรงซ่อม อุปกรณ์สำหรับ กระบวนการสร้าง และการทดสอบ โดยเฉพาะการทดสอบที่ต้องจำลองในสภาพที่เหมือนของจริง ทางวิ่งที่มีความยาวเพียงพอ ซึ่งในปัจจุบันอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานในประเทศไทย ยังไม่ประสบความสำเร็จ หรือขาดแรงจูงใจจากภาคเอกชนเนื่องจากไม่มีส่วนอำนวยความสะดวก ซึ่งต้องส่งไปดำเนินการต่างประเทศ และหากต้องการที่จะการลงทุนสร้างส่วนอำนวยความสะดวก จำเป็นต้องใช้วงเงินหรืองบประมาณที่สูง ทำให้ ต้นทุนการซ่อมบำรุงสูงตามไปด้วย ภาครัฐจำเป็นต้องกำหนดหน่วยงานที่จะดำเนินการด้านนี้และลงทุนสร้าง ส่วนอำนวยความสะดวกเป็นส่วนกลางเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือทหาร สามารถใช้บริการได้ อันเป็นการลดต้นทุนการผลิตอย่างหนึ่ง โดยภาครัฐจะได้ผลตอบแทนในลักษณะภาษี มาชดเชยเงินทุน

3. สร้างขีดความสามารถการซ่อมบำรุงอย่างมีมาตรฐานสากล ตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ กองทัพอากาศ การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์กลาโหม ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ พัฒนาขีดความสามารถให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Thailand Board of investment, 2017)

4. สร้างหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย พัฒนาขีดความสามารถการผลิต ชิ้นส่วนอะไหล่และดัดแปลงอากาศยาน รวมทั้งการประกอบอากาศยานในประเทศ โดยคำนึงถึงลิขสิทธิ์ และ นักวิศวกรรมซอฟต์แวร์ที่จะสามารถถ่ายทอดเทคโนโลยี

แนวทางการพัฒนาได้มุ่งเน้นการสร้างบุคลากรด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานและการเพิ่มทักษะขีดความสามารถสมรรถนะ ให้กับบุคลากร ได้ดังต่อไปนี้ พัฒนาศักยภาพบุคลากร การจัดตั้งสถานศึกษา ด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน โดยเฉพาะการสนับสนุนการศึกษาต่างประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านอุตสาหกรรมการบิน การจัดหลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรเฉพาะทาง เพื่อสร้างบุคลากรด้านนี้ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในงานเฉพาะทางหรือรองรับการปฏิบัติงานอย่างเร่งด่วนในสายงานที่ขาดบุคลากร การจัดหน่วยงานสำหรับการบริหารจัดการบุคลากร ด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานเพื่อทำการวิเคราะห์ความต้องการ จำนวน และทักษะการทำงานด้านอวกาศ โดยกำหนดให้มีแนวทางในการจูงใจบุคคลที่มีความรู้ด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานและการบริหารจัดการ การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานที่มีความจำเป็นต้องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบิน โรงซ่อม อุปกรณ์ สำหรับกระบวนการสร้างโรงงาน และการทดสอบโดยเฉพาะการทดสอบที่ต้องจำลองในสภาพที่เหมือนของจริง ทางวิ่งที่มีความยาวเพียงพอ โดยการนำหลักการประชารัฐซึ่งเป็นหลักการความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ และภาคธุรกิจ (Thailand Board of investment, 2017; The Working Group on Economic Development, Foundations and Civil State, 2016) โดยนโยบายให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการซ่อมอากาศยาน เป็นศูนย์กลางด้านการซ่อมอากาศยาน และเป็นการทำงานร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาส่วนรวมและความต้องการของสังคมให้ลุล่วง โดยให้ความสำคัญต่อการหยิบยกเอาประเด็นปัญหาสาธารณะขึ้นมาพิจารณา นโยบายที่ควรปรับปรุงและส่งเสริมเพื่อให้เกิดประสิทธิผล (Kaplan, and Norton, 2001) ได้แก่ นโยบายสาธารณะเพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องเชิงนโยบายและอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายหรืออำนาจที่ชอบธรรม นโยบายที่ควรปรับปรุงและส่งเสริมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (Office of the National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister, 2016) ได้มุ่งเน้นให้เป็นแหล่งผลิตสินค้า จึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในภูมิภาค จากการผลิตสินค้าที่ดีมีคุณภาพ ลดต้นทุนการผลิต สร้างรายได้เพิ่มขึ้นสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน การเพิ่มประสิทธิผลด้านความสามารถในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย (Kählert, 2017) เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจและสังคม ประเมินผลนโยบาย เพื่อให้ทราบผลว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ การเพิ่มประสิทธิผลด้านการวัดความสำเร็จของงาน เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ความมั่นคง (Madmmmai, 2008) การจัดการกระบวนการเพื่อความสำเร็จ เป็นการจัดการกิจกรรมที่เปลี่ยนปัจจัยนำเข้าให้

เป็นผลิตผลเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกัน เพื่อจุดมุ่งหมายในการผลิตหรือการบริการให้แก่ผู้รับบริการ (ลูกค้า) ทั้งภายในและภายนอกองค์กร กระบวนการแบ่งออกเป็น 2 กระบวนการ คือ กระบวนการสร้างคุณค่า และ กระบวนการสนับสนุน การกำหนดขั้นตอนระเบียบปฏิบัติ และข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีการควบคุม และขั้นตอนการวัดและประเมินกระบวนการ (Madmmmai, 2008) และการวางกลยุทธ์ ก็คือการหาตำแหน่งใน อุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน การวิเคราะห์และหาตำแหน่งตนเองที่เหมาะสมจะสามารถป้องกันตนเอง จากแรงผลักดัน 5 ประการ ประกอบไปด้วย การคุกคามของผู้เข้ามาใหม่ ที่มีการแข่งขันระหว่างธุรกิจที่มีอยู่ใน อุตสาหกรรม อำนาจการต่อรองของผู้ซื้อ การคุกคามของสินค้า หรือบริการทดแทน อำนาจต่อรองของผู้ขาย วัตถุประสงค์การประสิทธิผลด้านการทำให้เกิดความพึงพอใจ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ การบริการให้ ลูกค้าประทับใจ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการเพื่อเพิ่มคุณค่าหรือบำรุงรักษาสินค้ารวมทั้งบริการ หลังการขาย การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของระดับประเทศ (Porter, 1985) ความได้เปรียบของ ชาติ ต่อปัจจัยทางด้านสถานะแวดล้อมในการดำเนินงานทั้ง 4 ประการ ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยในการ ดำเนินงาน เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาด อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน และกลยุทธ์องค์กร โครงสร้าง และการแข่งขัน โดยปัจจัย 4 ประการนี้ เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และส่งผลต่อการเพิ่ม ขีดความสามารถในการแข่งขันและดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยจะส่งผลให้ประเทศไทยมีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้นตามลำดับ ได้แก่ เศรษฐกิจไทยมีขนาดใหญ่ขึ้น มีฐานการผลิตและบริการที่มีความเข้มแข็งและโดดเด่น ความร่วมมือกับ มิตรประเทศทั้งในรูปทวิภาคีและพหุภาคี รวมถึงความร่วมมือกับประเทศในอนุภูมิภาคและอาเซียนมีความ เข้มข้นและชัดเจนขึ้น การขยายโอกาสด้านการค้า และการลงทุนของไทยเพิ่มขึ้นระบบโลจิสติกส์ที่มีความ รวดเร็วถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการขนส่งทางอากาศมีนัยสำคัญมากยิ่งขึ้น นั้นหมายความว่าอุตสาหกรรมการ บินจะขยายตัวมากยิ่งขึ้น เพราะอุตสาหกรรมการบิน ทั่วโลกมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง British Aerospace UK. (n.d.)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 สร้างแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน ของประเทศไทย จากการวิจัยพบว่า แนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน จะ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติที่มีประสิทธิผลมากที่สุด การดำเนินตามยุทธศาสตร์ชาติเพื่อให้บรรลุ วิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่ การพัฒนาให้คนไทยมีความสุขและตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติในการที่จะพัฒนา คุณภาพชีวิตสร้างรายได้ระดับสูงเป็นประเทศพัฒนาแล้ว และสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ใน ห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน เพิ่มมูลค่าในกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกัน ทั้งภายใน และ ภายนอกกิจการ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำถึงปลายน้ำ และรวมถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ผลิต ผู้กระจายสินค้า จนถึงผู้บริโภค (Wally, Johanna, Sophie, and Francesco, 2020)

ผู้วิจัยพบว่าประเทศไทยมีรูปแบบการพัฒนา Cluster ดังนั้น การลงทุนหุ้นส่วนยุทธศาสตร์การพัฒนา บุคลากรหน่วยงานรับผิดชอบมาตรฐาน การตลาดและการแข่งขัน จำนวนสถานที่ระยะเวลาให้อยู่ในระดับ สากล เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง จะต้องได้รับสิทธิพิเศษจากภาครัฐทำให้ได้เปรียบคู่แข่งจากความหลากหลาย

ของงาน หรืออากาศยานที่ใช้ในหน่วยงานราชการ ทำให้ต้องใช้เงินลงทุนหรือทรัพยากรจำนวนมาก การบริหารจัดการให้สามารถใช้งานทรัพยากรร่วมกันได้ในหลากหลายแบบของอากาศยานให้เป็นเจ้าตลาดหรือกึ่งผูกขาด ช่วยแก้ไขและอำนวยความสะดวกในด้านกฎระเบียบต่าง ๆ เช่น การขออนุญาตเดินอากาศ การต่ออายุใบอนุญาต ทั้งนี้หลายปัจจัยดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกลไกจากหน่วยงานภาครัฐ ตามนโยบายให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการซ่อมอากาศยาน เป็นการยกระดับประสิทธิภาพการผลิตหรือเพิ่มผลิตภาพ จากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สร้างขีดความสามารถการซ่อมบำรุงอย่างมีมาตรฐานสากล ตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ กองทัพอากาศ การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์กลาโหม ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ พัฒนาขีดความสามารถให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สร้างหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย พัฒนาขีดความสามารถการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่และดัดแปลงอากาศยาน ตลอดจนการสร้างโรงงานประกอบอากาศยานในประเทศ โดยคำนึงถึง License และ Software-system Engineer ที่จะสามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีและควมมีรูปแบบการดำเนินการแบบคณะทำงานด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การบินแห่งชาติ มีลักษณะการดำเนินโครงการที่สามารถแยกกันดำเนินการได้ระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน ดำเนินการเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งระบบ โดยกำหนดแนวทางการพิจารณาหน่วยงานรับผิดชอบ แบ่งได้ดังนี้ หน่วยงานภาครัฐ, หน่วยงานภาคเอกชน, สถาบันการศึกษา โดยมีคณะทำงานร่วมกันรับผิดชอบการดำเนินการและพัฒนาในแต่ละด้าน รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ ภูมิปัญญา เทคโนโลยีของประเทศ ที่ต้องร่วมกันบูรณาการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ในการที่จะทำให้อุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน สามารถขับเคลื่อนรองรับยุทธศาสตร์ชาติฯ เป็นความมั่นคง และยั่งยืนของประเทศในอนาคต และจากการที่ผู้วิจัยได้ผลการวิจัยในการสนทนากลุ่มจากผู้บริหารระดับสูงด้านนโยบายและแผน ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในกลุ่มอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานและชิ้นส่วนอากาศยาน ได้แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน แบบมีมุ่งผลสัมฤทธิ์ จึงสามารถที่จะนำมาเป็นรูปแบบแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานได้อย่างยั่งยืน ไม่เป็นภาระต้องงบประมาณแผ่นดิน ทำให้กองทัพมีความพร้อมที่จะปฏิบัติการ เนื่องด้วยการส่งกำลังบำรุงแบบรวมการ สายการบินสามารถให้บริการลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามกำหนดเวลา ทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินตรา สร้างงาน สร้างรายได้ ประเทศชาติมีความมั่นคง เกิดมูลค่าอันเป็นผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศครบกระบวนการตามห่วงโซ่คุณค่า การส่งมอบภารกิจต่าง ๆ (Porter, 2000) ลูกค้าเกิดความเชื่อมั่น กลับมาใช้บริการ สามารถต่อยอดไปสู่การผลิตชิ้นส่วนอากาศยานได้ในอนาคต รวมทั้งสามารถผลิตอากาศยานและชิ้นส่วนอากาศยาน ขายได้ในเชิงอุตสาหกรรม โดยการสร้างแนวทางปฏิบัติเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ เพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติฯ ทั้งนี้หากได้มีการดำเนินการอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม มีการวางแผนดำเนินการอย่างเป็นระบบ ด้วยการสร้างบุคลากรที่มีความรู้ ทักษะและความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานในแต่ละระดับการซ่อม สร้างดัดแปลง โดยมีการจัดตั้งหน่วยงานหลักด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การบินแห่งชาติ บนพื้นฐานการดำเนินการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อผลประโยชน์ของชาติอันจะส่งผลให้ประเทศไทยเกิดความมั่นคง มั่ง

คั่ง และยั่งยืนในที่สุดได้ ทำให้ระบบมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนในทุก ๆ ด้านได้ (Armstrong, and Kotler, 2011)

สรุป

จากการศึกษาและบริบทแวดล้อม ประเทศไทยต้องสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของระดับประเทศ ซึ่งความได้เปรียบของชาติ ต่อปัจจัยทางด้านสภาวะแวดล้อมในการดำเนินงานทั้ง 4 ประการประกอบไปด้วย ปัจจัยในการดำเนินงาน ความต้องการของตลาด อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องการให้สนับสนุนและกลยุทธ์องค์กร โครงสร้าง และการแข่งขัน โดยปัจจัย 4 ประการนี้ เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ ส่วนแนวทางการพัฒนาควรที่จะมุ่งเน้นไปที่การสร้างบุคลากรด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานและการเพิ่มขีดความสามารถการพัฒนาให้กับบุคลากร การสร้างคุณค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานในประเทศไทย ในส่วนของ Value proposition หรือเรียกอีกอย่างว่าคุณค่าต่อลูกค้า ในที่นี้ ผู้วิจัยนำเสนอคุณค่าทั้งในส่วนของการบิน ทางอาหาร พลเรือน และภาครัฐ ซึ่งไม่สามารถแยกกันได้อย่างมีนัยสำคัญ คุณค่าของการซ่อมบำรุงฯ ในประเทศไทยที่มีต่อผลประโยชน์ของลูกค้า กระบวนการในการซ่อมบำรุงฯ ล้วนมีผลต่อการสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ผู้รับบริการทั้งสิ้น กิจกรรมต่าง ๆ ในการนำเสนอสามารถตอบโจทย์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานในประเทศไทย คนเก่ง อุปกรณ์พร้อม กลยุทธ์ที่ชาญฉลาด พันธมิตรที่แข็งแกร่ง นโยบายที่ชัดเจน จะสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานของไทย ได้อย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการซ่อมบำรุงอากาศยานของประเทศไทยในปัจจุบัน ด้วยต้นทุนในการผลิตสูง โดยปัญหาส่วนหนึ่งมาจากปัญหาการจัดหาจัดซื้อ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ 1) รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและอุตสาหกรรมการบินเอกชนควรร่วมมือดำเนินการให้การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่จำเป็น 2) ส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้ในการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ 3) นโยบายภาครัฐไม่เอื้อต่อการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติขาดการประชาสัมพันธ์ 4) ปัญหาด้านราคา กลไกตลาด สิทธิบัตร การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการบินเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน รวมไปถึงการขาดตลาดเพื่อรองรับ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า 1) รัฐและเอกชนต้องร่วมมือกันให้การสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านการซ่อมบำรุงอากาศยานด้านความรู้และประสบการณ์ในการผลิตและบริหารจัดการ ผู้ประกอบการขาดองค์ความรู้ในการผลิตและบริหารจัดการซ่อมบำรุง ซึ่งอาจส่งผลให้คุณภาพและมาตรฐานการผลิตการซ่อมบำรุงอากาศยานถดถอยลง ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงต้องการ ขาดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ปัจจุบันการผลิตแบบ Value Added ไม่เพียงพอที่จะแข่งขันในตลาดที่มีการ

แข่งขันที่รุนแรง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ 1) ต้องเร่งผลักดันสร้างนวัตกรรมอย่างบูรณาการและให้ความร่วมมือทั้งด้านการผลิตการซ่อมบำรุง 2) สร้างคุณค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่คุณค่าทุกขั้นตอนของการดำเนินการด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศให้มีความสะดวก ปลอดภัย เชื่อมั่นในการเข้ามาลงทุน 3) จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและปรับปรุงให้ทันสมัยตามไปด้วยเช่นกัน การทำงานร่วมกับลูกค้าในการใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมที่มีวิสัยทัศน์ที่เน้นความท้าทายระดับโลกและโอกาสในการเติบโต 4) การนำกลยุทธ์มาใช้ตามแนวทางขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

1. ควรทำการศึกษาวิจัย ถึงความได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีพรมแดนติดกับประเทศอาเซียนถึง 4 ประเทศ หรือ CLMV ในจุดแข็งจุดอ่อนจากการเติบโตของธุรกิจการบินในภูมิภาค และเป้าหมายที่จะเป็น “ศูนย์กลางซ่อมบำรุงอากาศยานของภูมิภาค”
2. ศึกษาต่อยอดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม การให้นโยบายของรัฐในการสนับสนุนอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยาน และการวางแผนด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่มีขีดความสามารถเฉพาะด้านการซ่อมบำรุงอากาศยาน
3. ศึกษาเปรียบเทียบประเทศคู่แข่งชั้นของธุรกิจการบินอาเซียนถึงโอกาสที่จะทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางซ่อมบำรุงอากาศยานภูมิภาค

References

- Airbus. (2017). *Annual report 2017*. n.p.
- Airbus. (2018). *Annual Report 2018*. France: Airbus.
- Airbus. (2020). *Airbus in Japan*. Retrieved June 22, 2020, from <https://www.airbus.com/company/worldwide-presence/japan.html>
- Armstrong, G., & Kotler, P. (2011). *Marketing: An introduction*. (10th ed.). Retrieved June 22, 2017, from <https://www.pearson.com/us/higher-education/product/Armstrong-Marketing-An-Introduction-10th-Edition/9780136102434.html>
- Air Transport Subcommittee in Transport Commission Legislative Assembly National. (2017). *Production of Aviation Personnel of Thailand*. Bangkok: Office of Printing the Secretariat of the Senate Perform Duties Secretariat of the Legislative Assembly National.
- Anderson, J. E. (2003). *Public Policymaking: An Introduction*. Boston: Houghton, Mifflin Company.

- Ayeni, P. (2015). *Enhancing Competitive Advantage through Successful Lean Realization within the Aviation Maintenance Repair and Overhaul (MRO) Industry*. (Doctoral Dissertation). Cranfield University. Bedfordshire.
- Bergman, M. M. (2008). *Advances in Mixed Methods Research*. London: Sage.
- Boeing, (2016), *Current Market Outlook 2016-2035*. Retrieved February 28, 2018, from http://www.boeing.com/resources/boeingdotcom/commercial/about-our-market/assets/downloads/cmo_print_2016_final.pdf
- Boeing. (2018). *Annual report*. Chicago, IL: The Boeing Company.
- British Aerospace UK. (n.d.). *Upon formation in 1977, British aerospace became the largest defence contractor in Europe and established itself as one of the world's leading aerospace companies*. Retrieved August 8, 2019, from <https://www.baesystems.com/en-uk/heritage/british-aerospace-uk>
- C. (2009). *External strategic analysis of the aviation maintenance, repair and overhaul (MRO) industry and potential market opportunities for fleet readiness center southwest*. Retrieved August 7, 2019, from <http://hdl.handle.net/10945/10444>
- Department for Business, Innovation and Skills. (2016). *UK Aerospace maintenance, repair, overhaul & logistics industry analysis*. Retrieved January 7, 2018, from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/502588/bis-16-132-uk-mrol-analysis.pdf
- Invest Lithuania. (n.d.) *Aviation MRO: Rapidly developing MRO hub in the CEE with benefits of a free economic zone*. Retrieved June 5, 2020, from <https://investlithuania.com/key-sectors/manufacturing/mro/>
- IMD World Competitiveness Center. (2019). *IMD World competitiveness ranking 2019: One year change*. Retrieved May 7, 2020, from <https://www.imd.org/contentassets/6b85960f0d1b42a0a07ba59c49e828fb/one-year-change-vertical.pdf>
- IMD World Competitiveness Center. (2020). *IMD World competitiveness ranking 2020*. Retrieved August 12, 2020, from <https://worldcompetitiveness.imd.org/country/profile/TH>
- Internal Security Operations Command. (2017). *Strategy, Internal Security Operations Command 2017-2021*. Retrieved February 28, 2018, from <https://www.isoc.go.th/wp-content/uploads/2018/01/strategy2560-2564.pdf>
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1992). *The balanced scorecard-measures that drive*

- performance*. Retrieved February 28, 2019, from <https://hbr.org/1992/01/the-balanced-scorecard-measures-that-drive-performance-2>
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2001). Transforming the balanced scorecard from performance measurement to strategic management: Part II. *Accounting Horizons*, 15(2), 147-160.
- Kasarda, J. (2020). *Aerotropolis business magnets*. *Airport World*. Retrieved August 7, 2020, from http://aerotropolis.com/airportcity/wp-content/uploads/2020/04/Aerotropolis_Magnets-1.pdf
- Kählert, A. (2017). *Specification and Evaluation of Prediction Concepts in Aircraft Maintenance*. Retrieved February 25, 2018, from <https://core.ac.uk/download/pdf/80587079.pdf>
- KPMG. (2015). *Realign: Integrated Report 2014-2015*. Netherlands: KPMG.
- Langvik, T. A. (2004). *Innovation and Regional Development*. Retrieved January 25, 2018, from https://www.researchgate.net/publication/227336364_Innovation_and_regional_development
- Lin, B. W. (2004). Original equipment manufacturers (OEM) manufacturing strategy for network innovation agility: The case of Taiwanese manufacturing networks. *Journal International Journal of Production Research*, 42(5), 943-957.
- Lockheed Martin Corporation. (2015). *Annual Report*. Maryland: Lockheed Martin Corporation.
- Madmmmai, B. (2008). *A Study of the Construction of Energy Networks of Industrial Plants*. Bangkok: Development of Management Efficiency Office of Industrial Management Development Department of Industrial Promotion.
- Malakorn, S., Wiroonrat, B., & Youngfeungmon, T. (2016). 21 The Development of Selection System Civilian to become Royal Thai Armed Forces' Private in the 21st century. *National Defence Studies Institute Journal*, 7(3), 60-75.
- Ministry of Economy, Trade and Industry. (2020). *Approved a new business activity plan based on the industrial competitiveness enhancement act*. Retrieved August 17, 2019, from <https://www.gov-base.info/en/2020/06/26/121198>
- Khosantia, N. (2019). *Thailand's Strategic Guidelines in Developing Aircraft Maintenance, Repair and Overhaul industry*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.
- Office of the National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister. (2016). *National Economic and Social Development Plan The twelfth edition 2017-*

- 2021). Retrieved August 7, 2017, from <http://plan.bru.ac.th/wp-content/uploads/2018/122-12-.pdf>
- Paone, M., & Sasanelli, N. (2016). *Aerospace clusters world's best practice and future perspectives: An opportunity for south Australia*. N.P.
- Patterson, L. O., & Tonder, B. C. (2009). *External strategic analysis of the aviation maintenance, repair and overhaul (MRO) industry and potential market opportunities for fleet readiness center southwest*. Retrieved August 7, 2020, from <http://hdl.handle.net/10945/10444>
- Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: The Free Press.
- Porter, M. E. (1998). *Clusters and the New Economics of Competition*. Retrieved March 25, 2017, from <https://hbr.org/1998/11/clusters-and-the-new-economics-of-competition>
- Porter, M. E. (2000). Location, competition, and economic development: Local clusters in a global economy. *Economic Development Quarterly*, 14(1), 15-35.
- Porter, M. E. (2014). Value-based health care delivery. Retrieved March 7, 2017, from https://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/3_13615129-eeec-4987-bf1a-1261ff86ae69.pdf
- Porter, M. E., & Hirotaka, T. (2013). *Aerospace cluster in the Toulouse region*. Retrieved February 17, 2018, from https://www.isc.hbs.edu/resources/courses/moc-course-at-harvard/Documents/pdf/student-projects/France_Aerospace_2013.pdf
- PWC. (2019). *Hong Kong SAR corporate-other taxes*. Retrieved from Retrieved March 25, 2020, from <https://taxsummaries.pwc.com/hong-kong-sar/corporate/other-taxes>
- Thai Aviation Industries Co., Ltd. (2020.). *10 Year anniversary*. Bangkok: Thai Aviation Industries.
- Thailand Strategic 2018-2037. (2018). *Royal Gazette*. Volume 135, chapter 82a, page 1. Retrieved September 12, 2018, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF
- Thailand Board of investment, (2017) *competitiveness enhancement act 2017*. Retrieved September 12, 2018, from https://www.boi.go.th/index.php?page=boi_announcements_enhance
- Thailand Board of investment, (2017) *Annual report 2017.: Opportunity Thailand innovation-driven economy*. Retrieved February 28, 2019, from <https://www.boi.go.th/upload/>

- The Civil Aviation Authority of Thailand, (2017). *CAAT-Annual-report-2017*. Retrieved February 28, 2019, from https://www.caat.or.th/CAAT_E-BOOK/CAAT.html
- The Civil Aviation Authority of Thailand, (2018). *CAAT-Annual-report-2018*. Retrieved February 28, 2019, from <https://www.caat.or.th/th/archives/36347>
- The Working Group on Economic Development, Foundations and Civil State. (2016). *Public-private Partnership*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Viselgaitė, & Vilys (n.d). *MRO Sector: A range of MRO operations in Kaunas*. Retrieved February 28, 2019, from <http://kaunasin.lt/key-sectors/mro-sector/>
- Wally, S. G., Johanna, N., Sophie, H., & Francesco, F. (2020). *Raising value and sustainability awareness for critical materials: A serious game for the aerospace sector*. In. *Proceedings of the design society: Design conference*. (pp. 737-746). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Vieira, D. R., & Loures, P. L. (2016). Maintenance, repair and overhaul (MRO) fundamentals and strategies: An aeronautical industry overview. *International Journal of Computer Applications*, 135(12), 21-29.

เวสสันดรชาดก: วรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ในการรับรู้และการประกอบสร้าง
ทางวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**

Vessantara Jataka: The Sacred Literature in the Perception and
Cultural Construction of Pakse People, Champasak Province,
Lao People's Democratic Republic

¹กอบชัย รัฐอุบล และ ปฐม หงษ์สุวรรณ

¹Kobchai Ratubon and Pathom Hongsuwan

¹มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Parakron@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้วรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดกของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ 2) เพื่อศึกษาเวสสันดรชาดกกับการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งใช้มุมมองทางคติชนวิทยาและสังคมวิทยาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยตีความ จากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม

ผลการศึกษาพบว่า เวสสันดรชาดกมีการดำรงอยู่และการสืบทอดเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงชาวเมืองปากเซมีการรับรู้เรื่องเวสสันดรชาดกผ่านตัวบทวรรณกรรมผ่านประเพณีและพิธีกรรม ตลอดจนศิลปะพื้นบ้านอย่างจิตรกรรมฝาผนัง (ฮูปแต้ม) และผ้าผะเหวด ตัวบททางวัฒนธรรมเหล่านี้ ล้วนเกิดจากอิทธิพลของเวสสันดรชาดก ทำให้เห็นบทบาทและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับชุมชน ในฐานะของวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่คู่กับชุมชน ประเด็นการประกอบสร้างทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยพบว่า เวสสันดรชาดกได้มีส่วนประกอบสร้างวัฒนธรรมที่หลากหลาย ได้แก่ การประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ผ่านตัวบทวรรณกรรม มีการจารเรื่องราวเวสสันดรชาดกลงในใบลานด้วยอักษรธรรม มีการแทรกคาถาบาลี และมีการอนุรักษ์สืบทอดการจารใบลาน นอกจากนี้ยังมีการประกอบสร้างวัฒนธรรมความเป็นชุมชนเกษตรที่มีนัยยะด้านการก่อเกิดความอุดมสมบูรณ์ให้แก่แหล่งเพาะปลูกเลี้ยงชีพของคนในชุมชน รวมถึงการประกอบสร้างพลังชุมชนและเครือข่ายทางสังคม การศึกษาเวสสันดรชาดกในครั้งนี้ จึงเป็นการสะท้อนมุมมองทางคติชนที่ไม่ได้ให้ความสำคัญเพียงตัวบทวรรณกรรมเท่านั้น หากแต่ให้ความสำคัญกับบริบทที่มีความสัมพันธ์กับเวสสันดรชาดกอีกด้วย

คำสำคัญ: เวสสันดรชาดก; วรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์; การรับรู้; การประกอบสร้างทางวัฒนธรรม

*Received September 19, 2020; Revised December 17, 2020; Accepted June 24, 2021

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องเวสสันดรชาดกกับการเปรียบเทียบและการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมในชุมชนชายแดนไทย-ลาว หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Abstract

The research article aims at 1) studying the perception of Vessantara Jakata of Pakse people, Champasak Province, Lao People's Democratic Republic and 2) studying Vessantara Jakata and the cultural construction of Pakse people, Champasak Province, Lao People's Democratic Republic by using the perspectives of folklore and sociology as a framework for analysis. The study applied a qualitative research and the interpretation from documents and field data.

The results of the study show that Vessantara Jakata has been existed and passed down since the past until at present. The people of Pakse perceive Vessantara Jakata through literature, tradition, rituals, as well as folk art like murals (Hoop Tam) and Pha Pawet. Such cultural texts are influenced by Vessantara Jakata, pointing out the role and interaction between literature and community as the sacred literature standing with the community. As for cultural construction, the study found that Vessantara Jakata has various cultural constructions e.g., the construction of sacredness through literary texts, the inscription of Vessantara Jakata in palm leaves, the insertion of Pali stanzas, and the inheritance of palm lead inscriptions. In addition, there is also the cultural construction in terms of an agricultural community with an implication on creating fertility in the cultivation areas for people in the community to make a living. Including, the construction of the community power and social networks. The study of Vessantara Jakata is, therefore, the reflection of the folklore perspective that does not focus only on the literary texts but also on the contexts that are related to Vessantara Jakata.

Keywords: Vessantara Jakata; Sacred Literature; Perception; Cultural Construction

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะพบว่าในอดีตรุ่นชนของเมืองปากเซ เป็นพลเมืองของอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งชาวล้านช้างมีระบบคิด ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ แบบดั้งเดิมก่อนที่จะรับพุทธศาสนาเข้ามา ดังเช่น การนับถือผีฟ้า ผีแถน และ ผีบรรพบุรุษ จนในรัชสมัยของเจ้าฟ้าจ๋ม (พ.ศ. 1896-1915) พระองค์มีพระมเหสีที่นับถือพุทธศาสนาชื่อพระนางแก้วกัลยา (พระนางแก้วเกงยา) พระมเหสีได้ทอดพระเนตรเห็นไพร่ฟ้าประชาชน ตลอดจนขุนนางเจ้าขุนมูลนาย ทั้งฝ่ายในและฝ่ายนอกพระราชวังต่างถือผีทำพิธีกรรมฆ่าช้างฆ่าควายบูชาผีฟ้า ก็ทรงสลดสังเวชพระทัย ด้วยเหตุที่พระนางนับถือพุทธศาสนา เคยได้ถือศีล ปฏิบัติธรรม ให้ทานมาตั้งแต่ยังอยู่เมืองเขมร

พระนางและพระเจ้าฟ้ารั่ม จึงได้เดินทางไปอัญเชิญพุทธศาสนาคือพระบางมาจากประเทศเขมร เข้ามาประดิษฐานในอาณาจักรล้านช้าง (Veerawongs, 1985)

ในเวลาต่อมาพุทธศาสนานิกายเถรวาทก็ลงหลักปักฐานมั่นคงในอาณาจักรล้านช้างโดยไม่มี การละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมคือลัทธิการพลีกรรมเช่นสรวง ผีแถน ผีฟ้าที่มีอำนาจสูงและได้มีการพยายามที่จะล้มล้างระบบความเชื่อเรื่องผีในยุคต่อมาคือ ในรัชสมัยพระเจ้าโพธิสารราชเจ้า (พ.ศ. 2049-2093) พระองค์ได้มีพระบรมราชโองการให้ประชาชนชาวล้านช้างเลิกนับถือผีฟ้า ผีแถน อันเคยมีมาแต่โบราณนั้นเสียหมด บรรดาหอโอง (โรง) กว้านศาล ซึ่งเป็นสถานที่ขึ้นฟ้าขึ้นแถนของเจ้ามหาชีวิต พระองค์ก็ทรงรับสั่งให้รื้อทิ้งหมด แล้วทรงสร้างพระอารามขึ้นแทนที่หอโองผืนนั้น ชื่อว่าวัดสวรคโลก (Evans, 2006) ดังนั้น พุทธศาสนานิกายเถรวาทจึงได้กลายเป็นศาสนาประจำอาณาจักรล้านช้างและมีบทบาทสำคัญต่อระบบความคิด ความเชื่อ บรรทัดฐานทางสังคม ตลอดจนการดำรงชีวิตของชาวล้านช้างแต่นั้นมา

การรับพุทธศาสนาเข้ามาในอาณาจักรล้านช้างได้กระทบโครงสร้างทางสังคมแบบเดิมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของพระเจ้าฟ้ารั่ม พระองค์ได้มีการกำหนดฮีตคองขึ้นมา เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติหรือเป็นบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่อาณาจักรล้านช้างของพระองค์ และจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดในที่ทำให้วรรณกรรมทางพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทในอาณาจักรล้านช้างคือ รัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (พ.ศ. 2156-2238) มีการกำหนดให้เดือนสี่ของทุกปี จะต้องประกอบพิธีกรรมบุญผะเหวด เพื่อให้เหมาะสมกับสังคมที่นับถือพุทธศาสนา (Ministry of Press and Culture, 1998) และหลังจากนั้นมากลุ่มชนในวัฒนธรรมลาวล้านช้างจึงถือเป็นจารีตหรือเป็นข้อควรปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจะมีการทำพิธีกรรมต่างๆ ในสิบสองเดือนของหนึ่งปี เช่น เดือนอ้าย บุญข้าวกรรม, เดือนยี่ บุญยี่ บุญคูณลาน, เดือนสาม บุญข้าวจี้, เดือนสี่ บุญผะเหวด, เดือนห้า บุญสงกรานต์, เดือนหก บุญบั้งไฟ, เดือนเจ็ด บุญข้าฮေး, เดือนแปด บุญข้าวสาก, เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน, เดือนสิบ บุญข้าวสาก, เดือนสิบเอ็ด บุญออกวัสสาและเดือนสิบสอง บุญกฐิน (Poonnotok, 1982)

นอกจากนี้การรับพุทธศาสนาเข้ามาในอาณาจักรล้านช้าง ได้ทำให้พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการกำเนิดและขยายตัวของวรรณกรรม กล่าวคือ พุทธศาสนาไม่ได้เข้ามาเพียงหลักธรรมคำสอนและความเชื่อเพียงอย่างเดียว แต่หากนำพาเอาเรื่องราวชาดกทางพุทธศาสนาเข้ามาด้วย ดังจะเห็นได้ว่า วรรณกรรมที่แต่งขึ้นในอาณาจักรล้านช้างล้วนได้รับผลสะท้อนของพุทธศาสนาในระดับต่างกัน ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการสรรเสริญจริยวัตร คุณงามความดีของพระพุทธเจ้าผ่านการดำรงชีวิตในชาติต่าง ๆ ของพระองค์ วรรณกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นการแปลหรือการแปลงมาจากเรื่องชาดก ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ มีภาษาบาลีแทรกและเขียนด้วยอักษรธรรม ซึ่งเป็นอักษรที่ถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์

วรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มชนวัฒนธรรมล้านช้างที่สำคัญคือเวสสันดรชาดก วรรณกรรมเรื่องนี้มีส่วนในการประกอบสร้างทางวัฒนธรรม และนำไปสู่การประกอบพิธีกรรมบุญผะเหวด การฟังเทศน์มหาชาติ ซึ่งกระทำโดยมีพื้นฐานความเชื่อเรื่องบุญที่เกิดจากการเสียสละ ซึ่งยึดโยงกับวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ เวสสันดรชาดก และพระมาลัย โดย เวสสันดรชาดก หรือ บางแห่งเรียกว่า มหาชาติ เป็นวรรณกรรมชาดกที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ซึ่งเสวยชาติเป็น พระเวสสันดร เป็นชาติที่บำเพ็ญบารมีอย่างสูงที่สุด ยากเกินกว่าจะมีผู้ใดทำได้คือ

ให้บุตรและภรรยาเป็นทาน นอกจากนั้นยังบำเพ็ญบารมีอันยิ่งใหญ่อื่นๆ ครบถ้วนทั้ง 10 ประการ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "มหาชาติ" เวสสันดรชาดกเป็นชาติสุดท้ายของพระพุทธเจ้า ก่อนจะอุบัติมาตรัสรู้ในชาติต่อมา (Nimmanhaemin, 1983)

ในส่วนเวสสันดรชาดก ในชุมชนวัฒนธรรมเมืองปากเซนั้นพบว่า ชาวชุมชนในเมืองปากเซมีการรับรู้วรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดกอย่างหลากหลาย ดังเช่น การรับรู้จากการอ่านเวสสันดรชาดกที่จารลงในใบลาน ได้แก่ พระสงฆ์ผู้เป็นนักเทศน์ รวมถึงการดูภาพจิตรกรรมฝาผนังและผ้าฉะเหวด การรับรู้จากการฟัง ได้แก่ การฟังเทศน์มหาชาติ รวมถึงการรับรู้จากการมีส่วนร่วมในประเพณีพิธีกรรมบุญฉะเหวด เช่น การเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง การแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง การฟังเทศน์มหาชาติ เป็นต้น ประเด็นการรับรู้เหล่านี้แสดงให้เห็นอิทธิพลและบทบาทของเวสสันดรชาดกที่นำไปสู่การมีอนุรักษและการสืบทอด เช่น ประเพณีพิธีกรรม ศิลปกรรม การแสดงและสื่อสมัยใหม่อีกเป็นจำนวนมาก (Veerawongs, 1985) ในลักษณะเช่นนี้เป็นการชี้ให้เห็นว่าเวสสันดรชาดก ได้แพร่กระจายเข้าไปในวิถีชีวิตและความเชื่อ แสดงให้เห็นถึงพันธกิจของตัวบทวรรณกรรมว่า ได้มีส่วนในการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมนำไปสู่ประเพณีประติมากรรมในชุมชนวัฒนธรรมของชาวปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อย่างหลากหลายและน่าสนใจ

ประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่ง ที่น่าจะนำมาอธิบายขยายความ คือ เวสสันดรชาดกเป็นวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มชนในชุมชนวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว วรรณกรรมเรื่องนี้มีส่วนประกอบสร้างทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย ซึ่งการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถทำให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น การประกอบสร้างนั้น ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Construction” ในพจนานุกรม The Oxford Universal Dictionary Illustrated ให้ความหมายไว้ว่า “การสร้างกรอบการประดิษฐ์สร้าง การก่อร่างสร้างรูป การใส่ส่วนต่างๆ เข้าไว้รวมกัน การชูหรือสร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็นศิลปะหรือวิทยาศาสตร์ของการสร้าง คุณลักษณะ คุณสมบัติ หรือข้อประพจน์ของสิ่งต่างๆ ที่ได้รับการสร้างขึ้นหรือทำให้มีรูปร่างขึ้น” (Onions, 1968) จากคำจำกัดความสรุปความได้ว่า การประกอบสร้าง คือ การก่อร่างหรือสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้มีรูปร่างหรือตัวตน โดยการใส่รวมเอาส่วนต่างๆ ไว้ด้วยกัน คือ การสร้างสิ่งหนึ่งขึ้นโดยอาศัยปัจจัยในการสร้างหรือองค์ประกอบต่างๆ มารวมกันไว้ ส่วนกำจร หลุยยะพงศ์ (Louiyaphong, 2013) ได้อธิบายเรื่องการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมที่ปรากฏในตัวบทประเภทต่าง ๆ เช่น วรรณกรรม ประเพณี พิธีกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม การแสดงและสื่อสมัยใหม่ มิใช่เป็นการสะท้อนความจริง แต่เป็นการประกอบสร้างความหมายจากอำนาจในสังคม ไม่ว่าจะเป็นอำนาจชายเป็นใหญ่ อำนาจความเป็นชาตินิยม อำนาจทางพุทธศาสนาหรือความเหนือกว่าทางชนชั้นและชาติพันธุ์ ดังนั้น เมื่อย้อนกลับเข้ามาสู่เวสสันดรชาดก จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้มีส่วนการประกอบสร้างวัฒนธรรมในชุมชนชาวปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอย่างหลากหลาย ดังนั้น บทความนี้จึงต้องการศึกษาเวสสันดรชาดกในฐานะวรรณกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดลักษณะการสร้างกรอบวัฒนธรรมต่างๆ ผ่านการรับรู้และการประกอบสร้างวัฒนธรรมในชุมชนเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้วรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดกของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาเวสสันดรชาดกกับการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทความนี้ผู้วิจัยศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยตีความจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและเก็บมูลในอยู่ในเขตพื้นที่วิจัยเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ข้อมูลตัวบทวรรณกรรมเวสสันดรชาดก ซึ่งอยู่ในรูปแบบคัมภีร์ใบลานและหนังสือปัจจุบัน กลุ่มที่ 2 ตัวบททางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเวสสันดรชาดก ได้แก่ ประเพณี พิธีกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม สื่อสมัยใหม่และศิลปะการแสดง ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเวสสันดรชาดกและมหาชาติตลอดถึงประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับบุญผะเหวด

1.2 รวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปรียบเทียบวรรณกรรมและการประกอบสร้างทางวัฒนธรรม

1.3 สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ และการมีส่วนร่วมใน ด้านประเพณี พิธีกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะการแสดงและสื่อสมัยใหม่ที่รับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดกที่ปรากฏในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลเวสสันดรชาดกกับการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยเรียงเรียงผลการวิจัย สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

เวสสันดรชาดก คือวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิพลต่อชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากการรับพุทธศาสนาเข้ามาเป็นศาสนาประจำอาณาจักรล้านช้างในรัชสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม ชาวเมืองปากเซได้มีการอนุรักษ์และสืบทอดวรรณกรรม ประเพณี

และพิธีกรรมจนทำให้เวสสันดรชาดกดำรงอยู่อย่างมั่นคงจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอนำเสนอประเด็นเรื่อง การรับรู้เวสสันดรชาดกของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวดังประเด็นต่อไปนี้

1. การรับรู้วรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดก

การรับรู้ (perception) หมายถึง กระบวนการสื่อสารที่มีเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การสื่อสารดังกล่าวมีส่วนในการเลือกสรร การจัดระเบียบและการรับรู้ความหมาย ดังเช่น การรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส การอ่าน การท่องจำ การฟัง และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมซึ่งถือเป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่มีรหัสความหมาย มีการดำรงอยู่ด้วยการสืบทอด (Kaewthep, and Somsuk, 2008) ในกรณีการรับรู้เวสสันดรชาดก ของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีดังประเด็นต่อไปนี้

1.1 การรับรู้เวสสันดรชาดกผ่านสำนวนลายลักษณ์

วรรณกรรมลายลักษณ์คือวรรณกรรมที่นำเสนอเรื่องราวผ่านตัวอักษรซึ่งอาจถูกบันทึกไว้หลากหลายรูปแบบ เช่น บันทึกในแผ่นหิน บันทึกลงในกระดาษสา บันทึกในสมุดข่อยหรือจารลงในใบลาน เป็นต้น ชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการรับรู้เรื่องเวสสันดรชาดกผ่านวรรณกรรมลายลักษณ์มาตั้งแต่สมัยโบราณ มีการจารเรื่องราวเวสสันดรชาดกหรือมหาชาติลงในใบลาน เพื่อใช้เทศน์หรือใช้อ่านในงานบุญผะเหวด พระสงฆ์ชาวเมืองปากเซจะเทศน์มหาชาติในหนังสือใบลานที่จารด้วยอักษรธรรมหรืออักษรไทยน้อย การเทศน์มหาชาติของพระสงฆ์ชาวเมืองปากเซ จะให้ความสำคัญที่ การเทศน์อ่านออกเสียงธรรมดา โดยไม่นิยมการเทศน์ทำนองแหล่เหมือนกับในภาคอีสานของไทย โดยให้เหตุผลว่า พระสงฆ์ไม่ควรจะร้องรำทำเพลง เพราะเป็นสิ่งที่ผิดวินัยสงฆ์ (Phra Chanpon Buppamane, 2019) ดังนั้นพระสงฆ์ชาวเมืองปากเซ จึงมีการอนุรักษ์และการสืบทอดการจารเวสสันดรชาดกลงในใบลานด้วยอักษรธรรม โดยไม่มีการใช้ตัวอักษรลาวปัจจุบัน ประเด็นนี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ทำให้เวสสันดรชาดกเป็นวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์โดยการใช้อักษรธรรมที่กลุ่มชนในวัฒนธรรมลาวล้านช้าง ซึ่งเป็นการยอมรับว่าเป็นอักษรแห่งความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้คนเคารพยำเกรงและเกิดความเคร่งขรึม

ในเรื่องของการสร้างสรรค์และการสืบทอดเวสสันดรชาดกสำนวนลายลักษณ์นั้น ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามที่บ้านโพธิ์ไค เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าชาวเมืองปากเซมีการอนุรักษ์เวสสันดรชาดกในลักษณะของการจารลงไปในใบลาน โดยมีความเชื่อว่าจะต้องมีเวสสันดรชาดกเป็นสมบัติของวัด และเวสสันดรชาดกสำนวนใบลานนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสูงค่าเป็นเกียรติยศและศักดิ์ศรีของวัด นอกจากนี้สิ่งที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเวสสันดรชาดกสำนวนใบลานก็คือ ผ้ามะเหวดและหออธรรมาสน์เทศน์มหาชาติ ชาวเมืองปากเซนิยมสร้างเวสสันดรชาดกสำนวนใบลานถวายวัดเพราะเชื่อว่าได้ผลบุญอันยิ่งใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงมีนักปราชญ์ที่มีความรู้ในด้านอักษรธรรมและการจารใบลานรับจ้างจารเวสสันดรชาดกลงในใบลาน ตามที่จะมีผู้ศรัทธาสร้างถวายวัด โดยพ่อจารย์คำมา บุญสะหวັນ บ้านโพธิ์ไค แขวงจำปาสัก ที่ถือว่าเป็นอาจารย์ที่มีลูกศิษย์เป็นจำนวนมากคอยช่วยงานการจารเรื่องราวเวสสันดรชาดกลงในใบลานจากการสัมภาษณ์ (Porjan Khumma Boonsawan, 2019) พบว่า เวสสันดรชาดก 1 เรื่องใช้เวลาในการจารเป็นอักษรธรรมลงในใบลานเป็นเวลา 1 ปีครึ่ง แต่ถ้ามีลูกศิษย์ช่วยงานจะใช้เวลา 1 ปี ประเด็นนี้แสดงให้เห็นถึง

ความวิริยะอุตสาหะและการสร้างงานตามแรงศรัทธา นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดและรสนิยม การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซอีกด้วย

1.2 การรับรู้เวสสันดรชาดกผ่านประเพณีพิธีกรรม

ประเพณีพิธีกรรมคือระเบียบปฏิบัติอันเกิดจากความเชื่อที่มีการสืบทอดกันมาจนเป็นธรรมเนียมซึ่งในบทความนี้หมายถึงบุญผะเหวดที่เกิดจากความเชื่อในวรรณกรรมเรื่องเวสสันดรชาดกที่ประกอบด้วย กัณฑ์มาลัยหมื่นมาลัยแสน ที่ระบุว่าเมื่อฟังเวสสันดรชาดกครบ 13 กัณฑ์จะได้ไปเกิดในโลกของ พระศรีอาริยเมตไตรยหรือ มีความเชื่อเรื่องผลบุญจากการให้ทานตามจริยวัตรของพระเวสสันดร ชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยังคงรักษาฮีตคองที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นอย่างดี ดังเช่นในเดือนสี่ของทุกปี ชาวเมืองปากเซจะร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานบุญผะเหวดขึ้น แต่ละหมู่บ้านจะมีการจัดลำดับว่าหมู่บ้านใดจะจัดประเพณีบุญผะเหวดขึ้นก่อน-หลัง ซึ่งแต่ละปีลำดับการจัดงานบุญผะเหวดจะถูกปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ แต่ธรรมเนียมของชาวเมืองปากเซจะมีอยู่ว่า หมู่บ้านใดหรือวัดใดจะจัดประเพณีบุญผะเหวดเป็นหมู่บ้านแรกหรือวัดแรกก็ได้ แล้วแต่การจัดลำดับของกรรมการเมืองปากเซ แต่วัดสุดท้ายที่จะจัดประเพณีบุญผะเหวดของทุกปีก็คือวัดโพธิ์ระตะนะศาสดาราม หรือวัดหลวงปากเซ ซึ่งจะเป็นงานบุญผะเหวดที่ใหญ่ที่สุดของเมืองปากเซ (Phra Chanpon Buppamane, 2019) ขั้นตอนการจัดบุญผะเหวดของชาวเมืองปากเซ เช่น พิธีกรรมแห่พระอุปคุต พิธีกรรมแห่ข้าวพันก้อน พิธีกรรมเทศน์สังกาศ เทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน พิธีกรรมการเทศน์มหาชาติและพิธีกรรมแห่กัณฑ์หลอน พิธีกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบของบุญผะเหวดที่ทุกคนในทุกหมู่บ้านของเมืองปากเซ ตั้งแต่เยาวชนไปจนถึงผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านจะต้องร่วมมือร่วมใจกันประกอบพิธีกรรมตามขั้นตอนเริ่มต้นจนเสร็จสิ้นพิธีกรรม

พิธีกรรมบุญผะเหวด ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่ชาวปากเซรอคอย เพราะเป็นพิธีกรรมที่ทำให้ญาติสนิทมิตรสหายจะได้พบปะกัน ซึ่งในหนึ่งปีจะจัดเพียงครั้งเดียวในเดือนสี่ พิธีกรรมบุญผะเหวดทำให้ชาวปากเซได้ร่วมมือร่วมใจกัน ซึ่งนอกจากจะเป็นการรักษาฮีตคองและการได้รับผลบุญแล้ว ยังเป็นการสร้างความสุข ความสนุกสนานและความบันเทิงใจคลายทุกข์อีกด้วย โรงเรียน ชุมชนและวัด ต่างสอดประสานปลูกฝังอุดมการณ์บุญผะเหวดให้กับเยาวชน โดยให้โรงเรียนของหมู่บ้านหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในพิธีกรรม เช่น การจัดขบวนรำฟ้อน การรับบทแสดงเป็นเสนาอำมาตย์ และบรรเลงดนตรีเสฟงันในขบวนแห่อีกด้วย ดังนั้นชาวปากเซจะมีการรับรู้เรื่องราวเวสสันดรชาดกเป็นอย่างดี เพราะมีการผลิตซ้ำพิธีกรรมบุญผะเหวดทุก ๆ ปี

1.3 การรับรู้เวสสันดรชาดกผ่านจิตรกรรมหรืออุปถัม

จิตรกรรม คือ ศิลปะแขนงหนึ่งในงานทัศนศิลป์เกี่ยวกับการเขียนภาพ วาดภาพ รูปภาพ จิตรกรรมฝาผนังคือตัวบททางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง นอกจากชาวเมืองปากเซจะรับรู้เวสสันดรชาดกผ่านตัวบทลายลักษณ์และตัวบทที่เป็นประเพณีพิธีกรรมแล้ว ชาวปากเซยังมีการรับรู้เวสสันดรชาดกผ่านจิตรกรรมพื้นบ้าน ซึ่งจิตรกรรมฝาผนังนี้ คือวัฒนธรรมทางสายตาและเป็นตัวบททางวัฒนธรรมที่มีความพิเศษในเรื่องการเข้าถึงความหมายของเวสสันดรชาดกได้ง่าย จิตรกรรม ฝาผนังหรือที่ชาวลาวเรียกว่า “อุปถัม” เป็นผลผลิตอย่างหนึ่งที่เกิดจากอำนาจของเวสสันดรชาดก ดังที่ จารุวรรณ ธรรมวัตร (Thammawat, 1995) กล่าวถึง จิตรกรรมฝาผนังเรื่องเวสสันดรชาดกว่า เวสสันดรชาดก เป็นพื้นที่หนึ่งของศิลปินในท้องถิ่นที่จะสร้างจินตนาการตาม

อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ เข้าไปทั้งในตัวบท หรือ ศิลปกรรมต่าง ๆ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า นอกจาก เวสสันดรชาดกจะมีการประกอบสร้างวัฒนธรรมภายในตัวบทวรรณกรรม เช่น ชื่อต้นไม้ ชื่ออาหาร ชื่อสัตว์ ชื่อตัวละคร บทสูตรขวัญ บทผูกแขน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการประกอบสร้างวัฒนธรรมผ่านสิ่งต่าง ๆ ดังเช่น จิตรกรรมฝาผนัง ที่ปรากฏในวัดโพธิ์ระตะนาศาสตาราม หรือวัดหลวงปากเซ เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ได้นำเสนอให้เห็นการวาดภาพบนฝาผนังเรื่องเวสสันดรชาดก โดยเลือกวาดตัวละครและอนุภาคเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง นอกจากนี้ช่วงวาดภาพพื้นบ้านยังมีการเน้นรายละเอียดองค์ประกอบของภาพที่เป็นต้นไม้เป็นพิเศษ ถือเป็นการใส่สีสันความเป็นท้องถิ่นในภาพนี้แสดงถึง มโนทัศน์ที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ รวมถึงการเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ในการพิสูจน์ตนเองของพระโพธิสัตว์ เป็นต้น

นอกจากจิตรกรรมฝาผนังแล้ว ยังมีจิตรกรรมบนผืนผ้าที่เรียกว่า “ผ้าผะเหวด” ที่เป็นเครื่องประกอบสำคัญของบุญผะเหวด ดังเช่น พิธีกรรมการแห่ผะเหวดสันดรเข้าเมือง ชาวบ้านจะร่วมกันถ้อยยกผ้าผะเหวดตั้งแต่บริเวณเชิงพระเวสสันดรเข้าเมือง ผ่านหมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ จนขบวนแห่ผะเหวดมาถึงเมือง (วัด) ผ้าผะเหวดยังถูกนำไปล้อมมณฑลพิธีในการเทศน์มหาชาติ เพื่อเป็นการนำเสนอให้ชาวปากเซได้ให้เห็นจริยวัตรและอนุภาคเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเรื่อง รวมถึงการสื่อให้เห็นจินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกของจิตรกรพื้นบ้านที่สร้างสรรค์ผลงานโดยการนำเอาสีสันความเป็นท้องถิ่นเข้าไปบรรจุไว้ด้วย ดังเช่น ในอนุภาคเหตุการณ์นางอมิตตดาถูกผู้หญิงในหมู่บ้านรุมตบตี การแต่งกายของผู้หญิงในหมู่บ้านจะถูกนำเสนอในแบบของการแต่งกายแบบลาว หรือในอนุภาคเหตุการณ์แห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ชาวเมืองสี่ฟ้างยินดีจึงได้จัดให้มีดนตรีประกอบขบวนแห่ จิตรกรพื้นบ้านมีการเพิ่มรายละเอียดเอาเครื่องดนตรีลาว เช่น พิณ แคนเข้าไปในเรื่องแสดงให้เห็นความเป็นสีสันของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

2. เวสสันดรชาดกกับการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก

เวสสันดรชาดก เป็นวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิพลต่อชาวเมืองปากเซ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้เกิดความเชื่อและทำให้เกิดประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ฉะนั้น เมื่อมองเวสสันดรชาดกว่าเป็นตัวภาษาตามแนวคิดของสจ๊วต ฮอลล์ (Hall, 2003) ที่มองว่า ภาษาทำให้มนุษย์สามารถจัดระบบ (Organize) สร้าง (Construct) และภาษาเป็นเครื่องมือ (Instrument) เป็นเครื่องมือที่มนุษย์เราเข้าไปสู่ความจริงอีกด้วย และสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นจริง” ไม่มีสถานะที่จะลอยๆ อยู่ได้ หรือไม่มีความเป็นจริงใดๆ ลอยอยู่ จนกว่าจะมี “การสร้าง” ดังนั้น จึงไม่มีความเป็นจริงของ “คนดี คนชั่ว หรือคนชั่วกลับใจ” จนกว่าสื่อมวลชนจะใช้ภาษาของ สื่อสร้างขึ้นมา (Kaewthep, 2008) จากคำอธิบายดังกล่าวจะพบว่า ภาษาเป็นเครื่องมือในการประกอบสร้างความจริง สื่อให้เห็นความจริงและเมื่อประกอบสร้างแล้วสิ่งหรือเรื่องนั้นๆ มักมีความหมายกล่าวคือ สิ่งที่ได้รับการประกอบสร้างจากภาษาสามารถสื่อความได้ในระดับลึกและระดับพื้นผิว

นอกจากนี้การ หลุยยะพงษ์ (Louiyaphong, 2013) ได้อธิบายเรื่องการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมที่ปรากฏในตัวบทประเภทต่าง ๆ เช่น วรรณกรรม ประเพณี พิธีกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม การแสดงและสื่อสมัยใหม่ มิใช่เป็นการสะท้อนความจริง แต่เป็นการประกอบสร้างความหมายจากอำนาจในสังคม ไม่ว่าจะเป็นอำนาจชายเป็นใหญ่ อำนาจความเป็นชาตินิยม และอำนาจทางพุทธศาสนา เมื่อมองย้อนเข้ามาในเรื่องเวสสันดรชาดก จะพบว่า เวสสันดรชาดกเป็นตัวภาษาที่มีอำนาจอันทรงพลัง เพราะได้ส่งผลต่อ

ระบบความคิดของกลุ่มชน ส่งผลให้เกิดการกระทำตามมาที่เรียกว่าประเพณีพิธีกรรม ย่อมแสดงให้เห็นว่า เวสสันดรชาดกไม่ใช่วรรณกรรมธรรมดา เพราะวรรณกรรมชาดกจำนวนมาก ไม่ได้ส่งผลให้เกิดประเพณีและ พิธีกรรมเหมือนอย่างเวสสันดรชาดก ประเด็นนี้เป็นไปตามแนวคิดของกำจร หลุยยะพงศ์ ซึ่งได้เสนอให้เห็นว่า อำนาจทางพุทธศาสนาทำให้เกิดการประกอบสร้างทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรม ลายลักษณ์ ความ ศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อ ความเป็นชุมชนเกษตร การสร้างเครือข่ายทางสังคมและการประกอบสร้างความเป็น ท้องถื่นดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยจะอธิบายดังนี้

2.1 การประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อเรื่องโลกพระศรีอาริยะเมตไตรย

เวสสันดรชาดกมีการถูกประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์อย่างหลากหลาย ดังเช่นการประกอบสร้างความ ศักดิ์สิทธิ์ผ่านตัวบทลายลักษณ์ เห็นได้ว่า เวสสันดรชาดก สำนวนปากเซ จะถูกจารลงในใบลานด้วยอักษรธรรม เนื่องจากชาวปากเซเห็นว่า อักษรธรรมเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์เป็นอักษรทางพุทธศาสนาที่ควรเคารพบูชา ด้วยเหตุ นี้การเทศน์มหาชาติของพระสงฆ์เมืองปากเซ จะต้องเทศน์หรืออ่านจากใบลานอักษรธรรมเท่านั้น (Phra Wanchai Chansamon, 2019) นอกจากนี้ความศักดิ์สิทธิ์ยังถูกประกอบสร้างผ่านคาถาบาลีแทรกในตัวบท เวสสันดรชาดก สำนวนปากเซอีก ดังจะเห็นว่า วิธีการรับวรรณกรรมที่เป็นชาดกเข้ามาในกลุ่มชน ถ้าเป็น วรรณกรรมชาดกที่สำคัญจะมีการรักษาคาถาบาลีไว้ เนื่องจากชาวปากเซเชื่อว่า เป็นเรื่องราวจากปากของ พระพุทธเจ้า ในประเด็นนี้สืบพงษ์ ธรรมชาติ (Thammachat, 2000) กล่าวถึงคาถาบาลีแทรกไว้ว่า การมี คาถาแทรกเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของวรรณกรรมชาดก เราเชื่อว่า คาถา มาจากพระไตรปิฎก และเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรง ดังนั้นการแต่งวรรณกรรมชาดกขึ้นมาในชั้นหลัง เช่น เวสสันดรชาดก ในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้มีคงรูปศัพท์บาลีเอาไว้ แล้วใช้คำท้องถิ่นแต่งขยายคำศัพท์บาลีนั้น ๆ

ประเด็นต่อมา การประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมเชิญพระอุปคุตมาเป็น สักขีพยานและปกปักรักษางานบุญให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยกตัวอย่างเช่น การอัญเชิญพระอุปคุตของชาวบ้าน โพนสีไค เมืองปากเซ จะมีการอัญเชิญพระอุปคุตขึ้นจากแม่น้ำโขง โดยสมมติเอาหินทิ้งไม่ได้บริเวณนั้นเป็น พระอุปคุต เพราะจากตำนานพระอุปคุตคือพระอรหันต์ที่มีฤทธิ์เดช เป็นพระที่ปกปักรักษาพระพุทธศาสนา จำพรรษาอยู่ในเกษียรสมุทร ดังนั้นเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมบุญผะเหวด ขั้นตอนที่ขาดไม่ได้คือการอัญเชิญ พระอุปคุตมาปกปักรักษามณฑลพิธี ชาวบ้านจะทำโฮงเป็นที่พำนักและมีการถวายภัตตาหารให้พระอุปคุต ทุกวันตลอดงาน เมื่อเสร็จสิ้นงานบุญผะเหวดแล้ว ชาวบ้านโพนสีไคก็จะอัญเชิญพระอุปคุตกลับลงไปในแม่น้ำ โขงดังเดิม เมื่อเป็นลักษณะเช่นนี้ความศักดิ์สิทธิ์ย่อมมีความเชื่อมโยงกับแม่น้ำโขง ดังที่ปฐม หงษ์สุวรรณ (Hongsuwan, 2011) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับแม่น้ำโขงกับความศักดิ์สิทธิ์ว่า การสร้างความหมายศักดิ์สิทธิ์ให้ แม่น้ำโขง ได้ถูกสร้างผ่านตำนานการเกิดแม่น้ำโขง เช่น การขุดควักแม่น้ำโขงจากพญานาค การเสด็จเสียบโลก ของพระพุทธเจ้า การมาประทับที่บริเวณแม่น้ำโขง สร้างผ่านวัตถุและพุทธสถาน เช่น พระพุทธบาท พระพุทธรูป พระบรมธาตุ เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้ล้วนนำเสนอให้เห็นการประกอบสร้าง ความศักดิ์สิทธิ์ของ แม่น้ำโขง สอดคล้องกับชาวบ้านโพนสีไคที่ประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ผ่านการมกัอนหินในแม่น้ำโขง โดย สมมุติให้หินเป็นพระอุปคุตและแม่น้ำโขงคือเกษียรสมุทร

นอกจากนี้ในประเด็นความเชื่อจะเห็นว่าเวสสันดรชาดกมีความสัมพันธ์กับเรื่องพระมาลัย เนื่องจากเรื่องพระมาลัยเป็นจุดกำเนิดที่ทำให้เกิดการฟังเทศน์มหาชาติให้จบ 13 กัณฑ์ภายใน 1 วัน ผู้ที่ฟังจบก็จะได้รับอานิสงส์เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วก็จะไปเกิดในโลกของพระศรีอาริยะเมตไตรย ซึ่งพระศรีอาริยะเมตไตรยก็คือพระพุทธเจ้าที่จะมาตรัสรู้หลังจากหมดยุคของพระมหาสมณโคดม ในเนื้อหาของพระมาลัยระบุว่า โลกของพระศรีอาริยะเมตไตรยเป็นโลกที่มีแต่ความสงบสุข สะดวกสบาย ไม่มีคนโง่เขลาเบาปัญญา ไม่นานาณาเขี้ยวใจ ไม่มีโจรผู้ร้าย ไม่รบราฆ่าฟันก่อศึกสงคราม มีแต่ผู้มีศีลธรรมและมีความซื่อสัตย์สุจริต ผู้คนมีรูปร่างหน้าตาดีมีวรรณะดี อายุยืนยาว การเดินทางสะดวกสบายมีราชมรรคคอยรับส่ง ใครปรารถนาสิ่งใดก็สามารถไปขอกับตันโพธิ์ศรี หรือตันกัลปพฤกษ์ก็จะสมความปรารถนา (Thammachat, 2000)

เป็นที่น่าสังเกตว่า พระเวสสันดรเป็นชาติสุดท้ายของพระมหาสมณโคดม ซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 4 ในภัทรกัปนี้ จริยวัตรของพระเวสสันดรมุ่งสละทรัพย์สมบัติ ไม่ยึดติดกับสิ่งใด ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติของพุทธศาสนา เพื่อการหลุดพ้นไม่กลับมาเกิดอีก แต่การฟังเทศน์มหาชาติกลับทำให้เป็นคู่ตรงข้ามและย้อนแย้งกับจริยวัตรของพระเวสสันดร กล่าวคือ การฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายใน 1 วัน เพื่อจะได้ไปเกิดในสถานที่สะดวกสบาย ที่เรียกว่า “โลกพระศรีอาริย์” ประเด็นนี้ทำให้เห็นถึงความเป็นพหุลักษณะของประเพณีพิธีกรรมคือการฟังเรื่องราวอดีตชาติของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง เพื่อจะได้ไปเกิดในยุคของพระพุทธเจ้าอีกองค์หนึ่ง การบริจาคทานเพื่อผลบุญที่จะหลุดพ้นจากวัฏสงสาร แต่ก็บริจาคกัณฑ์เทศเพื่อจะได้ไปเกิดในโลกพระศรีอาริย์ ประเด็นเหล่านี้เป็นความหมายที่หลากหลาย ซึ่งเป็นวิถิติดของชาวเมืองปากเซ ทำให้เห็นว่าเวสสันดรชาดกมีอิทธิพลต่อชาวเมืองปากเซเป็นอย่างมาก

2.2 การประกอบสร้างวัฒนธรรมความเป็นชุมชนเกษตร

กลุ่มชนในวัฒนธรรมลาวล้านช้าง เป็นกลุ่มชนที่ต้องอาศัยฝนฟ้าในการทำการเกษตร ถึงแม้การประกอบพิธีกรรมบุญผะเหวด การฟังเทศน์มหาชาติจะส่งผลไปยังโลกหน้าก็จริง แต่ชาวเมืองปากเซแขวงจำปาสัก ยังมีความเชื่อที่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ในโลกปัจจุบัน ประเพณีบุญผะเหวด ล้วนเป็นประเพณีที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมามาเพื่อยึดโยงกับวิถีชีวิตเช่น การทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพ (Thammawat, 1995) นอกจากนี้เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมเริ่มมามีบทบาทกับชาวปากเซแล้ว การทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพจึงถูกยกระดับเป็นการทำการเกษตรเพื่อนำผลผลิตไปจำหน่าย เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในประเทศไทย อันที่จริงแล้วประเพณีเกี่ยวกับการขอฝนของชาวปากเซนั้นมีมาแต่โบราณ เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ แต่บุญบั้งไฟนั้นเป็นบุญที่เรียกว่า เป็นบุญของฝ่ายผีคือการบูชาพระยาแถน เพื่อให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล แต่ในประเพณีบุญผะเหวดนั้น ชาวปากเซก็มีการประกอบสร้างวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการเกษตรหลายประการด้วยกัน ดังที่ผู้เขียนจะอธิบายดังนี้

ในพิธีกรรมแห่ผะเหวดสันดรเข้าเมือง เมื่อมีพิธีอัญเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง ชาวเมืองปากเซ มักจะมีพิธีกรรมเชิญพระเวสสันดรในบริเวณทุ่งนา ซึ่งหากจะมองเข้าไปในเรื่องแล้ว พระเจ้ากรุงสุโขทัยและพระนางพสุสดีพร้อมทั้งอำมาตย์ราชมนตรี เดินทางไปอัญเชิญพระเวสสันดรกลับเมืองในบริเวณเขาคีรีวงกต ซึ่งอยู่ในเขตป่าหิมพานต์ มิใช่ท้องทุ่งเกษตรกรรมแต่อย่างใด ในลักษณะเช่นนี้ การที่ชาวปากсениยมเชิญพระเวสสันดรเข้าเมืองในบริเวณท้องทุ่งนา อาจมีนัยยะของความเป็นสิริมงคลให้แก่การเพาะปลูกและพื้นที่ใน

การทำเกษตรกรรม โดยอาศัยที่ท้องทุ่งนาของใครใดคนหนึ่งในหมู่บ้านเป็นตัวแทนของท้องทุ่งนาทั้งหมดของหมู่บ้าน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมองว่าบุญผะเหวดจัดกระทำขึ้นในเดือนสี่ของทุกปี ซึ่งเดือนสี่นี้ชาวปากเซบางคนก็เริ่มเตรียมนาเพื่อการเพาะปลูกแล้ว ดังนั้นการเชิญพระเวสสันดรเข้าเมืองในบริเวณท้องทุ่งนา นอกจากจะสร้างความเป็นสิริมงคลในการเพาะปลูกแล้ว ยังเกี่ยวโยงไปถึงความอุดมสมบูรณ์อีกด้วย

เมื่อมีการแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ชาวเมืองปากเซมีการนำรถไถนามาร่วมขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ลักษณะเช่นนี้อาจตีความหมายได้ว่า การนำรถไถนามาร่วมขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง จะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่เครื่องมือทางการเกษตร และอาจส่งผลให้ได้ผลผลิตที่บริบูรณ์ขายได้ราคา หรือการประกอบอาชีพรับจ้างไถนาจะได้มีความเจริญก้าวหน้า และเมื่อขบวนแห่พระเวสสันดรผ่านหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะเตรียมโองใส่ข้าวไร่รดน้ำดำหัว มีการสาดน้ำเหมือนประเพณีสงกรานต์ ชาวเมืองปากเซมีการรดน้ำเวลาขบวนแห่พระเวสสันดรผ่านบ้านตนเอง ประเพณีนี้แสดงให้เห็นถึงความชุ่มเย็นเป็นสุข ความอุดมสมบูรณ์ของน้ำฝนที่จะใช้ในการเพาะปลูก เนื่องจากพระเวสสันดรได้กลับมาสู่บ้านสู่เมือง ชาวบ้านจึงแสดงพฤติกรรมสัญลักษณ์โดยการเอาน้ำมาสาดพระเวสสันดรที่เป็นตัวละครจำลอง เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นการเอาเคล็ดในการเริ่มต้นในการเพาะปลูก

ประเด็นต่อมาเมื่อมีการแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ชาวเมืองปากเซมีการสร้างช้างปัจจัยนาเคนทร์ครอบครวละ 1 เชือกเพื่อถวายพระเวสสันดร ในเมื่อชาวบ้านอยู่ในสังคมเกษตรกรรม จึงมีการหยิบยกเอา ตัวละครช้างปัจจัยนาเคนทร์มาแห่ พระเวสสันดรเข้าเมือง ยังมีช้างหลายเชือกยังทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ฝนตกต้องตามฤดูกาล เพราะช้างปัจจัยนาเคนทร์คือสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้การประดิษฐ์ช้างขึ้นมาหลายเชือก ไม่ได้มีนัยยะแค่ การขอฟ้าขอฝนอย่างเดียวแต่หากเป็นการขอขมาพระเวสสันดรอีกด้วย เมื่อพระเวสสันดรทานช้างปัจจัยนาเคนทร์เพียงเชือกเดียวให้กับพราหมณ์เมืองกลิงคราชและชาวบ้านได้กล่าวโทษให้พระองค์ เมื่อสำนึกผิดจึงนำช้างหลาย ๆ เชือกมาถวาย เพื่อเป็นการขอขมา ซึ่งจะทำให้ผู้ถวายช้างได้รับผลบุญอีกด้วย

2.3 การประกอบสร้างพลังชุมชนและการสร้างเครือข่ายทางสังคม

เวสสันดรชาดก มีส่วนในการประกอบสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานบุญผะเหวด ในประเด็นการสร้างพลังชุมชนนั้น ยศ สันตสมบัติ (Santasombat, 1997) ได้อธิบายแนวคิดนี้ไว้ว่า การสร้างพลังชุมชนเกิดการการหลอมรวมหลักคิด อุดมการณ์และเป้าหมายที่จะทำให้เกิดขึ้นกับชุมชน พลังชุมชนเกิดขึ้นจากความสมัครสมานสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนส่วนการสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้นคือรูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคลหรือกลุ่มชนผ่านรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยอาจมีการทำกิจกรรมร่วมกัน การกำหนดเป้าหมายชุมชนร่วมกัน ในลักษณะที่ยกกล่าวมาเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงได้เชื่อมโยงไปสู่บุญผะเหวดของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวดังรายละเอียด 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก การสร้างพลังชุมชนเกิดขึ้นในขณะการเตรียมงานบุญผะเหวด ดังเช่น กรณีการจัดงานบุญผะเหวดบ้านโพนสีไค เมืองปากเซ ในขั้นการเตรียมงานบุญผะเหวดนั้น ชาวบ้านจะมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือและมอบหมายงานให้สมาชิกในหมู่บ้าน เช่น มีการจัดสถานที่ ปรับปรุงทำความสะอาดศาลาวัดสำรวจอุปกรณ์และวัสดุที่ใช้ในพิธีกรรมบุญผะเหวด มีการทำความสะอาดหนังสือเวสสันดรชาดก จำนวน

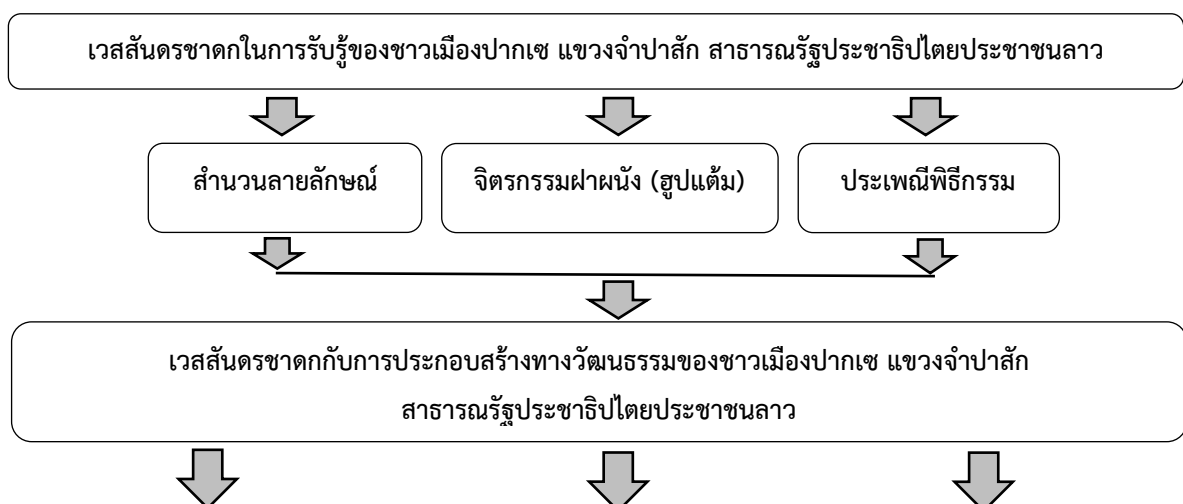
โบราณและมีการแบ่งเป็นกัณฑ์ แต่ละกัณฑ์จะมีเจ้าภาพและมีคนรับผิดชอบ โดยจะนิมนต์พระสงฆ์ที่ตนศรัทธา มาเทศน์ในแต่ละกัณฑ์ นอกจากนี้ยังมีการจัดหาข้าวปลาอาหาร มีการจัดหามหรสพเสพพันและการหาปัจจัย เพื่อถวายเป็นกัณฑ์เทศน์ (Phra Natee Kaewsawang, 2019)

ประการที่สอง การสร้างพลังชุมชนเกิดขึ้นในขณะประกอบพิธีกรรมบุญผะเหวด ผู้วิจัยพบว่า ในงานบุญผะเหวด ที่ปรากฏในบ้านโนนสีโค อาหารหลักที่ใช้เลี้ยงต้อนรับแขกที่ไปเยี่ยมบ้าน เจ้าของบ้านจะต้องเตรียมข้าวปุ้นไว้อย่างอุดมสมบูรณ์ เพราะนอกจากจะใช้เป็นอาหารเลี้ยงแขกที่มาเยี่ยมบ้านแล้ว ยังจะต้องใช้เป็นของฝากให้แขกนำกลับบ้านอีกด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านได้นำพฤติกรรมการให้ทานของพระเวสสันดรมาเป็นแบบอย่าง แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมที่เกิดจากอิทธิพลของวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ จนทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างความคิดแบบพุทธกับความเป็นชาวบ้าน กลายเป็นประเพณีประติสุขขึ้น เมื่อนึกถึงอาหารในบุญผะเหวดแล้ว ข้าวปุ้นคืออาหารชนิดแรกที่อยู่ในมโนทัศน์ของคนในชุมชนชายแดนไทย-ลาว คือ ข้าวปุ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีคำขวัญที่คล้องจองกันว่า “กินข้าวปุ้น เอาบุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ”

นอกจากนี้การที่ชาวบ้านต้องเตรียมข้าวปุ้นไว้รับแขกจำนวนมาก เกิดจากความเชื่อเรื่อง “ยิ่งให้ยิ่งได้ ยิ่งแจกจ่าย ยิ่งกลับมา” ดังกรณีของพระเวสสันดร ดังนั้นชาวบ้านจะไม่มีการเหนงหวงในข้าวปุ้นที่ เตรียมไว้ เมื่อแขกมาที่บ้านก็ยกสำรับมาให้ เมื่อแขกจะกลับก็ให้เป็นของฝาก ในลักษณะเช่นนี้เป็นการสืบทอดอุดมการณ์ในแบบพระเวสสันดรอย่างเข้มข้น และเป็นการตอกย้ำว่า บุญผะเหวดจะต้องให้ทาน ดังนั้น ข้าวปุ้นจึงไม่ใช่แค่อาหารธรรมดา แต่หากเป็นตัวกลางสำคัญที่จะยึดโยงให้ผู้ให้ทานไปเกิดบนสวรรค์ ด้วยลักษณะของข้าวปุ้นที่เป็นเส้นสาย หรือ นัยยะของการเกี่ยวพันเป็นญาติ และเป็นเพื่อน ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมและเป็นการสร้างพลังชุมชน หรือการสร้างอุดมการณ์ทางสังคมภายใต้วาทกรรมทานบารมี

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเวสสันดรชาดก: วรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ในการรับรู้และการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถสังเคราะห์และนำเสนอได้ดังแผนภาพดังนี้

การประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์
และความเชื่อเรื่อง
โลกพระศรีอารียะเมตไตรย

การประกอบสร้างวัฒนธรรม
ความเป็นชุมชนเกษตร

การประกอบสร้างพลังชุมชนและ
การสร้างเครือข่ายทางสังคม

แผนภาพที่ 1: เวสสันดรชาดก: วรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ในการรับรู้และการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของ
ชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเวสสันดรชาดก: วรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ในการรับรู้และการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ชี้ให้เห็นว่า เวสสันดรชาดกเป็นวรรณกรรมทางพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อระบบคิด ความเชื่อของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสักเป็นอย่างมาก ชาวเมืองปากเซมีการรับรู้เวสสันดรชาดก ผ่านตัวบททางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น ตัวบทวรรณกรรมลายลักษณ์ที่จารลงในใบลานด้วยอักษรธรรม การรับรู้ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การอัญเชิญพระอุปคุต การแห่ข้าวพันก้อน การเทศน์มหาชาติ การแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง การรับรู้ผ่านตัวบททางวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนถูกผลิตซ้ำอยู่ตลอดเวลา เวสสันดรชาดกได้ทำหน้าที่ในฐานะวรรณกรรมของปวงชนอย่างเข้มข้น เมื่อชาวปากเซเข้าไปนั่งในศาลาก็จะเห็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง เห็นอนุภาคเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเรื่องเวสสันดรชาดกเมื่อถึงบุญเดือนสี่ก็จะได้เข้าร่วมพิธีกรรมบุญผะเหวด ซึ่งชาวปากเซต่างรอคอย เพราะเป็นบุญที่สร้างความรื่นเริงบันเทิงใจและคลายทุกข์ได้

นอกจากนี้เวสสันดรชาดกยังมีส่วนในการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ดังเช่นการประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ ทั้งที่เป็นความศักดิ์สิทธิ์ผ่านตัวบทวรรณกรรมลายลักษณ์ที่จารด้วยอักษรธรรมลงในใบลานและ การมีคาถาบาลีแทรก จากประเด็นนี้ชาวปากเซต่างให้ความเคารพแก่เวสสันดรชาดก เพราะเชื่อว่าเป็นวรรณกรรมจากปากของพระพุทธเจ้า ประกอบกับอักษรธรรมและคาถาบาลีต่างก็เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทางพุทธศาสนา รวมถึงการประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม เช่น ชาวบ้านโพนสีไคได้มีการอัญเชิญ พระอุปคุตขึ้นจากแม่น้ำโขง การเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง การฟังเทศน์มหาชาติ เป็นต้น ส่วนการประกอบสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้น เห็นได้ว่า ชาวปากเซ ได้มีความร่วมมือร่วมใจกันในการสร้างพลังชุมชนทั้งในขั้นตอนการเตรียมงาน การประชุมเพื่อปรึกษาหารือเพื่อมอบหมายงาน การทำความสะอาดศาลาวัด และการแบ่งกันเทศน์และหาเจ้าภาพเทศน์ นอกจากนี้อาหารยังมีส่วนในการสร้างพลังชุมชนและเครือข่ายทางสังคมเพราะบุญผะเหวดคือบุญที่มุ่งให้ทาน ชาวปากเซจึงได้ตระเตรียมข้าวปุ้นไว้ต้อนรับแขกอย่างอุดมสมบูรณ์ ข้าวปุ้นจึงเป็นอาหารที่สร้างเครือข่ายทางสังคมได้เป็นอย่างดี เมื่อมีแขกที่ไม่รู้จักกันมาบ้านก็จะทำให้เจ้าของบ้านได้รู้จักกัน ทำให้เกิดเครือข่ายและการปองดองทำให้สังคมสงบสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

การศึกษาเวสสันดรชาดก: วรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ในการรับรู้และการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของชาวเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการศึกษาตัวบททางวัฒนธรรมที่ใช้มุมมองด้านคติชนวิทยาและสังคมวิทยา เป็นการศึกษาการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมของเวสสันดรชาดกที่มีต่อชาวเมืองปากเซ การศึกษาดังกล่าวนี้นี้มีประโยชน์ในการเข้าใจในวิถีคิดของชาวเมืองปากเซตลอดถึงมีประโยชน์ด้านการสืบทอดและการอนุรักษ์ให้เวสสันดรชาดกคงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาการรับรู้วรรณกรรมพุทธศาสนาในชุมชนชายแดนไทย-ลาว เรื่องอื่น ๆ และศึกษาการประกอบสร้างทางวัฒนธรรม หรือการประกอบสร้างความทรงจำ รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับกลุ่มคนในชุมชนเพื่อให้เห็นวิถีคิดและบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมที่มีต่อชุมชน

References

- Chotudomphan, S. (2016). *Read the city about the people of the city, literature and the way of the relationship of the area*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Evans, G. (2006). *Brief history of Laos. Countries in the middle of mainland Southeast Asia*. (Dussadee Hay Mondl translation). Chiang Mai: Silk Vermont.
- Hall, S. (2003) *Representation Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage Publications.
- Hongsuwan, P. (2011). *Folklore and Thai people*. Mahasarakham: Publisher of Mahasarakham University.
- _____. (2013). *A long time ago, there were stories telling stories, legends of life*. Bangkok: Chulalongkorn University Publishing Office.
- _____. (2017). *Artificial traditions in the Isan Mekong River basin community*. Khon Kaen: Nana Dhamma Treasury.
- Kaewthep, K., & Somsuk, H. (2008). *Religion and cultural heritage: creative power in rural communities*. Bangkok: Grain Sai computer graphics.
- _____. (2008). *Study of the mass media with critical theory Concept and sample research*. Bangkok: Pappim prints.
- Louiyaphong, K. (2013). *Phonography and construction: society, people, history and nation*. Bangkok: Chulalongkorn University.

- Ministry of Press and Culture. (Songkhun Chantachon translate). (1998). *Lao history (Primitive-present)*. Maha Sarakham: Isan Art and Culture Research Office Mahasarakham University.
- Nimmanhaemin, P. (2526). *Lanna Great Nation in Sociology, Anthropology, Philosophy and Aesthetics*. Bangkok: Textbook Project for Social Sciences and Humanities.
- Onions, C.T. (1968) *The Oxford universal Dictionary Illustrated*. London: Clarendon Press.
- Phra Chanpon Buppananee. (2019). *Interview*. March, 18.
- Phra Natee Kaewsawang. (2019). *Interview*. March, 18.
- Phra Wanchai Chansamon. (2019). *Interview*. March, 18.
- Poonnotok, T. (1982). *Local literature*. Bangkok: Odeon Store.
- Porjan Khumma Sebonyong. (2019). *Interview*. March, 19.
- Santasombat, Y. (1997). *Human and culture*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Thammachat, S. (2000). *Jataka Literature*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Thammawat, J. (1995). *Local literature: Isan-Lan Xang*. Mahasarakham: Publisher Mahasarakham University.
- Veerawongs, M. S. (1985). *Vessantara Chadok Vientiane Versions*. Vientiane: Department of Literature.

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*
The Administrative Strategies for Subdistrict Quality Schools
Under the Office of the Basic Education Commission

¹เอกลักษณ์ พลศักดิ์, ชวนคิด มะเสนะ และ ไพวุฒิ ลังกา

¹Ekkalak phalasak, Chuankid masena and Piwut lungka

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ekkalak.pg60@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ การสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล 2) การสร้างและพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล 3) การทดลองกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล และ 4) การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล เป็นรูปแบบวิจัยแบบผสมคือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่าง 546 ท่าน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) วิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 9 ท่านเพื่อใช้องค์ความรู้ดังกล่าวมาพัฒนากลยุทธ์ และทำประชาพิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 22 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ การสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลโดยรวม พบว่าระดับสภาพการปฏิบัติในปัจจุบัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการการสร้างกลยุทธ์ในภาพรวมระดับมากที่สุด กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์ และ 5) ตัวชี้วัดความสำเร็จ โดยใช้กระบวนการขับเคลื่อน POLC ในการดำเนินงานตามแนวกลยุทธ์ ภาพรวมหลังการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล พบว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถนำกลยุทธ์ไปใช้เพื่อพัฒนาโรงเรียนท้องถิ่นระดับตำบลให้เป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลได้จริง

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหาร; โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล; คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the current conditions and needs of building administrative strategies for Subdistrict Quality Schools; 2) to build and develop the administrative strategies for Subdistrict Quality Schools; 3) to try out the administrative strategies for Subdistrict Quality Schools; and 4) to present the administrative strategies for Subdistrict Quality Schools. The study applied a mixed-method approach between quantitative and qualitative researches. The quantitative research employed questionnaires asking opinions of 546 samples. The obtained data were analyzed by using mean and standard deviation (S.D.). The qualitative research employed interviews with 9 experts in order to apply the new body of knowledge to develop strategies as well as conducting a public hearing with 22 experts in order to examine the propriety, feasibility, and utility of the strategies.

From the study, it is found as follows: 1) From studying the current conditions and needs of building the administrative strategies for Subdistrict Quality Schools, it is found that the condition of operation overall is at a high level. While the need of building strategies is at a high level. 2) The administrative strategies for Subdistrict Quality Schools under the Office of the Basic Education Commission consist of 1) visions; 2) missions; 3) goals; 4) strategies; and 5) success indicators by using the driven mechanism of POLC for operating according to the strategies. 3) The overall image after trying out the administrative strategies for Subdistrict Quality Schools found to have the satisfaction level at a high level. 4) After examining the administrative strategies for Subdistrict Quality Schools by experts, it is found to have propriety, feasibility, and utility overall at a high level, showing that the strategies can be practically applied to develop local schools to be Subdistrict Quality Schools.

Keywords: Administration Strategies; Subdistrict Quality Schools; Basic Education Commission

บทนำ

สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก สภาพแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง ซึ่งเป็นผลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น การพัฒนาเป็นไปอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social) สังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมือง สังคมเมืองกลายเป็นสังคมกลุ่มประเทศหรือสังคมโลก ที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology) ยุคแห่งเทคโนโลยี (4G) หรือเป็นสังคมยุคดิจิทัล (Digitalize) พัฒนาสู่ยุคนาโนเทคโนโลยี (Nano- Technology) มีการประดิษฐ์ คิดค้นนวัตกรรม

อย่างหลากหลายเพื่อสนองความต้องการของสังคม และการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ (Economic) เป็นระบบทุนเสรีนิยมมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการผลิตและการพัฒนากำลังคน โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลักในการปฏิรูปการศึกษา มีนโยบายสำคัญหลายประการที่จะขับเคลื่อนทำให้การปฏิรูปการศึกษา โดยมีเจตนาที่จะสร้างโอกาสและคุณภาพทางการศึกษาให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาไปสู่ความสำเร็จ การปฏิรูปการศึกษา (Education Reform) ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) มีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา ได้มีการปฏิรูป 4 มิติ ได้แก่ มิติการปฏิรูปนักเรียนยุคใหม่, ปฏิรูปครูยุคใหม่, ปฏิรูปโรงเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และปฏิรูประบบบริหารจัดการยุคใหม่ ซึ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานมีประชากรวัยเรียนมากที่สุด และมีสถานศึกษากระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่พบว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการศึกษา จากรายงานผลงานกระทรวงศึกษาธิการ ในรอบ 2 ปี (2558-2559) กระทรวงศึกษาธิการได้ทำการสำรวจสภาพปัญหาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สำคัญๆ มีดังนี้ (Ministry of Education, 2017) ด้านนักเรียนในระดับประถมศึกษาบางคนยังอ่านหนังสือไม่ออกซึ่งส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในภาพรวม เด็กไม่มีความสุขกับการเรียน เด็กเครียด ขาดวินัย ขาดโอกาสและคุณภาพ ในการเข้าถึงสื่อที่ทันสมัยครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ ด้านสื่อ ICT เพื่อการศึกษา ไม่ทันสมัย ไม่ทั่วถึง ผลิตแต่ไม่เผยแพร่และนำไปใช้ ขาดการบูรณาการ ทักษะไม่ได้ นำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ ด้านกระบวนการเรียนการสอนที่ไม่มุ่งเน้นให้เด็กใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ กระบวนการเรียนรู้ไม่พัฒนาทักษะเด็ก ด้านครูขาดแคลนบุคลากรในสายวิทยาศาสตร์และนักวิจัยซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในศตวรรษที่ 21 ด้านผลสัมฤทธิ์ในวิชาภาษาอังกฤษและทักษะภาษาอังกฤษด้านการสื่อสารของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำหลักสูตรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษน้อยกระบวนการสอนยังเน้นไวยากรณ์เรียนจากตำราและครูภาษาอังกฤษบางคนไม่เก่งครูที่เก่งบางคนขาดเทคนิคการถ่ายทอดความรู้รวมถึงเด็กยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษ ด้านระบบการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนไม่สอดคล้องกับวาระการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่เคยประเมินระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เดิม เน้นประเมินเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตอนสอบ NT ข้อสอบขาดมาตรฐาน และด้านการบริหารจัดการศึกษาของไทยปัจจุบัน ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขาดข้อมูลพื้นฐานเพื่อการบริหารจัดการที่เป็นปัจจุบันและมีประสิทธิภาพ ขาดการบูรณาการข้อมูลสารสนเทศภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงาน การกำกับดูแลขาดประสิทธิภาพ ระบบงบประมาณที่ไม่สอดคล้องต่อการดำเนินงาน อีกทั้ง (The Secretariat of the Council of Education, 2018) ชี้ว่าด้านระบบการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยใช้เวลาเรียน 12 ปี เช่นเดียวกับ ฟิลิปปินส์ ส่วนบรูไน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ใช้เวลาเรียน 13 ปี ด้านคุณภาพการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระดับนานาชาติ ตามโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA2015) พบว่า ผลการประเมินด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และการอ่านของไทย มีแนวโน้มผลการประเมินต่ำลงทุกวิชาเมื่อเทียบกับการประเมินครั้งแรก

(PISA 2000) ด้านงบประมาณทางการศึกษา คิดเป็นร้อยละของงบประมาณแผ่นดินทั้งหมด งบประมาณภาครัฐทั้งหมดยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา เป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาลต่อการศึกษา พบว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน มาเลเซียมีงบประมาณทางการศึกษาในทุกระดับการศึกษาต้องงบประมาณแผ่นดินมากที่สุดถึงร้อยละ 21.5 รองลงมาได้แก่ เวียดนาม สิงคโปร์ ไทย และลาว คือ ร้อยละ 21.4, 19.9, 18.9 และ 15.4 ซึ่งการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาในเวทีเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum: WEF) พบว่า คุณภาพการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา (Quality of Primary Education) ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 89 จาก 137ประเทศ

จากสภาพปัญหาข้างต้น แสดงว่าการจัดการศึกษายังไม่ได้คุณภาพตามความต้องการและไม่ตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นการพัฒนาโรงเรียนให้มีศักยภาพและมีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นต้นแบบและเป็นแบบอย่างของโรงเรียนอื่นที่เป็นรูปธรรม และท้าทายความสามารถของผู้บริหารความสำเร็จของการมี “โรงเรียนคุณภาพ” จึงส่งผลให้บรรลุตามมาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ” นอกจากนี้ยังจะช่วย ขจัดปัญหาวิกฤตทางการศึกษาต่างๆ ได้ อาทิเช่น คุณภาพสถานศึกษาที่แตกต่างกัน คุณภาพผู้เรียนที่มีมาตรฐานไม่เท่าเทียมกัน ผู้เรียนขาดกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนางาน ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และความเลื่อมล้ำในการเข้ารับบริการทางการศึกษา ดังนั้น จึงเป็นความมุ่งมั่นของกระทรวงศึกษาธิการในอันที่จะให้ “โรงเรียนคุณภาพ” ดำเนินการได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นมิติใหม่แห่งการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและ ความเสมอภาคทางการศึกษาที่เกิดขึ้นตั้งแต่รากหญ้าของการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้ได้ (Chanthawanit, 2004)

โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ภายใต้แนวคิด “1 ตำบล 1 โรงเรียนคุณภาพ” ให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการและมีความพร้อมในการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม งานอาชีพ และสุขภาพอนามัย สามารถให้บริการการศึกษาแก่นักเรียนและชุมชน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม สำหรับนักเรียนท้องถิ่น ชนบท และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ เอกชน บ้าน วัด รัฐ โรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถือว่าโรงเรียนเป็นสถาบันแห่งหนึ่งในชุมชน จึงต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และพัฒนาอยู่ตลอด เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมท่ามกลางกระแสพลวัต (Dynamic)

ฉะนั้นโรงเรียนประถมศึกษาจะเข้าสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลได้นั้นจะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการหรือแนวทางการพัฒนาโรงเรียนอย่างไร (Runcharoen, 2011) ได้เสนอว่าการสร้างกลยุทธ์เป็นวิธีการที่ดีที่สุดหรือวิธีการที่จะเป็นไปได้สำหรับอนาคตเพื่อให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนคุณภาพ จากความเป็นมา ความสำคัญและปัญหา ผู้วิจัยมีความสนใจเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของการสร้างและพัฒนา กลยุทธ์ แล้วการทดลองใช้และนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนกลยุทธ์ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการการสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างและพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อทดลองกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อนำเสนอกกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดแผนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ การสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย 1) การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและสร้างแบบสอบถาม 2) การสำรวจข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 546 ท่านสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย และ 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารโรงเรียนรางวัลสถานศึกษาต้นแบบโรงเรียนคุณภาพ จำนวน 3 โรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง มีเครื่องมือในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสังเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดย 1) การสร้างกลยุทธ์ โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เพื่อกำหนดสถานการณ์หรือตำแหน่งกลยุทธ์ และสร้าง(ร่าง)กลยุทธ์ 2) การพัฒนา กลยุทธ์โดยการตรวจสอบ(ร่าง)กลยุทธ์ ด้านความสมบูรณ์ของกลยุทธ์ และลักษณะของกลยุทธ์ที่ดีใช้เทคนิคการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน ด้วยการเลือกเจาะจง เพื่อใช้องค์ความรู้ดังกล่าวมาพัฒนากลยุทธ์ มีเครื่องมือในการวิจัยคือแนวคำถามสำหรับการสัมมนา และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและขั้นที่ 3 ประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ(ร่าง)กลยุทธ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ 9 ท่าน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อมาปรับปรุงให้เป็น (ร่าง) กลยุทธ์ฉบับสมบูรณ์ นำไปใช้ในการทดลองขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือในการวิจัยคือแบบประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ (ร่าง) กลยุทธ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยข้อมูลทางสถิติต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองกลยุทธ์ ผู้วิจัยทดลองกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้วิธีทดลองใช้กับผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และคณะกรรมการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 1 แห่งที่เป็นโรงเรียนต้นแบบ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝันหรือโรงเรียนดีประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พื้นที่สำนักงานศึกษาธิการภาค 13 จำนวน 30 คนได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยเครื่องมือที่ใช้คือ 1) แบบสอบถามความพึงพอใจ 2) แบบสัมภาษณ์ ซึ่งทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยข้อมูลทางสถิติ ต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย 1) ยกร่างกลยุทธ์ 2) การทำประชาพิจารณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 21 คนได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เพื่อทำการประเมิน ความเหมาะสม ความเป็นได้ และด้านความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์ เครื่องมือในการวิจัยคือแนวคำถามสำหรับการทำประชาพิจารณ์ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นได้และด้านความเป็นประโยชน์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

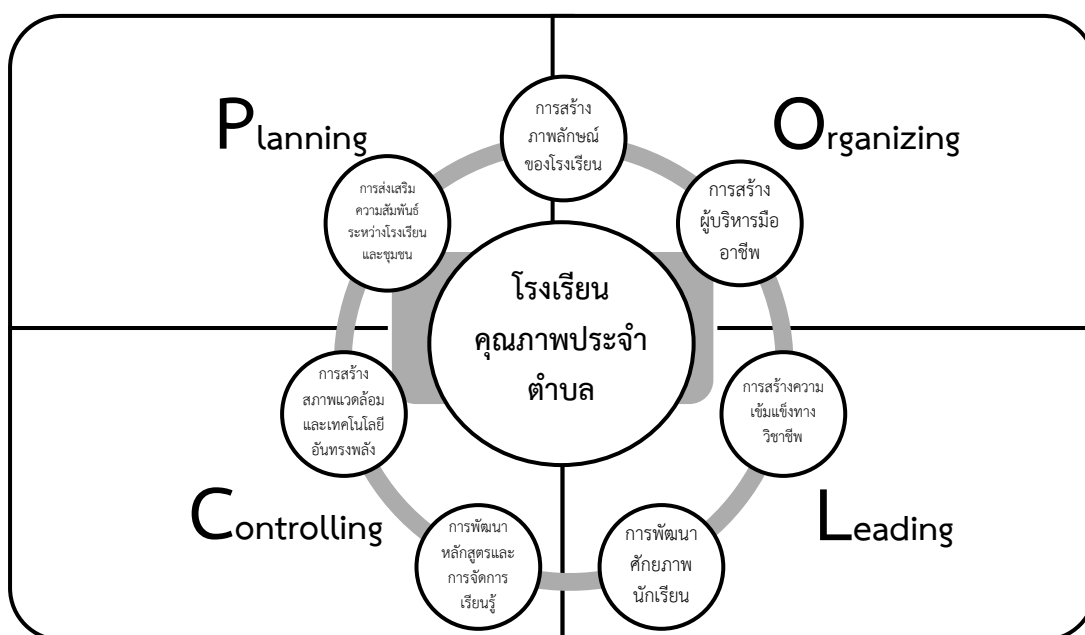
วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ การสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ระดับสภาพการปฏิบัติในปัจจุบัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านผู้บริหารมีอาชีพเป็นอันดับหนึ่ง และด้านครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นลำดับสุดท้าย ส่วนความต้องการการสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล พบว่า ระดับสภาพความต้องการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและด้านการพัฒนาหลักสูตรเป็นอันดับหนึ่ง และด้านผู้บริหารมีอาชีพเป็นลำดับสุดท้าย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) ของสภาพปัจจุบัน และระดับความต้องการ ในกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล โดยภาพรวมและรายด้าน

กระบวนการบริหาร	สภาพปัจจุบัน			ระดับความต้องการ		
	$\bar{X}$	s	แปลผล	$\bar{X}$	s	แปลผล
ด้านผู้บริหารมีอาชีพ	4.40	0.69	มาก	4.59	0.54	มากที่สุด
ด้านโครงสร้างพื้นฐาน บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม	4.24	0.72	มาก	4.61	0.52	มากที่สุด
ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.09	0.74	มาก	4.60	0.50	มากที่สุด
ด้านคุณภาพนักเรียน	4.32	0.73	มาก	4.62	0.49	มากที่สุด
ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.20	0.78	มาก	4.69	0.48	มากที่สุด
ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	4.18	0.80	มาก	4.69	0.49	มากที่สุด

ด้านผลงานเป็นที่ประจักษ์	4.15	0.79	มาก	4.68	0.50	มากที่สุด
รวม	4.23	0.75	มาก	4.64	0.50	มากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 1 (ร่าง)กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบไปด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์ และ 5) ตัวชี้วัดความสำเร็จ ซึ่งใช้กระบวนการบริหารแบบ POLC ได้แก่ 1.การวางแผน 2.การจัดการองค์การ 3.การนำ 4.การควบคุมในการดำเนินการกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลทั้งหมด 7 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์การสร้างผู้บริหารมืออาชีพ ประกอบด้วย การกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน สุขุมความเป็นเลิศ 2) กลยุทธ์การสร้างความรู้ความเข้มแข็งทางวิชาชีพ ประกอบด้วย การพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ 3) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพนักเรียน มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ 4) กลยุทธ์การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ เพื่อเป็นหลักสูตรคุณภาพ 5) กลยุทธ์การสร้างสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตสมัยประกอบด้วย การพัฒนาอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 6) กลยุทธ์การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างเครือข่าย 7) กลยุทธ์การสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียน ประกอบด้วย การสร้างผลงาน และการยกย่องเชิดชูเกียรติซึ่งสามารถแสดงให้เห็น(ร่าง)กลยุทธ์ได้ดังแผนภาพดังภาพ ที่ 1

ภาพที่ 1 ร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

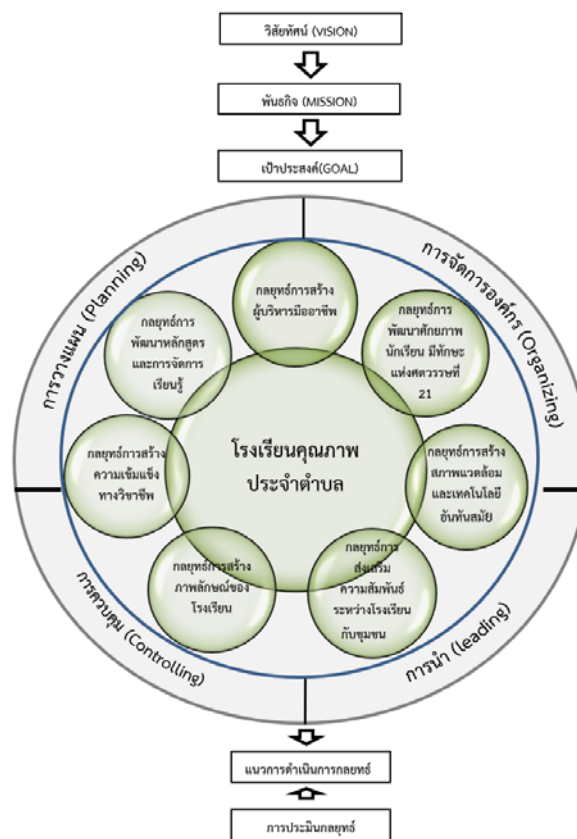
วัตถุประสงค์ที่ 3 จากการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนบ้านตะเคียนช้างเหล็ก อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าผลการประเมินหลังการดำเนินการ โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ มีระดับความพึงพอใจหลังการ

ดำเนินการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลในภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ากลยุทธ์การสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียนมาเป็นอันดับหนึ่ง และกลยุทธ์การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้มาเป็นอันดับสุดท้าย

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำกลยุทธ์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในโรงเรียนเพื่อที่จะพัฒนาโรงเรียนให้เข้าสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้ เพื่อให้โรงเรียนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการมีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม งานอาชีพ ลดความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเอกชน บ้าน วัด โรงเรียนเพื่อพัฒนาโรงเรียนท้องถิ่นระดับตำบลให้เป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ภายใต้แนวคิด AS7QS model ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 2 ร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อธิบายองค์ความรู้จากการวิจัย “AS7QS” ดังนี้ AS7QS model เป็นการนำกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล คือ AS7= Administration Strategies คือ กลยุทธ์การบริหาร 7 กลยุทธ์ และ QS = Qualitative School คือการพัฒนาโรงเรียนท้องถิ่นให้เป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล โดยมีรายละเอียดดังนี้

Administration Strategies 1. การสร้างผู้บริหารมืออาชีพ คือ การดำเนินงานที่ผู้บริหารที่มุ่งมั่นพัฒนาตนเอง มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ส่งเสริม พัฒนาระบบบริหารจัดการ โดยมีการกำหนดทิศทางการบริหาร ใช้กระบวนการบริหารทำให้เป้าหมายบรรลุผลสำเร็จ สร้างสรรค์ผลงานอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างอนาคตขึ้นใหม่

Administration Strategies 2. การสร้างความเข้มแข็งทางวิชาชีพ หมายถึง การดำเนินงานที่จัดครูที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้านที่จะเป็นครู คือ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการให้การศึกษาอบรมศิษย์ในทุก ๆ ด้าน มีความประพฤติดี วางตัวดี เอาใจใส่ดูแลศิษย์ดี มีวิสัยทัศน์ของความเป็นครู และปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญาณ

Administration Strategies 3. การพัฒนาศักยภาพนักเรียน มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 หมายถึง การดำเนินงานที่จัดผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จนสามารถสร้างองค์ความรู้ มีวิถีความคิดสร้างสรรค์อย่างมีวิจารณญาณ คือแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตัดสินใจ มีวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน พลเมืองดีรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม

Administration Strategies 4. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ หมายถึงการดำเนินงานที่จัดการประมวลความรู้และประสบการณ์ที่จัดขึ้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ หลักสูตรจึงเป็นเสมือนแผนที่กำหนดทิศทางการพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมาย และมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของ ผู้เรียนในการพัฒนาไปสู่มาตรฐานที่กำหนด

Administration Strategies 5. การสร้างสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีทันสมัย หมายถึงการดำเนินงานที่จัดองค์ประกอบสภาวะแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวผู้เรียน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ส่งผลต่อผู้เรียนทางบวกทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการเรียน เช่น ห้องเรียนที่ถูกสุขลักษณะ มีแสงสว่างพอเพียง สะอาด สงบ อากาศถ่ายเท เป็นต้น มีเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ เหมาะสมสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อการเข้าถึงแหล่งความรู้ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

Administration Strategies 6. การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึงการดำเนินการ บริหารงาน ติดต่อดูแลประสานความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน บุคคลในชุมชน สร้างความเข้าใจระหว่าง ชุมชน ผู้บริหารคณะครูอาจารย์และสร้างความรู้สึกว่า โรงเรียน เป็นของชุมชนอย่างแท้จริงส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมที่โรงเรียน และชุมชนจัดขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา ทั้งโรงเรียนและชุมชน

Administration Strategies 7. การสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานที่จัดให้โรงเรียนมีภาพรวมทั้งหมด ที่ผู้ปกครองและชุมชน ยอมรับและเห็นด้วย จากการรับรู้ถึงผลงานที่ประจักษ์ของโรงเรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย

QS = Qualitative School คือโรงเรียนคุณภาพที่มีโครงสร้างพื้นฐาน บรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้บริหารครู ร่วมมือกับชุมชนสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการตามบริบทของตนเองได้คุณภาพตามมาตรฐาน มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และชื่นชอบของชุมชน อันจะส่งผลให้โรงเรียนท้องถิ่นระดับตำบลพัฒนาให้เป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ขับเคลื่อนกลยุทธ์ภายใต้กระบวนการบริหารแบบ POLC ซึ่งประกอบไปด้วย

1.การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดกิจกรรมตลอดจนภารกิจต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติเอาไว้ในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้เป็นแนวทางตลอดจนทิศทางในการปฏิบัติงาน การวางแผนควรต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนที่จะทำให้บรรลุผลตามที่ต้องการ

2.การจัดการองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดโครงสร้างตำแหน่ง กำหนดบทบาท หน้าที่ ตลอดจนการทำงานของทุกภาคส่วนให้สอดคล้อง ราบรื่น และไม่ทับซ้อนกัน การจัดการองค์การยังรวมถึงการจัดระเบียบในการทำงานที่จะทำให้การทำงานไม่สะดุด จัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน จัดการงานให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมาก

3.การนำ (Leading) คือ การควบคุมการทำงานให้สำเร็จลุล่วง โดยต้องสามารถสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนอยากร่วมทำงานได้ ต้องบริหารงานบุคคลได้ดี ต้องเข้าใจการทำงานของตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงมีทักษะในการแก้ไขปัญหาได้ดี และมีการตัดสินใจที่รอบคอบ ฉับไว ดีเยี่ยม สามารถที่จะนำพาทุกคนบรรลุเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จได้

4.การควบคุม (Controlling) คือ การดูแลบุคลากรตลอดจนการทำงานต่างๆ ให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ ตลอดจนการติดตามประเมินผลว่าการปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามที่วางไว้หรือไม่ บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ มีความสำเร็จมากน้อยเพียงไร การควบคุมนั้นยังหมายถึงการจัดการกับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลกระทบกับการทำงานน้อยที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง สภาพปัจจุบันและความต้องการ การสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลพบว่า ระดับสภาพการปฏิบัติในปัจจุบัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อศึกษาความต้องการ การสร้างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพโดยรวม มีความต้องการในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนประถมศึกษาจะเข้าสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลได้นั้นจะมีการปรับเปลี่ยนเชิงรุกหรือ กลยุทธ์เชิงรุก (Proactive) เป็นการวางแผนการทำงานให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนในระยะยาว ถือเป็นการดำเนินการที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mutonglang (2016) ได้มีข้อเสนอแนะ ในงานวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ไว้ดังนี้ 1) การนำยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาสู่ความ

เป็นเลิศ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติ ควรมีการปฏิบัติและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะบรรลุผลได้จริงตามตัวชี้วัดความสำเร็จ 2) โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะนำยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศไปปฏิบัติ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของความเป็นโรงเรียนนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และเป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์ ประเด็นกลยุทธ์หลัก ประเด็นกลยุทธ์ย่อย และกลยุทธ์ความสำเร็จ ได้อย่างเหมาะสม สามารถปฏิบัติได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าผลการสร้างและพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ร่าง) กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบไปด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์ และ 5) ตัวชี้วัดความสำเร็จ ซึ่งใช้กระบวนการบริหารแบบ POLC ได้แก่ 1.การวางแผน 2.การจัดองค์กร 3.การนำ 4.การควบคุมในการดำเนินการกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลทั้งหมด 7 กลยุทธ์คือ 1) กลยุทธ์การสร้างผู้บริหารมืออาชีพ ประกอบด้วย การกำหนดโครงสร้างการบริหารงานสู่ความเป็นเลิศ 2) กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งทางวิชาชีพ ประกอบด้วย การพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ 3) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพนักเรียน มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ 4) กลยุทธ์การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ เพื่อเป็นหลักสูตรคุณภาพ 5) กลยุทธ์การสร้างสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีอันทันสมัยประกอบด้วย การพัฒนาอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 6) กลยุทธ์การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างเครือข่าย 7) กลยุทธ์การสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียน ประกอบด้วย การสร้างผลงาน และการยกย่องเชิดชูเกียรติ พบว่าผลจากการประเมิน(ร่าง)กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลด้านความสอดคล้องเหมาะสมและความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างคู่มือ(ร่าง)กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้ระเบียบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างคู่มือ(ร่าง)กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในการสร้างคู่มือกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลครั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความสอดคล้องกับเป้าหมายในการจัดการศึกษาโดยการนำกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลมาใช้ในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Witullchat (2008) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ of สถานศึกษาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ of สถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ในกรุงเทพมหานครประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลักคือ 1) กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งมีกลยุทธ์รอง 16 กลยุทธ์ 2) กลยุทธ์การพัฒนาครูซึ่งมีกลยุทธ์รอง 7 กลยุทธ์ 3) กลยุทธ์การพัฒนาวิชาการซึ่งมีกลยุทธ์รอง 52 กลยุทธ์ 4) กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการทั่วไป

ซึ่งมีกลยุทธ์รอง 13 กลยุทธ์ 5) กลยุทธ์การพัฒนาความร่วมมือชุมชนและเครือข่ายโรงเรียนมีกลยุทธ์รอง 8 กลยุทธ์ผลการประเมินการทดลองใช้กลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาเอกชนพบว่า กลยุทธ์ที่ 5 กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมทุกกลยุทธ์อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 มาตรฐานคือด้านอรรถประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสมและความถูกต้อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าผลการทดลองกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่โรงเรียนบ้านบ้านตะเคียนช้างเหล็ก อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ มีระดับความพึงพอใจในภาพรวมมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลที่สร้างขึ้นผ่านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เพื่อกำหนดสถานการณ์หรือตำแหน่ง กลยุทธ์ ในการสร้าง(ร่าง)กลยุทธ์ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดความสำเร็จ และการตรวจสอบ (ร่าง)กลยุทธ์ ด้านความสมบูรณ์ของกลยุทธ์ และลักษณะของกลยุทธ์ที่ดี ใช้เทคนิคการการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้ยังได้ ประเมินความสอดคล้อง เหมาะสมและความเป็นไปได้ของ(ร่าง) กลยุทธ์ เพื่อนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ข้อมูล ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำกลยุทธ์การบริหารมาทดลองใช้จริงทำให้ผลการทดลองออกมาเป็นที่น่าพอใจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Theeratith (2013) กล่าวโดยสรุปกลยุทธ์การบริหารมีความสำคัญเนื่องจากช่วยให้องค์กรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจในอนาคตอย่างชัดเจน ส่งผลให้การดำเนินการสอดคล้องกับพันธกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์ถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นและเปลี่ยนปัญหาให้เป็นโอกาสสำหรับการดำเนินงานในอนาคต และสอดคล้องกับ Pearce, Robinson and Richard (2007) ได้กล่าวประโยชน์การบริหารกลยุทธ์ไว้ดังนี้ การบริหารกลยุทธ์จะช่วยให้ผู้จัดการทุกระดับของบริษัทได้เข้ามาทำงานร่วมกัน ทั้งในด้านการวางแผนและการนำแผนไปปฏิบัติ การให้ผู้จัดการทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานย่อมให้เกิดประโยชน์ ในเชิงพฤติกรรม ในแง่ของการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งกล่าวคือทำให้ผู้บริหารทุกระดับเกิดความรัก ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พร้อมที่จะอุทิศตน อุทิศเวลาทำงานร่วมกัน เพื่อให้เดินหน้าไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งสิ่งดังกล่าวไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ แต่มีความหมายอย่างยิ่งในเชิงการจัดการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่าผลการนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล โดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจนและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonkrong (2015) กล่าวว่ากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบคือ 1.วิสัยทัศน์ 2.พันธกิจ 3.วัตถุประสงค์ 4.เป้าหมาย และ 5.กลยุทธ์ โดยมีกลยุทธ์ในการพัฒนา 5 กลยุทธ์หลักคือ 1.กลยุทธ์การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2.กลยุทธ์การสร้างสัมพันธภาพ 3.กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม 4.กลยุทธ์การสั่งการ 5.กลยุทธ์การสอนซึ่งในแต่ละกลยุทธ์มีองค์ประกอบย่อยคือวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และวิธีดำเนินการซึ่งส่งผลให้การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไป

ได้ของกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากหลังจากการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงและแก้ไขกลยุทธ์ทำให้ได้กลยุทธ์ที่มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์มากขึ้น

สรุป

การบริหารโรงเรียนสู่การเป็น “โรงเรียนคุณภาพ” นั้นผู้บริหารต้องบูรณาการศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ มาใช้เพื่อการบริหาร การใช้กลยุทธ์สร้างความเติบโต(กลยุทธ์เชิงรุก)และกระบวนการบริหารควบคู่กันเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของกลยุทธ์ที่ถูกต้องออกมา ทั้งกลยุทธ์และกระบวนการบริหาร เมื่อใช้หลัก “AS7QS” มาดำเนินการจะทำให้เกิดการผสมผสานพลังแห่งความร่วมมือเพื่อร่วมแรงร่วมใจพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ มีผลงานเป็นรูปธรรม ชุมชนชื่นชอบ ยอมรับ และศรัทธา เป็น “โรงเรียนคุณภาพอย่างแท้จริง”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปพัฒนาให้สามารถปฏิบัติได้จริง และควรประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทสถานศึกษานั้นๆ

1.2 ผู้บริหารควรศึกษาคู่มือกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างละเอียด ก่อนการนำไปใช้ในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับโรงเรียนคุณภาพ โดยใช้กลยุทธ์ทั้ง 7 ด้าน เพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนที่นำกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ไปใช้ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน เช่นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ กับโรงเรียนที่มีขนาดเล็กกว่า

References

- Boonkrong, P. (2015). *The Strategies for Developing the Leadership of the Administrators of the School under the Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.
- Chanthawanit, A. (2004). *Management guidelines and School development to quality school*. Bangkok: Secretariat of the Council of Education Bureau of Education Policy and Planning.

- Ministry of Education. (2017). *The results of the Ministry of Education in 2 years (2015-2016)*. Bangkok: Ministry of Education.
- Mutonglang, B. (2016). *The Strategies to excellence in School administration in the Primary Schools under the Jurisdiction of the Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.
- Office of Secretary-General of Education Concil. (2017). *The National Scheme of Education B.E.2560-2579*. Bangkok: Phrik wan Graphics.
- Office of the Education Council. (2018). *Thai Education Situation in the World Forum 2016/2017*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Pearce, A., Robinson, J., & Richard, B. (2007). *Formulation Implementation and Control of Competitive Strategy*. New York: McGraw-Hill.
- Runcharoen, T. (2011). *Professional in Educational Management and Administration in Educational Revolution Period*. (9th ed). Bangkok: Khoawfang.
- Theeratith, S. (2013). *A strategy in Relation to the development of Desirable Characteristics of Asean citizens studying in Basic Education Students*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Withunchat, M. (2008). *The development of educational management strategies to promote learner-centered teaching of private schools in grades 1-2*. (Doctoral Dissertation). St. John's University. Bangkok.

พุทธธรรมาภิบาลกับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง*

The Buddhist Good Governance and Philosophy of Moderate Postmodernism

¹พระครูโอภาสสารธิคุณ (ชาตรี อาสโภ), สิริกร อมฤตวาริน, กীরติ บุญเจือ และ เอนก สุวรรณบัณฑิต

¹Phrakhru Ophassarathikhun (Chatree asapho), Sirikorn Amaritwarin,

Kirti Bunchua and Anek Suwanbundit

¹สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Philosophy and Ethics, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tree.siri@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิจัย คือประเมินค่าแต่ละประเด็นที่แจกแจงออกมาและวิธาน คือการประยุกต์ใช้ เป็นการลงมือทำการอย่างมีวิธีโดยเลือกเอาเฉพาะที่เห็นว่าจะเป็นคุณมาใช้ตามเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์จากพุทธธรรมาภิบาลตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา ได้แก่ วิชาวิธีของโสกราตีส

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดด้านพุทธธรรมาภิบาลว่าเป็นการปกครองที่ดีตามกระบวนการทศวรรษนวยุค โดยมีเหตุผลว่า 1) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการเชิงกฎ 2) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการเชิงคุณธรรม และ 3) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่ดีตามข้อธรรมในพระพุทธศาสนาตามปกครอง ซึ่งกระแสนี้ดังกล่าวนั้นในความเป็นกฎเป็นเกณฑ์ เป็นข้อคุณธรรม แม้จะแสดงเหตุผลได้อย่างสมเหตุสมผล แต่การเป็นกฎทำให้ลงมือกระทำแบบแยกส่วน การอบรมคุณธรรมแบบนวยุคเน้นเรื่องของผลประโยชน์และพุทธธรรมาภิบาลไม่ใช่เพียงคุณธรรมของผู้ปกครอง ผู้วิจัยตีความใหม่ได้ว่า “พุทธธรรมาภิบาลตามหลักกระบวนการทศวรรษปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเป็นภาวะแห่งการอภิบาลโลกเพื่อให้โลกดำเนินไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยผู้ปกครองที่มีคุณธรรม ผ่านหลักการปกครองเชิงคุณธรรม เพื่ออภิบาลหมู่ชนที่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน” เพื่อขยายมุมมองให้กว้างขวางรวมผู้ปกครอง หลักการและระบบปกครอง และประชาชน ไปด้วยกัน เมื่อมีความเข้าใจในพุทธธรรมาภิบาลอย่างชัดเจน ย่อมนำไปสู่ศักยภาพในการถ่ายทอดและการเสริมสร้างจิตสำนึกพุทธธรรมาภิบาล แต่ก็ต้องเปิดใจรับนำมาวิเคราะห์และวิจัยเสียใหม่ด้วยใจที่เป็นกลาง เมื่อประเมินค่าแล้วพบว่าจึงเป็นทั้งหลักการเชิงกฎและเชิงคุณธรรมในการปกครอง จึงย่อมต้องเพ่งไปยังข้อธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง การดำรงหมู่คณะ และการยังงานให้สำเร็จด้วยดี สามารถนำไปใช้เป็นหลักการและแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมการปกครองที่ดีตามหลักพุทธธรรมาภิบาลเพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: พุทธธรรมาภิบาล; ปรัชญาหลังนวยุค; สายกลาง

Abstract

This article is for analysis purposes. Visiting and Vithan Buddhism Good governance is based on a post-medieval philosophy for a deeper explanation. This research used philosophical research methods as dialectical methods,

The results found that 1) Good governance is a principle The research article is for analytical purposes. Appreciation is the evaluation of each enumerated issue. Application is the implementation by selecting only methods that are of advantages and responding to the goals. An analysis of the Buddhist good governance according to the philosophy of moderate postmodernism aimed for a deeper explanation. The dialectic method of Socrates was applied for research methodology. From the study, the concept of Buddhist good governance is found to be a good governance according to the paradigm of moderate postmodernism with the following reasons: 1) a good governance is a rule-based principle; 2) a good governance is a principle of morality; and 3) a good governance is a principle of doing good deeds according to the Buddhist teachings in the aspect of governance. Such concepts emphasize rules, regulation, and virtues; although with reasonable justification, by being “rule” enables a separate action. The training of morality by way of moderate postmodernism focuses on benefits and it is found that the Buddhist good governance is not the virtue of ruler. The researcher then reinterprets as, “Buddhist good governance according to the philosophy of moderate postmodernism is the state of global governance for the world to continue improving the quality of life under virtuous rulers through moral governance for ethical-based people”, in order to broaden the perspectives by combining the rulers, principles, forms of governance, and the people. A clear understanding of Buddhist good governance leads to new potential in conveying and strengthening the awareness arising of Buddhist good governance, however, it requires an open mind to take the concept to analyze and appreciate with a neutral mind. From the evaluation, it is found that the Buddhist good governance is a principle of law and morality in governance, therefore, it can be applied as a guideline to promote a good governance according to the Buddhist good governance for stability, wealth, and sustainability.

Keywords: Buddhist Good Governance; Philosophy of Moderate Postmodernism; Middle Way

บทนำ

Nietzsche (1844-1900) ได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้เริ่มพัฒนาปรัชญาหลังนวยุค โดยการส่งสาส์นอันเป็นประโยคมตะว่า “พระเจ้าตายแล้ว (God is dead)” เพื่อให้มนุษย์ได้เป็นอิสระจากความคิดที่เป็นระบบเดิม เพราะอันที่จริง พระเจ้าที่มีอิทธิพลจากกระบวนทัศน์ที่ 3 แล้วยังไม่สามารถสูญสลายไปในกระบวนทัศน์ที่ 4 ไม่สามารถช่วยอะไรมนุษย์ได้แล้วมนุษย์พึงปลดปล่อยพันธะเพื่อการมีเสรีภาพด้วยความสามารถของมนุษย์เองด้วยการแสวงหาอำนาจ พัฒนาตนจนเป็นอภิมนุษย์ (Superman) คือ มนุษย์ผู้มีความสามารถสูงสุดเอาชนะอุปสรรคได้ นอกจากนี้ นิทเช่ (Nietzsche) เสนอแนวคิดด้านญาณวิทยาว่า ภาษามีความสำคัญมากกว่าเหตุผล และคนที่รู้รูปแบบภาษาจะสามารถสร้างความรู้ให้ตนเองได้ ไม่มีภาษาใดแสดงความจริงเชิงวัตถุวิสัยได้ จะพบได้เพียงการตีความเท่านั้น เพราะความจริง คือ ความคิดในบริบทภาษาแต่ละบริบท (Specific Linguistic Context) ดังนั้น แนวความคิดในการแสวงหาความจริงจึงได้เริ่มเปลี่ยน ณ ช่วงนี้เอง หลักธรรมภิบาลถึงแม้จะไม่รู้จักหรือถูกกล่าวอ้างในอดีตแต่เป็นประเด็นที่น่าสนใจในยุคปัจจุบัน เหตุผลเพราะหลักการดังกล่าวนี้กระทบกับคนส่วนใหญ่ภายในประเทศ นั่นก็คือประชาชนทุกคนในประเทศไทยนั่นเอง

รูปแบบหลักธรรมภิบาลเป็นหลักการที่เหมาะสมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และแนวทางการพัฒนาภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี และส่งเสริมความเป็นธรรมให้กับทุกภาคส่วน ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน เป็นต้น การปกครองด้วยหลักธรรมภิบาลจึงเป็นหลักการที่ต้องควบคุมทั้งเชิงความคิดและเชิงกระบวนการจึงจะสามารถนำมาควบคุมความประพฤติของประชาชน องค์กรภาคเอกชน ภาครัฐ และฝ่ายปกครองได้ การปกครองที่ดีจึงต้องทำให้ประชาชนเข้าใจคุณค่าของหลักการปกครองที่ดี และในเชิงกระบวนการจะต้องเน้นความเป็นระบบ กฎระเบียบ และการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใสเชิงระบบ ธรรมภิบาลจึงถูกอธิบายและประยุกต์ใช้ไปตามความเชื่อ ปรัชญากระบวนทัศน์ความเชื่อพื้นฐานในจิตใจของมนุษย์ทุกคน แตกต่างกันตามเพศ วัย สิ่งแวดล้อม การศึกษาอบรม และการตัดสินใจเลือก ของแต่ละบุคคล กระบวนทัศน์ไม่ใช่สมรรถนะตัดสินใจ เพราะสมรรถนะตัดสินใจ คือ เจตจำนง แต่เป็นสมรรถนะเข้าใจ และเชิญชวนให้เจตจำนงตัดสินใจ แบ่งออกเป็น 5 กระบวนทัศน์ (Boonchuea, 2018) ได้แก่ 1) กระบวนทัศน์ยุคดึกดำบรรพ์มองทุกอย่างว่ามาจากน้ำพระทัยของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื้องบน 2) กระบวนทัศน์ยุคโบราณมองทุกอย่างว่าโลกมีกฎเกณฑ์ มนุษย์จะได้ความสุขในโลกนี้ก็ด้วยรู้และทำตามกฎธรรมชาติอย่างเคร่งครัด 3) กระบวนทัศน์ยุคกลางมองทุกอย่างว่าเป็นทางไปสู่โลกหน้า ต้องอดทนและหมั่นทำความดี หลีกเลียงความชั่ว เพราะจะได้มีความสุขในโลกหน้าที่รออยู่ 4) กระบวนทัศน์นวยุคมองทุกอย่างว่าเป็นระบบเครือข่ายตามเกณฑ์วิทยาศาสตร์ เมื่อมีปัญหาก็ต้องเอาชนะปัญหาด้วยวิทยาศาสตร์เพื่อให้มีความสุขได้ในโลกนี้ ไม่ต้องรอโลกหน้า และ 5) กระบวนทัศน์หลังนวยุคไม่ยึดมั่นถือมั่นให้กฎหรือเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง และไม่ละทิ้งความรู้ใดเลย เน้นการมองทุกอย่างด้วยวิจารณญาณ มีการวิเคราะห์ ประเมินค่า และประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

หลักพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีประกอบด้วย 6 ประการ (Government Gazette, 1999) คือ หลักนิติธรรมการตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านี้ ซึ่งหลักคุณธรรม

หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตเป็นนิสัยประจำชาติ

โดยเทคนิควิธีและวิธีการทำงานที่แตกต่างหลากหลายตามความเคยชินของตัวเอง ยึดพฤติกรรมที่ตนเห็นว่าดีมาเป็นหลัก นักวิชาการพุทธศาสนา สนใจและตระหนักคุณค่าของการดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลว่าเป็นสิ่งดี มีประโยชน์ทั้งกับส่วนรวมและส่วนตน จึงได้เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจอย่างชาวพุทธเพื่อเป็นการประพฤติดีตามหลักศาสนาอีกด้วย บรรทัดฐานใหม่ของสังคมสารสนเทศเพื่อธรรมาภิบาลจะต้องคำนึงถึงความพอเพียงและการมีส่วนร่วมระดับฉันทามติของคนทั้งชาติจึงจะเกิดความยั่งยืน ประเทศจะต้องพัฒนาในการใช้สารสนเทศอย่างรู้เท่าทันและสร้างสรรค์ ประชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานปรัชญาที่ดีสำหรับการกำหนดบรรทัดฐานใหม่ ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและเท่าทันยุคดิจิทัลที่กำลังก้าวมาถึงกระบวนทัศน์หลังนวยุคสายกลางที่ทุกชีวิตมีคุณค่า (Harimtepathip, 2016)

ปรากฏการณ์นี้จึงทำให้เกิดการตีความด้วยการปกครองที่ดีในฐานะหน้าที่ของผู้ปกครอง จึงมีการส่งเสริมหลักธรรม เช่น หลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิธรรม อปริหานิยธรรม ไปแทนที่หลักธรรมาภิบาลสากล เรียกว่า ธรรมาภิบาลเชิงพุทธหรือพุทธธรรมาภิบาล บางฝ่ายก็นำหลักธรรมาภิบาลสากลมาเปรียบเทียบกับเพื่อหาชุดข้อธรรมที่เข้ากันได้แต่ละข้อ เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับธรรมาภิบาลแต่ละด้าน ทำให้มีความแตกต่างในจุดยืนของการตีความพุทธธรรมาภิบาลและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ต่างกัน ผู้วิจัยต้องการวิจัยทางปรัชญาถึงการปกครองที่ดีตามหลักพุทธปรัชญาและเป็นการปกครองที่ดีตามกระบวนทัศน์ของผู้คนในปัจจุบันเพื่อสะท้อนความเป็นพุทธธรรมาภิบาล การตัดสินใจเชิงคุณค่าและการประยุกต์ใช้ตามแนวทางกระบวนทัศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ วิจัยและวิธานพุทธธรรมาภิบาลตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปรัชญาโดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เน้นการคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์เพื่อตอบคำถามทางปรัชญาอย่างรัดกุม โดยมีกรอบมโนคติสำคัญ ได้แก่ ปรัชญากระบวนทัศน์ พุทธปรัชญา ธรรมาภิบาล และธรรมาภิบาลเชิงพุทธ ที่ผู้วิจัยเข้าถึงได้จนถึง 31 ธันวาคม พ.ศ.2563 ซึ่งศึกษาข้อมูลเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร รายงานการศาสนาของประเทศต่าง ๆ ผลการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสำรวจสภาพความเป็นจริง จากอดีตและปัจจุบัน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัลจากฐานข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ ใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา ได้แก่ วิชาวิธีของโสกราตีส (Socrates' dialectics) เพื่อแลกเปลี่ยนเหตุผลระหว่างสองฝ่ายคือฝ่ายกระบวน

ทัศน์ปรัชญานวยุคและฝ่ายกระบวนทัศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง กระบวนการคิดไตร่ตรอง (reflexive process, Morrow, and Brown, 1994) เพื่อแสดงเหตุผลเชิงวิพากษ์ ประเมินคุณค่าและการประยุกต์ใช้ และการตีความเชิงปรัชญาของกาดาเมอร์ (Gadamer's philosophical hermeneutics) ตามทฤษฎีการหลอมรวมขอบฟ้า (fusion of horizons) เพื่อสรรหาแนวคิดร่วมมาเพิ่มความเข้าใจและอธิบายความหมายได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ภาษาวินิจฉัยโดยแสดงคู่ตรงข้ามเมื่อวิเคราะห์วิพากษ์ วิชาน และการวิเคราะห์ตามปรัชญาของกาดาเมอร์ ทำให้พบแนวคิดวิเคราะห์กระบวนทัศน์ปรัชญานวยุคสายกลาง ซึ่งย่อมมีความเชื่อมั่นว่า พุทธธรรมาภิบาลเป็นการปกครองที่ดีตามกระบวนทัศน์นวยุคสายกลาง เป็นหลักเกณฑ์ปกครองเพื่อความสงบเรียบร้อยของหมู่คณะ จึงเน้นปฏิบัติตามหลักการ โดยการออกเป็นกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ บนหลักการสากลที่สามารถแสดงได้เป็นรูปธรรม โดยมีเหตุผลว่า

1) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการเชิงกฎ การกำหนดธรรมาภิบาลเป็นหลักการไว้เพียงอย่างเดียวย่อมไม่อาจแสดงผลของหลักการได้ จะต้องปรับปรุงระบบการทำงานของทุกภาคส่วนให้สอดคล้องประสานกันกับหลักการนี้ ระบบการทำงานที่ตรงไปตรงมาตามกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมาย ทุกหน่วยงานมีเป้าหมายสอดคล้องกัน มีกระบวนการที่โปร่งใส ทุกขั้นตอนมีผู้รับผิดชอบ (Wattanachai, 2003) ก็ย่อมทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี นั่นคือ เกิดประสิทธิผลของงานต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ภาพรวมของสังคมก็จะดีขึ้น ประเทศชาติก็จะเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

2) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการเชิงคุณธรรม เป็นหลักการที่ดีเชิงศีลธรรมพื้นฐาน (Basic moral good governance) สำหรับการปกครองที่ดี (Barua, and Barua, 2019) ในการปฏิบัติจึงต้องเป็นการปฏิบัติที่มีจุดร่วมทางความคิด เป็นคุณธรรมประจำใจที่จะต้องตระหนักถึง ย้ำเตือนตัวเอง ในทุกการกระทำและทุกขั้นตอนที่จะกำหนดและอำนวยความสะดวกให้เป็นไป และเมื่อเป็นคุณธรรม จึงต้องมีการส่งเสริมอบรมอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมธรรมาภิบาลก็เท่ากับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของสังคม หากผู้ฝ่าฝืนคุณธรรมอันดีอย่างร้ายแรงก็ย่อมจะต้องมีบทลงโทษ ซึ่งก็เป็นไปตามหลักนิติธรรม มิใช่เพียงตามตัวบทกฎหมาย แต่ยังต้องเป็นความยุติธรรมในสังคมด้วย และ

3) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการกระทำตามข้อธรรมในพระพุทธศาสนาตามปกครอง โดยตีความได้หลายนัย เช่น ธรรมาภิบาลเป็นหลักการปกครองโดยธรรมของพระมหากษัตริย์ในสมัยก่อน เรียกว่า ทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ โดยมีธรรมะข้ออื่นๆ เป็นองค์ประกอบอีกมาก (Phra Nopasin Sutthajitto, 2019) หลักพุทธธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักธรรมะที่มีลักษณะเนื้อหาไปในทิศทางด้านบริหารจัดการ การปกครอง การสร้างมนุษยสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม (Phramaha Kraiwan Chintattiyo et al. 2017) ธรรมาภิบาลเป็นการปกครองที่มุ่งเน้นหลักการในการทำงาน ยึดหลักธรรมมาเป็นหลักในการบริหารงาน (Phrakru Parat Tharanuwat (Suthep), (2018) ซึ่งในทางปรัชญามีทรรศนะว่า การปกครองและการหลุดพ้นไม่สามารถแยกจากกันได้ โดยมีพระสูตรสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ อัครคณฺยสูตรเพื่อให้เห็นถึงเรื่องสัญญาประชาคมเนื่องจาก

มีความไม่เท่าเทียมกันอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากความเป็นจริงของชีวิต จักรวรรดิวัตรที่เน้นเรื่องธรรมชาติของความถูกต้องทางการปกครอง รวมถึงการปกครองตนเองโดยธรรม (Moore, 2015)

เมื่อวิเคราะห์ประเมินค่าแต่ละประเด็นที่แจกแจงออกมาและวิธาน คือการประยุกต์ใช้ เป็นการลงมือทำการอย่างมีวิธีโดยเลือกเอา เฉพาะที่เห็นว่าจะเป็นคุณมาใช้ตามเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นตรงกันข้ามจึงขอโต้แย้งว่า กระแสดังกล่าวมาจากกระบวนทัศน์ปรัชญานวยุค (Modern Philosophical Paradigm) จึงมีการเน้นในความเป็นกฎ เป็นเกณฑ์ เป็นข้อคุณธรรม แม้จะแสดงเหตุผลได้อย่างสมเหตุสมผล แต่เหตุผลดังกล่าวย่อมยังมีจุดอ่อน ดังนี้

1) ธรรมาภิบาลที่ได้มีการให้ความหมายและการจำแนกองค์ประกอบออกเป็นด้านต่างๆ ล้วนถูกทำให้เป็นกฎ เป็นระเบียบการ เป็นวิธีปฏิบัติ ซึ่งเป็นความนิยมของชาวนิตินิยม (Legalism) ด้วยเชื่อว่า การปกครองที่ยุติธรรมต้องดำเนินไปด้วยกฎหมาย บังคับใช้กับทุกฝ่าย ไม่เลือกปฏิบัติ ธรรมาภิบาลได้ถูกส่งเสริมในฐานะการสั่งการของผู้ปกครองจึงได้กลายเป็นกฎ ซึ่งบัญญัติโดยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย มุ่งหวังเพื่ออำนวยความสะดวกให้มนุษย์ดำเนินชีวิตได้ง่าย มีการจำแนกมาตราและรายละเอียด จากนั้น ก็มีการออกกฎหมายระดับต่างๆ รองรับกันไปเป็นชั้นๆ จนไปสู่ระเบียบการของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ แต่การแยกองค์ประกอบเป็นข้อๆ แม้จะดูเหมือนในความสัมพันธ์กับทุกข้อ แต่ในทางปฏิบัติการก็จะเน้นเฉพาะข้อที่ฝ่ายตนถนัด ส่วนข้ออื่นๆ ก็ทำไปตามระเบียบในระดับที่ไม่ถือว่าเป็นการละเว้นกระทำเท่านั้น จึงทำให้เกิดการทำไปเป็นส่วนๆ ขาดการมองเป็นภาพรวม ไม่เห็นความเป็นแบบแผนภาพใหญ่ จึงไม่เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยิ่งการปกครองส่งเสริมการกระจายอำนาจ ทำให้การอำนวยการและการกำกับดูแลมีความหละหลวมได้ง่าย การเมืองท้องถิ่นก็ยิ่งทำให้การปฏิบัติเป็นไปตามสะดวก ขาดความรู้ในระดับวิชาการ จึงยังไม่เกิดธรรมาภิบาล

2) ธรรมาภิบาลในฐานะหลักคุณธรรมจึงต้องเน้นการต่อสู้กับคนเพื่อให้มีการเปลี่ยนความคิด (Paradigm Shift) และยับยั้งกิเลสภายในตัวของตัวผู้นำ ลูกน้องมิให้แสวงหาประโยชน์ส่วนตน เปียดเบียนผู้อื่น จนทำให้การทำงานไม่สำเร็จ การส่งเสริมศีลธรรมต้องใช้การอบรมแต่การอบรมตามแนวทางปรัชญานวยุคเน้นการให้เหตุผลและการชี้แจงประโยชน์ตามหลักประโยชน์นิยม จึงมิใช่การทำดีโดยเจตจิตสำนึกและเป็นไปได้ที่จะมีการอบรมคุณธรรมอย่างหลอกลวง ในฐานะ เป็นเครื่องมือของผู้ปกครองที่ลวงหลอกประชาชน เป็นการสร้างภาพครอบงำประชาชนเอาไว้ในอยู่ในระบบศีลธรรมอย่างทาส แต่ผู้ปกครองกับใช้ศีลธรรมอย่างนาย และนั่นย่อมทำให้เจตจำนงของแต่ละคนล้วนมีติดบอด ไม่มีความสว่างทางปัญญา จึงไม่ได้แสดงสมรรถภาพคิดได้ตัดสินใจเลือกกระทำโดยผ่านการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณที่จะประพฤติดีได้โดยเสรีและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองได้ (Bauman, 1996) และ

3) ธรรมาภิบาลเชิงพุทธที่ได้ตีความว่าเป็นการกระทำดีตามข้อธรรมด้านปกครองในพระพุทธศาสนา ได้ขีดวงจำกัดไปตามปรัชญาการเมืองที่เน้นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง จึงทำให้เน้นคุณธรรมของผู้ปกครองด้วยทศพิธราชธรรม และหน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักราชสังคหวัตถุและจักรวรรดิวัตร โดยเมื่อผู้ปกครองดี บ้านเมืองย่อมร่มเย็นเป็นสุข หากแต่ในปัจจุบัน ผู้ปกครองบ้านเมืองมีการสลับปรับเปลี่ยนไปตามระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการก็มีการโยกย้ายตำแหน่งหน้าที่ มีปัจจัยจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุขของผู้คน การบริหารจัดการให้คนอยู่ดีมีสุขจึงไม่ใช่หน้าที่ฝ่ายเดียวของผู้ปกครอง แต่ควรให้ฝ่ายประชาชนได้ลง

เมื่อกระทำการด้วยตัวเอง การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงเป็นเรื่องของแต่ละคนด้วย ธรรมภิบาลจึงเน้นการบริหาร ตน บริหารคน บริหารงาน และบริหารองค์กรโดยนำเอาหลักปรัชญา หลักธรรมคำสอนของศาสนาต่าง ๆ และ หลักวิชาการต่าง ๆ มาบูรณาการร่วมกันได้ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เปิดกว้างและ หลากหลาย (Kaenkaew, and Boonjua, 2018)

ผู้วิจัยจึงเสนอการตีความพุทธธรรมภิบาลในระดับปรัชญาบริสุทธิ์ลงไปสู่ความเป็นจริง เพื่อให้เข้าใจ ถึงภาวะเป็นอยู่ (Being) ว่ามีลักษณะอย่างไร สามารถอธิบายได้อย่างไร ดังนี้

ในเชิงศัพท์ ธรรมภิบาล มาจาก good Governance จึงสามารถตีความตามศัพท์ ได้ 2 นัยตาม ภาษาและบริบท ได้แก่

หลักธรรมภิบาล Good Governance มีความหมายว่า Law of Governance คือ กฎหรือหลัก ปกครอง ตรงกับภาษาบาลีว่า Dhammappasasana (Barua, and Barua, 2019) ซึ่งแปลไทยได้ว่า ธรรม ประศาสน์ คือ นโยบายอันเป็นธรรม

ธรรมภิบาล มาจากคำว่า ธรรมะ แปลว่าความถูกต้องดีงาม และ ภิบาล แปลว่า การปกครองหรือ การปกปักรักษา ธรรมภิบาลจึงแปลว่า การปกครองที่ยึดถือความถูกต้องดีงาม

ในเชิงบริบท พุทธปรัชญาเถรวาทมองปัญหาของมนุษย์เป็นศูนย์กลาง พุทธศาสนามองเห็นความ เปลี่ยนแปลงที่ไม่จีรังยั่งยืนในสรรพสิ่งทั้งหลาย ทรงมองสรรพสิ่งทั้งที่เป็นรูปและนามว่าเป็นกระบวนการ ทางด้านพลวัต ชีวิตไม่มีอะไรเลยนอกจากเป็นเพียงวัฏจักรแห่งการเกิดดับ บนหลักปฏิสมปบาท อันเป็นเพียง กระแสแห่งภพและชาติที่เป็นอนิจจังตามหลักไตรลักษณ์ แต่มีกฎของการเวียนวนในวัฏฏสงสารและมีกฎของ โลก ดังนั้น โลก เมือง สังคม ล้วนเป็นสมมติ ไม่เที่ยง ไม่ดำรงอยู่อยู่ตลอดไป เพียงดำรงอยู่ได้ตามเหตุปัจจัย หากมีเหตุปัจจัยบริบูรณ์ก็ดำรงอยู่ เหตุการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นและปรากฏในโลกที่เรารับรู้ได้หรือจากที่ ใดๆ ก็ตามย่อมเกิดจากเหตุ ดังนั้น ปรากฏการณ์ต่างๆ จึงอยู่ภายใต้กฎแห่งเหตุปัจจัยด้วยกันทั้งสิ้นเพราะสรรพ สิ่งทั้งหลายโดยตัวของมันเองเป็นสังขตธรรม ไม่มีสิ่งใดที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ ในส่วนนี้ จึงมองได้ ว่า โลก เมือง สังคม มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีความเกี่ยวเนื่องและดำเนินไปทีละต่อเนื่องกันไป เพื่อให้ดำรง อยู่ได้ด้วยธรรม ประกอบด้วยธรรม ความยาวนานของโลก เมือง สังคม จะเป็นประโยชน์ก็ต่อเมื่อเป็นไปเพื่อ ประโยชน์แก่ผู้คน แก่โลก มิใช่เพื่อสะสมหรือเป็นเครื่องยังกิเลสแก่บุคคลใด บุคคลหนึ่ง หรือ หมู่ชนใด หมู่ชน หนึ่ง โลก เมือง สังคม จึงจะดำรงอยู่ได้ด้วยธรรม และอภิบาลดูแลสรรพชีวิตและสรรพสิ่งไปตามเหตุปัจจัย ในทางเจริญ ไม่ใช่ในทางเสื่อม จึงจะเป็นธรรมภิบาล เมื่อพิจารณาการตีความตามศัพท์ได้ดังข้างต้นและบริบท เชิงพระพุทธศาสนาเช่นนี้ ธรรมภิบาลจึงเป็นทั้งหลักการเชิงกฎและเชิงคุณธรรมในการปกครอง จึงย่อมต้อง พ่วงไปยังข้อธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง การดำรงหมู่คณะ และการยังงานให้สำเร็จด้วยดี นั่นคือ มีผู้ทำ หน้าที่ปกครองโดยเป็นตัวแทนของสมาชิกของทั้งชุมชนนั้น มีหลักการ วิธีการและระบบต่าง ๆ ที่จะประกันใน สิทธิของสมาชิกของชุมชน ประชาชนและสังกัดกันอำนาจของรัฐ แม้แต่พระเจ้าจักรพรรดิซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่มี อำนาจมากที่สุดในโลก ก็ไม่สามารถละเมิดหลักการนี้ได้ นั่นคือ การปกครองโดยกฎ ผู้นำไม่มีอำนาจหรือไม่มี สิทธิที่จะทำอะไรเกินเลยกฎ (กฎหมาย) อีกทั้ง รัฐไม่สามารถละเมิดประเพณี ศีลธรรม จารีต พิธีกรรม บรรทัด ฐาน ค่านิยม และศาสนา พระพุทธศาสนาไม่ได้แนะนำให้ใช้มาตรการทางเศรษฐกิจหรือการเมืองที่จะสร้าง

ความเสื่อมเสียให้แก่ศีลธรรม รัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องลงโทษผู้ที่ละเมิดหลักการทางศีลธรรม ตัวอย่างสังคมอุดมคติ คือ ชุมชนสงฆ์ เมื่อเป็นสังคมสงฆ์ขึ้นมาแล้ว สังคมสงฆ์ตามพระธรรมวินัยนั้น พระสงฆ์เสมอกัน การแสดงความเคารพต่อกันถืออาวุโสทางพรรษา แต่ก็มีกรยกย่องให้มีบทบาทสำคัญ เมื่อมีข้อวิพากษ์จากชนหมู่อื่น จึงได้มีการบัญญัติพระวินัยเป็นกฎให้ละเว้นเพื่อเป็นกรอบความประพฤติภายใต้พระธรรมวินัย หมายความว่า พระทุกรูปดำรงตนด้วยดีได้ตามพระธรรมวินัย และเมื่อประพฤติผิดพระธรรมวินัยก็ได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคภายใต้แนวทางเดียวกัน

เมื่อพิจารณาจากธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น อัครัญสูตร ทศพิธราชธรรม 10 ราชสังคหวัตถุ 4 จักรพรรดิวัตร 5 สาราณียธรรม 6 อปริหานิยธรรม 7 สปปายะ 7 และธรรมธรรมพื้นฐานแห่งชนในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นด้วยความเรียบร้อย มีความสงบสุข เกิดศานติสุข ได้แก่ ศีล 5 ประกอบกับหลักปรัชญา กระบวนทัศน์หลังนวยุคสายกลางที่มี มโนคติสำคัญคือ มนุษย์มีกายและจิต เป็นความเป็นจริงสองอย่าง จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว แต่จิตมุ่งพัฒนาตนเองให้สว่าง ในขณะที่กายก็พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการพัฒนาองค์รวม คือ กาย ใจและจิต และมนุษย์มีสัญญาตญาณปัญญา (Boonchuea, 2018) ที่จะใช้สมรรถภาพคิดกระทำการคิดเรียนรู้และมีกระบวนการทางปัญญาเพื่อความสุขตามสัญญาตญาณ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อศึกษาและเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาโดยมุ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและผู้อื่น จึงนำไปสู่การตีความใหม่ได้ว่า “พุทธธรรมาภิบาลตามหลักกระบวนทัศน์หลังนวยุคสายกลางเป็นภาวะแห่งการอภิบาลโลกเพื่อให้โลกดำเนินไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยผู้ปกครอง ผ่านหลักการปกครอง เพื่ออภิบาลชุมชนที่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน”

อภิปรายผลการวิจัย

การตีความพุทธธรรมาภิบาลด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลางย่อมทำให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน (Clear and Distinct) คือ เข้าใจได้อย่างถูกต้อง ตรงตามธรรมและไม่เกิดข้อกังขาเชิงตรรกะอีก ซึ่ง Phra Maha Patan Prichano (2015) กล่าวว่าจิตกับกายในทัศนะเดส์การ์ตส์ จิตคือสารที่เป็นนามธรรมได้แก่ความคิดหรือจิตสาร กายคือวัตถุสารเป็นสารที่เป็นรูปธรรม สารจิตเป็นสิ่งที่ไม่มีน้ำหนักและไม่สามารถแบ่งแยกได้ ในขณะที่วัตถุสาร (กาย) เป็นสิ่งที่กินที่ มีน้ำหนักและแยกย่อยได้ และไม่มีสามัญสำนึก เดส์การ์ตส์เชื่อว่า จิตกับกายต่างก็เป็นสิ่งที่มาจากการสร้างของพระเจ้าและแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของพุทธธรรมาภิบาลและข้อธรรมที่คัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แสดงไว้ว่าพระพุทธองค์และเหล่าสาวกของพระพุทธองค์นั้นล้วนใช้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนของการหลักการ แนวการปฏิบัติและในส่วนของการนำไปแก้ปัญหาหรือการพัฒนาในเรื่องต่างๆ ดังนั้น พุทธธรรมาภิบาลจึงดำเนินไปด้วยปัญญา ซึ่งย่อมจะมีพลังแห่งหลังนวยุคแสดงผ่านการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่ได้สร้างประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น มีพลังปรับตัวเพื่อแก้ปัญหา ใช้วิจารณ์ญาณตามกระบวนทัศน์หลังนวยุคในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนของการวิเคราะห์และการประเมินค่าเป็นส่วนสำคัญ เมื่อปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการปฏิบัตินั้น มีพลังร่วมมือกันในธำรงสรรพสิ่งตามความเป็นจริง อันเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อให้สิ่งดี สิ่งมีประโยชน์ สิ่งที่ปราชญ์สรรเสริญ ได้ถูกเผยแผ่ และมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนร่วมกัน มีพลังแสวงหาอย่างพอเพียงจนเข้าถึง

คำสอนศาสนาได้ ทำให้เจริญในการประพฤติพรหมจรรย์ ฝึกฝนความสามารถที่ทำให้เกิดการสำรวมและความสงบทางจิตใจ การมีสมาธิ รวมถึงการพิจารณาและการรู้เงื่อนไขและความเกี่ยวข้องของเหตุและผล ย่อมทำให้เจริญในทางปัญญาทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเห็นว่าจิตเป็นสารที่อิสระ เป็นอัตตา เป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงและไม่ขึ้นอยู่กับกาย กายกับจิตจะเป็นอิสระต่อกัน แต่จิตในพุทธปรัชญาเป็นอนัตตา ไม่มีตัวตนเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามเหตุปัจจัยตามหลักปัจจุสมุปบาท กลุ่มพวกนวยุค (Modernist) เชื่อว่า ความเสมอภาค คือ การลดความไม่เสมอภาคให้น้อยลง หรือการให้การศึกษาแก่มวลชนเพื่อลดช่องว่างในสังคมเพื่อลดช่องว่างในสังคม (เหมือนดังที่รุสโซ มาร์กซ์ มิลล์ เป็นต้น เคยทำมาแล้วในอดีต) แต่การกระทำเช่นนี้กลับเป็นการตอกย้ำตรรกะของครูที่เชื่อว่าตนเองสามารถปิดช่องว่างระหว่างการรู้กับการไม่รู้ได้ (Rancière, 2000) และเชื่อว่าครูมีอำนาจเหนือกว่านักเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากจากวิจัย

เมื่อมีความเข้าใจในพุทธธรรมาภิบาลอย่างชัดเจน ย่อมนำไปสู่ศักยภาพในการถ่ายทอดและการเสริมสร้างจิตสำนึกพุทธธรรมาภิบาล อันเป็นหลักการและแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมการปกครองที่ดี เน้นการอภิบาลโลกเพื่อให้โลกดำเนินไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต บนแนวคิดที่ว่า โลกมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนไป มีโลกทัศน์บนความคิด ความเชื่อและกระบวนทัศน์เฉพาะตน นำไปสู่การคิดการตัดสินใจที่แตกต่างกัน การอภิบาลโลก จึงเป็นการปกป้องรักษาคนเหล่านี้ทั้งหมดให้อยู่ร่วมกันได้บนความหลากหลาย มีความเป็นพหุสังคม พหุวัฒนธรรม พหุศาสนา บนหลักแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยความพอดีทางกาย วาจาและใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยมีผู้ปกครองที่ดำรงตนดี ทำหน้าที่ปกครองดูแลประชาชนผ่านหลักการปกครอง เพื่ออภิบาลหมู่ชนที่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐานให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและส่วนรวม โดยควรอบรมให้ประชาชนแต่ละคนพัฒนาตนเองให้มีความรู้และความสามารถในการเรื่องที่เกี่ยวข้องและใช้สมรรถภาพคิดของตนตัดสินใจเลือกประพฤติได้อย่างเหมาะสมด้วยตนเอง (Bauman, 1996) เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ มีวิเคราะห์ วิจัยและวิธานพุทธธรรมาภิบาลตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางผ่านการแสดงเหตุผลของแต่ละฝ่าย นำไปสู่ การตีความใหม่เพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่หากมีการศึกษาครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวิชาการทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอว่าควรมีการวิเคราะห์ ปรัชญา ปฏิบัติและปฏิเวธ แนวคิดพุทธธรรมาภิบาลเพื่อคุณภาพชีวิตชาวพุทธที่ดี

References

- Boonchuea, K. (2018). *Introduction to Philosophy and Ethics*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Barua, B.C., & Barua, N. (2019). *Buddhist approach to universal ethics through good governance: A study on ten royal virtues. Mindful leadership for sustainable peace*. Retrieved August 17, 2020, from [http://www.undv2019vietnam.com /Subtheme-01/en/14.pdf](http://www.undv2019vietnam.com/Subtheme-01/en/14.pdf).
- Bauman, Z. (1996). *Postmodern ethics*. Cambridge: Blackwell.
- Dowasat, P. (2017) Public Participation to Enhance the Good Governance of Local Authority Organization, *Journal of Graduate Studies*, 14(5), 215-224.
- Harimtepathip, M. (2016). The New Paradigm of the Information Society for Good Governance. *Buddhamagga*, 1(1), 22-34.
- Rancière, J. (2000). *Literature, Politics, Aesthetics: Approaches to Democratic Disagreement*. *Project MUSE Mission*, 29(2), 3-24.
- Kaenkaew, C., & Boonjua, K. (2018). Developing the quality of life according to the post-modern approach philosophy is true happiness. *Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)*, 16 (3), 473-483.
- Moore, M.J. (2015). Political theory in canonical Buddhism. *Philosophy east & west*, 65(1), 36-64.
- Phrakruparad Tharanuwat (Suthep) Deeyium. (2018). Synthesis of principles of good governance through Buddhism for organizational culture development. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya*, 5(3), 488-504.
- Phra Nopasin Sutthajitto. (2019). Management process according to the Buddhist good governance of Baan Ueaam Sub-District Administration Organization, Muang District, Lampang Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(4), 1007-1021.
- Phra Maha Kraiwan Chintattiyo, et al. (2017). Management of business organizations according to Buddhism. Good governance. *Journal of Maharajit Buddhist Studies*, 2(1), 61-72.
- Phra Maha Patanprichano (2015). A comparative study of the concept of mind and body. In Theravada Buddhism and the philosophy of René Descartes. *Dhammathas Academic Journal*, 15(3), 37-46

- Government Gazette*. (1999). Regulation of the Office of the Prime Minister on the Creation of a Good Government and Social Affairs Administrative System, B.E. 2542. p. 24-31.
- The Secretariat of the House of Representatives Constitution of the Kingdom of Thailand (2007). Bangkok: Publisher Secretariat of the House of Representatives.
- Wattanachai, K. (2003). *Good governance and corruption in Thai society*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

**การเสริมสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแล
การแข่งขันในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร***
**The Encouragement of Cooperation in Regulating
Competition in the Information Society**

¹สาธิตา วิมลคุณารักษ์, นิสิต อินทมน, ธีรเดช มโนลีหกุล, วรณวิภา เมืองง้า,
ภาณุมาศ ชัดเจนงาม, สันตัต ทองรินทร์, สมบัติ พันธุวิเศษ และ อัครชัย นรบิน

¹Sathita Wimonkunararak, Nisit Intamano, Theradej Manoleehagul, Wanwipa Muangtum,
Panumas Kudngaongarm, Santat Thongrin, Sumbat Pantavisid and Aukkan Norabin

¹มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

¹Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sathitawimonkunararak@gmail.com

บทคัดย่อ

พัฒนาการทางเทคโนโลยีและรูปแบบการประกอบธุรกิจใหม่ส่งผลต่อการกำกับดูแลการแข่งขันมากขึ้น ธุรกิจที่เกิดขึ้นใหม่มีความซับซ้อนและไม่มีความชัดเจนว่าอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานใดเพราะมีการรวมการบริการหลายอย่างเข้าไว้ด้วยกัน ปัญหาเหล่านี้สร้างความท้าทายต่อหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันมากขึ้น บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมาย อำนาจหน้าที่ โครงสร้าง มาตรการกำกับดูแลและแนวทางความร่วมมือในด้านการกำกับดูแลการแข่งขัน เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันขององค์กรกำกับดูแลการแข่งขันและองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการกำกับดูแลการแข่งขัน เพื่อทราบถึงแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยโครงการวิจัยนี้เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การจัดประชุมกลุ่มย่อยและสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันทั้ง 7 หน่วยงาน ผู้แทนจากผู้ประกอบการโทรทัศน์และนักวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลของไทยและต่างประเทศที่แตกต่าง คือ หน่วยงานกำกับดูแลของต่างประเทศมีการทำความตกลงร่วมมือกันในการทำงานเชิงบูรณาการ และเป็นระบบ มีกฎเกณฑ์ ขั้นตอน กระบวนการทำงาน และกำหนดกรอบระยะเวลาในการปฏิบัติพร้อมทั้งมีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนมากกว่ากรณีของประเทศไทย ดังนั้นไทยจึงควรยกระดับความร่วมมือทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการกำกับดูแลการแข่งขันและการบังคับใช้กฎหมาย โดยแนวทาง

เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย คือ การทำ MOU ระหว่างหน่วยงาน การตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ การสร้างเวทีและการสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขัน

คำสำคัญ: ความร่วมมือ; การกำกับดูแล; หน่วยงานกำกับดูแล; เครือข่ายระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขัน

Abstract

Technology advancement, new business models gradually affect competition regulation. Some new businesses are uncertain whether to be regulated by which regulators because of their complex integrated services. Regulating competition among the rapid change of business environment is a challenge for regulators. This research article aims to study legislations, powers and duties, organization structures regulating measures and competition cooperation among regulators, comparative analysis of competition cooperation between competition regulators and competition regulators in broadcasting, study and analyze problems and challenges occurred for regulating competition and find practical and effective ways to encourage cooperation in regulating competition among relevant authorities in Thailand. This research project is a qualitative research composing of documentary research, focus group and hearing, which composed of representatives from 7 competition regulators, broadcasting business operators and academics.

The study found that there are differences between cooperation issues among Thai regulators and those of foreign regulators. The cooperation between foreign regulators is workforce integration with the more systematic rules, procedures, working process, clearer timeframe and more practical implementation of working plan comparing to cooperation between Thai regulators. Therefore, the informal and formal cooperation between regulators should be enhanced in Thailand to create more efficient monitoring and law enforcement. The appropriate measure to enhance cooperation is conducting MOU between regulators and ad hoc committees and creating forum and competition network.

Keywords: Cooperation; Regulation; Regulator; Competition Regulatory Network

บทนำ

ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงของการแข่งขันในการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนได้รับผลกระทบโดยตรงจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัลและทำให้โลกก้าวสู่ยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร

การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีส่งผลให้มีรูปแบบการประกอบธุรกิจใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะธุรกิจออนไลน์ ซึ่งคนส่วนใหญ่ได้หันมาใช้เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้นจนอาจเกิดฐานชีวิตใหม่ (New Normal) ซึ่งในบางกรณีลักษณะธุรกิจที่เกิดขึ้นใหม่นั้นมีความซับซ้อน และไม่มีความชัดเจนว่าอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานใด ซึ่งในประเด็นดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อการกำกับดูแลการแข่งขันและการบังคับใช้กฎหมาย สร้างความท้าทายต่อหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันมากยิ่งขึ้น เพราะเพียงหน่วยงานเดียวอาจไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ หากปราศจากความร่วมมือจากหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยในประเทศไทยมีหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันทั้งหมด 7 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ธนาครแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน โดยหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันทั้ง 7 หน่วยงานนี้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการแข่งขันและบังคับใช้กฎหมายในแต่ละภาคธุรกิจตามที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ การปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงต้องกำกับดูแลการแข่งขันให้สอดคล้องกับนโยบายการแข่งขันทางการค้าของรัฐบาล ซึ่งมุ่งก่อให้เกิดการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม สร้างความสามารถในการแข่งขันในภาคธุรกิจต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564 และตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งมุ่งทำให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการทุกระดับและทุกประเภทมีความสามารถในการแข่งขัน รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐพึงต้องตรวจสอบปัญหา ความท้าทาย ช่องว่าง ความทับซ้อนในการปฏิบัติงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันหลายหน่วยงานพร้อมทั้งปรับภารกิจและพันธกิจของหน่วยงานให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติในเชิงบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแลการแข่งขันให้สอดคล้องกับรูปแบบการประกอบธุรกิจใหม่ๆในยุคดิจิทัลและสังคมข้อมูลข่าวสาร (GOV.UK, 2019)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมาย อำนาจหน้าที่ โครงสร้างองค์กร และมาตรการกำกับดูแลการแข่งขันและแนวทางความร่วมมือในด้านการกำกับดูแลการแข่งขัน
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันขององค์กรกำกับดูแลการแข่งขันและองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการกำกับดูแลการแข่งขันของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการแข่งขันในประเทศไทย
4. เพื่อทราบถึงแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้โครงการวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary research) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยทำการศึกษาจากทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย กฎหมาย ประกาศและระเบียบคำพิพากษาต่าง ๆ รวมถึงนโยบายของหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันของประเทศไทยและจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย ตำรากฎหมาย รายงานการวิจัย บทความ เอกสารการสัมมนา ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เมื่อได้ข้อมูลของประเทศไทยแล้วนำมาทำการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลกับต่างประเทศจำนวน 5 ประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ และมาเลเซีย เพราะประเทศเหล่านี้เป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าในด้านการกำกับดูแลการแข่งขันโดยเป็นตัวแทนของประเทศที่พัฒนาแล้วในภูมิภาคต่างๆและประเทศอาเซียน

ขั้นตอนที่ 2 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การวิจัยนี้มีการดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยโดยการจัดการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 2 ครั้ง เพื่อนำเสนอประเด็นหัวข้อการศึกษาและรับฟังความคิดเห็นในทางปฏิบัติจากผู้แทนหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันที่เกี่ยวข้องทั้ง 7 หน่วยงาน ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ซึ่งเพราะเป็นหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมถึงบุคลากรจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้แทนจากสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย

ขั้นตอนที่ 3 การประชุมรับฟังความเห็น (Hearing) จำนวน 1 ครั้ง โดยมีผู้แทนจากผู้แทนหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันที่เกี่ยวข้องทั้ง 7 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวิจัย ผู้ประกอบกิจการโทรทัศน์ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานข้างต้น และนักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้

การประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมรับฟังความเห็นจะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการกำกับดูแลการแข่งขันของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการแข่งขันในประเทศไทยและเพื่อทราบความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษากฎหมาย อำนาจหน้าที่ โครงสร้างองค์กร และมาตรการกำกับดูแลการแข่งขันและแนวทางความร่วมมือในด้านการกำกับดูแลการแข่งขัน

สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า (OTCC) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการแข่งขัน ยกเว้นธุรกิจที่มีกฎหมายบัญญัติเฉพาะให้มีการกำกับดูแลการแข่งขันโดยหน่วยงานอื่น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 โดยกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการแข่งขัน คือ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 และประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการแข่งขัน

อำนาจหน้าที่ จากบทบัญญัติมาตรา 29 พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 อำนาจหน้าที่ของ OTCC สามารถจำแนกอำนาจหน้าที่ได้เป็น 2 กลุ่มได้ดังต่อไปนี้

1. อำนาจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับการกำกับการแข่งขันโดยตรง ได้แก่ การติดตามพฤติกรรมของผู้ประกอบธุรกิจที่อาจก่อให้เกิดการฝ่าฝืนกฎหมายนี้ การศึกษาวิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับสินค้า การบริการ การรับเรื่องร้องเรียนที่บุคคลใดอ้างว่าได้มีการฝ่าฝืนกฎหมาย และดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนากำกับดูแลการประกอบธุรกิจ

2. อำนาจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือกับภายนอก คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูล ร่วมดำเนินการในการเจรจา ทำความตกลงและร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานในประเทศและต่างประเทศในกิจการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสำนักงาน รวมถึงจัดให้มีหรือให้ความร่วมมือกับองค์กรอื่นในการศึกษาอบรมและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าประสานงานและให้ความร่วมมือกับส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย

โครงสร้างองค์กร การกำกับดูแลการแข่งขันเป็นอำนาจของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าโดยมีกรรมการจำนวน 7 คน ประกอบไปด้วยประธาน รองประธาน และกรรมการ 5 คน ส่วนของ สชค. นั้นเป็นหน่วยงานธุรการของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า มีเลขานุการเป็นหัวหน้าสำนักงาน

ความร่วมมือกับหน่วยงานภายในประเทศ สชค. ได้มีการผลักดันโครงการความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันโดยร่วมมือกับหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันในภาคส่วนต่างๆ ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ผ่านทางการอบรม การสัมมนาร่วมกันและการวางแผนสำหรับการลงนาม MOU ระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณหรือกฎหมายอื่น ปฏิบัติหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติโดยยึดแนวทางกำกับดูแลการแข่งขันที่เสรี เป็นธรรม และไม่ให้เกิดการผูกขาดในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม โดยกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการแข่งขัน คือ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562, พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 2 พ.ศ. 2549 และประกาศ กสทช. ที่เกี่ยวข้องอีกหลายฉบับ

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลการแข่งขันของ กสทช. คือ การกำกับดูแลการแข่งขันโดยกำหนดมาตรการป้องกันมิให้มีการผูกขาด ลด หรือจำกัดการแข่งขัน การควบคุม การครอบสิทธิข้ามสื่อหรือการครอบงำกิจการในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม การจัดสรรคลื่นความถี่ตาม

แผนแม่บท การพิจารณาอนุญาตและกำกับดูแลการใช้คลื่นความถี่และเครื่องวิทยุคมนาคม การพิจารณาอนุญาตและกำกับดูแลการประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม

โครงสร้างองค์กร จากพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม 2560 .ศ.พ (2 ฉบับที่) (แก้ไขเพิ่มเติม) มาตรา 6 กำหนดให้ กสทช. มีกรรมการจำนวน 7 คน โดยสำนักงาน กสทช. ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการให้กับ กสทช. มีเลขาธิการเป็นหัวหน้าสำนักงานฯ และมีรองเลขาธิการจำนวน 4 คน ให้กับ กสทช.

ความร่วมมือกับหน่วยงานภายในประเทศ สำนักงาน กสทช. ได้มีการประสานภายในเพื่อหาหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแล กับหน่วยงานต่างๆ เช่น OTCC นอกจากนี้ สำนักงาน กสทช. มีการทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอื่นๆ อาทิ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักข่าวกรองแห่งชาติ

สหราชอาณาจักร

องค์กรบังคับใช้กฎหมายและกำกับดูแลการแข่งขันในสหราชอาณาจักร หน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันและตลาดของสหราชอาณาจักร Competition & Markets Authority หรือ (CMA เป็นองค์กรของรัฐประเภทที่ไม่เป็นกระทรวง จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย Enterprise and Regulatory Reform Act 2013 ด้วยเจตจำนงในการจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจในการปฏิรูประบบการแข่งขันและการคุ้มครองผู้บริโภคแบบครบวงจร โดยโครงสร้างองค์กรของ CMA อยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการ

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Competition Act 1998, Enterprise and Regulatory Reform Act 2013 (ERRA13), Enterprise Act 2002 และ Consumer Protection from Unfair Trading Regulations 2008

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลและส่งเสริมการแข่งขันทาง คือ การตรวจสอบการควบรวมธุรกิจที่อาจมีผลเป็นการจำกัดการแข่งขัน การวิเคราะห์ตลาดที่อาจมีปัญหาด้านการแข่งขันและปัญหาที่กระทบผู้บริโภค การบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า และการประสานอำนาจกับองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันในภาคธุรกิจอื่น เพื่อประโยชน์ในการบังคับใช้กฎหมาย (Competition and Markets Authority, 2019)

องค์กรกำกับดูแลการแข่งขันเฉพาะด้านในกิจการสื่อสาร และโทรคมนาคม Office of Communications หรือ Ofcom เป็นองค์กรอิสระที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลกิจการสื่อสาร โทรคมนาคมและสื่อในสหราชอาณาจักรเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการการสื่อสารที่ดี

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Communications Act 2003

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลการแข่งขันทาง คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมในกิจการสื่อสาร โทรคมนาคม กิจการโทรทัศน์ วิทยุ และบริการวิดิทัศน์ตามคำขอ การประเมินผลกระทบต่อการแข่งขันของบริการใหม่เพื่อสร้างหลักประกันในการแข่งขันที่เป็นธรรม การอนุญาตประกอบกิจการวิทยุและโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ การกำกับดูแลกิจการโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิกและโทรทัศน์ และการควบคุมราคาค่าเชื่อมต่อโครงข่าย (Office of Communications, 2019)

สรุปความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันของสหราชอาณาจักร กฎหมายได้ให้อำนาจ CMA ในการทำหน้าที่ประสานงานกับองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันในธุรกิจอื่นๆ ทำให้เกิดความคล่องตัวและสามารถร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ โดยทุกกลุ่มงานของ CMA จะต้องทำงานประสานกับองค์กรต่างๆ ในสหราชอาณาจักร ได้แก่ องค์กรที่กำกับดูแลการแข่งขันในธุรกิจเฉพาะ ตลอดจนองค์กรภาคเอกชน โดย CMA มีการทำความร่วมมือแบบทวิภาคีกับ Ofcom ซึ่งได้มีการจัดทำบันทึกความเข้าใจร่วมกันระหว่างทั้งสองหน่วยงานอย่างเป็นทางการ คือ Memorandum of understanding between the Competition and Markets Authority and the Office of Communications – concurrent competition powers ในเรื่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ที่ซ้อนทับกันพร้อมทั้งรายละเอียดของการร่วมมือกันและการทำงานร่วมกันในลักษณะที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายองค์กรกำกับดูแลการแข่งขัน คือ UK Competition Network หรือ UKCN ซึ่งเป็นเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นมาสำหรับองค์กรกำกับดูแลด้านการแข่งขัน คือ CMA และองค์กรกำกับดูแลด้านการแข่งขันเฉพาะด้านต่างๆ UK Sectoral Regulators โดยมีบทบาทในการส่งเสริมการแข่งขันให้มากยิ่งขึ้นในทุกๆ ภาคส่วนเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภค และป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่จำกัด ลด หรือต่อต้านการแข่งขันในธุรกิจที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรต่างๆ ที่เป็นสมาชิกของ UKCN (GOV.UK, 2019) ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบแนวทางความร่วมมือที่ดีในลักษณะการสร้างเครือข่ายและสามารถนำไปปรับใช้ในการยกระดับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันในประเทศไทยได้

สหรัฐอเมริกา

องค์กรบังคับใช้กฎหมายและกำกับดูแลการแข่งขัน องค์กรบังคับใช้กฎหมายป้องกันการผูกขาดในประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบไปด้วย 2 หน่วยงานหลัก คือ Federal Trade Commission หรือ FTC เป็นคณะกรรมการอิสระและองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ และกระทรวงยุติธรรม (Department of Justice หรือ DOJ) เป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่มีกองต่อต้านการผูกขาด (Antitrust Division) รับผิดชอบโดยตรงและมีบทบาทหน้าที่หลักในการตรวจสอบ สืบสวน สอบสวนและดำเนินคดีอาญากับผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายการแข่งขันในลักษณะที่ร้ายแรง และดำเนินกระบวนการในทางแพ่งเมื่อมีความเกี่ยวเนื่องเฉพาะในกรณีที่ยุติไว้กฎหมาย (Katrina, and Caitlin, 2015)

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Sherman Act 1890, Clayton Act 1914, Federal Trade Commission Act) FTC Act 1914, Robinson-Patman Act of 1936 และ Antitrust Criminal Penalty Enhancement and Reform Act 2004

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลการแข่งขัน อำนาจหน้าที่ของ FTC ภายใต้ Federal Trade Commission Act 1914 คือ การบังคับใช้กฎหมายป้องกันการผูกขาดต่อวิธีการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม โดยครอบคลุมถึงการส่งเสริมการแข่งขันและการคุ้มครองผู้บริโภค ส่วนอำนาจหน้าที่ของ DOJ คือ การป้องกัน

และระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดการผูกขาดของภาคเอกชน ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมาย Sherman Act และ Clayton Act

องค์กรกำกับดูแลการแข่งขันเฉพาะด้านในกิจการสื่อสาร และโทรคมนาคม องค์กรกำกับดูแลกิจการสื่อสารและโทรคมนาคมของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ คณะกรรมการกลางกำกับดูแลกิจการสื่อสาร (The Federal Communications Commission หรือ (FCC เป็นหน่วยงานอิสระของรัฐ กำกับดูแลโดยรัฐสภาสหรัฐอเมริกา (US Department of Justice, 2013)

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Communications Act of 1934 และ Telecommunications Act 1996

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลและส่งเสริมการแข่งขัน คือ การกำกับดูแลการบริการในธุรกิจสื่อสารให้มีความเป็นธรรมและสมเหตุสมผล การกำกับดูแลให้มีสภาพการแข่งขันที่เหมาะสมเพื่อปฏิรูปการสื่อสารเพื่อเศรษฐกิจของประเทศ การออกกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการสื่อสารและโทรคมนาคมและการส่งเสริมการแข่งขัน นวัตกรรมและการลงทุนในบริการบรอดแบนด์ (Federal Communications Commission, 2019)

สรุปความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันของสหรัฐอเมริกา ในการกำกับดูแลการแข่งขันของสหรัฐอเมริกามีการประสานความร่วมมือกันทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งแบบทวิภาคีและแบบพหุภาคีระหว่างหน่วยงานกลางที่กำกับดูแลการแข่งขัน ได้แก่ FTC และ DOJ และหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันในธุรกิจเฉพาะด้าน ในรูปแบบการทำบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (MOU) เพื่อร่วมมือกันปฏิบัติงานและแก้ปัญหาอุปสรรคอันเนื่องมาจากอำนาจหน้าที่ที่ทับซ้อนกัน ช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขัน นอกจากนี้ยังมีการปรึกษาหารือระหว่างหน่วยงานในเรื่องของการควบคุมการควบรวมกิจการอีกด้วย (Alexander, Tony, and Robert, 2016)

เครือรัฐออสเตรเลีย

องค์กรบังคับใช้กฎหมายและกำกับดูแลการแข่งขัน Australian Competition and Consumer Commission หรือ ACCC เป็นองค์กรอิสระที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันและการค้าที่เป็นธรรมบนหลักการพื้นฐานของประโยชน์สูงสุดต่อผู้บริโภค ธุรกิจ และชุมชนต่างๆ ของประเทศ

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Competition and Consumer Act 2010

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลการแข่งขัน คือ การตรวจสอบการดำเนินการของผู้ประกอบธุรกิจ ตรวจสอบการฝ่าฝืนกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย การกำหนดมาตรการที่เป็นการป้องกันการกีดกันทางการค้า ให้คำแนะนำในเรื่องการควบรวมธุรกิจ

องค์กรกำกับดูแลการแข่งขันเฉพาะด้านในกิจการสื่อสาร และโทรคมนาคม Australian Communications and Media Authority หรือ ACMA เป็นองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันเฉพาะด้านในกิจการโทรคมนาคมและบริหารความถี่วิทยุ จัดตั้งขึ้นภายใต้การดูแลของรัฐบาลกลาง

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Telecommunications Act 1997, Telecommunications Act 1999, Telecommunications Code of Practice 1997 และ Telecommunications Determination 1997

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลการแข่งขัน คือ การกำกับดูแลในภาคอุตสาหกรรมโทรคมนาคม กิจกรรมโทรทัศน์ วิทยุ กำกับดูแลด้านเนื้อหา ดำเนินการสืบสวน สอบสวนข้อร้องเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมจำกัด การแข่งขันในภาคธุรกิจด้านการสื่อสาร กำกับดูแลและรายงานเรื่องราคาและการแข่งขันในภาคธุรกิจด้านการสื่อสาร การส่งเสริมการแข่งขันในภาคธุรกิจที่กำกับดูแลให้เกิดกระบวนการแข่งขัน เพื่อให้กลไกตลาดสามารถทำงานได้ และส่งเสริมให้การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการวิทยุโทรทัศน์มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ (Australian Communications and Media Authority, 2019)

สรุปความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันของเครือรัฐออสเตรเลีย องค์การกำกับดูแลการแข่งขันในเครือรัฐออสเตรเลียรวมไปถึงองค์กรอื่นที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกันมีการติดต่อประสานงานกันในเรื่องเกี่ยวกับการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมายอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้การทำงานและการกำกับดูแลการแข่งขันเกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมไปถึงการประสานงานกันในการส่งเรื่องและข้อมูลต่าง ๆ ที่แต่ละหน่วยงานมีหรือครอบครองอยู่ให้กับอีกองค์กรหนึ่ง โดยมีความร่วมมือแบบทวิภาคีในรูปแบบ MOU ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่ได้มีการสร้างเครือข่ายขององค์กรกำกับดูแลการแข่งขันในทุกภาคส่วน เช่นเดียวกับกรณีของสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐสิงคโปร์และมาเลเซีย

สาธารณรัฐสิงคโปร์

องค์กรบังคับใช้กฎหมายและกำกับดูแลการแข่งขันของสาธารณรัฐสิงคโปร์ Competition and Consumer Commission of Singapore หรือ CCCS (เป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายการแข่งขัน อยู่ภายใต้สังกัดของกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม แต่มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Competition Act 2006

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลและส่งเสริมการแข่งขัน คือ การส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งการแข่งขันในตลาด ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการแข่งขันที่ดีและสภาพแวดล้อมที่ดีเหมาะกับการแข่งขัน ส่งเสริมนวัตกรรมและความสามารถในการแข่งขันในประเทศ และมีอำนาจในการสืบสวนและสอบสวนพฤติกรรมที่มีแนวโน้มเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายการแข่งขัน ควบคุมพฤติกรรมที่ก่อผลร้ายต่อการแข่งขัน ตัดสินคดีและให้คำแนะนำแก่ผู้ประกอบการ การออกแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการแข่งขัน ให้คำแนะนำรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆของรัฐเกี่ยวกับประเด็นการแข่งขันและประเด็นการคุ้มครองผู้บริโภค (OECD, 2018)

องค์กรกำกับดูแลการแข่งขันเฉพาะด้านในกิจการโทรคมนาคมและการสื่อสาร ปัจจุบันองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันเฉพาะด้านในกิจการโทรคมนาคมและการสื่อสารในสาธารณรัฐสิงคโปร์ คือ Info-communications Media Development Authority of Singapore (IMDA) มีวัตถุประสงค์ให้กลุ่มธุรกิจ

โทรคมนาคมและการสื่อสารมีการแข่งขันที่เป็นธรรมและสามารถพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืน (Info-communications Media Development Authority of Singapore, 2019)

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Info-communications Media Development Authority Act, Broadcasting Act, Telecommunications Act, The Electronic Transactions Act

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลและส่งเสริมการแข่งขัน คือ การกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม และการสื่อสารเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้บริโภค การส่งเสริมและรักษากฎเกณฑ์การแข่งขันที่เป็นธรรม ในธุรกิจโทรคมนาคมและการสื่อสารในประเทศ โดยการบังคับใช้กฎระเบียบด้านการแข่งขัน

สรุปความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีการจัดตั้ง Community of Practice for Competition and Economic Regulations หรือ COPCOMER ซึ่งมุ่งหมายให้เป็นเวทีสำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการแข่งขันในรูปแบบของหน่วยงานกลาง คือ CCCS และหน่วยงานกำกับเกี่ยวกับการแข่งขันในภาคส่วนต่างๆ เฉพาะด้าน รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สามารถมีเวทีร่วมกันในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางปฏิบัติของแต่ละหน่วยงานผ่านทางการจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดให้มีการรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันระหว่างตัวแทนซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูงของแต่ละหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดสัมมนา การจัดทำจดหมายข่าวส่งให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดการอบรมเฉพาะด้านเพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้และประสบการณ์ทางเทคนิคให้กับเจ้าหน้าที่ เป็นต้น (Competition and Consumer Commission of Singapore, 2019)

มาเลเซีย

องค์กรบังคับใช้กฎหมายและกำกับดูแลการแข่งขันของมาเลเซีย องค์กรบังคับใช้กฎหมายและกำกับดูแลการแข่งขันกลางของมาเลเซีย คือ คณะกรรมการแข่งขันของมาเลเซีย (Malaysia Competition Commission หรือ MyCC) จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานอิสระ มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายการแข่งขันเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมและปกป้องระบบการแข่งขัน รวมถึงปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภค

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Competition Act 2010

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลและส่งเสริมการแข่งขัน คือ การบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันเพื่อปกป้องกระบวนการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรมในตลาด การสืบสวนข้อร้องเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ขัดต่อการแข่งขัน ตรวจสอบตลาด และลงโทษบริษัทที่ฝ่าฝืนกฎหมายการแข่งขัน การออกแนวทางปฏิบัติ (Guidelines) เพื่อประโยชน์ในการนำกฎหมายไปปฏิบัติ และการส่งเสริมและปกป้องระบบการแข่งขัน

องค์กรกำกับดูแลการแข่งขันเฉพาะด้านในกิจการสื่อสาร และโทรคมนาคม คณะกรรมการการสื่อสารและมัลติมีเดียของมาเลเซีย (Malaysian Communications and Multimedia Commission หรือ MCMC) จัดตั้งขึ้นเพื่อกำกับดูแลการสื่อสารและอุตสาหกรรมมัลติมีเดีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการแข่งขันและความโปร่งใสในการประกอบธุรกิจด้านโทรคมนาคม

กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ Communications and Multimedia Act 1998

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลและส่งเสริมการแข่งขัน คือ การกำกับดูแลผู้ได้รับอนุญาตให้แข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม การให้คำแนะนำคณะรัฐมนตรีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจการโทรคมนาคม รวมถึงทบทวนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสำคัญ การส่งเสริมให้มีการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) ในภาคอุตสาหกรรมการสื่อสารและมัลติมีเดีย

สรุปความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันของประเทศมาเลเซีย ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันของประเทศมาเลเซียอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้ง คณะกรรมการพิเศษในด้านการแข่งขัน Special Committee on Competition โดย MyCC มีบทบาทเป็นผู้นำและประธานของคณะกรรมการพิเศษนี้ ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนของหน่วยงานและองค์กรกำกับดูแลเฉพาะในภาคธุรกิจ โดยคณะกรรมการพิเศษด้านการแข่งขันมีการจัดการประชุมปีละ 2 ครั้งเพื่อดำเนินการ เช่น การแบ่งปันข้อมูลสารสนเทศ อภิปรายประเด็นร่วมกัน แลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับการแข่งขันในภาคธุรกิจต่าง ๆ และเสริมสร้างความร่วมมือและสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และข้อกำหนดของกฎหมายการแข่งขัน (Malaysia Competition Commission, 2017)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันขององค์กรกำกับดูแลการแข่งขันและองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

จากการศึกษาพบว่าองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันในประเทศไทยและต่างประเทศมีการประสานงานและร่วมมือกันทั้งในรูปแบบความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ โดยสามารถแบ่งกลุ่มรูปแบบแนวทางการร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้ 1.แนวทางการร่วมมือแบบไม่เป็นทางการ คือ การสอบถามโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว การประชุมตามงานต่างๆ 2.แนวทางการร่วมมือแบบเป็นทางการซึ่งประกอบไปด้วยการทำบันทึกความเข้าใจ MOUการจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ (Ad Hoc Working Group) เวทีความร่วมมือ (Forum) และการสร้างเครือข่าย (Network)

จากการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่ารูปแบบความร่วมมือระหว่างองค์กรกำกับดูแลของไทยและต่างประเทศมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ มีทั้งการร่วมมือแบบไม่เป็นทางการและความร่วมมือแบบที่เป็นทางการ แต่ในต่างประเทศมีการทำความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลที่ดีและเป็นระบบมากกว่ากรณีของประเทศไทยเพราะมีกฎเกณฑ์ ขั้นตอน กระบวนการทำงาน และกรอบระยะเวลาในการปฏิบัติในแต่ละเรื่องที่ชัดเจน พร้อมทั้งมีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนมากกว่ากรณีของประเทศไทย นอกจากนี้ในประเทศไทยยังไม่พบลักษณะของการร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันทุกหน่วยงานโดยสร้างเป็นเครือข่ายหรือเวที แต่รูปแบบการร่วมมือเช่นนี้พบในสหราชอาณาจักรในรูปแบบของ UK Competition Network (UKCN) สาธารณรัฐสิงคโปร์ในรูปแบบของ Community of Practice for Competition and Economic Regulations (COPCOMER) และ มาเลเซียในรูปแบบของ Special Committee on Competition

ลักษณะความร่วมมือ		ไทย	สหรัฐ อเมริกา	สภายุโรป	เครือรัฐ ออสเตรเลีย	สาธารณรัฐ สิงคโปร์	มาเลเซีย
๑	ความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๒	ความร่วมมือแบบเป็นทางการ						
	๒.๑ การทำบันทึกความเข้าใจ (MOU)	✓	✓	✓	✓	-	✓
	๒.๒ การจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ (Ad Hoc Working Group)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	๒.๓ เวทีความร่วมมือ (Forum)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	๒.๔ การสร้างเครือข่าย (Network)	-	-	✓	-	✓	✓

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการกำกับดูแลการแข่งขันของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการแข่งขันในประเทศไทย

จากการวิจัยพบปัญหาและอุปสรรคในการกำกับดูแลการแข่งขันในธุรกิจรูปแบบใหม่ๆ โดยมีสาเหตุ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและรูปแบบการประกอบธุรกิจใหม่อันส่งผลกระทบต่อ การกำกับดูแลการแข่งขัน จากผลการศึกษาและวิเคราะห์พบปัญหาเฉพาะของแต่ละหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการแข่งขัน ซึ่งมุ่งเน้นกิจการหรือตลาดเฉพาะด้านเป็นหลัก โดยมิได้มุ่งส่งเสริมการแข่งขันผ่านการพัฒนาบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ในปัจจุบันหน่วยงานกำกับดูแลควรต้องพิจารณาศึกษาปัญหาอุปสรรคร่วมกัน เพื่อให้มีการส่งเสริมความร่วมมือในการกำกับดูแลของแต่ละหน่วยงานให้สอดคล้องกับการปรับรูปแบบการประกอบกิจการหรือโมเดลทางธุรกิจใหม่ ๆ เกี่ยวข้องกับหลายภาคธุรกิจที่ครอบคลุมอำนาจหน้าที่ของหลายหน่วยกำกับดูแล

2. ข้อจำกัดในเรื่องความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานอื่น การที่หน่วยงานกำกับดูแลจะสามารถกำกับดูแลการแข่งขัน สืบสวน สอบสวนและบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นพยานหลักฐาน ซึ่งในหลายๆครั้งการขาดข้อมูลที่จำเป็นและเพียงพอต่อการสืบสวน สอบสวน และดำเนินคดี ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีและบังคับใช้กฎหมายได้ แม้ข้อร้องเรียนจะมีมูล แต่ไม่สามารถหาพยานหลักฐานที่แน่นหนาเพียงพอมาเอาผิดผู้ประกอบการได้ รวมไปถึงการพิจารณาข้อร้องเรียน และคำขอต่างๆ เช่น คำขอในการรวมธุรกิจ ดังนั้นหากปราศจากข้อมูลดังกล่าวแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการสืบสวน สอบสวนและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าหลายๆหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันมีความเห็นตรงกันว่าหากปราศจากข้อมูลที่สำคัญจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นหากสามารถขอหรือเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นต่างๆได้จะสามารถช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้

อย่างไรก็ตามการขอ หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ คือ ประเด็นอำนาจในการให้ข้อมูลของผู้ครอบครองข้อมูลอย่างถูกต้องตามกฎหมายเพราะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 กฎหมายลำดับรองของแต่ละหน่วยงานกำกับดูแล รวมไปถึง

ถึงเรื่องระดับชั้นข้อมูลที่เป็นความลับ ซึ่งทำให้ผู้ครอบครองข้อมูลอาจไม่สามารถให้ข้อมูลกับหน่วยงานกำกับดูแลที่ร้องขอข้อมูลได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย หรือความไม่ชัดเจนของกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในหน่วยงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปิดเผยหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานกำกับดูแลอื่นๆ ทำให้ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้ครอบครองข้อมูลไม่ประสงค์หรือลังเลที่จะให้ข้อมูลกับหน่วยงานที่ร้องขอ รวมไปถึงเรื่องข้อจำกัดเรื่องความล่าช้าในการติดต่อประสานงานเพื่อขอข้อมูล ซึ่งบางครั้งไม่สอดคล้องกับระยะเวลาในการดำเนินการ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ถือเป็นอุปสรรคต่อการกำกับดูแลการแข่งขันประการหนึ่ง

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อทราบถึงแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันหน่วยงานกำกับดูแลของไทยมีการร่วมมือกันอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนหน่วยงานกำกับดูแลที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกัน เช่น หน่วยงานกำกับดูแลทางการเงิน 3 หน่วยงาน คือสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย โดยมีการทำ MOU ระหว่างหน่วยงานดังกล่าวที่มีขอบเขตความร่วมมือที่ครอบคลุม และช่วยให้การทำงานของทั้งสามหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนหน่วยงานอื่น ๆ พบความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการในระดับผู้บริหารระดับกลาง และเจ้าหน้าที่ ซึ่งติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อน กลุ่มคนรู้จักในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือการทำงาน แต่พบว่าการติดต่อสื่อสารแบบไม่เป็นทางการนี้ ยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การไม่สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลที่สำคัญได้ การให้คำแนะนำที่ให้ได้เพียงเบื้องต้น การติดต่อสื่อสารที่ไม่ต่อเนื่อง เป็นต้น ในส่วนการทำความร่วมมือแบบเป็นทางการในรูปแบบของการทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างหน่วยงานเพื่อร่วมมือในประเด็นบางเรื่องโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งความร่วมมือตาม MOU ดังกล่าวพบทั้งในลักษณะที่ยังมีการดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันและ MOU ที่ไม่ได้มีกิจกรรมต่อเนื่องภายใต้ MOU อีกต่อไป ซึ่งส่วนนี้ถือว่าเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ขัดขวางประสิทธิภาพความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแล

แนวทางความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันที่เหมาะสมสำหรับบริบทของประเทศไทยควรอยู่ในรูปแบบความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการและความร่วมมือแบบเป็นทางการประกอบกัน โดยส่วนใหญ่หน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันในประเทศไทยจะมีแนวทางการทำความร่วมมือในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการอยู่แล้ว ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีและควรดำเนินการส่งเสริมความร่วมมือในรูปแบบดังกล่าวต่อไป แม้จะมีการทำความร่วมมือในรูปแบบที่เป็นทางการระหว่างหน่วยงานแล้วก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันควรมีแนวทางในการสร้างความร่วมมือในรูปแบบที่เป็นทางการเพิ่มขึ้น เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินนโยบายการกำกับดูแลการแข่งขัน เช่น การทำ MOU นอกจากนี้แผนการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานควรมีความชัดเจน แน่นนอน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยความสำเร็จของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันในบริบทของประเทศไทยนั้นจำต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนทั้งในรูปแบบความร่วมมือจากบนลงล่าง (Top-Down) เช่น ความร่วมมือและความเห็นชอบจากผู้บริหารระดับสูงของแต่ละหน่วยงาน และรูปแบบความร่วมมือจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up) เช่น ความร่วมมือและการประสานงานของผู้ปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันความร่วมมือให้เกิดขึ้นได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

ในปัจจุบันหน่วยงานกำกับดูแลของประเทศไทยของไทยประสบปัญหาความท้าทายในการกำกับดูแลการแข่งขันโดยเฉพาะธุรกิจรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะเป็นการรวมการบริการหลายอย่างเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งไม่มีความแน่ชัดว่าอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐใด ซึ่งถือว่าเป็นช่องว่างในการกำกับดูแลการแข่งขัน นอกจากนี้หน่วยงานกำกับดูแลยังพบข้อจำกัดในเรื่องความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานอื่นเพื่อประกอบการดำเนินการตามกฎหมาย ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นความท้าทายต่อหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันมากยิ่งขึ้น เพราะเพียงหน่วยงานเดียวอาจไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันในประเทศไทยควรยกระดับความร่วมมือทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการกำกับดูแลการแข่งขันและการบังคับใช้กฎหมาย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์พบว่าบางหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันของประเทศไทยมีการร่วมมือกันในการทำงานในระดับหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุดเพราะว่ายังขาดการทำงานเชิงรุก และการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลในทุกภาคส่วนทั้ง 7 หน่วยงาน ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศที่มีการสร้างเวทีและเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีแผนงานและกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน ดังนั้น เพื่อให้การกำกับดูแลการแข่งขันเกิดประสิทธิภาพและเท่าทันและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี ควรมีการเสริมสร้างและยกระดับความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Hilke, 2006) และแก้ไขความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการกำกับดูแลธุรกิจรูปแบบใหม่ๆในยุคดิจิทัลและสังคมข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน แนวทางความร่วมมือที่เหมาะสมในบริบทของประเทศไทย คือ การใช้ความร่วมมือทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการประกอบกันเพราะจะช่วยขจัดอุปสรรคที่มาจากข้อถ้อยของความร่วมมือแต่ละรูปแบบได้และเพื่อให้เกิดความคล่องตัว ความชัดเจนและประสิทธิภาพในการร่วมมือสูงสุด

สรุป

อำนาจหน้าที่ขององค์กรกำกับดูแลการแข่งขันจะมีหน้าที่กำกับดูแลการแข่งขันโดยทั่วไป ยกเว้นที่อยู่ภายใต้อำนาจขององค์กรกำกับดูแลการแข่งขันเฉพาะด้าน ซึ่งองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันและองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในประเทศไทยและในต่างประเทศมีอำนาจหน้าที่หลักที่คล้ายคลึงกัน และในปัจจุบันกำลังประสบความท้าทายใหม่ในการกำกับดูแลการแข่งขันในรูปแบบธุรกิจใหม่ๆที่รวมหลายบริการเข้าด้วยกันทำให้เกิดปัญหาความไม่แน่นอนว่าหน่วยงานใดควรจะทำกับดูแลธุรกิจดังกล่าว รวมถึงปัญหาการไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญที่อยู่ภายใต้ความครอบครองของหน่วยงานอื่นเพื่อ

ประกอบการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมายได้ ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการกำกับดูแลการแข่งขัน การที่หน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันยังไม่ได้มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการทำงานร่วมกันหรือบูรณา การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เป็นระบบเพียงพอ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน ภายใต้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและการกำกับดูแลการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบ ต่อผู้ประกอบการในภาคธุรกิจที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลด้วยเช่นกัน แม้ในปัจจุบันหน่วยงานกำกับดูแลการ แข่งขันในประเทศไทยจะมีความร่วมมือกันที่ดีในระดับหนึ่งทั้งรูปแบบความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการและที่เป็น ทางการ แต่ยังไม่เป็นลักษณะการบูรณาการทั้งระบบและร่วมมือได้ครบทุกหน่วยงานเช่นในต่างประเทศ เพราะข้อจำกัดในรูปแบบความร่วมมือแบบเป็นทางการระหว่างหน่วยงานที่เป็นฐานสำหรับความร่วมมือ ดังนั้นหน่วยงานกำกับดูแลควรเสริมสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขัน โดยแนวทางการร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันที่เหมาะสมสำหรับบริบทของประเทศไทยควรอยู่ในรูปแบบความ ร่วมมือที่ไม่เป็นทางการและความร่วมมือแบบเป็นทางการประกอบกัน เช่น การทำ MOU ระหว่างหน่วยงาน การสร้างเวทีและเครือข่ายองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันให้ครบทั้ง 7 องค์กร

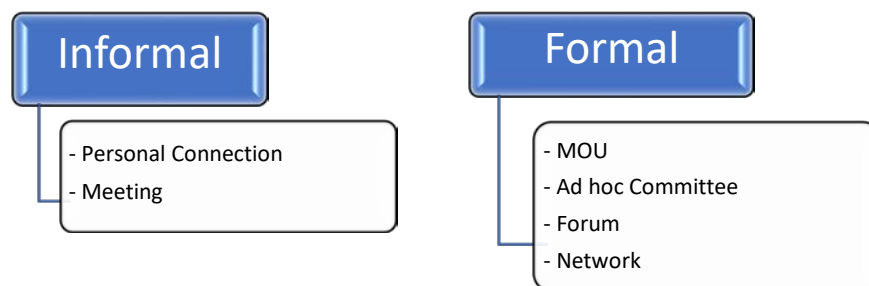
ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างความร่วมมือในการกำกับดูแลการแข่งขันที่ เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ดังนี้ การทำความร่วมมือแบบเป็นทางการในรูปแบบ MOU ระหว่างหน่วยงาน ควรมีวัตถุประสงค์และแนวทางการร่วมมือที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานนำไปดำเนินการได้อย่างชัดเจน พร้อม กับการรับฟังปัญหาและความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานจริงด้วย เพื่อให้กรอบการทำงานสามารถนำไปปฏิบัติงาน ได้จริง สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่ประสบอยู่ได้ อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าการทำ MOU ระหว่าง หน่วยงานในประเทศไทย เป็นไปในลักษณะของการกำหนดกรอบความตกลงไว้อย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับการ ดำเนินงานในระดับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน บางครั้งประสบปัญหาในการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลในความเป็นจริง ซึ่งต่างจาก MOU ของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักรและเครือรัฐออสเตรเลียที่กำหนดการ ทำความร่วมมือกันในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงขั้นสุดท้ายของการทำงาน ดังนั้นในการทำ MOU หน่วยงานกำกับดูแลต่าง ๆ ควรพิจารณาในเรื่องการทำแผนการปฏิบัติตาม MOU อย่างชัดเจนประกอบการ จัดทำ MOU โดยอาจจะระบุเป็นแผนการปฏิบัติการรายปี หรือตามช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยประเด็นสำคัญที่ควร มีการทำความตกลงภายใต้ MOU ระหว่างหน่วยงาน ได้แก่ (1) การสืบสวนและสอบสวน (2) การแลกเปลี่ยน ข้อมูล (3) การบอกกล่าวและการประสานส่งต่อ และ (4) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ ความชำนาญ นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือแบบเป็นทางการในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

การจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ (Ad hoc Committee) เพื่อให้เกิดการประสานงาน ปรัชญาหรือของเจ้าหน้าที่ระหว่างหน่วยงาน เช่น การจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะเรื่องในฝ่ายที่เกี่ยวข้องของแต่ละ หน่วยงาน เช่น ฝ่ายสืบสวนสอบสวนของแต่ละหน่วยงานมาพูดคุยปรึกษาหารือกัน ซึ่งจะช่วยให้มีช่องทาง ให้เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายมาปรึกษาหารือกันได้ และจะส่งผลทำให้การทำงานและการทำความร่วมมือสะดวกมาก ยิ่งขึ้นมาก

การจัดสร้างเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขัน (Forum) คือ การจัดเวทีให้หน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันสามารถมาพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการกำกับดูแลการแข่งขันได้ เช่น การจัดประชุม และการจัดสัมมนาร่วมกันระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขัน ประจำปี

การสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขัน (Network) คือ การสร้างเครือข่ายของหน่วยงานกำกับดูแลการแข่งขันในทุกภาคส่วน โดยในเครือข่ายนี้ควรเปิดโอกาสให้ผู้บริหารของแต่ละหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาพูดคุย ปรีกษาหารือและแลกเปลี่ยนแนวทางและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าควรรับหน้าที่เป็นหน่วยงานผู้ประสานงานหลักระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลทั้งหมด
- 2) สร้างความร่วมมือและการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกันของหน่วยงานที่มีอำนาจในการกำกับดูแลที่ทับซ้อนกันและการกำหนดแนวปฏิบัติ (Guidelines) สำหรับการกำกับดูแลร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกรณีที่เกิดประเด็นร่วมที่มีความเกี่ยวข้องระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลตั้งแต่ 2 หน่วยงานขึ้นไป
- 3) การแบ่งปันหรือแลกเปลี่ยนข้อมูล (Information Sharing) เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในยุคสังคมข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน คือ ข้อมูล ดังนั้นข้อมูลที่หน่วยงานกำกับดูแลครอบครองอยู่ เช่น ข้อมูลการศึกษาตลาดและการแข่งขันในบางอุตสาหกรรมอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานกำกับดูแลอื่นๆ ได้ ดังนั้นหน่วยงานกำกับดูแลควรมีการรวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบและมีการจัดประเภทและชั้นความลับของข้อมูลไว้ด้วย เพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานกำกับดูแลอื่นได้ภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

References

- Australian Communications and Media Authority. (2019). *ACMA Overview*. Retrieved June 14, 2019, from <https://www.acma.gov.au/theACMA/About/Corporate/Structure-and-contacts/the-acma-overview-acma/>.
- Competition and Markets Authority. (2013). *Towards the CMA –CMA Guidance*. Retrieved

- June 20, 2019, from
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/212285/CMA1_-_Towards_the_CMA.pdf
- Department of Justice. (2013). *The Communication Act of 1934*. Retrieved August 17, 2019, from <https://it.ojp.gov/privacyliberty/authorities/statutes/1288/>
- Federal Communications Commission. (2019). *What We Do*. Retrieved May 11, 2019, from <https://www.fcc.gov/about-fcc/what-we-do/>
- GOV.UK. (2019). *UK Competition Network*. Retrieved June 11, 2019, from <https://www.gov.uk/government/groups/uk-competition-network/>.
- Groshinski, K., & Davies, C. (2015). *Competition Law on Asia Pacific :A Practical Guide*. United States: Kluwer Law International.
- Info-communications Media Development Authority of Singapore. (2019). *Frameworks and Policies*. Retrieved May 5, 2019, from <https://www.imda.gov.sg/regulations-licensing-and-consultations/frameworks-and-policies/>.
- Hilke, J.C. (2006). *Improving Relationships Between Competition Policy And Sectoral Regulation*. Retrieved May 5, 2019, from <http://www.oecd.org/daf/competition/prosecutionandlawenforcement/38819635.pdf>
- Malaysia Competition Commission. (2017). *MyCC's First Special Committee Meeting on Competition For 2017", News Release*. Retrieved May 8, 2019, from <https://asean-competition.org/read-news-myccs-first-special-committee-meeting-on-competition-for-2017>
- Maltas, A. et al. (2016). *Competition Law in Asia-Pacific A Guide to Selected Jurisdictions 2018 : Singapore*. Retrieved May 29, 2019, from <https://www.oecd.org/daf/competition/Competition-Law-in-Asia-Pacific-Guide-2018.pdf>.
- Practitioner's Perspective. (2018). *The Antitrust Source*. Retrieved August 11, 2019, from https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publishing/antitrust_source/aug16_maltas_8_5f.authcheckdam.pdf.
- Miller, V. (2011). *Understanding Digital Culture*. London :SAGE Publications.

ผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการ ของสมองชั้นสูง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

โรงเรียนพรหมจักรสังวร จังหวัดลำพูน*

The Results of the Learning Activities with Mindfulness and Concentration as
a Base for Developing Executive Functions of Junior Secondary School
Students at Phrommajaksangworn School, Lamphun Province

¹พงศ์สันต์ เกษมพงศ์สันต์, จิตตินันท์ บุญสธิกรกุล และ กรกฏา นักคัม

¹Pongsun Kasempongsun, Jittinun Boonsathirakul and Karakada Nugkim

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Pongsun.k@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานฯ เป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่เป็นสามเณรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพรหมจักรสังวร จังหวัดลำพูนที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน ที่มีคะแนนของแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงต่ำกว่าระดับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานฯ แบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง แบบบันทึกการเรียนรู้ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

ผลการวิจัย พบว่านักเรียนมีคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่ระดับนัยสำคัญ .05 โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง นอกจากนี้นักเรียนยังได้รับประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมจนสามารถนำประสบการณ์ทั้งหมดไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของตนเองได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน; การบริหารจัดการของสมองชั้นสูง; ทักษะการคิด

Abstract

The research article aimed at studying the posttest of the learning activities of learning activities with mindfulness and concentration as a base for developing executive functions of

junior secondary school students. The study was a quasi-experimental research. A sample group included novices who were junior secondary school students at Phrommajaksangworn School and studying in the 2nd semester of the academic year 2562, in a total of 30 persons, with scores on the executive function test below the 50th percentile. The research instruments were learning activities with mindfulness and concentration as a base, the executive function test, learning record form, and a questionnaire asking students' opinion.

The results of the study found that the posttest of students on the executive function test is higher than that of the pretest with a statistical significance of .05. Most students have an understanding toward the executive functions. In addition, students also gain experience from attending activities that can be applied well in their daily lives.

Keywords: Learning Activities with Mindfulness and Concentration as a Base; Executive Functions; Thinking Skills

บทนำ

ในขณะที่ประชาคมโลกก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งด้าน การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ฯลฯ การที่จะเตรียมประชาคมโลกให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องพัฒนาเยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคตโดยเฉพาะวัยรุ่นในตอนต้นที่เป็น ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงหรือที่เรียกว่าวัยพายุบูแคม (Storm and Stress) วัยรุ่น ตอนต้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม วัยรุ่นตอนต้นนี้ (อายุระหว่าง 11-15 ปี) มีการพัฒนาสติปัญญาขึ้นมายุ่งในขั้นคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Stage) วัยรุ่นในช่วงวัยนี้สามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถคิดแบบ นักวิทยาศาสตร์ สามารถตั้งสมมติฐานและทฤษฎีได้ มีการรู้จัก มีความสามารถในการคิดเชิงตรรกะเชิง นามธรรม และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลมากขึ้น (Khowtrakul, 2016) เมื่อพิจารณาผลที่เกิดขึ้นในด้านบวก เช่น ทำให้วัยรุ่นมีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล และด้านลบ เช่น การเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว จากการศึกา พบว่า ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อย่างรวดเร็ว วัยรุ่นมักจะมีแนวโน้ม ที่จะมึอารมณ์เสีย ตื่นตัวง่าย โกรธง่าย หาความสุขจากสิ่งกระตุ้นรอบกายเพื่อให้ตนเองพึงพอใจ เพราะในช่วง อายุนี้สมองส่วนอารมณ์หรือลิมบิก (Limbic) ซึ่งเป็นสมองส่วนที่เป็นแรงผลักดันความอยากและสมองส่วน อารมณ์พัฒนาไปมาก แต่สมองส่วนหน้าหรือการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง (Executive Function) เติบโต ไม่ทัน ทำให้วัยรุ่นคิดหรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (Hanmatee, 2018)

การบริหารจัดการของสมองชั้นสูง (Executive Function) หมายถึง กระบวนการทางารรู้คิดที่ ควบคุมและจัดการกระบวนการทางสติปัญญา เช่น การวางแผน ความจำขณะใช้งาน ความสนใจจดจ่อ การแก้ปัญหา การยับยั้ง การยืดหยุ่นทางความคิด ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่

1) การยับยั้ง (Inhibition) หรือการควบคุมยับยั้ง (Inhibitory Control) 2) ความจำเพื่อใช้งาน (Working Memory) และ 3) การยืดหยุ่นทางการรู้คิด (Cognitive Flexibility) ซึ่งกระบวนการทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ทำให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง ได้แก่ การให้เหตุผล การคิดแก้ปัญหา และการวางแผน การบริหารจัดการของสมองชั้นสูงจึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต การประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน และการพัฒนากระบวนการรู้คิด สังคม และจิตใจ (Diamond, 2013) ซึ่งผลงานวิจัย พบว่า ความบกพร่องของการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ทำให้วัยรุ่นไม่สามารถยับยั้งความคิดและการกระทำได้ รวมถึงเป็นสาเหตุของการติดสารเสพติด (Ministry of Education, 2018) สอดคล้องกับ Haenjohn (2017) ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการของสมองชั้นสูงมีความสำคัญต่อความพร้อมในการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น ความจำ ความสามารถในการยับยั้ง และการประสบความสำเร็จในการทำงาน ดังนั้น ผู้ใหญ่ควรช่วยพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงให้วัยรุ่นโดยการสร้างสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมให้วัยรุ่นได้ใช้การบริหารจัดการของสมองชั้นสูงในจังหวะที่เหมาะสม

งานวิจัยหลายงานระบุว่า การพัฒนาความจำเพื่อใช้งาน การควบคุมตนเอง การยับยั้ง และความยืดหยุ่นของความคิด หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า การบริหารจัดการของสมองชั้นสูงนี้สามารถพัฒนาได้โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) การใช้โปรแกรมที่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีทางจิตวิทยา รวมทั้งจัดกิจกรรมแบบฝึกสติและสมาธิ (Haenjohn et al. 2018; Hanmatee, 2018; Chaisuwan et al. 2017) โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมแบบฝึกสติและสมาธิเป็นประเด็นที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์กับการพัฒนานักเรียนของประเทศไทย เนื่องจากในสังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาซึ่งเน้นการฝึกสติและสมาธิ และพบว่าหลายโรงเรียนได้นำหลักการและรูปแบบของการฝึกสติและสมาธิไปใช้ในโรงเรียนอยู่แล้ว แต่ส่วนใหญ่ยังคงยึดรูปแบบเดิม เช่น ให้นักเรียนนั่งสมาธิ ให้นักเรียนสวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่อยากปฏิบัติตาม ดังนั้น ครูซึ่งถือว่าเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจควรหาแนวทางในการฝึกสติและสมาธิให้นักเรียนที่หลากหลายขึ้นเพื่อให้นักเรียนเกิดการได้พัฒนาสติและสมาธิที่จะนำไปสู่การพัฒนาระดับสติปัญญาต่อไป

ในปัจจุบัน คณะกรรมการและคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้การเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำเสนอการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “การเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน” (Office of the Basic Education Commission, 2019) กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานนี้เน้นการให้นักเรียนมีสติดูกายและใจ ในกิจกรรมการเรียนรู้จะใช้รูปแบบของการเน้นการรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาในขณะที่ทำกิจกรรม มีการดำเนินกิจกรรมที่ควบคู่ไปกับการใช้คำถามสะท้อนคิดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ฝึกทักษะชีวิตและการคิดแก้ปัญหา ซึ่งนำไปสู่การค้นพบและรู้จักคุณค่าในตนเอง โรงเรียนพรหมจักรสังวร จังหวัดลำพูน เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาสติและสมาธิเป็นอย่างมาก และได้พยายามผลักดันหากิจกรรมให้นักเรียนในโรงเรียนได้ฝึกสติและสมาธิ

ด้วยเหตุนี้ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพรหมจักรสังวร อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูนเพื่อให้นักเรียนได้นำประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ สติและสมาธิเป็นฐาน ไปเป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และ วัยรุ่นและเยาวชนได้รับการพัฒนาทักษะเพื่อให้เติบโตตามช่วงวัยอย่างมีคุณภาพ รวมถึงมีทักษะด้านการยับยั้ง ชั่งใจ การยืดหยุ่นทางการรู้คิด และความจำเพื่อใช้งาน ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองที่มี กลุ่มทดลองกลุ่มเดียว มีการวัดตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest – Posttest Design) มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนที่เป็นสามเณรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพรหมจักรสังวร อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 รวมทั้งสิ้น 65 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนที่เป็นสามเณรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพรหมจักรสังวร ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ที่มีคะแนนแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง อยู่ที่เปอร์เซ็นต์ที่ 50 ลงมา จำนวนทั้งหมด 30 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิ เป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพรหมจักรสังวร อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมีผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว และด้านพระพุทธศาสนา เป็นผู้ตรวจสอบความเหมาะสม ซึ่งกิจกรรมแบ่งดำเนินการเป็น 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2 ชุด ดังนี้

2.2.1 แบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง เป็นแบบวัดที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านความจำเพื่อใช้งาน 2) ด้านการยั้งคิด และ 3) ด้าน

ความยืดหยุ่นทางการรู้คิด มีค่าความเที่ยง (Reliability) ของค่าสัมประสิทธิ์ ความสอดคล้องภายในของครอนบัค (Cronbach' Alpha Reliability Coefficients) เท่ากับ .90

2.2.2 แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการทดลองแต่ละครั้ง มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ .73

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนดำเนินการทดลอง

3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทำแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงทั้งหมด 65 คน จากนั้นหาค่าเปอร์เซ็นต์ที่ 50 ลงมาได้นักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน

3.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มทดลองทำแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง (Pre-Test) โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการที่นักเรียนทำแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.3 ผู้วิจัยนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงดำเนินการกับนักเรียนกลุ่มทดลอง รวมทั้งสิ้น 12 ครั้ง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที และให้นักเรียนทำบันทึกการเรียนรู้ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองในแต่ละครั้ง เพื่อผู้วิจัยจะได้นำมาสรุปเนื้อหา และทราบถึงสิ่งที่นักเรียนได้รู้ในแต่ละครั้ง

3.4 เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามที่ได้กำหนดแล้ว ผู้วิจัยนำแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดก่อนการทดลองมาวัดกับนักเรียนกลุ่มทดลองภายหลังการทดลอง (Post-Test) รวมทั้งให้นักเรียนกลุ่มทดลองตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง และต่อผู้วิจัย จากนั้นนำคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงของนักเรียนกลุ่มทดลองมาวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มควบคุม รวมทั้งนำข้อมูลจากแบบบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมฯ ในแต่ละครั้งของนักเรียนกลุ่มทดลองมาสรุปเนื้อหา

3.5 นำข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงและต่อผู้วิจัยมาวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมกิจกรรมฯ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง

4.2 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมอง ชั้นสูงของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งไม่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติอนพาราเมตริก

4.3 วิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงในแต่ละครั้ง โดยทำการสรุปและประเมินสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมฯ แต่ละครั้งด้วยการบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงฯ” นี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอในรูปแบบตารางและสรุปเนื้อหาโดยการนำเสนอเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงของนักเรียนกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงของนักเรียนกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง (n = 30)	คะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง (คะแนนเฉลี่ย 5 คะแนน)	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
ค่าเฉลี่ย	2.50	3.92
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	0.30	0.14

จากตารางที่ 1 พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง มีค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนการทดลองเท่ากับ 2.50 และ 0.30 และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.92 และ 0.14 ตามลำดับ

ประเด็นที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง และผลการทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานการวิจัย ภายหลังการทดลอง นักเรียนในกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง สูงกว่าก่อนการทดลอง โดยผู้วิจัยนำคะแนนการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง จากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง ของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อน และหลังมาทำการเปรียบเทียบ และทดสอบสมมติฐาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่มทดลอง	อันดับที่ของผลต่างคะแนน	จำนวน	ค่าเฉลี่ยอันดับที่	ผลรวมอันดับที่	Z	P
ก่อนการทดลอง	อันดับที่ของผลต่างที่มีเครื่องหมายลบ	0	0.00	0.00	-4.78	.00
หลังการทดลอง	อันดับที่ของผลต่างที่มีเครื่องหมายบวก	30	15.50	465.00		
รวม		30				

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์คะแนนโดยการทดสอบด้วยสถิติ Non Parametric Statistics (The Wilcoxon Matches Pairs Signed Rank Test) พบว่า ภายหลังจากการทดลอง คะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงของนักเรียนกลุ่มทดลอง เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยอันดับที่ก่อนการทดลองและผลรวมอันดับที่เท่ากับ 0.00 และ 0.00 และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยอันดับที่และผลรวมอันดับที่เท่ากับ 15.50 และ 465.00 ตามลำดับ

ประเด็นที่ 3 ผลการสรุปเนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้ และใบงานการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานฯ ในแต่ละครั้ง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการสรุปเนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้ และใบงานการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง

องค์ประกอบ	กิจกรรม	ผลการสรุปเนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้
ด้านความจำเพื่อใช้งาน	GHOST BLITZ	นักเรียนมีสติจดจ่อกับเกม และพยายามนำสิ่งที่จดจำมาใช้ในเกม นักเรียนสามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ในครั้งนี้ไปใช้ในอนาคตได้ ดังเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ ครั้งที่ 3 เช่น “ได้เรียนรู้ว่าถ้าเราจดจำได้ดี เวลาที่เราจะแก้ปัญหาอะไร เราจะทำได้ง่าย แต่ถ้าเราไม่มีสติจดจำ เราก็จะทำอะไรออกมาไม่ดี”
	Mix & Match	นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการจดจำ และนำสิ่งที่จดจำมาใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้ รวมถึงได้ฝึกสติและสมาธิจากการเข้าร่วมกิจกรรม ดังเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ ครั้งที่ 4 เช่น “ได้ทบทวนความรู้ความจำในอดีตมาใช้ในการแก้ปัญหา และได้้นำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ”

	พาเพื่อน ข้ามฟาก	นักเรียนสามารถนำสิ่งที่จดจำมาใช้ประกอบการตัดสินใจได้ สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้องตามเงื่อนไขที่วางไว้ สรุปสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ รวมถึงนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ดังเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ เช่น “ได้ฝึกการจดจำ และนำสิ่งที่จดจำมาใช้ในการแก้ปัญหา นำสิ่งที่จดจำมาวิเคราะห์ในการแก้ปัญหา”
ด้าน การยั้งคิด	เขาวงกต	นักเรียนได้เข้าใจความหมาย ความสำคัญของการยั้งคิด รู้จักการควบคุมความคิด และพฤติกรรมตนเองไม่ให้ออกไปตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วย ดังเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ครั้งที่ 6 เช่น “กิจกรรมครั้งนี้ฝึกให้เราไม่สนใจเสียงดังที่เกิดขึ้นภายนอก ทำให้เรามีพฤติกรรมที่ไม่ตื่นน้อยลง มีสมาธิกับการเรียนมากยิ่งขึ้น”
	วาดภาพ จากใจ	นักเรียนมีความตั้งใจทำตามข้อปฏิบัติที่ร่วมกันวางไว้อย่างเคร่งครัด ประเมินสิ่งที่ตนเองได้รับจากกิจกรรมครั้งนี้ได้ ดังเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ครั้งที่ 7 เช่น “กิจกรรมครั้งนี้ทำให้รู้จักการปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบวินัย เพราะถ้าไม่มีระเบียบวินัยก็ไม่สามารถทำเป้าหมายที่วางไว้ได้สำเร็จ”
องค์ประกอบ	กิจกรรม	ผลการสรุปเนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้
	จิ๊กซอร์ รอได้	จากการสังเกตนักเรียนรู้จักการอดทนรอคอยในการแลกเปลี่ยนด้วย ไม่พูดแทรกในขณะที่เพื่อนพูด นอกจากนี้จากการทำแบบบันทึกการเรียนรู้ครั้งที่ 8 พบว่านักเรียนได้ฝึกการอดทนรอคอย เช่น “กิจกรรมนี้ทำให้มีการอดทนรอคอยที่สูงขึ้นมาก เพราะทำให้เราจดจ่อ ทำให้อยากเอาชนะสิ่งล่อใจ เพื่อที่จะได้ไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงได้”
ด้านความ ยั้งคิด ทางการรู้คิด	มองต่างมุม	นักเรียนเข้าใจความหมาย และความสำคัญของการยืดหยุ่นทางการรู้คิดมากขึ้น เกิดการมองมุมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เข้าใจมุมมองของคนอื่นมากยิ่งขึ้น รวมถึงไม่ยึดติดกับความคิดเดิม ๆ ดังเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ครั้งที่ 9 เช่น “กิจกรรมนี้ทำให้เราสามารถคิดได้อย่างหลากหลายแง่มุม เข้าใจคนอื่นมากยิ่งขึ้น ไม่เกิดการโต้เถียงจนทำให้เกิดความขัดแย้ง”
	สำคัญแค่ไหน	นักเรียนสามารถจัดลำดับความสำคัญจากสถานการณ์กำหนดให้ได้เป็นอย่างดี รวมถึงนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของตนเองได้ด้วย ดังเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ ครั้งที่ 10 เช่น “กิจกรรมนี้ทำให้ฝึกการจัดลำดับความสำคัญมาก เพราะในกิจกรรมเราต้องทำสิ่งที่สำคัญก่อน แล้วเราจะต้องจัดตารางว่าสิ่งที่มีค่ามีอะไรบ้าง สิ่งที่ไม่สำคัญมีอะไรบ้าง”

	เขาคือใคร นักเรียนรู้จักการการไม่ตัดสินผู้อื่น หรือการแก้ปัญหาด้วยวิธีการของตนเองเท่านั้น และนักเรียนรู้จักการนำความคิดเห็นของเพื่อนมาช่วยในการตัดสินใจ หรือแก้ไขปัญหาของตนเองด้วย ดังเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ ครั้งที่ 11 เช่น “กิจกรรมครั้งนี้ทำให้เราได้ใช้มุมมองของผู้อื่นมาช่วยในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้”
--	---

จากตารางที่ 3 พบว่าผลการสรุปเนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานฯ ในครั้งนี้ นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงเป็นอย่างดี นอกจากนั้นนักเรียนยังได้รับประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมจนสามารถนำประสบการณ์ทั้งหมดไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของตนเองได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานที่มีการจัดกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อมอย่างมีสติเพื่อให้นักเรียนได้เกิดความรู้สึกตัวอยู่กับปัจจุบัน เป็นการดึงสติเพื่อให้นักเรียนเกิดความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจก่อนที่จะเรียนรู้ มีขั้นตอนของการปฏิบัติกิจกรรมที่เน้นการมีสติและสมาธิ และที่สำคัญมีขั้นตอนของการแลกเปลี่ยนอย่างมีสติและสมาธิที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเอง และความคิดของเพื่อนภายใต้หัวข้อของกิจกรรมนั้น ๆ อย่างมีสติและสมาธิ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีตั้งใจฟังอย่างลึกซึ้ง สามารถพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงได้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความจำเพื่อใช้งาน การยั้งคิด และการยืดหยุ่นทางการรู้คิด ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณที่มีคะแนนภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบบันทึกความเห็นของนักเรียนที่ส่วนใหญ่กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานนี้ทำให้นักเรียนได้พัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงได้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพรหมจักสังวร จังหวัดลำพูน พบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานฯ นักเรียนมีคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานฯ ที่เน้นให้นักเรียนได้มีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาที่ทำกิจกรรม มีการเริ่มต้นกิจกรรมด้วยการเตรียมความพร้อมของนักเรียนที่เน้นให้นักเรียนกลับมาอยู่กับปัจจุบัน ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำสิ่งที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปสู่การประยุกต์ในชีวิตประจำวัน และที่สำคัญกระตุ้นให้นักเรียนประเมินผลอยู่เป็นประจำนี้ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงได้เป็นอย่างดี ดังผลคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงที่ปรากฏข้างต้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ

นักวิชาการทั้งในไทยและต่างประเทศที่พบว่าการพัฒนาสติและสมาธิส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงได้ เช่น ผลงานวิจัยของ Nathaniel et al. (2015) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสติและสมาธิกับการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงในวัยรุ่นตอนต้น โดยพบว่า การฝึกสติมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเพิ่มขึ้นของคะแนนจากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงของวัยรุ่นตอนต้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Haenjohn et al. (2018) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างหน้าที่บริหารจัดการของสมองสำหรับวัยรุ่น ซึ่งพบว่า วัยรุ่นที่ไม่ฝึกสติและสมาธิมีคะแนนเฉลี่ยความบกพร่องของหน้าที่บริหารจัดการของสมองสูงกว่าวัยรุ่นที่ฝึกสติและสมาธิอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากแบบวัดการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง และแบบบันทึกการเรียนรู้ในแต่ละครั้งของนักเรียนพบว่านักเรียนมีสติและสมาธิเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานๆ ที่มีการกำหนดจัดเรียงขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมความพร้อมอย่างมีสติและสมาธิ จนถึงขั้นการประเมินผลอย่างมีสติและสมาธิช่วยให้นักเรียนมีสติและสมาธิจดจ่อกับกิจกรรมที่กำลังกระทำมากขึ้น มีการควบคุมตนเองได้ดีขึ้นทั้งทางด้านร่างกาย สังคม และอารมณ์ มีความจำที่ดีขึ้น คิดได้อย่างยืดหยุ่นและหลากหลาย รวมถึงมีการมองเหตุการณ์ต่าง ๆ ในมุมมองที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schonert-Reichl and Lawlor (2010) ที่ศึกษาเรื่อง “ผลของโปรแกรมการศึกษาที่มีสติเป็นฐานต่อความพึงพอใจและความสามารถทางสังคมและอารมณ์ของนักเรียนก่อนวัยรุ่นและวัยรุ่นตอนต้น” พบว่า นักเรียนช่วงก่อนวัยรุ่นและวัยรุ่นตอนต้นที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษาที่มีสติเป็นฐานมีการมองโลกในแง่ดีเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และโปรแกรมการศึกษาที่มีสติเป็นฐานส่งผลต่อพฤติกรรมความสามารถทางสังคมในชั้นเรียน และมุมมองต่อตนเอง เช่นเดียวกันกับผลการศึกษา Zeiden et al. (2010) ที่ศึกษาผลการฝึกเจริญสติและสมาธิที่มีต่อระบบความคิด และอารมณ์ ในนักศึกษามหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนา จำนวน 63 คน เข้าหลักสูตรนั่งสมาธิรับรู้ความรู้สึก ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย รวมถึงเข้ากลุ่มรับฟังอย่างมีสติ พบว่าการฝึกสติและสมาธิช่วยพัฒนาอารมณ์ทางบวก ลดความอ่อนล้า ความเครียดและยังปรับปรุงการรับรู้ภาพ และความจำได้ดีด้วย

นอกจากนี้ การฝึกสติและสมาธิในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การฝึกสติและสมาธิผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวาดภาพ การเคลื่อนไหวร่างกาย การเล่นเกม เป็นต้น ซึ่งเป็นรูปแบบการฝึกสติและสมาธิที่แตกต่างจากการฝึกสติและสมาธิแบบเดิมที่มักจะเน้นให้นักเรียนนั่งสมาธิ สวดมนต์ โดยผลจากการฝึกสติและสมาธิแบบนี้ให้นักเรียนทำกิจกรรมในครั้งนี้ พบว่า ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกสติและสมาธิเช่นเดียวกันกับการฝึกสติและสมาธิในรูปแบบเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Silakhom and Kaewwichit (2017) ที่ศึกษาเรื่อง “ผลของการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวต่อสุขภาพจิตและความฉลาดทางอารมณ์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี” พบว่าหลังได้รับการฝึกเจริญสติแบบเคลื่อนไหว นักศึกษาที่เข้าร่วมการฝึกเจริญสติมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ Thangjitmatee (2017) ที่ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามองค์ธรรม พละ 5 ด้วยการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว” ซึ่งพบว่าหลังการเข้าร่วมการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวช่วยให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นสามารถกล่าวสรุปได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานๆ ที่ใช้การฝึกสติและสมาธิผ่านการจัด

ลักษณะเคลื่อนไหวได้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะที่สำคัญในการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง และเป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุป

กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองชั้นสูงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการพัฒนาระบบการคิด การเรียนรู้ การแก้ปัญหา ตามคำที่ว่า “ให้นักเรียน เกิดการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เรียนรู้เป็น อยู่กับคนอื่นเป็น และมีความสุขเป็น” ซึ่งจากผลการ ดำเนินการวิจัยข้างต้นทำให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานฯ เป็นประโยชน์อย่างมากต่อ การพัฒนาคุณภาพทางด้านสติปัญญาและอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาการบริหารจัดการของสมอง ชั้นสูงของนักเรียน ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าการจัดกิจกรรมที่มีสติและสมาธิเป็นฐานนี้ช่วย พัฒนาได้ทั้งด้านความจำเพื่อใช้งาน การยั้งคิด และการยืดหยุ่นทางการรู้คิด ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการ เรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานฯ นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเข้าร่วมกิจกรรม จนสามารถนำ ประสบการณ์ที่ได้รับเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ต่างให้ความเห็นว่านักเรียนชอบ และสนใจการทำกิจกรรมในลักษณะที่มีเกม มีการ เคลื่อนไหวเป็นอย่างมาก เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริง ไม่น่าเบื่อ เข้าใจถึง สถานการณ์ต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้นและสามารถนำประสบการณ์ทั้งหมดเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตของตนเองได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรส่งเสริมให้นำกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานไปใช้จัดโครงการหรือกิจกรรมเสริม หลักสูตรให้แก่กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกลุ่มอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง คือเป็น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนาการบริหาร จัดการของสมองชั้นสูงของนักเรียนกลุ่มนั้น ๆ

1.2 จากผลการดำเนินการทดลองในครั้งนี้ พบว่าการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัตินี้มีส่วน สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสติและสมาธิ โดยนักเรียนได้รายงานว่าชอบกิจกรรมพัฒนาสติและสมาธิที่มี ลักษณะของการเคลื่อนไหว ดังนั้น ผู้ที่สนใจในการพัฒนาสติและสมาธิสามารถศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานที่ให้นักเรียนได้เคลื่อนไหว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมสำหรับ พัฒนาสติและสมาธิต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของสมองขั้นสูงไปศึกษาทดลองกับกลุ่มทดลองอื่น ๆ ที่มีบริบทแตกต่างกันไป เช่น นักเรียนอาชีวศึกษา หรือนักเรียนในโรงเรียนทั่วไปซึ่งไม่ใช่โรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยผู้วิจัยควรคำนึงถึงบริบท และความเหมาะสมของช่วงวัยของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนากิจกรรม

2.2 งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานไปพัฒนาทางด้านความคิดเท่านั้น ดังนั้น ผู้สนใจจึงควรนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานไปพัฒนาด้านอารมณ์ หรือด้านพฤติกรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ รอบด้าน

References

- Chaisuwan, P. et al. (2017). Effects of Different Frequencies of Physical Activity on Executive Function in Adolescents. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus*, 9(2), 301-326.
- Diamond A. (2013). Executive Functions. *Annual Review of Psychology*, 64, 135-168.
- Haenjohn, J. et al. (2018). Development of Training Program on Promoting Executive Functions of the Brain in Adolescents. *Journal of the Royal Thai Army Nurses*, 19(2), 220-230.
- Haenjohn, J. (2017). A Development of Executive Functions of the Brain of Adolescent by Integrative Learning Modules. *Journal of Education*, 28(2), 130-144.
- Hanmatee, S. (2018). *Guide to Developing Executive Functions in Children Ages 13-18 Years for Parents and Teachers*. Bangkok: Ideol Digital Print Co.,Ltd.
- Khowtrakul, S. (2016). *Educational Psychology*. (12nd ed). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Ministry of Education. (2018). *Activities Guide Manual, Psychosocial Care Activities in Secondary School*. Retrieved September 21, 2019, from <http://www.skp.moe.go.th/index.php/download/10-2018-05-18-06-53-01>.
- Nathaniel R., David B., & Ritt-Olson, A. (2015). Associations between Dispositional Mindfulness and Executive Function in Early Adolescence. *Journal of Child and Family Studies*, 24(9), 2745-2751.
- Office of the Basic Education Commission. (2019). *Framework of Mindfulness & Concentration Based Learning*. Retrieved September 3, 2019, from <http://academic.obec.go.th/newsdetail.php?id=128>, [In Thai]

- Schonert-Reichl, A., & Lawlor, S. (2010). The Effects of a Mindfulness-Based Education Program on Pre-and Early Adolescents Well-Being and Social and Emotional Competence. *Mindfulness*, 1(3), 137-151.
- Silakhom, K., & Kaewwichit, H. (2017). The Effects of Rhythmic Dynamic Meditation on Mental Health and Emotional Intelligence of Udon Thani Rajabhat University Students. *Nakhon Phanom University Journal*, 7(1), 16-24.
- Thangjitmatee, T. (2017). To Improve the Quality of Life by Power 5 according to Mindfulness Movement Meditation. *Journal of MCU Humanities Review*, 3(2), 70-77.
- Zeiden, F. et al. (2010). Mindfulness Meditation Improves Cognition: Evidence of Brief Mental Training. *Conscious and Cognition*, 19, 597-605.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ และความยินดีแนะนำของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรี*

Factors Affecting the Intention to Revisit and the Willingness of Thai Tourists to Recommend the Historical Heritage Sites in Lopburi Province

¹สุธิชา เชญชาญ, ²สุมาลี สว่าง และ ³อัมพล ชูสนุก

¹Sutisa Chenchan, ²Sumalee Sawang and ³Ampon Shoosanak

^{1,2}คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

³นักวิชาการอิสระ

^{1,2}Business Administration Faculty, Rangsit University, Thailand.

³Independent Scholar, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: imat.tur@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุอิทธิพลของคุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรส คุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคม และภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวต่อการสร้างการจดจำ ความพึงพอใจ ความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ และความยินดีแนะนำของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรีจำนวนทั้งสิ้น 610 คน โดยการเลือกตัวอย่างแบบโควต้าใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ การหาค่าความถี่ การคำนวณค่าร้อยละ การคำนวณค่าเฉลี่ย การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ค่า Chi-square = 491.658, $df = 453$, $\chi^2/df = 1.086$, $p\text{-value} = 0.102$, $GFI = 0.956$, $AGFI = 0.939$ และ $RMSEA = 0.012$ นอกจากนี้ยังพบว่า (1) คุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรสคุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคมและภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการสร้างการจดจำ (2) คุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรสคุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคมภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและการสร้างการจดจำมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (3) การสร้างการจดจำและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำและ (4) การสร้างการจดจำและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความยินดีแนะนำ

คำสำคัญ: คุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์; ความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ; ความยินดีแนะนำ; แหล่งท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์

Abstract

The objective of this research is to develop a causal relationship model of the influence of perceived hedonic value, perceived historical value, perceived social media value and image of tourist. The research article aimed at developing a model of causal relationship from the influences of aesthetic perceived values, historical perceived values, perceived values in term of social media, and the images of tourist attractions toward the building of recognition, satisfaction and willingness to revisit, and willingness to recommend of tourists who visited the historical heritage sites in Lopburi province. The study applied a quantitative research method by employing questionnaires to collect data from tourists who visited the historical heritage sites in Lopburi province, in a total of 610 persons. A sample was obtained by means of quota sampling. The statistics used for content analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), and structural equation model (SEM).

From the analysis, it is found that a model is consistent with the empirical data with the following findings: Chi-square = 491.658, df = 453, χ^2/df = 1.086, p-value = 0.102, GFI = 0.956, AGFI = 0.939 and RMSEA=0.012. From the study, the following results are also found: 1) The aesthetic perceived values, historical perceived values, perceived values in term of social media, and the images of tourist attractions have direct and positive influence toward the building of recognition; 2) The aesthetic perceived values, historical perceived values, perceived values in term of social media, the images of tourist attractions, and the building of recognition have direct and positive influence toward the tourists' satisfaction; 3) The building of recognition and tourists' satisfaction have direct and positive influence toward the intention to revisit; and 4) The building of recognition and tourists' satisfaction have direct and positive influence toward the willingness to recommend.

Keywords: Historical Perceived Values; Intention to Revisit; Willingness to Recommend; Historical Heritage Sites

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก (Pham, Andereck, and Vogt, 2019) เป็นการสร้างเศรษฐกิจการท่องเที่ยวให้กับเจ้าของสถานที่ (Edgell Sr, 2016) ในการเยี่ยมชม และทำกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสถานที่นั้นๆ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ และสถานที่จุดค้นพบซากโบราณ ถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่การเคลื่อนไหวของผู้คนไปยังประเทศนั้นๆ ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของโลก (Zhang, 2018) โดยรูปแบบการท่องเที่ยวมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งการท่องเที่ยว

เชิงประวัติศาสตร์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่เป็นการเดินทางไปเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานรวมถึงแหล่งโบราณคดีในอดีตของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ (Rice, 2019) โดยประเทศไทยเป็นลำดับที่ 10 มีปริมาณนักท่องเที่ยว 35.4 ล้านคน (Aman, 2019) และมีรายได้จากการท่องเที่ยว 63 พันล้านเหรียญสหรัฐเป็นอันดับที่ 4 ของโลก (World Tourism Organization, 2019) สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวของ 10 ประเทศในอาเซียน ปี 2561 ประเทศไทยอยู่ลำดับที่ 1 จำนวนนักท่องเที่ยว 38.0 ล้านคน (เดิโตร้อยละ 6.9) (BLT Bangkok, 2019) จากการที่รัฐบาลไทยประกาศนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองจำนวนทั้งสิ้น 55 จังหวัด เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเมืองรองนั้นเป็นเมืองที่ไม่ได้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลัก หรือยังมีนักท่องเที่ยวเข้าไปไม่มากนัก การกระจายรายได้ถึงชุมชนท้องถิ่นจึงแตกต่างกับเมืองท่องเที่ยวหลัก เกณฑ์การพิจารณาความเป็นเมืองรองคือ เมืองดังกล่าวมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวไม่ถึง 6 ล้านคนต่อปี ภาครัฐทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการสร้างปฏิทินท่องเที่ยว กิจกรรมประจำเมือง ดึงคนท่องเที่ยวทั้งปี ไม่กระจุกเฉพาะช่วงเทศกาล (Brand Buffet, 2018) นอกจากนี้รัฐบาลยังส่งเสริม “ท่องเที่ยวเมืองรอง” เน้นตลาดคุณภาพ สร้างมาตรฐาน “สะอาด สะอาด ปลอดภัย ได้เอกลักษณ์ และยั่งยืน” (Ministry of Tourism and Sports, 2019) จังหวัดลพบุรีได้รับการประกาศให้เป็นจังหวัดของการท่องเที่ยวเมืองรอง โดยมีที่ตั้งอยู่ในภาคกลางตอนบน เป็นแหล่งอารยธรรม ประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดลพบุรีส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ พระปรางค์สามยอด ศาลพระกาฬ เป็นต้น (Free encyclopedia, 2019) ภาพรวมของจังหวัดลพบุรีในเดือนกรกฎาคม 2562 มีรายได้จากการการท่องเที่ยว 549.49 ล้านบาท เมื่อเทียบกับเดือนกรกฎาคม 2561 มีรายได้ 539.19 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.95 จังหวัดลพบุรีจึงถือเป็นการท่องเที่ยวเมืองรองด้านสถานที่ท่องเที่ยวของไทยที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น (Ministry of Tourism and Sports, 2019)

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวนี้ส่งผลอย่างมากต่อรายได้ของประเทศ ส่งเสริมความอยู่ดีกินดีของประชาชน สร้างงาน สร้างรายได้ให้ชุมชน การท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของประเทศไทย ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะที่เป็นคนไทยได้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลไทยมีนโยบายในส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง จังหวัดลพบุรีถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองในเขตภาคกลาง โดยมีแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เก่าแก่ และมีชื่อเสียง มีความสำคัญ อีกทั้งยังมีข้อมูลด้านมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทำให้ผู้วิจัยสนใจเลือกจังหวัดลพบุรีเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้

จากการศึกษาข้อมูลองค์ประกอบต่างๆ ของการท่องเที่ยวที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้นั้น มีหลายปัจจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลที่พบและมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ ประกอบด้วย ความตั้งใจของนักท่องเที่ยวที่อยากจะกลับมาท่องเที่ยวที่สถานที่ท่องเที่ยวเดิมซ้ำอีกครั้ง (Zhang, Wu, and Buhalis, 2018) ส่งผลให้เกิดรายได้แก่สถานที่ท่องเที่ยวมากกว่าถึง 10 เท่าเมื่อเทียบกับการที่ต้องไปหานักท่องเที่ยวรายใหม่ ๆ (Bandara, and Ranasinghe, 2019) และความยินดีแนะนำโดยการเผยแพร่คำพูดเชิงบวก (Shoemaker, and Lewis, 1999) เป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวรายใหม่ให้มาท่องเที่ยว (Matzler, Teichmann, Strobl, and Partel, 2019) ส่งผลกระทบที่สำคัญต่อพฤติกรรม การซื้อ

และการยอมรับของผู้บริโภค (Ameri, Honka, and Xie, 2019) จากคุณูปการที่ดีเยี่ยมดังกล่าวของตัวแปรทั้งสองทำให้ผู้วิจัยเลือกตัวแปรทั้งสองมาเป็นตัวแปรหลักของการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งผลงานวิจัยนี้เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นประโยชน์ต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุอิทธิพลของคุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรส คุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคม และภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวต่อการสร้างการจดจำ ความพึงพอใจ ความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ และความยินดีแนะนำของนักท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรี ตามแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าลพบุรี จำนวน 12 แห่ง หน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในงานวิจัยนี้ คือ นักท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรี การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ใช้การเลือกตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบขอบเขต และจำนวนของประชากรที่แน่นอน ดังนั้นการเลือกตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้ใช้การเลือกตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) ผู้วิจัยจึงได้ทำการกำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 15 เท่าของพารามิเตอร์อิสระจากการประเมินแบบจำลองตามกรอบแนวคิดนี้พบว่า มีพารามิเตอร์อิสระเท่ากับ 35 ตัวแปร ดังนั้นขนาดตัวอย่างมีค่าน้อยกว่า $35 \times 15 = 525$ คน โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้จำนวน 610 ชุด

ขั้นตอนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดลพบุรีโดยแบ่งเป็น 9 ส่วนคือส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรส ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์ ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคม ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว ส่วนที่ 6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างการจดจำ ส่วนที่ 7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ส่วนที่ 8 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ และส่วนที่ 9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความยินดีแนะนำ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ใช้ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ (IOC) หาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ตามเกณฑ์ คือ ต้องมีค่าในระดับ .70 ขึ้นไป (Hair, Black, Babin, and Anderson, 2014) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแต่ละข้อคำถาม (Corrected Item–Total Correlation) มีค่า 0.3 ขึ้นไป (Everitt, and Skrondal, 2010) ผลการตรวจสอบความเที่ยงใช้ข้อมูล 40 ชุดจากข้อมูล 610 ชุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ตัวแปรผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกตัวดังตารางที่ 1

ผู้วิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loading) ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกค่า คือตัวแปรสังเกตแต่ละตัวต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน ตั้งแต่ 0.5 ตัวแปรแฝงต้องมีค่า AVE ตั้งแต่ 0.5 และค่า CR มีค่าตั้งแต่ 0.7 ผลการวิเคราะห์ความเที่ยง และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน แสดงข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ตัวแปร	Cronbach's Alpha Coefficient	Average Extracted (AVEหรือ ρ_v)	Variance Construct Reliability (CRหรือ ρ_c)
คุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรส	.857	0.565	0.876
คุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์	.874	0.506	0.878
คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคม	.884	0.677	0.893
ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว	.844	0.547	0.857
การสร้างการจดจำ	.850	0.659	0.809
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	.837	0.548	0.878
ความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ	.862	0.679	0.864
ความยินดีแนะนำ	.862	0.700	0.875

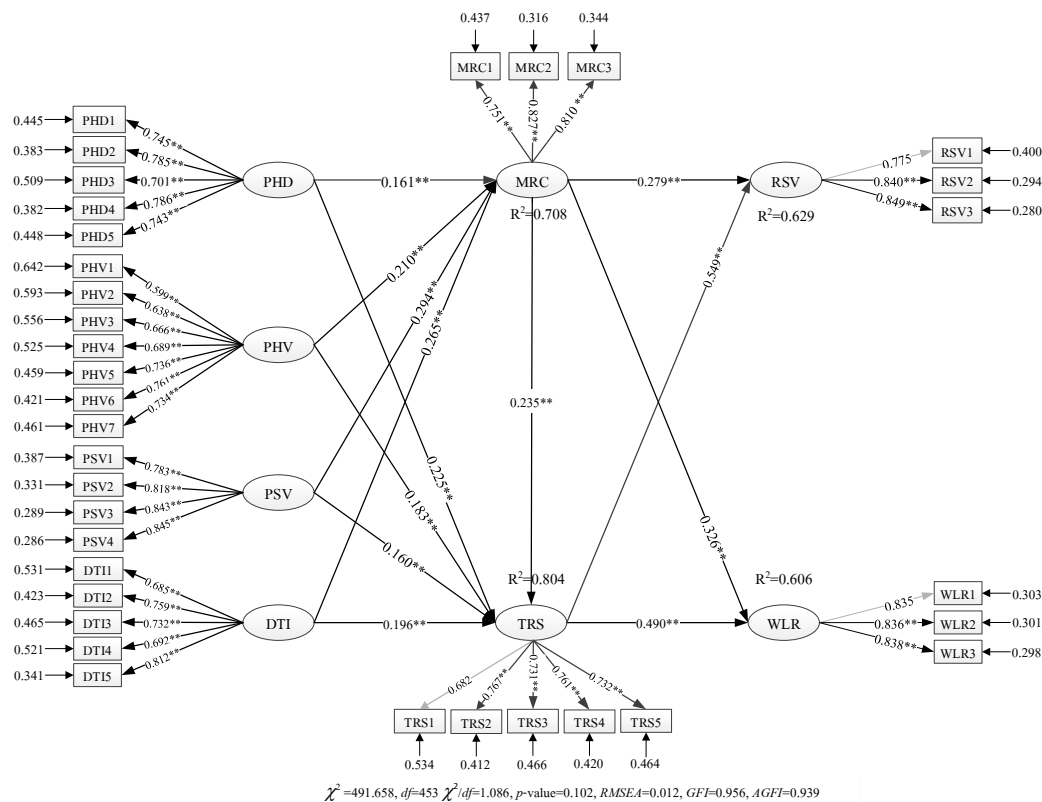
ขั้นตอนที่ 3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสถิติพหุตัวแปรโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) ในการทดสอบสมมติฐานโดยทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพหุตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง อันได้แก่ การแจกแจงแบบปกติของข้อมูล, ความเป็นเอกพันธ์ของการกระจายและความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดเป็นไปตามเกณฑ์

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 21-30 ปี สถานภาพโสด การศึกษาค่าต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท เป็นนักเรียน/นักศึกษา มีวัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน/ท่องเที่ยว เดินทางมาท่องเที่ยวมากกว่า 5 ครั้ง ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรีพบว่าส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารการท่องเที่ยวในจังหวัดลพบุรีจากอินเทอร์เน็ตกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อ คุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรส (PHD) คุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์ (PHV) คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคม (PSV) ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว (DTI) การสร้างการจดจำ (MRC) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (TRS) ความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ (RSV) และ ความยินดีแนะนำ (WLR) อยู่ในระดับสูง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยพบว่า

แบบจำลองสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งนี้ค่า Chi-square = 491.658, $df = 453$, $\chi^2/df = 1.086$, $p\text{-value} = 0.102$, $GFI = 0.956$, $AGFI = 0.939$ และ $RMSEA = 0.012$

ภาพที่ 2 แบบจำลองสมการโครงสร้างหลังการปรับ

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม

ตัวแปรผลสัมฤทธิ์	MRC			TRS			RSV			WLR		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
PHD	0.161**		0.161**	0.225**	0.038**	0.263**		0.189**	0.189**		0.181**	0.181**
	(0.062)		(0.062)	(0.054)	(0.017)	(0.055)		(0.039)	(0.039)		(0.038)	(0.038)
PHV	0.210**		0.210**	0.183**	0.049**	0.232**		0.186**	0.186**		0.182**	0.182**
	(0.068)		(0.068)	(0.059)	(0.020)	(0.059)		(0.042)	(0.042)		(0.041)	(0.041)
PSV	0.294**		0.294**	0.160**	0.069**	0.229**		0.208**	0.208**		0.208**	0.208**
	(0.062)		(0.062)	(0.055)	(0.023)	(0.054)		(0.039)	(0.039)		(0.038)	(0.038)
DTI	0.265**		0.265**	0.196**	0.062**	0.258**		0.215**	0.215**		0.212**	0.212**
	(0.066)		(0.066)	(0.058)	(0.022)	(0.059)		(0.042)	(0.042)		(0.041)	(0.041)
MRC				0.235**		0.235**	0.279**	0.129**	0.408**	0.326**	0.115**	0.441**
						(0.061)		(0.038)	(0.068)		(0.034)	(0.066)
TRS							0.549**		0.549**	0.490**		0.490**
									(0.078)			(0.076)
ตัวแปรสังเกตได้	PHD1	PHD2	PHD3	PHD4	PHD5	PHV1	PHV2	PHV3	PHV4	PHV5	PHV6	PHV7
ความเที่ยง	0.555	0.617	0.491	0.618	0.552	0.358	0.407	0.444	0.475	0.541	0.579	0.539
ตัวแปรสังเกตได้	PSV1	PSV2	PSV3	PSV4	DTI1	DTI2	DTI3	DTI4	DTI5	MRC1	MRC2	MRC3
ความเที่ยง	0.613	0.669	0.711	0.714	0.469	0.577	0.535	0.479	0.659	0.563	0.684	0.656
ตัวแปรสังเกตได้	TRS1	TRS2	TRS3	TRS4	TRS5	RSV1	RSV2	RSV3	WLR1	WLR2	WLR3	
ความเที่ยง	0.466	0.588	0.534	0.580	0.536	0.600	0.706	0.720	0.697	0.699	0.702	
ตัวแปรแฝงภายใน	MRC			TRS			RSV			WLR		
R ²	0.708			0.780			0.629			0.606		

$\chi^2 = 491.658$, $df = 453$, $\chi^2/df = 1.086$, $p\text{-value} = 0.102$, $RMSEA = 0.012$, $GFI = 0.956$, $AGFI = 0.939$

ดังนั้นจากภาพที่ 2 และตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างหลังการปรับ (Modified Model) สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงว่ายอมรับสมมติฐานที่ว่าแบบจำลองตามทฤษฎีสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

องค์ความรู้ใหม่

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำและความยินดีแนะนำของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยคุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรส คุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคม ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว การสร้างการจดจำ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
2. ความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำและความยินดีแนะนำของนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางประวัติศาสตร์

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอการตีความและประเมินข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเพื่ออธิบายและยืนยันความสอดคล้องระหว่างข้อค้นพบกับสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 พบว่าคุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรมีความสัมพันธ์กับการสร้างการจดจำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สถานที่ท่องเที่ยวนี้ก่อให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ตื่นเต้น เพลิดเพลินในการได้ท่องเที่ยวเป็นการสร้างการจดจำให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Wei et al. (2019) กล่าวคือ หากสถานที่ท่องเที่ยวก่อให้เกิดความสุขอย่างแท้จริงแล้วก็จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความทรงจำที่ดี ๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่ลืมประสบการณ์ในการมาเยือนสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้

สมมติฐานข้อที่ 2 พบว่า คุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับการสร้างการจดจำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความยิ่งใหญ่ มีแหล่งความรุ่งเรือง เป็นแหล่งอารยธรรมเชิงประวัติศาสตร์ที่ดึงดูดใจให้มาท่องเที่ยวเป็นการสร้างการจดจำให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ César and Tronca (2017) หากสถานที่ท่องเที่ยวมีสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์แหล่งโบราณคดีดึงดูดใจแล้ว จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความทรงจำที่ดี ๆ กับสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้นตามไปด้วย

สมมติฐานข้อที่ 3 พบว่า คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคมมีความสัมพันธ์กับการสร้างการจดจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ข้อมูลที่รับรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ และอินเทอร์เน็ตช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจ สนับสนุน จูงใจให้มาเที่ยวเป็นการสร้างการจดจำให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลวิจัยของ Lund et al. (2018) หากนักท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวจากสื่อสังคมออนไลน์แล้ว จะส่งผลให้เกิดความทรงจำที่ดี ๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

สมมติฐานข้อที่ 4 พบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการสร้างการจดจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่มีสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ ความเป็นมิตรความสะดวกสบายในการเดินทาง เป็นการสร้างการจดจำให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผล

วิจัยของ Zhang et al. (2018) กล่าวคือหากสถานที่ท่องเที่ยวมีภาพลักษณ์ที่ดีในเรื่องของความเป็นมิตรของคนในท้องถิ่น ภาพลักษณ์ที่ดีในเรื่องสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์จะส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวมีความทรงจำที่ดี ๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้น

สมมติฐานข้อที่ 5 พบว่า คุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรีรสมิความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สถานที่ท่องเที่ยวนี้ก่อให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ตื่นเต้นเพลิดเพลินในการได้ท่องเที่ยวเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับผลวิจัยของ Gohary et al. (2018) กล่าวคือ หากสถานที่ท่องเที่ยวก่อให้เกิดความผ่อนคลายความสนุกสนาน รื่นเริงบันเทิงใจแล้วจะส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ ยินดีที่ตัดสินใจ หรือตั้งใจจะมาท่องเที่ยว

สมมติฐานข้อที่ 6 พบว่า คุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความยิ่งใหญ่ มีแหล่งความรู้เรื่องเป็นแหล่งอารยธรรมเชิงประวัติศาสตร์ที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Park et al. (2019) กล่าวคือ หากสถานที่ท่องเที่ยวเป็นเมืองเก่ามีแหล่งโบราณสถานเชิงประวัติศาสตร์ที่ดึงดูดใจแล้วจะส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวยินดีที่จะตัดสินใจ หรือตั้งใจจะมาท่องเที่ยว เกิดความพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว

สมมติฐานข้อที่ 7 พบว่า คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ข้อมูลที่รับรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ และอินเทอร์เน็ทช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจ สนับสนุน จูงใจให้มาเที่ยวเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Narangajavana Kaosiri et al. (2019) กล่าวคือ หากนักท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวนี้จากสื่อสังคมออนไลน์แล้วจะทำให้มีความยินดีที่ตัดสินใจ หรือตั้งใจจะมาท่องเที่ยวส่งผลทำให้เกิดความพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

สมมติฐานข้อที่ 8 พบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่มีสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ ความเป็นมิตรความสะดวกสบายในการเดินทาง เป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลวิจัยของ Al-Ansi and Han (2019) กล่าวคือ หากสถานที่ท่องเที่ยวมีภาพลักษณ์ที่ดีในเรื่องของความเป็นมิตรของคนในท้องถิ่นภาพลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์แล้วจะส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวมีความยินดีที่ตัดสินใจ หรือตั้งใจจะมาท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว

สมมติฐานข้อที่ 9 พบว่า การสร้างการจดจำมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การจดจำเรื่องราวต่างๆ จากประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับผลวิจัยของ Gohary et al. (2018) กล่าวคือ หากนักท่องเที่ยวมีความทรงจำที่ดีๆ แล้วก็จะส่งผลทำให้ความยินดีที่ตัดสินใจ หรือตั้งใจจะมาท่องเที่ยว ทำให้เกิดความพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว

สมมติฐานข้อที่ 10 พบว่า การสร้างการจดจำของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การจดจำเรื่องราวต่างๆ จากประสบการณ์การ

ท่องเที่ยวที่ดีจะทำให้นักท่องเที่ยวตั้งใจที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Kim (2018) หากนักท่องเที่ยวมีความทรงจำที่ดี ๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแล้วก็จะส่งผลทำให้ยินดีที่จะกลับมาท่องเที่ยวอีกในอนาคตอันใกล้

สมมติฐานข้อที่ 11 พบว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจมาเที่ยวซ้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความยินดีที่ตัดสินใจหรือตั้งใจจะมาท่องเที่ยวที่สถานที่แห่งนี้เกินความคาดหวังโดยรวมแล้วจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความตั้งใจในการมาเที่ยวซ้ำอีกซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Hasan Md (2019) กล่าวคือ หากการมาเที่ยวแล้วเกินความคาดหวังจะส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวยินดีที่ตัดสินใจ หรือตั้งใจอยากกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคตอันใกล้

สมมติฐานข้อที่ 12 พบว่า การสร้างการจดจำของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความยินดีแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การจดจำเรื่องราวต่างๆ จากประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวมีความยินดีที่จะแนะนำสถานที่ดังกล่าวให้กับบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Sharma and Nayak (2019) กล่าวคือ หากนักท่องเที่ยวมีความทรงจำที่ดี ๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแล้วก็จะส่งผลทำให้ยินดีแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวให้กับเพื่อนคนรู้จัก หรือญาติมิตรมาท่องเที่ยว

สมมติฐานข้อที่ 13 พบว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความยินดีแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมื่อนักท่องเที่ยวมีพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว ได้รับความสุข เกินจากความคาดหวัง จากการตัดสินใจมา นักท่องเที่ยวจะแนะนำสถานที่ดังกล่าวให้กับบุคคลอื่นมาเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Foroudi et al. (2018) กล่าวคือ หากสถานที่ท่องเที่ยวนี้ตรงตามความคาดหวัง มีความสุขที่ได้มาท่องเที่ยวแล้วจะส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวยินดีแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวนี้ให้กับเพื่อนคนรู้จัก ญาติมิตร หรือบุคคลอื่นมาท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยการท่องเที่ยวจังหวัด ควรส่งเสริม พัฒนา มุ่งเน้นภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคม คุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรส และคุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์ ตามลำดับ ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้สถานที่ท่องเที่ยวนี้มีภาพลักษณ์ที่ดีในเรื่องคุณภาพการให้บริการ ความเป็นมิตรของคนในท้องถิ่น การเดินทาง ความเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรม
2. คุณค่าที่รับรู้ด้านสื่อสังคม โดยมีการเผยแพร่ข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต ผ่านสื่อสังคมออนไลน์
3. คุณค่าที่รับรู้ด้านสุนทรียรส โดยมุ่งเน้นให้สถานที่ท่องเที่ยวก่อให้เกิดความสุข ความผ่อนคลาย สนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจ ความตื่นเต้น และความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว
4. คุณค่าที่รับรู้เชิงประวัติศาสตร์ โดยการส่งเสริมข้อมูลความยิ่งใหญ่ของมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเมืองเก่า ความเจริญรุ่งเรืองแหล่งอารยธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถาปัตยกรรม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรทำวิจัยโดยใช้กรอบแนวคิดเดียวกันนี้กับการท่องเที่ยวในจังหวัดอื่น ๆ ที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเป็นการยืนยันผลการวิจัย

2.2 ควรศึกษาอิทธิพลของปัจจัยตัวแปรต้นด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมจากกรอบแนวคิดในงานวิจัยนี้ อาทิเช่น คุณค่าที่รับรู้ด้านประสบการณ์ ดำเนินทางประวัติศาสตร์ เพื่อขยายขอบเขตของการวิจัย

References

- Al-Ansi, A., & Han, H. (2019). Role of halal-friendly destination performances, value, satisfaction, and trust in generating destination image and loyalty. *Journal of Destination Marketing & Management*, 13, 51-60.
- Aman, S. (2019). *Top destinations from the UNWTO 2018 tourism highlights report*. Retrieved February 24, 2019, from <https://www.tourradar.com/days-to-come/fastest-growing-destinations-2019/>
- Ameri, M., Honka, E., & Xie, Y. (2019). Word of mouth, observed adoptions, and anime-watching decisions: The role of the personal vs. the community network. *Marketing Science*, 38(4), 567-583..
- Bandara, A., & Ranasinghe, J. (2019). *Study on the influence of marketing Mix factors on the revisit intention of inbound tourists*. Paper presented at the International Research Conference of UWU, International Research Conference of UWU.
- BLT Bangkok. (2019). *Revealing the statistics of most foreign tourists visiting Thailand in ASEAN*. Retrieved 26 June 2019, from <https://www.bltbangkok.com/bangkok-update/4955/>.
- Brand Buffet. (2018). *The Ministry of Tourism encourages Thai tourists to distribute income to 55 cities. Praises "Chanthaburi", the secondary city model*. Retrieved June 26, 2019, from <https://www.brandbuffet.in.th/2018/09/tourism-thailand-less-visit-city-chanthaburi/>.
- César, P. d. A. B., & Tronca, B. (2017). Ruins of the Jesuit-Guaranis missions of São Miguel Arcanjo: An overview on the UNESCO world heritage in Brazil. *CICS-Publicações/eBooks*, 229-246.
- Edgell Sr, D. L. (2016). *Managing sustainable tourism: A legacy for the future*: A legacy for the future. London: Routledge.
- Everitt, B. S., & Skrondal, A. (2010). *The Cambridge dictionary of statistics*. (4th ed.). New York: Cambridge University Press.
- Foroudi, P. et al. (2018). Promising the dream: Changing destination image of London through the effect of website place. *Journal of Business Research*, 83, 97-110.

- Free encyclopedia. (2019). *List of tourist attractions in Lop Buri province*. Retrieved June 25, 2019, from <https://blog.traveloka.com/th/local-attraction/attractions-travel-lopburi/>
- Gohary, A., Pourazizi, L., Madani, F., & Chan, E. Y. (2018). Examining Iranian tourists' memorable experiences on destination satisfaction and behavioral intentions. *Current Issues in Tourism*, 1-6.
- Hair, J. F., Jr., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7 ed.). Harlow, Essex: Pearson.
- Hasan Md, K. (2019). The antecedents of tourist attitudes to revisit and revisit intentions for coastal tourism. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 13(2), 218-234.
- Kim, J. H. (2018). The impact of memorable tourism experiences on loyalty behaviors: The mediating effects of destination image and satisfaction. *Journal of Travel Research*, 57(7), 856-870.
- Lund, N. F., Cohen, S. A., & Scarles, C. (2018). The power of social media storytelling in destination branding. *Journal of Destination Marketing & Management*, 8, 271-280.
- Ministry of Tourism and Sports. (2019). *Wirasak praises, 1 year contribution, tourists - income Grow in accordance with the target, continue to promote the "secondary city tourism", emphasizing the quality market, creating standards "convenient, clean, safe, unique and sustainable"*. Retrieved June 28, 2019, from <https://www.mots.go.th/content.php?nid=11277&filename=index>
- Ministry of Tourism and Sports. (2019). *Situation of domestic tourism in provincial areas in 2019*. Retrieved November 28, 2019, from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11965
- Matzler, K., Teichmann, K., Strobl, A., & Partel, M. (2019). The effect of price on word of mouth: First time versus heavy repeat visitors. *Tourism Management*, 70, 453-459.
- Narangajavana Kaosiri, Y. et al. (2019). User-generated content sources in social media: A new approach to explore tourist satisfaction. *Journal of Travel Research*, 58(2), 253-265.
- Park, J.-Y., Bufquin, D., & Back, R. M. (2019). When do they become satiated? An examination of the relationships among winery tourists' satisfaction, repeat visits and revisit intentions. *Journal of Destination Marketing & Management*, 11, 231-239.
- Pham, K., Andereck, K., & Vogt, C. (2019). *Local residents' perceptions about tourism development*. Retrieved December 30, 2019, from https://scholarworks.umass.edu/ttra/2019/?utm_source=scholarworks.umass.edu%2Fttra%2F2019%2Fresearch_papers%2F74&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages.

- Rice, M. (2019). Earlier voyages and future destinations in the study of tourism. *Apuntes. Revista de ciencias sociales*, 46(85), 5-22.
- Sharma, P., & Nayak, J. K. (2019). Understanding memorable tourism experiences as the determinants of tourists' behaviour. *International Journal of Tourism Research*, 21, 504-518.
- Shoemaker, S., & Lewis, R. C. (1999). Customer loyalty: the future of hospitality marketing. *International Journal of Hospitality Management*, 18(4), 345-370.
- Wei, C., Zhao, W., Zhang, C., & Huang, K. (2019). Psychological factors affecting memorable tourism experiences. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(7), 619-632.
- World Tourism Organization. (2019). *International tourism highlights 2019 edition: Top destinations*. Retrieved July 27, 2019, from <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>.
- Zhang, H., Wu, Y., & Buhalis, D. (2018). A model of perceived image, memorable tourism experiences and revisit intention. *Journal of Destination Marketing & Management*, 8, 326-336.
- Zhang, T. (2018). *An analysis of the impact of tourism regulation on economic growth--Taking Yunnan as an example*. Paper presented at the 2018 International Conference on Sports, Arts, Education and Management Engineering (SAEME 2018).

กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย*

Marketing Logistic Strategies of Small and Micro Community Enterprises for Food Products in Thailand

เสาวพร สุขเกิด

Saowaporn Sookkerd,

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Faculty of Management Science, Thepsatri Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: saowaporn_auy@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสำรวจระดับของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทยและกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน และ 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของผู้ประกอบการ คุณภาพสินค้า การส่งมอบสินค้าและต้นทุนของสินค้า กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย ได้แก่ การบริการลูกค้า การบรรจุภัณฑ์ สารสนเทศ การจัดการขนส่งและการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า กระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การชักนำและการควบคุม 2) กระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชนส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทยพบว่า ควรให้ความสำคัญกับกลยุทธ์โลจิสติกส์ค้ำึงถึงประสิทธิภาพของการใช้กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทยและกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชนของผู้ประกอบการตามลำดับ 3) โมเดลกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทยพบว่า ควรให้ความสำคัญกับกลยุทธ์โลจิสติกส์โดยค้ำึงถึงประสิทธิภาพของการใช้กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทยและกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชนของผู้ประกอบการ

คำสำคัญ: กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาด; วิสาหกิจชุมชน; กลุ่มประเภทอาหาร

*Received July 26, 2020; Revised August 10, 2020; Accepted August 19, 2020

Abstract

The objectives of this study were to 1) examine the level of efficiency in marketing logistics and marketing logistic strategies of small and micro community enterprises for food products in Thailand, and management processes for small and micro community enterprises, and 2) analyze the causal relationships in marketing logistics of small and micro community enterprises.

The research findings were as follows: 1) The highest mean of the efficiency in marketing logistics of small and micro community enterprises were entrepreneurs' credibility, product quality, product delivery, and product costs. The high level of mean in marketing logistic strategies of small and micro community enterprises for food products in Thailand were customer services, packaging, information technology, transportation management, and customer relationship management. The highest mean of management processes for small and micro community enterprises were planning, organizing, leading and controlling. 2) Management processes for small and micro community enterprises had the direct positive correlations on the efficiency in marketing logistics of small and micro community enterprises. However, they did not have the indirect positive correlations on marketing logistic strategies of small and micro community enterprises. 3) In the model of marketing logistic strategies of small and micro community enterprises for food products in Thailand, it is essential to focus on marketing logistic strategies based on the efficiency in implementing marketing logistic strategies and entrepreneurs' management processes respectively.

Keywords: Marketing Logistic Strategies; Community Enterprises; Food Products

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นสืบสานวัฒนธรรมที่ดำรงให้คงอยู่ต่อไป สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไป แนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกันกับธรรมชาติจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น อยู่กับธรรมชาติอย่างชาญฉลาดและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ช่วยสร้างกำลังใจให้เกิดขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับหน่วยงานที่จะให้การสนับสนุน แนวทางการพัฒนาเป็นแนวทางการส่งเสริมและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์โดยมีกิจกรรมทางการตลาด การผลิต การบริหารการจัดการ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางด้านการผลิตซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชนบท เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ และนำไปสู่เป้าหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรและวางรากฐานที่สำคัญของประเทศและสังคมไทยหลังการให้การสนับสนุนของโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์ รัฐบาลให้การสนับสนุนแก่ชุมชนต่าง ๆ ด้านเทคนิคเพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ตลอดจนช่วยเหลือในด้านโฆษณาประชาสัมพันธ์ ที่สะท้อนความเป็นภูมิปัญญาไทย (Phromsen, 2003)

จากลักษณะของการดำเนินวิสาหกิจชุมชนและหลักคิดในการจัดตั้งให้ประสบความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนจะเห็นได้ว่ามีปัญหาในการจัดตั้งคือ การขาดการวิเคราะห์ศักยภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มและชุมชน ขาดทักษะการบริหารจัดการ บางกลุ่มอาจขาดทักษะในการผลิตขาดการวางแผนธุรกิจชุมชน และการวิเคราะห์ตลาด ขาดการจัดลำดับความสำคัญ การใช้เงินทุนหรือกรณีมีการจัดตั้งแล้วพบว่า มีปัญหาในเรื่องการขาดการพัฒนาความรู้เฉพาะทางเพื่อต่อยอด ได้แก่ การบัญชี การตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ขาดข้อมูลด้านการตลาด โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มมุ่งขยายตลาดขาดตลาดประจำ และมีต้นทุนการตลาดสูง ขาดการวิเคราะห์ต้นทุนและวิเคราะห์ตลาด ขาดเงินทุนหมุนเวียน และต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอกขณะเดียวกันความต้องการของกลุ่มแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน กล่าวคือในพื้นที่ยากจน ต้องการขยายตลาดให้กลุ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น ต้องการเงินหมุนเวียนมากขึ้น เพื่อจะได้รับซื้อสินค้าจากสมาชิกมากขึ้น ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น ให้องค์การบริหารส่วนตำบลจัดการประชุมในชุมชนให้บ่อยขึ้น เพื่อที่จะได้แลกเปลี่ยนปัญหาและเปิดโอกาสให้กลุ่มได้ชี้แจงให้เห็นประโยชน์การรวมกลุ่ม รวมทั้งต้องการให้มีการจัดอบรมการวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์การจัดหาสถานที่เพื่อจำหน่าย และสนับสนุนการซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์ ต้องการให้ธุรกิจเอกชนช่วยเหลือในการรับสินค้าไปจำหน่ายให้มากขึ้นวิสาหกิจชุมชนทั่วไป ต้องการปรับปรุงเทคนิคการผลิต เช่น การศึกษาดูงาน หรือปรึกษาผู้มีความรู้มาพัฒนาคุณภาพสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ต้องการความช่วยเหลือหรือสามารถกู้ยืมเงินซื้อเครื่องมือเครื่องจักร ต้องการหาตลาดเพิ่มขึ้นรวมทั้งการพัฒนาผู้นำกลุ่ม จากลักษณะปัญหาและความต้องการดังกล่าว ภาครัฐจะต้องทำหน้าที่ในการเชื่อมโยง และต่อยอดความรู้ของชุมชน (Khachonkittiya, 2007)

การผลิตสินค้าของกลุ่มชุมชนนั้นเมื่อพิจารณาโอกาสทางธุรกิจและการตลาดในมุมมองที่กว้างขวางขึ้นนั้นไม่ได้เน้นแค่เพียงขอบเขตตลาดในแต่ละท้องถิ่นเท่านั้น แต่มองว่าแต่ละชุมชนมีความต้องการที่จะผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพตรงต่อความต้องการของกลุ่มลูกค้า ซึ่งกลุ่มชุมชนต้องประเมินและค้นหาศักยภาพทางสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชนให้พบว่าควรนำจุดเด่นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นของตนมาเพิ่มมูลค่าและตอบสนองความต้องการของตลาด หากชุมชนมีศักยภาพในการผลิตและสินค้าที่มีคุณภาพก็จะนำมาสู่ความสามารถทางการแข่งขัน ซึ่งปัจจุบันการผลิตสินค้าจากหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มีจำนวนมากขึ้น ซึ่งเกิดจากเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย ทำให้ในแต่ละชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์รวมตัวกันในการผลิตสินค้าที่ออกจากชุมชนเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการแข่งขันกันในแต่ละชุมชนทำให้สินค้าล้นตลาด นอกจากนี้สถานภาพความสามารถในการแข่งขันด้านโลจิสติกส์ได้กำหนดเกณฑ์ชี้วัด ได้แก่ ความตรงต่อเวลาของการบริการสมรรถนะผู้ให้บริการโลจิสติกส์ภายในประเทศ ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบการติดตาม และการเตรียมพร้อม การพิจารณาดัชนีวัดความสามารถด้านโลจิสติกส์พบว่าหลายประเทศมีความก้าวหน้าในการพัฒนาระบบและการให้บริการด้านโลจิสติกส์รวมเร็วกว่าประเทศไทย เช่น เกาหลีใต้และฟิลิปปินส์ ในด้านความตรงต่อเวลาของการบริการ ประเทศบาร์เรนและอิสราเอล ในด้านพิธีการศุลกากร ประเทศมาเลเซีย ใต้หวัน และลักเซมเบิร์กในด้านสมรรถนะผู้ให้บริการโลจิสติกส์ภายในประเทศ ประเทศจีนและเกาหลีใต้ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ในการพัฒนาผู้นำของแต่ละชุมชนควรศึกษาการบริหารงานทางด้านโลจิสติกส์ทางการตลาด เพื่อให้กิจกรรมสินค้าและบริการซึ่งรวมถึงการเคลื่อนย้าย การจัดเก็บ การกระจายสินค้าจากผู้ผลิต

ไปจนกระทั่งได้มีการส่งมอบไปถึงแหล่งที่มีความต้องการสินค้า โดยกิจกรรมดังกล่าวเน้นการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งหวังให้เกิดความพึงพอใจต่อลูกค้าและส่งเสริมมูลค่าแก่สินค้าและบริการในท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางต่อการอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชน และนำธุรกิจสู่เป้าหมายโดยเกิดผลกำไร และความพอใจของลูกค้าวิสาหกิจชุมชนควรพยายามบริหารงานให้เกิดกำไร เพื่อจะได้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อมีกำไรก็สามารถนำมาแบ่งผลประโยชน์ไปสู่กลุ่มของแต่ละชุมชน ความพึงพอใจของลูกค้าต่อผลิตภัณฑ์ในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของความอยู่รอดของธุรกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิต ซึ่งเป็นผลไปสู่กระบวนการบริหารตลาดของชุมชน การนำผลิตภัณฑ์สู่ท้องตลาด การสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ สินค้าวิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางประการหนึ่งที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและภายนอก แต่เนื่องจากในปัจจุบันปัญหาสินค้าวิสาหกิจชุมชน มีปัญหาอยู่ที่การผลิตที่มีการผลิตมาก แต่ขายไม่ได้ ทำให้ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการจัดทำผลิตภัณฑ์ ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียวแต่เป็นกระบวนการทางความคิดรวมถึงการบริการ และการบริหารงานของกลุ่มชุมชน โดยเฉพาะโลจิสติกส์ทางการตลาดของชุมชน ซึ่งจะทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของลูกค้าและสามารถสร้างพึงพอใจกับลูกค้าได้อย่างสูงสุด และต้นทุนด้านราคาที่มีความเหมาะสมลูกค้าสามารถซื้อได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงต้นทุนของสินค้า ความสะดวกในการจัดซื้อ และการได้รับการประชาสัมพันธ์ การโฆษณา และการคำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อสินค้าหรือบริการของชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจระดับของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มผู้ประกอบการที่มีการรวมกลุ่มกันของจำนวน 8,619 กลุ่ม ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่า งานวิจัยนี้มีตัวแปรทั้งหมด 16 ตัวแปร ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนตามเกณฑ์ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20 เท่าของจำนวนตัวแปรที่ใช้สำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Diamantopoulos, and Siguaw, 2000) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 320 ราย ทั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมากกว่าที่คำนวณได้เป็นจำนวน 400 ราย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับงานวิจัยมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามพัฒนามาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้วยวิธีการ 1) ตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามที่ได้พัฒนาขึ้นกับเนื้อหาในทฤษฎี ด้วยเทคนิคการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าดัชนีระหว่าง 0.66-1.00 2) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 50 ฉบับ เพื่อตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์คะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ 0.40 3) หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (Reliability) ด้วยเทคนิคแบบอัลฟา (Cronbach Alpha) โดยให้แบบสอบถามตัวแปรเชิงประจักษ์ (Observation Variable) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .80 4) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบจำลองการวัด (Measurement Model) ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Factor Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ LISREL เพื่อตรวจสอบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ แล้วตรวจสอบถึงค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่แล้วเป็นเพศหญิง จำนวน 337 คน คิดเป็นร้อยละ 84.20 มีช่วงอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.20 มีการศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษา จำนวน 100 คนคิดเป็นร้อยละ 25.00 ระยะเวลาของการดำเนินธุรกิจกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อยู่ระหว่าง 7 – 9 ปี จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 35.80 รายเฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อยู่ระหว่าง 20,000-40,000 บาทต่อเดือน จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.80 มีจำนวนของผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 – 3 รายการ จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.20

2. ผลการสำรวจระดับของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทยและกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน

ตาราง 1 ค่าความเชื่อมั่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน (efflog)

ตัวแปรแฝงและตัวแปรเชิงประจักษ์ ที่ทำการศึกษา (n = 400)	Cronbach's Alpha	Mean	St.Dev	ความหมาย
1.ความน่าเชื่อของผู้ประกอบการ (rel)	0.864	4.40	0.60	มาก

2.คุณภาพสินค้า (qc)	0.854	4.51	0.53	มากที่สุด
3.การส่งมอบสินค้า (send)	0.830	4.55	0.51	มากที่สุด
4.ต้นทุนของสินค้า (cost)	0.949	4.64	0.50	มากที่สุด
ประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทาง การตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน (efflog)	0.931	4.52	0.45	มากที่สุด

ตัวแปรแฝงและตัวแปรเชิงประจักษ์ที่ศึกษามีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ดีมีค่า Cronbach's Alpha ระหว่าง 0.830 – 0.949 ตัวแปรแฝงประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน (efflog) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 เมื่อพิจารณาในรายตัวชี้วัดหรือรายตัวแปรเชิงประจักษ์พบว่าต้นทุนของสินค้า (cost) มีค่าสูงที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 รองลงมาคือ การส่งมอบสินค้า (send) คุณภาพสินค้า (qc) และความน่าเชื่อถือของผู้ประกอบการ (rel) อยู่ในระดับมากที่สุดและมากตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55, 4.51 และ 4.40 ตามลำดับ

เมื่อตรวจสอบการกระจายของข้อมูลด้วยการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.45 – 0.60 โดยพบว่าตัวแปรแฝงประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน (efflog) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 เมื่อพิจารณาการกระจายของข้อมูลในรายตัวชี้วัดหรือรายตัวแปรเชิงประจักษ์พบว่าความน่าเชื่อถือของผู้ประกอบการ (rel) มีการกระจายตัวมากที่สุด มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 รองลงมาคือ คุณภาพสินค้า (qc) การส่งมอบสินค้า (send) และ ต้นทุนของสินค้า (cost) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53, 0.51 และ 0.50 ตามลำดับ

ตาราง 2 ค่าความเชื่อมั่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายของ
กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย
(logmak)

ตัวแปรแฝงและตัวแปรเชิงประจักษ์ ที่ทำการศึกษา (n = 400)	Cronbach's Alpha	Mean	St.Dev	ความหมาย
1.การบริการลูกค้า (service)	0.841	4.22	0.59	มาก
2.บรรจุภัณฑ์ (pack)	0.561	4.03	0.54	มาก
3.สารสนเทศ (infor)	0.814	3.10	0.77	ปานกลาง
4.การจัดการขนส่ง (trans)	0.883	4.00	0.72	มาก
5.การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า (ware)	0.886	3.88	0.77	มาก
กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้า วิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภท อาหารในประเทศไทย (logmak)	0.912	3.85	0.56	มาก

ตัวแปรแฝงและตัวแปรเชิงประจักษ์ที่ศึกษามีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ดี มีค่า Cronbach's Alpha ระหว่าง 0.561 – 0.912 ตัวแปรแฝงกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภท

อาหารในประเทศไทย (logmak) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 เมื่อพิจารณาในรายตัวชี้วัดหรือรายตัวแปรเชิงประจักษ์พบว่า การบริการลูกค้า (service) มีค่าสูงสุด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.22 รองลงมาคือ บรรจุกัณฑ์ (pack) การจัดการขนส่ง (trans) การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า (ware) และสารสนเทศ (infor) อยู่ในระดับมาก และปานกลาง ตามลำดับ

เมื่อตรวจสอบการกระจายของข้อมูลด้วยการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.54 – 0.77 โดยพบว่าตัวแปรแฝงกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย (logmak) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 เมื่อพิจารณาการกระจายของข้อมูลในรายตัวชี้วัดหรือรายตัวแปรเชิงประจักษ์พบว่า การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า (Ware) และสารสนเทศ (Infor) มีการกระจายตัวมากที่สุด มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากัน เท่ากับ 0.77 รองลงมาคือ การจัดการขนส่ง (Trans) การบริการลูกค้า (Service) และบรรจุกัณฑ์ (Pack) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.72, 0.59 และ 0.54 ตามลำดับ

ตาราง 3 ค่าความเชื่อมั่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน (procom)

ตัวแปรแฝงและตัวแปรเชิงประจักษ์ ที่ทำการศึกษา (n = 400)	Cronbach's Alpha	Mean	St.Dev	ความหมาย
1.การวางแผน (plan)	0.908	4.08	0.73	มาก
2.การจัดองค์กร (org)	0.888	4.22	0.70	มาก
3.การชักนำ (leader)	0.799	4.34	0.64	มาก
4.การควบคุม (contro)	0.863	4.38	0.52	มาก
กระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน (procom)	0.954	4.25	0.59	มาก

ตัวแปรแฝงและตัวแปรเชิงประจักษ์ที่ศึกษาที่มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ดี มีค่า Cronbach's Alpha ระหว่าง 0.799 - 0.954 ตัวแปรแฝงกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน (Procom) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 เมื่อพิจารณาในรายตัวชี้วัดหรือรายตัวแปรเชิงประจักษ์พบว่า การควบคุม (Control) มีค่าสูงสุด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 รองลงมาคือ การชักนำ (Leader) การจัดองค์กร (Org) และการวางแผน (Plan) อยู่ในระดับมากทั้งหมด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34, 4.22 และ 4.08 ตามลำดับ

เมื่อตรวจสอบการกระจายของข้อมูลด้วยการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.52 – 0.73 โดยพบว่าตัวแปรแฝงกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน (Procom) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 เมื่อพิจารณาการกระจายของข้อมูลในรายตัวชี้วัดหรือรายตัวแปรเชิงประจักษ์พบว่า การวางแผน (Plan) มีการกระจายตัวมากที่สุด มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.73 รองลงมาคือ การจัดองค์กร (Org) การชักนำ (Leader) และการควบคุม (Control) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.70, 0.64 และ 0.52 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงเส้น

แบบจำลองสมการโครงสร้างที่ได้พัฒนาและปรับแก้แล้ว (Adjust Model) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ทดสอบได้ คือ $\chi^2 = 46.83$, $df = 34$, $p\text{-value} = 0.07041$; Relative $\chi^2 = 1.377$; GFI = 0.98; AGFI = 0.95; RMR = 0.013; SRMR = 0.034; RMSEA = 0.031; P-Value for Test of Close Fit = 0.94; NFI = 0.99; IFI = 1.00; CFI = 1.00; CN = 483.60 ซึ่งผ่านเกณฑ์ตามที่ได้กำหนดไว้ (Joreskog, and Sorbom, 1996) เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยและเมื่อตรวจสอบการประมาณค่าพารามิเตอร์สัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปรแฝงที่ทำการศึกษาในแบบจำลองสมการโครงสร้างพบว่า กระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชนส่งผลทางตรง (Direct Effect) เชิงบวกต่อประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และส่งผลโดยรวม (Total Effect) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.56 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่ได้ส่งผลทางอ้อม (Indirect effect) ผ่านกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย (logmak) กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย ไม่ได้ส่งผลทางตรง (Direct Effect) ต่อประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน และไม่ได้ส่งผลโดยรวม (Total Effect) ต่อประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน ขณะที่กระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน ส่งผลทางตรง (Direct Effect) เชิงบวกต่อกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทยที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.86 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และส่งผลโดยรวม (Total Effect) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.86 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชนและกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทยสามารถร่วมกันทำนายประสิทธิภาพของ โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนได้ร้อยละ 32

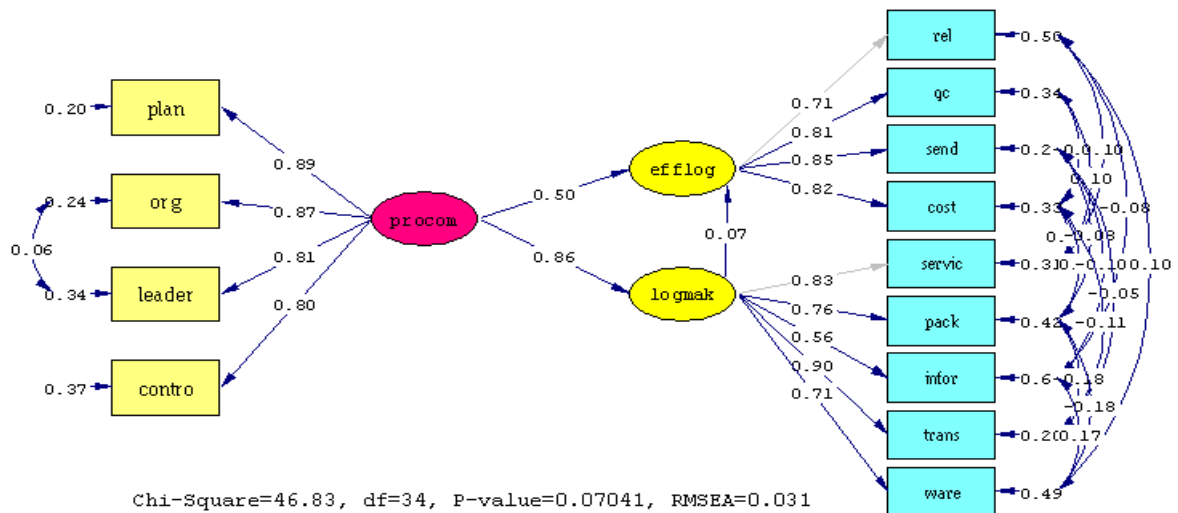
ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบค่าสถิติที่คำนวณได้กับเกณฑ์มาตรฐาน (Joreskog, and Sorbom, 1996) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของแบบจำลองสมการโครงสร้างปรับแก้ (Adjust Model)

รายการเกณฑ์	เกณฑ์ที่กำหนด (Joreskog, and Sorbom, 1996)	ค่าสถิติของ แบบจำลอง	การพิจารณา
Likelihood Ratio Chi-Square Statistic (χ^2)	P-value > .05	46.83 (p-value= .07041)	ผ่าน
Relative χ^2 (χ^2/df)	< 2.00	1.377	ผ่าน
Goodness of Fit Index (GFI)	> .9	0.98	ผ่าน

Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)	> .9	0.95	ผ่าน
Root Mean Squared Residuals (RMR)	< .05	0.013	ผ่าน
Standardized Root Mean Squared Residual (SRMR)	< .05	0.034	ผ่าน
Root Mean Squared Error of Approximation (RMSEA)	< .05	0.031	ผ่าน
P-Value for Test of Close Fit	> .05	0.94	ผ่าน
Normed Fit Index (NFI)	> .9	0.99	ผ่าน
Incremental Fit Index (IFI)	> .9	1.00	ผ่าน
Comparative Fit Index (CFI)	> .9	1.00	ผ่าน
Critical N (CN)	> 200	483.60	ผ่าน

ตารางที่ 4 พบว่าเมื่อพิจารณาผลของค่าสถิติทดสอบของแบบจำลองสมการโครงสร้างปรับแก้และพัฒนา (Adjust Model) กับเกณฑ์มาตรฐานตามข้อเสนอแนะของ Joreskog and Sorbom (1996) พบว่าค่าสถิติของแบบจำลองทุกค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ทั้งหมด คือ ค่า Relative χ^2 (χ^2/df) เท่ากับ 1.377 มีค่าน้อยกว่า 2.00 ถือว่าผ่านเกณฑ์; ค่า Goodness of Fit Index (GFI) เท่ากับ 0.98 มีค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้; ค่า Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) เท่ากับ 0.95 มีค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้; ค่า Root Mean Squared Residuals (RMR) เท่ากับ .0013 น้อยกว่า 0.05 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้; ค่า Standardized Root Mean Squared Residual (SRMR) เท่ากับ 0.034 มีค่าน้อยกว่า 0.05 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้; ค่า Root Mean Squared Error of Approximation (RMSEA) เท่ากับ 0.031 มีค่าน้อยกว่า 0.05 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้; ค่า P-Value for Test of Close Fit เท่ากับ 0.94 มีค่ามากกว่า 0.05 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้; ค่า Normed Fit Index (NFI) เท่ากับ 0.99 มีค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้; ค่า Incremental Fit Index (IFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 มีค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้; ค่า Comparative Fit Index (CFI) เท่ากับ 1.00 มีค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ และ Critical N (CN) เท่ากับ 310.94 มีค่ามากกว่า 200 ถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ถือว่า ค่าสถิติทดสอบทั้งหมดผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้

$\chi^2 = 46.83$, df= 34, p-value = 0.07041; Relative $\chi^2 = 1.377$; GFI = 0.98; AGFI =0.95; RMR = 0.013; SRMR= 0.034; RMSEA = 0.031; P-Value for Test of Close Fit = 0.94; NFI = 0.99; IFI= 1.00; CFI = 1.00; CN = 483.60

ภาพที่ 1 แบบจำลองสมการโครงสร้างปรับแก้และพัฒนา มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

แสดงเป็นคะแนนมาตรฐาน (Standardize Solution) (n = 400)

ตาราง 5 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) จากแบบจำลองสมการโครงสร้างปรับแก้ (n=400)

ตัวแปรตาม	R ²	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ	
			กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดฯ (logmak)	กระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน (procom)
ประสิทธิภาพของ โลจิสติกส์ (efflog)	0.32	ทางตรง	0.07 (0.68)	0.50 (4.57)
		ทางอ้อม	-	0.06 (0.68)
		โดยรวม	0.07 (0.68)	0.56 (9.71)
กลยุทธ์โลจิสติกส์ทาง การตลาดฯ (logmak)	0.74	ทางตรง	-	0.86 (16.52)
		ทางอ้อม	-	-
		โดยรวม	-	0.86 (16.52)

$\chi^2 = 46.83$, df= 34, p-value = 0.07041; Relative $\chi^2 = 1.377$; GFI = 0.98; AGFI =0.95; RMR = 0.013; SRMR= 0.034; RMSEA = 0.031; P-Value for Test of Close Fit = 0.94; NFI = 0.99; IFI= 1.00; CFI = 1.00; CN = 483.60

ตารางที่ 5 พบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างที่ได้พัฒนาและปรับแก้แล้ว (Adjust Model) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ทดสอบได้ คือ $\chi^2 = 46.83$, df= 34, p-value = 0.07041; Relative $\chi^2 = 1.377$; GFI = 0.98; AGFI =0.95; RMR = 0.013; SRMR= 0.034; RMSEA = 0.031; P-Value for Test of Close Fit = 0.94; NFI = 0.99; IFI= 1.00; CFI = 1.00; CN = 483.60 ซึ่งผ่านเกณฑ์

ตามที่ได้กำหนดไว้ (Joreskog, and Sorbom, 1996) และเมื่อตรวจสอบการประมาณค่าพารามิเตอร์สัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปรแฝงที่ทำการศึกษาระบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Model) พบว่ากระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน (Procom) ส่งผลทางตรง (Direct Effect) เชิงบวกต่อประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน (Efflog) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และส่งผลโดยรวม (Total Effect) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.56 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่ได้ส่งผลทางอ้อม (Indirect effect) ผ่านกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย (logmak) กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย (logmak) ไม่ได้ส่งผลทางตรง (Direct Effect) ต่อประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน (efflog) และไม่ได้ส่งผลโดยรวม (Total Effect) ต่อประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน (efflog) สำหรับกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน (procom) ส่งผลทางตรง (Direct Effect) เชิงบวกต่อประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน (efflog) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.86 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และส่งผลโดยรวม (Total Effect) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.86 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในส่วนของกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน (procom) และกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย (logmak) สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน (efflog) ได้ร้อยละ 32

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย” สามารถสร้างเป็นโมเดลกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทยสามารถค้นพบนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการวางแผนในเชิงกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องใกล้เคียงกับการทำธุรกิจชุมชน

สินค้าวิสาหกิจชุมชนควรมีการเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจกับกลุ่มอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอเนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ภายใต้การดูแลของภาครัฐทำให้การบริหารงานเป็นไปค่อนข้างที่จะเติบโตด้วยตนเอง แต่เชื่อว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็ยังสามารถนำจุดเด่นของกลุ่มมานำเสนอและเป็นจุดขายหรือสร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวผลิตภัณฑ์ให้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งอาจจะทำให้เกิดรูปแบบการบริหารงานในรูปแบบใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 คือการสำรวจถึงระดับของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน กลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรแฝงประสิทธิภาพของของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน มีค่าสูงที่สุดในบรรดาตัวแปรแฝงที่ศึกษาในระบบจำลองสมการโครงสร้างแปดผลอยู่ในระดับ

มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 เพราะปัจจุบันการขับเคลื่อนชุมชนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้มีศึกษามาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งรัฐบาลของหลายประเทศทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศที่กำลังพัฒนาพยายามที่จะแสวงหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาในเขตเมืองหลวง ซึ่งการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาสินค้าวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับแนวคิดของ Nopkeson (2002) เสนอว่า การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการบนพื้นฐานของทรัพยากร กระบวนการคิดภูมิปัญญาในท้องถิ่นด้วยการจัดการโดยครอบครัว องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อตอบสนองต่อการพึ่งตนเองและพึ่งกันเองด้วยการลดรายจ่ายจากการซื้อและป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกตั้งแต่ระดับครอบครัวขึ้นไปถึงระดับเครือข่าย ผลผลิตขั้นสุดท้ายนั้นไม่ได้มุ่งหวังกำไรสูงสุด การเอาเปรียบการแข่งขันอย่างรุนแรง แต่มุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างตนเองให้สามารถอยู่รอดได้ในระดับชุมชน หากวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งแล้วจะส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

ความสำคัญของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชนได้รับการยืนยันจากผลการวิจัยของ Siyowong (2003) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาตลาดของธุรกิจผ้าไหมในเขตอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าแนวทางในการพัฒนาธุรกิจผ้าไหมไทยต้องเน้นด้านการจัดจำหน่ายโดยติดต่อกับร้านค้าตัวแทนจำหน่ายทั้งในกรุงเทพมหานคร ส่วนภูมิภาคและเมืองใหญ่ รวมทั้งร้านค้าที่อยู่ในห้างสรรพสินค้า และเน้นด้านการส่งเสริมการตลาดด้วยการโฆษณาผ่านทางสื่อวิทยุและนิตยสารต่าง ๆ เพื่อให้ผ้าไหมชนบทเป็นที่รู้จักมากขึ้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนผ้าไหมในจังหวัดขอนแก่นได้ให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพด้านโลจิสติกส์ทางการตลาดค่อนข้างมากยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sikaeo (2002) ศึกษาความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาดของธุรกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะกลุ่มธุรกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่จะส่งเสริมการตลาดโดยการแจกนามบัตรให้กับกลุ่มลูกค้าจะแนะนำกันต่อ ๆ ไปเป็นส่วนใหญ่ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนได้สรุปได้ว่า ผลการสำรวจในการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้คะแนนประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 มีความสมเหตุสมผล เพราะวิสาหกิจชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องกระจายสินค้าไปยังกลุ่มผู้บริโภคให้ได้มากที่สุดและจะต้องอาศัยกลยุทธ์ด้านโลจิสติกส์ทางการตลาด

ผลการสำรวจตัวแปรแฝงกระบวนการจัดการวิสาหกิจชุมชน พบว่ามีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่ 2 ของตัวแปรแฝงที่ทำการศึกษาในแบบจำลองสมการโครงสร้างทั้งหมดแปลผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 เพราะในสังคมไทยนั้นมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่ามีอยู่อย่างหลากหลาย แต่ละภูมิภาคล้วนแต่มีเอกลักษณ์วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลต่อการผลิตสินค้าในชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันออกไปด้วยแต่อย่างไรก็ตาม สินค้าในชีวิตประจำวันนั้น ส่วนใหญ่แล้วกลับไม่สามารถที่จะทำการผลิตเป็นสินค้าออกมาเพื่อจัดจำหน่ายในเชิงการตลาด หรือเพื่อการมุ่งหวังผลกำไรได้เท่าที่ควร สาเหตุที่สำคัญผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็น

เพราะผู้คนในชุมชนชนบทยังขาดกระบวนการบริหารจัดการองค์กรในลักษณะขององค์กรเพื่อมุ่งหวังผลกำไร ขาดทักษะในการระดมเงินทุน การจัดหาวัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์ ที่เพียงพอต่อการผลิต การจัดการด้านการตลาด จึงทำให้การผลิตสินค้าชุมชนยังไม่แพร่หลายประสบความสำเร็จมากนัก ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Loetyingyot (2006) ที่กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นเงื่อนไขในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของประเทศไทย แต่สิ่งสำคัญที่จะเป็นต้นทุนหลักให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน คือ ทักษะในการบริหารจัดการ เพราะการพัฒนายุคใหม่ไม่ได้ส่งเสริมขีดความสามารถของคนในชุมชนให้บริหารจัดการทรัพยากร การผลิต ผลผลิต การแปรรูปผลผลิตการจัดการทุน จัดการคน จัดการชุมชน จึงถูกจัดการโดยคนที่มีอำนาจ มีเงิน มีความรู้ ทั้งทรัพยากร ภูมิทรัพย์ ผลผลิต และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั้งหมด ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องเน้นความสำคัญของการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการให้กับวิสาหกิจชุมชน

ผลการสำรวจตัวแปรแฝงกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย พบว่ามีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้ายของตัวแปรแฝงที่ศึกษาในแบบจำลองสมการโครงสร้างทั้งหมดแปลผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 เพราะการเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นสิ่งที่บังคับให้ทุกหน่วยของสังคมต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงวิสาหกิจชุมชนด้วยที่จะต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด และหนึ่งในนั้นก็คือ ต้องมีการปรับตัวด้วยการพัฒนากลยุทธ์ยุทธวิธีโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนไปพร้อมกันด้วย เพื่อเป็นเพิ่มศักยภาพในการกระจายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนไปสู่กลุ่มลูกค้าและตลาดเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Thepphithak (2006) ศึกษาการจัดการโลจิสติกส์และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผลิต OTOP จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่าการนำกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการอย่างเพียงพอมีความจำเป็นอย่างมากต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน เพราะสมารถที่จะช่วยลดต้นทุนการผลิต และกระจายสินค้าไปสู่กลุ่มลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความจำเป็นอย่างมากที่หน่วย งานภาครัฐ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้ามาส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนมีความสามารถในการนำกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนเข้ามาใช้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 คือ การพัฒนาและตรวจสอบความตรงของแบบจำลองสมการโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน ในส่วนของการพัฒนาแบบจำลองได้ทำการพัฒนาขึ้นมารากรากฐานทางทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้ทำการตรวจสอบความกลมกลืนของแบบจำลองสมการโครงสร้างที่ได้พัฒนาขึ้นด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL พบว่า แบบจำลองที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติ คือ $\chi^2 = 46.83$, $df = 34$, $p\text{-value} = 0.07041$; Relative $\chi^2 = 1.377$; GFI = 0.98; AGFI = 0.95; RMR = 0.013; SRMR = 0.034; RMSEA = 0.031; P-Value for Test of Close Fit = 0.94; NFI = 0.99; IFI = 1.00; CFI = 1.00; CN = 483.60 ซึ่งผ่านเกณฑ์ตามที่ได้กำหนดไว้ (Joreskog, and Sorbom, 1996) แสดงให้เห็น แนวคิดและทฤษฎีที่ได้นำมาใช้ในครั้งนี้มีประสิทธิภาพในการอธิบายปรากฏการณ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อทำการพิจารณาถึง

ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปรแฝง (Latent Variable) เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อตัวแปรแฝงประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ตัวชี้วัดของประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ความน่าเชื่อถือของผู้ประกอบการ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มลูกค้ายังขาดความมั่นใจในด้านคุณภาพของการจัดการขนส่งของผู้ประกอบการ ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนควรเน้นการสร้างความน่าเชื่อถือผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นในกลุ่มลูกค้า เน้นการใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และการประชาสัมพันธ์คุณภาพของสินค้าให้มากยิ่งขึ้น

1.2 ตัวชี้วัดของกลยุทธ์โลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มประเภทอาหารในประเทศไทย ที่มีค่าน้อยที่สุด คือ สารสนเทศ แสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยในด้านการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการที่ผลิตได้ไปยังกลุ่มลูกค้าที่หลากหลาย ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณและแหล่งของสื่อที่จะมาช่วยกระจายข่าว ดังนั้นเจ้าของผู้ประกอบการจึงควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐให้เข้ามาช่วยส่งเสริม

1.3 การวางแผนการดำเนินงานยังคงอยู่ในระดับน้อยเพราะลักษณะขององค์กรที่มีขนาดเล็ก ทำให้ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนในระยะยาว อย่างไรก็ตามการวางแผนดำเนินงานเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบวิสาหกิจชุมชนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก

2.2 ศึกษาประสิทธิภาพของโลจิสติกส์ทางการตลาดของสินค้าวิสาหกิจชุมชน ต้องคำนึงถึงขนาดของวิสาหกิจด้วย โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ Multiple Group Structural Equation Model ด้วยการเปรียบเทียบความไม่แปรเปลี่ยน (Invariance) ของแบบจำลองโดยใช้ขนาดของวิสาหกิจชุมชนเป็นตัวแบ่งกลุ่ม

References

- Ansongkhram, W. (1999). *A study of the marketing strategy of Phrae Wa silk manufacturer. Phon House, Phon Subdistrict, Kham Muang District, Kalasin Province.* (Master's Thesis). Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Aphipratyasakun, K. (2003). *Logistics and Supply Chain Management Strategies for making money and saving.* Bangkok: Natphonchut Factory.
- Bangpho, S. (2009). *Organization and Management.* (3rd ed.). Bangkok: Wittaya Phat.

- Chaganti, R., Cook, R.G., & Smeltz, W.J. (2002). Effects of styles, strategies, and systems on the growth of small business. *Journal of Development Entrepreneurship*, 7(2), 175-192.
- Kaiwan, Y. (2000). *Production Management*. Bangkok: Phim D.
- Khunrattanaphon, T. (2007). *Marketing channel management*. Bangkok: Choraka Company Limited.
- Kotler, P. (2003). *Marketing Management*. (11th ed.). NJ: Prentice –Hall.
- Kotler, P. (2004). *Marketing Management*. Bangkok: Pearson Education Indochina Ltd.
- Kotler, P. (2006). *Marketing Management*. Bangkok: Pearson Education Indochina Ltd.
- Kotler P., & Keller, K. L. (2006). *Marketing management*. (12th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall, Inc.
- Loetyingyot, C. (2006). A Study of state of community enterprise for logistic management, Case study: Ban Kuem Ma U-Suan Mon women co-operative, Nongwa sub-district, Bualai district, Nakhon Ratchasima. *Naresuan University Journal*, 18(1), 86-94.
- Mahiphan, N. (2002). *A study of guidelines for local product business development: a case study Lertphaibun Shop Kamalasai District Kalasin Province Maha Sarakham*, Maha Sarakham University.
- Nonnitiphadungkan, C. (1997). *Management process*. Bangkok: M.P.P.
- Nopkeson, T. (2002). *Farmers Crisis: Crisis of Thai Society for Survival in the New World*. Phitsanulok: Indo-China Intersection Development Institute.
- Phanomyong, R. (2004). *Logistics Management*. Bangkok: Good times.
- Phromsen, T. (2003). *Guidelines for developing marketing strategies One Tambon One Product (OTOP) of Praewa Silk Product Group In Kalasin Province*. Maha Sarakham: Maha Sarakham University.
- Rauch, A., & Frese, M. (1998). A contingency approach to small scale business success: a longitudinal study on the effect of environmental hostility and uncertainty on the relationship of planning and success. *Frontier of Entrepreneurship Research*, 190-200.
- Rauch, A., & Frese, M. (1997). *Does planning Matter : Relations Between Planning and Success in Small enterprise in Ireland and Germany*. In Proceeding of the 42nd World Conference International Council for small business.
- Sikaeo, A. (2002). *satisfaction towards marketing strategies of the local cotton producing community's business in Chiangmai Province*. (Master's thesis) Srinakharinwirot University. Bangkok.

- Siyowong, C. (2003). *Development guidelines of the silk business Rural area Khon Kaen Province*. Mahasarakham University.
- Thaethiangtham, A. (2002). *Production and marketing situations, marketing opportunities, and marketing strategies of handicraft under one tambol-one product project: A case study of artifical flowers in Nakhon-Ratchasima and Angthong provinces*. Bangkok: Kasetsart University.
- Thepphithak, T. (2006). *Adoption of Logistics Management for Building Competitive Advantage on OTOP Products in Chonburi Province*. Chonburi Province: Burapha University
- Witthaya, S. (2005). *Essentials of supply chain management*. Bangkok: E I Square Publishing Company Limited.
- Zimmerer, T. W., & Scarborough, N. M. (2002). *Essentials of entrepreneurship and small business management*. (3rd ed). New Jersey: Prentice-Hall.

การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ.**

A Study of Best Practices for Managing the ONESQA Network Center

¹สรชัย ชูชีพ, ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์, สาวิตรี จูเจีย, ชวลิต ศุภศักดิ์ธำรง และ สหัชชัย ปราณิตพลกรัง

¹Sunchai Chuchee, Sasitorn Wachirapanyapong, Sawitree Jujia, Chavalit

Supasaktamrong and Sahaschai Praneetpolgrung

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

¹Thepsatri Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sunchai.c@lawasri.tru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้บริหารและเลขานุการของศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 แห่ง รวม 26 คน และผู้ประสานศูนย์เครือข่ายจาก สมศ. จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ สำหรับแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม มีจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการบริหารจัดการ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) การดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. มีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานประจำ ด้านการดำเนินงานเชิงรุก ด้านการประสานความร่วมมือ และด้านการดำเนินงานที่ได้รับมอบหมาย 3) การประเมินผลการดำเนินงานและการพัฒนา มีจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน และด้านการร่วมมือกันระหว่างศูนย์เครือข่าย สมศ. เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน

คำสำคัญ: แนวปฏิบัติที่ดี; การบริหารจัดการ; ศูนย์เครือข่าย สมศ.

Abstract

This research article aimed to develop the best practices for managing the ONESQA network centers. The study applied a mix-method approach between quantitative and qualitative researches. A sample group consisted of administrators and secretaries from 13

*Received February 24, 2021; Revised June 12, 2021; Accepted June 24, 2021

* สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

ONESQA network centers in total of 26 persons and 5 coordinators from ONESQA which were selected by purposive sampling. The instruments for collecting data were an interview form and, questionnaire with an index of consistency (IOC) of a value between 0.80-1.00. The statistics used for analysis were average, standard deviation (S.D.), and content analysis.

The research results were found as follows: The best practices for managing the ONESQA network center consisted of the following 3 steps: The preparation step consisted of 5 aspects including personnel, budget, equipment materials, management, and Information and Communications Technology. The operation step consisted of 4 aspects including routine management, proactive operation, collaboration, and assignment job. The evaluation of the results of operation and development step consisted of 2 aspects including the evaluation of the results of operation and collaboration between the ONESQA network centers to improve the operational efficiency.

Keywords: Best Practices; Management; ONESQA Network Center

บทนำ

การพัฒนาการดำเนินการในองค์กรมีระบบและกลไกที่หลากหลาย แต่วิธีหนึ่งในการสะท้อนผลการดำเนินการ คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อรับทราบผลสะท้อนของการดำเนินงานทั้งระบบ ทั้งการวางแผน การดำเนินงาน ผลงานและผลกระทบ ซึ่งการจัดการศึกษาทุกระดับ มีความสำคัญในการบ่มเพาะและพัฒนาเยาวชนของชาติสู่การเป็นพลังแผ่นดินที่สำคัญในการร่วมขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน บนรากฐานของความเป็นไทยที่มีวัฒนธรรมอันแข็งแกร่งมายาวนาน ซึ่งจะเห็นว่าการจัดการศึกษานั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และส่งผลกระทบสืบเนื่องในหลายภาคส่วน ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการกำกับติดตามด้วยระบบคุณภาพ ซึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 81 กำหนดให้มีกฎหมาย เกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ จึงได้มีการยกร่าง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา ซึ่งในหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 49 ได้กำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 49 ซึ่งได้กำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เรียกโดยย่อว่า สมศ. มีฐานะเป็นองค์การมหาชน นับตั้งแต่วันที่ 4 พฤศจิกายน 2543 โดยให้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ในทุก 5 ปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้ายและเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน เพื่อกระตุ้นให้สถานศึกษาบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดย สมศ. จะมี

การประเมินผลการปฏิบัติงานของสถาบันการศึกษา เป็นประจำทุกปีตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดโดยวัดผลทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการพิจารณาผลการดำเนินงานของสถาบันการศึกษา (The Office for National Education Standards and Quality Assessment, 2019)

ระบบการประกันคุณภาพภายนอกกรอบที่สี่ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) โดยรองศาสตราจารย์.ดร.ณมน จีรังสุวรรณ ผู้อำนวยการ สมศ. ได้มุ่งเน้นการทำงานที่ “เชื่อมโยงทุกอย่าง รวบรวมสู่มาตรฐานการศึกษาอย่างมีความสุขและยั่งยืน” เพื่อเชื่อมโยงการทำงานสู่การประเมินอย่างมีคุณภาพ ด้วยการเชื่อมโยงองค์การ บุคคล ทรัพยากรทั้งภายใน สมศ. และองค์การที่เกี่ยวข้อง ด้วยหลักธรรมาภิบาลและระบบเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความพึงพอใจและสถานศึกษามีคุณภาพประกอบกับปัจจุบันเทคโนโลยีมีความทันสมัย ทำให้การสื่อสารเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว และสามารถเชื่อมโยง การทำงานได้อย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกกรอบที่สี่นี้ มีจุดเปลี่ยนที่โดดเด่น และมีความเป็นไปได้ที่จะช่วยส่งเสริมให้การประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ได้รับการยอมรับและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สะท้อนถึงผลการจัดการศึกษาและคุณภาพการศึกษาของประชาชนคนไทยในบริบทแบบไทยภายใต้มาตรฐานสากล ดังนั้น เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพด้วยการประเมินคุณภาพ เป็นไปตามเป้าหมาย ดังที่ได้กล่าวแล้วนั้น จึงจำเป็นต้องมีศูนย์เครือข่าย สมศ. ที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ครอบคลุม ทุกทั้งประเทศ เพื่อช่วยประสานงานและขับเคลื่อนให้การประเมินคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (The Office for National Education Standards and Quality Assessment, 2019)

ปัจจุบันสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้ทำบันทึกข้อตกลงมอบหมายให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ได้รับการคัดเลือก เป็นศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้งหมด 13 ศูนย์ ครอบคลุมในพื้นที่ทั่วประเทศนั้น สมศ. ได้กำหนดภารกิจ ให้มหาวิทยาลัยที่เป็นศูนย์เครือข่าย สมศ. ทำหน้าที่สำคัญคือ 1) จัดประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์เครือข่าย สมศ. อย่างน้อยไตรมาสละ 1 ครั้ง และส่งรายงานการประชุมให้ สมศ. ทุกไตรมาส 2) รายงานผลการดำเนินงานและรายงานสรุปการรับ – จ่ายเงินของศูนย์เครือข่าย สมศ. ทุกไตรมาส โดยจัดส่งรายงานดังกล่าวมายัง สมศ. ภายใน 15 วันนับจากวันที่สิ้นสุดในแต่ละไตรมาส ตามรูปแบบและแนวทางที่ สมศ. กำหนด 3) ส่งเสริม สนับสนุน สร้างความเข้าใจ ให้คำปรึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกแก่สถานศึกษาทุกระดับ 4) ติดตามและรายงานผลการปฏิบัติงานของผู้ประเมินภายนอก สมศ. ให้มีคุณภาพตามนโยบาย QC 100 ตามที่ได้รับการประสานขอความร่วมมือจาก สมศ. 5) สนับสนุนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาตามที่ได้รับการประสานขอความร่วมมือจาก สมศ. 6) ติดตามและรายงานสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา 7) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างการรับรู้เกี่ยวกับระบบการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และ 8) อื่น ๆ ตามที่ได้รับการประสานขอความร่วมมือจาก สมศ. เพื่อให้การประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีการดำเนินการประเมินคุณภาพให้สำเร็จลุล่วงเป็นไปตามเป้าหมายนั้น (The Office for National Education Standards and Quality Assessment, 2019)

จากสถานการณ์ข้างต้นที่ได้กล่าวมา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีได้ให้ความสนใจกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) จัดตั้งเป็นศูนย์เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จึงมีความมุ่งหวังในการพัฒนาเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. เพื่อให้เกิดการพัฒนาศูนย์เครือข่าย สมศ. ที่จัดตั้งขึ้นให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. อย่างมีประสิทธิภาพส่งผลต่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศูนย์เครือข่าย สมศ. ทุกแห่ง ทั้งนี้เพื่อให้งานประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ.

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการสอบถามสภาพการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. ตามบทบาทหน้าที่ที่ระบุไว้ในข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กับ ศูนย์เครือข่าย สมศ. โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและเลขานุการศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 ศูนย์ ๆ ละ 2 คน รวม 26 คน ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การประชุมสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 2 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการศึกษาในภาคสนาม มีกระบวนการในการดำเนินงานวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. และสภาพการปฏิบัติงานจริงในการพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ดังนี้ (1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 แห่ง จากข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กับ ศูนย์เครือข่าย สมศ. (2) ดำเนินการสร้างแบบสอบถามสภาพการดำเนินงานจริงของแต่ละศูนย์เครือข่าย สมศ. จากประเด็นที่ศึกษาในข้อที่ 1 เพื่อนำมาใช้ศึกษาสภาพของกิจกรรมการดำเนินงานจากตัวแทนศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 แห่ง เพื่อมาใช้ในการสรุปประเด็นในการจัดทำ (ร่าง) แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ฉบับที่ 1 (3) ทำการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 1 เพื่อพิจารณา (ร่าง) แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ฉบับที่ 1 จำนวน 26 คน ที่เป็นกลุ่มเดียวกับผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม (4) วิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นจากข้อที่ 3 แล้วทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญของศูนย์เครือข่าย สมศ. ที่มีการดำเนินงานจริงและเกิดผลลัพธ์ที่ดี เพื่อพัฒนา (ร่าง) แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ฉบับที่ 2 (5) ทำการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ครั้งที่ 2 เพื่อพิจารณา (ร่าง) แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ฉบับที่ 2 โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเดียวกับการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus

Group) ครั้งที่ 1 (6) ทำการสรุปผลการประชุมในข้อที่ 5 เพื่อพัฒนาเป็น (ร่าง) แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ฉบับสมบูรณ์ แล้วจัดทำแบบสอบถามในการสำรวจข้อมูลจากศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 แห่ง เพื่อยืนยันความถูกต้องของแนวปฏิบัติที่ดีๆ และนำผลมาจัดทำเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ฉบับสมบูรณ์ (7) รายงานผลการดำเนินงานและคู่มือแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ฉบับสมบูรณ์ ให้แก่ สมศ. และทำการเผยแพร่ต่อทุกศูนย์เครือข่าย สมศ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

กระบวนการวิจัยเชิงครั้งนี้มุ่งเน้นการสอบถามข้อมูล การสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย คือ (1) การสอบถามข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมี 2 ส่วน คือ สภาพการดำเนินงานจริง และการยืนยันความถูกต้องของแนวปฏิบัติที่ดีจากคณะกรรมการศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 แห่ง ที่เป็นผู้บริหารศูนย์เครือข่าย สมศ. และเลขานุการที่ร่วมดำเนินการ ศูนย์เครือข่าย สมศ. ละ 2 คน รวม 26 คน (2) การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลและแนวทางในการดำเนินงานจากการปฏิบัติจริง จากคณะกรรมการศูนย์เครือข่าย สมศ. จำนวน 2 แห่ง ที่มีความโดดเด่นในการดำเนินงาน โดยทำการสัมภาษณ์ในประเด็นที่มีผลการวิเคราะห์ของสภาพการดำเนินงานจริงที่สูงกว่าศูนย์เครือข่ายอื่น โดยการเดินทางไปสัมภาษณ์ที่มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นที่ตั้งและเยี่ยมชมและสอบถามสภาพการดำเนินงานจริงที่มีความโดดเด่น ศูนย์เครือข่าย สมศ. ละ 1 ครั้ง (3) การประชุมสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ที่เป็นตัวแทนของศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 แห่ง ที่เป็นผู้บริหารศูนย์เครือข่าย สมศ. และเลขานุการที่ร่วมดำเนินการ ศูนย์ละ 2 คน รวม 26 คน โดยแบ่งกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม กลุ่มละ 8-9 คน แล้วนำข้อมูลจากแต่ละกลุ่มย่อยมาสรุปในกลุ่มใหญ่ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ประกอบกับการใช้แบบสอบถาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีการดำเนินงานและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ (1) การสำรวจความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกิจกรรมการดำเนินงานจากตัวแทนศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 แห่ง โดยคณะผู้วิจัยพัฒนาจากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสอบถามเพื่อยืนยันความถูกต้องของแนวปฏิบัติที่ดีๆ ในรูปแบบของแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบบสอบถามทั้ง 2 ฉบับ มีค่าความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 (2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เนื่องจากต้องการข้อมูลการดำเนินการที่ประสบความสำเร็จหรือเป็นวิธีการดำเนินงานที่ดี ในการนำไปพัฒนาเป็นแนวทางสำหรับศูนย์เครือข่าย สมศ. อื่น ในการพัฒนางาน โดยสำหรับสอบถามข้อมูลกิจกรรมการดำเนินงานต่าง ๆ ที่สำคัญของศูนย์เครือข่าย สมศ. ที่มีการดำเนินงานจริงและเกิดผลลัพธ์ที่ดี โดยประเด็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานในรูปแบบของแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) โดยมีประเด็นคำถามหลัก และให้ผู้รับการสัมภาษณ์ขยายความเชิงลึกได้อย่างอิสระ

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ (1) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 แห่ง จากข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) กับศูนย์เครือข่าย สมศ.(2) การสอบถามความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. และการสอบถามยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่สังเคราะห์จากการสนทนากลุ่ม ของแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ.(3) การประชุมสนทนากลุ่มย่อยร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อพิจารณา (ร่าง) แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ.(4) การสัมภาษณ์เชิงลึกจากการเยี่ยมชมการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. ที่เป็นตัวอย่างในการดำเนินงานที่มีผลการปฏิบัติงานที่ดี

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพการดำเนินงานจากตัวแทนศูนย์เครือข่าย สมศ. ทั้ง 13 แห่ง มาทำการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อทำการกำหนดประเด็นการดำเนินงานตามกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อใช้ในการจัดทำ (ร่าง) แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. จากนั้นก็จะมีกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ประเด็นจากการประชุมสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ (ร่าง) แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ฉบับสมบูรณ์ จากนั้นจึงจะทำการวิเคราะห์ผลแบบสอบถามเพื่อยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้องและข้อเสนอแนะเพื่อจัดร่างแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบกับภาพของกระบวนการบริหารศูนย์เครือข่าย สมศ. ในแต่ละขั้นตอน และนำเสนอข้อมูลโดยละเอียดในรูปแบบของ คู่มือแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ.

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. จากกระบวนการวิจัย สามารถสรุปแนวปฏิบัติที่ดีได้ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อม (Preparation) ในด้านการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. ควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ อย่างน้อย 5 ด้าน ประกอบไปด้วย

1.1 การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร (Man Preparation) จะต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบตามหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ได้บุคลากรที่จะสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกระบวนการทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ (1) การวางแผนงานด้านบุคลากร (2) การสรรหาบุคลากร (3) การสร้างความตระหนักรู้ในหน้าที่ให้แก่บุคลากร (4) การพัฒนา/สร้างความก้าวหน้า/

สร้างแรงจูงใจ ให้แก่บุคลากร และ (5) การประเมินผลการเตรียมความพร้อมบุคลากรตามเงื่อนไขความสำเร็จ

1.2 การเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ (Money Preparation) จะต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบตามหลักการบริหารงบประมาณ และระเบียบราชการหรือระเบียบการเงินของมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และถูกต้องเหมาะสมในการใช้งบประมาณ โดยมีกระบวนการทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ (1) วิเคราะห์รูปแบบการบริหารงบประมาณของศูนย์เครือข่าย สมศ. ของตนเอง (2) วางแผนการบริหารงบประมาณเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) (3) ดำเนินการใช้งบประมาณให้เป็นไปตามแผนงานและระเบียบการเงินที่เกี่ยวข้อง (4) ตรวจสอบการใช้งบประมาณโดยคณะกรรมการศูนย์เครือข่าย สมศ. ก่อนส่งรายงานให้กับ สมศ. และ (5) การประเมินผลการใช้งบประมาณตามเงื่อนไขความสำเร็จ

1.3 การเตรียมความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials Preparation) จะต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การจัดหาจนถึงการบำรุงรักษาให้คงประสิทธิภาพ เพื่อให้วัสดุอุปกรณ์มีความเพียงพอต่อการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. และอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานได้ ซึ่งแต่ละศูนย์เครือข่าย สมศ. มีบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งบางแห่งได้รับความอนุเคราะห์วัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่จากมหาวิทยาลัย บางแห่งต้องบริหารจัดการเองในรูปแบบของหน่วยงานอิสระ โดยมีกระบวนการที่ต้องดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมทั้งหมด 6 ขั้นตอน คือ (1) สำรวจรายการวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ในความดูแลของศูนย์เครือข่าย สมศ. และจัดทำทะเบียนวัสดุครุภัณฑ์ (2) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการใช้งานวัสดุอุปกรณ์ของศูนย์เครือข่าย สมศ. ในแต่ละปีงบประมาณ (3) วางแผนการดำเนินงานในการจัดหา/สรรหา/การใช้งานวัสดุอุปกรณ์ (4) ดำเนินการด้านวัสดุอุปกรณ์ให้เป็นไปตามแผนที่วางเอาไว้ (5) ทำการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ให้มีความพร้อมใช้งานอยู่เป็นประจำ และ (6) ประเมินผลการใช้งานวัสดุอุปกรณ์ตามเงื่อนไขความสำเร็จ

1.4 การเตรียมความพร้อมด้านการบริหารจัดการ (Management Preparation) จะต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งหน้าที่งานประจำของศูนย์เครือข่าย สมศ. และงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายและขอความร่วมมือจากทาง สมศ. โดยมีกระบวนการที่ต้องดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ (1) วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. (2) วางแผนการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. ตามบทบาทหน้าที่ (3) ดำเนินการตามกระบวนการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. (Implementation) (4) ประเมินผลการบริหารจัดการในแต่ละงานที่ได้วางแผนเอาไว้ตามเงื่อนไขความสำเร็จ และ (5) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ได้และนำไปพัฒนาแผนการบริหารจัดการในครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพ

1.5 การเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology Preparation : ICT Preparation) ควรจะมีการเตรียมความพร้อมด้าน ICT ในแต่ละด้านให้ครอบคลุมการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. เนื่องจากในปัจจุบันการติดต่อสื่อสารและการทำงานต่าง ๆ สามารถใช้ประโยชน์จาก ICT ให้การทำงานประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการที่ต้องดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมด้าน ICT ทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ (1) วางแผนการดำเนินงานด้าน ICT ของศูนย์เครือข่าย สมศ. (2) ดำเนินการตามแผนงาน ICT ในแต่ละด้าน (3) ประเมินผลการดำเนินงานด้าน ICT ตามเงื่อนไขความสำเร็จ และ (4) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้าน ICT และนำไปปรับปรุงพัฒนาแผนงานในครั้งต่อไป

โดยการเตรียมความพร้อมทั้ง 5 ด้านนั้น จะมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และสนับสนุนให้การดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. เป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. การดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. (Implementation)

ในด้านการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. ประกอบไปด้วยการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เครือข่าย สมศ. ตามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ โดยได้แบ่งงานทั้งหมดออกเป็น 4 ด้าน ประกอบไปด้วย

2.1 การบริหารงานประจำ (Routine Management) ซึ่งถือเป็นงานที่เป็นตัวขับเคลื่อนระบบการทำงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. ในภาพรวม ทั้งการประชุมหารือในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยคณะกรรมการศูนย์เครือข่าย สมศ. และรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์และการใช้จ่ายเงินต่อ สมศ. ให้การทำงานขับเคลื่อนไปตามระบบของศูนย์เครือข่าย สมศ. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยงานในส่วนนี้จะแบ่งออกเป็น 2 เรื่อง คือ (1) การประชุมคณะกรรมการศูนย์เครือข่าย สมศ. และ (2) การรายงานผลการดำเนินงานและการใช้จ่ายเงินต่อ สมศ.

2.2 การดำเนินงานเชิงรุก (Proactive Operation) ซึ่งจะต้องดำเนินการเพื่อช่วยเหลือในการขับเคลื่อนระบบการประกันคุณภาพการศึกษาลงสู่สถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบด้วยบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ที่จะต้องดำเนินการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก คือ (1) ติดตามและรายงานความเคลื่อนไหวการขับเคลื่อนงานประกันคุณภาพการศึกษา (2) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านช่องทางที่หลากหลาย และ (3) ส่งเสริม สนับสนุน สร้างความรู้ความเข้าใจ ให้คำปรึกษา และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาให้แก่สถานศึกษา

2.3 การประสานความร่วมมือ (Collaboration) ซึ่งจะต้องดำเนินการร่วมกันตลอดในการทำงาน ในฐานะที่เป็นการร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนระบบการประกันคุณภาพการศึกษาลงสู่สถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบ และการประสานงานที่ดีจะช่วยให้การดำเนินการต่าง ๆ เกิดประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ (1) ติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน QC100 และ (2) สนับสนุนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาตามที่ประสานกับ สมศ.

2.4 การดำเนินงานที่ได้รับมอบหมาย (Assignment Job) ซึ่งจะต้องมีความพร้อมในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษาในด้านที่นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ปกติของศูนย์เครือข่าย สมศ. เมื่อได้รับการขอความร่วมมือจากทาง สมศ. ให้ศูนย์เครือข่าย สมศ. ดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เป็นการกิจเฉพาะเหตุการณ์

โดยการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. เป็นการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ที่ได้มีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของศูนย์เครือข่าย สมศ. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานทั้ง 4 ด้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

3. การประเมินผลการดำเนินงานและการพัฒนาศูนย์เครือข่าย สมศ. (Evaluation & Development)

ในด้านการประเมินผลการดำเนินงานและการพัฒนาศูนย์เครือข่าย สมศ. นั้น เป็นการดำเนินงานในช่วงภายหลังจากการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เครือข่าย สมศ. แล้ว นับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงานทั้งหมดของศูนย์เครือข่าย สมศ. ในแต่ละปีงบประมาณ

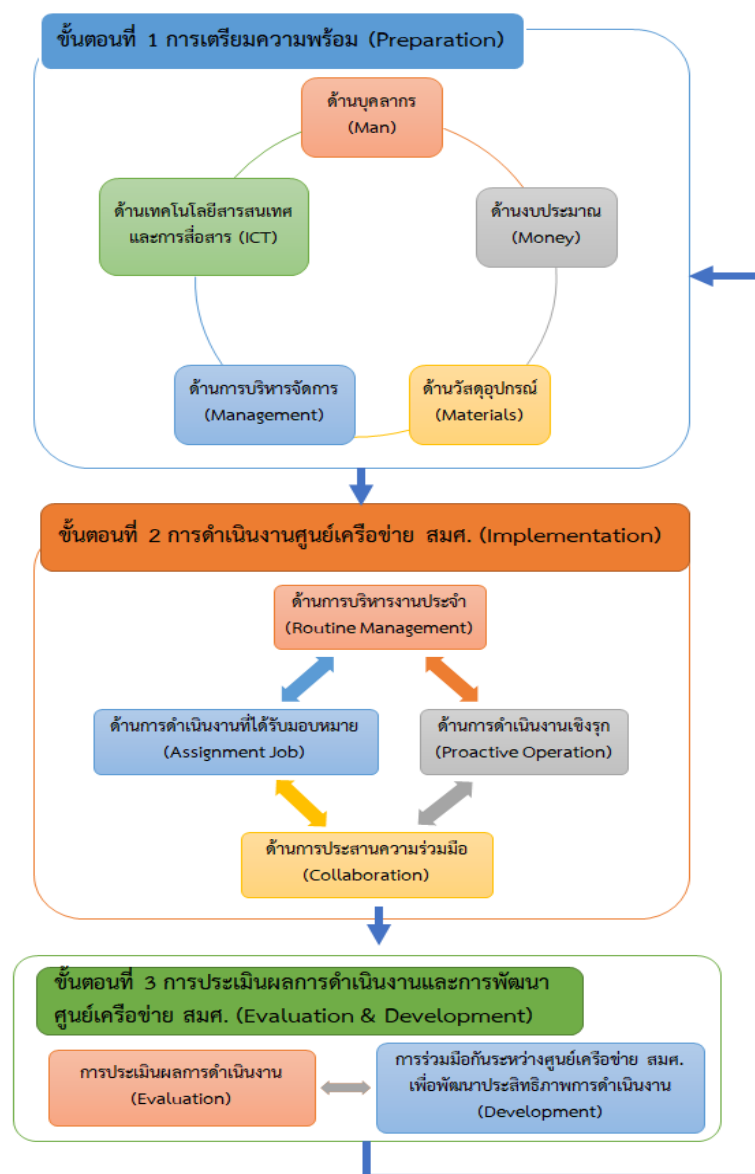
มาทำการวิเคราะห์ตนเอง และหาแนวทางพัฒนาร่วมกับศูนย์เครือข่าย สมศ. อื่น ๆ เพื่อช่วยกันสร้างสรรค์แนวคิด หรือวิธีการในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาคำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. ให้สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในปีต่อ ๆ ไป โดยการประเมินผลการดำเนินงานและการพัฒนาศูนย์เครือข่าย สมศ.ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอน ประกอบไปด้วย

1) การประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation) ซึ่งควรมีแนวทางในการดำเนินงานอย่างน้อย 3 ด้าน คือ (1) ศูนย์เครือข่าย สมศ. ควรมีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค หรือมีความราบรื่นอย่างไร โดยมีทั้งการประเมินหลังกิจกรรม (After Action Reflection) ในแต่ละกิจกรรม / โครงการที่ศูนย์เครือข่าย สมศ. ดำเนินการในปีงบประมาณนั้น ๆ และทำการประเมินโดยภาพรวมอีกครั้งเมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ (2) ศูนย์เครือข่าย สมศ. ควรการนำผลการดำเนินงานที่ได้มีการประเมินผลเอาไว้ มาร่วมกันทำการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) ของศูนย์เครือข่าย สมศ. ร่วมกันในที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์เครือข่าย สมศ. และ (3) ศูนย์เครือข่าย สมศ. ทำการสะท้อนคิดด้านความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์เครือข่าย สมศ. และ สมศ. ในปีงบประมาณนั้น ๆ เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ทำร่วมกับทาง สมศ. ในแต่ละด้าน ในการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาระบบการประสานงานระหว่างศูนย์เครือข่าย สมศ. กับทาง สมศ. ในปีงบประมาณต่อไป

2) การร่วมมือกันระหว่างศูนย์เครือข่าย สมศ. (Development) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Development) ซึ่งควรมีแนวทางในการดำเนินงานอย่างน้อย 2 ด้าน คือ (1) ทุกศูนย์เครือข่าย สมศ. ควรมีการจัดประชุมประจำปีระหว่างศูนย์เครือข่าย สมศ. เพื่อทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. ร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ในการเป็นหน่วยงานที่ร่วมกันขับเคลื่อนระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของไทย และ (2) ในการประชุมประจำปีระหว่างศูนย์เครือข่าย สมศ. ควรดำเนินการประชุมเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) โดยการนำผลการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม โดยใช้การวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) จากทุกศูนย์เครือข่าย สมศ. มาร่วมกันวิเคราะห์ในภาพรวม และดำเนินการแสดงความคิดเห็นในการหาแนวทางการพัฒนาร่วมกัน แล้วแต่ละศูนย์เครือข่าย สมศ. นำกลับไปทำการวางแผนการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. ของตนในปีงบประมาณต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. ให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ที่ได้ทำข้อตกลงร่วมกันไว้กับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งสรุปองค์ความรู้เป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวปฏิบัติที่ดีในการกระบวนการบริหารศูนย์เครือข่าย สมศ. ในภาพรวม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม (Preparation) 2) การดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. (Implementation) และ 3) การประเมินผลการดำเนินงานและการพัฒนาศูนย์เครือข่าย สมศ. (Evaluation & Development) ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยของแต่ละกระบวนการได้ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อม (Preparation) เป็นกระบวนการขั้นแรกสุดของการดำเนินงาน ประกอบไปด้วยการเตรียมความพร้อมในด้าน 4M+ICT คือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ และ ICT ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในการดำเนินงานขององค์กรในเรื่องใดก็ตามจะต้องมีรากฐานที่แข็งแกร่งก่อน เพื่อให้การทำงานมีความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ซึ่งในผลการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยการเตรียมความพร้อมในมิติที่

หลากหลายในด้าน 4M+ICT เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและเท่าทันโลกปัจจุบันในด้านเทคโนโลยีที่จะช่วยให้การเชื่อมต่อระหว่างหน่วยงานและการเชื่อมต่อกับสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการด้านการบริหารงานทุกคน เช่น Fayol (1961); American Association of School Administrators (AASA) (1955); Gregg and Campbell (1958); Robbins (1980) และ Deming (1993) ที่มีความเห็นตรงกันคือ การให้ความสำคัญกับการวางแผนการทำงานเป็นกระบวนการแรกเริ่มของกระบวนการบริหารงานโดยทั่วไป ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่า ในทุกขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานในทั้ง 5 ด้านของการเตรียมความพร้อมไว้เสมอ

2. การดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. (Implementation) เป็นกระบวนการทำงานที่ต่อเนื่องมาจากการเตรียมความพร้อม ซึ่งเป็นการดำเนินงานตามแผนที่วางเอาไว้ให้มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ที่ศูนย์เครือข่าย สมศ. ควรจะดำเนินงาน ทั้งนี้เนื่องจากว่าหากมีการดำเนินงานโดยปราศจากการวางแผนงานไว้ล่วงหน้า จะทำให้การปฏิบัติงานเกิดความสะเปะสะปะ ไม่เป็นระเบียบซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลของการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรอีกด้วย ในทางกลับกัน หากการดำเนินงานไม่ปฏิบัติตามกระบวนการปฏิบัติงานที่ได้เตรียมความพร้อมเอาไว้ การเตรียมความพร้อมนั้นก็สูญเปล่า ทำให้ควรมีการกำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางเอาไว้ในการเตรียมความพร้อมและบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานของศูนย์เครือข่าย สมศ. ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (The Office for National Education Standards and Quality Assessment, 2019) ที่ได้ทำไว้ร่วมกับศูนย์เครือข่าย สมศ.ไว้ เช่น การจัดประชุมการรายงานผลการดำเนินงาน ซึ่งตรงกับการดำเนินงานด้านการบริหารงานประจำของศูนย์เครือข่าย สมศ. (Routine Management) ส่วนการติดตามและรายงานสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพการศึกษา และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. ก็ตรงกับการดำเนินงานด้านการดำเนินงานเชิงรุก (Proactive Operation) ส่วนการดำเนินงานตามโครงการอื่น ๆ ของศูนย์เครือข่าย สมศ. ตามที่ได้รับมอบหมาย และงานอื่น ๆ ที่ได้รับการประสานขอความร่วมมือจาก สมศ. ก็ตรงกับการดำเนินงานด้านการประสานความร่วมมือ (Collaboration) และด้านการดำเนินงานที่ได้รับมอบหมาย (Assignment Job) จากทาง สมศ.

3. การประเมินผลการดำเนินงานและการพัฒนาศูนย์เครือข่าย สมศ.(Evaluation & Development) เป็นกระบวนการสุดท้ายของแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. อันจะเป็นกระบวนการที่มีเพื่อดูแลตรวจสอบความเรียบร้อยของการทำงานทั้งหมดในศูนย์เครือข่าย สมศ. ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน และประเมินตนเองจากการปฏิบัติงานเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ American Association of School Administrators (AASA) (1955); Gregg and Campbell (1958) ที่กำหนดแนวคิดในการกระบวนการบริหารงานไว้ว่าจะต้องมีการประเมินผลการทำงาน (evaluation) ขององค์กรไว้เพื่อให้เป็นการตรวจสอบทิศทางกาดำเนินงานขององค์กรให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ และยังสอดคล้องกับ Deming (1993) ที่มีการต่อยอดกระบวนการบริหารหลังจากการ

ตรวจสอบและประเมินไปอีกว่าต้องมีการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้นจากผลการทำงานที่ได้ทำไว้ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

สรุป

แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. จากผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาด้วยกระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งในส่วนของ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านกระบวนการตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กำหนดเอาไว้โดยความร่วมมือทั้งในด้านข้อมูลและการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงสามารถพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ออกมาได้ครอบคลุมบริบทงานทั้ง 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมความพร้อม (Preparation) การดำเนินงานศูนย์เครือข่าย สมศ. (Implementation) และ การประเมินผลการดำเนินงานและการพัฒนาศูนย์เครือข่าย สมศ. (Evaluation & Development)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) สมศ. ควรมีการประชุมพิจารณารายละเอียดในคู่มือแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. เพื่อปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสภาพบริบทการทำงานของ สมศ. และมีความสอดคล้องกันในการทำงานระหว่าง สมศ. และศูนย์เครือข่าย สมศ. แต่ละแห่ง

2) สมศ. ควรนำแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการศูนย์เครือข่าย สมศ. ไปทำการเผยแพร่ให้แก่ทุกศูนย์เครือข่าย สมศ. เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานหลักของศูนย์ให้เป็นไปในรูปแบบที่ใกล้เคียงกัน แต่สามารถประยุกต์การดำเนินงานบางส่วนให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละศูนย์เครือข่าย สมศ. ได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงานในสภาพการทำงานที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

1) ควรมีการต่อยอดการวิจัยลงสู่แต่ละศูนย์เครือข่าย สมศ. เพื่อให้ทำการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของสถานศึกษาในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการเตรียมความพร้อมรับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ในเขตพื้นที่ให้บริการของแต่ละศูนย์เครือข่าย สมศ.

2) ควรมีการประสานความร่วมมือกันระหว่าง สมศ. และศูนย์เครือข่าย สมศ. แต่ละแห่ง ในการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกของแต่ละพื้นที่ให้บริการของศูนย์เครือข่าย สมศ. มาทำการวิเคราะห์เพื่อต่อยอดและสร้างงานวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่ให้บริการ

References

- American Association of School Administrators (AASA). (1955). *Staff Relations in School Administration*. Washington, D.C: Thirty-third Yearbook.
- Deming, W. E. (1993). *The new economics*. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology. Center for Advanced Engineering Study.
- Fayol, H. (1961). General principles of management. *Classics of organization theory*, 2.
- Gregg, R. T., & Campbell, R.F. (1958). *Administrative Behavior in Education*. New York: Harper and Row.
- Robbins, S. P. (1980). *The administrative process*. United States: Prentice-Hall.
- The Office for National Education Standards and Quality Assessment. (2019). *The background of the operation of the establishment of the ONESQA Network Center*. Bangkok: ONESQA.
- _____. (2019). *The memorandum of understanding for the development of quality assurance between ONESQA and Thepsatri Rajabhat University*. Bangkok: ONESQA.

คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน*

The Quality of Work Life of Private Organization Employees

ชวลิต ศุภศักดิ์อำรง

Chavalit Supasaktumrong

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Faculty of Management Science, Thepsatri Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: alit2001@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน และ 3) เพื่อทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มคนบริเวณสยามสแควร์ จตุจักร และประตูน้ำ จำนวน 600 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ การวิเคราะห์ไควสแควร์และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ ระดับการศึกษาและระดับรายได้ 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ ความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะสุขภาพจิต วัฒนธรรมองค์กร สถานภาพทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมการทำงาน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .05 และ 3. ปัจจัยที่ร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ ความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะสุขภาพจิต วัฒนธรรมองค์กร สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมการทำงาน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตการทำงาน; องค์การภาคเอกชน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the personal factors affecting the quality of work life of private organization employees; 2) to study the factors related to the quality of work life of private organization employees; and 3) to predict the factors affecting the quality of work life of private organization employees. A sample group consisted of people in the area of Siam Square, Jatujak and Pratunam in a total of 600

*Received July 5, 2020; Revised August 3, 2020; Accepted September 6, 2020

persons, obtained by means of simple random sampling. The research instruments were questionnaires. The statistics used for content analysis were percentage, chi-square test, and multiple linear regression.

From the study, it is found as follows: 1) The personal factors affecting the quality of work life are education level and income level; 2) The factors related to the quality of work life are the satisfaction towards work, mental health, organizational culture, economic status, working environment. All of which are have a statistically significant correlation at the .05 level; and 3) The factors predicting the quality of work life are satisfaction towards work, mental health, organizational culture, economic status, working environment.

Keywords: Quality of Work Life; Private Organization

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 เป็นต้นมา (พ.ศ. 2504-2539) ทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอย่างตัวอย่างรวดเร็ว การพัฒนาอุตสาหกรรมต้องใช้คนเป็นกำลังแรงงานสำคัญในการผลิตสินค้าและแรงงานด้านบริการ ยิ่งมีความจำเป็นต้องใช้คน แรงงานจากภาคเกษตรกรพยายามเข้าสู่เมือง เพื่อรับจ้างทำงานในอุตสาหกรรม ต่าง ๆ ทำให้มีผลกระทบกับการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านโครงสร้างทางสังคม การเมืองและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและเกิดปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงานตามมา เพราะการปรับตัวเข้ากับระบบที่เปลี่ยนแปลงและการจากการปรับตัวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นี้ ทำให้เกิดปัญหาแรงงานตามมาหลายประการ แต่ละปัญหาก่อให้เกิดแรงงานขาดคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานขึ้นอย่างมากและต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน (Ruangdech, 2002) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 -12 (พ.ศ. 2540- 2564) มุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางพัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาทุกเรื่อง องค์การต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี มีคุณภาพและมีความพร้อมที่จะรับกระแสการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจยุคใหม่ได้อย่างรู้เท่าทัน นอกจากนี้ยังเน้นการเสริมสร้างคนไทยให้มีคุณภาพ เป็นคนเก่ง คนดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังมุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำ ความรอบรู้ รู้เท่าทันโลกครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุขเศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี (Ruangdech, 2002; Office of the National Economic and Social Development Board, 2018) จะเห็นได้ว่าทรัพยากรคนนั้นถือเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด

พนักงาน ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน องค์การมีการลงทุนกับพนักงานเป็นจำนวนมาก ได้แก่ การจ่ายค่าจ้างและผลตอบแทน ในรูปเงินเดือน โบนัส เงินกองทุนสำรองเลี้ยง

ชีพ หรือการฝึกอบรม การสัมมนา เป็นต้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้พนักงานปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่น ทุ่มเทอย่างเต็มกำลังความสามารถ ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องของการดำเนินงานและประสิทธิภาพของงาน นอกจากนี้สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตในสังคมโดยรวมดีขึ้น (Anun, 2009)

คุณภาพชีวิตการทำงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่พนักงานให้ความสนใจ เนื่องจากการจ้างงานในปัจจุบัน เงินเดือนหรือค่าจ้างและสวัสดิการที่สูงเพียงอย่างเดียวไม่ใช่เป้าหมายของพนักงานอีกต่อไป หากแต่ต้องมีบรรยากาศการทำงานที่เกื้อหนุนต่อความสำเร็จและการสร้างนวัตกรรม การได้เป็นตัวเองและความสมดุลในการใช้ชีวิต เช่น การมีครอบครัวที่อบอุ่นและมีความสุข การได้พักผ่อนอย่างเพียงพอ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรและสังคม เป็นต้น (Kajornnun, 2008, cite in Pankao, 2013) อย่างไรก็ตาม คุณภาพชีวิตการทำงานครอบคลุมทั้งผลตอบแทนและประโยชน์ที่ได้รับ โอกาสการมีส่วนร่วมและความก้าวหน้าในองค์การ ความมั่นคงในงาน ประเภทของงาน คุณสมบัติขององค์การและการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (Riggio, 1996 cite in Pankao, 2013) โดยเชื่อว่าคุณภาพชีวิตการทำงานช่วยส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้พนักงานเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ต่องานและองค์การ นำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพขององค์การ ซึ่งมีข้อค้นพบว่าบุคลากรที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้มีความเต็มใจการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการตั้งไว้ (Hackman, and Sutte; Organ, and Bateman, 1991 cite in Pankao, 2013) นอกจากนี้คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นปัจจัยพื้นฐานมาจากภาพการดำรงชีวิตที่ดี ซึ่งองค์ประกอบของตัวกำหนดคุณภาพชีวิตการทำงานที่เอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งความรู้สึกเกิดจากความพึงพอใจการทำงานและเกิดขวัญกำลังใจในการทำงาน อันเป็นปัจจัยทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน อันเป็นปัจจัยทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน (Lalaibab, 2007) อีกทั้งการสร้างตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตการทำงาน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่จะนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานการพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้องค์การต่าง ๆ นำไปใช้ปรับปรุงทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่เป็นพลังในการขับเคลื่อนในองค์การ สังคม ชุมชน ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างดีพร้อม ๆ กับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ด้วยการทำให้พนักงานพึงพอใจ ตั้งใจทำงาน ผลผลิตที่มีคุณภาพ ทำให้ลูกค้าได้สินค้าที่ดี ผู้มีส่วนได้เสียพึงพอใจต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน และสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กร (Na Talang, 2013)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน คือ ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน การวิจัยเรื่องดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่แท้จริงของคุณภาพชีวิตในการทำงาน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่าพนักงานในองค์การภาคเอกชนมีคุณภาพชีวิตเป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีในองค์การภาคเอกชน และท้ายที่สุดคุณภาพชีวิตของการทำงานจะเป็นเครื่องชี้วัดว่าองค์กร/หน่วยงานใดมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน
3. เพื่อทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยใช้แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน

ขั้นตอนที่ 1 ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ คือ เพศ อายุ รายได้ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และระดับรายได้ ปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะสุขภาพจิต วัฒนธรรมองค์การ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมการทำงาน ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยนี้เป็นกลุ่มคนบริเวณสยามสแควร์ จตุจักร และประตูน้ำ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มคนบริเวณนี้เพราะกลุ่มคนบริเวณนี้มีผู้ที่ทำงานในองค์การภาคเอกชนที่หลากหลายและเป็นแหล่งที่เป็นย่านการค้าทางธุรกิจ กลุ่มคนบริเวณนี้ผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ในแต่ละบริเวณ ผู้วิจัยต้องการสุ่มตัวอย่างที่เป็นคนที่ทำงานภาคเอกชนคิดเป็นร้อยละ 85 หรือ 0.85 จากประชากรทั้งหมดด้วยความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 5 หรือ 0.05 (adapt from Kunthongjun, 2017) เมื่อคำนวณแล้วได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างบริเวณละ 195.92 คน ผู้วิจัยตัดสินใจเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างบริเวณละ 200 คน รวม 3 แห่ง เท่ากับ 600 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายสอบถามจากคนที่ทำงานอยู่ในองค์การภาคเอกชน

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาแบบสอบถามจากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงาน แบ่งเป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะสุขภาพจิต วัฒนธรรมองค์การ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมการทำงาน คุณภาพชีวิตในการทำงาน ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ตและข้อเสนอแนะ แล้วนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Item Objective Congruence Index: IOC) เท่ากับ 1.00 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำผลการทดลองนี้มาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ .95 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แจกให้กับกลุ่มตัวอย่างบริเวณสยามสแควร์ จตุจักร และประตูน้ำ จำนวน 600 คน แล้วนำแบบสอบถามที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลการวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล การวิจัยนี้ใช้สถิติค่าร้อยละ การวิเคราะห์ไควสแควร์และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 443 คน คิดเป็นร้อยละ 73.8 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 38.7 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 321 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 275 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8 ระดับรายได้ อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท จำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า ความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะสุขภาพจิต วัฒนธรรมองค์กร สถานภาพทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมการทำงาน และคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความพึงพอใจในการทำงาน มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย จำนวน 368 คน คิดเป็นร้อยละ 61.3 ภาวะสุขภาพจิต มีความคิดเห็นในระดับมีสุขภาพจิตดี จำนวน 411 คน คิดเป็นร้อยละ 68.5 วัฒนธรรมองค์กร มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 สถานภาพทางเศรษฐกิจ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง จำนวน 244 คน คิดเป็นร้อยละ 40.7 สภาพแวดล้อมการทำงาน มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง จำนวน 281 คน คิดเป็นร้อยละ 46.9 คุณภาพชีวิตในการทำงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง จำนวน 431 คน คิดเป็นร้อยละ 71.8 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระดับรายได้กับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ปัจจัย	Value	Sig.	ระดับความสัมพันธ์ (Gamma)	ผลการทดสอบ
เพศ	0.293	.864	-	ยอมรับ H_0
อายุ	4.679	.586	-	ยอมรับ H_0
สถานภาพสมรส	3.969	.460	-	ยอมรับ H_0
ระดับการศึกษา	46.801	.000*	.250	ปฏิเสธ H_0
ระดับรายได้	17.920	.006*	.284	ปฏิเสธ H_0

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบด้วย χ^2 -test พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับระดับการศึกษาและระดับรายได้ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .05 โดยที่ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($G=.250$) และระดับรายได้มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($G=.284$)

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ของความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะสุขภาพจิต วัฒนธรรม องค์การสถานภาพทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมการทำงานกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ปัจจัย	Value	Sig.	ระดับความสัมพันธ์ (Gamma)	ผลการทดสอบ
ความพึงพอใจในการทำงาน	101.584	.000*	.699	ปฏิเสธ H_0
ภาวะสุขภาพจิต	35.692	.000*	.416	ปฏิเสธ H_0
วัฒนธรรมองค์การ	62.511	.000*	.657	ปฏิเสธ H_0
สถานภาพทางเศรษฐกิจ	22.752	.000*	.415	ปฏิเสธ H_0
สภาพแวดล้อมการทำงาน	173.000	.000*	.753	ปฏิเสธ H_0

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบด้วย χ^2 -test พบว่า ความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะสุขภาพจิต วัฒนธรรมองค์การ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมการทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .05 โดยที่ความพึงพอใจในการทำงานมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($G=.699$) ภาวะสุขภาพจิต มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($G=.416$) วัฒนธรรมองค์การมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ($G=.657$) สถานภาพทางเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($G=.415$) และสภาพแวดล้อมการทำงานมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($G=.753$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะสุขภาพจิต วัฒนธรรมองค์การ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	Sig.
ความพึงพอใจในการทำงาน (X_1)	0.356	0.060	0.247	5.959	0.000*
ภาวะสุขภาพจิต (X_2)	0.781	0.055	0.053	1.412	0.016*
วัฒนธรรมองค์การ (X_3)	0.161	0.064	0.101	2.534	0.012*
สถานภาพทางเศรษฐกิจ (X_4)	0.624	0.130	0.167	4.794	0.000*
สภาพแวดล้อมการทำงาน (X_5)	0.528	0.071	0.274	7.202	0.000*
ค่าคงที่		9.709			
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R)		0.597			
ประสิทธิภาพการทำนาย (R ²)		0.356			
ประสิทธิภาพการทำนายที่ปรับแล้ว		0.351			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ปัจจัยความพึงพอใจในการทำงาน (X_1) ภาวะสุขภาพจิต (X_2) วัฒนธรรมองค์กร (X_3) สถานภาพทางเศรษฐกิจ (X_4) และสภาพแวดล้อมการทำงาน (X_5) ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในการทำนายเท่ากับ 0.597 โดยมีประสิทธิภาพในการทำนายร้อยละ 35.60 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอย ได้ดังนี้

$$Y = 9.709 + 0.356 (X_1) + 0.781(X_2) + 0.161 (X_3) + 0.624 (X_4) + 0.528 (X_5)$$

นำสมการนี้ไปใช้ในการทำนายคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน ประกอบด้วย ระดับการศึกษา ระดับรายได้ สภาพแวดล้อมการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร ภาวะสุขภาพจิต และสถานภาพทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ช่วยให้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของพนักงานเอกชนดีขึ้น โดยที่ปัจจัยเหล่านี้ผู้บริหารองค์กรต้องบริหารจัดการดังนี้

1. ระดับการศึกษา พนักงานที่มีการศึกษาสูงจะมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองตามความรู้ความสามารถ มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับผู้บริหารและหัวหน้างานมากกว่า สิ่งเหล่านี้ช่วยให้พนักงานมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีขึ้น

2. ระดับรายได้ พนักงานที่มีรายได้มากจะมีรายได้ที่ใช้จ่ายเพียงพอทั้งต่อตนเองและครอบครัว อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น การเกิดภาวะเงินเฟ้อ เศรษฐกิจผันผวน ค่าครองชีพสูงขึ้น ผู้บริหารในองค์กรจะต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตพนักงานดังกล่าวด้วย เพื่อให้รายได้ของพนักงานที่ได้รับสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ทั้งของตนเองและครอบครัว

3. สภาพแวดล้อมการทำงาน ผู้บริหารองค์กรต้องมีครุภัณฑ์ วัสดุการดำเนินงานในสำนักงานที่เพียงพอต่อการทำงานของพนักงาน มีห้องทำงานที่ปลอดโปร่ง สบายตาและสบายใจในการทำงาน มีป้ายเตือนแสดงให้เห็นชัดเจน มีอากาศบริสุทธิ์เพียงพอต่อการทำงาน สถานที่ทำงานเป็นสัดส่วน มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน มีการจัดบริการรักษาความสะอาดของสถานที่ภายในองค์กร/หน่วยงานเพียงพอ

4. ความพึงพอใจในการทำงาน ผู้บริหารองค์กรต้องบริหารจัดการลักษณะการทำงานที่พนักงานปฏิบัติให้เหมาะสมกับความถนัดและมีโอกาสใช้ความรู้อย่างเต็มที่ ปริมาณงานความรับผิดชอบเหมาะสมกับความสามารถ งานที่ปฏิบัติอยู่ไม่ยากเกินความสามารถ มีความภูมิใจในงานที่ทำ เพื่อนร่วมงานช่วยเหลือซึ่งกันและกันและให้กำลังใจในการทำงาน ผู้บริหารยังต้องติดต่อสื่อสารกับพนักงาน และยินดีให้คำอธิบายในสิ่งที่พนักงานต้องการรู้ รวมทั้งเงินเดือนที่ได้รับเหมาะสมกับความยากง่ายของงาน องค์กรมีความช่วยเหลือด้านสวัสดิการองค์กรและสังคมให้กับพนักงาน

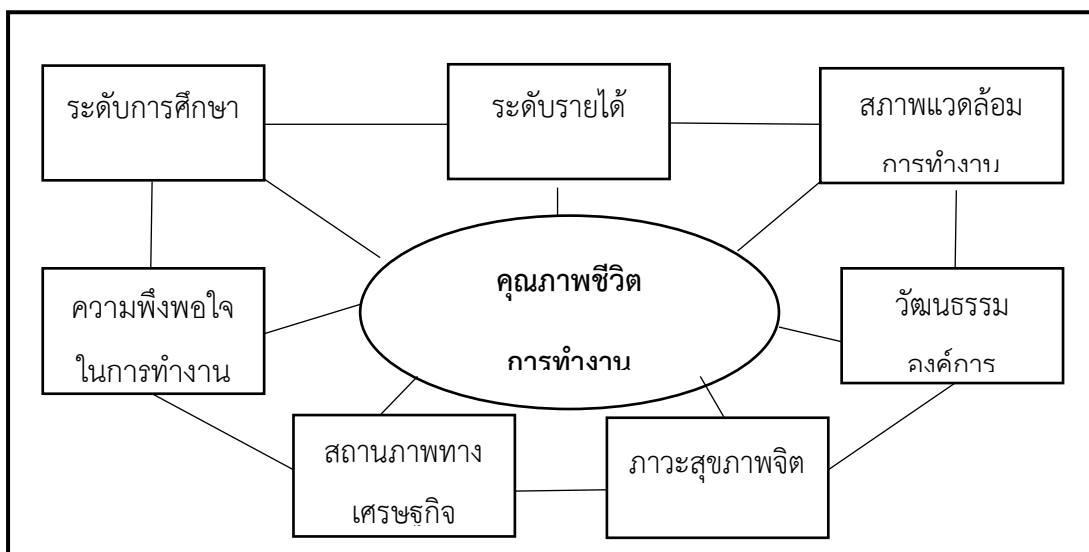
5. วัฒนธรรมองค์กร ผู้บริหารองค์กรทดลองให้อำนาจเต็มที่พนักงานในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อฝึกให้พนักงานได้ตัดสินใจในการทำงานที่สำคัญ ๆ ในการประชุมผู้บริหารองค์กรควรเปิดโอกาสให้พนักงานแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระได้อย่างเต็มที่ ผู้บริหารองค์กรมีส่วนกระตุ้นให้พนักงานแสดงความคิดเห็น

ความคิดเห็นของพนักงานอาจแตกต่างจากความคิดเห็นของผู้บริหารได้ ซึ่งมีส่วนช่วยให้องค์กรสร้างนวัตกรรมในการทำงานได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารองค์กรยังต้องตัดสินใจพิจารณาความดี ความชอบ ด้วยการใช้ผลงานของพนักงานเป็นเกณฑ์ในการให้รางวัล ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมให้มีการใช้ 5 ส (สะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย) อันเป็นกิจกรรมพื้นฐานหนึ่งในการทำงาน

6. ภาวะสุขภาพจิต ผู้บริหารองค์กรต้องส่งเสริมให้พนักงานเห็นคุณค่าและรู้สึกว่าตัวเองมีค่า มีความสำคัญ รู้สึกสนุกสำราญและมีความสุขกับการทำงาน มองโลกในแง่ดี มีการปรึกษาซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกัน ไม่ให้รู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้งหรือทำงานตัวคนเดียว รวมทั้งหมั่นตรวจสุขภาพจิตของพนักงานเพื่อให้พนักงานมีสุขภาพจิตที่ดีทุกครั้งเมื่อทำงาน

7. สถานภาพทางเศรษฐกิจ ผู้บริหารองค์กรต้องเข้าใจสภาพทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อการบริหารองค์กร สอบถามความเป็นอยู่ของพนักงาน ฐานะทางเศรษฐกิจของพนักงาน เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาพิจารณาคำตอบแทนที่เหมาะสมและเพียงพอต่อพนักงาน เมื่อพนักงานมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพสามารถพึ่งพาตนเองได้จะทำให้มีเงินออม สำหรับพนักงานที่มีภาระหนี้สินก็สามารถบริหารจัดการหนี้สินเพื่อให้หนี้สินลดลง

ผู้บริหารองค์กรที่สามารถบริหารจัดการปัจจัยข้างต้นทั้ง 7 ปัจจัยได้ส่งผลให้ **คุณภาพชีวิตในการทำงาน** ของพนักงานดีขึ้น ดังแผนภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์กรภาคเอกชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต การทำงานของพนักงานองค์กรภาคเอกชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 73.8 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 38.7 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 53.5 การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 45.8 ระดับ

รายได้อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท ร้อยละ 44.0 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรารัตน์ เรืองฤทธิ์ ศรีณญา เบญจกุล และจุฑาธิป ศีลบุตร (Ruangrit, Benjakul, and Seelbuth, 2016) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทำนายคุณภาพชีวิตการทำงานของทันตภิบาลในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตบริการสุขภาพที่ 5 กระทรวงสาธารณสุข พบส่วนที่สอดคล้องคือ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 83.9 รายได้อยู่ระหว่าง 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกศิษฐ์ เจริญธัญญบูรณ์และไพบุลย์ อาชารุ่งโรจน์ (Charoentunyaboon, and Archarungroj, 2017) ศึกษาเรื่องบุคลิกภาพ ทักษะ และภาวะผู้นำของหัวหน้าทีมที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานบริษัทเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร พบส่วนที่สอดคล้องคือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.00 มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ร้อยละ 54 และมีรายได้อยู่ในช่วงระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 33.80 เมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน พบว่า ความพึงพอใจในการทำงานมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ร้อยละ 61.3 ภาวะสุขภาพจิตมีความคิดเห็นในระดับมีสุขภาพจิตดี ร้อยละ 68.5 วัฒนธรรมองค์กร มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ร้อยละ 56.7 สถานภาพทางเศรษฐกิจ มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง ร้อยละ 40.7 สภาพแวดล้อมการทำงาน มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง ร้อยละ 46.9 คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ร้อยละ 71.8 สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรารัตน์ เรืองฤทธิ์ ศรีณญา เบญจกุล และจุฑาธิป ศีลบุตร (Ruangrit, Benjakul, and Seelbuth, 2016) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทำนายคุณภาพชีวิตการทำงานของทันตภิบาลในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตบริการสุขภาพที่ 5 กระทรวงสาธารณสุข พบส่วนที่สอดคล้องคือทันตภิบาลส่วนใหญ่มีการรับรู้ต่อการมีคุณภาพชีวิตการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 79.1 เมื่อจำแนกการ พิจารณารายด้าน มีการรับรู้ต่อการมีคุณภาพชีวิตการทำงานในระดับปานกลาง ได้แก่ความพึงพอใจในการทำงานและอาชีพ ร้อยละ 67.8 และในเรื่องของสภาพแวดล้อมการทำงานยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีสุตา มีชำนาญและสมชาย ลักษณะนุรักษ์ (Meechamnan, and Lakananulak, 2010) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ด้านที่มีปัญหาในระดับปานกลางคือด้านฝุ่นละออง รองลงมาได้แก่ เสียงและอากาศ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานด้วย χ^2 -test พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าเพศ อายุและสถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันกับคุณภาพชีวิตการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของศรีสุตา มีชำนาญและสมชาย ลักษณะนุรักษ์ (Meechamnan, and Lakananulak, 2010) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดพบว่า เพศ สถานภาพสมรส ที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมเกียรติยศ วรเดชและคณะ (Woradech, and et al., 2015) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรด้านสาธารณสุข โรงพยาบาลกนทรา จังหวัดพัทลุง พบว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ในเรื่องของระดับการศึกษา ระดับรายได้ ความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะสุขภาพจิต วัฒนธรรมองค์กร สถานภาพทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมการทำงาน พบว่า มีความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของสมเกียรติยศ วรเดชและคณะ (Woradech et al. 2015) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ของบุคลากรด้านสาธารณสุข โรงพยาบาลงา จ. พัทลุง พบว่าระดับรายได้ ความพึงพอใจในการทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอลิ นาเซอร์โมแอดเดลีและคณะ (Ali Nasermoaddeli et al. 2003a; 2003b, cite in Kittisukssitit, and et al., 2012) ศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของข้าราชการในประเทศญี่ปุ่น จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ พบว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ขณะที่สภาพแวดล้อมในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อสุขภาพกายด้วย กล่าวคือ หากองค์การจัดสภาพแวดล้อมการทำงานให้เอื้อต่อการทำงานทำให้สุขภาพกายของพนักงานสมบูรณ์แข็งแรงด้วย ยังสอดคล้องกับแผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (Kittisukssitit et al. 2012) กล่าวว่า การมีวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญต่อคนทำงาน การมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม มีกระบวนการพัฒนา คุณภาพชีวิตการทำงานที่เหมาะสมกับองค์กร เพื่อให้คนในองค์กรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และคนทำงานมีความสุขในการทำงาน เรียกว่าเป็นวัฒนธรรมองค์กรแห่งความสุข ยังสอดคล้องกับศูนย์สร้างเสริมสุขภาวะองค์กร (Happy Workplace) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนให้สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตคนทำงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ (Kanchanajitta et al. 2008 cite in Kittisukssitit et al. 2012) พบว่าสุขภาพกาย สุขภาพจิต การรับประทานอาหารมื้อหลัก การออกกำลังกายและการพักผ่อนหย่อนใจ การสูบบุหรี่ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มชูกำลัง การมีเพศสัมพันธ์และพฤติกรรมเสี่ยงทางด้านสังคม มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล คนโทเงิน (Kontongun, 2013) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ มาบตาพุด จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญ 4 ด้านหลัก ซึ่งประกอบด้วย ด้านที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี ด้านสภาพเศรษฐกิจ – สังคมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ของประชาชน ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและด้านสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน พบว่า ความพึงพอใจในการทำงาน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวรส คูหาปัญญา (Kuhapunya, 2009) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานบริษัทต่างประเทศแห่งหนึ่ง พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานบริษัทต่างประเทศแห่งหนึ่ง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .603 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง กล่าวคือ องค์การสนับสนุนการทำงานของพนักงาน มีนโยบายการบริหารองค์การและทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสมทำให้พนักงานมีความพึงพอใจในการทำงานส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การภาคเอกชน ในเรื่องของวัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน สอดคล้องกับแผนงานสุขภาวะองค์กรภาคเอกชน สำนักงานกองทุนสนับสนุน

การสร้างเสริมสุขภาพ Kittisukssit et al. (2012) กล่าวว่า การมีวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญต่อคนทำงาน การมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม มีกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานที่เหมาะสมกับองค์กร เพื่อให้คนในองค์กรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และคนทำงานมีความสุขในการทำงาน เรียกว่าเป็นวัฒนธรรมองค์กรแห่งความสุข ซึ่งข้อค้นพบที่ได้มีลักษณะวัฒนธรรมองค์กรตามที่กล่าวมา สำหรับภาวะสุขภาพจิต สถานภาพทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมการทำงานส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล คณโฑเงิน (Kontongun, 2013) ศึกษาเรื่องปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญ 4 ด้านหลัก ซึ่งประกอบด้วย ด้านที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี ด้านสภาพเศรษฐกิจ – สังคมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ของประชาชน ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและด้านสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์กร/หน่วยงานภาคเอกชน ควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสุขภาพจิตให้กับพนักงาน ดูแลเอาใจใส่ สนใจการทำงาน ให้คำปรึกษาและแนะนำ สนับสนุนและให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพหรือการพักผ่อนของพนักงาน เพื่อให้พนักงานมีสุขภาพที่ดีขึ้น

1.2 องค์กร/หน่วยงานภาคเอกชน ควรสนับสนุนการศึกษาดูงานและฝึกอบรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำความรู้และทักษะในการทำงานมาพัฒนาการทำงาน

1.3 องค์กร/หน่วยงานภาคเอกชน ควรส่งเสริมและสอนให้พนักงานออมเงิน เพื่อให้มีเงินออมใช้จ่ายยามจำเป็น และสอนวิธีการบริหารรายได้ ค่าใช้จ่ายและการออมเงิน เพื่อให้มีเงินไว้ใช้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานกับองค์กรภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจ และองค์กรมหาชน

2.2 ควรศึกษาปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานกับช่วงชีวิตของพนักงาน เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความแตกต่างกัน แล้วนำสิ่งที่ได้ไปบริหารจัดการจัดสรรสิ่งที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานให้กับพนักงานแต่ละช่วงชีวิต

References

Anun, N. (2009). *Quality of Working Life of Employees of A Private Company*. Bangkok: Independent Study.

- Charoentunyaboon, E., & Archarungroj, P. (2017). Personality, Skills and Team Leaders that has Relationship with Job Satisfaction of Employees of Private Companies in The Area Bangkok. *Veridien E-Journal*, 10(1), 1610.
- Kittisukssitit, S. et al. (2012). *Quality of Life, Work and Happiness*. (2nd ed.). Nonthaburi: Uptrueyou Createnew Co, Ltd.
- Kontongun, D. (2013). Key Success Factors Affecting The Quality of Life of People in Map Ta Phut Area at Rayong Province. *Journal of Environmental Management*, 9(2), 81.
- Kuhapunya, S. (2009). *Working Life Quality Affecting Employees' Performance Satisfaction and Working Behavioral Trend of A International Company*. (Master's Thesis). Graduate School: Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Kunthongjun, S. (2017). *Business Research*. Bangkok: Se-Education.
- Lalaibab, P. (2007). *Factors Related to Quality of Work Life as Perceived by Personnel Private and Government Organizations in Bangkok*. (Master's Thesis). Ramkhamhaeng University. Bangkok.
- Meechamnan, S., & Lakananulak, S. (2010). Quality of life of people in Nakhon Chai Si District. *Silpakorn Educational Research Journal*. 1(2), 277.
- Na Talang, W. (2013). *Indicators of Quality of Work Life in Organizations with Corporate Social Responsibility A Case Study of Companies in The Electrical and Electronic Industry Group in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2018). *National Economic and Social Development Plan Vol. 7-12*. Retrieved January 5, 2019, from [http://www.nesdb.go.th/main.php?filename=develop issue](http://www.nesdb.go.th/main.php?filename=develop+issue).
- Office of the National Economic and Social Development Board. (n.d.). *The Twelve National Economic and Social Development Plan 2017-2021*. Retrieved January 5, 2019, from [http://www.nesdb.go.th/main.php?filename=develop issue](http://www.nesdb.go.th/main.php?filename=develop+issue).
- Pankao, P. (2013). *Attitude towards The Philosophy of The Sufficiency Economy Quality of Working Life and Organizational and Social Membership Behavior of Private Company Employees*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Ruangdech, T. (2002). *The Study Quality of Life of The Job of Security Staff: The Case Study of Security Personnel in a Private Company*. (Master's Thesis). Graduate school: Hua Chiew Chalermprakiet University. Bangkok.

- Ruangrit, S., Benjakul, S., & Seelbuth, J. (2016). Predicting Factors Quality of Work Life of Dental Care in Tambon Health Promotion Hospital Health Service Area 5, Ministry of Public health. *Veridien E-Journal*, 9(3), 1609-1610.
- Woradech, S. et al. (2015). Factors Related to The Quality of Work Life of Personnel Public Health Kongra Hospital at Phatthalung Province. *Journal of Health Science*, 24 (2), 266.

บุพปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ ของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร*

The Antecedents Affecting the Decision-Making to Purchase Packaging Products of Entrepreneurs in Bangkok

¹มนตรี อธิวรากร, ดวงสมร รุ่งสวรรค์โพธิ์ และ สุดาวรรณ สมใจ

¹Montri Itvarakorn, Duangsamorn Rungsawanpho and Sudawan Somjai

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: montri.ijdar@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับของการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค ภาพลักษณ์ของร้านค้า คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ และคุณค่าตราสินค้าของร้านค้า และ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค ภาพลักษณ์ของร้านค้า คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ และคุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการร้านอาหาร ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมจำนวน 300 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) การตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค ภาพลักษณ์ของร้านค้า คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ และคุณค่าตราสินค้าของร้านค้าอยู่ในระดับมาก และ 2) คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า และภาพลักษณ์ของร้านค้า ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ ภาครัฐและผู้ประกอบการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ สามารถนำข้อค้นพบไปใช้ในการวางแผนดำเนินงาน การบริหารจัดการร้านค้า เพื่อการพัฒนาร้านค้าปลีกให้มีความยั่งยืนและอยู่รอดในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: การตัดสินใจซื้อ; สินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์; ร้านค้าปลีกสมัยใหม่

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the level of decision-making to purchase packaging products, the pattern of customers' lifestyle, the

*Received September 22, 2020; Revised March 15, 2021; Accepted April 16, 2021

images of stores, product features, and brand equity of stores; and 2) to study the influences of the pattern of customers' lifestyle, the images of stores, product features, and brand equity of stores that affect the decision-making to purchase packaging products. The study applied a quantitative research method. A sample group consisted of 300 restaurant entrepreneurs in Bangkok by means of multi-stage sampling. The data was collected using a questionnaire and the obtained data were analyzed by structural equation modeling.

From the study, it is found as follows: 1) The decision-making to purchase packaging products is found to be at a moderate level. While the pattern of customers' lifestyle, the images of stores, product features, and brand equity of stores are at a high level; 2) The product features are found to have an influence on the decision-making to purchase packaging products at the highest level. Followed by the pattern of customers' lifestyle, brand equity of stores, and images of stores, respectively. The results of the study also show that government sectors and modern trade stores can apply the findings to plan the operation and manage the stores in order to develop the modern trade stores sustainably and able to survive the present era.

Keywords: Decision-making; Packaging Products; Modern Trade Stores

บทนำ

การเติบโตอย่างมากของธุรกิจร้านอาหารส่งผลให้บรรจุกิจภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับร้านอาหาร เช่น ถุงหิ้ว หิ้ว จาน ชาม ช้อนส้อม กล่องใส่อาหาร และแก้วน้ำที่ทำจากวัสดุต่าง ๆ ทั้งพลาสติก โฟม และกระดาษ รวมถึงถุงขยะหลากหลายขนาดได้รับความนิยมมากขึ้นจากกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารทั้งระดับบน ระดับกลาง และร้านอาหารริมทางทั่วไป ขณะเดียวกันผู้บริโภคบางกลุ่มก็มีความจำเป็นที่จะต้องซื้อหาผลิตภัณฑ์เหล่านี้เพื่อใช้ในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ลูกค้ากลุ่มหลักของธุรกิจบรรจุกิจภัณฑ์คือ ผู้ประกอบการร้านอาหาร ทั้งรายเล็ก และรายใหญ่ที่กระจายอยู่ทั่วกรุงเทพมหานคร สถานการณ์เช่นนี้ถือเป็นโอกาสสำคัญของผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกประเภทบรรจุกิจภัณฑ์ให้เร่งพัฒนาตนเองเพื่อสนองตอบต่อความต้องการดังกล่าว วัตต์รฟ และ การ์เดียล (Woodruff, and Gardial, 1996) ได้เสนอเครื่องมือวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด ตัวแบบการวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด (market opportunity analysis model; MOA) ซึ่งช่วยให้ธุรกิจสามารถกำหนดกลุ่มลูกค้า และทำนายความต้องการของตลาด รวมถึงกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการของผู้บริโภคที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทำให้นักการตลาดสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับโรงแรมโดยการสร้างตราสินค้าให้มีบุคลิกภาพแบบมีความสามารถเพื่อสร้างให้เกิดการสื่อสารแบบปากต่อปากต่อไปได้ (Wisetsri, 2020)

นอกจากภาพลักษณ์ของร้านค้าที่สามารถดึงดูดใจผู้บริโภคให้มาใช้บริการได้แล้ว คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ภายในร้านก็ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Azzadina, Huda, and Sianipar, 2012; Khemchotigoon, and Kaenmanee, 2015) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสมบัติพื้นฐานของผลิตภัณฑ์เช่น ราคา คุณภาพ และตราสินค้า ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค (Dubihlela, and Ngxukumeshe, 2016) แต่ก็มีบ่อยครั้งที่พบว่า ผู้บริโภคจะเลือกค้นหาข้อมูลของผลิตภัณฑ์เพิ่มเติมจากฉลากสินค้า (product labels) รวมถึง สื่อโฆษณาต่าง ๆ (media advertisements) ซึ่งเป็นที่น่ากังวลใจว่า การให้ข้อมูลดังกล่าวนั้นถูกต้อง และเพียงพอต่อผู้บริโภคจริงหรือไม่ ทำให้ข้อมูลของผลิตภัณฑ์เป็นหนึ่งในคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่มีความจำเป็นไม่น้อยไปกว่าคุณภาพ และราคาของผลิตภัณฑ์นั้นเลย เพราะการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้มากกว่าสิ่งที่ลูกค้าคาดหวัง (Petmee, 2020) เป็นปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการ หรือปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการ (Chanpueng, 2020) ตลอดจนความหลากหลายของสินค้า จุดถ่ายรูปที่เป็นเอกลักษณ์ และชื่อเสียง จะส่งผลต่อการตัดสินใจ (Sripitpibul, and Nonthanathorn, 2020)

ทั้งนี้ เมื่อผู้บริโภครับรู้ถึงคุณลักษณะของร้านค้าที่สะท้อนผ่านภาพลักษณ์ของร้านค้า และคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายภายในร้าน ย่อมเกิดความประทับใจต่อปัจจัยเหล่านั้น จนนำไปเชื่อมโยงกับตราสินค้าของร้านค้านั้น ซึ่ง ยูวู ดอนทู และ ลี (Yoo, Donthu, and Lee, 2000) เรียกว่า คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากกิจกรรมทางการตลาด รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การกำหนดตำแหน่งทางการตลาด (positioning) และแนวทางการกำหนดราคา จนกลายเป็น ภาพลักษณ์เชิงการค้า และภาพลักษณ์ในด้านราคาของร้านค้า ขณะเดียวกันการสื่อสารการตลาดก็ส่งผลให้ผู้บริโภครับรู้ถึงชื่อเสียงของร้านค้าเพิ่มขึ้นด้วย ด้วยเหตุนี้เอง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในเขตกรุงเทพมหานคร อันเกิดจากปัจจัยและแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้กล่าวข้างต้น ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร รวมถึงยังสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มากำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด และวางนโยบายเพื่อพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค ภาพลักษณ์ของร้านค้า คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ และคุณค่าตราสินค้าของร้านค้า
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค ภาพลักษณ์ของร้านค้า คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ และคุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้ประกอบการ เจ้าของกิจการ ร้านอาหาร ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 71,207 ร้านองค์กร (Wongnai B2B Team, 2019) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธี คือ นี้ ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต (Kline, 2005) การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 15 ตัวแปร ทำให้มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 300 ตัวอย่าง

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่า Cronbach's Alpha) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.746 ถึง 0.923 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.970 กล่าวได้ว่า มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือได้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

- 1) ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากจากโครงการปรัชญาดุสิตบัณฑิตการ บริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย
- 2) ขอความร่วมมือจากผู้ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยและทีมงานที่ผ่านการอบรมแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูล อธิบายและชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม รายละเอียดของข้อคำถามแต่ละข้อ และวิธีการเก็บข้อมูลแก่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายบุคคล ตลอดจนถึงการรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง
- 3) ผู้วิจัยและทีมงาน เป็นผู้สัมภาษณ์ผู้บริโภครายแบบสอบถาม และบันทึกแบบสอบถามด้วยตนเอง
- 4) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ในแต่ละข้อ และนับจำนวนแบบสอบถามให้ครบตามจำนวนที่ต้องการ ถ้าพบว่าแบบสอบถามชุดใดผู้ตอบแบบสอบถามทำไม่ครบทุกข้อ ก็จะทำการเก็บเพิ่มเติมเมื่อได้ข้อมูลครบ 400 ชุด แล้วผู้วิจัยนำข้อมูลแบบสอบถามไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติต่อไป

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

- 1) ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย จากหลักสูตรปรัชญาดุสิตบัณฑิตการ บริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ถึงผู้ประกอบการร้านค้าปลีกประเภทบรรจภัณฑ์ เจ้าของกิจการ ร้านอาหาร ร้านค้าปลีกขนาดย่อม เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย โดยแนบกําหนดการนัดหมายที่จะไปสัมภาษณ์
- 2) ผู้วิจัยส่งแบบสัมภาษณ์ให้กับผู้ประกอบการร้านค้าปลีกประเภทบรรจภัณฑ์ เจ้าของกิจการร้านอาหาร ร้านค้าปลีกขนาดย่อม เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ ล่วงหน้า 7 วันก่อนวันนัดสัมภาษณ์ ด้วยตนเอง

3) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured selection interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) จำนวน 8-15 คน โดยทำการสัมภาษณ์เป็นเวลา 1-2 ชั่วโมง ต่อ 1 คน ด้วยตัวเอง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 สถิติพรรณนา (descriptive statistics) วิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม และเพื่อพรรณนา สภาพทั่วไปของการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ภาพลักษณ์ของร้านค้า และคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์

1.2 สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) มีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling: SEM) เพื่อวิเคราะห์หาอิทธิพลของรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ภาพลักษณ์ของร้านค้า และคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์

ค่าสถิติสำคัญในการทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลอง ได้แก่ (Angsuchote et al. 2011; Kline, 2005)

1) ค่าไค-สแควร์ (chi-square) หาดด้วย df (degree of freedom) ไม่ควรเกิน 2

2) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (relative fit index) พิจารณาค่า CFI (comparative fit index) เป็นค่าดัชนีบอกว่าแบบจำลองที่นำมาทดสอบดีกว่าแบบจำลองที่ตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์เลย มีค่าตั้งแต่ 0-1 โดยค่า 0.90-0.95 สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ และค่ามากกว่า 0.95 สอดคล้องกลมกลืนกันดี

3) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสมบูรณ์ (absolute fit index) พิจารณาค่า GFI (goodness of fit) เป็นค่าที่แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยแบบจำลอง และค่า AGFI (adjusted goodness of fit index) เป็นค่าที่แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยแบบจำลองโดยการปรับแก้ด้วยองศาความเป็นอิสระ ค่า GFI และ AGFI ต้องมีค่าตั้งแต่ 0-1 โดยค่าที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.90 คือ ต้องมีความสอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้ และ PGFI ควรมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

4) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน พิจารณาค่า RMR (root mean square residual) และค่า RMSEA (root mean square error of approximation) ไม่น้อยกว่า 0.05 จึงจะสรุปได้ว่าแบบจำลองสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5) ดัชนีแสดงขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (CN) ควรมีค่ามากกว่า 200

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกข้อมูลที่ได้อยู่ในลักษณะความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจำแนกข้อมูลแล้วทำการเปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

(inductive conclusion) จากนั้นนำเสนอเชิงบูรณาการเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

2.1 การรวบรวมข้อมูล และจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเรียงเรียงข้อมูลเฉพาะประเด็นสำคัญเท่านั้น

2.2 ลดทอนข้อมูลที่คลุมเครือและซ้ำซ้อนกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรม

2.3 พิจารณาความสอดคล้อง ความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลที่ได้ โดยการสรุปและตีความในรูปแบบการพรรณนาตามกรอบแนวคิดของการวิจัยที่กำหนดไว้

2.4 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจนกระทั่งได้แก่นำของแนวคิดในประเด็นที่ศึกษา เพื่อช่วยในการอภิปรายผลของการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

คุณลักษณะของผู้ประกอบการร้านอาหาร ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ประกอบการร้านอาหารในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55.0) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 31.7) รองลงมาคือ 50 ปีขึ้นไปมากกว่าครึ่งหนึ่งสำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 53.3) รองลงมาคือปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 55,000 บาท ขึ้นไป (ร้อยละ 40.0) รองลงมาคือ 25,001-35,000 บาท 15,001-25,000 บาท 35,001-45,000 บาท และ 45,001-55,000 บาท ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ระดับของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
การตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์	3.43	0.75	ปานกลาง
รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค	3.63	0.60	มาก
ภาพลักษณ์ของร้านค้า	4.09	0.72	มาก
คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์	4.11	0.64	มาก
คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า	3.97	0.73	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ อยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค ภาพลักษณ์ของร้านค้า คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ และคุณค่าตราสินค้าของร้านค้าอยู่ในระดับมาก

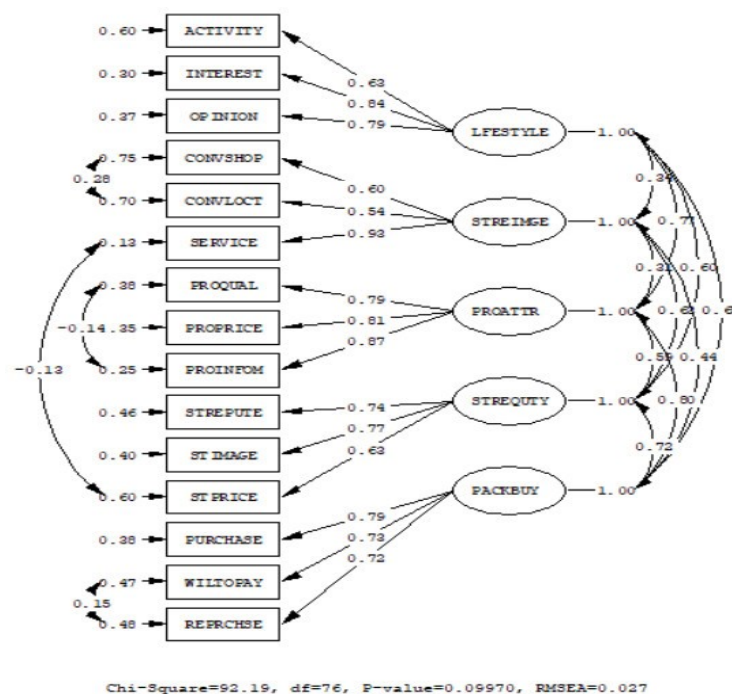
ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด โดยพิจารณาจากค่าความเที่ยงตรงภายใน (convergent validity) พิจารณาได้จากค่าเฉลี่ยความผันแปรที่ถูกสกัดได้ (average variance extracted: AVE) ค่าที่ยอมรับได้ของความเที่ยงตรงชนิดนี้คือ ไม่ควรต่ำกว่า 0.50 (Hair, Anderson, Tatham, & Black, 2010) และค่าความน่าเชื่อถือรวมของตัวแปรแฝง (composite reliability: CR) หากค่านี้สูง แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบนั้น ๆ ประกอบด้วยข้อคำถามหรือตัวชี้วัดที่มีความสัมพันธ์ภายในที่ดีต่อกัน (internal consistency) ค่าที่ยอมรับได้ของความเชื่อมั่นชนิดนี้คือ ไม่ควรต่ำกว่า 0.70 ผลวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด

ตัวแปร	λ	ρ_c	ρ_v
รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค (LFESTYLE)	0.63-0.84	0.800	0.575
ภาพลักษณ์ของร้านค้า (STREIMAGE)	0.54-0.93	0.742	0.505
คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ (PROATTR)	0.79-0.87	0.863	0.679
คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า (STREQUTY)	0.63-0.77	0.757	0.512
การตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ (PACKBUY)	0.72-0.79	0.791	0.558

$\rho_c > 0.70$, $\rho_v > 0.50$ (Hair, et al., 2010)

ภาพที่ 1 มาตรวัดของตัวแปรแฝงที่ใช้ในการวิจัย

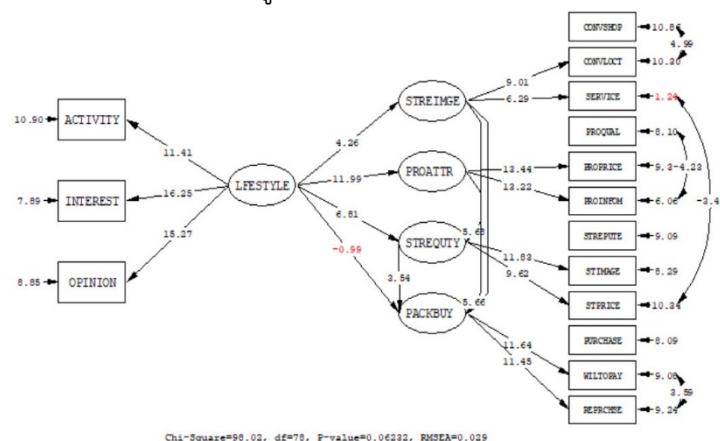
จากตารางที่ 2 และภาพที่ 1 เพื่อตรวจสอบมาตรวัดของตัวแปรแฝงที่ใช้ในการวิจัย หลังการปรับแบบจำลอง พบว่า มาตรวัดของตัวแปรแฝงที่ใช้ในการวิจัย ของแต่ละตัวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบไม่ต่ำกว่า 0.54 จากการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของมาตรวัดแต่ละตัวแปรแฝงพบว่ามาตรวัดทุกตัวสามารถวัดตัวแปรแฝงได้ดี และมีความเชื่อถือได้สูง ดังนั้นมาตรวัดของตัวแปรแฝงทุกตัวสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์สมการโครงสร้างได้

ตารางที่ 3 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูล	ภายหลังปรับปรุงแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	1.25
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.029
P-value	มากกว่า 0.05	0.062
Standardized RMR	น้อยกว่า 0.05	0.037
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.96
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.94
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป	0.73
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	309.00

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการ (Kline, 2005) ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 3

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1) การตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ ขึ้นอยู่กับ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค ภาพลักษณ์ของร้านค้า คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ และ คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$PACKBUY = 0.13*LFESTYLE + 0.04*STREIMGE + 0.67*PROATTR$$

$$(0.14) \quad (0.11) \quad (0.12)$$

$$0.99 \quad 0.56 \quad 5.66$$

$$+ 0.39*STREQUTY, \text{Errorvar.} = 0.30, R^2 = 0.73$$

$$(0.12) \quad (0.071)$$

$$3.54 \quad 4.17$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ ขึ้นอยู่กับ คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ และ คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ ได้ร้อยละ 73 ขณะที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค และ ภาพลักษณ์ของร้านค้า ไม่มีผลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์

2) คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ขึ้นอยู่กับ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค และ ภาพลักษณ์ของร้านค้า สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$STREQUTY = 0.48*LFESTYLE + 0.46*STREIMGE, \text{Errorvar.} = 0.40, R^2 = 0.59$$

$$(0.070) \quad (0.11) \quad (0.082)$$

$$6.81 \quad 5.68 \quad 4.88$$

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ขึ้นอยู่กับ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค และ ภาพลักษณ์ของร้านค้า โดยสามารถอธิบายการผันแปรของคุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ได้ร้อยละ 59

3) คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ ขึ้นอยู่กับ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$PROATTR = 0.80*LFESTYLE, \text{Errorvar.} = 0.42, R^2 = 0.63$$

$$(0.071) \quad (0.077)$$

$$11.99 \quad 5.48$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ ขึ้นอยู่กับ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค โดยสามารถอธิบายการผันแปรของคุณลักษณะผลิตภัณฑ์ ได้ร้อยละ 63

4) ภาพลักษณ์ของร้านค้า ขึ้นอยู่กับ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\text{STREIMAGE} = 0.36 * \text{LFESTYLE}, \text{Errorvar.} = 0.48, R^2 = 0.13$$

(0.062)

(0.12)

4.26

4.07

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ภาพลักษณ์ของร้านค้า ขึ้นอยู่กับ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค โดยสามารถอธิบายการผันแปรของภาพลักษณ์ของร้านค้า ได้ร้อยละ 13

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ (ภาพที่ 2) แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และ อิทธิพลรวม ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค	0.13	0.66*	0.66*
ภาพลักษณ์ของร้านค้า	0.04	0.18*	0.18*
คุณลักษณะผลิตภัณฑ์	0.67*	-	0.67*
คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า	0.39*	-	0.39*

จากตารางที่ 4 พบว่า คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า และ ภาพลักษณ์ของร้านค้า ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ พบว่า คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ยังคงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือ คุณค่าตราสินค้าของร้านค้าขณะที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค และ ภาพลักษณ์ของร้านค้า ส่งผลทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์เท่านั้น

องค์ความรู้ใหม่

บุพปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ภาพลักษณ์ของร้านค้า และคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ ความเต็มใจซื้อ และการตัดสินใจซื้อซ้ำ เพราะว่าหากคิดจะซื้อบรรจุภัณฑ์ในอนาคต จะคิดถึงร้านค้านี้เป็นลำดับแรก เนื่องจากมีมั่นใจว่าจะให้การสนับสนุนร้านค้านี้ต่อไปอีกเป็นระยะเวลานาน แม้ว่าร้านค้านี้จะมีสินค้าและบริการที่ดีกว่า ก็จะไม่เลือกซื้อ

สินค้าจากร้านค้านี้ต่อไปในอนาคต และ จะยังคงให้การสนับสนุนร้านค้านี้ต่อไป แม้ว่าจะมีร้านค้านี่ที่เดินทางสะดวกกว่าก็ตาม

อภิปรายผลการวิจัย

บุพปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ภาพลักษณ์ของร้านค้า และคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ โดยผลการวิเคราะห์พบว่า คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า และ ภาพลักษณ์ของร้านค้า ตามลำดับ เนื่องจากรูปแบบการดำเนินชีวิตจะสะท้อนถึงลักษณะของผู้บริโภค ผลจากการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยอธิบายให้นักการตลาดเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคของกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้วางแผนทางการตลาดได้อย่างเหมาะสม (Thipapal, 1999) ซึ่งจะช่วยในการวางแผนด้านสินค้า บริการ และเข้าใจกลุ่มเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น รูปแบบการดำเนินชีวิตมีส่วนสำคัญต่อการศึกษาด้านการตลาด เนื่องจากรูปแบบการดำเนินชีวิตนั้นเป็นตัวแปรที่ได้จัดแบ่งประเภทของบุคคล โดยใช้เกณฑ์เรื่องรสนิยม (taste) และความชื่นชอบในเรื่องการใช้ชีวิตของบุคคลที่เป็นผลลัพธ์มาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ และคุณลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคล ซึ่งสะท้อนถึงคุณสมบัติเฉพาะของร้านค้านั้น (Martineau, 1958) และทำให้ร้านค้าแต่ละร้านมีความแตกต่างกันตามมุมมองของลูกค้าที่รับรู้ในภาพลักษณ์นั้น การตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการของผู้บริโภคนั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพส่วนบุคคล ตลอดจนกระบวนการประเมินสิ่งเร้าภายนอก (Kotler, and Keller, 2012) ซึ่งกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในท้ายที่สุด (Azzadina et al. 2012)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดจะพบว่า ผลิตภัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมการตลาดที่ถือเป็นแนวคิดพื้นฐานในการสร้างสรรค์คุณค่าใหม่ ๆ เพื่อผู้บริโภค และนำผลกำไรมาสู่องค์กร กลยุทธ์ด้านการตลาดส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นการบริหารจัดการส่วนประสมทางการตลาด และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กรที่ได้กำหนดไว้ (Bennet, 2012) ซึ่งกลุ่มของสินทรัพย์หรือหนี้สินเหล่านี้สามารถเพิ่มหรือลดมูลค่าของสินค้าหรือบริการขององค์กรได้ (Aaker, 1991) เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าหรือบริการเดียวกันภายใต้ตราสินค้าอื่น (Keller, 2012) ซึ่งองค์กรเป็นผู้เพิ่มมูลค่าให้กับตราสินค้าของตนเองนั้น จุดประสงค์สำคัญก็เพื่อให้ลูกค้าสามารถจำแนกตราสินค้าขององค์กรออกจากตราสินค้าอื่น ๆ ในตลาด และเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าหรือบริการให้กับองค์กรในอนาคต ในทำนองเดียวกัน ยูวู และคนคณะ (Yoo et al. 2000) เสนอว่า คุณค่าตราสินค้าของร้านค้านั้นเกิดจากแรงเสริมจากกิจกรรมทางการตลาด รวมถึงปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นการวางกลยุทธ์การดำเนินงาน หรือส่วนประสมทางการตลาดของร้านค้า สอดคล้องกับ แคปเฟอร์ (Kapferer, 2008) ที่เสนอว่า ตราสินค้าของร้านค้านั้น เกิดจากมุมมองที่ลูกค้ามีต่อร้านค้านี้ซึ่งอาจเกิดจากการวางตำแหน่งทางการตลาดหรือ การกำหนดระดับราคาของราคาเป็นสำคัญ แต่โดยพื้นฐานแล้ว ภาพลักษณ์ของร้านค้านั้นเกี่ยวข้องกับราคาเป็น

สำคัญ เนื่องจากราคาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ดึงดูดใจลูกค้าให้เข้ามาจับจ่ายซื้อหาสินค้าหรือบริการจากร้านค้าต่าง ๆ (Kumar and Steenkamp, 2007)

สรุป

บทวิจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า ภาพลักษณ์ของร้านค้า และคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ โดยผลการวิเคราะห์พบว่า คุณลักษณะผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทบรรจุภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค คุณค่าตราสินค้าของร้านค้า และ ภาพลักษณ์ของร้านค้า ตามลำดับ เนื่องจากรูปแบบการดำเนินชีวิตจะสะท้อนถึงลักษณะของผู้บริโภค ผลจากการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยอธิบายให้นักการตลาดเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคของกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้วางแผนทางการตลาดได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผู้ประกอบการร้านค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ ควรจัดสินค้าเป็นประเภท หมวดหมู่ สามารถหาสินค้าได้ง่ายและรวดเร็ว เพื่ออำนวยความสะดวกลูกค้าในการเลือกซื้อสินค้า ลูกค้าไม่ต้องใช้เวลานานในการค้นหาสินค้าที่ต้องการ มีการวางแผนและออกแบบร้านค้าอย่างเหมาะสม การวางแผนผังร้านค้าที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการร้านค้าปลีกให้มีประสิทธิภาพ และเป็นการบริหารพื้นที่ภายในร้านให้มีประโยชน์สูงสุด เพื่อเพิ่มโอกาสในการขายให้กับสินค้าทุกกลุ่มภายในร้าน

2. ผู้ประกอบการร้านค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ ควรมีแผนบริการให้คำปรึกษากับลูกค้า เพื่อลูกค้าจะได้ใช้บรรจุภัณฑ์ที่ตรงกับสินค้าอย่างถูกต้องและเหมาะสม ส่วนการบริการของพนักงานควรฝึกอบรมพนักงานให้เชี่ยวชาญด้านการขาย และมีใจรักบริการ (service mind) พร้อมทั้งจะให้บริการและช่วยเหลือลูกค้าอย่างเป็นกันเองทุกเมื่อทุกเวลา

3. ผู้ประกอบการร้านค้าประเภทบรรจุภัณฑ์ ควรมีระบบบันทึกและเก็บสถิติของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เกิดการบกพร่อง สำหรับนำไปวิเคราะห์สาเหตุปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วจึงทำแจ้งให้ผู้ผลิตแก้ไข ปรับปรุงเพื่อให้ผู้ผลิตสามารถทำการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตรงกับคุณสมบัติที่กำหนดไว้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ อาทิเช่น การสนับสนุนจากภาครัฐ หรือความสามารถในการแข่งขัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงผลกระทบของนโยบายดังกล่าว และเพื่อนำไปปรับปรุงมาตรการและนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อไป

2.2 ควรศึกษาด้านมาตรการความช่วยเหลือผู้ประกอบการร้านค้าประเภทบรรจภัณฑ์ โดยผสานกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ

2.3 ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการภายในร้านค้า เช่น ระบบการชำระเงิน หรือ ระบบเก็บสต็อกสินค้า เพื่อให้เกิดการบริหารงานร้านค้าอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

References

- Aaker, D. A. (1991). *Managing Brand Equity: Capitalizing on the Value of a Brand Name*. New York: The Free Press.
- Angsuchote, S. et al. (2011). *Statistics Analysis for Research in Social and Behavioral Sciences: Techniques for Using the Program Lisrel*. Bangkok: Charoen Good, Stable Printing.
- Azzadina, I., Huda, A. N., & Sianipar, C. P. M. (2012). Understanding Relationship between Personality Types, Marketing-Mix Factors, and Purchasing Decisions. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 65, 352-357.
- Chanpueng, K. (2020). Factors Affecting the Selection of Wedding Services Studios in Krathum Baen District, Samutsakhon Province. *Journal of Educational Innovation and Research*, 4(2), 171-182.
- Dubihlela, J., & Ngxukumeshe, T. (2016). Eco-Friendly Retail Product Attributes, Customer Attributes and the Repurchase Intentions of South African Consumers. *The International Business & Economics Research Journal*, 15(4), 163-174.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*. (7th ed.). New Jersey: Pearson Education.
- Kapferer, J. (2008). *The New Strategic Brand Management: Creating and Sustaining Brand Equity Long Term*. (4th ed.). London: Kogan page.
- Keller, K. L. (2012). *Strategic brand management* (4th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Khemchotigoon, Y., & Kaenmanee, S. (2015). The Relationship between Consumer Animosity, Marketing Mix, Perceived Product Quality, Consumer Satisfaction and Intention to Purchase of Consumer Behavior. *International Business Management*, 9(1), 70-78.
- Kline, R. B. (2005). *Principle And Practice Of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford.
- Kotler, P., & Keller, K. (2012). *Marketing Management*. (14th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

- Kumar, N., & Steenkamp, J. B. E. (2007). Brand versus brand. *International Commerce Review*, 7(1), 46-53.
- Martineau, P. (1958). The Personality of the Retail Store. *Harvard Business Review*, 36, 47-55.
- Petmee, P. (2020). Social Entrepreneurs with Competitive ability Focus on Creative Products for Tourism in Phetchabun Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(3), 367-379.
- Sripitpibul, A., & Nonthanathorn, P. (2020). Attributes of the Ortorkor Floating Market Affecting Consumers Service Selection in Bangkok Metropolitan. *Journal of Arts Management*, 4(2), 278-292
- Thipapal, D. (1999). *Consumer Behavior*. Bangkok: Rungrueng.
- Wisetsri, W. (2020). The Perception of Brand Personality in the Context of Hotel of Undergraduate Students. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 1-12.
- Wongnai B2B Team. (2019). *Open a restaurant, do not miss! Summary of restaurant trends in 2019 in Thailand*. Retrieved June 16, 2019, from <https://www.wongnai.com/business-owners/thailand-restaurant-trend-2019>.
- Woodruff, R. B., & Gardial, S. (1996). *Know your customer: New approaches to understanding customer value and satisfaction*. Cambridge: Blackwell Publishers.
- Yoo, B., Donthu, N., & Lee, S. (2000). An Examination of Selected Marketing Mix Elements and Brand Equity. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 28(2), 195-211.

**มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน
ทักษะความชำนาญ และกระบวนการผลิตที่มีผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์***
**Skill Standards of Labor Force, Knowledge of Labor Force, Skills
and Expertise, and Production Process Affecting Furniture Exports**

ปาไลดา คักดีกิริติ

Palida SakKirati

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's E-mail: joy_pld@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ระดับการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และกระบวนการผลิต และ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ บริษัทที่เป็นสมาชิกสมาคมเฟอร์นิเจอร์ไทย จำนวน 300 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ จำนวน 9 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และกระบวนการผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) กระบวนการผลิตมีผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ มากที่สุด รองลงมาคือ ทักษะความชำนาญ มาตรฐานฝีมือแรงงาน และความรู้แรงงาน ตามลำดับ ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออก โดยผู้ประกอบการสามารถนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดแผนการปฏิบัติงาน และเพิ่มพูนทักษะของแรงงานในกระบวนการผลิตเฟอร์นิเจอร์ในอนาคตได้

คำสำคัญ: มาตรฐานฝีมือแรงงาน; ความรู้แรงงาน; ทักษะความชำนาญ; กระบวนการผลิต; การส่งออกเฟอร์นิเจอร์

Abstract

The objectives of this research were to study 1) levels of furniture exports, skill standards of labor force, knowledge of labor force, skills and expertise, and production

*Received October 23, 2020; Revised December 11, 2020; Accepted April 11, 2021

process; and 2) factors affecting furniture exports. This research employed a mixed research methodology combining quantitative and qualitative research methods. In the quantitative research part, the sample consisted of 300 companies that were members of Thai Furniture Association, selected by stratified sampling. The sample size was determined based on a criterion of 20 times the observed variables. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model. As for the qualitative research component, in-depth interviews were conducted with 9 key informants who were executives of organizations related to the furniture industry. They were selected by purposive sampling. Data were analyzed with content analysis.

Research findings showed that: 1) furniture exports, skill standards of the labor force, knowledge of the labor force, skills and expertise, and production process were rated at the highest level; and 2) production process affected furniture exports the most, followed by skills and expertise, skill standards of labor force, and knowledge of labor force, respectively. These research findings are beneficial for entrepreneurs in the furniture export business as they can use these findings in determining their operational plans and enhancing the labor force's skills in the furniture production process in the future.

Keywords: Skill Standards of Labor Force; Knowledge of Labor Force; Skills and Expertise; Production Process; Furniture Exports

บทนำ

ภาคการส่งออกเป็น หัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศเป็นมูลค่ามหาศาลในแต่ละปี สำหรับประเทศไทยอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เป็นอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของประเทศ จากรายงานของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เฉพาะการส่งออกปี 2560 สามารถสร้างรายได้กว่า 30,000 ล้านบาท และปี 2561 เติบโตเพิ่มขึ้น 3 - 4 % (BLT Bangkok, 2019) ซึ่งแสดงถึงการเติบโตและแนวโน้มความต้องการตลาดการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ ของประเทศไทยในอนาคต และพร้อมกันนี้ก็ส่งผลให้มีการจ้างงานนับหลายแสนคนที่ประกอบด้วยแรงงานฝีมือและแรงงานทั่วไป จึงทำให้อุตสาหกรรมส่งออกเฟอร์นิเจอร์ สร้างเม็ดเงินที่มูลค่ามหาศาลกลับมาพัฒนาประเทศ และขณะเดียวกันในระหว่างที่เกิดความความต้องการสูงขึ้น ปัจจุบันตลาดธุรกิจเฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออกนั้นก็ยังประสบกับปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาเฉพาะด้านเป็นการขาดแคลนแรงงาน แรงงานขาดทักษะฝีมือ ขาดความชำนาญความเชี่ยวชาญ หรือแม้แต่ขาดองค์ความรู้ ขาดเครื่องมือ เครื่องจักรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Kanjanaruj and Maphobsuk (2017) ที่อธิบายว่า ปัญหาฝีมือแรงงานในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไทยมีสถานะขาดแคลนมีความต้องการแรงงานในทุกขั้นตอนการผลิต นับตั้งแต่การจัดเตรียมวัตถุดิบการผลิตชิ้นส่วน การประกอบ การตกแต่ง

การจัดแรงงานฝีมือ นอกจากการขาดแคลนแรงงานในประเภทดังกล่าว ผลจากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานประกอบการหลายแห่งยังพบว่า สถานประกอบการอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ มีข้อบกพร่องของแรงงานหลายประการที่ควรได้รับการพัฒนาความรู้ และทักษะใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การเตรียมวัสดุในการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ อาทิเช่น แรงงานที่ยังไม่รู้วิธีตัดไม้ การดูแลไม้ จึงมีผลต่อการเสียไม้จำนวนมาก ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตและอาจทำให้สถานประกอบการประสบกับ การขาดดุล เพราะไม้มีราคาแพง 2) กระบวนการผลิต จากการสำรวจในสถานประกอบการ พบว่าแรงงานมีจุดอ่อนในเรื่องการดูแล การทำเครื่องเรือนแรงงานยังไม่สามารถอ่านแบบและลงมือทำเครื่องเรือนแต่ละชิ้นได้ด้วยตนเอง ซึ่งทำให้เกิดผลเสียหายต่อกระบวนการผลิต สาเหตุจุดอ่อนดังนี้ เกิดจากนักออกแบบผลิตภัณฑ์ เครื่องเรือน ซึ่งมีการศึกษาและมีจินตนาการเป็นเลิศ การเขียนแบบออกมาดูดี แต่แรงงานไม่สามารถทำได้ จึงจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมให้ทั้ง 2 ลักษณะงานนี้ให้เกิดความถูกต้องเหมาะสมปฏิบัติได้ด้วยดี กระบวนการผลิตยังพบปัญหา และจุดอ่อนในเรื่อง ความรู้เรื่อง การทาสี และการขัดเงา เครื่องเรือนไม้ ซึ่งจะต้องให้ความรู้แก่แรงงานถึงความแตกต่างของชนิดไม้ เช่น ไม้สัก ไม้ยาง จะต้องทาสี และขัดเงา แตกต่างกันมีฉนวนไม้ที่ทำสีออกมาจะไม่เหมือนกัน และ 3) การประกอบเป็นตัวเครื่องเรือน ยังพบจุดอ่อนของแรงงาน คือ ไม่สามารถประกอบเฟอร์นิเจอร์หรือเครื่องเรือนได้ เนื่องจากได้ทำผิดพลาดมาตั้งแต่ต้นของ กระบวนการผลิต แต่แรงงานไม่ทราบจนถึงขั้นตอนประกอบตัวเครื่องเรือนจึงทำให้รู้ว่าเป็นผิดพลาด ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่อสถานประกอบการ จึงควรแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการฝึกอบรม ให้ความรู้ทักษะตั้งแต่ต้นของการผลิต คือ การเลือกวัสดุการตัดไม้ การดูแลไม้ว่าทำผิด การเตรียมวัสดุต่าง ๆ การอ่านแบบและลงมือทำได้ตามแบบ การเลือกชนิดไม้ให้เหมาะกับสี การขัดเงาไม้ตามชนิดไม้ การแก้ไขปัญหาคาโรบสี ในกรณีไม่มีห้องอบสีของสถานประกอบการขนาดเล็ก เพื่อให้แรงงานมีศักยภาพสูงขึ้น เป็นการลดต้นทุนการผลิต เพื่อประสิทธิภาพการผลิตของอุตสาหกรรมเครื่องเรือนของไทยให้ดีขึ้น และเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สูงขึ้น เป็นต้น

สภาพปัญหาดังกล่าว เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับฝีมือแรงงานหรือการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ ถ้าได้ถูกนำมาแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา เพื่อเพิ่มพูนทักษะมีความชำนาญ หรือการจัดการคนให้เหมาะสมกับงานก็จะส่งผลต่อมาตรฐานฝีมือแรงงาน เฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออกให้มีคุณภาพ และตรงตามความต้องการของผู้ผลิต หรือตรงตามความต้องการของลูกค้าด้วย ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Woodworkingthai (2013) ที่กล่าวว่า เฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออกนั้นมีความแตกต่างกันที่ราคาและคุณภาพ ซึ่งทั้งคุณภาพและราคามาจากปัจจัยวัสดุที่ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ รูปแบบเฟอร์นิเจอร์ ความแข็งแรง ความประณีตของงาน และประกอบกับ ได้ผลิตที่เกิดจากแรงงานฝีมืออาชีพที่ได้มาตรฐาน

จากแนวคิดข้างต้น หากได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าว ย่อมจะส่งผลดีต่อหน่วยงานและแรงงาน ที่เกี่ยวข้องจะได้เข้าใจถึงรายละเอียดต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออก ผู้วิจัยจึงได้กำหนดชื่อเรื่องในการวิจัยครั้งนี้คือ มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และกระบวนการผลิตที่มีผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ โดยกำหนดตัวแปรที่ทำการศึกษา ได้แก่ มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และ กระบวนการผลิต ที่ส่งผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และกระบวนการผลิต
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ควบคู่กันไป โดยมีการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก และการวิจัยเชิงคุณภาพสนับสนุน เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์โดยรวมของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย

2.1 การเตรียมข้อมูลขั้นแรก ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความรายงานการศึกษาวิจัย ทั้งในลักษณะที่เป็นเล่มราย และอินเทอร์เน็ต โดยการวิเคราะห์ข้อกฎหมาย แนวคิด บทความเกี่ยวกับมาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ กระบวนการผลิต และ อุตสาหกรรมการผลิตเฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออก เพื่อให้ความสอดคล้องและครอบคลุมถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 การดำเนินการขั้นที่สอง นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อคำถามการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับพนักงานเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

2.3 การดำเนินการขั้นที่สาม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เมื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจนครบแล้ว ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

2.4 การดำเนินการขั้นที่สี่ สรุปผลและเขียนรายงานเชิงพรรณนาในลักษณะของการใช้ตารางและแผนภาพประกอบ โดยค้นหารูปแบบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการติดตามเด็กหาย เพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ส่งจดหมายขอความอนุเคราะห์ ขออนุญาตสัมภาษณ์เชิงลึก และการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

3.2 เก็บแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) ตามวัน และเวลานัดหมาย

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

4.1.1 สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) วิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS)

4.1.2 สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) มีรายละเอียดดังนี้ การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling: SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรสังเกตได้ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปลีส์เรล (LISREL) เพื่อหาอิทธิพลของ มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และกระบวนการผลิต ที่ส่งผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุป สรุปผลจากการศึกษาและนำเสนอรายงานผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยครั้งนี้ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 300 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 77.67 เป็นเพศหญิง จำนวน 67 คน ส่วนใหญ่มีอายุ 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.33 รองลงมา มีอายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.67 มีอายุน้อยกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.33 และมีอายุ 50-60 คิดเป็นร้อยละ 17.67 ส่วนใหญ่มีการศึกษามัธยมศึกษาและปวช. คิดเป็นร้อยละ 65.67 รองลงมาคือ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 30.67 และการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 3.67 ส่วนใหญ่ทำงาน 15 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 43.67 รองลงมาคือ ทำงาน 4-6 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.67 ทำงาน 10-14 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.67 ทำงาน 1-3 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.33 และทำงาน 10-14 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.67

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 15 ตัวแปร ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 105 คู่ ซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันและความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวก มีขนาดของความสัมพันธ์หรือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.437 – 0.752 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงมากที่สุด คือ ด้านการควบคุมงาน (JOBC) กับ ด้านคุณภาพสินค้า (PRQU) ($r = 0.752$) รองลงมาคือ ด้านคุณภาพสินค้า (PRQU) กับด้านคุณภาพแรงงาน (LAQU) ($r = 0.747$) ส่วนตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันต่ำที่สุด คือ ด้านทักษะฝีมือระดับพื้นฐาน (BASK) กับด้านปริมาณสินค้า (PROQ) ($r = 0.437$) แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทุกคู่ ในภาพรวม พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทุกคู่ส่วนใหญ่มีค่าเกิน 0.80 เพียงเล็กน้อย ความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าตัวแปรสังเกตได้มีระดับความสัมพันธ์ไม่สูงมากนัก ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity และตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดอยู่บนองค์ประกอบร่วมกัน

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 มาตรฐานฝีมือแรงงาน ส่งผลต่อ ความรู้แรงงาน จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มาตรฐานฝีมือแรงงานส่งผลต่อความรู้แรงงาน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.90 ค่า t statistic เท่ากับ 13.38 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ความรู้แรงงาน เพิ่มขึ้นด้วย

สมมติฐานที่ 2 มาตรฐานฝีมือแรงงาน และ ความรู้แรงงาน ส่งผลต่อ ทักษะความชำนาญ จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความรู้แรงงานส่งผลต่อทักษะความชำนาญ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.91 ค่า t statistic เท่ากับ 5.11 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อความรู้แรงงาน เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ทักษะความชำนาญ เพิ่มขึ้นด้วย แต่มาตรฐานฝีมือแรงงานไม่ส่งผลต่อทักษะความชำนาญ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.04 ค่า t statistic เท่ากับ 0.23 ซึ่งไม่สนับสนุนสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 3 มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน และ ทักษะความชำนาญ ส่งผลต่อกระบวนการผลิต จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ทักษะความชำนาญส่งผลต่อกระบวนการผลิต โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.96 ค่า t statistic เท่ากับ 4.36 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อทักษะความชำนาญ เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้กระบวนการผลิต มากขึ้นด้วย แต่มาตรฐานฝีมือแรงงานไม่ส่งผลต่อกระบวนการผลิต โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.01 ค่า t statistic เท่ากับ 0.04 ซึ่งไม่สนับสนุนสมมติฐาน และความรู้แรงงานไม่ส่งผลต่อกระบวนการผลิต โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.01 ค่า t statistic เท่ากับ 0.05 ซึ่งไม่สนับสนุนสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 4 มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และ กระบวนการผลิต ส่งผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มาตรฐานฝีมือแรงงาน ส่งผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.21 ค่า t statistic เท่ากับ 2.32 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือเมื่อมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ เพิ่มขึ้นด้วย และความรู้แรงงาน ส่งผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.24 ค่า t statistic เท่ากับ 2.10 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อความรู้แรงงาน เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ เพิ่มมากขึ้นด้วย ส่วนทักษะความชำนาญส่งผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.34 ค่า t statistic เท่ากับ 2.77 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อทักษะความชำนาญ เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ เพิ่มมากขึ้นด้วย และกระบวนการผลิตส่งผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.34 ค่า t statistic เท่ากับ 2.95 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อกระบวนการผลิต เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ เพิ่มมากขึ้นด้วย

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์ผู้บริหาร การสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์แนวความคิดเห็น โดยใช้การสัมภาษณ์ แบบไม่เป็นทางการ ผู้ศึกษาสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เหตุผลและหลักเกณฑ์ในการเลือก จากหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับบริษัทผู้ผลิตเฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออก จากผู้บริหารรวมจำนวน 9 คน ซึ่งได้ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

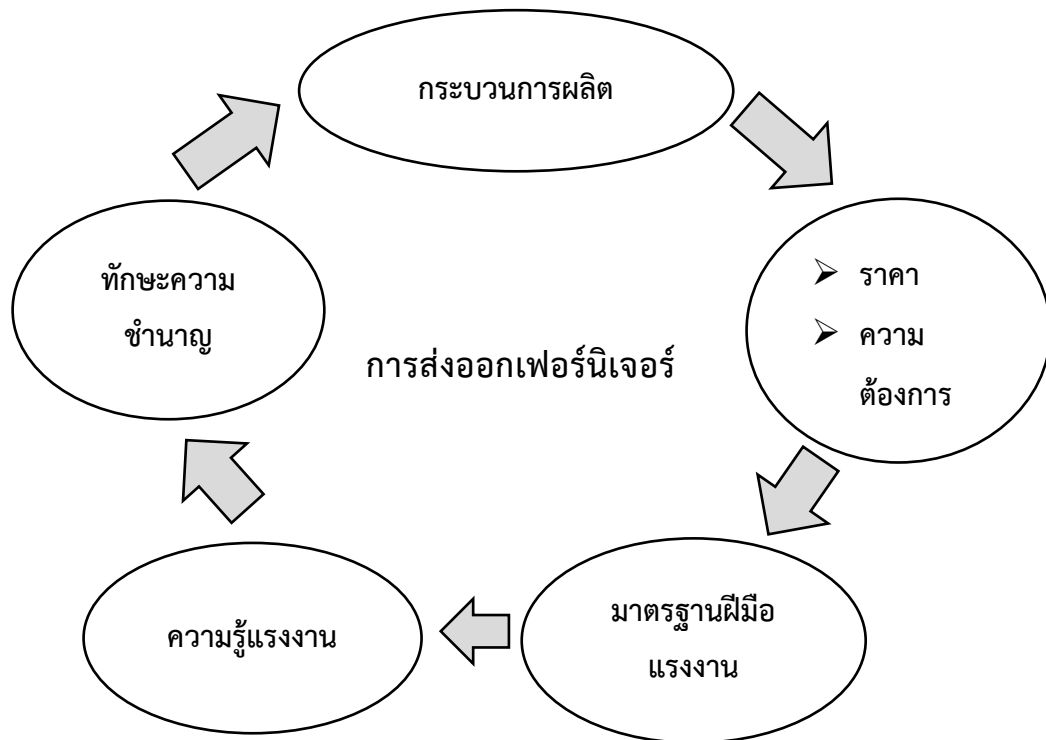

ตารางที่ 1 แนวความคิดของผู้บริหารเกี่ยวกับมาตรฐานฝีมือแรงงานไทยในภาคอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออก

ประเด็นคำถาม	บทสรุปการสัมภาษณ์
1. ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับทักษะฝีมือระดับพื้นฐาน ทักษะฝีมือระดับกลาง และทักษะฝีมือระดับสูงกับการส่งออกเฟอร์นิเจอร์อย่างไรบ้าง	ทัศนะของผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่า ทักษะฝีมือระดับพื้นฐาน ทักษะฝีมือระดับกลาง และทักษะฝีมือระดับสูง เป็นว่าอยู่ในมาตรฐานเดียวกันจะแบ่งแยกไม่ได้ เนื่องจากทักษะฝีมือแรงงานทุกระดับ มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันที่จะต้องรับผิดชอบร่วม ซึ่งเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมที่ต้องส่งต่อกันเป็นหน้าที่ต้องทำให้แล้วเสร็จ จึงจะนำไปสู่ผลผลิตคุณภาพการส่งออกเฟอร์นิเจอร์
2. ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับองค์ความรู้ส่วนบุคคล หลักการผลิต และมนทัศน์กับการส่งออกเฟอร์นิเจอร์อย่างไรบ้าง	ทัศนะของผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่า องค์ความรู้ส่วนบุคคล หลักการผลิต และมนทัศน์ เป็นความรู้ของแรงงาน คือ ความรู้ของพนักงานที่ผลิตการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ ต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้เดิมมาก่อน คือ ส่วนบุคคลที่มีความรู้สายวิชาชีพมาก่อน ได้แก่ ผู้ที่มีคุณวุฒิสายวิชาชีพ (สายช่าง) บุคคลสายช่างจะมีหลักการคิดแนวคิดแบบช่าง และจะเข้าใจหลักการผลิตแบบช่างมากกว่า
3. ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดเวลา และ คุณภาพแรงงานกับการส่งออกเฟอร์นิเจอร์อย่างไรบ้าง	ทัศนะของผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่า ขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดเวลา และคุณแรงงาน เกิดจากทักษะความชำนาญงาน โดยอธิบายว่าความชำนาญของพนักงานจะทำให้เกิดประโยชน์ด้านเข้าใจรับรู้ขั้นตอนการปฏิบัติ รู้วิธีการที่จะทำให้เกิดเวลา เมื่อเกิดการจัดการด้านคุณภาพแรงงาน หมายถึง รู้วิธีการจัดการเกี่ยวกับบุคคล เกี่ยวกับงาน เพื่อที่จะนำบุคคลมาใช้ให้เข้ากับงานอย่างมีคุณภาพตามศักยภาพของฝีมือแรงงาน
4. ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับการควบคุมงาน คุณภาพสินค้า และ ความปลอดภัยกับการส่งออกเฟอร์นิเจอร์อย่างไรบ้าง	ทัศนะของผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่า การควบคุมงาน คุณภาพสินค้า และความปลอดภัย สำหรับกระบวนการผลิต ความปลอดภัยต้องมาก่อน ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และจิตใจ เนื่องจากว่า ถ้าการปฏิบัติงานไม่ก่อให้เกิดความปลอดภัยแล้วย่อมจะส่งผลต่อคุณภาพสินค้าหรือบริการเกี่ยวกับประสิทธิภาพด้านอื่น ๆ ตามมา และบางครั้งอาจจะส่งผลถึงประสิทธิภาพต่อการควบคุมงานด้วย
5. ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับราคา ความต้องการของลูกค้า และปริมาณสินค้ากับการส่งออกเฟอร์นิเจอร์อย่างไรบ้าง	ทัศนะของผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่า การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ ปัจจัยด้านราคา ความต้องการของลูกค้า และปริมาณสินค้า นอกจากปัจจัยดังกล่าวมาแล้ว ยังมีความต้องการให้ผู้ผลิตสร้างเรื่องราวลงในไปเฟอร์นิเจอร์ อาจจะเป็นรูปภาพที่เกี่ยวข้องศิลปวัฒนธรรมลงไปในตัวสินค้าหรือวัสดุ เพื่อสร้างมูลค่าและสร้างคุณค่าให้เกิดกับความต้องการของลูกค้าเพิ่มขึ้น และเป็นการสร้างที่ยกระดับเฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออกให้เหนือกว่าคู่แข่งในตลาดโลก

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ มาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และกระบวนการผลิตมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงส่งผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์

องค์ความรู้ใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ทักษะฝีมือระดับพื้นฐาน ทักษะฝีมือระดับกลาง และ ทักษะฝีมือระดับสูง มีความสำคัญกับ มาตรฐานฝีมือแรงงาน อย่างมีนัยสำคัญซึ่งเห็นได้จาก ทักษะฝีมือระดับสูง มีค่าระดับสูง รองลงมาคือ ทักษะฝีมือระดับกลาง และทักษะฝีมือระดับพื้นฐาน ตามลำดับ ซึ่งทั้งนี้ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Subtaetrakool (n.d.) ที่กล่าวว่า คุณภาพของผลิตภัณฑ์หรือการผลิตแรงงานที่มีฝีมือและความสามารถจะทำงานชิ้นหนึ่งหรือหลายชิ้นที่ต้องอาศัยความชำนาญ โดยมีหรือไม่มีเครื่องมือเครื่องจักรช่วย ผลงานที่ได้จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ ที่คุณภาพตามมาตรฐานที่ยอมรับได้ภายในเวลาที่กำหนด โดยแรงงานงานฝีมือต้องมีองค์ประกอบของคุณสมบัติของแรงงานฝีมือแรงงาน ได้แก่ 1) ความรู้ (knowledge) ซึ่งจำเป็นที่จะใช้ทำงานนั้น ๆ ได้ ถูกต้องตามหลักวิชาการ 2) ทักษะ (skilled) เป็นการสะสมประสบการณ์จนเกิดเป็นความชำนาญ สามารถที่จะทำงานได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด 3) เจตคติ (attitude) มีจิตสำนึกในการทำงานที่ดี เช่น การประหยัดวัสดุ การบำรุงรักษาเครื่องมือ เครื่องจักร และการตระหนักถึงความปลอดภัยในการทำงาน ดังนั้นอธิบายได้ว่า ความสำเร็จที่ได้คุณภาพต้องถูกกำหนดโดยทักษะฝีมือแรงงานระดับสูง ระดับกลาง และ ระดับพื้นฐาน ตามลำดับ

องค์ความรู้ส่วนบุคคล หลักการผลิต และ มโนทัศน์ มีความสำคัญกับ ความรู้แรงงาน อย่างมีนัยสำคัญซึ่งเห็นได้จาก มโนทัศน์ มีค่าระดับสูง รองลงมาคือ หลักการผลิต และ องค์ความรู้ส่วนบุคคล ตามลำดับ ทั้งนี้ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Beijerse (2000) ที่กล่าวว่า มโนทัศน์หรือแนวคิดเป็นการสร้างความรู้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และยิ่งจะช่วยให้การจัดการความรู้ให้ระบบ มีความง่ายต่อการจัดการและนำไปใช้ตามเป้าหมายหลัก เนื่องจากความรู้ที่มีจะเป็นสิ่งกำหนดหลักการ วิธีการ หรือแนวคิด ซึ่งก็คือมโนทัศน์ ว่าต้องการผลงานออกมาในรูปแบบอย่างไร ตรงตามความต้องการของลูกค้าผู้บริโภคหรือตลาดหรือไม่ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวข้างต้นจะกำหนดพฤติกรรมกรรมการกระทำ ดังนั้น ความรู้ของแรงงานจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการผลิตการส่งออกเฟอร์นิเจอร์

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดเวลา และคุณภาพแรงงานมีความสำคัญกับทักษะความชำนาญอย่างมีนัยสำคัญซึ่งเห็นได้จากคุณภาพแรงงาน มีค่าระดับสูง รองลงมาคือ การลดเวลา และขั้นตอนการปฏิบัติงาน ตามลำดับ ซึ่งทั้งนี้ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Thienput (1998) ที่กล่าวว่า คุณภาพแรงงานมีพื้นฐานที่มาจากความชำนาญคือ มีทักษะเกิดจากการฝึกฝนจากการปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญที่จะทำงานในหน้าที่ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไวเป็นอัตโนมัติ ซึ่งบุคคลที่มีคุณภาพหรือคุณภาพของแรงงาน มีระดับความชำนาญ ดังนี้ 1) ขั้นตอนที่ทำเองได้ภายใต้คำแนะนำ 2) ขั้นตอนที่ทำได้อย่างต่อเนื่อง เริ่มมีความชำนาญขึ้น แต่ยังไม่ถึงขั้นมีการตอบสนองอย่างอัตโนมัติ 3) ขั้นตอนที่ทำได้อย่างอัตโนมัติ ทำได้เร็วขึ้นและมีประสิทธิภาพสูง มีทักษะความสมบูรณ์

การควบคุมงาน คุณภาพสินค้า และ ความปลอดภัย มีความสำคัญกับ กระบวนการผลิต อย่างมีนัยสำคัญซึ่งเห็นได้จาก การควบคุมงาน กับ คุณภาพสินค้า มีค่าระดับสูง รองลงมาคือ ความปลอดภัย ตามลำดับ ซึ่งทั้งนี้ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Tantitrakul (2013) ที่กล่าวว่า การควบคุมงาน เป็นกระบวนการเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนและเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานที่แท้จริงกับแผนหรือมาตรฐาน และดำเนินการแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามแผนหรือข้อผิดพลาดไปจากมาตรฐานให้ถูกต้อง การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอาจจะมีการพิจารณาการควบคุมคุณภาพของเครื่องจักร อุปกรณ์ และเทคโนโลยี เพราะปัจจัยดังกล่าวจะเพิ่มให้สินค้ามีคุณภาพยิ่งขึ้น และเมื่อเครื่องมือเครื่องจักรอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานหรือทันสมัยจะก่อให้เกิดความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน

ราคา ความต้องการของลูกค้า และ ปริมาณสินค้า มีความสำคัญกับ การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ อย่างมีนัยสำคัญซึ่งเห็นได้จาก ราคา กับ ความต้องการของลูกค้า มีค่าระดับสูง รองลงมาคือ ปริมาณสินค้า ตามลำดับ ซึ่งทั้งนี้ผลดังกล่าว มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Schiffman and Kanuk (1994) ที่กล่าวว่า ความต้องการของลูกค้า (consumer needs) เป็นความต้องการของผู้บริโภค ความต้องการที่บ่งบอกในพฤติกรรมของการเลือกซื้อหรือเลือกใช้สิ่งของตามความพึงพอใจของตนเอง และความพึงพอใจนั้นจะส่งผลต่อการเลือกตัดสินใจ ดังนั้น การผลิตสินค้าเฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออกที่ได้คุณค่าและมีคุณภาพต้องเริ่มจากผู้ผลิตต้องมีมาตรฐาน มีองค์ความรู้ ทักษะความชำนาญในงานของกระบวนการผลิต แก้ไขเปลี่ยนแปลงประยุกต์ปรับปรุงปรับเปลี่ยน หรือพัฒนาต่อยอดให้ดีขึ้นอย่างมีคุณภาพ และทันต่อความนิยมของลูกค้าหรือตลาด พร้อมทั้งจะแข่งขันต่อไปในตลาดโลก

สรุป

องค์ความรู้จากการศึกษาเรื่องมาตรฐานฝีมือแรงงาน ความรู้แรงงาน ทักษะความชำนาญ และกระบวนการผลิตที่มีผลต่อการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ ในกระบวนการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ให้ได้ประสิทธิภาพมาตรฐานจะประกอบด้วย กระบวนการผลิตที่มีความสำคัญมากที่สุดเป็นปัจจัยที่ทำให้คุณภาพการส่งออกเฟอร์นิเจอร์มีประสิทธิภาพสูงที่มีหลักการสำคัญเป็นตัวแปร มีการควบคุมงานและคุณภาพของสินค้า โดยต้องอาศัยทักษะความชำนาญของแรงงานที่ต้องมีมาตรฐานฝีมือแรงงานอยู่ในระดับสูงเพื่อเป็นตัวชี้วัดคุณภาพในกระบวนการผลิตซึ่งแรงงานจะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและมีหลักความคิดหรือมโนทัศน์ในการทำงานที่สามารถตัดสินใจได้ โดยคำนึงถึงราคาและความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ซึ่งเป็นความต้องการที่บ่งบอกในพฤติกรรมของการเลือกซื้อหรือเลือกใช้สิ่งของตามความพึงพอใจของตนเอง และความพึงพอใจนั้นจะส่งผลต่อการเลือกตัดสินใจ เพื่อให้การส่งออกเฟอร์นิเจอร์เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ข้อค้นพบ จากผลการวิเคราะห์สภาพตัวแปร มาตรฐานฝีมือแรงงาน ส่งผลต่อ การส่งออกเฟอร์นิเจอร์นั้น พบว่า ด้านทักษะฝีมือแรงงานระดับสูง ส่งผลมากที่สุด ซึ่งอธิบายได้ว่า แรงงานที่มีทักษะฝีมือระสูงอยู่ในหน่วยงานหรือโรงงาน จะทำให้ผลิตภัณฑ์การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ ที่ผลิตออกมามีคุณค่าได้คุณภาพตามความต้องการของลูกค้าหรือสามารถแข่งขันกับคู่ค้าในตลาดโลกได้ ข้อเสนอแนะ หน่วยงานควรให้ความสำคัญกับฝีมือแรงงานระดับสูง และมีแผนพัฒนาฝีมือแรงงานทุกระดับให้ไปสู่มาตรฐาน

1.2 ข้อค้นพบ จากผลการวิเคราะห์สภาพตัวแปร ความรู้แรงงาน ส่งผลต่อ เฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออกพบว่า ด้านมโนทัศน์ ส่งผลมากที่สุด ซึ่งอธิบายได้ว่า บุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ ต้องมีทัศนคติที่ดีต่อในสิ่งที่ตนเองกำลังทำ เนื่องจากถ้าบุคลากรมีความรักหรือชอบในอาชีพงานด้านเฟอร์นิเจอร์ การทำงานก็จะเกิดความคิดที่สร้างสรรค์ผลงาน การผลิตงานออกมาอย่างมีคุณค่าหรือได้คุณภาพ สร้างสรรค์ความแปลกใหม่ ทันสมัยสวยงาม ความคงทน หรือมีความรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของผู้ใช้ โดยการผลิตเฟอร์นิเจอร์ที่ได้มาตรฐาน ข้อเสนอแนะ การรับบุคลากรหรือผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพงานเฟอร์นิเจอร์ จะส่งผลต่อการผลิตผลงานที่มีคุณค่าและได้คุณภาพด้วย ทั้งระยะเริ่มต้นหรือระยะยาว

1.3 ข้อค้นพบ จากผลการวิเคราะห์สภาพตัวแปร ทักษะความชำนาญ ส่งผลต่อ การส่งออกเฟอร์นิเจอร์นั้น พบว่า ด้าน คุณภาพแรงงาน ส่งผลมากที่สุด ซึ่งอธิบายได้ว่า แรงงานฝีมือที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อการผลิตการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ และจะทำให้เกิดความพึงพอใจตามความต้องการของลูกค้าหรือผู้บริโภค ข้อเสนอแนะ การเพิ่มทักษะความชำนาญหรือส่งเสริมให้พนักงานมีการทำงานที่จะสร้างให้เกิดความชำนาญจะส่งผลต่อคุณภาพสินค้า

1.4 ข้อค้นพบ จากผลการวิเคราะห์สภาพตัวแปร กระบวนการผลิต ส่งผลต่อ การส่งออกเฟอร์นิเจอร์ นั้น พบว่า ด้านการควบคุมงาน กับ คุณภาพสินค้า ส่งผลมากที่สุด ซึ่งอธิบายได้ว่า การควบคุมงาน การควบคุม คน อย่างถูกงาน ถูกคน ด้วยความเหมาะสมจะส่งผลต่อคุณภาพของสินค้า ข้อเสนอแนะ การควบคุมงานหรือ ควบคุมงานปฏิบัติงานต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ดีและเหมาะสม ใช้คนให้ถูกกับงาน วางงานให้เหมาะสมกับ คน

1.5 ข้อค้นพบ จากผลการวิเคราะห์สภาพตัวแปร การส่งออกเฟอร์นิเจอร์นั้น พบว่า ด้านราคากับ ความ ต้องการของลูกค้าส่งผลมากที่สุด ซึ่งอธิบายได้ว่าต้องให้ความสำคัญกับลูกค้า ต้องเข้าใจว่าลูกค้าแต่ละประเทศมี ความต้องการอย่างไร พิจารณาถึงความรู้สึกลูกค้า รสนิยม วัฒนธรรมนั้น ๆ และราคาที่เหมาะสม ข้อเสนอแนะ ความต้องการของลูกค้าจะเป็นตัวกำหนดราคา รวมถึงปริมาณ และรวมถึงตลาดคู่ค้าเฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออก สำหรับผู้ผลิตควรต้องสร้างผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่ ทันสมัย คงทน สวยงาม มีประโยชน์ในการใช้สอยที่ หลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการตัดสินใจเลือกอาชีพช่างฝีมือแรงงานด้านการผลิตการส่งออก เฟอร์นิเจอร์ เพื่อจะเป็นแนวทางการเพิ่มจำนวนและลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม การผลิตเฟอร์นิเจอร์

2.2 ควรมีการศึกษาคุณภาพและบริการตลาดสินค้าการส่งออกเฟอร์นิเจอร์ของผู้ผลิตในประเทศ

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบที่พึงประสงค์ต่อความต้องการของลูกค้าในผลิตภัณฑ์การส่งออก เฟอร์นิเจอร์

2.4 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการตัดสินใจของลูกค้าในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์การส่งออก เฟอร์นิเจอร์ของสินค้าตลาดประเทศไทยกับประเทศอื่น

References

- Angsuchote, S. et al. (2011). *Statistical analysis for social science and behavioral science research. Techniques for using LISREL*. (3rd ed.). Bangkok: Charoen Dee Stable Printing Company.
- Beijerse, R. P. (2000). Knowledge management in small and medium sized companies. *Knowledge management for entrepreneurs*, 4(2), 162.
- BLT Bangkok. (2019). *Furniture Business Enjoys Windfall from Booming Real Estate*. Retrieved May 17, 2019, from <http://www.bltbangkok.com/News/Thailand furniture business>.
- Grace, J. B. (2008). Structural equation modeling for observational studies. *Journal of Wildlife Management*. 72 (1), 12-14.

- Kanjanaruj, D., & Maphobsuk, W. (2017). The study of Thailand Furniture Industry Labors Problems and the Strategic Proposal for Labors Life Quality Improvement. *The 8th National and International Hat Yai Academic Conference*, Hat Yai University.
- Kulnithet, N., & Somjai, S. (2015). *Advanced Research Methods*. And research design (2nd ed.). Bangkok: Master Print Samsen.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (1994). *Consumer behavior* (5th ed.). New Jersey: Prentice – Hall.
- Subtaetrakool, V. (n.d.). *National Skill Standards*. Department of Skill Development Ministry of Labor. Retrieved December 22, 2018, from <http://www.edu.ru.ac.th/coved/pdf/Na>
- Tantitrakul, P. (2014). Factors for Supervision Control in Schools in Secondary Education. Under the Office of Secondary Education Service Area 8 -10. *Veridian E-Journal*, 7(2), 65.
- Thienput, D. (1998). *Human resource management in the next decade*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Woodworkingthai. (2013). *Wood furniture production process*. Retrieved November 30, 2018, from <http://woodworkinginthaiblogspot.com/>

**คุณสมบัติของผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นการตลาด
ความสามารถด้านการตลาดและความได้เปรียบในการแข่งขัน
ที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย***

**Qualifications of Entrepreneurs, Market Orientation, Marketing Capability,
And Competitive Advantage Affecting on Micro Entrepreneur Performance**

¹ฐิตาพร สุขโข, สุดาวรรณ สมใจ และ ชาญเดช เจริญวิริยะกุล

¹Titaphon Sukkho, Sudawan Somjai and Chandej Charoenriryakul

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: titaphon.jdar@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ระดับของผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย คุณสมบัติของผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นการตลาด ความสามารถในการตลาด และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน และ 2) อิทธิพลของคุณสมบัติของผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นการตลาด ความสามารถในการตลาด และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน มีผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการรายย่อยในตลาดนัดที่ได้รับความนิยมในเขตกรุงเทพมหานคร 8 แห่ง รวมจำนวน 400 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา และแบบจำลองสมการโครงสร้าง สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย และคุณสมบัติของผู้ประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง การมุ่งเน้นการตลาด ความสามารถในการตลาด และ ความได้เปรียบในการแข่งขันอยู่ในระดับมาก 2) การมุ่งเน้นการตลาด มีอิทธิพลโดยรวมต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อยมากที่สุด รองลงมาคือ ความได้เปรียบในการแข่งขัน คุณสมบัติของผู้ประกอบการ และความสามารถด้านการตลาด ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ ผู้ประกอบการ และผู้บริหารตลาดในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อค้นพบไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดนโยบาย และกลยุทธ์ด้านการตลาด เพื่อผลักดันให้ร้านค้า หรือตลาดนัดที่บริหารงานอยู่ได้รับความนิยมจากลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ และทำให้ผู้ประกอบการมีการใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้นส่งผลให้ผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อยดีขึ้น

คำสำคัญ: ผลการดำเนินงาน; ผู้ประกอบการรายย่อย; การมุ่งเน้นการตลาด

*Received June 6, 2020; Revised December 11, 2020; Accepted April 11, 2021

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) the levels of performance of the micro entrepreneurs, qualifications of entrepreneurs, market orientation, marketing capability, and competitive advantage; and 2) the influences of qualifications of entrepreneurs, market orientation, marketing capability, and competitive advantage on the performance of micro entrepreneurs. This research employed a quantitative method. The research sample consisted of 400 entrepreneurs from 8 popular markets in Bangkok. The sample size was determined based on the criterion of 20 times the observed variables. They were selected via multi-stage sampling. Data were collected with the use of a questionnaire and then were analyzed with a descriptive statistics and structural equation modeling.

The research findings showed that 1) the performance of micro entrepreneurs and qualifications of entrepreneurs were rated at a moderate level whereas and market orientation, marketing capability and competitive advantage were at a high level; 2) market orientation had the overall greatest influence on the performance of the micro entrepreneurs, followed by competitive advantage, qualifications of entrepreneurs and marketing capability, respectively. These research findings can be used by entrepreneurs and executives of the markets in Bangkok as well as organizations in public and private sectors in operational planning and determining marketing policies and strategies in order to enable stores or markets to maintain their popularity among their target markets and become important tourist attractions in the areas. Moreover, they also enable the consumers to have higher purchasing power which lead to better performance of the micro entrepreneurs.

Keywords: Performance; Micro Entrepreneurs; Market orientation

บทนำ

ตลาดนัดเป็นธุรกิจการค้าปลีกแบบหนึ่งและได้ชื่อว่าเป็นตลาดที่ใกล้ชิดกับผู้คนมากที่สุด เป็นแหล่งรวมของทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าแหล่งซื้อขายอื่น ๆ ซึ่งตลาดนัดจะมีสินค้าที่หลากหลายตามความเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนสินค้าตลอดตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ การจัดตลาดนัดแต่ละแห่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่นั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี การเจริญเติบโตของตลาดนัดจึงเป็นหนึ่งในธุรกิจที่น่าจับตา ทั้งอุปสงค์ความต้องการของสินค้าและบริการที่มีความหลากหลาย ราคาถูกกว่าร้านค้าปลีกทั่ว ๆ ไป อยู่ใกล้ที่พัก ไม่ต้องเดินทางไกล ตลาดนัดจึงสามารถครองใจลูกค้าได้หลากหลายระดับ การที่ผู้บริโภคหันมาซื้อสินค้าจากตลาดนัดมากขึ้น ในภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ ส่งผลให้ตลาดนัดมีเงินทุนหมุนเวียนค่อนข้างสูง ธุรกิจตลาดนัดจึงสะท้อนถึงระดับเศรษฐกิจ

มวบรวมได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการพัฒนาตลาดนัดให้มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคจึงจำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยมีข้อมูลข่าวสารของตลาดเพื่อเชื่อมโยงระหว่างผู้บริโภคกับผู้ขาย รวมถึงในเรื่องของความสะอาด และความเป็นระเบียบของตลาดนัด

พ่อค้าแม่ค้าในตลาดนัดนั้นเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจรายย่อย (micro enterprise) ซึ่งมีขนาดเล็กมากเมื่อเทียบกับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยในปี 2562 ที่ผ่านมา ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการกรอบแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมครบวงจร รวม 7 ด้าน 13 มาตรการ (มาตรการ MSME 2020) ตามที่สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) เสนอ เพื่อสนับสนุน SME รายย่อย และแก้ไขปัญหาสำคัญของ SME ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านทักษะความรู้ การบริหาร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด รวมถึงการเข้าถึงแหล่งเงินทุน อันถือเป็นปัญหาพื้นที่ที่ต้องเร่งแก้ไข (Thongnok, 2019) ขณะเดียวกันเกณฑ์การพิจารณา วิสาหกิจรายย่อยนั้นยังมีความแตกต่างจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยวิสาหกิจรายย่อยทั้งภาคการผลิต และภาคการบริการและการค้าต่างใช้เกณฑ์แบบเดียวกันคือ มีการจ้างงานน้อยกว่า 5 คน และมีรายได้ต่ำกว่า 1.8 ล้านบาทต่อปี (MGR online, 2019)

เมื่อกิจการสามารถดำเนินงานไปได้ถึงระยะหนึ่ง ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับแนวทางการชี้วัดผลการดำเนินงาน ซึ่งการศึกษาในอดีตจำนวนหนึ่ง (Koufteros, Verghese, and Lucianetti, 2014; Riquelme, and Watson, 2002; Wieder, Booth, Matolcsy, and Ossimitz, 2006) เสนอว่า การชี้วัดผลการดำเนินงานควรมาจากหลายปัจจัยร่วมกัน ไม่ควรให้ความสำคัญกับข้อมูลทางการเงิน เช่น ยอดขาย หรือผลกำไรเพียงอย่างเดียว หากแต่ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัดอื่น ๆ ที่ช่วยสะท้อนประสิทธิภาพของกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรขององค์กร (Zainudin, and Sugiono, 2016) ซึ่งอาจชี้วัดได้จากผลการดำเนินงานขององค์กรควรชี้วัดจาก 3 มุมมองได้แก่ ด้านการเงิน ด้านการตลาด และด้านการผลิต (Tuan, Nhan, Giang, and Ngoc, 2016) เนื่องจากมีความครอบคลุมและเหมาะสมกับทุกธุรกิจ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความได้เปรียบในการแข่งขัน ความสามารถด้านการตลาด การมุ่งเน้นการตลาด และ คุณสมบัติของผู้ประกอบการ ที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนานโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน การพัฒนาความสามารถด้านการตลาด การมุ่งเน้นการตลาด และ คุณสมบัติของผู้ประกอบการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจรายย่อย และสร้างโอกาสในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย คุณสมบัติของผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นการตลาด ความสามารถด้านการตลาด และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณสมบัติของผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นการตลาด ความสามารถด้านการตลาด และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน ต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้ประกอบการรายย่อยที่ขายสินค้าอย่างน้อย 1 ปี ในตลาดนัดที่ได้รับความนิยมในเขตกรุงเทพมหานคร 8 แห่ง ได้แก่ (1) ตลาดนัดสวนจตุจักร (2) ตลาดนัดธนบุรี สนามหลวง 2 (3) ตลาดนัดจตุจักร 2 หรือตลาดมีนบุรี (4) ตลาดนัดรถไฟ ศรีนครินทร์ (5) ตลาดนัดรถไฟ รัชดา หรือ สวนลุมไนท์ รัชดา (6) ตลาดนัดรถไฟ เกษตร-นวมินทร์ (7) ตลาดนัดเลียบด่วนรามอินทรา และ (8) ตลาดนัดเจเจกรีน (ThaiQuote, 2017)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธีนี้ควรมีขนาดใหญ่ โดย ไคลน์ (Kline, 2005) เสนอว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต และการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตทั้งสิ้น 19 ตัวแปร ทำให้มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 380 ตัวอย่าง เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) และกำหนดสัดส่วนจำนวนผู้ประกอบการรายย่อยที่ขายสินค้าในตลาดนัดต่าง ๆ เป็นสัดส่วนเท่า ๆ กัน (ร้อยละ 12.5) เพื่อใช้กำหนดขนาดตัวอย่างในตลาดนัดแต่ละแห่ง ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแต่ละตลาดนัดได้จำนวน 47.5 ราย ผู้วิจัยปัดเศษเก็บจำนวนเต็ม 50 ราย ในแต่ละตลาด รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC = 0.60-1.00 ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach's alpha) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.753 ถึง 0.959 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.989

ผลการวิจัย

1. ผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย ($\bar{X} = 3.27$, $SD = 0.60$) และ คุณสมบัติของผู้ประกอบการ ($\bar{X} = 3.48$, $SD = 0.64$) อยู่ในระดับปานกลาง การมุ่งเน้นการตลาด ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 0.68$) ความสามารถด้านการตลาด ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 0.66$) และ ความได้เปรียบในการแข่งขัน ($\bar{X} = 3.58$, $SD = 0.68$) อยู่ในระดับมาก

2. การวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด ปรากฏตามตาราง 1 เพื่อตรวจสอบมาตรวัดของตัวแปรแฝงภายใน และมาตรวัดตัวแปรแฝงภายนอก พบว่า มาตรวัดของตัวแปรแฝงภายใน และตัวแปรแฝงภายนอกของแต่ละตัวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบไม่ต่ำกว่า 0.60 ค่า Average variance extracted มากกว่า 0.50 และ Composite reliability มากกว่า 0.70 ทุกตัวแปร

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด

ตัวแปร	λ	ρ_C	ρ_V
ความสามารถด้านการตลาด	0.81-0.91	0.959	0.770
ความได้เปรียบในการแข่งขัน	0.70-0.76	0.770	0.528

$\rho_c > 0.70$, $\rho_v > 0.50$ (Hair et al. 2010)

ตาราง 2 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ผลการทดสอบสมมติฐาน

$$\text{BIZPFM} = 0.29 \cdot \text{COMPADV} + 0.01 \cdot \text{MKT CAPT} + 0.54 \cdot \text{MKTORI} \quad (0.14) \quad (0.069) \quad (0.13)$$

$$\begin{array}{ccc}
 2.25 & 2.16 & 4.45 \\
 + 0.07*ENTRECHA, \text{Errorvar.} = 0.39, R^2 = 0.67 & & (1) \\
 (0.16) & (0.11) & \\
 0.49 & 3.62 &
 \end{array}$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย ขึ้นอยู่กับ ความได้เปรียบในการแข่งขัน ความสามารถในการตลาด และการมุ่งเน้นการตลาด โดยสามารถอธิบายการผันแปรของผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย ได้ร้อยละ 67 ขณะที่ คุณสมบัติของผู้ประกอบการ ไม่มีผลทางตรงต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย

2) ความได้เปรียบในการแข่งขัน (COMPADV) ขึ้นอยู่กับ (1) ความสามารถในการตลาด (MKTCAPT) (2) การมุ่งเน้นการตลาด (MKTORI) และ (3) คุณสมบัติของผู้ประกอบการ (ENTRECHA) สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\begin{array}{ccc}
 \text{COMPADV} = 0.07*\text{MKTCAPT} + 0.17*\text{MKTORI} + 0.60*\text{ENTRECHA}, \\
 (0.070) & (0.13) & (0.14) \\
 0.95 & 1.33 & 4.37 \\
 \text{Errorvar.} = 0.47, R^2 = 0.53 & & (2) \\
 (0.12) & & \\
 4.03 & &
 \end{array}$$

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ความได้เปรียบในการแข่งขัน ขึ้นอยู่กับ คุณสมบัติของผู้ประกอบการ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความได้เปรียบในการแข่งขัน ได้ร้อยละ 53 ขณะที่ความสามารถด้านการตลาด และการมุ่งเน้นการตลาดไม่มีผลทางตรงต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน

3) ความสามารถในการตลาด (MKTCAPT) ขึ้นอยู่กับ (1) การมุ่งเน้นการตลาด (MKTORI) และ (2) คุณสมบัติของผู้ประกอบการ (ENTRECHA) สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\begin{array}{ccc}
 \text{MKTCAPT} = 0.18*\text{MKTORI} + 0.01*\text{ENTRECHA}, \text{Errorvar.} = 0.95, R^2 = 0.030 & & (3) \\
 (0.12) & (0.13) & (0.12) \\
 2.44 & 0.067 & 8.25
 \end{array}$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความสามารถในการตลาด ขึ้นอยู่กับ การมุ่งเน้นการตลาด โดยสามารถอธิบายการผันแปรของคุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ ได้ร้อยละ 3 ขณะที่คุณสมบัติของผู้ประกอบการไม่มีผลทางตรงต่อความสามารถด้านการตลาด

ตาราง 3 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และ อิทธิพลรวม ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
คุณสมบัติของผู้ประกอบการ	0.07	0.05*	0.05*

การมุ่งเน้นการตลาด	0.54**	0.05	0.54**
ความสามารถด้านการตลาด	0.01*	0.02	0.01*
ความได้เปรียบในการแข่งขัน	0.29*	-	0.29*

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตาราง 3 พบว่า การมุ่งเน้นการตลาด มีอิทธิพลโดยรวมต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย มากที่สุด รองลงมาคือ ความได้เปรียบในการแข่งขัน คุณสมบัติของผู้ประกอบการ และความสามารถด้านการตลาด ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย พบว่า การมุ่งเน้นการตลาดมีอิทธิพลโดยตรงต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย มากที่สุด รองลงมาคือ ความได้เปรียบในการแข่งขัน และ ความสามารถด้านการตลาด ขณะที่คุณสมบัติของผู้ประกอบการส่งผลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อยเท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัย

1) การมุ่งเน้นการตลาด เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรง และโดยรวมต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อยมากที่สุด เนื่องจาก การมุ่งเน้นการตลาดเป็นแนวความคิดใหม่ที่เปลี่ยนจากความคิดดั้งเดิมที่มุ่งเน้นผลิตภัณฑ์ (product oriented) มาเป็นมุ่งเน้นลูกค้า (customer oriented) โดยการสร้างสรรค์สิ่งมีคุณค่าที่ลูกค้าต้องการ การมุ่งเน้นการตลาดนั้นมี จุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ความต้องการของลูกค้า และการประยุกต์ใช้จุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ (Kotler, and Armstrong, 2011) การมุ่งเน้นลูกค้า (customer orientation) การมุ่งเน้นคู่แข่ง (competitor orientation) และ การมุ่งเน้นประสานงานภายใน (inter-functional coordination) แต่ละบทบาทช่วยให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถรับมือกับการแข่งขัน และสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อผลการดำเนินงานในท้ายที่สุด (Narver, and Slater, 1990) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลริ และ คนอื่น ๆ (Ghouri et al. 2011) พบว่า องค์กรที่มีแนวคิดมุ่งเน้นการตลาดจะมีผลการดำเนินงานที่ดีเมื่อเทียบกับองค์กรอื่น เช่นเดียวกับ นักวิชาการอีกหลายท่าน (Bahman, and Mehdi, 2011; Dubihlela, 2013; Herhausen, 2016; Hortinha et al. 2011; Mashahadia et al. 2016; Smirnova et al. 2011; Zebal, and Goodwin, 2012) ที่พบว่า การมุ่งเน้นการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานขององค์กร การมุ่งเน้นการตลาดจึงถือเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ประกอบการรายย่อยควรให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจถึงความต้องการของตลาด ตลอดจนการพัฒนาสินค้าและบริการของผู้ประกอบการรายย่อยเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการนั้น

การมุ่งเน้นการตลาดส่วนหนึ่งนั้นช่วยให้ผู้ประกอบการรายย่อยต้องมุ่งเน้นกลยุทธ์ไปยังกลุ่มลูกค้าและพยายามสร้างสรรค์แนวคิดทางการตลาดต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อผลการดำเนินงานที่ยั่งยืนในอนาคต จูเลียน โมฮาหมัด อาเหม็ด และ เซฟเนดิ (Julian, Mohamad, Ahmed, and Sefnedi, 2014) พบว่า การมุ่งเน้นการตลาด

ยังเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดขององค์กรและช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดให้การมุ่งเน้นลูกค้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรจะช่วยให้ผู้ประกอบการรายย่อยนั้นให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้าเป็นลำดับแรก และพยายามกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการนั้น (Narver, and Slater, 1990; Zhou, Yim, and Tse, 2005) ขณะเดียวกันสภาพการแข่งขันที่รุนแรงและผันผวนของตลาดทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยต้องการข่าวสารเกี่ยวกับจุดแข็งจุดอ่อน ความสามารถ รวมถึงกลยุทธ์ทางการตลาดของคู่แข่งให้มากขึ้น การมุ่งเน้นคู่แข่งจึงมีส่วนสำคัญต่อการเตรียมตัวเพื่อรับมือกับการแข่งขันที่จะเกิดขึ้น และสุดท้ายเมื่อผู้ประกอบการรายย่อยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อตอบสนองเป้าหมายเดียวกัน ย่อมทำให้เกิดการมุ่งเน้นการประสานงาน เกิดสินค้าและบริการที่มีคุณค่าที่เหนือกว่าคู่แข่งในสายตาของลูกค้า จนนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดีในที่สุด (Narver, and Slater, 1990) ผลการศึกษาในอดีต Slater and Narver (1994) พบว่า องค์กรที่มุ่งเน้นการตลาดจะตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว และถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้องค์กรเหล่านี้สามารถตอบโต้คู่แข่งทางการค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทำนองเดียวกัน องค์กรที่มุ่งเน้นการตลาดมักจะประสบความสำเร็จในด้านยอดขายเมื่อออกผลิตภัณฑ์ใหม่ เนื่องจากองค์กรเหล่านี้จะพยายามพัฒนานวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ รวมถึงตราสินค้าใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าอยู่เสมอ (Bodlaj, 2003; Jensen, and Harmsen, 2001; Slater, and Narver, 1994) สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ เคอร์กา และคณะ (Kirca et al. 2005) พบว่า การมุ่งเน้นการตลาดนั้นมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานเชิงวัดวิสัย เช่น ผลประกอบการ หรือรายงานทางการเงิน เป็นต้น ของบริษัทผู้ผลิตจำนวน 203 รายทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ขณะที่ การศึกษาในทำนองเดียวกัน ของ จาร์คโคล่า โมลเลอร์ พาร์วีนเน อีวานส์ซิกกี และมัลบาร์เซอร์ (Jaakkola, Möller, Parvinen, Evanschitzky, and Mühlbacher, 2010) กลับพบว่า การมุ่งเน้นการตลาดมีอิทธิพลกับผลการดำเนินงานเชิงจิตวิสัย

2) ความได้เปรียบในการแข่งขัน มีอิทธิพลทั้งทางตรงเป็นอันดับสองต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย เนื่องจาก ผู้ประกอบการรายย่อยสร้างความแตกต่าง เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า ให้เหนือกว่าคู่แข่งรายอื่นในตลาดเพื่อรักษาตำแหน่งทางการตลาด พร้อม ๆ กับสร้างผลการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่าองค์กรอื่น โดยความได้เปรียบในการแข่งขันนั้นที่ผู้ประกอบการรายย่อยมีสิ่งที่คู่แข่งไม่สามารถทำตามหรือไม่มีทางทำตามได้อย่างเด็ดขาด (Kotler, and Keller, 2016) ความได้เปรียบในการแข่งขันจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถก้าวผ่านคู่แข่งรายอื่น ๆ และนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าเหนือกว่าให้กับลูกค้าได้ (offers greater value to customers) โดยนำเสนอผลประโยชน์ที่เหนือกว่าให้กับลูกค้า (Kotler, and Armstrong, 2014)

เนื่องจากการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันนั้นเกิดจาก คุณภาพของผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการราคาและต้นทุน และการส่งมอบสินค้าที่ทันทั่วถึง (Li, et al., 2006) จากการศึกษาของ วอร์ด ดูเรย์ ลีอง และซัน (Ward, Duray, Leong, and Sun, 1995) พบว่า คุณภาพผลิตภัณฑ์ ประสิทธิภาพในการส่งมอบสินค้า มีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและบริการ และ

สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีส่วนผลักดันองค์กรในการให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพในการส่งมอบสินค้า และคุณภาพของสินค้าเป็นลำดับแรก และพบว่า ในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และมีการแข่งขันอย่างรุนแรง ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพการส่งมอบสินค้า และการสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ มากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับการลดต้นทุนเพื่อการแข่งขัน (Ward, and Duray, 2000) ขณะที่ผลการศึกษาของ อาโมอาโกะ-จิมบาย่า และ บอย (Amoako-Gyampah, and Boye, 2001) พบว่า ความซับซ้อนและการแข่งขันที่รุนแรงทางธุรกิจ ส่งผลให้ธุรกิจเลือกให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นกับการลดต้นทุน ปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ เพิ่มความยืดหยุ่นในการผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งมอบสินค้า ตามสถานการณ์และกลยุทธ์ที่ได้วางไว้ การศึกษาของ ชูว์ ยาน และ ชีอะ (Chew, Yan, and Cheah, 2008) ที่พบว่า ความสามารถหลักขององค์กร (core capabilities) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ขององค์กร ขณะเดียวกัน ความสามารถหลักขององค์กรและความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์นั้นยังนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดีขององค์กรในอนาคตอีกด้วย เมื่อสินค้าและบริการของผู้ประกอบการรายย่อย มีความได้เปรียบในการแข่งขันสูงย่อมหมายถึงผลการดำเนินงานจากยอดขาย ผลกำไร และส่วนแบ่งทางการตลาดที่สูงขึ้นตามไปด้วย (Meutia, and Ismail, 2012)

3) คุณสมบัติของผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย เป็นเพราะว่า ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จมักเป็นผู้ที่ต้องการความสำเร็จ (need for achievement) กล้าที่จะยอมรับความเสี่ยง (risk taking propensity) ตรงกับแนวคิดของ มิลเลอร์ (Miller, 1983) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurial orientation) ว่าเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการดำเนินธุรกิจโดยยอมรับถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เพื่อเอาชนะคู่แข่งด้วยการดำเนินการเชิงรุก ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเป็นผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้ในระดับปานกลาง มั่นใจในความสามารถของตนเอง และเชื่อมั่นว่า ตนเองจะประสบความสำเร็จ มีความเชี่ยวชาญในการจัดการ ทุ่มเทให้กับงาน แต่ก็มี ความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ (Scarborough, and Zimmerer, 2000) ขณะที่ ผลการศึกษาของ มิเชลเมอร์ และ โรวลีย์ (Mitchelmore, and Rowley, 2013) พบว่า ผู้นำที่มีสมรรถนะสูงจะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จทั้งในด้านผลการดำเนินงาน และการเติบโต รวมถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

คุณสมบัติของผู้ประกอบการถือเป็นสมรรถนะสำคัญที่จะขับเคลื่อนธุรกิจให้ก้าวไปข้างหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจรายย่อย สอดคล้องกับผลการศึกษาในอดีตที่พบว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ กับการความสำเร็จของธุรกิจ (Coy, Shipley, Omer, and Khan, 2007; Karami et al. 2006; Eggers et al. 2013) เนื่องจาก ผู้ประกอบการนั้นถือเป็นทุกอย่างของธุรกิจขนาดเล็ก ทั้งผู้รวบรวมข้อมูล และจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงนำพาธุรกิจไปสู่ความสำเร็จ (Ahmad et al. 2010)

4) ความสามารถในการตลาด มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย เนื่องจาก ความสามารถในการตลาด เป็นกระบวนการที่ผู้ประกอบการรายย่อยได้ออกแบบเพื่อรวบรวมและประยุกต์ ความรู้ ทักษะ และทรัพยากรของธุรกิจให้เข้ากับความต้องการของตลาด จากการเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าหรือ บริการ รวมถึงปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในตลาด เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันจากการคว้าโอกาส

ที่ดีกว่าคู่แข่งรายอื่น (Day, 1994) ความสามารถด้านการตลาดจึงช่วยให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าและคู่แข่งชั้น รวมถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไข ปัญหาเชิงพาณิชย์ (Tsai, and Shih, 2004) ขณะเดียวกัน ความสามารถด้านการตลาดยังเกิดจากการแบ่งปัน ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดทั่วทั้งองค์กรอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ความ คาดหวังของลูกค้า และเพื่อสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับลูกค้าเหนือกว่าคู่แข่งชั้น (Slater, and Narver, 1994) ความสามารถด้านการตลาดส่งผลให้องค์กรเกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน ทำให้มีลูกค้าเพิ่มมากขึ้น พร้อม ๆ กับผลตอบแทนที่เพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน (Vorhies, 2005)

ผู้ประกอบการรายย่อยที่มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาดจะให้ความสำคัญกับความสามารถด้านการตลาดเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร (Morgan, 2012; Morgan et al. 2009) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใหม่ การกำหนดราคา การบริหารจัดการช่องทางการจัดจำหน่าย และการสื่อสารการตลาด (Morgan et al. 2009; Vorhies, Morgan, and Autry, 2009) ขณะเดียวกัน ส่วนประสมทางการตลาดนั้นเป็นคุณสมบัติหลัก ของความสามารถด้านการตลาดเชิงพลวัต (the core features of dynamic marketing capabilities) (Barrales-Molina et al. 2014) ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของธุรกิจ ด้วยเหตุนี้ ธุรกิจที่มีความสามารถด้านการตลาดในระดับสูงจะมีผลการดำเนินงานในระดับสูงเช่นเดียวกัน เนื่องจาก ธุรกิจเหล่านี้จะให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าที่เหมาะสมกับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย เช่น การผลิต สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสูง มีการกำหนดราคาที่เหมาะสม มีการบริการที่ดีเยี่ยม และมีให้ข้อมูลอันเป็น ประโยชน์กับลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการด้านการตลาด ของธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากกิจกรรมดังกล่าวมีทรัพยากรที่หายากหรือมีจำนวนจำกัด (rare) มีคุณค่า สูง (valuable) ยากในการทำซ้ำหรือลอกเลียนแบบ (inimitable) และ ไม่มีสินค้าหรือบริการอื่นทดแทนได้ (non-substitutable) กิจกรรมเหล่านี้จะกลายเป็นความได้เปรียบในการแข่งขัน และส่งผลต่อผลการ ดำเนินงานในที่สุด และ ความสามารถด้านการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานทั้งเชิงวัตถุ วิสัยและจิตวิสัย (Morgan, 2012; Morgan et al. 2009) ขณะที่ จาร์คโคล่า และคนอื่น ๆ (Jaakkola et al. 2010) พบว่า ความสามารถด้านการตลาดแบบภายในสู่ภายนอก (inside-out marketing capabilities) อัน ประกอบด้วย การบริหารจัดการด้านการเงิน การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การบริหารจัดการองค์กรและ การบริหารจัดการด้านการตลาดที่มีประสิทธิภาพมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานเชิงจิตวิสัยของ อุตสาหกรรม (Day, 1994) สอดคล้องกับการศึกษาของ โอคาสส์ และวีรวดี (O'Cass, and Weerawardena, 2010) ที่พบว่า ความสามารถด้านการตลาดช่วยให้ผลการดำเนินงานของตราสินค้าเพิ่มสูงขึ้น เช่นเดียวกับ นา โก และ โอคาสส์ (Ngo, and O'Cass, 2012) พบว่า ความสามารถด้านการตลาดมีส่วนสำคัญต่อการสร้าง นวัตกรรมและความสัมพันธ์กับลูกค้า จนนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดีในที่สุด และ ความสามารถด้านการตลาด นั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อผลการดำเนินงานขององค์กร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐต้องช่วยเหลือผู้ประกอบการรายย่อย ในด้านความรู้การตลาด ความรู้ด้านการบริหารจัดการ และความรู้เกี่ยวกับการขยายฐานลูกค้า รวมถึงด้านการเงินที่ผู้ประกอบการรายย่อยบางรายต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ ขยายกิจการ แต่ไม่มีเงินทุนพัฒนา ภาครัฐต้องช่วยเหลือเรื่องสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ

1.2 ผู้ประกอบการรายย่อยต้องสร้างความแตกต่างของสินค้าและบริการที่เด่นชัดจากกลุ่มผู้ประกอบการประเภทเดียวกัน เช่น สร้างความแตกต่างคุณภาพมาตรฐาน หีบห่อ บรรจุภัณฑ์ วัสดุดิบ แหล่งผลิต ผู้ประกอบการควรเลือกความแตกต่างที่โดดเด่นเรื่องใดเรื่องหนึ่งมา และสิ่งที่เลือกมาดูแลว่าคู่แข่งยังไม่มีในขณะนั้น ซึ่งความแตกต่างต้องตอบโจทย์ลูกค้า และเป็นสิ่งที่ลูกค้าให้คุณค่า

1.3 ผู้ประกอบการรายย่อยมีการบริหารจัดการและลักษณะกิจการส่วนใหญ่เป็นกิจการที่มีเจ้าของธุรกิจทำหน้าที่ทุกอย่างในกิจการ ผลการดำเนินงานของกิจการจึงขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการของตัวผู้ประกอบการเป็นหลัก ดังนั้น ผู้ประกอบการรายย่อยต้องมีความทุ่มเท มองหาโอกาส และความต้องการใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

1.4 ผู้ประกอบการรายย่อยควรมีการบริหารจัดการที่ชัดเจน โดยเฉพาะการจัดทำบัญชี เพื่อทราบสถานะของธุรกิจและสามารถบริหารต้นทุนให้ต่ำลง และนำไปใช้ในการวางแผนอนาคตของกิจการ

1.5 ผู้ประกอบการรายย่อยควรใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อขยายช่องทางการจัดจำหน่าย

1.6 ผู้บริหารตลาดนัด ควรบริหารจัดการเรื่องทำเลที่ตั้ง โดยจัดการแบ่งพื้นที่ประเภทสินค้าให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ง่าย และสะดวก โดยมีอัตราค่าเช่าที่เหมาะสมกับผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย เพื่อให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถประกอบกิจการในทำเลที่ดีได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับบุพปัจจัยของผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อยหลังจากการเกิดสิ่งใหม่ ที่ผิดแผกไปจากวิถีชีวิตแบบเดิม (new normal) ก่อนไวรัสโคโรนา 19 ระบาด

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับบุพปัจจัยของผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการรายย่อย โดยศึกษาผู้ประกอบการรายย่อยเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มธุรกิจอาหาร กลุ่มธุรกิจเครื่องแต่งกาย เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจนมากขึ้น

2.3 ควรศึกษาแนวทาง หรือมาตรการของรัฐในการดูแลผู้ประกอบการ เพื่อเยียวยาผลกระทบจากไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

References

- Ahmad, N. H., Halim, H. A., & Zainal, S. R. M. (2010). Is entrepreneurial competency the silver bullet for SME success in a developing nation. *International Business Management*, 4(2), 67-75.
- Amoako-Gyampah, K., & Boye, S. S. (2001). Operations strategy in an emerging economy: The case of the Ghanaian manufacturing industry. *Journal of Operations Management*, 19(1), 59-79.
- Bahman, H., & Mehdi, G. (2011). The impact of market orientation and organizational culture on the performance: Case study of SMEs. *Journal of Contemporary Management*, 15, 83-95.
- Barrales-Molina, V., Martinez-Lopez, F. J., & Gazquez-Abad, J. C. (2014). Dynamic marketing capabilities: Toward an integrative framework. *International Journal of Management Reviews*, 16(4), 397-416.
- Bodlaj, M. (2003). Market orientation and degree of novelty. *Managing Global Transitions*, 9, 63-79.
- Coy, S. P., Shipley, M. F., Omer, K., & Khan, R. N. A. (2007). Factors contributory to success: A study of Pakistan's small business owners. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 12(2), 181-198.
- Day, G.S. (1994). The capabilities of market-driven organizations. *Journal of Marketing*, 58(4), 37.
- Dubihlela, J. (2013). Determinants of market orientation adoption among small and medium enterprises (SMEs) in South Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(6), 55.
- Eggers, F. et al. (2013). Implications of customer and entrepreneurial orientations for SME growth. *Management Decision*, 51(3), 524-546.
- Ghouri, A. M., Khan, N. U., Malik, M. A., & Razzaq, A. (2011). Marketing Practices and Their Effects on Firm's Performance: Findings from Small and Medium Sized Catering and Restaurants in Karachi, *International Journal of Business and Management*, 6(5), 251-259.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (2010). *Multivariate data Analysis*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Herhausen, D. (2016). Unfolding the ambidextrous effects of proactive and responsive market orientation. *Journal of Business Research*, 69(7), 2585-2593.

- Hortinha, P., Lages, C., & Lages, L. F. (2011). The trade-off between customer and technology orientations: impact on innovation capabilities and export performance. *Journal of International Marketing*, 19(3), 36-58.
- Jaakkola, M. et al. (2010). Strategic marketing and business performance: A study in three European 'engineering countries. *Industrial Marketing Management*, 39(8), 1300–1310.
- Jensen, B., & Harmsen, H. (2001). Implementation of success factors in new product development-the missing links? *European Journal of Innovation Management*, 4(1), 37-52.
- Julian, C. C., Mohamad, O., Ahmed, Z. U., & Sefnedi, S. (2014). The market orientation–performance relationship: The empirical link in export ventures. *Thunderbird International Business Review*, 56(1), 97-110.
- Karami, A., Analoui, F., & Korak Kakabadse, N. (2006). The CEOs' characteristics and their strategy development in the UK SME sector: An empirical study. *Journal of Management Development*, 25(4), 316-324.
- Kirca, A. H., Jayachandran, S., & Bearden, W. O. (2005). Market orientation: A metaanalytic review and assessment of its antecedents and impact on performance. *Journal of Marketing*, 69(2), 24–41.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2011). *Principles of marketing* (14th ed). Boston, MA: Prentice-Hall.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2014). *Principles of marketing* (15th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Koufteros, X., Verghese, A. J., & Lucianetti, L. (2014). The effect of performance measurement systems on firm performance: A cross-sectional and a longitudinal study. *Journal of Operations Management*, 32(6), 313-336.
- Li, S., Ragu-Nathan, B., Ragu-Nathan, T. S., & Rao, S. S. (2006). The impact of supply chain management practices on competitive advantage and organizational performance. *Omega*, 34(2), 107-124.
- Mashahadi, F., Ahmad, N. H., & Mohamad, O. (2016). Market orientation and innovation ambidexterity: A synthesized model for internationally operated herbal-based small and medium enterprises (HbSMEs). *Procedia Economics and Finance*, 37, 145-151.
- Meutia, & Ismail, T. (2012). The development of entrepreneurial social competence and business network to improve competitive advantage and business performance of small medium sized enterprises: A case study of batik industry in Indonesia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 65, 46-51.

- MGR online. (2019). *Redefining SMEs that entrepreneurs should know*. Retrieved October 20, 2019, from <https://mgronline.com/smes/detail/9620000027571>
- Miller, D. (1983). The correlates of entrepreneurship in three types of firms. *Management Science*, 29(7), 770-791.
- Mitchelmore, S., & Rowley, J. (2013). Growth and planning strategies within women-led SMEs. *Management Decision*, 51(1), 83-96.
- Morgan, N. A. (2012). Marketing and business performance. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 40(1), 102-119.
- Morgan, N. A., Vorhies, D. W., & Mason, C. H. (2009). Market orientation, marketing capabilities, and firm performance. *Strategic Management Journal*, 30(8), 909-920.
- Narver, J.C., & Slater, S.F. (1990). The effect of a market orientation on business profitability. *Journal of Marketing*, 54(4), 20-35.
- Ngo, L. V., & O'Cass, A. (2012). Performance implications of market orientation, marketing resources, and marketing capabilities. *Journal of Marketing Management*, 28(1-2), 173-187.
- Riquelme, H., & Watson, J. (2002). Do venture capitalists' implicit theories on new business success/failure have empirical validity? *International Small Business Journal*, 20(4), 395-420.
- Scarborough, N., & Zimmerer, T. (2000). *Effective small business management: an entrepreneurial approach*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Slater, S. F., & Narver, J. C. (1994). Does competitive environment moderate the market orientation-performance relationship? *Journal of Marketing*, 58(1), 46-55.
- Smirnova, M. et al. (2011). The impact of market orientation on the development of relational capabilities and performance outcomes: The case of Russian industrial firms. *Industrial Marketing Management*, 40, 44-53.
- ThaiQuote, (2017). *Top 8 popular markets that appeal to the people of the city*. Retrieved October 19, 2019, from <https://www.thaiquote.org/content/205484>
- Thongnok, T. (2019). (Added) *The Economic Council approves 13 measures to help SME entrepreneurs*. Retrieved December 25, 2019, from <https://www.ryt9.com/s/iq03/3061755>
- Tsai, M. T., & Shih, C. M. (2004). The impact of marketing knowledge among managers on marketing capabilities and business performance. *International Journal of Management*, 21(4), 524-530.

- Tuan, N., Nhan, N., Giang, P., & Ngoc, N. (2016). The effects of innovation on firm performance of supporting industries in Hanoi, Vietnam. *Journal of Industrial Engineering and Management*, 9(2), 413-431.
- Vorhies, D.W., & Morgan, N.A. (2005). Benchmarking marketing capabilities for sustained competitive advantage. *Journal of Marketing*, 69(1), 80-94.
- Vorhies, D. W., Morgan, R. E., & Autry, C. W. (2009). Product-market strategy and the marketing capabilities of the firm: Impact on market effectiveness and cash flow performance. *Strategic Management Journal*, 30(12), 1310–1334.
- Ward, P. T., & Duray, R. (2000). Manufacturing strategy in context: Environmental, competitive strategy and manufacturing strategy. *Journal of Operations Management*, 18(2), 123-138.
- Ward, P. T., Duray, R. Leong, G. K., & Sun, C. (1995). Business environment, operation strategy, and performance: An Empirical study of Singapore manufactures. *Journal of Operations Management*, 13(2), 99-115.
- Wieder, B., Booth, P., Matolcsy, Z.P., & Ossimitz, M.L. (2006). The impact of ERP systems on firm and business process performance. *Journal of Enterprise Information Management*, 19(1), 13–29.
- Zainudin, M., SUGIONO, S., & Sufian, S. (2016). *Effect of environment adaptability on business performance with differentiation strategy, efficiency strategy as an intervening variable*. Indonesia: Diponegoro University
- Zebal, M. A., & Goodwin, D. R. (2012). Market orientation and performance in private universities. *Marketing Intelligence & Planning*, 30(3), 339-357.
- Zhou, K. Z., Yim, C. K., & Tse, D. K. (2005). The effects of strategic orientations on technology- and market-based breakthrough innovations. *Journal of Marketing*, 69(2), 42-60.

รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน*

A Model of Thai Steel Industry Management Towards Becoming A Sustainable Green Industry

ณัฐพร ยงวงศ์ไพบูลย์

Natthaporn Yongvongphaiboon

มหาวิทยาลัยสยาม

Siam University, Thailand.

Corresponding Author's Email: natthaporn.jdar@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำหลักการอุตสาหกรรมสีเขียวมาใช้เพื่อสร้างความยั่งยืน 2) ศึกษาแนวทางการปฏิบัติเพื่อนำอุตสาหกรรมเหล็กไทยไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้บริหารชั้นแนวหน้าของอุตสาหกรรมเหล็กจำนวน 5 ท่าน จาก 5 หน่วยงานที่ และเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ จากผู้ปฏิบัติงานทั้ง 5 หน่วยงาน ๆ ละ 10 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า มิติที่ 1 มุมมองด้านการเงินมีผลต่อการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทย สู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับเห็นด้วยมาก จากการสัมภาษณ์นั้นผู้บริหารลงความคิดเห็นว่าการปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมเหล็กให้เป็นอุตสาหกรรมสีเขียวได้นั้นต้องมีการลงทุนด้านเครื่องจักร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเครื่องจักรนั้นต้องวิเคราะห์ว่าผลิตภัณฑ์นั้นคุ้มค่าแก่การลงทุนหรือไม่ มิติที่ 2 มุมมองทางด้านการกระบวนการจัดการภายในอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก การจะผลักดันองค์กรให้ประสบความสำเร็จในการเป็นองค์กรสีเขียวได้นั้นจากการสัมภาษณ์ปัจจัยอยู่ที่การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง มิติที่ 3 มุมมองทางด้านลูกค้าและสังคม ผลในระดับเห็นด้วยมาก จากการสัมภาษณ์ “สังคม” มีผลกระทบและมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้องค์กรปรับตัวและพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน หากองค์กรไม่ได้รับการยอมรับการทำธุรกิจก็จะเป็นเรื่องยุ่งยาก อีกทั้งการที่บริษัทเป็นองค์กรสีเขียวจะส่งผลดีแก่สังคมและชุมชนรอบองค์กร มิติที่ 4 มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโต จากการสัมภาษณ์พบว่าในปัจจุบันเทรนของตลาดยังไปในทิศทางการผลิต การใช้สินค้าที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การปรับเปลี่ยนองค์กร รวมถึงกระบวนการผลิตให้เป็นสีเขียวนั้น จะช่วยสร้างความเชื่อมั่น และความมั่นใจ และความคุ้มค่าให้แก่ลูกค้าได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การจัดการอุตสาหกรรม; อุตสาหกรรมเหล็กไทย; อุตสาหกรรมสีเขียว

*Received June 6, 2020; Revised October 23, 2020; Accepted April 11, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the factors affecting the adoption of green industry principles for sustainability and 2) to study the guidelines of practice to lead Thai steel industry to become a sustainable green industry. The study applied a mixed-method research, in which a qualitative research employed interviews with the 5 leading executives of steel industry from 5 organizations, while a quantitative research collected data from 10 employees of 5 organizations.

From the study, it is found as follows: 1) The 1st dimension on the financial aspect that has an effect on the management of the Thai steel industry towards becoming a green industry is found to be at a highly agreeable level. From the interviews, it shows that the leading executives agree that the change of steel industry to green industry requires investment in machinery, including the change of machinery requires an analysis of whether the product is worth the investment or not; 2) The 2nd dimension on the process of internal management is found to be at a highly agreeable level. From the interviews, to drive the organization to be successful in becoming a green organization, the factors lie in the formulation of clear policies with continuous monitoring; 3) The 3rd dimension on the aspect of customers and society is found to be at a highly agreeable level. From the interviews, “society” has an impact and plays an important part in driving the organization to adapt and develop into a sustainable green industry. If the organization does not receive acceptance, doing business will become difficult. In addition, being a green organization will have a positive effect on society and communities around the organization; and 4) The 4th dimension on the aspect of learning and growing. From the interviews, it is found that at present, the trends of market focus on the direction of production, the use of environmentally friendly products, the organizational change, and the process of green production will help to build confidence and trust, including creating values for customers.

Keywords: Industrial Management; Thai Steel Industry; Green Industry

บทนำ

สถานการณ์ของโลกในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาเนื่องจากทุก ๆ กิจกรรมที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่กระบวนการจัดหาวัตถุดิบ การผลิต การขนส่ง การบริโภค และการจัดการของเสียล้วนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะการเร่งรัดพัฒนา

เศรษฐกิจเพื่อให้ฐานะของประเทศก้าวรุดไปข้างหน้าการพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐานจากปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวส่งผลให้ทั่วโลกหันมาตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานขององค์กรภาคธุรกิจมากขึ้น เนื่องจากเชื่อว่าเป็นสาเหตุหลักของการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ จึงทำให้เกิดกระแสแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility: CSR) ซึ่งถูกกล่าวถึงและนำมาใช้มากขึ้น ด้วยเหตุนี้ทำให้ทุกธุรกิจต้องขับเคลื่อนเข้าสู่การดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการยอมรับของสังคม ซึ่งถือเป็นโจทย์ใหญ่ของผู้บริหารที่จะโน้มน้าวให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องในองค์กรเห็นด้วยกับวาระสีเขียว และพยายามที่จะสร้างความแตกต่างวาระสีเขียวของตนเองให้มีความเหนือชั้นหรือมากกว่าคู่แข่งจนจนเป็นที่มาของกระแส “น่านน้ำสีเขียว (Green Ocean)” (Yodprudtikan, 2019)

นอกจากนี้เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่องค์กรต้องคำนึงถึงแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมดังนั้นก็มีการนำมาตรการต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้เพื่อช่วยลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากการดำเนินงานขององค์กร (Working Group for Social and Environmental Responsibility Promotion of Listed Companies The Securities and Exchange Commission (SEC), 2010) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญและเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจอื่น ๆ และเป็นอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมกล่าวได้ว่า เหล็ก และอุตสาหกรรมเหล็ก เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมต้นน้ำที่สำคัญ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมปลายน้ำในหลาย ๆ อุตสาหกรรม และเศรษฐกิจของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน (Department of Industrial Works, 2018) อุตสาหกรรมเหล็กเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำที่สำคัญของไทยและมีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมปลายน้ำที่หลากหลาย เช่น ก่อสร้าง และยานยนต์ โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กในประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้ว หลังจากที่รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทนี้ กว่า 20 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันอุตสาหกรรมเหล็กไทยยังคงเผชิญอยู่กับปัญหาที่ยังวนเวียนอยู่ในเรื่องเดิม เพียงแต่ระดับปัญหารุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะการแข่งขันกับเหล็กนำเข้าจากประเทศต่าง ๆ ขณะที่มาตรการรับมือในการปกป้องอุตสาหกรรมเหล็กภายในประเทศยังเป็นไปอย่างล่าช้าไม่ทันการณ์ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด และมาตรการปกป้องการนำเข้าที่เพิ่มขึ้นหรือการกำหนดมาตรฐานอุตสาหกรรมเหล็ก เพื่อเป็นเกราะคุ้มครองผู้ผลิตเหล็กไทยที่ประกาศออกมาไม่ทันทั่วถึงกับกับปัญหาที่เผชิญอยู่ อีกทั้งที่ผ่านมาแม้จะมีมาตรการปกป้องผู้ผลิตเหล็กบางประเภทออกมาแล้ว แต่ก็เกิดผลกระทบตามมา อาทิ การปกป้องอุตสาหกรรมเหล็กต้นน้ำ ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมกลางน้ำ และ ปลายน้ำ และท้ายที่สุดผลกระทบนี้ได้ส่งไปยังผู้บริโภคปลายทางที่ต้องแบกรับภาระจากการซื้อเหล็กในราคาที่สูงขึ้น หรือมีข้อจำกัดมากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่า มาตรการช่วยเหลือที่ผ่านมายังไม่ได้ช่วยเหลือแบบครอบคลุมทั่วถึง เนื่องจากชนิดเหล็กบางประเภทยังคงต้องแบกรับภาระต้นทุนที่สูงขึ้น (Department of International Trade Negotiations, 2016)

ทั้งนี้ประเทศไทยได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยประเทศไทยได้มีการลงนามให้สัตยาบันรับรองในปฏิญญาโจฮันเนสเบิร์ก เมื่อปี 2545 เพื่อบูรณาการการพัฒนาที่ยั่งยืน และปฏิญญามะนิลาว่าด้วยอุตสาหกรรมสีเขียว เมื่อ พ.ศ. 2552 โดยทางกระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อ

สิ่งแวดล้อมและสังคม อีกทั้งยังดำเนินการในเชิงรุกเพื่อมุ่งเน้นการส่งเสริมการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้เติบโต และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ทางกระทรวงอุตสาหกรรมได้มีการนำมาใช้ คือการนำมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001) มาเป็นมาตรฐานสากลสำหรับระบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กร เพื่อเพิ่มสมรรถนะสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร และเพื่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ISO 14001: 2015 ทำให้องค์กรสามารถนำมาตรฐานต่าง ๆ มาบูรณาการ (Integrate) เพื่อความสะดวกในการนำมาประยุกต์ใช้ภายในองค์กร อีกทั้งกระทรวงอุตสาหกรรมได้เริ่มก่อตั้ง “โครงการอุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry)” ขึ้นโดยมีการเปิดตัวโครงการเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2554 ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรมมีการประกอบกิจการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งจะส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมมีภาพลักษณ์ที่ดี มีความน่าเชื่อถือ และสามารถอยู่ร่วมกันกับสังคม ทำให้ประชาชนไว้วางใจ และเกิดการสร้างสรรค์ธุรกิจสีเขียวซึ่งจะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมสีเขียวของประเทศ (Green GDP) มีมูลค่าสูงขึ้นด้วย (Simachokdee, 2011) ปัจจุบันมีจำนวนโรงงานได้รับการรับรองเป็นโรงงานสีเขียว 24,316 ราย แบ่งเป็นระดับที่ 1 จำนวน 14,920 ราย ระดับที่ 2 จำนวน 5,135 ราย ระดับที่ 3 จำนวน 4,004 ราย ระดับที่ 4 จำนวน 223 ราย และระดับที่ 5 จำนวน 34 ราย แสดงอยู่ในตารางที่ 1.1 โดยโรงงานอุตสาหกรรมหลักที่ได้รับการรับรองสูงที่สุดอยู่ที่ ระดับที่ 4 จำนวน 2 ราย อีกทั้งกระทรวงอุตสาหกรรมได้ตั้งเป้าหมายที่จะทำการผลักดันโรงงานกว่า 7 หมื่นแห่งทั่วประเทศให้ได้รับการรับรองเป็น “อุตสาหกรรมสีเขียว” ภายในปี พ.ศ. 2561 (Ministry of Industry, 2017) อนึ่งจากการศึกษาขององค์กรการค้าระดับโลก หรือสหประชาชาติต่างก็ยืนยันว่าการประกอบธุรกิจสีเขียวทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนในระยะยาว และสามารถทำให้ธุรกิจมีความเจริญเติบโตได้อย่างมั่นคง อีกทั้งการสร้างวัฒนธรรมภายในองค์กรให้บุคคลากรมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ยังเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ธุรกิจสามารถเติบโต และประสบความสำเร็จในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว ซึ่งหากทางภาคธุรกิจสามารถปรับตัวได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า (Competitive Advantage) ของผู้ประกอบการไทยอย่างมีคุณภาพและมีความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ (Ministry of Industry, 2017)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว การบริหารจัดการภายในและภายนอกของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหลัก ตลอดจนศึกษาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่อยู่รอบบริเวณอุตสาหกรรม ที่มีผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน ซึ่งผลการวิจัยจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมหลักไทยให้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและชุมชนบริเวณใกล้เคียง เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวตั้งแต่ระดับภูมิภาคสู่ระดับสากล อีกทั้งพัฒนาตนเองสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำหลักการอุตสาหกรรมสีเขียวมาใช้เพื่อสร้างความยั่งยืน

2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติเพื่อนำอุตสาหกรรมหลักไทยไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นหลักและเสริมด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ซึ่งเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์แบบไม่มีการทดลอง (Non-experimental design) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้เนื้อหาเชิงลึก มีความน่าเชื่อถือ และมีเหตุผลเพื่อนำผลการศึกษาที่ได้รับไปประยุกต์ใช้กับงานวิจัยต่อไป โดยเน้นไปที่เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยคุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดของ (Patton, 1990.) บางส่วนตามแนวคิดนี้มาประยุกต์เพื่อใช้ในการทำวิจัยนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะทำการวิจัยมากที่สุด รวมถึงครอบคลุมหลักการเพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมหลักไทยสู่อุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน ได้อย่างครบถ้วน

กำหนดผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย จะประกอบไปด้วยผู้บริหารของแต่ละองค์กร ผู้ที่มีบทบาทในแวดวงอุตสาหกรรมหลัก เนื่องจากการนำการบริหารจัดการอุตสาหกรรมหลักสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน มาใช้นั้นจะเริ่มต้นจากการที่ผู้บริหารของแต่ละองค์กรเล็งเห็นถึงความสำคัญ และมีการกำหนดเป็นนโยบายขึ้น ซึ่งความคิดเห็นในการนำองค์กรเข้าสู่การเป็นอุตสาหกรรมจึงมาจากผู้บริหารองค์กรเป็นส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันผู้ที่มีบทบาทในแวดวงอุตสาหกรรมหลักจะเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้และความคิดเห็นในเชิงวิชาการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมหลัก

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง คือ การวิจัยเชิงคุณภาพมีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณจากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหาร หรือผู้จัดการที่มีส่วนขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ การนำเอาการวิจัยเชิงปริมาณมาเสริมการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของงานวิจัยที่มากขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย เอกสารต่าง ๆ และสืบค้นข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสีเขียว และอุตสาหกรรมหลัก

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกรอบแนวคิด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำคำถามที่จะใช้เป็นแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ทั้งผู้บริหาร และผู้บริหารองค์กร ผู้ที่มีบทบาทในแวดวงอุตสาหกรรมหลัก โดยใช้ชุดสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากกรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการอุตสาหกรรมหลักสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติที่เป็นแรงผลักดันภายใน 2) มิติที่เป็นแรงผลักดันภายนอก 3) มิติกระบวนการพัฒนาสู่อุตสาหกรรมสีเขียว

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ตามหัวข้อของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมุ่งสอบถามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่ละประเด็นเกี่ยวกับการจัดการองค์กร ทักษะและคุณลักษณะขององค์กรที่จะสามารถเข้าร่วมและพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืนได้

ขั้นตอนที่ 4 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และผู้บริหารองค์กร ผู้ที่มีบทบาทในแวดวงอุตสาหกรรมหลักตาม ขั้นตอนที่ 3 นำมาวิเคราะห์และกลั่นกรองข้อมูล เพื่อจัดกลุ่มคำตอบต่าง ๆ ที่ได้รับคำตอบมา

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลจากขั้นตอนที่ 4 นำมาวิเคราะห์หาความสามารถในการจัดการองค์กร เพื่อเตรียมองค์กรสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว และเป็นการกำหนดเกณฑ์การจัดการองค์กรเพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 5 มาเขียนข้อค้นพบในการวิจัย ซึ่งมีการตรวจสอบจากแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย ตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูล เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสม เพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 7 จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาปัจจัยการจัดการอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน

ในการศึกษาปัจจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ใช้การกำหนดเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากบุคลากรระดับผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย และฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการรับนโยบายจากผู้บริหาร จำนวน 50 ราย เนื่องจากในทางปฏิบัติไม่สามารถทำการศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ อันเนื่องมาจากปัญหาอุปสรรคด้านความเหมาะสมของการให้ข้อมูลจากแต่ละบริษัท และข้อปฏิบัติขององค์กรนั้น ๆ รวมถึงระยะเวลาที่จะศึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดซึ่งมีจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดขนาดและจำนวนของกลุ่มตัวอย่างผู้ที่จะให้ข้อมูลที่สำคัญอย่างเหมาะสมและชัดเจนที่สุดให้กับงานวิจัย

เนื่องจากรูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเครื่องมือที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ (Interview form)

การออกแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลในส่วนของภาคปฏิบัติ โดยแบบสอบถามจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ คือ

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การตั้งคำถามแบบปลายปิด (Closed-ended Question) ได้แก่ ชื่อ ตำแหน่งงาน และ อายุงาน

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับลักษณะของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการอยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียงกับสถานประกอบการที่เข้าข่ายในการศึกษา โดยเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะแบบมาตรวัด Likert Scale ประกอบด้วยข้อความเชิงบวก (Positive item) และข้อความเชิงลบ (Negative item) ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 5 ระดับ จากน้อยไปมาก

การศึกษารูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน

ในการศึกษาแนวทางการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ

การออกแบบแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เป็นการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีบทบาทต่อการบริหารจัดการอุตสาหกรรมเหล็ก ตามขั้นตอนดังนี้

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารองค์กร ในที่นี้ตำแหน่งผู้ที่ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประธานบริษัท, กรรมการ, รองกรรมการ ซึ่งเป็นบุคคลที่กำหนดนโยบาย และเป็นผู้มีพลังในการผลักดันองค์กรให้ทำอุตสาหกรรมสีเขียวได้สำเร็จ เพื่อใช้ในขั้นตอนของการวิจัย เชิงคุณภาพเพื่อนำมาอธิบายผลร่วมกับผลทางสถิติที่ได้รับจากการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งจะทำให้การวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งตัวเลขอ้างอิง และการอธิบายเหตุผล โดยแบบสัมภาษณ์จะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แรงผลักดันจากภายในขององค์กรที่มีส่วนช่วยให้เป้าหมายสำเร็จ

ส่วนที่ 2 แรงผลักดันจากภายนอกที่มีผลต่อองค์กรในการบรรลุเป้าหมาย

ส่วนที่ 3 คำถามปลายเปิดในส่วนของคำแนะนำ

บริษัท และรายชื่อผู้บริหารองค์กรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยในครั้งนี้

ระดับกลางน้ำ: บริษัท สหวิริยาพาณิชย์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด ในเครือสหวิริยา กรุ๊ป

สัมภาษณ์ คุณमितซูร์ คุราฮาชิ

ตำแหน่ง รองกรรมการผู้จัดการใหญ่

ระดับกลางน้ำ/ปลายน้ำ: บริษัท เอ็นเอส บลูสโคป (ประเทศไทย) จำกัด

สัมภาษณ์ คุณสมเกียรติ ปินตาธรรม

ตำแหน่ง ประธานบริษัท เอ็นเอส บลูสโคป (ประเทศไทย)

ระดับปลายน้ำ: บริษัท เฟมัสสตีลเว็คส์ จำกัด (มหาชน) และบริษัทในเครือ

สัมภาษณ์ คุณภัทรพล บัตรสมบูรณ์

ตำแหน่ง กรรมการผู้จัดการ

บริษัท ประมวลสินสตีล จำกัด

สัมภาษณ์ คุณชลิต ครองสิน

ตำแหน่ง ประธานกรรมการเครือประมวลสิน กรุ๊ป

ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับบริษัทต่าง ๆ ที่เข้าข่าย โดยการติดต่อนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ โดยตรงกับผู้ที่ให้สัมภาษณ์ผ่านการแนะนำจากผู้ใหญ่ในวงการเหล็ก

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรแต่ละองค์กร ตามวันเวลาที่ได้นัดหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากกรอบแนวคิดการวิจัย และรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้กำหนดการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการแยกแยะแจกแจงเนื้อหา หรือแนวคิดที่ปรากฏในตำรา หนังสือ เอกสาร ข่าวสาร สื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงบทสัมภาษณ์ที่ทางผู้วิจัยได้กำหนดองค์กร และผู้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่กำหนดนโยบาย และเป็นผู้มีพลังในการผลักดันองค์กรให้ทำอุตสาหกรรมสีเขียวได้สำเร็จ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และตรงกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมโยงระหว่างการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยปัญหาการบริหารจัดการเพื่อให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเหล็กไทย นำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน มีดังนี้ 1) บุคลากรในองค์กรยังขาดความรู้ความเข้าใจ และผลประโยชน์ในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างแท้จริง 2) การปรับตัวเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวใช้ทุนสูงในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจัยนี้ทำให้องค์กรในหลายองค์กรเลือกที่จะไม่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง 3) หากผู้บริหารไม่ได้ลงมือทำด้วยตนเอง ทำให้บุคลากรไม่เกิดการตื่นตัว และไม่สามัคคีในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ และ 4) เครื่องจักรของภาคอุตสาหกรรมเหล็กมีขนาดใหญ่และเป็นเครื่องจักรแบบต่อเนื่องทำให้ไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งของเครื่องจักรในการทำให้ขั้นตอนการผลิตเป็นสีเขียวได้ ซึ่งการจะปรับตัวเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวจะต้องทำการเปลี่ยนเครื่องจักรใหม่ทั้งหมด

อุปสรรคการบริหารจัดการเพื่อให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเหล็กไทยนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืนพบว่า 1) อุตสาหกรรมสีเขียวต้องใช้ทุนสูงในการเปลี่ยนแปลง ทำให้องค์กรไม่มีการตื่นตัวที่จะปรับตัวหากไม่คุ้มทุน 2) การสนับสนุนจากภาครัฐในการผลักดันอุตสาหกรรมเหล็กสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวยังมีไม่เพียงพอและ 3) ในปัจจุบันผู้บริโภคในกลุ่มที่ใช้เหล็กยังไม่ได้มีความตื่นตัวต่อความจำเป็นต้องใช้สินค้าเหล็กที่มาจากองค์กรที่เป็นสีเขียวอย่างแท้จริงทำให้อุตสาหกรรมเหล็กมองว่าการเข้าร่วมเป็นอุตสาหกรรมเหล็กยังไม่ได้ส่งผลให้มีความได้เปรียบทางการแข่งขันเท่าที่ควร ปัจจัยที่มีผลต่อการนำหลักการอุตสาหกรรมสีเขียวมาใช้ เพื่อสร้างความยั่งยืนได้ว่าผลการศึกษการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้บริหารของบริษัททั้ง 5 องค์กรและผู้เชี่ยวชาญทางด้านอุตสาหกรรมจำนวน 60 ท่านที่ตอบคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถามที่จะแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะการจัดการของบริษัทที่จะนำพาองค์กรไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวโดยวิเคราะห์จากตัวแปรหลักในด้านมิติทั้ง 4 มิติ ได้แก่

1. มุมมองทางการเงิน ประกอบไปด้วย การลงทุนด้านสิ่งแวดล้อม ผลประกอบการองค์กร เศรษฐกิจและการเงินทางภาพรวมขององค์กร และสิทธิประโยชน์การเงินและภาษีที่องค์กรพึงได้รับ

2. มุมมองทางด้านกระบวนการจัดการภายใน กระบวนการจัดการภายในผู้ประกอบการในทุกองค์กรต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญมาเป็นอันดับต้น ๆ เนื่องจากผู้บริหารต่างมองว่าหากจะให้โครงการ หรือนโยบายใดนโยบายหนึ่งประสบผลสำเร็จและมีความยั่งยืนได้นั้นย่อมมาจากความร่วมมือของบุคลากรภายในมาเป็นอันดับต้น ๆ ซึ่งกระบวนการจัดการภายในจะรวมถึง 1) การมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในองค์กร 2) ภาวะผู้นำ และการสนับสนุนจากผู้นำระดับปฏิบัติ 3) ด้านระบบการผลิตและเทคโนโลยีสีเขียว 4) นโยบายและแผนปฏิบัติที่ชัดเจน

3. มุมมองทางด้านลูกค้า และสังคม ผู้ประกอบการมองว่าลูกค้าหรือผู้บริโภคในปัจจุบันมีความตื่นตัวในเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้สินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมีการเติบโตมากยิ่งขึ้นส่งผลให้สังคมมีผลตอบรับต่อสินค้า หรือวัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างก้าวกระโดด และมียอดขายที่เติบโตมากยิ่งขึ้น

4. มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโต ผู้ประกอบการมองว่าการมอบความรู้ในเรื่องของการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวให้แก่บุคลากรในองค์กรนั้นจะสามารถทำให้บุคลากรในองค์กรได้เข้าใจถึงการรักษาสีสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง และเป็นการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการปฏิบัติงาน และการใช้ชีวิตประจำวันในการรักษาสิ่งแวดล้อม

แนวทางการปฏิบัติเพื่อนำอุตสาหกรรมหลักไทยไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน พบว่าอุตสาหกรรมสีเขียวภายในองค์กรโดยต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน จัดทำระบบมาตรฐานการรักษาสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานอุตสาหกรรมไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อชุมชนสังคมรอบข้างอุตสาหกรรมและผู้บริโภคมีการควบคุมกำกับที่ดีและต่อเนื่องเป็นจริงที่ส่งผลต่อความสำเร็จของห่วงโซ่อุปทานสอดคล้องกับทฤษฎีกลยุทธ์น้ำสีเขียว (Green Ocean Strategy) และแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporation Social Responsibility: CSR) มุมมองทางด้านกระบวนการจัดการภายในนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับที่มีค่าเห็นด้วยมากและตัวแปรทางด้านนโยบายและแผนปฏิบัติที่ชัดเจนนั้นมีค่าเห็นด้วยมากที่สุดพร้อมพบว่าองค์กรควรมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและองค์กรควรมีแผนปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อก้าวสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว มุมมองทางด้านกระบวนการจัดการภายในนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว และ นโยบายและแผนปฏิบัติที่ชัดเจนพร้อมพบว่าองค์กรควรมีนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว และ องค์กรควรมีแผนปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อก้าวสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโตนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและด้านค่านิยมและวัฒนธรรมสีเขียวพร้อมพบว่าอุตสาหกรรมสีเขียวเป็นอุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มุมมองทางด้านกระบวนการจัดการภายในนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและนโยบายและแผนปฏิบัติที่ชัดเจน พร้อมพบว่าองค์กรควรมีนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นอุตสาหกรรม

สีเขียว และองค์กรควรมีแผนปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อก้าวสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโตนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและด้านค่านิยมและวัฒนธรรมสีเขียวพร้อมพบว่าอุตสาหกรรมสีเขียวเป็นอุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มองทางด้านการเงินนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและการลงทุนด้านสิ่งแวดล้อม พร้อมพบว่าองค์กรควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

แนวทางการปฏิบัติเพื่อนำอุตสาหกรรมเหล็กไทยไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน พบว่าลูกค้าต้องการสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่มากขึ้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนองค์กร รวมถึงกระบวนการผลิตให้เป็นสีเขียว นั้น จะช่วยสร้างความเชื่อมั่น และความมั่นใจ และความคุ้มค่าให้แก่ลูกค้าได้เป็นอย่างดีการจรรยาบรรณขององค์กรให้ลูกค้าทราบ เช่นการเปลี่ยนแปลงทิบห่อ อีกทั้งยังต้องขอความร่วมมือ การสนับสนุนจากลูกค้าในการซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และพัฒนาประเทศไปพร้อมกัน อีกทั้งในปัจจุบันเทรนของตลาดยังไปในทิศทางการผลิต การใช้สินค้าที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโตนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและด้านค่านิยมและวัฒนธรรมสีเขียวพร้อมพบว่าอุตสาหกรรมสีเขียวเป็นอุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มุมมองทางด้านการเงินนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและการลงทุนด้านสิ่งแวดล้อมพร้อมพบว่าองค์กรควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโตนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและด้านค่านิยมและวัฒนธรรมสีเขียวพร้อมพบว่าอุตสาหกรรมสีเขียวเป็นอุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มุมมองทางด้านลูกค้าและสังคมนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว และชุมชนและสังคมรอบข้างที่มีผลผลักดันให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงพร้อมพบว่าองค์กรควรเข้าร่วมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวเพื่อต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสังคม มุมมองทางด้านลูกค้าและสังคมนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและชุมชนและสังคมรอบข้างที่มีผลผลักดันให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงพร้อมพบว่าองค์กรควรเข้าร่วมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวเพื่อต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืน มีอภิปรายผลการวิจัยตามรายมิติแต่ละด้านดังนี้

มิติที่ 1 มุมมองทางด้านการเงิน ผู้เชี่ยวชาญอุตสาหกรรมเหล็กในประเทศไทยได้ให้ข้อมูลดังตารางมีผลว่า มุมมองทางด้านการเงินนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับที่มีค่าเห็นด้วยมาก ด้านการลงทุนด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีค่าเห็นด้วยมาก พบว่าองค์กรควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุด มุมมอง

ทางการเงินนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวและการลงทุนด้านสิ่งแวดล้อมพร้อมพบว่าองค์กรควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prapakornwimon (2009) ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporation Social Responsibility: CSR) ในความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรสีเขียวมีส่วนได้ส่วนสำคัญ หรือข้อได้เปรียบใน “การทำการตลาด” พบว่าองค์กรควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tiamsuwan (2012)

มิติที่ 2 มุมมองทางด้านการบริหารการจัดการภายใน ผู้เชี่ยวชาญอุตสาหกรรมเหล็กในประเทศไทยได้ให้ข้อมูลดังตารางมีผลว่า มุมมองทางด้านการบริหารการจัดการภายในนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับที่มีค่าเห็นด้วยมาก และตัวแปรทางด้านนโยบายและแผนปฏิบัติที่ชัดเจนนั้นมีค่าเห็นด้วยมากที่สุด พร้อมพบว่า องค์กรควรมีนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว ที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุด และองค์กรควรมีแผนปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อก้าวสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุด มุมมองทางด้านการบริหารการจัดการภายในนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับที่มีค่าเห็นด้วยมาก และตัวแปรทางด้านนโยบายและแผนปฏิบัติที่ชัดเจนนั้นมีค่าเห็นด้วยมากที่สุด พร้อมพบว่า องค์กรควรมีนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว ที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุดและองค์กรควรมีแผนปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อก้าวสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุดสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Tangtrakulsombat (2011) เช่น การบริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นมีความสำคัญมากที่สุดในการรองรับอุตสาหกรรมสีเขียวโดยเน้นทีมงานที่มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นเจ้าของในกิจการให้เป็นที่ยอมรับของสังคมรอบข้าง มีภาพลักษณ์และภาพพจน์ที่ดีเน้นทีมงานทุกระดับชั้นตั้งแต่คนงานถึงผู้บริหารระดับสูงเป็นไปตามทฤษฎีของการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) และระบบประสานงาน (Coordinating System)

มิติที่ 3 มุมมองทางด้านลูกค้าและสังคม มุมมองทางด้านลูกค้าและสังคมนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับที่มีค่าเห็นด้วยมาก และ ตัวแปรทางด้านชุมชนและสังคมรอบข้างที่มีผลผลักดันให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นมีค่าเห็นด้วยมากที่สุด พร้อมพบว่า องค์กรควรเข้าร่วมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวเพื่อต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสังคมที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุด มุมมองทางด้านลูกค้าและสังคมนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับที่มีค่าเห็นด้วยมาก และตัวแปรทางด้านชุมชนและสังคมรอบข้างที่มีผลผลักดันให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นมีค่าเห็นด้วยมากที่สุดพร้อมพบว่า องค์กรควรเข้าร่วมในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวเพื่อต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสังคมที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tangtrakulsombat (2011)

มิติที่ 4 มุมมองทางการเรียนรู้และการเติบโต มุมมองทางการเรียนรู้และการเติบโตนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมเหล็กไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับที่มีค่าเห็นด้วยมาก และตัวแปร

ทางด้านค่านิยมและวัฒนธรรมสีเขียวมีค่าเห็นด้วยมากที่สุดพร้อมพบว่า อุตสาหกรรมสีเขียวเป็นอุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุด มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโตนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับที่มีค่าเห็นด้วยมาก และตัวแปรทางด้านค่านิยมและวัฒนธรรมสีเขียวมีค่าเห็นด้วยมากที่สุด พร้อมพบว่า อุตสาหกรรมสีเขียวเป็นอุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khamhome (2014) มุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโตนั้นมีผลต่อรูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวในระดับที่มีค่าเห็นด้วยมาก และตัวแปรทางด้านค่านิยมและวัฒนธรรมสีเขียวมีค่าเห็นด้วยมากที่สุด พร้อมพบว่า อุตสาหกรรมสีเขียวเป็นอุตสาหกรรมที่ยึดมั่นในการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีค่าเห็นด้วยมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prapakornwimon (2009)

สรุป

รูปแบบการจัดการอุตสาหกรรมหลักไทยสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวอย่างยั่งยืนในมุมมองทั้ง 4 มุมมองพบว่าทั้ง 4 ด้านมีผลดังนี้ ความคิดเห็นของบุคลากรในองค์กรที่มีต่อนโยบายในการทำอุตสาหกรรมสีเขียวขององค์กรพบว่ามุมมองทางด้านกระบวนการจัดการภายใน มาอันดับที่ 1 รองลงมาได้แก่มุมมองทางด้านลูกค้าและสังคม และ มุมมองด้านการเงินและอันดับสุดท้ายมุมมองทางด้านการเรียนรู้และการเติบโต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอจากการวิจัย

1.1 อุตสาหกรรมหลักในไทยที่ยึดมั่นในการปรับปรุงกระบวนการผลิต และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เพื่อการประกอบกิจการที่เป็น มิตรกับสิ่งแวดล้อมพร้อมกับการยึดมั่น ในการประกอบกิจการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งภายในและภายนอกองค์กรตลอดห่วงโซ่อุปทานเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน อุตสาหกรรมสีเขียวที่ตั้งอยู่บน 2 เสาหลัก 1) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 รัฐควรส่งเสริม และสนับสนุนภาคเอกชนในการปรับตัวเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว โดยจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา และอบรม เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง

1.3 รัฐควรพิจารณา ร่วมกับกรมอุตสาหกรรม สถาบันหลักหรือเชิญผู้ประกอบการหลักมาร่วมในการจัดตั้งหลักสูตร โดยการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อการฝึกอบรมในการปรับตัวเข้าสู่อุตสาหกรรมสีเขียว พร้อมทั้งให้สิทธิพิเศษแก่องค์กรที่ผ่านการอบรมจากหน่วยงาน เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้ผู้บริโภคนิยมสินค้าสีเขียว โดยการสร้างการรับรู้ถึงข้อดีของการบริโภคสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมผ่านการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษา ชุมชน และกรมอุตสาหกรรม ผลักดันกองทุนสนับสนุนการ

พัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียว และส่งเสริมสิทธิประโยชน์เพื่อเพิ่มแรงจูงใจ เช่น การส่งเสริมการลงทุนเป็นกรณีพิเศษ สิทธิประโยชน์การลงทุนและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ปรับปรุงเงื่อนไขในการประกอบกิจการ โรงงาน และผลิตภัณฑ์กฎหมายภาษีสิ่งแวดล้อม และกฎหมายอื่น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 เพื่อให้องค์กรประสบผลสำเร็จในการปรับตัวเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวได้นั้นต้องมีการวางนโยบายอย่างชัดเจน พร้อมกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการทำ TQM ให้ชัดเจนเพื่อนำไปจัดทำเป็น วิสัยทัศน์ (Mission) และ พันธกิจ (Mission) และให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร

2.2 องค์กรควรมีการจัดตั้งแผนก หรือทีมงานที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาและวิจัย Research and Development (R&D) เพื่อพัฒนาและวิจัยผลิตภัณฑ์ที่ตรงตามความต้องการของลูกค้า

2.3 องค์กรควรจัดให้มีการซ่อมบำรุง (Maintenance) เครื่องจักรอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจจะกำหนดเป็นช่วงเวลาในการทำการซ่อมบำรุงรายปี

2.4 องค์กรควรจัดทำแผนการฝึกอบรมให้ความรู้แก่พนักงานอย่างสม่ำเสมอ และเพียงพอ เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันกับองค์กร

References

- Department of Industrial Works. (2018). *Steel industry overview*. Retrieved May 3, 2019, from http://www2.diw.go.th/I_Standard/Web/pane_files/Industry23.asp
- Department of International Trade Negotiations. (2016). *Project to study the effects of the free-sector supply chain (Industrial products)*. Retrieved June 7, 2019, from www.thaifta.com/thaifta/Home/รายงานการศึกษา/tabid/55/ctl/Details/mid/435/ItemID/8271/Default.aspx
- Khamhome, B. (2014). Factors affecting the decision to join the green industry program of Entrepreneurs in Ubon Ratchathani Province. *Panyapiwat*, 5(special), 92-104.
- Ministry of Industry. (2013). *Factory information*. Ministry of Industry. Retrieved June 7, 2019, from <http://userdb.diw.go.th/results1.asp>
- Ministry of Industry. (2017). *Iron and steel*. Retrieved May 3, 2019, from <http://www.dip.go.th>
- Ministry of Industry. (2017). *Statistic of New Factory*. Department of Industrial Works. Bangkok, Thailand. Retrieved September 23, 2019, from http://userdb.diw.go.th/fac_month/menu.asp.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.

- Prapakornwimon, S. (2009). *Adaptation of Thai industry to green logistics*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Simachokdee, V. (2011). *Development of the quality policy for public administration*. (Doctoral Dissertation). Public Administration Ramkhamhaeng University. Bangkok.
- Tangtrakulsombat, P. (2011). *Adaptation of Thai industry to the green industry project*. Retrieved July 22, 2015, from <http://www.freightmaxad.com/magazine/?p=3669>
- Tiamsuwan, S. (2012). *Factor green industry business of industry in samutsakhon province*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Yodprudtikan, P. (2019). *Green Waters Strategy*. Retrieved July 22, 2015, from <https://www.smartsme.co.th/content/228974>

การศึกษาองค์ประกอบความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น*

A Study of Components of Adolescent Attachment in Family

¹ปาล ศรีจันดารี และ รังสรรค์ โฉมยา

¹Pal Srijandari and Rungson Chomeya

¹มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kongkiatch1986@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1,000 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้เก็บข้อมูลคือแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น มีค่าความเชื่อมั่นที่ .94 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงยืนยัน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ประกอบด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพในครอบครัว กิจกรรมร่วมกัน การเผชิญปัญหา การเคารพตนเอง เอกลักษณ์แห่งตน และวินัยครอบครัว ความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในดัชนีกลุ่มสัมบูรณ์พบว่าค่า Chi-square 1689.59, DF=1040, P=0.08, ค่า GFI=0.99, ค่า AGFI=0.95, ค่า RMSEA=0.04, ส่วนในดัชนีกลุ่มเปรียบเทียบ ค่า CFI=0.97 เมื่อพิจารณาเกณฑ์ความสอดคล้อง พบว่า ค่า Chi-square ไม่นับว่าสำคัญทางสถิติและดัชนีอื่น ๆ ชี้ให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงยืนยัน; องค์ประกอบความผูกพัน; ความผูกพันในครอบครัว; วัยรุ่น

Abstract

The research article aimed at studying the components of adolescent attachment in family. The study applied a quantitative research method. A sample used in the study consisted of 1,000 students of the 1st – 3rd secondary school students per academic year B.E. 2562. The research instrument was the test on the adolescent attachment in family with .94 confidence interval. The data were analyzed by way of structural analysis of confirmatory relationships, Pearson's correlation coefficient, standard deviation (S.D.), mean, and percentage.

*Received June 23, 2020; Revised October 16, 2020; Accepted June 26, 2021

From the study, it is found that the confirmatory factor analysis of adolescent attachment in family consists of mutual understanding, family relationships, joint activities, problem confronting, self-respect, self-identity, and family discipline. From studying the correlation between components and empirical data in the index group, it is found as follows: Chi-square = 1689.59, DF = 1040, P = 0.08, GFI = 0.99, AGFI = 0.95, RMSEA = 0.04. While in the index of comparison group, the CFI = 0.97. When considering the consistency criterion, it is found that Chi-square value has no statistical significance and other indexes indicate that a model is consistent with the empirical data.

Keywords: Confirmatory Relationship Structure; Components of Attachment; Family Attachment; Adolescent

บทนำ

“เด็ก เป็นผู้ที่จะได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้ใหญ่ ดังนั้น เด็กทุกคนจึงสมควรและจำเป็น ที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีศรัทธามั่นคงในคุณงามความดี มีความประพฤติเรียบร้อย สุจริต และมีปัญญา ฉลาดแจ่มใสในเหตุผล” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานในโอกาสปีเด็กสากลวันที่ 1 มกราคม 2522 (Children and Youth Council of Thailand, 2015) ความผูกพันของครอบครัว ส่วนใหญ่หมายถึงพ่อแม่และลูก เรียกอีกแบบว่า “ความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว” เป็นพื้นฐานของความสุขและความเป็นปึกแผ่นของสังคม เพราะสังคมทุกสังคมนั้นต้องเริ่มต้นมาจากครอบครัว ถ้าครอบครัวมีแต่การทะเลาะกัน พุดจากรุนแรงใส่กัน ส่งผลให้เกิดความแตกแยกลูกหลานจากรดับครอบครัวไปสู่ระดับสังคม

ในยุคศตวรรษที่ 21 ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่อย่างหลากหลาย วิทยาการทางการแพทย์จึงได้มีการหยิบยกประเด็นเรื่องของความผูกพันในครอบครัวมาพิจารณาเพราะเกี่ยวโยงไปถึงการตั้งสมมุติฐานว่าสามารถนำไปสู่โรคภัยไข้เจ็บได้เกือบทุกประเภท เช่น รายงานของ นายแพทย์ขจร และแพทย์หญิงสุภา ร่วมกับ คุณสมทรง ได้แสดงรายงานถึงคนไข้โรคจิตพร้อมประวัติการรักษาที่มีจำนวนทั้งหมด 15 ราย ซึ่งพบว่า มีจำนวนถึง 14 ราย ที่มีปัญหาเรื่องครอบครัว และเมื่อแยกกระบวนการพิจารณาต่อไปอีก 5 ราย พบว่าบิดามารดาแตกแยกกัน ไม่มีความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว และมีอีก 5 ราย ที่พบว่าบิดามารดาตายจากกัน และพบว่ามีอีก 9 ราย ที่บิดามารดาแยกกันอยู่ เช่น มาจากการทะเลาะกันหรือต้องการมีครอบครัวใหม่ เด็กก็จะขาดความอบอุ่น จึงมักจะออกไปหาความอบอุ่นและความพอใจจากที่อื่น อีกทั้งจะมีอารมณ์ที่ก้าวร้าวและอยากทำลายสิ่งของ ซึ่งเป็นการกระทำขั้นต้นของการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี นายแพทย์ขจร ได้สรุปว่า เด็กเหล่านี้สุดท้ายแล้วจะกลายเป็นผู้ป่วยที่มีภาวะทางจิต สาเหตุหลักมากจากการขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว ครอบครัวมีภาวะที่ความผูกพันรักใคร่กันน้อย เด็กขาดความรัก โดยจะแสดงพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ออกอาการทำทางที่หุนหันุนใจ มักจะชอบแยกตัวเองออกจากวงสนทนา

และสังคม ชอบนั่งโยกตัวเองอยู่ตลอดเวลา และบ่นพึมพำหรือพูดคุยกอยู่กับตัวเองเพียงคนเดียว (Saengsingkeaw, 2000)

รูปแบบของครอบครัวในปัจจุบันมีลักษณะที่เป็นครอบครัวขนาดเล็กหรือครอบครัวเดี่ยว มีอัตราการแต่งงานน้อยลงและมีอัตราการหย่าร้างที่มากขึ้น อีกทั้งยังมีลักษณะที่ค่อนข้างจะเป็นรูปแบบเฉพาะมากขึ้น กล่าวคือ มีลักษณะของครอบครัวที่มาจากการเป็นเพศเดียวกัน และลักษณะของครอบครัวที่เป็นรูปแบบพ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นต้น (Office of the National Economic and Social Development Board, 2012) สถาบันครอบครัวจึงประสบปัญหาทางการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เช่น ด้านความสัมพันธ์ที่เห็นห่างระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีชีวิต เรียกว่า “การเสื่อมถอยของครอบครัว” (Rodger, 1996) องค์การสหประชาชาติได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหานี้และต้องทำการฟื้นฟูและสร้างพลังให้แก่ครอบครัว จนได้ประกาศให้ ค.ศ. 1994 เป็นปีของครอบครัวสากล และได้สนับสนุนให้นานาชาติร่วมกันเฉลิมฉลอง โดยจัดขึ้นมาเพื่อระลึกถึงความสำคัญของครอบครัว และเพื่อช่วยเหลือฟื้นฟูครอบครัวให้แข็งแกร่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของครอบครัว คือ การเป็นสถาบันทางสังคมอันดับแรกในชีวิตของมนุษย์ที่ต้องมอบความรัก ความเข้าใจ ความเมตตาแก่บุตร พร้อมทั้งการปลูกฝังจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวเพื่อเป็นรากฐานให้เกิดการพัฒนาคน ให้กลายเป็นคนที่สมบูรณ์ต่อไป ความสำคัญต่อสมาชิกของครอบครัวส่วนใหญ่ คือ ความสัมพันธ์ของแม่และลูกที่ปรากฏในทุก ๆ ลักษณะของครอบครัว เช่น เมื่อลูกอยู่ในครรภ์มารดาเพราะเป็นสายใยที่สร้างความผูกพันได้เป็นอย่างดีต่อแม่และทารก หรือความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่าง สามี - ภรรยา หากความสัมพันธ์ในส่วนนี้ดี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน พุดคุยกันด้วยเหตุและผล อีกทั้งยังเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของคนในครอบครัวและช่วยกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ครอบครัวก็จะมั่นคงและเกิดการสร้างสรรค์ สมาชิกในครอบครัวจะพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ในระดับที่ดีขึ้น (Siriwanbut, 1997)

ความผูกพันของครอบครัว คือความรู้สึกใกล้ชิดผูกพันต่อบิดามารดา การรับรู้ถึงการเอาใจใส่ มีความพอใจในสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัว รู้สึกถึงการเป็นที่รักและที่ยอมรับของครอบครัว (Resnick, Blum, and Harris, 1997) ถ้ามีความอบอุ่นในครอบครัว ก็จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพจิตใจที่ดี โดยที่ความผูกพันในครอบครัวที่อยู่ในระดับมาตรฐานและมีความสุข จะเป็นส่วนพื้นฐานรูปแบบความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม จะทำให้เกิดทัศนคติในทางบวกต่อตนเองและครอบครัว และจะปรับตัวได้เป็นอย่างดี เมื่อต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ ทุกชีวิตที่อยู่ในสังคมย่อมตั้งต้นมาจากครอบครัว โดยเฉพาะในครอบครัวไทย ซึ่งครอบครัวของคนไทยส่วนมากยังมีความใกล้ชิดห่วงหาอาทร อุ้มชูอุปถัมภ์กันและกัน การแสดงออกถึงความผูกพันระหว่างกันภายในครอบครัวจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อทุกคนในครอบครัว (Rodkhamdee, 2010) เพราะความเข้มแข็งและความอ่อนแอของความสัมพันธ์ในครอบครัว สามารถตรวจวัดได้จากการปฏิบัติหน้าที่ของทุกคนในครอบครัว โดยประกอบไปด้วย ความสำเร็จในการทำหน้าที่ตามบทบาทที่เป็นของทุกคนในครอบครัว เช่น พ่อทำหน้าที่ในการดูแลปกป้องลูกและทำงานหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวได้เป็นอย่างดีหรือไม่ แม่ทำหน้าที่ในการเป็นแม่บ้านและดูแลลูกอย่างดีหรือไม่ ส่วนลูกทำหน้าที่ลูกที่ต้องเชื่อฟังเคารพพ่อแม่

และช่วยแบ่งเบาภาระภายในบ้านได้ดีหรือไม่ อีกทั้งยังมีการสื่อสาร การแสดงออกทางอารมณ์ การควบคุมพฤติกรรม และค่านิยม (Skinner, 1995)

วัยรุ่น จึงไม่ใช่วัยที่จะมีความสุขหรือสนุกสนานมากนัก เนื่องจากมักจะเกิดความขัดแย้งเป็นประจำกับกลุ่มวัยผู้ใหญ่หรือพ่อแม่ โดยที่พ่อแม่ก็มักจะเป็นห่วงและกังวลใจในเรื่องที่เกี่ยวกับลูกที่อยู่ในวัยที่เป็นวัยรุ่นมากจนเกินไป นอกจากนี้ยังวิตกกังวลว่าลูกจะเหลวไหลในเรื่องที่เกี่ยวกับทางเพศมากเกินไป รวมถึงเรื่องเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์และใช้ยาเสพติดก็เป็นความกังวลพ่อแม่เหมือนกัน ความกลัวและความกังวลในเรื่องเหล่านี้ทำให้พ่อแม่มักจะแสดงออกมาด้วยการบ่น จู้จี้ ติว่าลูก โดยในบางครั้งเหตุการณ์อาจจะยังไม่ได้เกิดขึ้นหรือไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะกล่าวหาลูกเช่นนั้น แต่เนื่องด้วยพ่อแม่ทั้งรักและเป็นห่วงคอยเอาใจใส่ช่วยเหลือและประคับประคองลูก พ่อแม่จึงแสดงพฤติกรรมในการเข้มงวดกวดขันออกมา และกลายเป็นสาเหตุที่ทำให้ลูกเกิดความไม่พอใจและบางครั้งก็แสดงพฤติกรรมต่อต้านพ่อแม่ เป็นต้น อีกทั้งพ่อแม่หลายท่านก็มักจะไม่นิยมนุญาตให้ลูกเลือกเรียนวิชาที่ลูกชอบ กวดขันลูกในทุกด้านและลูกลามไปจนถึงเรื่องของการคบเพื่อน ซึ่งเรื่องเหล่านี้เกิดขึ้นแทบทุกครอบครัว บางครั้งก็ปฏิบัติต่อลูกโดยใช้มาตรฐานของผู้ใหญ่ ที่กล่าวอ้างตามคำโบราณว่า “ผู้ใหญ่จะรู้มากกว่าเพราะเคยอาบน้ำร้อนมาก่อน” และพ่อแม่มักจะเอากฎเกณฑ์ ที่ตนเคยปฏิบัติในสมัยเด็กมาใช้กับลูก ผลที่เกิดขึ้นก็คือ พ่อแม่จะพบกับความผิดหวังที่ลูกไม่ยอมรับกฎเกณฑ์นั้น ๆ (Powel, 1963) ดังนั้นหากต้องการให้ครอบครัวมีสุขภาพจิตที่ดี และเป็นลักษณะของครอบครัวที่เข้มแข็งก็จะต้องใช้วิธีการสื่อสารให้เป็นไปในทางบวก และให้ความรัก ความเข้าใจแก่ลูกให้มาก พ่อแม่ต้องแสดงความเป็นเพื่อนให้กับลูกได้ ไม่ใช่ทำตนเหนือกว่าลูกเสมอ กล่าวคือ พ่อแม่ต้องเข้าใจในสภาวะธรรมชาติของลูก และพร้อมช่วยคิด ช่วยแก้ไขปัญหาให้กับลูก และถามไถ่ความรู้สึกของลูกอยู่เสมอ เพื่อให้ลูกเกิดความรู้สึกเปิดใจ และคิดว่าสามารถเล่าทุกอย่างที่อยู่ในใจให้กับพ่อแม่ฟังได้ เหมือนที่เล่าปัญหา ให้เพื่อนในวัยเดียวกันฟัง (Yohlao, 2002)

จากปัญหาข้างต้น ทั้งด้านผลกระทบจากสภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการปรับตัวของครอบครัวสมัยใหม่ที่ส่งผลเสียต่อระบบของครอบครัว ต่อเด็กและเยาวชนซึ่งมีผลโดยตรงกับการเรียนรู้ การศึกษาของเด็กซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า การศึกษาองค์ประกอบของความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาความผูกพันแบบมั่นคงในครอบครัวของวัยรุ่น และเป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาของครอบครัว อีกทั้งยังจะสามารถช่วยลดผลกระทบจากปัญหาสังคมที่มีต่อครอบครัวไปพร้อมกันในระดับทั้งประเทศได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตัวอย่างประชากรที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาได้มาจากการสุ่ม (Cluster random sampling) เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2562 ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 1,000 คน จากโรงเรียน 10 แห่ง ได้แก่ 1. โรงเรียนอนุบาลศรีขำสูง 2. โรงเรียนขำสูงพิทยาคม 3. โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 4. โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 5. โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 3 6. โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีพิทยาคม 7. โรงเรียนกัลยาณวัตร 8. โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย 9. โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ และ 10. โรงเรียนพิศาลปัญญวิทยา

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียน จำนวน 1,000 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยข้อเสนอของ Comrey and Lee ที่เสนอไว้ในปี 1992 (Tabachnick, and Fidell, 2007) ที่ระบุว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบ การใช้ขนาดตัวอย่าง 200 รายขึ้นไปถือว่าเชื่อถือได้ แต่ถ้าได้ตัวอย่าง 300 รายขึ้นไปถือว่าดี 500 รายขึ้นไปถือว่าดีมาก แต่ถ้าต้องการผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ยอดเยี่ยที่สุดจะต้องใช้ตัวอย่าง 1000 รายขึ้นไป ตัวอย่างได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบ Cluster random sampling

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเท่ากับ .94 โดยเนื้อหาแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ แบ่งเป็น 7 องค์ประกอบ จำนวน 51 ข้อ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล จัดส่งแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น โดยจัดส่งเอกสารทางไปรษณีย์ จำนวน 1100 ฉบับ พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ขั้นตอนและวิธีตอบแบบวัดเพื่อการวิจัย ระหว่างวันที่ 12 พฤษภาคม 2562 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2562 ได้แบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น กลับคืนมาจำนวน 1058 ฉบับ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 1000 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 82.12 แล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

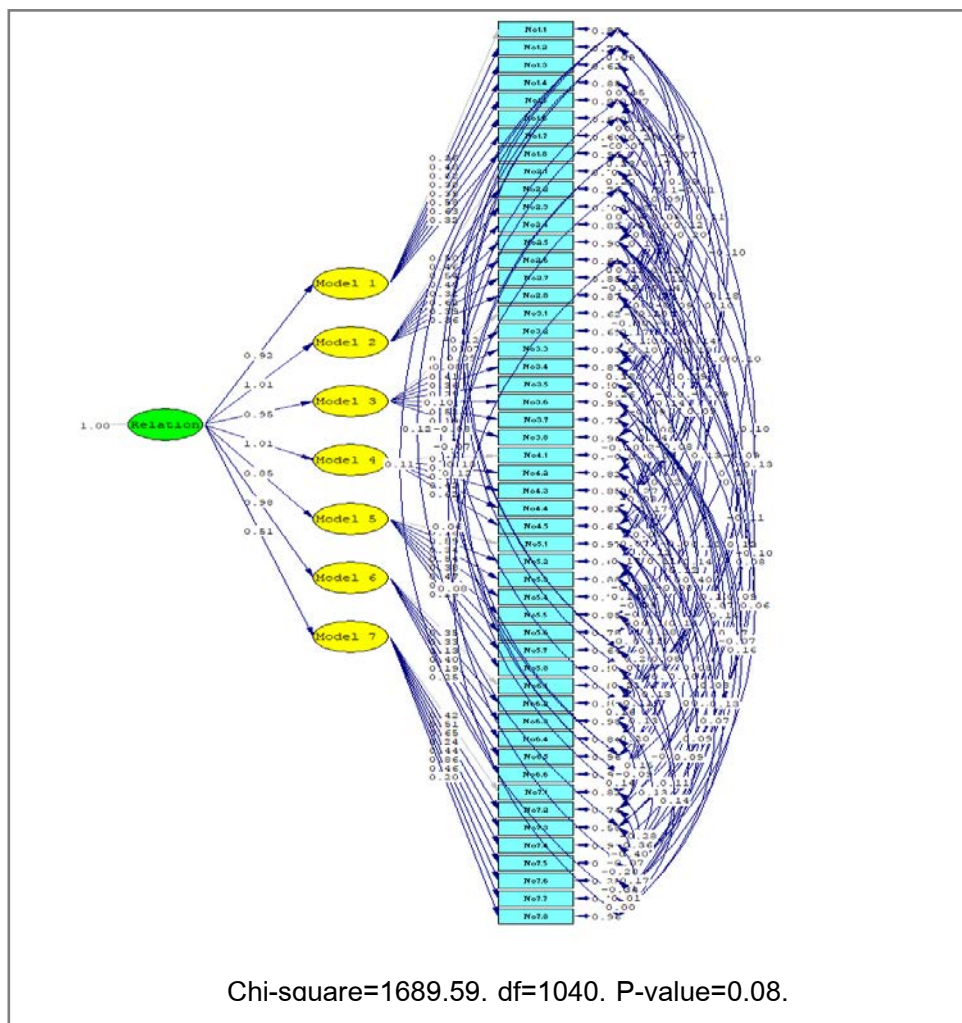
ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ หาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น
2. วิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงของแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Item Objective Congruence: IOC) ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์
3. วิเคราะห์คุณภาพแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น และหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
4. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยรวมและรายองค์ประกอบของแบบสอบถามความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น และ
5. วิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัย

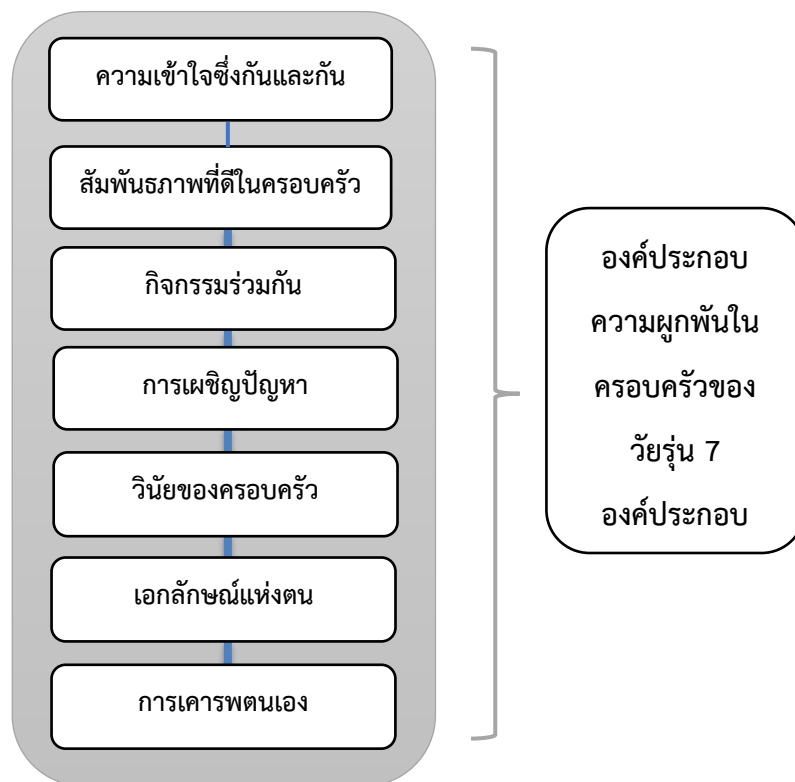
1. การวิเคราะห์คุณภาพแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นและหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ สามารถสรุปได้ว่าความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ประกอบด้วย องค์ประกอบทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน, สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว, กิจกรรมร่วมกัน, การเผชิญปัญหา, การเคารพตนเอง, เอกลักษณ์แห่งตน, วินัยของครอบครัว

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้อง ระหว่างโครงสร้างองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่า Chi-square = 1689.59 ค่า df = 1040 ค่า P = 0.08 ค่า Chi-square/df = 1.62 ค่า GFI = 0.99 ค่า AGFI = 0.95 ค่า CFI = 0.97 และค่า RMSEA = 0.04 จากข้อมูล ค่าระดับความเหมาะสมพอดี (GFI) ค่าระดับความเหมาะสมปรับแก้แล้ว (AGFI) ดัชนีความเหมาะสมเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าสูงกว่า 0.90 ซึ่งสูงตามเกณฑ์ (Standardized RMR) และความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า (RMSEA) มีค่าต่ำใกล้เคียงกับค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ มีค่าน้อยกว่า 2.00 มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์สูงแบบมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่าโมเดลมีพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถวัดองค์ประกอบความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น 7 องค์ประกอบ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบของความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น จำแนกเป็น 7 องค์ประกอบ คือ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน, สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว, กิจกรรมร่วมกัน, การเผชิญปัญหา, การเคารพตนเอง, เอกลักษณ์แห่งตน, วินัยของครอบครัว โดยการตรวจสอบโครงสร้างองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ บ่งชี้ว่าโมเดลเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงแบบมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า มีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Tabachnick, and Fidell, 2007) จากดัชนีดังกล่าวแสดงว่าแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น สามารถวัดองค์ประกอบความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นได้ จากผลการวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น โดยทำการวิเคราะห์เชิงยืนยันองค์ประกอบอันดับ 1 และอันดับ 2 ซึ่งสามารถยืนยันได้ว่าได้แบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น จำแนกเป็น 7 องค์ประกอบ การตรวจสอบโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถบ่งชี้ว่าโมเดลเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์สูงแบบมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ค่าดัชนี GFI, AGFI, CFI มีค่าสูงกว่า 0.90 ซึ่งสูงตามเกณฑ์ ค่า Standardized RMR และ RMSEA มีค่าต่ำใกล้เคียงศูนย์ แสดงว่าโมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Joreskog, and Sorbom, 1993) จากดัชนีดังกล่าวแสดงว่าแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น สามารถวัดองค์ประกอบความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นได้ ซึ่ง Dinkmeyer (1997) เสนอว่าความผูกพัน

ระหว่างพ่อแม่และลูก เป็นความผูกพันที่มีพื้นฐานมาจากความเสมอภาคและความเคารพซึ่งกันและกัน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดเนื่องจากเราไม่สามารถเปลี่ยนตัวบิดามารดา และบุตรธิดาได้ และสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้คือระบบและวิถีปฏิบัติสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับ Sereetrakul (2009) ที่อธิบายว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความผูกพันของครอบครัวต้องเริ่มจากวิธีการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ สนับสนุนในสิ่งที่ลูกสนใจและต่อยอดในการพัฒนาทางความคิด ของลูกได้ อีกทั้งยังต้องใช้เหตุผลในการพูดคุย และให้คำปรึกษากับลูก เช่นเดียวกับ Maria (2006) ที่กล่าวถึง ความผูกพันที่แน่นแฟ้นในครอบครัวที่พ่อแม่และลูกมีต่อกันนั้น จะส่งผลในทางบวกต่อความมั่นคงทางอารมณ์ และสติปัญญาของลูกได้เป็นอย่างดี

สรุป

องค์ประกอบความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นมีอยู่ด้วยกัน 7 องค์ประกอบ คือ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน, สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว, กิจกรรมร่วมกัน, การเผชิญปัญหา, การเคารพตนเอง, เอกลักษณ์แห่งตน และวินัยของครอบครัว โดยเมื่อพิจารณาเกณฑ์ความสอดคล้อง พบว่า ค่า Chi-square ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและดัชนีอื่น ๆ บ่งชี้ให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้เหมาะสมและพอดีกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 สามารถนำไปใช้ในเยาวชนหรือวัยรุ่นโดยทั่วไปได้ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงระดับของความผูกพันในครอบครัวแต่ละคนได้แม่นยำ แต่อย่างไรก็ตามควรมีการศึกษารายละเอียดให้ชัดเจนก่อนนำไปปรับใช้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 โรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรในด้านการฝึกอบรมและการทำงานในระบบของโรงเรียน เพื่อให้มีบุคลากรในการทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ ของการเป็นเยาวชนหรือวัยรุ่นในองค์ประกอบอื่น ๆ หรือขยายผลทำการวิจัยในวัยเด็กต่อไปตามนโยบาย ของกระทรวงสาธารณสุขในปัจจุบัน

References

- Children and Youth Council of Thailand. (2015). *Royal speech by His Majesty King Bhumibol Adulyadej Bestowed on the occasion of the International Children's Year, 1 January 1979*. Retrieved August 28, 2018, from <https://cyct.dcy.go.th/>
- Dinkmeyer, D., Sr., G. D., & McKay, Jr. (1997). *Systematic Training for Effective Parenting [VHS]*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.

- Joreskog, K. G., & Sorbom, D. (1993). *Structural equation modeling with the Simples command language*. Chicago: Scientific Software.
- Maria, C. R. M. (2006). Loneliness and Depression in Middle and Late Childhood: The Relationship to Attachment and Parental Styles. *The Journal of Genetic Psychology*, 167(2), 189-210.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2012). *Population projections for Thailand 2010 - 2040*. Retrieved December 15, 2018, from www.nesdb.go.th.
- Powel, G. R. (1963). Child and Adolescent Psychology: Behavior and Development. *Pregnancy Nursing Research*, 30(4), 281- 284.
- Resnick, M.D., Harris, K.M., & Blum, R.W. (1997). The impact of caring and connectedness on Review of the infant-Mother. *Relationship Child Department*, 40, 969-1025.
- Rodger, J. (1996). *Family Life and Social Control A Sociological Perspective*. London: Macmillan.
- Rodkhamdee, P. (2010). *Expression of the bond between mother and child*. Retrieved August 21, 2019, from <http://www.ecitizen.go.th/view.php?SystemModuleKey=&id=287>.
- Saengsingkeaw, F. (2000). The Affection of Love in the Family. *Journal of the Psychiatric Association of Thailand*, 45(1), 1-10.
- Sereetrakul, W. (2009). *Factors Affecting Family Solidarity as Perceived by Thai Adolescents*. (Doctoral Dissertation). Ramkhamhaeng University. Bangkok.
- Siriwanbut, P. (1997). *Family psychology*. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Skinner. (1995). *FAM-III: Family Assessment Measure version III*. New York: Multi-Health System.
- Tabachnick, Barbara G., & Fidell, Linda S. (2014). *Using Multivariate Statistics Pearson New International Edition*. New York: Pearson.
- Yohlao, D. (2002). Strong family, healthy family. *Journal of Behavioral Science. Department of Counseling Psychology Master of Science*, 45(8), 1-10.

**พฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ
และการบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย***
**Consumer Behavior, Marketing Strategy, Integrated Marketing Communication,
and Management Affecting the Direct Sales Management in Thailand**

¹มุกดา ผิวกำ, ณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์ และ สุตทิพงศ์ บุญผดุง

¹Mukda Phiwkham, Natnaporn Aeknarajindawat and Suttipong Boonphadung

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: aeknarajindawut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การบริหารจัดการ และการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย 2) อิทธิพลของพฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักธุรกิจขายตรงที่ทำเป็นงานประจำและอาชีพเสริม จากบริษัทขายตรงในประเทศไทย 10 บริษัท จำนวน 340 ราย จากการเลือกแบบมีสัดส่วน และทุกหน่วยของประชากรมีโอกาสเท่าเทียมกัน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและแบบจำลองสมการโครงสร้าง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรจากสมาคมการขายตรงไทย และบริษัทขายตรงในประเทศไทย จำนวน 25 ราย คัดเลือกแบบเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับของการบริหารธุรกิจขายตรง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือระดับกลยุทธ์ทางการตลาด ระดับการบริหารจัดการ ระดับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และระดับพฤติกรรมผู้บริโภค อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2) กลยุทธ์ทางการตลาด มีอิทธิพลโดยรวมต่อการบริหารจัดการธุรกิจขายตรงมากที่สุด รองลงมาคือ พฤติกรรมผู้บริโภค การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการบริหารจัดการตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อการบริหารจัดการธุรกิจขายตรง พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาด ยังคงมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการธุรกิจขายตรงมากที่สุด รองลงมาคือ พฤติกรรมผู้บริโภค การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและ การบริหารจัดการ ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานด้านการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย แนวทางและข้อมูลจากการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: พฤติกรรมผู้บริโภค; กลยุทธ์ทางการตลาด; การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ; การบริหารจัดการ; ธุรกิจขายตรง

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the consumer behavior, marketing strategy, integrated marketing communication, management, and the direct sales management in Thailand; and 2) to study the influences of consumer behavior, marketing strategy, integrated marketing communication, and management that affect the direct sales management. The study applied a mixed-method research between quantitative and qualitative researches. For quantitative method, a sample group was chosen by way of a proportionate stratified sample and consisted of 340 direct salesmen who worked as full-time and part-time jobs from 10 direct sales companies in Thailand. The data were analyzed by using descriptive statistics and structural equation modeling. While for a qualitative method, the data were collected by in-depth interviews with key informants consisting of executives and personnel from Thai Direct Selling Association and direct sales companies in Thailand, in a total of 25 persons chosen by way of purposive sampling.

From the study, it is found as follows: 1) The level of direct sales management is at the highest level, followed by marketing strategy, level of management, level of integrated marketing communication, and level of customer behavior, respectively; 2) The marketing strategy has an influence on direct sales management at the highest level, followed by customer behavior, integrated marketing communication, and management, respectively. When considering only factors affecting direct sales management, it is found that marketing strategy has an influence on direct sales management at the highest level, followed by customer behavior, integrated marketing communication, and management, respectively. The results of the study will benefit the organizations related to direct sales management in Thailand. The guidelines and data from the study can be used to benefit and make further efficiency.

Keywords: Consumer Behavior; Marketing Strategy; Integrated Marketing Communication; Management; Direct Sales

บทนำ

การขายตรงเป็นวิธีการที่มีมาตั้งแต่ยุคโบราณ โดยเริ่มจากพ่อค้าเร่ที่ใช้วิธีการเดินเข้าไปหาลูกค้าเพื่อ การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าเบ็ดเตล็ดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น หวี เข็ม ด้าย ต่อมาเมื่อการคมนาคมมีความสะดวกสบายมากขึ้น บทบาทของพ่อค้าเร่ในสหรัฐอเมริกา (Yankee peddlers) ก็เพิ่มสำคัญมากขึ้น พ่อค้าบางคนเริ่มใช้เกวียนหรือม้าในการเดินทางเพื่อไปขายสินค้าและขยายไปสู่การ

เดินทางโดยทางเรือไปในหลายประเทศ การขายตรงโดยพ่อค้าตรงถึงผู้บริโภคจึงกระจายไปยังทั่วทุกภูมิภาคของโลก ในปี พ.ศ. 2429 เดวิด แมคคอนแนล เซลล์แมนผู้ขายสินค้าตามบ้านได้ค้นพบความจริงว่า ตัวอย่างน้ำหอมที่ให้ลูกค้าผู้หญิงทดลองใช้เป็นที่นิยมมากกว่าหนังสือที่เขาเสนอขาย จึงได้ก่อตั้งบริษัท แคลิฟอร์เนียเพอร์ฟิวม์ ขึ้นในรัฐนิวเจอร์ซีย์ และในเวลาต่อมา บริษัทได้เปลี่ยนชื่อเป็นบริษัท เอวอน โปรดักส์ ในปี พ.ศ. 2482 มิสซิส พีเอฟพี แอลบี แห่งวินเชสเตอร์ รัฐนิวแฮมป์เชียร์ เป็นผู้บุกเบิกระบบการขายตรงของเอวอน ได้เป็นสมาชิกคนแรกของบริษัท เมื่อแมคคอนแนลจ้างเธอให้ขายน้ำหอมลิตเติ้ลดอกทเพอร์ฟิวแม็กเพื่อนและเพื่อนบ้าน รวมทั้งได้รับสมัครพนักงานเพศหญิงอีกจำนวนมากมาเป็นฝ่ายขาย และได้ขยายอาณาเขตของธุรกิจออกไปครอบคลุมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด นับว่าได้สร้างกลุ่มนักบริหารธุรกิจหญิงที่ประสบความสำเร็จให้เกิดขึ้น จึงถือได้ว่า เอวอนเป็นบริษัทขายตรงรายแรกในด้านผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์เพื่อความงาม และเป็นต้นแบบของการขายตรงแบบขั้นเดียว (Single - Level Marketing: SLM) (Thai Direct Selling Association, 2016)

ธุรกิจขายตรงเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อวงการตลาดในประเทศไทย โดยบริษัททัทเพอร์แวร์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งเป็นผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์เก็บอาหารแบบสุญญากาศที่ทำจากพลาสติก ได้เป็นผู้ริเริ่มนำ home party เข้ามาใช้ในการขายเป็นครั้งแรกเป็นรูปแบบการขายตรงที่เปิดโอกาสทั้งด้านการขายความสะดวกในการซื้อและเป็นการสร้างสังคมเฉพาะสำหรับผู้หญิงไทย ในช่วงนั้นการสาธิตเข้ามามีบทบาทในวงการขายตรงในประเทศไทย ทำให้ระยะต่อมาธุรกิจขายตรงก็ได้ขยายตัวแพร่หลายมากยิ่งขึ้น มีบริษัทจากต่างประเทศและในประเทศเริ่มเปิดตัวนำเสนอสินค้าใหม่ ๆ สู่มือผู้บริโภค โดยในปี พ.ศ. 2521 บริษัทเอวอน คอสเมติกส์ (ประเทศไทย) จำกัด ได้ก่อตั้งขึ้นและเป็นต้นแบบของการขายตรงแบบขั้นเดียว (SLM) อย่างเต็มรูปแบบในเมืองไทย ทำให้ระบบขายตรงแบบขั้นเดียวเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว มีมูลค่าการซื้อขายเพิ่มมากขึ้นและมีบริษัทขายตรงต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย จึงเกิดการรวมตัวของผู้ประกอบการและก่อตั้งสมาคมการขายตรงไทย (Thai Direct Selling Association: TDSA) ขึ้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2526 ซึ่งต่อมาสมาคมได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาพันธ์การขายตรงโลก (World Federation of Direct Selling Associations: WFDSA) ที่มีประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นสมาชิกมากกว่า 50 ประเทศทั่วโลก ภายหลังจากระบบขายตรงแบบขั้นเดียวได้รับความนิยมเรื่อยมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2530 บริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด ได้เข้ามาในธุรกิจขายตรงในประเทศไทยทำการตลาดด้วยระบบการตลาดแบบหลายขั้น (MLM) อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งจากธุรกิจขายตรงด้วยระบบการตลาดแบบหลายขั้น (MLM) ส่งผลให้ระบบธุรกิจขายตรงในเมืองไทยเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 7 - 10 ต่อปี (Thai Direct Selling Association, 2016)

ซึ่งนับได้ว่าเป็นช่วงที่ระบบการขายตรงมีอัตราการเติบโตเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงที่สภาพแวดล้อมภายนอกทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังประสบปัญหาเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดโอกาสในการเข้าสู่ตลาดของธุรกิจประเภทนี้ เนื่องจากปัจจัยของธุรกิจขายตรงซึ่งเป็นโมเดลธุรกิจที่มอบโอกาส สร้างอาชีพ สร้างรายได้ โดยไม่ต้องมีต้นทุน และมีอิสระในการทำงาน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ต้องการประกอบธุรกิจส่วนตัว และผู้ที่ต้องการหารายได้เสริมจากงานประจำ เห็นได้จากตัวอย่างของบริษัทสมาชิกที่มีจำนวนคนรุ่นใหม่ทยอยเข้าสู่ธุรกิจมากขึ้นถึงร้อยละ 30 (The Power Network, 2017) การดำเนินธุรกิจขายตรงได้รับ

ความสนใจจากผู้คนทั่วไปเพราะสามารถทำควบคู่กับงานประจำได้ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น ประกอบกับในปัจจุบันมีธุรกิจขายตรงเกิดขึ้นจำนวนมากทำให้การซื้อขายสินค้าได้รับความสนใจจากลูกค้าและเชื่อมั่นในตัวสินค้าและประโยชน์ที่ได้รับทำให้เศรษฐกิจในประเทศไทยโดยรวมเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น (Unruan, 2015) การบริหารจัดการ จึงมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจขายตรงเป็นอย่างมาก ซึ่งต้องใช้องค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารจัดการ ทั้งด้านทรัพยากรการบริหาร กระบวนการหรือขั้นตอนในการวางแผน และเชื่อมโยงในการนำไปสู่การจัดการความรู้ให้แก่องค์กร รวมทั้งการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการเชื่อมโยงกันในการดำเนินงานของธุรกิจขายตรงจึงต้องมีแผนการตลาด และโครงสร้างระบบองค์กรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการบริหารธุรกิจขายตรงให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นไปที่ผลลัพธ์ อันได้แก่ คุณภาพผลิตภัณฑ์ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นส่วนสำคัญในการสร้างรายได้หมุนเวียนภายในประเทศและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เป็นการกระจายรายได้จากระดับบนสู่ระดับครัวเรือนและแก้ไขปัญหาการว่างงาน หรือเป็นอาชีพเสริมรายได้เพิ่มเติมนำไปสู่การอยู่ดีมีสุขมากขึ้น (Pathomsirikul, 2009)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาบุปปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย ซึ่งเป็นแนวทางกลยุทธ์ เทคนิค ตัวแปรที่สำคัญในการบริหารธุรกิจขายตรงให้สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถเพิ่มยอดขายให้มากขึ้นมีชั้นเชิงธุรกิจที่อยู่ในอันดับของยอดขายที่ดีที่สุด เพื่อให้เกิดแนวคิดใหม่นำไปสู่แนวทางการวางแผนและต่อยอดในการบริหารธุรกิจขายตรง และสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดเป็นกลยุทธ์การบริหารส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจขายตรงในประเทศไทย และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับธุรกิจขายตรงในประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การบริหารจัดการ และการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของพฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการบริหารจัดการ ที่มีผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการบริหารจัดการ ที่มีผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักธุรกิจขายตรงที่ทำเป็นงานประจำและอาชีพเสริมจากบริษัทขายตรงในประเทศไทย 10 บริษัท จำนวน 340 ราย คัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบมีสัดส่วน

(proportion sample) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรจากสมาคมการค้าขายตรงไทย และบริษัทขายตรงในประเทศไทย จำนวน 25 ราย

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยมาตรวัดตัวแปรประจักษ์ทุกตัวตามกรอบแนวคิดและผ่านการทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความเชื่อมั่น (reliability) รวมถึงความใช้ได้ทางปฏิบัติ (practicality) กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกจากบุคลากรบริษัทขายตรงประเทศไทย จำนวน 340 ราย โดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต (Grace, 2008) และการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารทางวิชาการ และใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีความตรงเชิงเนื้อหา จำนวน 8 ข้อ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารและบุคลากรจากสมาคมการค้าขายตรงไทย และบริษัทขายตรงในประเทศไทย จำนวน 25 ราย ซึ่งใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีความรู้และเกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจขายตรงเป็นอย่างดี

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ กลยุทธ์การบริหารจัดการ และการบริหารธุรกิจขายตรง และศึกษาบทสรุป ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ

2. สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่มีคุณภาพและมีเนื้อหาการสอบถามและการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมเนื้อหาการวิจัย ดังนั้น แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จะต้องเหมาะสมกับตัวแปรและตัวแปรประจักษ์ที่เป็นองค์ประกอบของการบริหารธุรกิจขายตรง

ขั้นตอนที่ 4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เปิดเผยได้ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมและนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้สำหรับการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

2. จากนั้นนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ แล้วนำมาปรับปรุงหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน

3. จากนั้นนำเสนอข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาบูรณาการเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัยแล้วนำมาสรุปผลการวิจัย

4. โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่มีความเหมือนและความต่างที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจนได้แก่นแท้ของแนวคิดในประเด็นที่ได้ศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องของข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมประมวลผลข้อมูลสำเร็จรูป และในการทดสอบสมมติฐานครั้งนี้ ยอมรับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยใช้

1.1 สถิติเชิงพรรณนาโดยแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ในการแปลผลที่แบ่งช่วงเป็น 5 ระดับ ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายความว่า มีระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายความว่า มีระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายความว่า มีระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายความว่า มีระดับน้อย คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายความว่า มีระดับน้อยที่สุด (Best, 1977, p.14) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2 สถิติเชิงอนุมาน โดยวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรประจักษ์ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงที่ศึกษา โดยใช้เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการกำหนดขึ้น ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ต่อไป

ผลการวิจัย

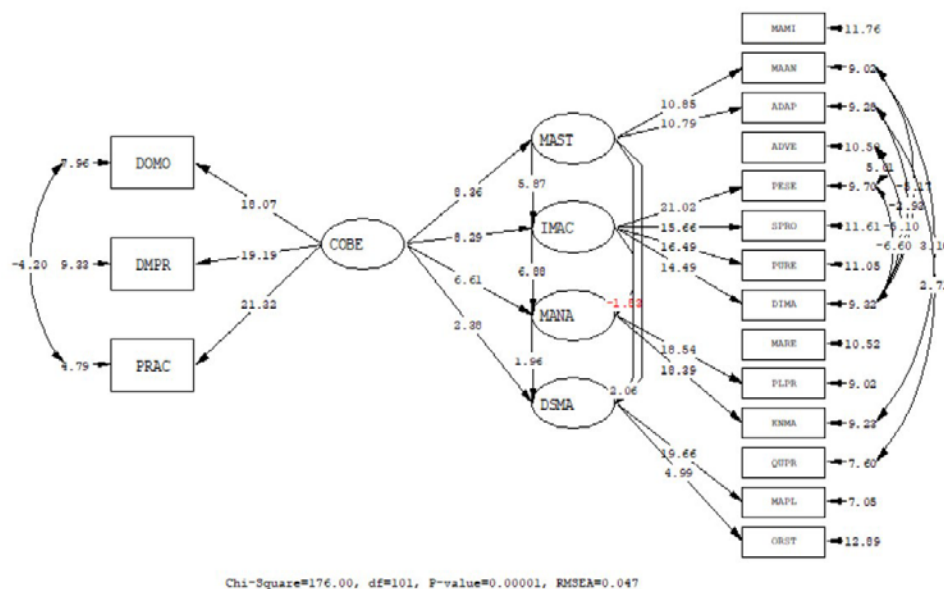
วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาระดับของพฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การบริหารจัดการ และการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทยซึ่งจำแนกเป็นรายด้านประกอบด้วย 5 ด้าน ดังได้แสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

ปัจจัย	$\bar{X}$	SD	ระดับ
การบริหารธุรกิจขายตรง	4.25	0.18	มากที่สุด
กลยุทธ์ทางการตลาด	4.17	0.14	มาก
การบริหารจัดการ	4.16	0.15	มาก
การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ	4.10	0.13	มาก
พฤติกรรมผู้บริโภค	4.09	0.17	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับของพฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ การบริหารจัดการ และการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย พบว่า อยู่ในระดับมากในทุกปัจจัย โดย 1) ระดับของการบริหารธุรกิจขายตรง อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.25$, $SD = 0.18$) ซึ่งกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับธุรกิจขายตรง โดยใช้ปัจจัยด้านการบริหารและการตลาดในกระบวนการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านสินค้าและบริการของนักธุรกิจขายตรง ลูกค้าและผู้บริโภคประกอบไปด้วย คุณภาพของผลิตภัณฑ์ แผนการตลาด และ โครงสร้างระบบองค์กร รองลงมา คือระดับกลยุทธ์ทางการตลาด ($\bar{X} = 4.17$, $SD = 0.14$) การใช้ส่วนประสมทางการตลาดให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือตลาดเป้าหมาย เป็นวิธีการพื้นฐานที่สร้างให้เกิดความต้องการผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย การตัดสินใจ การกำหนดตลาดเป้าหมาย การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ การกำหนดกลยุทธ์ส่วนผสมทางการตลาด และการ

กำหนดระดับค่าใช้จ่ายการตลาด และยังรวมไปถึงการวางแผนงานสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม หรือการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ SWOT Analysisระดับการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.16$, $SD = 0.15$) กระบวนการที่ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะทำให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การธุรกิจขายตรง โดยอาศัยหลักทางการบริหาร ได้แก่ กระบวนการวางแผน การจัดการความรู้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรทางการบริหาร ประกอบด้วย บุคลากร เงิน วัสดุ เครื่องจักร การบริหารระบบ และขวัญกำลังใจของบุคคลในระบบ ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ ทรัพยากรทางการบริหาร กระบวนการวางแผน การจัดการความรู้ ระดับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ($\bar{X} = 4.10$, $SD = 0.13$) การวางแผนของธุรกิจขายตรง เพื่อสื่อสารกับผู้บริโภคทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้เข้าใจในสินค้าหรือแบรนด์ นั้น และเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้บริโภค โดยใช้วิธีการโฆษณา การขายโดยบุคคล การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ และการตลาดทางตรง และนำการสื่อสารแบบต่าง ๆ เหล่านี้มารวมกัน เพื่อให้การติดต่อสื่อสารมีความชัดเจน สอดคล้องกลมกลืน และมีผลกระทบมากที่สุด ซึ่งประกอบไปด้วย การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การขายโดยบุคคล การประชาสัมพันธ์ และการตลาดทางตรง และระดับพฤติกรรมผู้บริโภค ($\bar{X} = 4.09$, $SD = 0.17$) ผู้บริโภคมีการดำเนินชีวิตอย่างไรในการตัดสินใจเลือก การตัดสินใจซื้อ การยอมรับผลิตภัณฑ์ การใช้สินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนมีมูลเหตุจูงใจอย่างไรที่ทำให้ตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าขายตรง โดยมีจุดเริ่มต้นจากการเกิดสิ่งกระตุ้นอะไรที่ทำให้เกิดความต้องการซื้อของผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะทางประชากรศาสตร์ กระบวนการตัดสินใจ และการยอมรับผลิตภัณฑ์ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาอิทธิพลของพฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทยจากผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ ดังได้แสดงรายละเอียดในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ (t-value)

จากภาพที่ 1 ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
พฤติกรรมผู้บริโภค	0.18*	0.48*	0.66*
กลยุทธ์ทางการตลาด	0.64*	0.05*	0.69*
การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ	0.23*	0.11*	0.34*
การบริหารจัดการ	0.19*	-	0.19*

จากตารางที่ 2 พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาด มีอิทธิพลโดยรวมต่อการบริหารจัดการธุรกิจขายตรงมากที่สุด รองลงมาคือ พฤติกรรมผู้บริโภค การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและ การบริหารจัดการตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อการบริหารจัดการธุรกิจขายตรง พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาด ยังคงมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการธุรกิจขายตรงมากที่สุด รองลงมาคือ พฤติกรรมผู้บริโภค การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและ การบริหารจัดการ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมผู้บริโภค กลยุทธ์ทางการตลาด การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการบริหารจัดการที่มีผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารธุรกิจขายตรง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือระดับกลยุทธ์ทางการตลาด ระดับการบริหารจัดการ ระดับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และระดับพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าการบริหารธุรกิจขายตรงให้ประสบความสำเร็จนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ คือ ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ด้านแผนการตลาด และ ด้านโครงสร้างระบบองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนของธุรกิจขายตรงให้ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Wongklat (2008) ศึกษาเรื่องกลยุทธ์สู่ความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจขายตรงแบบหลายชั้น ของบริษัท แอมเวย์ [ประเทศไทย] จำกัด กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาปัจจัยสำคัญในองค์ประกอบกลยุทธ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จ พบว่า ปัจจัยในองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด และมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จ คือวิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาจะเห็นว่ากระบวนการขายที่สำคัญนั้น ผู้ประกอบการ

ต้องใช้ผลิตภัณฑ์ที่ขายก่อนเสมอ เพื่อสร้างความมั่นใจในตัวผลิตภัณฑ์ และต้องทำการติดตามให้บริการผู้บริโภคเพื่อสร้างความประทับใจในการบริการที่ดี จากนั้นก็เป็นการสร้างทีมขาย รองลงมา จะเป็นการรับรู้ ซึ่งการรับรู้ที่สำคัญจะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ซึ่งต้องมีความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค และเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ การรับรู้ที่สำคัญรองลงมาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ซึ่งควรศึกษาหาความรู้ในเรื่องความ เช่นเดียวกับ Ziarko (2006) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจขายตรงกับผลการดำเนินงานของโครงการ ซึ่งเป็นการศึกษาแบบหนึ่งของการแปรรูปธุรกิจขายตรงราชการ โดยศึกษาถึงการทำโครงการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจขายตรงมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจขายตรง ชีววัดด้วยความพึงพอใจ (customer satisfaction) ที่แปรผันตรงกับความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจขายตรงและมีความสัมพันธ์แบบแปรผกผันกับรายจ่ายของโครงการ (program expenditures) ผลการดำเนินงานของธุรกิจขายตรง ขึ้นอยู่กับความเป็นธุรกิจขายตรงแห่งการเรียนรู้อย่างมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า 2) กลยุทธ์ทางการตลาดมีอิทธิพลโดยรวมต่อการบริหารจัดการธุรกิจขายตรงมากที่สุด รองลงมาคือ พฤติกรรมผู้บริโภค การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและ การบริหารจัดการ ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อการบริหารจัดการธุรกิจขายตรง พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาด ยังคงมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการธุรกิจขายตรงมากที่สุด รองลงมาคือ พฤติกรรมผู้บริโภค การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและ การบริหารจัดการ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ Pummaphan (2014) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ด้านพฤติกรรมส่วนใหญ่ดูว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะมีฉลากสีเขียวและฉลากประหยัดไฟฟ้าผลิตภัณฑ์ที่ซื้อประเภททำความสะอาดร่างกาย เช่น สบู่ ครีมนวดน้ำ เหตุผลที่ซื้อเพราะตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคมและเพื่อความปลอดภัยของตนเองและครอบครัวสถานที่ซื้อ คือ ห้างสรรพสินค้าสมัยใหม่ เช่น บิ๊กซี โลตัส เซ็นทรัล จะซื้อเมื่อมีการลดราคาหรือเมื่อเกิดความต้องการจะใช้ การตัดสินใจซื้อมาจากตนเองและเพื่อน ๆ ระดับส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อมากที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ และน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการตลาด ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างกันของ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และสถานภาพสมรส ทำให้ผู้บริโภคมีความนึกคิดพิจารณาต่างกันตามสถานะไปด้วย ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตโดยทั่วไปต่างกัน และส่วนประสมการตลาดแตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันในภาพรวมทุกด้าน โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์มีมากที่สุดรองลงมาด้านการจัดจำหน่าย เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพผลิตจากองค์กรที่ได้รับการยอมรับน่าเชื่อถือมีสัญลักษณ์ ฉลาก เพื่อการรับรองเป็นการยืนยันถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือการจัดจำหน่ายในสถานที่บ่งบอกว่าเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมหรือร้านที่จำหน่ายเฉพาะโดยตรงจะช่วยเพิ่มความมั่นใจและส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อได้ง่ายเช่นเดียวกับ Posila (2014) ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผลการดำเนินงานของธุรกิจขายตรง พบว่าผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนำเอาแนวคิดการจัดการความรู้มาใช้ในธุรกิจขายตรงจนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร หรือโครงสร้าง

ระบบองค์กร พร้อมทั้งเลือกใช้กลยุทธ์การตลาดร่วมกับการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับลักษณะของสินค้าและผลิตภัณฑ์กับธุรกิจขายตรง เพื่อตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผู้ประกอบการควรมุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในด้านโครงสร้างและกฎระเบียบให้มีความชัดเจน โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของพนักงานให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสถานการณ์ภายในและภายในธุรกิจขายตรง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลที่ส่งผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย ได้แก่ กลยุทธ์ทางการตลาด พฤติกรรมผู้บริโภค การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ และการบริหารจัดการ ตามลำดับ ซึ่งปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ส่วนประสมทางการตลาด การวิเคราะห์ตลาด และการประยุกต์ใช้ที่เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทย ดังนั้น แนวทางในการส่งเสริมการบริหารธุรกิจขายตรงในประเทศไทยจึงควรให้การสนับสนุนและส่งเสริม ดังนี้

1.1 ผู้บริหารธุรกิจขายตรงควรมีการบริหารจัดการธุรกิจขายตรงให้ครอบคลุมและทั่วถึงอย่างเป็นระบบมาตรฐานเพื่อความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภคหรือลูกค้า เช่น การวางโครงสร้างระบบองค์กรที่มีความชัดเจนเป็นทิศทางเดียวกัน การดูแลด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และการวางแผนการตลาดทำให้เกิดความดึงดูดใจแก่ลูกค้า เป็นต้น

1.2 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำกลยุทธ์ทางการตลาดรูปแบบใหม่มาประยุกต์ใช้ในองค์กรในการบริหารธุรกิจ เช่น การใช้เทคนิคการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการมาใช้ร่วมกับกระบวนการวางแผนการตลาดให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบและหาอิทธิพลที่ส่งผลต่อการบริหารธุรกิจขายตรงกับต่างประเทศเพิ่มเติมด้วย

2.2 ควรมีการศึกษางานวิจัยแนวคิดและความรู้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ทางการตลาดในการนำมาใช้บริหารธุรกิจขายตรงของต่างประเทศให้เห็นถึงความชัดเจนและข้อแตกต่างทั้งแง่ลบและแง่บวก และศึกษาทบทวนกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจขายตรงในประเทศไทยเพิ่มเติมเพื่อความละเอียดยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นทิศทางแนวโน้มขององค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารธุรกิจขายตรงให้ประสบความสำเร็จต่อไป

References

- Best, J. W. (1977). *Research in Education*. (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Grace, J. B. (2008). Structural Equation Modeling for Observational Studies. *Journal of Wildlife Management*, 72(1), 14-22.
- Pathomsirikul, Y. (2009). *Health Service Marketing Strategy of Private Hospitals in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Eastern Asia University. Bangkok.
- Posila, N. (2014). *A Causal Relationship Model of Direct Selling Business Performance*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Christian University. Bangkok.
- Pummaphan, N. (2014). Marketing Mix Strategies Affecting Consumers' Buying Behavior That Is Environmentally Friendly in Samut Prakan Province. *Journal of Valaya Alongkorn Research and Development Under Royal Patronage*, 9(2), 1-14.
- Thai Direct Selling Association (2016). *Background of the Thai Direct Selling Association*. Retrieved April 20, 2018, from <http://tdsa.org/content/1/1/>
- The Power Network. (2017). *Direct selling to occupy the new generation, TDSA points to a group that flies up to 30 % of the business*. Retrieved April 20, 2018, from <http://www.thepowernetworknews.com/2017/05/02/Direct-sales-to-reserve-the-new-generation-t/>
- Unruan, N. (2015). *Direct Sales*. Course code: 2202–2102. Bangkok: Office of the Vocational Education Commission, Ministry of Education
- Wongklat, K. (2008). *Strategies for the Success of the Multilayer Direct Selling Business Operators of Amway [Thailand] Co., Ltd.*, Bangkok. Phranakhon Rajabhat University: Bangkok.
- Ziarko, J. A. (2006). *Mixed Contracting of Service Delivery in Federal Agencies and Bureaus: A Study in Inter-organizational Network Structure and Program Effectiveness*. (Doctoral Dissertation). American University. Washington, D.C.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุ novice*
The Development of Training Courses According to the Buddhist Teachings to
Promote the Ability to Comply with the Threefold
Training for the Newly Ordained Monks

¹สุจินตนิท หนูชูสีห์สกุล, ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ ไสว พักขาว

¹Sujintanintha Hnuchuseesakul, Paitoon Sinlarat and Sawai Fakkhao

¹วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sumitra6644@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุ novice 2) ศึกษาประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา สำหรับพระภิกษุ novice โดยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา แล้วทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น พระภิกษุ novice จำนวน 45 รูป เป็นเวลา 15 วัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรฝึกอบรม แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา และแบบสอบถาม ความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุ novice ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ คือ (1) หลักการ และเหตุผล (2) จุดมุ่งหมายหลักสูตร (3) เนื้อหาสาระของหลักสูตร (4) กิจกรรมการฝึกอบรม (5) สื่อ และ แหล่งเรียนรู้ และ (6) การวัดและประเมินผล 2) ประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นเป็นดังนี้ (1) พระภิกษุ novice มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 (2) พระภิกษุ novice มีความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา หลังการฝึกอบรมสูงกว่า ก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) พระภิกษุ novice มีความพึงพอใจต่อการ ใช้ หลักสูตรฝึกอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = 0.64)

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรม; หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา; ความสามารถในการปฏิบัติ; หลักไตรสิกขา; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ความพึงพอใจ; พระภิกษุ novice

*Received June 10, 2020; Revised June 23, 2021; Accepted June 26, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop the training course according to the Buddhist teachings to promote the ability to comply with the Threefold Training for newly ordained monks; and 2) to study the effectiveness of training course according to the Buddhist teachings to promote the ability to comply with the Threefold Training for newly ordained monks. The study applied Research and Development method. The research instruments consisted of training course, learning achievement test, assessment form on the ability to comply with the Threefold Training, and satisfaction form. The statistics used to analyze data were mean, standard deviation (S.D.), and t-test.

From the study, it is found as follows: 1) The training course according to the Buddhist teachings to promote the ability to comply with the Threefold Training for newly ordained monks consists of 6 components which are (1) principles and reasons, (2) objectives of the program, (3) contents of the program, (4) training activities, (5) media and learning source, and (6) assessment and evaluation; 2) The effectiveness of the developed training course is found as follows: (1) On learning achievement, the posttest is higher than that of pretest with a statistical significance at 0.05 level, (2) On the ability to comply with the Threefold Training, the posttest is higher than that of pretest with a statistical significance at 0.05 level, and (3) the newly ordained monks have satisfaction towards the training course overall at a high level ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.64).

Keywords: Training Course; Buddhist Teachings; Ability to Comply; Threefold Training; Learning Achievement; Satisfaction; Newly Ordained Monks

บทนำ

การออกบวชเป็นการดำเนินชีวิตอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตเฉพาะแบบเพื่อพัฒนาบุคคลให้มุ่งสู่เป้าหมาย คือความพ้นทุกข์ที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” จุดจบแห่งทุกข์ คือ จุดมุ่งหมายสูงสุดของการบวช (Seusungnaen, 2014) สอดคล้องกับ Buddhata Bhikkhu (2006) ไว้กล่าวว่า การบวชนั้น เป็นการปฏิบัติ ศีล บังคับตน บังคับอินทรีย์สละของรัก ของขบใจ สุดยอดในโลกนี้ ซึ่ง Phramaha Lod Ratthanayano (2012) ได้สรุปผลได้จากการบวชนั้น ทำให้ได้เรียนรู้สิ่งที่ยังไม่เคยเรียนรู้มาก่อน เช่น การทำวัตรเช้า-เย็น การฟังธรรมบรรยาย การใช้ชีวิตที่มีความเป็นสมณะเรียบง่าย ได้เรียนรู้หลักธรรมวินัยทางพระศาสนา ทำให้เห็นอรรถาวัตน เป็นคนมีเหตุผลมากขึ้น ทำให้รู้คุณค่าของชีวิต ทำให้ชีวิตมีแบบแผนในการก้าวไปข้างหน้า มีกัลยาณมิตรที่ดั่งมคอยให้คำแนะนำ และทำให้ชีวิตมีความหวัง หลังจากได้สัมผัสความสุขที่เกิดจากความสงบ อันจะนำก้าวไปสู่กระแสแห่งพระนิพพาน สอดคล้องกับ Phra Wiroch Phromsut (2004) ได้พูดถึงประโยชน์

ของการบวชว่า ทำให้ผู้บวชได้ฝึกความอดทนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การมาอยู่ภายในธรรมวินัยทำให้เป็นคนมีระเบียบวินัย ลดทิฏฐิในตัวไปได้ ได้เรียนรู้ฝึกฝน การทำสมาธิ การฝึกบังคับจิตของตน ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพระสงฆ์ การใช้ชีวิตเพื่อผู้อื่น ทำให้เห็นคุณค่าของตนและได้รู้จักตนเองได้มากยิ่งขึ้น แต่จากการวิจัยของ Adiwatanasit (2005) เรื่อง พฤติกรรมการบวชของคนไทย พบปัญหาของการบวช ดังนี้

1) พระอุปัชฌาย์ ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ไม่ได้ใส่ใจดูแลอย่างแท้จริง และไม่ได้อยู่อาศัยวัดเดียวกัน รวมทั้งการขาดการคัดเลือกผู้ขอบวช 2) พระอาจารย์ผู้สอน ไม่เอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอน ไม่มีความรู้ในการสอน หรืออายุมากเกินไป อีกทั้งไม่ทำตนให้น่าเคารพกราบไหว้ 3) ตัวผู้บวช ผู้บวชไม่มีความรู้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เพราะขาดการเอาใจใส่จากอุปัชฌาย์ ปรับตัวลำบากเพราะความไม่เคยชินมาก่อน และไม่มีศรัทธาในการบวชมาก่อน รวมทั้งเป็นบุคคลที่อื่น ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพระอุปัชฌาย์ 4) ปัจจัยสี่ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับปัญหาเสนาสนะที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ ถูกรบกวนจากชาวบ้านที่ตั้งอยู่ติดกับวัด ทำให้ขาดความเหมาะสมกับการบำเพ็ญสมณธรรม 5) พระภิกษุสามเณรที่อยู่สำนักเดียวกันกับผู้บวชมีความเห็นแก่ตัว ตลอดจนไม่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน Phra Teeradech Techathammo (2020) ได้ศึกษาสภาพปัญหาของพระภิกษุนวกะที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้น พบว่า คือ 1) พระภิกษุนวกะไม่มีความอดทน เป็นผู้ว่ายากสอนยาก 2) พระภิกษุนวกะเห็นแก่ปากท้อง ติดใจในรสอาหาร 3) พระภิกษุนวกะยังมีจิตรักใคร่ในสตรี 4) พระภิกษุนวกะเพลิดเพลินสิ่งอำนวยความสะดวก สอดคล้องกับ Phra Tanong Dhammiko (2010) กล่าวว่า ขณะบวชเป็นพระมีเวลาน้อยไม่รู้อะไรตรงไหน จึงจะคุ้มค่าที่บวชเรียน บางวัดไม่ได้ใส่ใจให้การฝึกฝนอบรมเท่าที่ควร ปล่อยให้เวลาล่วงไปวัน ๆ ทางหนึ่งที่จะช่วยได้คือ หาหนังสือมาอ่านมาศึกษา ซึ่งการวางเป้าหมายไม่ถูกต้องแต่พยายามให้การบวชบรรลุเป้าหมายนั้นเป็นสาเหตุแห่งวิกฤติศรัทธาของพระพุทธศาสนา

ดังนั้น การพัฒนาพระภิกษุนวกะนั้นจำเป็นต้องมีแนวทางการเตรียมความพร้อม ให้การศึกษาเล่าเรียนในการศึกษาจะต้องเริ่มศึกษาตั้งแต่พื้นฐานไปตามลำดับ จากง่ายไปหายาก ตามลำดับไป จะต้องมียุปัชฌาย์ อาจารย์ พระพี่เลี้ยง คอยแนะนำ ตักเตือน พร่ำสอนอยู่ตลอด เพราะยังเป็นผู้ใหม่ ต้องคอยแนะนำพร่ำสอนอยู่ตลอด เพื่อชี้ทางถูก บอกทางผิดให้เข้าใจ รับฟังคำสั่งสอนโดยเคารพ พร้อมรับฟังนำไปปรับปรุง แก้ไขพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นสามารถพัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Phramaha Sahat Titasaro (2014) ที่กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรภายในวัดเพื่อสังคม วัดต้องจัดพระพี่เลี้ยงดูแลการปฏิบัติศาสนกิจ ศาสนพิธี และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดให้แก่พระบวชใหม่ ให้ปฏิบัติได้ถูกต้องเป็นประโยชน์แก่วัดและสังคม ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้อบรมหลักสูตรต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานหน้าที่ต่างๆ ภายในวัด เช่น หลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ หลักสูตรพระนักเผยแผ่เพื่อพัฒนาวัดและสังคมต่อไป

จากปัญหาและเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุนวกะ อันจะเป็นประโยชน์แก่พระภิกษุนวกะผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ฝึกฝนตนเองในการปฏิบัติศีล สมาธิ และการเจริญปัญญา ได้อย่างเหมาะสมถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ดังนี้
 - 2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ
 - 2.2 ความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ประกอบด้วย 1) การปฏิบัติศีล 2) การปฏิบัติสมาธิ และ 3) การเจริญปัญญา
 - 2.3 ความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมสำหรับพระภิกษุณวกะ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยกำหนดขั้นตอนกระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ไว้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการจำเป็น 2) วิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็น และ 3) สังเคราะห์ข้อมูลความจำเป็น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ประกอบด้วย 1) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 2) การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม 3) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ประกอบด้วย 1) การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย 3) การกำหนดแบบแผนการทดลอง 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล 5) การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ประกอบด้วย 1) การประเมินข้อมูลเชิงปริมาณ 2) การประเมินข้อมูลเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระภิกษุณวกะ ที่บวชประจำเดือนนอกฤดูพรรษา และจำวัดอยู่ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล คือ กรุงเทพมหานคร นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ระหว่างเดือน มกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2563

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระภิกษุณวกะ ที่บวชประจำเดือนของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี จำนวน 45 รูป ได้กลุ่มตัวอย่างมาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi stage Sampling) มีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 สุ่ม 1 จังหวัดจาก 5 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และสมุทรปราการ ได้จังหวัดนนทบุรี ขั้นตอนที่ 2 สุ่มจากวัดในจังหวัดนนทบุรี ได้วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ขั้นตอนที่ 3 สุ่มกลุ่มพระนวกะที่บวชแต่ละเดือน ระหว่างเดือนมกราคม – มีนาคม ในปี 2563 ได้กลุ่มพระนวกะที่บวชในเดือนมีนาคม จำนวน 45 รูป ระยะเวลาในการทดลองหลักสูตร รวมทั้งหมด 15 วัน วันละ 8 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 120 ชั่วโมง

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมายหลักสูตร 3) เนื้อหาสาระของหลักสูตร 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อ และแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า องค์ประกอบโดยรวมของหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.30) สามารถนำไปใช้ได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา สำหรับพระภิกษุณวกะ

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เรื่องหลักไตรสิกขา ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ของพระภิกษุณวกะ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการฝึกอบรม สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการศึกษาความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การปฏิบัติศีล การปฏิบัติสมาธิ และการเจริญปัญญา พบว่า โดยภาพรวม หลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.20) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความสามารถในการปฏิบัติศีล ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.08) ด้านความสามารถในการเจริญปัญญา ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.22) และด้านความสามารถในการปฏิบัติสมาธิ ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.26)

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ทั้ง 3 ด้าน ของพระภิกษุณวกะ พบว่า คะแนนประเมินด้วยตนเองของพระภิกษุณวกะและผลการประเมินพระพี่เลี้ยงพบว่า ความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =

4.22, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านพระวิทยากร ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.60) ด้านการวัดและการประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.56) ด้านเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.58) ด้านสื่อการสอนและสถานที่อบรม ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.66) และด้านวิธีการสอน ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.75) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

ทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุภิกษุณี ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ซึ่งส่งผลให้พระภิกษุภิกษุณีสามารถปฏิบัติศีล ปฏิบัติสมาธิ และเจริญปัญญา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามองค์ประกอบ ดังนี้

1) หลักการและเหตุผล

การฝึกอบรมพระภิกษุภิกษุณีให้เข้าถึงคำสอน ที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติ และนำมาใช้ได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับพระภิกษุภิกษุณี การพัฒนาการฝึกอบรมตามหลักสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุภิกษุณี จึงเป็นแนวทางหนึ่งอันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุภิกษุณีได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า หลังจากที่ได้ลาสิกขาบทแล้ว พระภิกษุภิกษุณียังสามารถนำหลักธรรมดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2) จุดมุ่งหมายหลักสูตร เพื่อให้พระภิกษุภิกษุณี (1) มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา (2) มีความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา (3) มีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา

3) เนื้อหาสาระของหลักสูตร หลักไตรสิกขาเป็นสำคัญของการเรียนรู้ โดยมุ่งให้เกิดขึ้นตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค เป็นการฝึกฝนอบรมให้องค์ทั้ง 8 มรรคนั้นเกิดมีและเจริญงอกงาม ใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาความคับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุด กล่าวคือ (1) อธิศีลสิกขา การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวาจา (การพูดจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การทำงานชอบ) และสัมมาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ) เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัย และความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี (2) อธิจิตตสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมากัมมันตะ (ความพยายามชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ) เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต พัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชนเป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี (3) อธิปัญญาสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) และสัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นต่าง ๆ เป็นอิสระด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

4) กิจกรรมการฝึกอบรม (1) บรรยายภาคทฤษฎี ภาคเช้า และภาคบ่าย (2) ฝึกปฏิบัติศีลในชีวิตประจำวัน การนุ่งห่ม กิจวัตร บิณฑบาต แสดงอาบัติ (3) ฝึกปฏิบัติสมาธิเข้มข้นต่อเนื่อง 3 วัน 3 คืน และทุกวันหลังทำวัตรเช้า – หลังทำวัตรเย็น (4) ฝึกเจริญปัญญาผ่านการฟังธรรมบรรยาย การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (5) สืบ และแหล่งเรียนรู้ โดยกำหนดให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และหลักไตรสิกขาเป็นสำคัญ ดังนี้ (1) เอกสารประกอบการบรรยาย (2) วิดีทัศน์เกี่ยวข้องกับไตรสิกขา (3) สไลด์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่บรรยายในแต่ละหัวข้อ (4) มีแหล่งเรียนรู้ ที่อาคารปัญญานันทนาครธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และสังฆเวณิยานสถาน 4 ตำบล วัดปัญญานันทาราม จ.ปทุมธานี (5) แหล่งเรียนรู้จากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

6) การวัดและประเมินผล ในแต่ละด้าน ดังนี้

- (1) ความรู้ความเข้าใจ ใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา
- (2) การปฏิบัติ ใช้แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา 3 ด้าน คือ ความสามารถในการปฏิบัติศีล ความสามารถในการปฏิบัติสมาธิ และความสามารถในการเจริญปัญญา
- (3) ความพึงพอใจโดยใช้แบบสอบถาม
- (4) ข้อเสนอแนะและข้อเสนอนะ โดยใช้ในการสัมภาษณ์อดีตพระภิกษุณวกะผู้ผ่านการฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต

เมื่อพระภิกษุณวกะได้ผ่านการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะแล้ว ย่อมส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย การปฏิบัติศีล การปฏิบัติสมาธิ การเจริญปัญญา และความพึงพอใจต่อการใช้อย่างหลักสูตรฝึกอบรมของพระภิกษุณวกะ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่านำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า องค์ประกอบโดยรวมของหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบที่สอดคล้องกับองค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ นักวิชาการที่มีชื่อเสียงด้านหลักสูตร เช่น Taba (1962); Wongyai (1994); Si Sa-at (2003); Phuphan (2003); Utharanan (1989); Kunanukorn (1993) ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบหลักสูตรที่สำคัญมี 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร (Objectives) เนื้อหา (Contents) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Activities) และการประเมินผล (Evaluation) ดังที่ Khammanee (2013) กล่าวว่า การพัฒนาหรือการสร้างระบบใด ๆ สิ่งสำคัญประการแรกต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน การศึกษาหลักการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เรื่องหลักไตรสิกขา ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาของพระภิกษุณวกะ พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากหลักสูตรการอบรมนี้ เป็นหลักสูตรระยะสั้นที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจนมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีกิจกรรมการฝึกอบรม ที่มีการบรรยายภาคทฤษฎี ภาคเข้าและภาคป่าย โดยมีพระพี่เลี้ยงคอยเป็นผู้ชี้แนะ อำนวยความสะดวกตลอดเวลา รวมทั้งมีสื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และหลักไตรสิกขาเป็นสำคัญ ได้แก่ (1) เอกสารประกอบการบรรยาย (2) วิดีทัศน์เกี่ยวข้องกับไตรสิกขา (3) สไลด์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่บรรยายในแต่ละหัวข้อ (4) แหล่งเรียนรู้ที่อาคารปัญญานันทานุสรณ์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และสังฆเวชนียสถาน 4 ตำบล วัดปัญญานันทาราม จ.ปทุมธานี และ (5) แหล่งเรียนรู้จากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม ซึ่งมีจึงทำให้พระภิกษุณวกะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องไตรสิกขาเพิ่มขึ้น ดังที่ Chulasub (1999) และ Bangmo (2013) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะหรือความชำนาญ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) ที่เหมาะสมให้เกิดขึ้นแก่บุคคลอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การ (Organization Goal) และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป (Environment) เพื่อยกระดับมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้นและทำให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Munkham and Munkham (2002) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริง ๆ แล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง และนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติงานจริง ดังที่ Phonpanich (2006) ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้และวิธีการสอนแบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นองค์รวม มีร่างกายที่สมบูรณ์และมีจิตใจที่ตั้งงามมีคุณธรรมจริยธรรม การสอนแบบไตรสิกขาเป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เรียนจริง ๆ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัตินั้นให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริง แล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจัง

2.2 ผลการศึกษาความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ ประกอบด้วย 3 ด้านคือ การปฏิบัติศีล การปฏิบัติสมาธิ และการเจริญปัญญา พบว่า ความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะหลังการฝึกอบรม สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ทั้ง 3 ด้าน ของพระภิกษุณวกะ ก่อนและหลังการฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จากการประเมินของพระภิกษุณวกะ (ประเมินตนเอง) จำนวน 45 รูป และพระพี่เลี้ยง จำนวน 3 รูป พบว่า ความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาก่อนและหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งจากประเมินด้วยตนเองของพระนวกะจำนวน 45 รูป และประเมินโดยพระพี่เลี้ยง 3 รูป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการฝึกอบรม นอกจากจะมีการบรรยายภาคทฤษฎี ภาคเช้า และภาคบ่าย แล้วยังมีการ (1) ฝึกปฏิบัติศีลในชีวิตประจำวัน การนุ่งห่ม กิจวัตร บิณฑบาต แสดงอาบัติ (2) ฝึกปฏิบัติสมาธิเข้มข้นเนื่อง 3 วัน 3 คืน และทุกวันหลังทำวัตรเช้า – หลังทำวัตรเย็น และ (3) ฝึกเจริญปัญญาผ่านการฟังธรรมบรรยาย การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จึงทำให้พระนวกะมีการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติให้เพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน เช่น ด้านความสามารถในการปฏิบัติศีล ได้แก่ การปฏิบัติกิจวัตร การนุ่งห่มจีวร การแสดงอาบัติ ก่อนการฝึกอบรม อยู่ในระดับน้อย หลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากและมากที่สุด ด้านความสามารถในการปฏิบัติสมาธิ ได้แก่ มีสติระลึกรู้พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่เป็นประจำ มีสติระลึกรู้พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เป็นประจำ สวคন্দแปลไทยได้ ก่อนการฝึกอบรม อยู่ในระดับน้อย หลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากและมากที่สุด ด้านความสามารถในการเจริญปัญญา ได้แก่ มีปัญญารู้ในทุกข์ มีปัญญารู้ในเหตุให้เกิดทุกข์ มีปัญญารู้ในความดับแห่งทุกข์ มีปัญญารู้ในทางดำเนินให้ถึงความดับทุกข์ ก่อนการฝึกอบรมอยู่ในระดับน้อย หลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก นั้นหมายความว่า การฝึกอบรมช่วยพระภิกษุณวกะให้มีความสามารถในการปฏิบัติมากขึ้น นอกจากนั้น การประเมินความสามารถในการปฏิบัติจากพระพี่เลี้ยงมีผลการประเมินแต่ละด้าน หลังการฝึกปฏิบัติสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ซึ่งการประเมินจากพระพี่เลี้ยงนั้นได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันก่อนและหลังการประเมินการฝึกอบรม โดยทำตามระยะเวลา คือประเมินก่อนและเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติแต่ละด้าน ดังที่ Thananan (2011) กล่าวว่า การดำเนินการฝึกอบรมช่วยส่งเสริมทักษะและความสามารถให้สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakhru Siri Thammapiyarat (2016) ที่ได้วิจัยเรื่องการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลศูนย์หาดใหญ่ อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ไปใช้ในการปฏิบัติงานของพยาบาล วิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2.3 ความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา สำหรับพระภิกษุณวกะ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านพระวิทยากร ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.60) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.56) ด้านเนื้อหา ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.58) ด้านสื่อการสอนและสถานที่อบรม ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.66) และด้านวิธีการสอน ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.75) อาจเนื่องมาจากจากการจัดการอบรมตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้มีการเตรียมการในด้านพระวิทยากร เนื้อหา วิธีการสอน สื่อการสอนและสถานที่ รวมทั้งการวัดและประเมินผลให้มีความพร้อม

สำหรับการอบรมตามหลักสูตรดังกล่าว อีกทั้งได้มีการปรับปรุงมาจากการอบรมครั้งก่อนหน้าที่ยังไม่มีหลักสูตรฝึกอบรมนี้จึงทำให้ พระนวกะที่เข้าอบรมมีความพึงพอใจในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน ดังที่ Donald L. Kirkpatrick (1998) ได้กล่าวถึงการประเมินการฝึกอบรม ไว้ว่า 1) การประเมินปฏิกิริยาเป็นการประเมินความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อโครงการฝึกอบรมเป็นการวัดว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมชอบหรือไม่ชอบโครงการฝึกอบรม โดยอาจครอบคลุมทั้งทางด้านเนื้อหา วิทยากร วิธีการฝึกอบรม สภาพแวดล้อมเอกสาร และต่าง ๆ ของการฝึกอบรม 2) การประเมินการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ที่บ่งชี้ว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ หรือเจตคติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ สำหรับวิธีการที่ใช้ในการประเมินการเรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะคือ (1) วัดความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ วิธีการ และกระบวนการทำงาน (2) การประเมินทักษะมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการพัฒนาทักษะเพิ่มขึ้นหรือไม่ ให้แสดงหรือกระทำทักษะนั้น ๆ ออกมาโดยผู้ฝึกอบรมจะคอยสังเกตและให้คะแนน เรียกว่า ทดสอบการปฏิบัติงาน หรือ การทดสอบความสามารถมักทำในรูปของการสร้างสถานการณ์จำลอง (3) เจตคติ เป็นการวัดความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ Watana (2015) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้รายวิชาการฝึกสมาธิตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ข้อคิดเห็นและเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความเห็นชื่นชมต่อโครงการ ว่าเป็นโครงการที่พัฒนาจิตใจให้มีสติ ทำให้จิตใจสงบ จิตใจมีสมาธิมากขึ้นเกิดความสุขสบายในจิตใจมากขึ้นกว่าเดิม

สรุป

การบวชนั้นทำให้ผู้บวชได้เรียนรู้หลักธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา ได้ฝึกความอดทนทางด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้เป็นคนมีระเบียบวินัย ลดทิฏฐิในตัวไปได้ ได้เรียนรู้ฝึกฝนการทำสมาธิ การฝึกบังคับจิตของตน ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพระสงฆ์ การใช้ชีวิตเพื่อผู้อื่น ทำให้เห็นคุณค่าของตนและได้รู้จักตนเองได้มากยิ่งขึ้น และได้สัมผัสความสุขที่เกิดจากความสงบอันจะนำไปสู่กระแสแห่งพระนิพพาน ดังนั้นการพัฒนาพระภิกษุนวกะจำเป็นต้องมีแนวทางการเตรียมความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน จะต้องมียุติธรรม อาจารย์ พระพี่เลี้ยง คอยแนะนำ ตักเตือน พร่ำสอนอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้นำไปปรับปรุง แก้ไขพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นสามารถพัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งจากผลการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุนวกะนั้น พบว่าการฝึกอบรมช่วยให้พระภิกษุนวกะมีความรู้ความเข้าใจในหลักไตรสิกขาและสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้มากขึ้น นอกจากนั้นหลังจากที่ลาสิกขาบทแล้ว พระภิกษุนวกะยังสามารถนำหลักธรรมดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมนี้ ไปทดลองใช้กับคณะสงฆ์หนภาคเหนือ คณะสงฆ์หนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และคณะสงฆ์หนภาคใต้ เพื่อดูผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรว่าเหมาะสมเพียงไร

1.2 ในระดับนโยบาย สามารถนำหลักสูตรไปปรับประยุกต์เป็นนโยบายในการกำหนดหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับพระภิกษุณวกะที่บวชระยะเวลา 15 วัน ตามมติมหาเถรสมาคม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลกลุ่มพระภิกษุณวกะที่ผ่านการฝึกอบรมต่อการนำความรู้ตามหลักไตรสิกขาไปประยุกต์ใช้ในการครองเรือน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบประสิทธิผลของหลักสูตรตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุณวกะ หลักสูตร 15 วันนี้ภาคการปกครองคณะสงฆ์หนภาคเหนือ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และหนภาคใต้

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบวชสนองนโยบายคณะสงฆ์ตามมติมหาเถรสมาคมระยะเวลา 15 วัน เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาบวชตามประเพณีไทย ได้รับการพัฒนาตามหลักไตรสิกขายิ่งขึ้น

References

- Adiwatanasit, C. (2005). *Sociology according to Buddhism*. (2nd ed.). Bangkok: Kasetsart University.
- Bangmo, S. (2013). *Organization and management*. (6th ed.). Bangkok: Witthayaphat.
- Buasri, T. (1999). *Course theory: Design and development*. (2nd ed.). Bangkok: Thanatach Printing.
- Buddhadasa Bhikkhu. (2006). *Follow in the footsteps of Arhat*. Bangkok: Dharma Council.
- Chaleek Nak, O. (2010). *Comparison of academic achievement and critical thinking. From threefold learning with normal learning management Invention For students Mathayomsuksa 2*. (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi. Pathum Thani.
- Chulasub, N. (1999). *Associated groups for training*. Bangkok: Had thip.
- Khammanee, T. (2013). *Teaching science: knowledge for effective learning process management*. (17th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.

- Kirkpatrick, D. L. (1998). *Evaluating training programs: The four levels*. (2nd ed.). San Francisco, CA: Berrett-Koehler Publishers.
- Kunanukon, S. (1993). *Curriculum and teaching*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- Munkham, S., & Munkham, O. (2002). *20 Learning Management Methods: To Develop Morality Ethics, values and Learning to seek knowledge by oneself*. Bangkok: Phaph phimp.
- Phonpanich, T. (2006). *Threefold Teaching - Project of the Buddhist School*. Office of Phayao Educational Service Area.
- Phrakhru Siri Thammapirot. (2016). The use of threefold principles in the practice of professional nurses. Hat Yai Hospital Hospital, Hat Yai District, Songkhla Province. *Journal of MCU Nakhondhat*. 3(2), 1-12.
- Phramaha Lod Ratthanayano. (2012). *Study of Phra Nuak's opinions on ordination: a case study of Wat Chollaprathanrangsarit. Nonthaburi Province*. (Master 's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Sahas Titasaro. (2014). *Human resource management in temples for society*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Publishing House.
- Phra Thanong Thammiko. (2010). *Analytical study of ordination problems in modern Thai society*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayuthaya.
- Phra Thiradech Techathammo (Hiran). (2020). Guidelines for the development of the Sangkhana naga in the present society. *Journal of MCU Nakhondhat*. 7(1), 30-41.
- Phromsut, W. (2004). *Ordination: The Refinement Process for Quality Religious Heirs*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Phuphan, S. (2003). *Basic concepts in creating and developing curriculum*. Chiang Mai: Sangsin.
- Si Sa-at, B. (2003). *Teaching development*. Bangkok: Suriyasan.
- Suansungnern, M. (2014). *Self-Development in accordance with Buddhism*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development: theory and Practice*. New York: Harcourt Brace and Word.
- Thananan, S. (2011). *Human resource development*. (6th ed.). Bangkok: TPN Press Limited Partnership.
- Utharanan, S. (1989). *Curriculum development*. Bangkok: Mit Siam.

- Watana, S. (2015). Achievement in meditation practice in accordance with Buddhism. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University In the royal patronage*. 9(3), 46-56.
- Wongyai, W. (1994). *Curriculum and teaching and learning process development*. Bangkok: Suwiriyasasn.

พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคติดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*

The Development of Instructional Model Based on the Buddhist Teachings to Promote Problem-Solving Ability for the Upper Secondary School Students

¹พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง, ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และ ไสว พักขาว

¹Phrapalad Rachan Khwanmuang, Paitoon Sinlarat and Sawai Fakkhao

¹วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: rachan1791@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคติดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคติดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคม ปีการศึกษา 2562 ภาคการศึกษาที่ 2 1 ห้องเรียน จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ 4) แบบประเมินพฤติกรรมทำงานกลุ่ม และ 5) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคติดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา มี 4 องค์ประกอบ 1) หลักการสำคัญของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ขั้นตอนจัดกิจกรรม มี 4 ขั้นตอนประกอบด้วย (1) สร้างกลยามิตร (2) นำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา โดยใช้หลัก RPUT ซึ่ง R คือคิดถูกวิธี (Right Thinking) P คือคิดเป็นขั้นตอน (Process Thinking) U คือคิดเป็นประโยชน์ (Useful Thinking) T คือ การคิด (Thinking) (3) นำเสนอและสะท้อนความคิด (4) สรุปแนวคิดที่ได้ และ 4) วัดและประเมินผล 2. ประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น พบว่า 1) ความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) พฤติกรรมกลุ่มในภาพรวมและรายกลุ่มอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 0.48) และ 4) ความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.63)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน; แนวคติดทางพระพุทธศาสนา; ความสามารถในการแก้ปัญหา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop the instructional model based on the Buddhist teachings to promote problem-solving ability for the upper secondary school students and 2) to study the effectiveness of the instructional model based on the Buddhist teachings to promote problem-solving ability. A sample group included 1 classroom of the 6th secondary school students of Thung Yai Wittayakhom School of the 2nd semester in academic year B.E. 2562, in a total of 36 persons. The research instruments were 1) learning management plan, 2) test on the ability for problem-solving, 3) learning achievement test, 4) the behavior of group work assessment form, and 5) satisfaction survey form. The statistics used for content analysis were percentage, mean, standard deviation (S.D.), and t-test.

From the study, it is found as follows: 1. The instructional model based on the Buddhist teachings to promote problem-solving ability consists of 4 components: 1) important principles of a model; 2) objectives of a model; 3) activities consisting of 4 steps which are (1) building Kalyāṇamitta (good friend), (2) applying the Buddhadhamma to solve problem by adopting the RPUT model i.e., R stands for Right Thinking, P stands for Process Thinking, U stands for Useful Thinking, and T stands for Thinking, (3) presenting and reflecting the ideas, (4) summarizing the obtained concepts; and 4) assessment and evaluation. 2. The effectiveness of the developed model found that 1) on the ability to solve problem, the posttest with a criterion of 80 has a statistical significance at 0.05 level; 2) the learning achievement of posttest is higher than that of pretest with a statistical significance at 0.05 level; 3) the behavior of students overall and each group is at a high level ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 0.48); and 4) the satisfaction overall is at a high level ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.63).

Keywords: Development of the Instructional Model; Buddhist Teachings; Problem-Solving Ability

บทนำ

การพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ และสอดคล้องกับแนวคิดของ laoreindii (2010) กล่าวว่า ความสามารถในการคิด และทักษะในการคิดมีความสำคัญยิ่งสำหรับการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน เพราะ

ความสามารถและทักษะในการคิด มีความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานี้ขึ้นอยู่กับคนไทยมาโดยตลอด เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชน เพียงแต่ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาปฏิบัติกันอย่างจริงจังและไม่กว้างขวางพอในระดับสังคม เปรียบเสมือนการรักษาอาการป่วยโดยไม่ใช้ยาที่มีคุณภาพซึ่งมีอยู่แล้วในบ้าน แต่กลับวิ่งไปหาการรักษาจากต่างประเทศบ้าง วิ่งไปหาหมอฝรั่งบ้าง พอได้ยาได้วิธีรักษาก็ทำได้ไม่สมบูรณ์ ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนไทย โดยเฉพาะในด้านของการศึกษา เพราะมนุษย์เมื่อเกิดมาแล้วนั้น ปฏิเสธไม่ได้ที่จะต้องเรียนรู้ ต้องศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ เพื่อใช้ในการดำรงชีพและทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งชีวิตที่ดีก็คือชีวิตแห่งการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม มนุษย์ต้องศึกษา พัฒนาตนเองไปจนกว่าจะมีชีวิตที่ดีงามโดยสมบูรณ์จนเป็นชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา คือ คิด พุฒ และกระทำอย่างสุจริต ซึ่งเรียกว่าชีวิตที่ประเสริฐ หลักสำคัญในการศึกษา ฝึกฝนอบรมตน คือ การพัฒนาการดำเนินชีวิตตนเองสามด้านไปพร้อมกัน ได้แก่ พัฒนาพฤติกรรม เรียกว่า ศีล พัฒนาทางด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และพัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา (Phra Brahmagunabhorn. (P.A. Payutto), 2016) ทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์อิงอาศัยกัน พฤติกรรมที่ดี เป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญาองงาม จิตใจที่พัฒนาแล้วจะทำให้เกิดปัญญา เห็นถูกต้องตามความจริงและปัญญาที่เห็นถูกต้อง จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามต่อไป ปัญญาจึงเป็นตัวจัดการและปรับทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี ทำให้มีชีวิตอยู่ อย่างรู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายและจัดการกับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม สังคมมีความ สงบสุข และหลักธรรมหมวดสำคัญที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยแก้วิกฤติทางการ ศึกษาของชาตินั้น คือ โยนิโสมนสิการ

Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2008) ได้อธิบายความหมาย โยนิโสมนสิการ (Critical Reflection) ไว้ว่า "ในระบบการศึกษาอบรมโยนิโสมนสิการ เป็นการฝึกใช้ความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบรู้จักคิดวิเคราะห์ที่ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้นผิวเผิน เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญหาที่บริสุทธิ์ เป็นอิสระทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้ และนำไปสู่จุดมุ่งหมายของพุทธธรรมอย่างถ่องแท้"

กิจกรรมหลายอย่างที่คนทั่วไปมักจะเรียกว่า "การคิด" เช่น คนคนหนึ่งพยายามนึกถึงที่อยู่เก่าของตน เราก็อาจพูดว่าเขากำลังคิดถึงเลขที่บ้าน หรืออีกคนหนึ่งคิดว่าพรุ่งนี้เขาจะไปเล่นเทนนิส การคิดที่กล่าวมานี้ ตรรกวิทยาไม่ถือว่าเป็น"การคิดด้วยเหตุผล" (reasoning) เพื่อการตัดสินใจ

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจตามความเป็นจริง สามารถพัฒนาตนเองไปสู่อิสรภาพได้อย่างแท้จริง Phra Rajavoramuni (2009) ได้จัดหาหมวดหมู่ของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไว้ 10 วิธี คือ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุผล 2) วิธีคิดแบบแยกส่วนประกอบ 3) วิธีคิดแบบสามัญลักษณะหรือไตรลักษณ์ 4) วิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแบบแก้ปัญหา 5) วิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ์ 6) วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก 7) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม 8) วิธีคิดแบบรู้คุณธรรม 9) วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน 10) วิธีคิดแบบวิภาษวาท

ดังนั้น ความสามารถในการคิด จึงเป็นสมรรถนะที่สำคัญในการดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาชีวิต เนื่องจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิตเพื่อให้

อยู่ในสังคมยุคใหม่ คนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่ดีจะช่วยให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (Bunpasoot, 2010) ครูจึงต้องมีหน้าที่สอนนักเรียนให้มีความรู้ความคิด มีคุณธรรม เป็นคนดี มีบุคลิกภาพ ปรับตัวและแก้ปัญหาได้เหมาะสมในยุคข้อมูลข่าวสาร รู้จักและเข้าใจในบทบาทของตนเอง (Panamain, 2000) วิธีคิดแบบแก้ปัญหา จึงเป็นวิธีการคิดหนึ่งทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญสำหรับเยาวชนและมีความจำเป็นในการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การคิดแบบสืบสาวจากผลไปหาเหตุ แล้วพิจารณาวิธีการแก้ไขที่เหตุ ซึ่งมักเริ่มด้วยการกำหนด ปัญหา (ทุกข์) ทำความเข้าใจกับปัญหา สืบหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข (สมุทัย) ในขณะเดียวกันก็กำหนดเป้าหมายให้แน่ชัด พร้อมกันนั้นจึงคิดวิธี ปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา (มรรค) และดำเนินการแก้ไขปัญหามาตามแนวทางที่วางไว้ (นิโรธ) ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการคิดเพื่อแก้ปัญหาได้ เป็นต้น

ในทางพุทธศาสนามีหลักธรรมตั้งอยู่บนหลักของเหตุและผล สิ่งใดก็ตามทั้งการเรียนการสอน การดำเนินชีวิต การแก้ปัญหาต่าง ๆ ต้องอาศัยกระบวนการแห่งปัญญาที่ต้องคิดหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา (Phra Paisal Visalo, 2002) พุทธวิธีสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ” นั้นเป็นการฝึกใช้ความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ ไม่ มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ ผิวนั้น เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ (Kraesang, 2515) เป็นวิธีสอนที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เพราะเป็นวิธีที่ทำให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ ได้ ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกคายและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง โดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ ศิษย์มีโอกาสคิด และแสดงออกอย่างถูกวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่าง เหมาะสม (Khammanee, 2013) อีกทั้งการสอนโดยสร้างศรัทธายังมีส่วนช่วยเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน เนื่องจากเจตคติบางอย่างของบุคคลถูกสร้างขึ้นจากการเลียนแบบจากคนอื่น กระบวนการเลียนแบบเริ่มขึ้นตั้งแต่การสังเกตพฤติกรรมของคนอื่น จากนั้นจะเป็นขั้นการแปลความหมายการปฏิบัติให้อยู่ในรูปของความเชื่อ ยิ่งบุคคลที่เป็นแบบอย่างเป็นที่เคารพหรือได้รับการยกย่องอยู่แล้วจะมีผลต่อความเชื่อมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่นำพุทธวิธีสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการมาใช้เพื่อให้นักเรียนฝึกแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันที่ต้องเผชิญ และเป็น กระบวนการเพื่อพัฒนาการคิดให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย เช่น (Joragat, 2012) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา (Phramaha Surasak Mungchunklang, 2015) การศึกษาผลการเรียนรู้อุปและความคิดแบบคุณโทษและทางออก เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (Tonseenon, 2018) การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนห้วย ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อันจะเป็นประโยชน์นำมาใช้

เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยกำหนดขั้นตอนกระบวนการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา โรงเรียนขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 12 จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 โรงเรียน ครู 13 คน ซึ่งได้จากการสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 คุณลักษณะนักเรียนที่มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตอนที่ 3 สภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากครูกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 โรงเรียน 13 คน ด้วยตนเอง และนำแบบสอบถามที่ได้รับคืน นำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 และจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา แนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ(การคิดแบบคุณโทษและทางออก) พุทธโอวาท อริยสัจ ขรรวาสธรรมและปธาน (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2016); Amonwiwath, 1990) แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหา (Peter,1983 Cited in Chailert, 2010; Namara,1999) และแนวคิดการคิดวิเคราะห์ บลูม (Bloom et al. 1956) มาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการสำคัญของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) การประเมินผลของรูปแบบ หลังจากนั้นสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทาง

พระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและนำไปทดลองในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 36 คนซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระ กลุ่มสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา 2) แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ เครื่องมือทั้งหมดได้ผ่านตรวจคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล วิเคราะห์โดยใช้สถิติ แปลผล ใช้ตารางและการพรรณนา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้วิจัยพิจารณาและตรวจสอบข้อมูลจาก ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม แบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สรุปผลการวิจัย 2 ประเด็นใหญ่ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) หลักการสำคัญของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้น คือ (1) ขั้นสร้างกัลยาณมิตร (Creating Friendships) (2) ขั้นนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา (Applying Dhamma for Problem Solving) (3) ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด (Presenting and Reflecting) (4) ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ (Summarization of Concepts) 4) การวัดและการประเมินผล ดังนั้นรูปแบบที่ได้คือ RPUT Model

ด้านคุณภาพ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความเหมาะสม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D = 0.50)

ประเด็นที่ 2. ผลการศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า

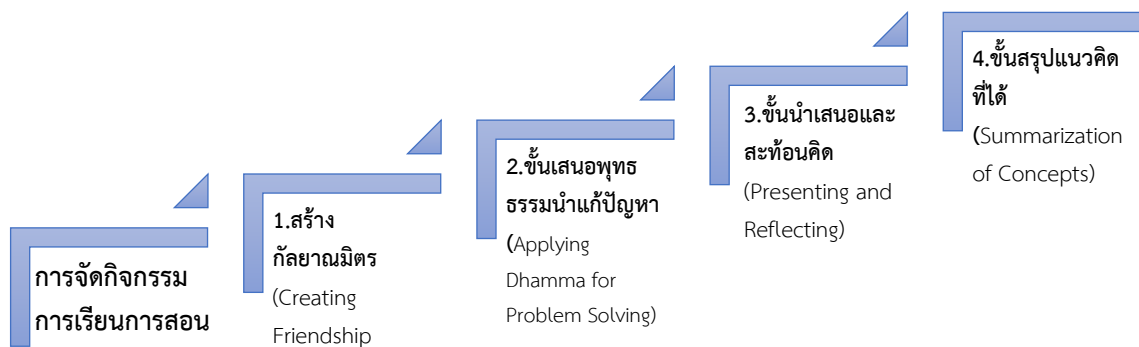
2.1 ผลของความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา นักเรียนมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คิดเป็นร้อยละ 100 และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษาในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

2.3 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา พบว่า คะแนนพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก คะแนนเฉลี่ย 3.68 คะแนน

2.4 ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ภาพโดยรวมของความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.63)

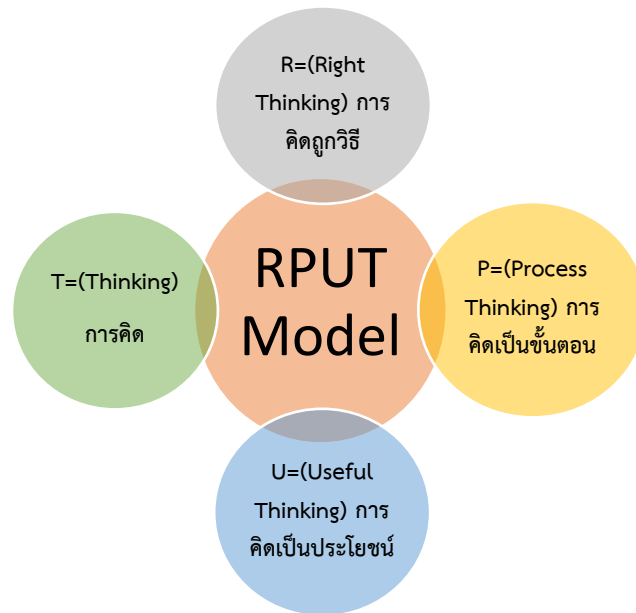
องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ขั้นสร้างกัลยาณมิตร (Creating Friendship) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความอบอุ่นและเป็นกันเอง และนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้ข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาเหล่านั้น

2. ชั้นเสนอหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา (Applying Dhamma for Problem Solving) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนเสนอทางเลือกและฝึกให้ผู้เรียนเลือกนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหา จึงเป็น RPUT Model

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากการสรุปการวิจัย มี 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.1 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสม ระดับมาก อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการสำรวจข้อมูลสอบถามครูผู้สอนสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 โรงเรียน จำนวน 13 คน ครูส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ว่าจำเป็น ในแนวคิดโยนิโสมนสิการ เลือกการคิดแบบคุณโทษและทางออก ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประยุกต์กับแนวคิดการแก้ปัญหาของ (Perter Cited in McNamara, 1999; Chailert, 2010)

ดังนั้นเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีพัฒนารูปแบบ โดยกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่า การกำหนดรูปแบบการเรียนการสอน สิ่งที่สำคัญคือ ความชัดเจนในการบรรยายถึงแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ความชัดเจนของจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วจึงนำไปทดลองใช้และประเมินผลเพื่อการปรับปรุงดังที่ Joyce and Weil (1996) ได้กล่าวว่า หลักการที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เมื่อพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนแล้ว ก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลาย ต้องมีการวิจัย เพื่อทดสอบทฤษฎี และตรวจสอบคุณภาพในเชิงการใช้สถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไข

ตามลำดับ มีการนำไปทดลองใช้ในห้องเรียน มีงานวิจัยรองรับจนเป็นหลักประกันว่า สามารถใช้ได้สะดวกและได้ผลดี สอดคล้อง Khammanee (2009) กล่าวว่า การพัฒนาหรือการสร้างระบบใด ๆ สิ่งสำคัญประการแรกจึงต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน การศึกษาหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบและเห็นแนวทางในการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้รอบคอบขึ้น ซึ่งจะทำให้รูปแบบหรือระบบมีความชัดเจนขึ้น การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ต้องใช้ความคิด ความรอบคอบ ผู้จัดรูปแบบต้องพิจารณาว่าองค์ประกอบใดเป็นเหตุและเป็นผลขึ้นต่อกันในลักษณะใด สิ่งใดควรมาก่อนมาหลัง สิ่งใดสามารถดำเนินการคู่ขนานไปได้ ขั้นนี้เป็นขั้นที่อาจใช้เวลาในการพิจารณามากการทดลองใช้ระบบเป็นการนำระบบที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้จริง เพื่อตรวจสอบหรือศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบ การประเมินผลระบบเป็นการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้ระบบ ระบบใด ๆ ก็ตามเมื่อใช้แล้วได้ผลตามเป้าหมายหรือใกล้เคียงกับเป้าหมายก็ถือว่าเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ สุดท้ายการปรับปรุงระบบ ผลจากการทดลองใช้จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงระบบ ดังนั้นผู้จัดระบบจึงควรนำผลการทดลองไปใช้ในการปรับปรุงระบบที่สร้างขึ้นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phuangphae (2014) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา มีชื่อรูปแบบการเรียนการสอนว่า RLASA Model มี 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นทบทวนความรู้ (Reviewing of knowledge) ขั้นที่ 2 ขั้นเรียนรู้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา (Learning instructional activities design of Social Studies) ขั้นที่ 3 ขั้นออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามธรรมชาติของสาระวิชาและกระบวนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา (Activities design based on nature of subjects matters and process of learning management of Social Studies) ขั้นที่ 4 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Sharing of learning) และขั้นที่ 5 ประเมินผลงาน (Assessment of outcomes)

ประเด็นที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีดังนี้

2.1 ผลของความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่านักเรียนมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คิดเป็น ร้อยละ 100 และนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 57.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.07 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ มีคะแนนเท่ากับ 56 คะแนน ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดเรียนรู้ทั้ง 7 แผนเรียงลำดับจากหลักธรรมที่ง่ายไปยาก และแต่ละแผนก็มีการฝึกเป็นรายกลุ่มและรายบุคคลก่อน จึงจะทำแบบทดสอบเก็บคะแนนจริงเป็นรายบุคคล แต่ละแผนมีแบบฝึกจำนวน 2 ชุด ให้นักเรียน ฝึกทำงานเป็นกลุ่ม และฝึกทำเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นจึงมีการทดสอบเป็นรายบุคคล จะเห็นได้ว่าคะแนนแต่ละแบบทดสอบนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวม 8.25 เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล นักเรียนจะมีคะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.00

ถึง 87.14 แสดงถึงการพัฒนาการใช้หลักธรรมแก้ปัญหาได้ ดังที่ Kanchanapokin (2016) กล่าวถึงการแก้ไขปัญหาด้วยหลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาจิตวิทยาวิชัยแบบบูรณาการตามอริยสัจ 4 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นแม่บทของ พุทธธรรมเป็นหลักการที่สามารถนำมาเป็นตัวแบบในการพัฒนาจิตวิทยาวิชัยได้อย่างสอดคล้องกัน คือ อริยสัจ 4 ซึ่งจะช่วยให้มีความเข้าใจความเป็นจริงของ ธรรมชาติ สภาพปัญหา การหาสาเหตุแห่งปัญหา การขจัดปัญหาและวิธีการที่นำมาขจัดปัญหา พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ค้นพบหลักความจริงอัน ประเสริฐ 4 ประการ หรือ อริยสัจ 4 (จตุราริยสัจ) ซึ่งเป็นหลักธรรมหรือหลักความจริงแห่งการพ้นทุกข์ทั้งปวงความจริงให้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ มี อยู่สี่ประการ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรจ มรรค ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตวิทยาวิชัยได้ถูกต้อง ชัดเจนมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Phithak Ariyaputto (2017) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม อย่างมีเหตุผล นำเสนอ ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการได้เป็นอย่างดี

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ร่วมคิดร่วมทำและคิดวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองและด้วยการทำงานกลุ่ม จึงทำให้ผลการทดสอบหลังเรียนซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน มีคะแนนสูงขึ้นหรือเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ 5 คะแนน จนถึง 7 คะแนน เพราะมีนักเรียนบางคนได้คะแนน 28 - 29 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนสอดคล้องกับ Phra Phithak Ariyaputto (2017) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องวันมาฆบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องวันวิสาขบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องวันอาสาฬหบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องวันเข้าพรรษา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องวันออกพรรษา มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในการเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่านักเรียนทุกกลุ่ม มีคะแนนพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่มทั้งหมดทุกกลุ่ม ภาพรวมและเป็นรายกลุ่มอยู่ในระดับดีมาก คะแนนเฉลี่ย 3.68 คะแนน และมีคะแนนเฉลี่ยแต่ละกลุ่ม ระหว่าง 3.43-3.86 คะแนน ระดับดีมาก อาจเนื่องมาจาก การทำกิจกรรมในการเรียนตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกันโดยได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกันเสนอแนวทางการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจถึงความรับผิดชอบ การวางแผนทำงานอย่างเป็นระบบ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และการปรับตัวในการทำงานเพื่อสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ดังที่ Sinthapanon et al. (2011) กล่าวไว้ว่า การทำงานกลุ่มเป็นกระบวนการทำกิจกรรม กระบวนการทำงานกลุ่มมีตั้งแต่ 2 ขึ้นไป

แต่ละคนมีบทบาทที่แตกต่างกันไป มีการเสนอความคิดเห็นพร้อมกับรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกอย่างมีเหตุผล มีการวางแผน ปฏิบัติงานตามแผน และเกิดกำหนดภาระหน้าที่ที่ชัดเจน กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม มุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกัน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบการทำงานกลุ่ม จึงเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้นักเรียนใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.4 ความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน อาจเนื่องมาจากนักเรียนได้เรียนรู้ภายใต้บรรยากาศที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ เกิดความคิดที่หลากหลาย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกับผู้อื่น ช่วยให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้ รวมทั้งได้รับการชี้แนะจากครู จึงทำให้มีความเข้าใจเนื้อหาและเชื่อมโยงความคิดได้ รวมทั้งเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนในการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Hongthong Katadhummo (2014) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตธวัญบุรี พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียง ลำดับตาม ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ด้านบุคลิกภาพ และด้านการจัดการเรียนการสอน และ Phra Manop yanadhammo (2016) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในอำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ตามลำดับคือ ด้านเทคนิคและวิธีการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และ ด้านการเตรียมการสอน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ครูควรมีการสอดแทรกแนวการสอนที่มีการปฏิบัติฝึกคิดแก้ปัญหา การเรียนรู้ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อเสริมสร้างทักษะการศึกษาค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ครูสามารถเลือกหลักธรรมและวิธีคิดตามแนวโยนิโสมนสิการมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนคิดเป็น คิดได้ โดยการคิดวิเคราะห์ทำให้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

2.1 ครูผู้สอนควรศึกษาถึงความเหมาะสมของการเลือก ระดับเนื้อหา ข้อมูลเหตุการณ์ ปัจจุบัน ของข่าวและเรื่องราวที่สอน โดยศึกษาข้อมูลก่อนทุก ๆ เรื่องที่จะนำมาใช้ เพื่อนำไปกำหนดขั้นตอนของกิจกรรมในแผนการสอนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน เนื่องจากข่าวมีทั้งให้คุณและให้โทษ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

1) ควรมีการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ที่สูงขึ้น และอาจเพิ่มเนื้อหาข่าวหรือกรณีศึกษา ที่เป็นปัญหาให้เหมาะกับวัย เพื่อเป็นการศึกษาและตรวจสอบซ้ำให้รูปแบบการเรียนการสอนนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2) ควรมีการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

References

- Amornvit, S. (1980). *The Instruction on build faith and Yonisomanasikara*. Bangkok: Triranasara.
- Bunpasoot, M. (2010). *The Development of Problem Solving Abilities of Eight Grade Students Taught by Problem Based Learning Approach*. (Master's Thesis). Graduate School: Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Bloom, & Benjamin S. et al. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives Handbook 1: Cognitive Domain*. (17th Ed.) New York: David Mackay.
- Chailert, S. (2010). *Construction of the environment problem-solving test of Muthayomsuksa 3 students in Bangkok*. (Master's Thesis). Graduate School. Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Joragat, S. (2012). *The Development of Learning Activities Through Yonisomanasikara to Develop Critical Thinking Skills and Enhance Learning Achievement of Mattayomsuksa 4 Students; the Demonstration School Khon Kaen University*. (Master's Thesis). Graduate School: Khon Kaen University. Khon Kaen.
- Joyce, B., & Weil, M. (1996). *Model of teaching*. (8thed.) Boston: Allyn and Baco.
- Khammanee, T. (2013). *Teaching science: Knowledge for effective learning process Management*. (17thed.) Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Karnjanapokin, K. (2020). Developing the Research Issues by Integrating Based on the Four Noble Truths. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 2(1), 47-56.
- Kraesang, T. (2015). The effect of a learner development program based on Yonisomanasikara approach on the media literacy of mathayomsuksa 3 students, Horwang school, Bangkok metropolitan. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkron Rajabhat University*, 9(3), 109-121.

- Laoreindii, V. (2010). *Supervision of Instruction: Supervision of Instruction*. (7th ed.) Nakhonpathom: Silpakorn University Press.
- Mc Namara, C. (1999). *Basic guidelines to problem solving and decision making*. Retrieved November 18, 2018, from <http://www.authenticityconsulting.com>.
- Phra Brahmaganabhorn. (Phrayut Payutto). (2016). *Buddha-Dharma Computer Data*. (8thed.) Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Hongthong Katadhummo. (Chareeporn). (2014). Student' Satisfaction with Buddhist monks as religious teachers from Mahamakut Buddhist university's Roi Et campus. *Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus*, 4(1), 265-276.
- Phra Manop yanadhammo. (Satayarak). (2016). *The Satisfaction of Students Towards Educational Management to Buddhism Subject of Moralityteaching Monks in Khlung District, Chanthaburi Province*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayuthaya.
- Phra Paisal Visalo. (2002). *Way of Thai, Civil Society and Community Culture*. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Phra Phithak Ariayaputto. (Boonthong). (2017). *The Yonisomanasikara Approach of Buddhist Subject for Secondary School Titled Wat Maechoei, Uttaradit Province*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayuthaya.
- Phramaha Samart Thanissaro. (2018). Satisfaction of students towards the teaching and learning activities of the monk teaches who taught morality in the Buddhist schools, Taveewatana District, Bangkok, Academic year 2560. *Journal Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 6(2), 174-189.
- Phramaha Surasak Mungchunklang. (2015). *The study of learning outcomes advantagesdisadvantages and solution thinking on dharmas of buddhism for mathayomsuksa 1 students taught by yonisomanasikara thinking method*. (Master's Thesis). Graduate School: Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Phuangphae, P. (2014). *The development of an instructional model to enhance social students learning activities design competency for pre-service teachers*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Sinthapanon, S. et al. (2011). *Teaching method based on Educational Reformation for developing quality of life for youths*. Bangkok: 9119 Techniques Printing Ltd.

Tonseenon, K. (2018). *Learning Management According to Yonisomanasikara in Buddhist Subject for Subject for Student Grade VIII of Horwang Patumthani School, Suanprikthai Sub-District, Mueng District, Patumthani Province*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayuthaya.

**อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการตามหลักโภชนาการ
เพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน***
**Local Food: Process of Management of Highly Popular Local Food Based on
Nutritious Principle for Health Enhancement of Aging
People in Upper the Northern, Thailand**

¹พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒนโณ, รวีโรจน์ ศรีคำภา, กาญจนา ดำจutti และ คุณญา แก้วทันคำ

Phrakrusangkharuk Boonserm Kittivanno,

Raweeros Sricomepa, Kanjana Damjutti and Kunya Kaewtankham

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: phdbsn11@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้และคุณค่าตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้าน 2) เพื่อพัฒนาอาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการ 3) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม ใช้วิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถามผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน จำนวน 400 คน โดยใช้สูตรทาร์ยามาเน่ สุ่มตัวอย่างแบบใช้โควต้า สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 33 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 คน และการวิจัยทดลอง จำนวน 60 คน ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ความรู้ตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้านยอดนิยม มี 3 ประการ คือ 1) ด้านการประกอบอาหารพื้นบ้าน 2) ด้านคุณค่าของอาหารตามหลักโภชนาการ และ 3) รักษาโรคผู้สูงอายุได้ และมีคุณค่าทางโภชนาการ เป็นสมุนไพร และเสริมสร้างสุขภาพได้ 2. หลังจากพัฒนาอาหารพื้นบ้านยอดนิยมแล้วได้คู่มือเมนูอาหารพื้นบ้าน 10 อย่างอาหารเหนือ หลังเข้ากิจกรรมเป็นเวลา 1 เดือน กลุ่มทดลองมีสัดส่วนของผู้ที่มีระดับความดันโลหิตอยู่ในเกณฑ์เป้าหมายเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนค่าระดับน้ำตาลในเลือด ระดับโคเลสเตอรอลในเลือดและค่าดัชนีมวลกายอยู่ในเกณฑ์เป้าหมายเพิ่มมากขึ้นแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3. กระบวนการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านมี 4 กระบวนการ คือ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้าน 2) การถ่ายทอดความรู้จากฐานสู่ฐาน 3) การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และ 4) การฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกัน ผู้สูงอายุมีความรู้เพิ่มขึ้นและมีความพอใจในกระบวนการจัดการความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยม

คำสำคัญ: อาหารพื้นบ้าน; กระบวนการจัดการตามหลักโภชนาการ; การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

*Received September 10, 2020; Revised June 23, 2021; Accepted June 26, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the body of knowledge and values according to the principles of nutrition of the local food; 2) to develop the popular local food according to the principles of nutrition; and 3) to study the process of knowledge management of popular local food. The study applied a mixed-method approach. A survey research was conducted through questionnaires with 100 elderly in the Upper North by means of Taro Yamane formula. A sample was selected by quota sampling. The statistics used were mean, percentage, and standard deviation (S.D.). A qualitative research employed in-depth interviews with 33 key informants, focus group discussion with 20 experts, and experimental research with 60 persons. The contents were analyzed by descriptive method.

The results of the study are as follows: 1. The body of knowledge according to the principles of nutrition of the popular local food consists of 3 aspects which are 1) cooking local food; 2) the nutritional values according to the principles of nutrition; and 3) the disease treatment of the elderly and having herbs as the nutritional values as well as health enhancement. 2. After the development of popular local food, the 10 northern local dish menu is obtained. After 1 month of activity, the experimental group has an increased proportion of those with blood pressure levels within the target criteria with a statistical significance at 0.05 level. While the blood sugar levels, cholesterol levels in the blood, and body mass index (MBI) are within the target criteria but have no statistical significance. 3. There are 4 stages of process of knowledge management of local food as follows: 1) providing knowledge about local food; 2) passing down knowledge from generation to generation; 3) continuous practice; and 4) training skills for practicing together. From the study, the elderly have more knowledge and satisfaction in the process of knowledge management of popular local food.

Keywords: Local Food; Management Process According to the Principles of Nutrition; Health Enhancement of the Elderly

บทนำ

ปัจจุบันประชากรโลกได้ก้าวเข้าสู่วิกฤตการณ์ผู้สูงอายุประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aged society) เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยประมาณการณ์ในปี พ.ศ. 2568 ผู้สูงอายุไทยจะมีอัตราการเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 นั่นคือมีจำนวนผู้สูงอายุมากถึง 14.5 ล้านคน ซึ่งเรียกว่าสังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete-aged society) และจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด

(super aged society) ในปี พ.ศ.2579 ซึ่งจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเกือบ 1 ใน 3 ของประเทศ (Sornboon, 2019) นอกจากนี้ นายสุวรรณชัย โลหะวัฒนกุล ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) กล่าวว่า การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยเป็นพลวัตสำคัญที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง ทั้งต่อสังคมโลกและประเทศไทย โดยเฉพาะประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยตั้งแต่ปี 2548 ขณะที่สัดส่วนประชากรผู้สูงวัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ส่งผลให้ปี 2562 ประชากรผู้สูงวัยมีมากกว่าประชากรวัยเด็ก สะท้อนได้จากตัวเลขของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธ.ค. 2561 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 66.4 ล้านคน เฉพาะผู้สูงอายุ 10,670,000 คน หรือร้อยละ 16.06 แบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 4,720,000 คน และผู้สูงอายุหญิง 5,950,000 คน โดยจังหวัดที่มีประชากรผู้สูงอายุมากที่สุด คือ กรุงเทพฯ มากกว่า 1 ล้านคน (ร้อยละ 17.98) รองลงมา นครราชสีมา เชียงใหม่ ขอนแก่น และอุบลราชธานี (Isranews Agency, 2019) นอกจากนี้ การใช้จ่ายงบประมาณในสังคมผู้สูงวัยของประเทศไทยที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ เบี้ยยังชีพ พมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ข้อมูลของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ภายใต้การศึกษาเรื่องการประมาณการค่าใช้จ่ายสุขภาพ การดูแล และเสริมสร้างสุขภาพ พบว่าหากรัฐบาลยังไม่ออกมาตราการควบคุม รวมถึงมาตรการใช้ชีวิตของผู้สูงวัย คาดการณ์ ปี 2575 ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศจะสูง 2.2 ล้านล้านบาท และในด้านการจัดสรรเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะมากยิ่งขึ้น โดยในปี 2561 ปรากฏตัวเลขใช้งบประมาณจัดสรรเบี้ยยังชีพ ถึง 66,359 ล้านบาท (Isranews Agency, 2019)

อาหารพื้นเมืองหรืออาหารพื้นบ้านสามารถบ่งบอกถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนไทยในแต่ละท้องถิ่นและเป็นอาหารที่ได้สมดุลทางโภชนาการ ผสมผสานลงตัวระหว่างชนิดและปริมาณของอาหาร คนไทยนิยมทานข้าวเป็นอาหารหลัก อาจจะเป็นข้าวเจ้า ข้าวเหนียว หรือข้าวซ้อมมือที่อุดมไปด้วยวิตามินที่สำคัญ การปรุงอาหารเป็นการต้มแกง ยำ ตำ ที่มีการปรุงเรียบง่าย ไม่พิถีพิถัน ใช้เวลาน้อย ไม่นิยมใช้น้ำมันในการปรุงอาหาร ไม่เน้นเนื้อสัตว์ แหล่งโปรตีนมาจากปลา ไก่ ไข่ หมู และสัตว์บางชนิดในแต่ละท้องถิ่น เครื่องปรุงล้วนเป็นสมุนไพรจากธรรมชาติ และส่วนประกอบที่สำคัญในอาหารพื้นเมืองของทุกภาคในประเทศไทยจะต้องมี “ผัก” ชาวบ้านจะนำผักพื้นบ้านนานาชนิดในแต่ละท้องถิ่น มาปรุงอาหารหรือนำมาทานกับเครื่องจิ้มประเภทน้ำพริกหรือหลนต่าง ๆ ส่วนความพึงพอใจในรสชาติหรือความอร่อยของอาหารไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ดังนั้นอาหารพื้นเมืองของประเทศไทยจึงเป็นอาหารที่มีไขมันต่ำและเส้นใยสูง มีคุณค่าทางโภชนาการทั้งวิตามินเกลือแร่ เอนไซม์ กรดไขมัน มีความปลอดภัยจากสารเคมี และมีสรรพคุณทางสมุนไพรที่ดี (Seanlum, and Monton, 2017)

ในภาคเหนือของประเทศไทยประกอบด้วย 16 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน สุโขทัย พิษณุโลก เป็นต้น เป็นแหล่งอาหารและแหล่งที่ท่องเที่ยวที่สำคัญมาก ภูมิภาคหนึ่งของประเทศไทยซึ่งนอกจากจะมีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติแล้วยังมีชื่อเสียงในฐานะแหล่งอาหาร วัฒนธรรม และเทศกาลประเพณีที่งดงามซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาชมและรับประทานอาหารจำนวนมากโดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แพร่ น่าน เป็นต้น อย่างไรก็ตามอาหารของท้องถิ่นไทยนั้นมีหลายรูปแบบและหลายประเภทอาหารบางอย่างเป็นที่รู้จัก

ของผู้บริโภคโดยทั่วไป แต่ยังมีอาหารอีกหลายประเภทที่ผู้คนอาจไม่รู้จักรู้จักและเริ่มสูญหายไปจากท้องถื่น ซึ่งสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตของผู้คนสมัยใหม่ที่มีความคิดเร่งรีบซบซ้อนไม่ค่อยมีเวลาในการประกอบอาหารด้วยตนเอง จึงหันไปรับประทานอาหารที่ใช้เวลาน้อยในการปรุงเพราะเนื่องจากวิถีวัฒนธรรมทางตะวันตกได้เข้ามา มีปฏิสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน จึงเป็นประเด็นในการที่รับประทานอาหารแบบจานด่วนหรือเร่งรีบ ที่มาพร้อมกับความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งทำให้เกิดความเสี่ยงสูงในการที่จะทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคไขมันในเส้นเลือด โรคความดันโลหิตสูง โรคเก๊าท์ โรคอ้วนเหล่านี้ เป็นต้น (Suwannapa, Woowong, and Suphametheesakul, 2017) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว และมีโอกาสที่จะเจ็บป่วยจนไม่สามารถดูแลตัวเองได้ หรือต้องมีคนดูแล จนกลายเป็นผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านและติดเตียงได้ (MGR Online, 2018) นอกจากนี้ Boukeaw, and Teungfung (2016) ได้ศึกษาการดูแลสุขภาพและภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทย พบว่า ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทยอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคมและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุร่วมกันทำนายภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทยได้ร้อยละ 11.2 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำอยู่ นอกจากนี้ ยังพบว่าโรคที่พบส่วนใหญ่ในผู้สูงอายุ ได้แก่ 1.โรคข้อเสื่อม ข้ออักเสบ 2. โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ/กล้ามเนื้อหัวใจตาย 3. โรคอัมพาต 4. โรคถุงลมโป่งพอง/หลอดลมปอดอุดกั้นเรื้อรัง และนอกจากนี้ยังมีโรคที่สำคัญที่ยังต้องให้การเฝ้าระวัง ได้แก่โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ภาวะโรคอ้วน และภาวะสมองเสื่อม (Boonsuthakul, 2016) สอดคล้องกับ Sareeso et al. (2017) ได้ศึกษาสถานการณ์ ปัญหาสุขภาพและความต้องการการดูแลของผู้สูงอายุโรคเรื้อรัง: เขตเทศบาลเมืองเชียงราย พบว่า ปัญหาในผู้สูงอายุโรคเรื้อรังคือการเคลื่อนไหวส่วนผู้ดูแลหลักต้องดูแลสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 1 คน นโยบายการดูแลผู้สูงอายุไม่ชัดเจนทั้งในชุมชนและหน่วยบริการสุขภาพความต้องการการดูแลของผู้สูงอายุ การเยี่ยมบ้าน การพัฒนาศักยภาพของผู้ดูแลและระบบบริการสุขภาพที่สอดคล้องกับชุมชน ซึ่งปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้นล้วนมาจากสาเหตุของการบริโภคอาหารที่ตอบสนองต่อสุขภาพ โดยภาคเหนือตอนบนนั้นมีพืชที่เป็นทั้งอาหารและสมุนไพรจำนวนมากที่สามารถนำมาปรุงเป็นอาหาร และหากผู้สูงอายุได้มองเห็นคุณค่าของอาหารพื้นบ้านที่มีคุณค่าอย่างมหาศาลนำเอามาบริโภคอย่างถูกวิธีตามหลักโภชนาการแล้วก็จะสามารถลดความเสี่ยงหรือการเจ็บไข้ได้ ดังนั้นอาหารพื้นบ้านสามารถแก้ไขปัญหาสุขภาพของผู้ป่วยได้หรือไม่ อย่างไร และควรมีการจัดการความรู้ด้านองค์ความรู้ของอาหารพื้นบ้านยอดนิยมได้อย่างไร

บทความวิจัยนี้จะนำเสนอองค์ความรู้และคุณค่าตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้านยอดนิยม การพัฒนาอาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพเขตภาคเหนือตอนบน และกระบวนการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้และคุณค่าตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน

2. เพื่อพัฒนาอาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน

3. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเอกสาร ภาคสนาม และการทดลอง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากข้อมูลทุติยภูมิเอกสารเกี่ยวกับองค์ความรู้และคุณค่าตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้านยอดนิยม ดังนี้ (1) หนังสือ (2) ตำรา (3) งานวิจัย (4) บทความวิชาการ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม เพื่อทราบถึงองค์ความรู้และคุณค่าตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้านยอดนิยม พัฒนาอาหารพื้นบ้านยอดนิยม และกระบวนการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้ (1) ทำการศึกษาและคัดเลือกชุมชน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เป็นชุมชนที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมกระบวนการจัดการตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ (2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การทดลองร่วมกับผู้สูงอายุนักโภชนาการ ผู้นำชุมชนเขตภาคเหนือตอนบน (3) ดำเนินการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้และคุณค่าตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้านยอดนิยม การพัฒนาอาหารพื้นบ้านยอดนิยม และกระบวนการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบนในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย (4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสำรวจจากแบบสอบถามผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ ลำปาง พะเยา และเชียงราย ใช้สูตรทาร์ยามาเน่ จำนวน 400 คน การสัมภาษณ์ ประชุมกลุ่มย่อย และการทดลอง คือ ผู้สูงอายุ และนักโภชนาการโดยเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการอาหารพื้นบ้านได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งหมด 55 คน (ใช้จริง 55 คน) การทดลองกับผู้สูงอายุ จำนวน 60 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 60 คน โดยใช้การเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติดังนี้ (1) เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีและอายุไม่เกิน 75 ปี ไม่มีภาวะสมองเสื่อม ไม่มีภาวะหลงผิด หรืออาละวาด ก้าวร้าว สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ (2) ผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงต่อโรค NCDs (3) สามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยได้ (4) ยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการวิจัยและพัฒนาทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจ การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการทดลอง ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษา

ความสัมพันธ์ โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ 1) การสำรวจจากแบบสอบถามผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน องค์ความรู้และคุณค่าตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้านยอดนนิม 2) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้สูงอายุ โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการ ความเป็นมา กระบวน และแนวทางการจัดการกระบวนการจัดการตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน 3) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อทราบถึงทิศทางและการพัฒนาอาหารพื้นบ้านยอดนนิมตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน 4) การทดลอง (Quasi Experiment Research) กับผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเสี่ยงโรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเลือด โรคเบาหวาน และโรคอ้วน ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม เพื่อประเมินประสิทธิผลของอาหารพื้นบ้านยอดนนิมตามหลักโภชนาการต่อสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง 5) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการกระบวนการจัดการตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบนร่วมกัน

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงผสมผสานโดยใช้การศึกษาเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจ และการศึกษาภาคสนาม (การทดลอง) เป็นหลัก มีขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือ 2) กำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในภาคสนามโดยยึดกรอบของการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ ตามคำถามวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ 3) นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา แล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไข 4) นำแนวคำถามไปทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายของประเทศไทยที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายก่อนนำไปใช้จริง 5) ดำเนินการปรับปรุงประเด็นของแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่คลุมเครือภายหลังจากการนำไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ (1) การลงพื้นที่ในจังหวัดแพร่ ลำปาง พะเยา และเชียงราย เพื่อรวบรวมข้อมูล (2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เป็นกรณีศึกษา (3) การสำรวจจากแบบสอบถามผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน (4) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน (5) การประชุมกลุ่มย่อย ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อพัฒนาอาหารพื้นบ้านยอดนนิม และแนวทางกระบวนการจัดการตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน (6) การทดลอง กับผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเสี่ยงโรค NCDs ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม เพื่อประเมินประสิทธิผลของอาหารพื้นบ้านยอดนนิมตามหลักโภชนาการต่อสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ส่วนการวิจัยทดลองวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป STATA version 14 สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ t-test, exact probability test และวิเคราะห์พหุคูณ โดยใช้ repeated measure analysis

ขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ที่เกี่ยวข้องกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อให้เห็นการจัดการตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 องค์ความรู้และคุณค่าตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า เกิดองค์ความรู้ 3 ประการ คือ 1) ด้านการประกอบอาหารพื้นบ้าน ซึ่งผู้สูงอายุสามารถประกอบอาหารพื้นบ้านเองได้จากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และจากการร่วมกิจกรรมตามงานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่จัดเป็นประจำ 2) ด้านคุณค่าของอาหารตามหลักโภชนาการ ทั้ง 10 อย่างนั้นต่างมีคุณค่าทุกชนิดที่ทรงคุณค่าประโยชน์ต่อสุขภาพ และ 3) ด้านส่งผลให้รักษาโรคได้แก่ผู้สูงอายุ ทั้งโรคทางเดินอาหาร โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรคอ้วน โรคไขข้อ และยังมีคุณค่าทางโภชนาการ เป็นสมุนไพร และเสริมสร้างสุขภาพได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาอาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า หลังจากพัฒนาแล้วได้คู่มืออาหาร “10 อย่าง อาหารเหนือ เพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ” ที่เหมาะสมกับการนำไปใช้และเกิดประโยชน์กับผู้สูงอายุ ส่วนผลการประเมินประสิทธิผลของอาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการต่อสถานะสุขภาพของผู้สูงอายุ กลุ่มเสี่ยงต่อโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง พบว่า เปรียบเทียบสัดส่วนของลักษณะที่ศึกษาก่อนและหลังเข้าโปรแกรมเป็นระยะเวลา 1 เดือน ของกลุ่มทดลองพบว่า สัดส่วนของผู้ที่มีระดับความดันโลหิตอยู่ในเกณฑ์ที่คุมได้ ($BP < 139/79$ มิลลิเมตรปรอท) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 41.1 ในก่อนทดลองเป็นร้อยละ 53.4 ในขณะที่สัดส่วนของผู้ที่มีระดับความดันโลหิตที่ยังคุมไม่ได้ ($BP > 140/80$ มิลลิเมตรปรอท) ลดลงจากร้อยละ 58.9 เป็นร้อยละ 46.6 ความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.007$)

ในส่วนของระดับน้ำตาลในเลือด ระดับโคเลสเตอรอลรวมในเลือด และค่าดัชนีมวลกายของกลุ่มทดลอง เปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าโปรแกรมเป็นเวลา 1 เดือน พบว่า กลุ่มทดลองมีสัดส่วนของผู้ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดอยู่ในเกณฑ์ไม่เกิน 130 mg/dL เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 85.9 เป็นร้อยละ 89.6 ในขณะที่สัดส่วนของผู้ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดมากกว่า 130 mg/dL ลดลงจากร้อยละ 14.1 เป็นร้อยละ 10.4 ซึ่งความแตกต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.083$) ในทำนองเดียวกันสัดส่วนของผู้ที่มีระดับโคเลสเตอรอลไม่เกิน 199 mg/dL เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 49.1 เป็นร้อยละ 52.8 ในขณะที่สัดส่วนของผู้ที่มีระดับโคเลสเตอรอลเกิน 199 mg/dL ลดลงจากร้อยละ 50.9 เป็นร้อยละ 47.2 และความแตกต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.221$) และสัดส่วนของผู้ที่มีค่าดัชนีมวลกายที่น้อยกว่า 23 กก./ม^2 มีค่าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 39.3 เป็นร้อยละ 43.6 ส่วนสัดส่วนของผู้ที่มีค่าดัชนีมวลกายตั้งแต่ 23 กก./ม^2 ขึ้นไป ลดลงจากร้อยละ 60.7 เป็นร้อยละ 56.4 แต่ความแตกต่างดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.052$) จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการ

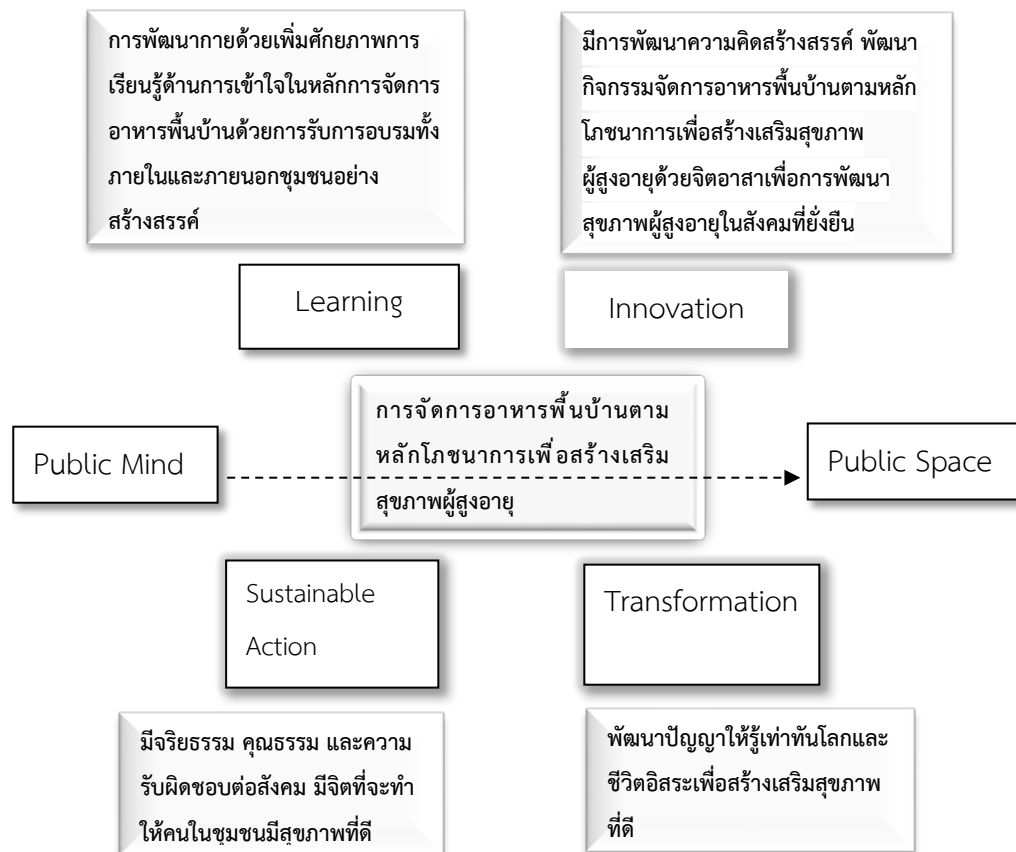
รับประทานอาหารตามเมนูพื้นบ้านกับชนิดของข้าวกับการเปลี่ยนแปลงระดับน้ำตาลในเลือด ระดับไขมันในเลือด ความดันโลหิตตัวบน ความดันโลหิต ตัวล่างและดัชนีมวลกาย พบว่าการรับประทานเมนูอาหารที่พัฒนาขึ้นกับข้าวเหนียว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับน้ำตาลในเลือดและระดับไขมันในเลือด โดยมีขนาดของความสัมพันธ์ 0.19 และ 0.09 ตามลำดับ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.016, 0.274$) ในขณะที่รับประทานกับข้าวสวย พบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับระดับน้ำตาลในเลือดและระดับไขมันในเลือด โดยมีขนาดของความสัมพันธ์ -0.07 และ -0.05 ตามลำดับ และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.385, 0.493$) ส่วนการรับประทานเมนูอาหารพื้นบ้านที่พัฒนาขึ้นกับข้าวเหนียว พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับระดับความดันโลหิตตัวบน ระดับความดันโลหิตตัวล่าง และค่าดัชนีมวลกาย โดยมีขนาดความสัมพันธ์ -0.15, -0.05 และ -0.04 ตามลำดับ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.054, 0.506, 0.579$) ในขณะที่รับประทานกับข้าวสวย พบความสัมพันธ์เชิงบวก กับระดับความดันโลหิตตัวบน ระดับความดันโลหิตตัวล่าง และค่าดัชนีมวลกาย โดยมีขนาดของความสัมพันธ์ 0.08, 0.10 และ 0.13 ตามลำดับ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.290, 0.192, 0.107$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการจัดการอาหารพื้นบ้านตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พบว่าผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบน หลังได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้ อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุดีกว่าก่อนการได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้ อาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้ อาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุในทุกด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบของการจัดกิจกรรม ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการนำความรู้ไปใช้ ส่วนกระบวนการจัดการอาหารพื้นบ้านตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน ประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านว่ามีความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุและคนวัยอื่น ๆ อย่างไร หาได้จากแหล่งใด และเกิดความตระหนักในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย 2) การถ่ายทอดความรู้ให้แก่กันและกันจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวิธีการบอกต่อเพื่อให้ความรู้ที่มีอยู่ไม่สูญหายด้วยการปฏิบัติตามวิถีชีวิตที่เคยปฏิบัติกันมา 3) การปฏิบัติหรือการดำเนินอย่างต่อเนื่องด้านอาหารพื้นบ้านทั้งจากในครอบครัวและจากงานประเพณีวิถีวัฒนธรรมเพื่อเกิดการชำนาญในการจัดการอาหารพื้นบ้านตามหลักโภชนาการ 4) การฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกันตามวิถีชีวิตและกิจกรรมในชุมชนจนทำให้เกิดทักษะที่เชี่ยวชาญในการจัดการอาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

การที่ผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบนจะมีสุขภาพที่ดีและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขได้นั้นจะต้องมีกระบวนการจัดการอาหารพื้นบ้านตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพอย่างเป็นระบบโดยเริ่มจากการ 1. การเรียนรู้ Learning ด้านการเข้าใจในหลักการจัดการอาหารพื้นบ้านด้วยการรับการอบรมทั้งภายในและภายนอกชุมชนอย่างสร้างสรรค์ 2. การสร้างนวัตกรรม Innovation ให้เป็นแนวปฏิบัติที่มีความ

มุ่งมั่นที่จะจัดการอาหารพื้นบ้านตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุก็จะพัฒนากิจกรรมจัดการอาหารพื้นบ้านตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุในสังคมที่ยั่งยืน 3. การปฏิบัติเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Action) ด้วยการมีจิตที่จะทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีแล้วจะทำให้เกิดการปฏิบัติเพื่อความยั่งยืนในชุมชน 4. เป็นปัจจัยที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงความคิด ทศนคติ และจิตใจจากภายในของตนเองสู่สังคม 5. เพื่อสร้างเสริมสุขภาพที่ดี (Transformation) 6. เพื่อสร้างจิตสาธารณะ (Public mind) และเพื่อสาธารณะ (Public Space) ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีและมีคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน ดังสรุปองค์ความรู้ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้และคุณค่าตามหลักโภชนาการอาหารพื้นบ้านยอดนิยมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า เกิดองค์ความรู้ 3 ประการ คือ 1) ด้านการประกอบอาหารพื้นบ้าน 2) ด้านคุณค่าของอาหารตามหลักโภชนาการ ทั้ง 10 อย่าง นั้นต่างมีคุณค่าทุกชนิด ทั้งเป็นอาหารยอดนิยม และเป็นอาหารที่ทรงคุณประโยชน์ต่อสุขภาพ และ 3) ด้านส่งผลให้รักษาโรคให้กับผู้สูงอายุ และยังมีคุณค่าทางโภชนาการเป็นพืชสมุนไพร และเสริมสร้างสุขภาพได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอาหารพื้นบ้านยอดนิยมนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญต่อสุขภาพ เพราะนอกจากจะมีการประกอบอาหารพื้นบ้านมาจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังมีคุณค่าตามหลักโภชนาการ เป็นพืชสมุนไพรและสามารถเสริมสร้างสุขภาพได้อีกด้วย สอดคล้องกับ Seanlum and

Monton (2017) ที่พบว่าอาหารพื้นเมืองมีวัตถุดิบจากพืชผักสมุนไพรที่มีสรรพคุณเป็นยา และมีคุณค่าทางโภชนาการพื้นฐาน

2. ผลการพัฒนาอาหารพื้นบ้านยอตนิยมตามหลักโภชนาการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า หลังจากพัฒนาแล้วได้คู่มืออาหาร “10 อย่าง อาหารเหนือ เพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ” ซึ่งในเมนูอาหารนั้นจะมีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ สามารถนำไปใช้และเกิดประโยชน์กับผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอาหารพื้นบ้านยอตนิยมนั้นหลักจากพัฒนาแล้วจะทำให้ได้อาหาร 10 อย่างที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ซึ่งเป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Suwannapa, Woowong and Supametheesakul (2017) พบว่า องค์ความรู้และคุณค่าของอาหารพื้นบ้านต่อการเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนในภาคเหนือเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม

ส่วนผลการวิเคราะห์ เปรียบเทียบสัดส่วนของลักษณะที่ศึกษาก่อนและหลังเข้าโปรแกรมเป็นระยะเวลา 1 เดือน ของกลุ่มทดลอง พบว่า สัดส่วนของผู้ที่มีระดับความดันโลหิตอยู่ในเกณฑ์ที่คุมได้ ($BP < 139/79$ มิลลิเมตรปรอท) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 41.1 ในก่อนทดลองเป็นร้อยละ 53.4 ในขณะที่สัดส่วนของผู้ที่มีระดับความดันโลหิตที่ยังคุมไม่ได้ ($BP > 140/80$ มิลลิเมตรปรอท) ลดลงจากร้อยละ 58.9 เป็นร้อยละ 46.6 ความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.007$) ส่วนของระดับน้ำตาลในเลือด ระดับโคเลสเตอรอลรวมในเลือด และค่าดัชนีมวลกายของกลุ่มทดลอง เปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าโปรแกรมเป็นเวลา 1 เดือน พบว่า กลุ่มทดลองมีสัดส่วนของผู้ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดอยู่ในเกณฑ์ไม่เกิน 130 mg/dL เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 85.9 เป็นร้อยละ 89.6 ในขณะที่สัดส่วนของผู้ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดมากกว่า 130 mg/dL ลดลงจากร้อยละ 14.1 เป็นร้อยละ 10.4 ซึ่งความแตกต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.083$) ในทำนองเดียวกันสัดส่วนของผู้ที่มีระดับโคเลสเตอรอลไม่เกิน 199 mg/dL เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 49.1 เป็นร้อยละ 52.8 ในขณะที่สัดส่วนของผู้ที่มีระดับโคเลสเตอรอลเกิน 199 mg/dL ลดลงจากร้อยละ 50.9 เป็นร้อยละ 47.2 และความแตกต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.221$) และสัดส่วนของผู้ที่มีค่าดัชนีมวลกายที่น้อยกว่า 23 กก./ม² มีค่าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 39.3 เป็นร้อยละ 43.6 ส่วนสัดส่วนของผู้ที่มีค่าดัชนีมวลกายตั้งแต่ 23 กก./ม² ขึ้นไป ลดลงจากร้อยละ 60.7 เป็นร้อยละ 56.4 แต่ความแตกต่างดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.052$) จากประเด็นดังกล่าวทำให้ทราบว่าอาหารพื้นบ้านสามารถลดระดับโคเลสเตอรอลรวมในเลือด ค่าดัชนีมวล น้ำตาลในเลือดลดลงได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Lindstrom et al. (2003) พบว่าในกลุ่มทดลองที่ได้รับการให้คำปรึกษาเรื่องการบริโภคอาหารแบบรายบุคคล มีผลระดับน้ำตาลในเลือด และน้ำหนักตัวที่ดีกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อติดตามเป็นระยะเวลา 1 ปีและ 3 ปี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bazzano, Green, Harrison and Reynolds (2013) พบว่า การบริโภคอาหาร ที่มีเกลือโซเดียมต่ำ โพแทสเซียมสูง กากใยสูง ลดปริมาณแอลกอฮอล์, อาหารเมดิเตอร์เรเนียน มีผลต่อการลดระดับความดันโลหิตได้

3. ผลการศึกษาระบบการจัดการอาหารพื้นบ้านตามหลักโภชนาการเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน พบว่าผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบน มีความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอตนิยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุดีกว่าก่อนการได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน และมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอตนิยมในทุกด้าน ส่วนกระบวนการจัดการอาหารพื้นบ้านตาม

หลักโภชนาการ ประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้าน 2) การถ่ายทอดความรู้ให้แกกันและกันจากรุ่นสู่รุ่น 3) การปฏิบัติหรือการดำเนินอย่างต่อเนื่อง 4) การฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกันตามวิถีชีวิตและกิจกรรมในชุมชนจนทำให้เกิดทักษะที่เชี่ยวชาญในการจัดการอาหารพื้นบ้านยอดเยี่ยม สอดคล้องกับ Suwannapa, Woowong and Supametheesakul (2017) พบว่า กระบวนการจัดการอาหารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมของชุมชนในภาคเหนือส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และสร้างตระหนักให้ชุมชนเห็นความสำคัญของอาหารพื้นบ้านต่อสุขภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า เกิดองค์ความรู้ คือ ด้านการประกอบอาหารพื้นบ้าน, ด้านคุณค่าของอาหารตามหลักโภชนาการ ทั้ง 10 อย่าง และด้านส่งผลให้รักษาโรคให้กับผู้สูงอายุ และเป็นพืชสมุนไพร และเสริมสร้างสุขภาพได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุบริโภคอาหารพื้นบ้านให้มากขึ้นเพื่อเสริมสร้างสุขภาพได้อย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ในเมนูอาหารนั้นจะมีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ หลังจากทดลองอาหารพื้นบ้านกับผู้สูงอายุแล้วปรากฏว่าค่าระดับของน้ำตาลในเลือด ค่าระดับความดันโลหิตสูง ค่าระดับไขมันไตรกลีเซอไรด์ และค่าระดับดัชนีมวลกายลดลงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุหันมาบริโภคอาหารพื้นบ้านอย่างจริงจังเพื่อเสริมสร้างสุขภาพให้ดีขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบน มีความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านยอดเยี่ยมที่ส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุดีกว่าก่อนการได้รับกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน และมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการจัดการองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านยอดเยี่ยมในทุกด้าน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้บริโภคอาหารพื้นบ้านอย่างจริงจังเพื่อเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรงและประชาสัมพันธ์ให้ขยายวงกว้างแก่จังหวัดในภาคเหนือให้มากขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการอาหารพื้นบ้านตามหลักโภชนาการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุให้ได้นวัตกรรมในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

References

Bazzano, L. A., Green, T., Harrison, T. N., & Reynolds, K. (2013). Dietary Approaches to Prevent Hypertension. *Curr Hypertens*, 15(6), 694–702.

- Boonsuthakul, S. (2016). *Academic Data Based on Completed Elder health Care for Implementative Promotion of Health Care Commission*.
- Boukeaw, P., & Teungfung, R. (2016). Health Care and Health Status of Thai Aging, *Journal of the Association of Researchers*, 21(2), 94-109.
- Isranews Agency. (2019). *Thailand has 13 million elderly people, entering a complete aging society - looking for the state to increase the power of the local authorities to take care*. Retrieved June 17, 2019, from <https://www.isranews.org/isranews-news/77916-news-779161.html>.
- Lindström, J. et al. (2003). The Finnish Diabetes Prevention Study (DPS) Lifestyle Intervention and 3-year Results on Diet and Physical Activity. *Diabetes Care*, 26(12), 3230-3236.
- MGR Online. (2018). *The elderly will be more than the children for the first time, revealing that 30% are not prepared to be quality veterans*. Retrieved August 19, 2018, from <https://mgronline.com/qol/detail/9610000082863>.
- Sareeso, P. et al. (2017). The situation, health problems and care needs of older persons with chronic illness: Chiangrai municipality. *Journal of Nursing Science & Health*, 40(2), 85-96.
- Seanlum, W., & Monton, N. (2017). Local Food for Good Health in Talad Community. Nakhon Ratchasima Province. *Area Based Development Research Journal*, 9(6), 445-457.
- Sornboon, A., Chumpawadee, U., & Palapol, T. M.N.S. (2019). Way of Elderly Health Care in Community: Meaning and Care Management, *Journal of Nursing and Health Care*, 37(1), 241-248.
- Suwannapa, C., Woowong, O., & Suphametheesakul, S. (2017). *Local Food: The Management Process for the Quality of Life and Social Ethics in Northern Communities*. (Research Report). Phrae: Mahachularongkorrajvidyala Phrae Campus.

**การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย:
กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอมือ จังหวัดสกลนคร***
**The Coexistence of People in Multicultural Societies in Thailand:
A Case Study of Multicultural Society of Tharae Subdistrict,
Muang District, Sakon Nakhon Province**

¹พระเมธีวราญาณ (สายเพชร วชิรเวที) และ พระมหาสุขสันต์ สุขawatthana

¹Phra Methivorayan (Saipetch Vajiracvedi) and Phramaha Sooksun Sukhawattana

¹คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: saipetch.hong@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในตำบลท่าแร่ อำเภอมือ จังหวัดสกลนคร 2) เพื่อวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 รูป/คน จากกลุ่มชุมชนชาวคริสต์ และชุมชนชาวพุทธ ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลท่าแร่ อำเภอมือ จังหวัดสกลนคร การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในตำบลท่าแร่ อำเภอมือ จังหวัดสกลนคร เป็นการยอมรับความแตกต่างในเรื่องของแนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี และความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และความเชื่อ ความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา คือการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธนั้น คือการรักษาศีล 5 พุทธจตามหลักจากาสูภษิต ไม่สร้างความแตกแยกให้เกิดในชุมชน ทำตนให้เป็นประโยชน์ ชุมชนชาวคริสต์ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเปิดกว้างแต่ละชุมชนสู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน รูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม คือชุมชนชาวพุทธส่งเสริมเยาวชนและประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา หรือให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี ที่แตกต่างกัน ชุมชนชาวคริสต์ คือส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมการทำบุญประจำปี และประเพณีที่เกี่ยวข้องทางศาสนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและยอมรับในเรื่องความแตกต่างทางความคิด ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน อันจะเป็นผลให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การอยู่ร่วมกัน; สังคมพหุวัฒนธรรม; ชุมชนท่าแร่

Abstract

The research article consisted of 3 objectives as follows: 1) to study and analyze the principles of coexistence of people in the multicultural society of Tharae Subdistrict, Muang District, Sakon Nakhon Province; 2) to analyze the principles of coexistence of people in a multicultural society according to the principles of each religion; and 3) to present a model and ways for coexistence of people in a multicultural society that are concretely suitable for Thai society. The study employed in-depth interviews with 12 persons from Christian and Buddhist communities who lived in Tharae Subdistrict, Muang District, Sakon Nakhon Province. The study also employed document analysis, in-depth interviews, data collection, and analysis of the coexistence of people in a multicultural society. The obtained data were presented using descriptive method.

The results of the study are as follows: 1) The principles for the coexistence of people in a multicultural society in Tharae Subdistrict, Muang District, Sakon Nakhon Province include an acceptance of differences in concepts, cultures, traditions, races, religions, languages, and beliefs. 2) The consistency of principles for the coexistence of people in a multicultural society according to the principles of each religion; for Buddhist communities, the principles refer to the observance of the 5 precepts, kindly speech, not building disharmony or discrimination in the community, and making oneself useful; for Christian communities, the equal openness of each community to society should be promoted. 3) A model and ways for the coexistence of people in a multicultural society that are concretely suitable for Thai society; for Buddhist communities, the promotion for youth and people to participate in religious activities or exchange different cultures and traditions; while for Christian communities, the promotion for people to participate in annual merit-making activities and any religious-related tradition in order to bring about understanding and acceptance in the differences in ideas, as well as having good attitudes in coexisting which will result in the efficient coexistence in the diverse communities.

Keywords: Coexistence; Multicultural Society; Tharae Community

บทนำ

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ เป็นต้น แต่ละกลุ่มคนมีความเชื่อ ความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Anan, 2008) การที่จะทำให้แต่

ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน หรือไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน แต่ละกลุ่มชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเอง อย่างมีเสรีภาพ โดยไม่มีการกีดกัน ก้าว่ำย ล่วงละเมิด หรือก่อความวุ่นวายซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างสันติ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งหรือความรุนแรงระหว่างกัน จึงต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับความ เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน

ศาสนาคริสต์เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยเริ่มจากศาสนาคริสต์นิกาย โรมันคาทอลิก เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ทรงทำสัญญาพระราชไมตรีกับโปรตุเกสที่เข้ายึดครองเกาะมะละกา ทำให้ชาวโปรตุเกสเดินทางเข้ามาประกอบกิจการต่าง ๆ ในกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระมหา จักรพรรดิทรงเจริญสัมพันธไมตรีกับชาวโปรตุเกส ส่งผลให้คณะมิชชันนารีเดินทางมายังสยามประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2107-2110 คณะนักบวชที่เดินทางมาเผยแผ่ศาสนาคริสต์เป็นรุ่นแรก คือคณะนักบวชโดมินิกันในปี พ.ศ. 2110 โดยบาทหลวงเฟอร์นันโด เอด ซังตา มารีอา อธิการเจ้าคณะแห่งเมืองมะละกาได้ส่งบาทหลวงเยโรนิโม ดา ครุซ (Jeronimo Da Cruz) และบาทหลวงเซบาสติอ ดอ กันโต (Sebastiao Da Canto) มาจากมะละกา คณะมิชชันนารีได้รับพระราชทานบ้านพักและเริ่มเผยแผ่ศาสนา นับเป็นครั้งแรกของการเผยแผ่คริสต์ศาสนา อย่างเป็นทางการในกรุงสยาม (Department of Religious Affairs, 2016)

การเข้ามาเผยแผ่ศาสนาของบาทหลวงนั้น มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของราษฎรในตำบลบ้านหัน มีการยอมรับความเชื่อใหม่และวิทยาการสมัยใหม่ที่บาทหลวงนำเข้ามาใช้ กลุ่มคริสตชนได้ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อและหลักคำสอนตามศาสนาของตน เช่น การสอนไม่ให้มีการนับถือสิ่งใดนอกจากพระเยซูเท่านั้น จึงทำให้กิจกรรมทางสังคมในระดับหมู่บ้านเดียวกันที่ทางชุมชนพุทธจัดขึ้นมา เช่น งานกฐิน งานผ้าป่า ชาวคริสต์ไม่ได้มาร่วมงานด้วย ทำให้สังคมของกลุ่มคริสต์นั้นแคบ อยู่ในวงจำกัดเฉพาะกลุ่มคริสต์ด้วยกัน แต่ในความสัมพันธ์ทางเครือญาติได้มีการเยี่ยมเยียนกัน พุดคุยพบปะกันตามปกติ แต่ไม่พุดถึงเรื่องศาสนา

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในภาคอีสานอีกแห่งหนึ่งคือ ชุมชนบ้านท่าแร่ อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ถือเป็นศูนย์กลางของคาทอลิกระดับเขตที่เรียกว่า มิสซังท่าแร่-หนองแสง ครอบคลุมเขตการปกครองถึงจังหวัดนครพนม นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่ศาสนาไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ในจังหวัดสกลนคร โดยมีโบสถ์ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนาอยู่ 1 แห่ง คืออาสนวิหารอัครเทวดามิคาแอลท่าแร่ ชุมชนแห่งนี้ได้รับอิทธิพลการดำเนินชีวิตที่ประหยัดเรียบง่าย ขยันในการประกอบอาชีพการงาน จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีประชากรขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันมีฐานะเป็นตำบล คือตำบลท่าแร่ (Office of the Tharae Subdistrict Municipality, 2017)

นอกจากจะเป็นชุมชนชาวคริสต์ ยังมีชุมชนที่เป็นชาวพุทธ ซึ่งเป็นที่เขตที่ตั้งของวัดทางพระพุทธศาสนาอยู่ในชุมชนนั้นด้วย แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือกิจกรรมของชุมชนที่ทำกันอยู่เป็นประจำ จึงทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสงบ บนฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความเชื่อ

การศึกษาวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ระหว่างชาวพุทธและชาวคริสต์ในเขตตำบลท่าแร่ อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและครอบคลุมทุกมิติ ซึ่งจะเป็ประโยชน์สำหรับการสร้างความสมานฉันท์ ความสันติสุขระหว่างคนในสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในตำบลท่าแร่ อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ทั้งในด้านศาสนาและการปกครองท้องถิ่น เช่น เจ้าอาวาส บาทหลวง ผู้มีบทบาทในชุมชน จำนวน 12 รูป/คน จากกลุ่มชุมชนชาวคริสต์ และชุมชนชาวพุทธ ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลท่าแร่ อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ คือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์, สร้างแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา, สร้างแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์, นำเสนอแบบสัมภาษณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณา, ปรับปรุง

แก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำ, จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์ไบเบิล และบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือวารสาร เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ติดต่อขอหนังสือจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน เพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ศึกษา ค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ เป็นลำดับขั้นตอนต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ ผลการวิจัยได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ สังคมพหุลักษณะ หรือพหุสังคม (Plural Society) หมายถึง กลุ่มสังคมที่แยกย่อยออกเป็นกลุ่มภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือเชื้อชาติต่างๆ และกลุ่มชุมชน ซึ่งเป็นคำเดียวกับ Multicultural society หรือสังคมหลากหลายวัฒนธรรมที่นำมาใช้กับรัฐที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างในสหรัฐอเมริกา แนวคิดแบบ Multiculturalism นี้ เป็นการมองความหลากหลายด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมเป็นเกณฑ์ (Lek-Prapai Viriyapant Foundation, 2017) สังคมไทยมีสภาพความเป็นพหุวัฒนธรรมตลอดมา ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างมีความสุขนั้น มีความหลากหลาย หรือมีความเป็นพหุ ทั้งในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม การเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งจำเป็นของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การอยู่ร่วมกันของชุมชนท่าแร่ เป็นการผสมผสานกันในหลายรูปแบบ แม้จะมีความคล้ายกันในด้านถิ่นกำเนิด ภาษา การศึกษา การปกครอง แต่ก็ยังมีความต่างกันในด้านความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ที่ถือปฏิบัติ สืบต่อกันมา ดังนั้น การศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนท่าแร่ จึงควรศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และสภาพทั่ว ๆ ไป เพื่อให้เข้าใจถึงการเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกัน อันมีพื้นฐานมาจากการนับถือศาสนาต่างกัน คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ส่วนคนในชุมชนส่วนน้อยนับถือศาสนาพุทธ แม้จะต่างกันในการนับถือศาสนาแต่คนในชุมชนก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ให้ความร่วมมือร่วมใจกัน ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญรุ่งเรือง หาทางป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา คือการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา ชุมชนท่าแร่

นั้นแม้จะมีความแตกต่างทางศาสนา โดยจะพบได้จากประเพณีในชุมชน เช่น การแห่ดาวนั้น เกิดจากพลังศรัทธาในพระเจ้าและพระศาสนา ทุก ๆ วันที่ 25 ธันวาคม ของทุกปี ที่หมู่บ้านท่าแร่จะมีการจัดเทศกาลแห่ดาวคริสต์มาส โดยจัดขบวนแห่ดาวคริสต์มาส หมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลจะจัดขบวนแห่มาร่วมฉลองกัน เพราะมีความเชื่อว่า ดาวเป็นสัญลักษณ์ของการเสด็จลงมาประสูติบนโลกมนุษย์ของพระเยซู มีคริสตชนจากทั่วประเทศ รวมทั้งต่างชาติเข้าร่วมเทศกาลนี้จำนวนมาก รวมทั้งผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ก็มาเข้าร่วมเพื่อสัมผัสบรรยากาศของงาน สำหรับประเพณีปราสาทผึ้ง มีเนื้อหาสาระสำคัญอยู่ที่ความรู้สึกรัก จิตใจที่ได้ปฏิบัติงานตามจารีตประเพณีเกิดความมั่นคงทางจิตใจเป็นสำคัญ ส่วนเนื้อหาสาระในด้านต้องการให้เกิดบุญกุศล ก็เป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกับในการทำปราสาทผึ้งถวายวัด ถือว่าได้บุญสูงสุดเพราะผึ้งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือแม้แต่พระมาลัยก็กล่าวถึงปราสาทในสวรรค์ชั้นฟ้า ดังนั้น การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ ซึ่งมีทั้งที่นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ถือปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไป เช่น การเคารพในสิทธิของผู้อื่น ทุกคนต้องยอมรับในสิทธิของแต่ละบุคคล และไม่ควรร่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ต้องยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมส่วนรวม กฎ กติกา ระเบียบแบบแผน ที่ใช้ถือปฏิบัติกันในสังคม เพื่อความสงบร่มเย็นของทุกฝ่าย แม้จะมีความต่างทางความคิด แต่ก็สามารถที่จะรับฟังความคิดเห็นกันได้ โดยไม่ยึดเอาความคิดของตนเองเป็นใหญ่ หลักที่สำคัญที่สุดในการอยู่ร่วมกัน คือความสามัคคี เป็นพลังที่สำคัญอย่างยิ่งใหญ่ และหลักการของแต่ละศาสนาที่มีความสอดคล้องกัน คือหลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีลทั้งในศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ หลักกรรมบถ 10 ที่สอดคล้องกับหลักบัญญัติ 10 ประการ หลักธรรมที่ในแต่ละศาสนาให้ความสำคัญคือ เมตตากรุณา และการอธิษฐาน เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลวิจัยพบว่า รูปแบบและวิธีการในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพ ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เช่น การฟังโดยปราศจากอคติ การฝึกความอดทนที่จะไม่ได้ตอบถึงแม้จะไม่เห็นด้วย การแสดงการรับรู้ในเรื่องที่เราฟังอย่างที่เขาเล่า คิดเหมือนกับที่เขาคิด รู้สึกเหมือนกับที่เขารู้สึก การที่เราเฝ้าฟังและจิตใจของเราไปนั่งในสิ่งที่เขาอยู่ เราเองย่อมได้ประสบการณ์ในการที่จะรู้สึกอย่างที่เราารู้สึก และเข้าใจว่าทำไมเขาถึงรู้สึกแบบนั้น ไม่ว่าจะดีหรือจะร้ายก็ตาม ประเด็นสำคัญคือหลังจากที่เราฟังจนจบเรากลับมาเป็นตัวเรา การตัดสินใจในสารที่เราฟังจะได้รับมาย่อมมาจากประสบการณ์ชีวิต และพื้นเพของแต่ละบุคคล เพราะการตัดสินใจนั้นเกิดจากทัศนคติ ซึ่งพัฒนามาจากความเชื่อและคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นยึดถือไว้ (Wongwisidh, 2019) ส่วนการเรียนรู้ อยู่ร่วม บนความต่าง เป็นแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี กระบวนการเรียนรู้ควรเริ่มจากธรรมชาติสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา และควรปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก ทำให้เกิดจนเป็นนิสัย เพื่อสร้างความเคยชินในการเรียนรู้ การร่วมมือร่วมใจที่จะช่วยเหลือกันในยามมีปัญหา ทำให้เห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น ส่วนวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น จะต้องเคารพในกฎเกณฑ์และเคารพซึ่งกันและกัน สังคมที่อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความแตกต่างหลากหลาย การเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ หรือกติกาที่ร่วมกันตั้งขึ้น รวมถึงการมีภราดรภาพ จะลดการแบ่งแยกพวกเขาพวกเรา ของคนที่อยู่ร่วมกันในแต่ละสังคม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสามารถป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งทั้งหลายบานปลายไปสู่ความรุนแรงได้

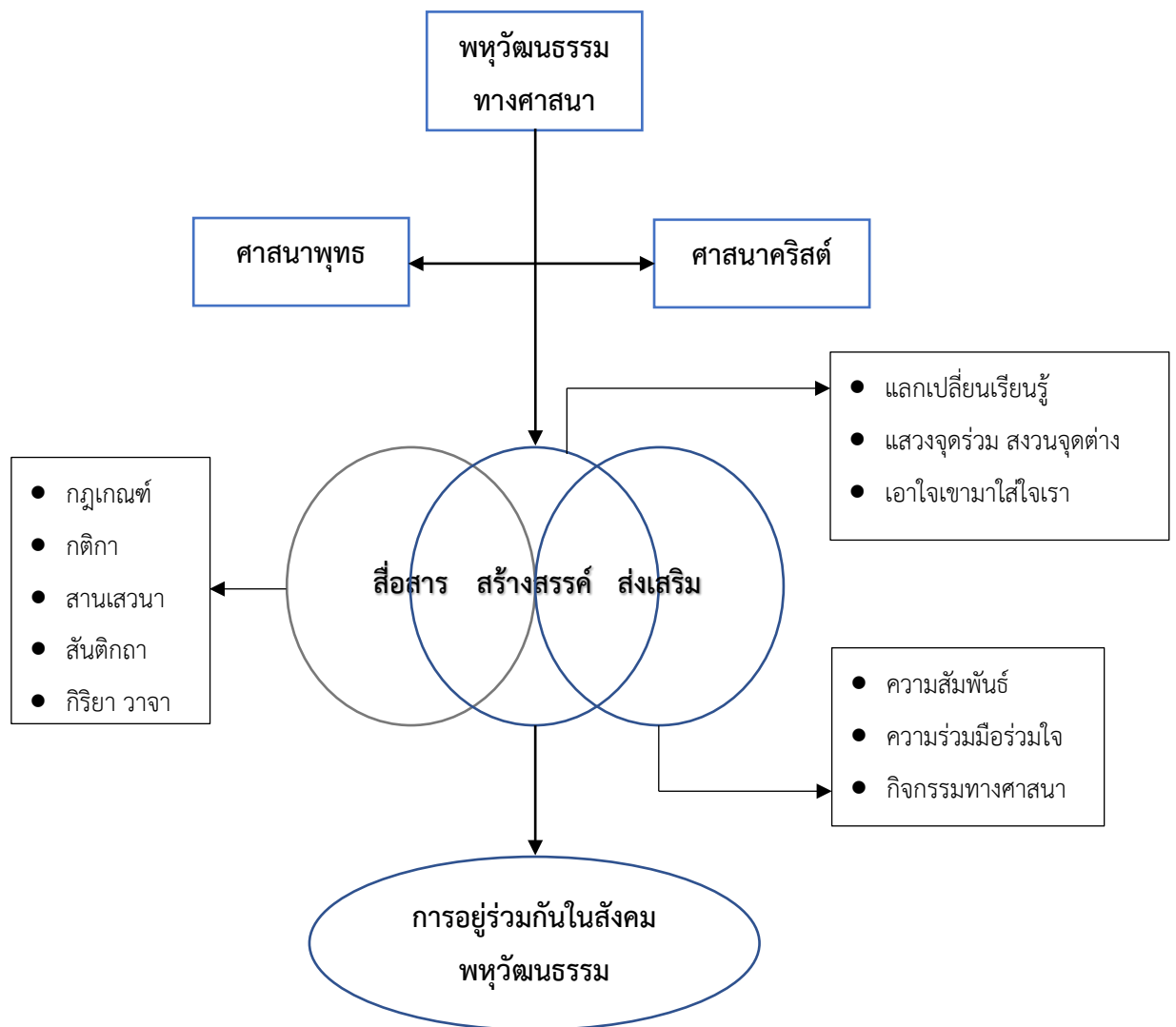

สังคมที่พึงประสงค์และอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายนั้น สมาชิกของสังคมจะต้องยึดมั่นในกฎเกณฑ์ กติกา หรือกฎหมาย เป็นเบื้องต้น โดยได้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาของสังคมส่วนหนึ่งมาจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่อาศัยอำนาจหรือช่องว่างทางกฎหมายสนองความต้องการทางผลประโยชน์ของตน (Prangthong, 2015) ไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น นอกจากไม่เป็นการทำร้ายจิตใจผู้อื่นแล้ว ยังเป็นการแสดงความเห็นอกเห็นใจ ที่เราต้องการสื่อสารให้ผู้อื่นได้เข้าใจถึงอารมณ์และความรู้สึก ไม่ก่อให้เกิดปัญหาจากการใช้วาจาที่ผิด สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เมื่องดเว้นจากการแสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น ก็ควรทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น พูดแต่คำพูดที่ดี มีประโยชน์ เป็นที่รักของคนอื่น เพื่อให้ได้รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เช่น การสานเสวนา การสื่อสารกันอย่างสันติ ซึ่งจะช่วยให้สังคมหาทางออกของปัญหาร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย

องค์ความรู้ใหม่

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แม้จะมองว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก หรือถ้าอยู่ร่วมกันก็มักจะมีปัญหากันให้แก้ตลอด แต่ถ้าคนในสังคมให้ความร่วมมือร่วมใจกัน การอยู่ร่วมกันคงไม่ใช่เรื่องยาก โอกาสที่สังคมจะได้รับการพัฒนาก็ย่อมมีมากขึ้น วัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีชีวิตในแต่ละแห่ง แต่ละชุมชน หรือแต่ละสังคมที่มีการปฏิบัติเลือกสรร ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จึงทำให้สังคมมีวัฒนธรรมย่อยเกิดขึ้นตามมา ศาสนาแต่ละศาสนามีหลักคำสอนเป็นแนวทางปฏิบัติ สำหรับศาสนิกผู้นับถือศาสนานั้น ๆ ศาสนิกชนผู้ปฏิบัติตามแนวทางศาสนาของตน ย่อมได้รับประโยชน์สุขตามสมควรแก่หลักคำสอนและวิธีการปฏิบัติ คำสอนที่เป็นหลักสากลทั่วไป คือการไม่ทำความชั่ว ให้ทำแต่ความดี ซึ่งเป็นพื้นฐานการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ถ้าแต่ละฝ่ายไม่มุ่งเบียดเบียนกัน ทำลายซึ่งกันและกัน สร้างแต่ประโยชน์สุขให้แก่กัน มีความเอื้ออาทรในการอยู่ร่วมกัน คำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของคนอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา แต่ละศาสนามีคำสอนที่สอนให้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนกัน ร่วมกันสร้างสังคมที่มีความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหาในสังคมพหุวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่ หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการทางศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์นั้น มีความสอดคล้องกันทั้งในระดับความประพฤติปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกัน เช่น กฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ ศีล บุญกุศล เป็นเครื่องป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในชุมชนท่าแร่ และทำให้คนในชุมชนท่าแร่มีความมั่นใจในความเป็นอยู่ เพราะหลักการของแต่ละศาสนาย่อมสอนให้มนุษย์ทุกคนมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำลายทำร้ายซึ่งกันและกัน ส่วนรูปแบบและวิธีการที่มีลักษณะร่วมกัน เหมือนที่เป็นอยู่ในแต่ละสังคม เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน คือการเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการสานเสวนา มีการประชุมปรึกษาหารือกันอยู่เป็นประจำ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย และเพื่อจะได้ทำความเข้าใจกันมากขึ้น มีการสื่อสารกันอย่างสันติ สนทนากันอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ได้รับการยอมรับกันมากขึ้น สามารถเปลี่ยนความคิดจากเดิมที่ไม่ดี ให้เป็นคนคิดดีพูดดีและทำดีอยู่ตลอดเวลา เมื่อเกิดมีปัญหาในสังคม ทุกคนทุก

ฝ่ายก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ปัญหา สร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคมพหุวัฒนธรรม
ตลอดไป

แผนภาพที่ 1 แสดงรูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน ทำให้ทราบว่า สังคมพหุวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ด้วยการสร้างขึ้นของมนุษย์ เพื่อแสดงออกถึงการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ จากความรู้ความสามารถ ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี อุปนิสัยใจคอ ตลอดถึงความประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสังคมในชุมชน ด้วยเหตุผลที่ว่ามนุษย์ใช้วัฒนธรรมในการดำรงอยู่พร้อมกับการใช้ชีวิต เพื่อเป็นแนวทางในการส่งต่อความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม

ประเพณี สู่คนรุ่นใหม่ในสังคมที่รับการเปลี่ยนแปลงให้ สอดคล้องกับสถานการณ์ตามยุคสมัย และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสังคมมนุษย์ ผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่นั้น อาศัยความรักความสามัคคีที่มีต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่ก่อนที่ศาสนาคริสต์จะเข้ามา และภายหลังการเข้ามาของศาสนาคริสต์ คนในชุมชนเคารพในสิทธิของผู้อื่น ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และยอมรับในกฎเกณฑ์ของสังคมส่วนรวม มีความรับผิดชอบในกิจกรรมของชุมชน ที่ได้รับมอบหมายจากทางวัดและเทศบาล คนในสังคมให้เกียรติกัน เคารพเชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางด้านวิทยุคุณวุฒิ และชาติวุฒิ ให้ความยุติธรรมแก่กัน และมีความเสมอภาคไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก หรือเห็นแก่ประโยชน์ฝ่ายตนอย่างเดียว ต้องมองถึงประโยชน์ส่วนรวมที่จะเกิดในชุมชน จึงทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อยู่ร่วมกันได้มาเป็นเวลานานหลายปี และจะยังคงดำเนินไปในทิศทางที่ดีต่อไปสอดคล้องกับผลการวิจัยวัชรนา คลายนาท (Claynatorn, 2001) กล่าวถึงการแพร่กระจายวัฒนธรรมตะวันตกที่ก่อให้เกิดพัฒนาการของสถาบันสังคมของไทยในชุมชนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และเป็นชุมชนที่มีความสำคัญต่อการแพร่กระจายวัฒนธรรมตะวันตก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในสมัยต่อมา มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา คำสอนศาสนาเป็นหลักธรรมในการใช้ดำรงชีวิต ช่วยพัฒนาสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการทางศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์นั้น มีความสอดคล้องกันทั้งในระดับความประพฤติปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกัน เช่น กฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ ศีล บุญกุศล เป็นเครื่องป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในชุมชนท่าแร่ และทำให้คนในชุมชนท่าแร่มีความมั่นใจในความเป็นอยู่ โดยอาศัยหลักการของแต่ละศาสนามาสอนให้มนุษย์ทุกคนมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำลายทำร้ายซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ แต่ละศาสนายังสอนให้ตั้งมั่นในการอธิษฐาน ซึ่งเป็นการตั้งใจมั่นเพื่อจะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ หรือตั้งปณิธานว่าจะบำเพ็ญบุญบารมี จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ หลักการของแต่ละศาสนาดังกล่าวมานี้ สร้างให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เข้าอกเข้าใจกันเป็นอย่างดี นำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีความสุข สอดคล้องกับผลการวิจัย Phramaha Suthit Aphakaro and Phrarajprariyattivethee (2015) ที่สรุปว่า หลักการอยู่ร่วมกันของศาสนาสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปแบบของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่บุคคลนับถือหลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของศาสนาต่างๆ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบและวิธีการในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นวิธีที่ถอดแบบมาจากการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การเคารพในกฎเกณฑ์ การเคารพซึ่งกันและกัน เป็นข้อกำหนดของทุกฝ่ายในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน การให้ความเคารพซึ่ง

กันและกัน เพื่อให้เกียรติแก่กัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของกันและกัน เคารพในสิ่งที่เขาเป็นตน ไม่แสดงกิริยาทำทาง หรือวาจาตู่ถูกต้อนผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการทะเลาะกัน การอาฆาตพยาบาทซึ่งกันและกัน ซึ่งไม่เป็นผลดีในการอยู่ร่วมกันอย่างแน่นนอน ควรมีน้ำใจไมตรีให้แก่กัน เป็นสร้างมิตรภาพที่ดี มีความเอื้ออาทรแก่กัน ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือกันได้ตลอดเวลา เป็นการสร้างสังคมให้น่าอยู่ สร้างรอยยิ้มเสียงหัวเราะให้เกิดในสังคม ย่อมเป็นที่เจริญตาเจริญใจแก่คนในสังคม และผู้ที่ได้มาพบเห็นเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของบัญญัติ ยงยวน (Yongyon, 2010) การร่วมกิจกรรมกันผ่านการเรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มเชื้อชาติต่างๆ ที่แตกต่างกันทางด้านความเชื่อและวัฒนธรรมเกิดการร่วมกันและการให้เกียรติกันเพื่อให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม

สรุป

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แม้จะมองว่าโอกาสการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นไปได้ยาก แต่ชุมชนท่าแร่ ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แม้จะต่างศาสนา แต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สังคม และวัฒนธรรม กลับสามารถเข้ากันได้เป็นอย่างดี โดยไม่มีศาสนาทำให้เกิดความขัดแย้ง มีแต่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน อาจกล่าวได้ว่า การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ต้องเริ่มจากความเข้าใจบริบทสังคม วัฒนธรรม และพื้นเพ ของคนในสังคมนั้น และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการร่วมกิจกรรมที่ผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมจัดขึ้น และสามารถเข้าร่วมได้ไม่ผิดหลักศาสนา นี่เป็นเหตุผลสำคัญว่า ทำไมชุมชนท่าแร่ จึงสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ศาสนาคริสต์ได้เข้ามาเผยแผ่ในเขตตำบลท่าแร่ ต่อมา มีการจัดตั้งชุมชนท่าแร่โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ชื่อซาเวียร์ เกโก ที่พาชาวบ้านอพยพจากตัวเมืองสกลนคร มาตั้งหลักแหล่งใหม่ทางฝั่งเหนือของหนองหาร ชุมชนท่าแร่เป็นศูนย์กลางของคาทอลิกระดับเขตที่เรียกว่า มิชซัง ท่าแร่-หนองแสง ครอบคลุมเขตการปกครองไปถึงจังหวัดนครพนม และเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่ศาสนาไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ในชุมชนท่าแร่นั้น มีวัดที่เป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา คือ วัดประดู่ธรรมาวาส ตั้งอยู่ที่บ้านพะโค เป็นหมู่บ้านเพียงแห่งเดียวที่นับถือศาสนาพุทธ คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข แม้จะมีความแตกต่างทางศาสนา อาศัยความรัก ความสามัคคี ที่มีต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่ก่อนที่ศาสนาคริสต์จะเข้ามา การอยู่ร่วมกันในชุมชนเกิดขึ้นได้ เพราะทุกฝ่ายยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่าง กฎเกณฑ์ทางสังคม วัฒนธรรม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน จึงทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ สนับสนุนส่งเสริมแนวทางในการอยู่ร่วมกัน ทั้งในส่วนของชุมชนที่นับถือศาสนาเดียวกัน และในชุมชนที่มีความแตกต่างทางศาสนา สร้างความรักความสามัคคีต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความเห็นอกเห็นใจกัน ในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ นั้น ต้องเคารพในสิทธิของผู้อื่น ไม่ควรก้าวล่วงสิทธิของกันและกัน ต้องยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่าง ที่เป็นผลมาจากการนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน และต้องเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมตามหลักการของแต่ละศาสนานั้น ควรทำความเข้าใจถึงธรรมชาติของแต่ละศาสนา เช่น ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ระบบสังคมและสิ่งแวดล้อม ศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ฆราวาสภาพ มีหลักคำสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับหลักการอยู่ร่วมกัน ศาสนาพุทธมีหลักของศีล 5 และกุศลกรรมบถ 10 เป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ป้องกันการละเมิดสิทธิและหน้าที่ของคนในสังคม เป็นหลักคำสอนที่ส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ส่วนศาสนาคริสต์นั้นสอนให้ทุกคนมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน สนับสนุนส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของการทำดีต่อกัน ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่สอดคล้องตามหลักการอยู่ร่วมกัน หลักคำสอนที่สำคัญ เช่น บัญญัติ 10 ประการ ศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน ทำให้การอยู่ร่วมกันตามหลักการของแต่ละศาสนาไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน ก่อให้เกิดสันติสุขและสันติภาพโดยรวม

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุนให้แต่ละศาสนาได้เผยแผ่ศาสนาอย่างเต็มที่ตามหลักการของแต่ละศาสนา เพราะทุกศาสนาสอนคนให้เป็นคนดี ให้รู้จักช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะการทำความดี ไม่เพียงแต่ทำดีเพื่อตนเอง แต่ยังเป็นการทำดีเพื่อพี่น้อง เพื่อคนในสังคม เป็นการแบ่งปันความดีให้กับคนในสังคม เป็นการสร้างความดีอย่างแท้จริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบและวิธีการในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของสังคมนั้น ๆ การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง เป็นรูปแบบที่จะสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน ไม่ตอกย้ำถึงสิ่งที่แตกต่างกัน แต่เน้นย้ำถึงสิ่งที่มีอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการประนีประนอมกัน สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ ให้ความร่วมมือในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ หรือการเอาใจเข้ามาใส่ใจเรา ทำให้เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น เป็นการเปิดใจยอมรับฟังปัญหาของผู้อื่น เพื่อจะได้หาทางแก้ไขต่อไป และการเรียนรู้อยู่ร่วมบนความต่าง เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่แตกต่างจากตนมากขึ้น ยอมรับในสิ่งที่มีไม่เหมือนกัน เพื่อหาวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น ควรเคารพในกฎเกณฑ์ เคารพซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามกฎหมายที่ได้วางไว้ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน นอกจากนั้น ควรเคารพซึ่งกันและกัน รู้จักให้เกียรติกัน ไม่แสดงกิริยาดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน มีน้ำใจไมตรีต่อกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือกันได้ทุกเวลา ซึ่งเป็นการสร้างสังคมให้น่าอยู่ เป็นสังคมที่ทุกคนปรารถนาอยากอยู่ร่วมกันตลอดกัน

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ สนับสนุนให้จัดกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนาของแต่ละศาสนา หรือในช่วงเทศกาลที่มีการจัดขึ้นในชุมชน เพื่อให้คนในสังคมได้มาศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัฒนธรรมประเพณีของกันและกัน จะทำให้เข้าใจกันได้มากขึ้น จัดให้มีเวทีสำหรับพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเมื่อมีประเด็นที่ไม่เข้าใจกัน หรือเห็นต่างกัน ควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันอยู่เป็นประจำ หรือตามกาลเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความสมัคปรองดองสามัคคีกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 เรื่อง “แนวทางในการสร้างแรงใจในการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง” เพื่อให้คนที่อยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้มองเห็นประโยชน์ที่จะเกิดจากการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นประโยชน์ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ จึงควรหันหน้าเข้าหากันเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคมพหุวัฒนธรรมให้มั่นคงต่อไป

2.2 เรื่อง “ทิศทางและแนวโน้มของสังคมพหุวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในอนาคต” เป็นการกำหนดทิศทางและศึกษาแนวโน้มที่ควรจะเป็นของสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่จะเกิดขึ้นในอนาคต วิเคราะห์ถึงสถานการณ์และการดำรงอยู่ ตลอดจนถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมพหุวัฒนธรรมในทุกระดับ เพื่อจะได้ศึกษาให้ทันต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคต และวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง นำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

References

- Claynatorn, V. (2001). *Bansomdejchaopraya Community: A case Study of Thai Urban Community in Early Rattanakosin Period*. (Research Report). Bangkok: Bansomdejchaopraya University
- Department of Religious Affairs. (2016). *Department of Religious Affairs*. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand.
- Ganjanapan, A. (2008). *Multicultural Society in the Transition of Society and Culture*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Lek-Prapai Viriyapant Foundation. (2017). *Introduction of Pluralism*. Retrieved July 30, 2017, from <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=443>
- Prangthong, N. (2015). Law - Abiding and Brotherhood: The way of Democratic Peace in Short Stories. *Journal of Humanities and Social Sciences SRU*, 7(3), 99-120.
- Office of the Tharae Subdistrict Municipality. (2017). *History of Tharae Community*. Retrieved August 15, 2017, from <http://www.tharaesakon.go.th>

- Phramaha Suthit Aphakaro, & Phrarajprariyattivethee. (2015). *The Coexistence of the ASEAN Community: Concepts and Practices in accordance with Religions*. (Research Report). Bangkok: Buddhist Research Institute.
- Wongwisidh, R. (2019). *To put yourself in others' shoes*. Retrieved March 24, 2019, from <http://gasworkpark.blogspot.com/2013/03/blog-post.html>>
- Yongyon, B. (2010). *A Development of Multicultural Education Model in Elementary School*. Bangkok: Department of Cultural Promotion.

บุพปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม*

Antecedents Affecting the Prosecution of a Money Laundering case in the Jurisdiction Process

¹อิสราพร นรินทร์, นิช วงศ์สงจำ และ ณรงค์ กุลนิตะ

¹Issraporn Narin, Nich Wongsongja and Narong Kulnides

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: is_narin@hotmail.com

บทคัดย่อ

พยานหลักฐานตามหลักนิติวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินคดีฟอกเงิน การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพจริงของพยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ส่วนการสอบสวนที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม และ 2) อิทธิพลของความสัมพันธ์พยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ส่วนการสอบสวนที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม การดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานสอบสวนในกองบังคับการตำรวจนครบาล 1-9 เจ้าหน้าที่การเงินการธนาคารและการฟอกเงิน เจ้าหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษ เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและทางเศรษฐกิจ และเจ้าหน้าที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีความรู้ เชี่ยวชาญการทำสำนวนสืบสวนสอบสวนคดีฟอกเงิน ด้านกฎหมาย และผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ จำนวน 13 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนาและแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพจริงของพยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ส่วนการสอบสวนส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมเห็นด้วยในระดับมาก และ 2) ตัวแปรที่มีอิทธิพลได้แก่ ส่วนการสอบสวนคดีฟอกเงิน โดยทักษะความเชี่ยวชาญในการนำพยานหลักฐานมาทำสำนวนสอบสวนเป็นสิ่งสำคัญต้องพัฒนาทักษะความรู้ ต้องมีการวัดระดับประสิทธิภาพของการทำงานของพนักงานเจ้าหน้าที่สอบสวน โดยผลการวิจัยนี้เชิงองค์ความรู้ใหม่มีประโยชน์ต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ประเทศไทยได้รับความเชื่อมั่นในเรื่องของความโปร่งใสในการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลและเป็นแนวทางในการพัฒนาและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการทำงานแบบบูรณาการให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลของการดำเนินคดีฟอกเงิน

คำสำคัญ: บุพปัจจัย; คดีฟอกเงิน; กระบวนการยุติธรรม

*Received June 12, 2020; Revised July 23, 2020; Accepted June 24, 2021

Abstract

In the prosecution of a money laundering case, forensic evidences are significant. The objectives of this research were to: 1) study actual conditions of evidences, predicate offence, related assets, an inquiry report affecting the prosecution of a money laundering case in the jurisdiction process; and 2) analyze the influences of actual conditions of evidences, predicate offence, related assets and an inquiry report on the prosecution of a money laundering case in the jurisdiction process. This research employed a mixed research methodology combining a quantitative and qualitative research methods. In quantitative research component, the sample consisted of 400 respondents including inquiry officers from the Metropolitan Police Division 1 to 9, officers of Financial, Banking and Money Laundering Department, officers of the Special Investigation Department, officers working with technology and economic crimes, and officers of the Anti-Money Laundering office. In the qualitative research part, in-depth interviews were conducted with 13 key informants consisting of experts in preparing inquiry reports in the money laundering cases, legal experts and experts from foreign countries.

The research findings showed that: 1) actual conditions of evidences, predicate offence and an inquiry report affecting the prosecution of a money laundering case in the jurisdiction process were rated at the highest level whereas related assets was at a high level; and 2) the factor that had an influence on the prosecution of a money laundering case such as evidence related to inquiry report of a money laundering case by using essential skills. These research findings are beneficial for the prosecution of the money laundering cases in the jurisdiction process as they can be used in the establishment of confidence for Thailand in terms of transparency in the work performance based on good governance. They can also serve as guidelines for the study, development and enhancement of integrated actions based on the international standards of money laundering.

Keywords: Antecedents; Money Laundering Case; Justice

บทนำ

พยานหลักฐานเป็นสิ่งสำคัญยิ่งโดยเฉพาะการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม ในอดีตที่ผ่านมา การเกิดอาชญากรรมเพื่อให้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น การฉกชิง วิ่งราวทรัพย์ เป็นการกระทำผิดลักทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 เป็นการกระทำความผิดแบบซึ่งหน้า ไม่มีวิธีการซับซ้อน แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาการเกิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น โดยลักษณะการเกิดอาชญากรรมที่ปกปิด ซ่อนเร้น อำพราง

ทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อแปลงจากเงินที่ได้มาโดยมิชอบ เรียกอีกอย่างว่า เงินสกปรก ที่ไม่สามารถระบุถึงแหล่งที่มาทางการเงินได้ เรียกว่า การฟอกเงิน (Money Laundering) จากข้อมูลจาก สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ดำเนินการตรวจสอบ สืบสวน สอบสวน และเก็บรวบรวม พยานหลักฐานเพื่อดำเนินการกับทรัพย์สินผู้กระทำความผิดมูลฐาน ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 – มีนาคม พ.ศ. 2562 โดยมีคำสั่งยึดหรืออายัด ทรัพย์สิน จำนวน 1,128 คำสั่ง คิดเป็นมูลค่าทรัพย์สิน จำนวน 56,862,083,754 บาท ดังปรากฏรายละเอียด ตามตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 สถิติคดีความผิดฐานฟอกเงินที่มีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ช่วงปี พ.ศ. 2557 - พ.ศ. 2562

ปีงบประมาณ	รายการ	
	คำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน (คดี)	มูลค่าทรัพย์สิน (บาท)
2557	179	3,332,152,894.64
2558	221	12,000,412,549.34
2559	245	21,593,569,645.24
2560	148	5,083,718,357.76
2561	204	13,162,422,018.99
2562	131	1,689,808,288.03

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2562

จากการศึกษามุมมองจากนักวิชาการต่างประเทศ (Duhaime, 2014) เรื่องของประสิทธิภาพของ กฎหมายมีกรณีศึกษากฎหมายฟอกเงินของประเทศสหรัฐอเมริกาเรื่องของกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงิน: Money Laundering เริ่มตั้งแต่ปีค.ศ. 1986 กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและ ปราบปรามการฟอกเงินตามประมวลกฎหมายสหรัฐลำดับที่ 18 U.S.C. 1956 (Francis, 2015) เพื่อ ประสิทธิภาพกฎหมายป้องกันปราบปรามองค์กรอาชญากรรม RICO (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations) นับว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญ (Gallant, 2005) ซึ่งกฎหมายป้องกันปราบปรามการฟอก เงินครอบคลุมขอบเขตอย่างกว้างขวางไปยังการกระทำผิดและมีบทลงโทษรุนแรงรวมถึงการริบทรัพย์สินที่ เกี่ยวข้องกับการกระทำการฟอกเงินด้วย (Vaithilingam, 2007) และจากผลการรายงานดัชนีความลับทาง การเงิน หรือ Financial Secrecy Index ใน พ.ศ. 2563 อาศัยข้อมูล 2 ด้าน โดยพิจารณาความรุนแรงของ การปกปิดข้อมูลด้านการเงินในด้านต่าง ๆ และพิจารณาขนาดของการทำธุรกรรมนอกประเทศ จัดทำโดย องค์กรเครือข่ายภาษีผู้ดีธรรม พบว่าประเทศไทยเป็นแหล่งฟอกเงินที่มีค่าดัชนีความลับทางการเงินอยู่ระดับ

448.86 อยู่ในอันดับที่ 17 ในจำนวน 133 ประเทศทั่วโลก โดยมีสัดส่วนการให้บริการทางการเงินข้ามพรมแดนอยู่ที่ 0.15% ของโลก (Financial Secrecy Index, 2020) ดังปรากฏตามภาพ 1.1

ภาพที่ 1.1 รายงานดัชนีความลับทางการเงิน โดยองค์กรเครือข่ายภาษียุติธรรม พ.ศ. 2563

Rank	Jurisdiction1	ISO-3	ISO-2	FSI Value2	FSI Share3	Secrecy Score4	Global Scale Weight5
1	Cayman Islands	CYM	KY	1575,19	4,63%	76,08	4,58%
2	United States	USA	US	1486,96	4,37%	62,89	21,37%
3	Switzerland	CHE	CH	1402,10	4,12%	74,05	4,12%
4	Hong Kong	HKG	HK	1035,29	3,04%	66,38	4,44%
5	Singapore	SGP	SG	1022,12	3,00%	64,98	5,17%
6	Luxembourg	LUX	LU	849,36	2,49%	55,45	12,36%
7	Japan	JPN	JP	695,59	2,04%	62,85	2,20%
8	Netherlands	NLD	NL	682,20	2,00%	67,40	1,11%
9	British Virgin Islands	VGB	VG	619,14	1,82%	71,30	0,50%
10	United Arab Emirates	ARE	AE	605,20	1,78%	77,93	0,21%
11	Guernsey	GGY	GG	564,56	1,66%	70,65	0,41%
12	United Kingdom	GBR	GB	534,65	1,57%	46,20	15,94%
13	Taiwan	TWN	TW	507,57	1,49%	65,50	0,59%
14	Germany	DEU	DE	499,72	1,47%	51,73	4,71%
15	Panama	PAN	PA	479,51	1,41%	71,88	0,22%
16	Jersey	JEY	JE	466,81	1,37%	65,53	0,46%
17	Thailand	THA	TH	448,86	1,32%	73,25	0,15%

ที่มา: Financial Secrecy Index Source Tax Justice Network 2020

โดยข้อมูลของสำนักงานปราบปรามการฟอกเงินในประเทศไทย ได้ตรวจสอบผลการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (Anti - Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism : AML/CFT) โดยที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่อต้านการฟอกเงินเอเชียแปซิฟิก (Asia-Pacific Group on Money Laundering) มีข้อกำหนดต้องเข้ารับการประเมินการปฏิบัติตามมาตรฐานสากล (Hinterseer, 2001) ด้านการป้องกันปราบปรามการฟอกเงินและการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism: AML/CFT) ตามมาตรการทางการเงิน (Financial Action Task Force: FATF) ให้ทุกประเทศมีมาตรฐานการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในระดับเดียวกัน (Somchai, 2019) เพื่อปิดช่องว่างไม่ให้อาชญากรแสวงหาประโยชน์ (Hopton, 2016) จากประเทศที่มีความด้อยเรื่องของกฎระเบียบและมาตรการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน โดยสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในประเทศไทย ผลักดันการดำเนินการให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลอย่างต่อเนื่อง (Beekarry, 2011) ผลการประเมิน พ.ศ. 2560 พบว่าประเทศไทยมีกรอบกฎหมายที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล 25 ข้อจาก 40 ข้อ โดยมีผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง 4 ด้าน จาก 11 ด้าน ได้แก่ (1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจในความเสี่ยงด้านการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายและมีมาตรการในการจัดการกับความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสม (2) มีการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศที่ดี (3) การวิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากข่าวกรองทางการเงินของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในฐานะหน่วยข่าวกรองทางการเงินของประเทศมีความเข้มแข็งและสามารถแสดงผลการดำเนินการได้อย่างเป็นที่น่าสนใจ (4) มีมาตรการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ดี

และล่าสุดในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561 ประเทศไทย สามารถยกระดับความสอดคล้องด้านกรอบกฎหมาย เพิ่มขึ้นอีก 2 ข้อ รวมเป็น 27 ข้อ จาก 40 ข้อ อีกทั้งมีผลประเมินด้านประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูงจำนวน 4 ด้าน เท่ากับของประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และเบลเยียม โดยมีผลประเมินดีกว่าประเทศออสเตรเลีย จึงส่งผลให้ ประเทศไทยไม่ถูกกำหนดเป็นประเทศที่มีความเสี่ยงสูงด้านฟอกเงินหรือบัญชีดำ (Anti-Money Laundering Act, B.E., 1999)

ดังนั้น ประเทศไทยคงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องด้านกฎหมายและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จึงต้องแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ (Pornchai, 2010) โดยการพิจารณาในเรื่องของสนธิสัญญาและอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลถึงอนุสัญญาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติด และวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988, อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000, อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ค.ศ. 1999 และของคณะทำงานทางเฉพาะกิจ (Unger, Brigitte, 2006) เพื่อดำเนินการตามมาตรการทางการเงินเกี่ยวกับการฟอกเงิน (Financial Action Task Force: FATF) ผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาถึงบุปผาปัจจัยในพยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ส่วนการสอบสวนที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ และการได้รับความเชื่อมั่นเพื่อภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยและเรื่องของความโปร่งใสในการทำงานอาศัย หลักธรรมาภิบาลให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลของการดำเนินคดีฟอกเงิน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพจริงของพยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ส่วนการสอบสวนที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของความสัมพันธ์พยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ส่วนการสอบสวนที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณคัดเลือกประชากร คือ 2,196 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนโดยคิดคำนวณจากตาราง ยามาเน่ จึงได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน จากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน สอบสวนจากกองบังคับการนครบาล 1-9 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่กองคดีการเงินการธนาคารและการฟอกเงินกรมสอบสวนคดีพิเศษ เจ้าหน้าที่กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เจ้าหน้าที่กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และเจ้าหน้าที่กองคดีสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และการวิจัย

เชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สุ่มตัวอย่างเป็นแบบเฉพาะเจาะจง (PURPOSIVE SAMPLING) จากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน สอบสวนจากกองบังคับการนครบาล 1-9 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจการฟอกเงิน เจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจสอบธุรกรรมอันน่าสงสัย ในคดีพิเศษ กองคดีการเงินการธนาคารและการฟอกเงิน เจ้าหน้าที่กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เจ้าหน้าที่กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ นักวิชาการทางด้านอาชญากรรมทางเศรษฐกิจการฟอกเงินจากมหาวิทยาลัย พนักงานอัยการ ผู้ที่เคยดำเนินคดีการส่งฟ้องเกี่ยวกับคดีฟอกเงิน ทั้งที่มีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด และรวมถึงการยกฟ้องอันเนื่องมาจากพยานหลักฐานไม่เพียงพอในชั้นศาล ผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ในการพิจารณาตัดสินคดีฟอกเงิน ทั้งที่ได้มีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด และรวมถึงการยกฟ้องคดีอันเนื่องมาจากหลักฐานไม่เพียงพอในชั้นศาล และผู้เชี่ยวชาญพิเศษการสืบสวนสอบสวนจากต่างประเทศ (FBI จากประเทศสหรัฐอเมริกา และ FBI ประจำประเทศเกาหลีใต้) เกี่ยวกับคดีฟอกเงินที่มีความเกี่ยวเนื่องกับอาชญากรรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ พยานหลักฐาน (EVIDENCE: EVID) ความผิดมูลฐาน (DATABASE: DATA) ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง (CONNECTION MONEY: CONN) และ (4) ส่วนของการสอบสวนคดีฟอกเงิน (INVESTIGATION OF EVIDENCE: INVE) และ 2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ การดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม (JURISDICTION : JURI)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นให้คะแนนระดับคะแนน 1-5 คะแนน เป็น 5 ประเด็น คือ 1) พยานหลักฐาน (EVID) 2) ความผิดมูลฐาน (DATA) 3) ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง (CONN) 4) ส่วนของการสอบสวนคดีฟอกเงิน (INVE) และ 5) การดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม (JURI) โดยทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นพนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 ราย มีบริบทของพื้นที่ใกล้เคียงกับจังหวัดกรุงเทพมหานคร หาค่าความเชื่อมั่นโดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha – Coefficient) ด้วยวิธีการของครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ของแต่ละรายการ แต่ละมาตรวัด โดยค่าแอลฟา ผลมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จึงมีความเชื่อถือได้ค่อนข้างสูง จากนั้นวิเคราะห์คุณภาพรายข้อที่ Item – Total Correlation (r) โดยคำถามรายข้อมีคุณภาพ เมื่อ r มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.20 และพิจารณาคูณภาพโดยรวมที่ Alpha มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 (ค่าสูงสุดคือ 1.00) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้และจำนวนข้อคำถามของมาตรวัด

มาตรวัดตัวแปร	จำนวน ข้อคำถาม	Cronbach's Alpha
1) มาตรวัดพยานหลักฐาน (จำนวน 3 มาตรวัด)	15	0.953
- การได้มาซึ่งพยานหลักฐานในธุรกรรมอันน่าสงสัย (SUSP)	5	0.953
- การรวบรวมพยานหลักฐาน (CORR)	5	0.953
- การตรวจสอบพิสูจน์หลักฐาน (DETE)	5	0.953
2) มาตรวัดความผิดมูลฐาน (จำนวน 3 มาตรวัด)	15	0.953
- องค์ประกอบการทำความผิด (CAUS)	5	0.953
- แรงจูงใจในการทำผิด (MOTI)	5	0.953
- กฎหมาย (LEGA)	5	0.953
3) มาตรวัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง (จำนวน 3 มาตรวัด)	15	0.952
- การได้มาซึ่งทรัพย์สิน (SOUR)	5	0.952
- ปริมาณทรัพย์สิน (QUAL)	5	0.952
- การดำเนินการซื้อขายทรัพย์สิน (PROC)	5	0.952
4) มาตรวัดสำนวนการสอบสวนคดีฟอกเงิน (จำนวน 3 มาตรวัด)	15	0.952
- ทักษะความเชี่ยวชาญ (EXPE)	5	0.953
- ประสิทธิภาพของการสอบสวน (KEYP)	5	0.953
- ความโปร่งใส (TRAN)	5	0.952
5) มาตรวัดการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม (จำนวน 3 มาตรวัด)	15	0.953
- การรับฟังพยานหลักฐาน (ADMI)	5	0.953
- การชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน (PREP)	5	0.953
- การดำเนินคดีและบทลงโทษ (JUST)	5	0.954
Cronbach's Alpha		0.954

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ประกอบด้วย 7 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมในด้านพยานหลักฐาน 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมด้านความผิดมูลฐาน 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมด้านทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง 5) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมด้านสำนวนการสอบสวนคดีฟอกเงิน 6) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมด้านกระบวนการยุติธรรม และ 7) ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์เพื่อแสดงลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างและการแจกแจงของตัวแปร โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์ความแปรผันของตัวแปรที่สังเกตได้ วิเคราะห์ค่าร้อยละสำหรับตัวแปรนามบัญญัติที่เป็นข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้น เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประจักษ์กับตัวแปรแฝงทุกตัว วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทุกตัวกับตัวแปรตาม และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างตัวแปรการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อตอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปร ปรากฏดังตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปร

ตัวแปรสังเกตได้	$\bar{X}$	SD	S.K.	K.U.
การได้มาซึ่งพยานหลักฐานในธุรกรรมน่าสงสัย (SUSP)	4.77	0.30	-3.18	17.37
การรวบรวมพยานหลักฐาน (CORR)	4.82	0.35	-4.77	38.39
การตรวจสอบพยานหลักฐาน (DETE)	4.77	0.37	-4.13	29.76
องค์ประกอบของการทำผิด (CAUS)	4.80	0.30	-3.58	22.03
แรงจูงใจในการทำผิด (MOTI)	4.80	0.30	-2.40	8.09
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (LEGA)	4.78	0.29	-2.59	10.58
การได้มาซึ่งทรัพย์สิน (SOUR)	4.77	0.36	-3.21	15.96
ปริมาณทรัพย์สิน (QUAL)	4.77	0.33	-4.73	44.61
การดำเนินการซื้อขายทรัพย์สิน (PROC)	4.76	0.34	-4.41	37.14
ทักษะความเชี่ยวชาญ (EXPE)	4.81	0.30	-5.48	56.60
ประสิทธิภาพของการสอบสวน (KEYP)	4.75	0.35	-3.83	28.96
ความโปร่งใส (TRAN)	4.82	0.32	-5.63	52.91
การรับฟังพยานหลักฐาน (ADMI)	4.81	0.26	-2.16	7.53
การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน (PREP)	4.83	0.24	-1.87	3.63
การดำเนินคดีและบทลงโทษ (JUST)	3.77	0.84	-0.23	1.49

เมื่อพิจารณาค่าความเบ้และความโด่ง พบว่า ค่าความเบ้และความความโด่งมีความแตกต่างจากศูนย์เพียงเล็กน้อย แต่จัดว่าใกล้เคียงศูนย์ ถือว่าตัวแปรมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ แสดงว่ามีการกระจายตัวบ่งชี้เป็นโค้งปกติ ดังนั้น จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงระบบ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ทางทฤษฎีซึ่งเป็นข้อมูลปลายเปิด (Open ended) ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของสภาพจริงของพยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ส่วนวนการสอบสวนที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีพอกเงินในกระบวนการยุติธรรม

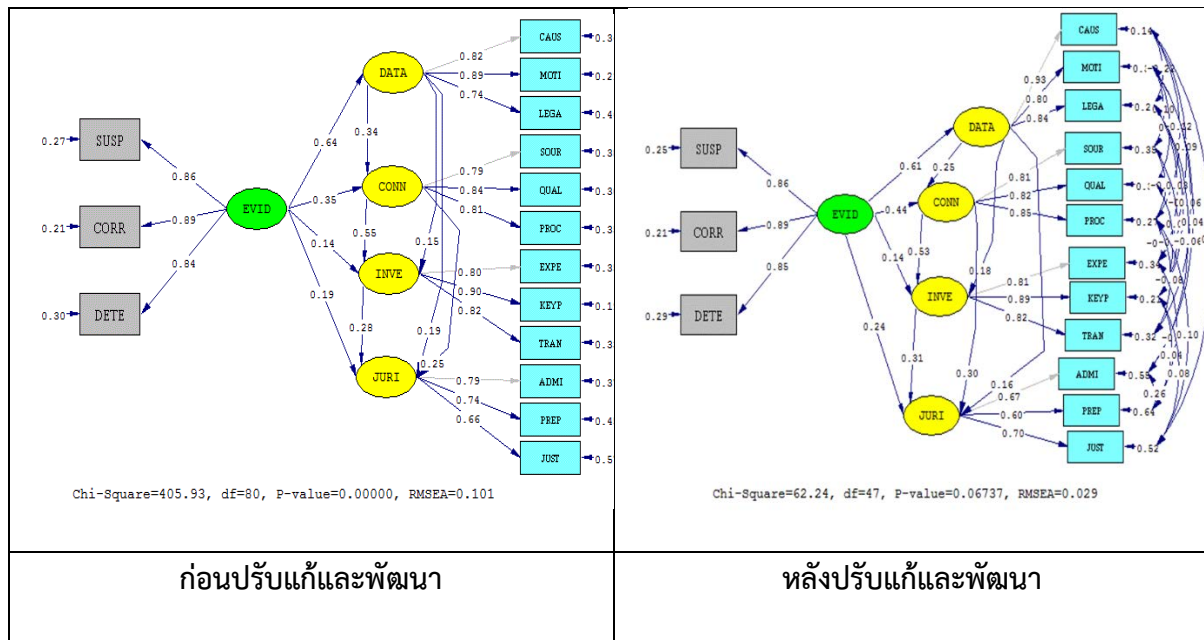
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่สังกัดกองคดีสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ได้รับเงินเดือนเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 15,001 – 23,000 บาท และมีระยะเวลาและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 6-10 ปี โดยผู้วิจัยได้นำเสนอระดับความคิดเห็นของตัวแปรแฝงโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังตารางที่ 1.4 ดังนี้

ตารางที่ 1.4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของตัวแปร

ลำดับ	ตัวแปรแฝง	Mean	S.D.
1	พยานหลักฐาน (EVID)	4.79	0.30
2	ความผิดมูลฐาน (DATA)	4.79	0.26
3	ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง (CONN)	4.77	0.31
4	ส่วนวนการสอบสวนคดีพอกเงิน (INVE)	4.79	0.29
5	การดำเนินคดีพอกเงินในกระบวนการยุติธรรม (JURI)	4.47	0.27

จากตารางที่ 1.4 พบว่า ในภาพรวมระดับความคิดเห็นของระดับความคิดเห็นของสภาพจริงของพยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ส่วนวนการสอบสวนที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีพอกเงินในกระบวนการยุติธรรมอยู่ในระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ส่วนทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับความคิดเห็นด้วยมาก ตามลำดับส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า มีค่าน้อยกว่า 1 แสดงให้เห็นว่า การกระจายข้อมูลทุกตัวแปรอยู่ในระดับความคิดเห็นที่เหมาะสม คือ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกันมากนัก

2. ผลการศึกษาวិเคราะห์หัตถิพลของความสัมพันธ์พยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ส่วนวนการสอบสวนที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีพอกเงินในกระบวนการยุติธรรม

ภาพที่ 1.3 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ตามสมมติฐานก่อนและหลังปรับแก้และพัฒนา

2.1 ผลการทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองโครงสร้าง พบว่า จากภาพที่ 1 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ก่อนปรับ พบว่า แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ก่อนปรับที่ได้ยังไม่มีความคล้อยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) ยังไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Non Fit) จึงส่งผลทำให้การประมาณค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลในแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ยังไม่น่าเชื่อถือเพียงพอที่จะนำไปใช้ได้จริง จึงพิจารณาหาโมเดลที่กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อให้ได้โมเดลที่มีค่าพารามิเตอร์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีความเป็นไปได้ทางทฤษฎีและมีความเที่ยงตรง สามารถนำไปทดสอบโมเดลเชิงสาเหตุได้ และผลของค่าสถิติทดสอบของแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์หลังปรับแก้และพัฒนา พบว่า ค่าสถิติของแบบจำลองทุกค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า สามารถยอมรับแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ตามสมมติฐานตามที่กำหนดมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

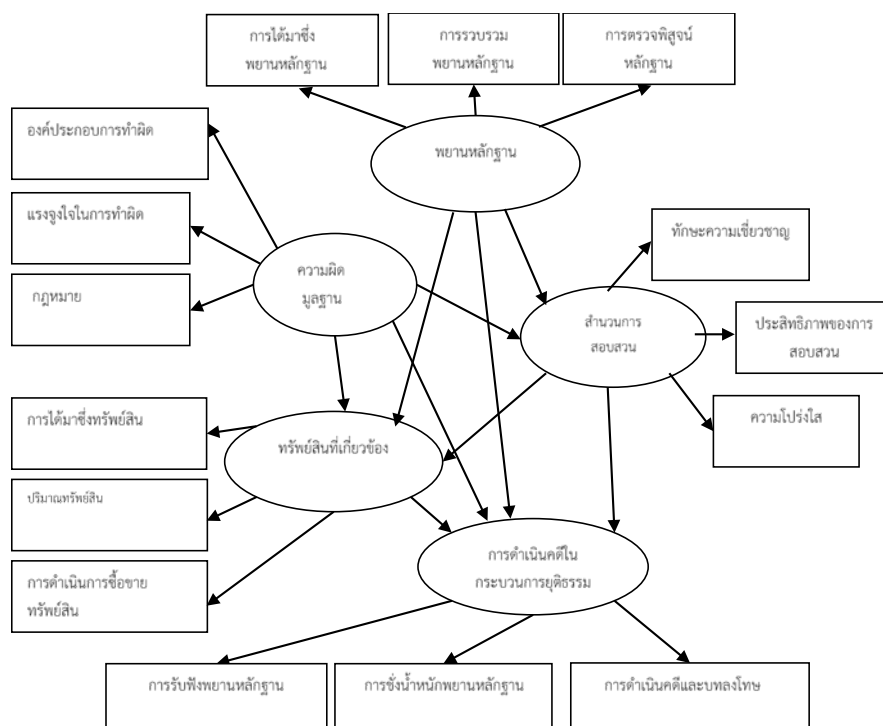
2.2 ผลการวิเคราะห์น้ำหนักองค์ประกอบของแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ พบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ (1) พยานหลักฐาน (EVID) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (B) เกินกว่า .50 ทุกตัวแปรสังเกตได้ เมื่อพิจารณาค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE) และค่าสถิติ t-value พบว่า แตกต่างจาก 0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (P-value < 0.01) และตัวแปรแฝง ได้แก่ (1) ความผิดมูลฐาน (DATA) (2) ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง (CONN) (3) ส่วนวนการสอบสวนคดีฟอกเงิน (INVE) และ (4) การดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม (JURI) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน (B) เกินกว่า .50 ทุกตัวแปรสังเกตได้ เมื่อพิจารณาค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE) และค่าสถิติ t-value พบว่า แตกต่างจาก 0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (P-value < 0.01)

2.3 สมการความสัมพันธ์ของแบบจำลองโครงสร้าง พบว่า จากผลของค่าสถิติทดสอบของแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์หลังปรับแก้และพัฒนา (Adjust Model) พบว่าค่าสถิติของแบบจำลองทุกค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ทั้งหมด โดยผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง สรุปได้ว่าสามารถยอมรับแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ตามสมมติฐานตามที่กำหนดมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์และพบว่า ค่าทดสอบความแตกต่างระหว่างเมทริกซ์การผันแปรร่วม หรือ ค่า RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) เท่ากับ 0.03 พบว่า มีค่าต่ำกว่า 0.05 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

อภิปรายผลผลการวิจัย

จากผลต่อการดำเนินคดีฟ้องเงินในกระบวนการยุติธรรมด้านพยานหลักฐาน พบว่า มีสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน การได้มาซึ่งพยานหลักฐานในธุรกรรมน่าสงสัย และการตรวจสอบพยานหลักฐาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ด้านความผิดมูลฐาน พบว่า มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่า องค์ประกอบของการทำผิด แรงจูงใจในการทำผิด และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ด้านทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่า การได้มาซึ่งทรัพย์สิน ปริมาณทรัพย์สิน และการดำเนินการซื้อขายทรัพย์สิน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด และด้านสำนวนการสอบสวน พบว่า มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่าความโปร่งใส ทักษะความเชี่ยวชาญ และประสิทธิภาพของการสอบสวน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยเรื่องของพยานหลักฐานมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการพิสูจน์หลักฐานและพยานหลักฐาน และทฤษฎีที่เกี่ยวกับต้นไม้พิช เรื่องของแรงจูงใจในการทำผิดมีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจของ Maslow และ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมศาสตร์ เป็นต้น ดังปรากฏภาพ 1.4

ภาพที่ 1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัยมีความสัมพันธ์กับผลการวิจัย

ที่มา: กรอบแนวคิดของผู้วิจัย

จากกรอบแนวความคิดการวิจัย ตามที่ได้อภิปรายผลอิทธิพลของตัวแปรที่ส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมพบว่า จากสภาพจริงของพยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง สำหรับการสอบสวนคดีฟอกเงิน มีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์ครบทุกด้านทุกมิติภายใต้กรอบของแนวคิดของการวิจัยนี้

สรุป

โดยผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพจริงของพยานหลักฐาน ความผิดมูลฐาน และสำหรับการสอบสวนส่งผลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมมีระดับความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และ 2) ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สำหรับการสอบสวนคดีฟอกเงิน ต้องพัฒนาทักษะความรู้โดยทักษะความเชี่ยวชาญในการนำพยานหลักฐานมาทำสำนวนสอบสวนเป็นสิ่งสำคัญ ต้องมีการวัดระดับประสิทธิภาพของการทำงานของพนักงานเจ้าหน้าที่สอบสวน เพื่อให้การพิจารณาสำนวนคดีฟอกเงินให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เพื่อให้มีความโปร่งใส โดยผลการวิเคราะห์ภาพโดยรวม พบว่า ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่แสดงถึงความสอดคล้องของแบบจำลอง และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีมาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก ในผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญพบว่า การดำเนินคดีฟอกเงินต้องใช้ความรู้และความเชี่ยวชาญในการจัดการพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ และการทำสำนวนการสอบสวนคดีฟอกเงินให้เป็นไปตามหลักวิชาการและหลักความยุติธรรมต้องใช้ทักษะความเชี่ยวชาญ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการสอบสวนรวมเพื่อให้มีความโปร่งใส ผลการวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อการดำเนินคดีฟอกเงินในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ประเทศไทยได้รับความน่าเชื่อถือและมีความเชื่อมั่นในเรื่องของความโปร่งใสในการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลและเป็นแนวทางในศึกษาพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงานแบบบูรณาการให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลของการดำเนินคดีฟอกเงิน

อนึ่ง จากการวิจัยเรื่องที่ต้องการให้เสริมสร้างและการบูรณาการความเชื่อมโยงทางข้อมูล ได้แก่ ความเชี่ยวชาญด้านการสอบสวนคดีฟอกเงิน การปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ยังไม่มีความเชื่อมโยงของข้อมูล ขาดอุปกรณ์การตรวจสอบโดยเครื่องมือการตรวจสอบพิสูจน์หลักฐานเส้นทางการเงินที่ทันสมัยของหน่วยงานภาครัฐ อีกทั้งเรื่องของช่องโหว่ทางกฎหมาย ทำให้การตีความเรื่องของกฎหมายเกิดปัญหาในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ขอบเขตพิจารณาของความผิดมูลฐานของการฟอกเงิน อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดของอัตรากำลังคน ความรู้ ความเชี่ยวชาญของการสืบสวนสอบสวนคดีฟอกเงินเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ควรตระหนักให้มีการได้รับความรู้ ความเข้าใจเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง โดยคำนึงการทำงานให้เป็นไปตามนโยบาย ทำการวิเคราะห์ Risk และ Risk Base Approach การจัดทำ Confiscation and Provisional Measures และการเก็บ Record Keeping (FATF Guidance, 2012) ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเงินให้มีการรายงานต่อหน่วยงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และต้องให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล รูปแบบการเกิดอาชญากรรม เพื่อเก็บเป็นสถิติ (The FATF Recommendations, 2012) อันเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

การจัดการ ให้ประเทศไทยได้รับความน่าเชื่อถือและมีความเชื่อมั่นในเรื่องของความโปร่งใสในการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน กล่าวคือ ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานการตรวจสอบพยานหลักฐานของเส้นทางการเงินและความเชื่อมโยงการกระทำความผิด โดยไม่ให้ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ควรมีระบบเตือนให้ทราบถึงความผิดปกติของพยานหลักฐานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ ต้องมีการส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจให้มีความเข้าใจตรงกันในตัวบทกฎหมาย การตีความหมายของคำ เพื่อการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ต้องมีมาตรการการตรวจสอบการได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นไปตามมาตรฐานสากล จึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนทักษะ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานแบบบูรณาการมีความโปร่งใสและเป็นไปตามมาตรฐานสากล

2. ประโยชน์ต่อองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาคีฟอกเงินและในกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ควรให้มีการจัดตั้งศาลพิเศษเฉพาะเรื่องของคดีฟอกเงิน เหมือนกับศาลทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นการเสริมสร้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกฎหมายฟอกเงิน ถือเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้านคดีฟอกเงินของประเทศไทยเป็นอย่างมาก อีกทั้งควรปรับกระบวนการทำงานให้มีลักษณะเชื่อมโยงข้อมูลแบบบูรณาการ เพื่อเป็นการประหยัดเวลาในการตรวจสอบพยานหลักฐานให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ และควรจัดตั้งงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องมือในการตรวจพิสูจน์หลักฐานให้มีความทันสมัย ลดระยะเวลาในการตรวจพิสูจน์ เคลื่อนย้ายได้ และให้ผลการตรวจพิสูจน์ที่ถูกต้องและแม่นยำ

3. ประโยชน์ต่อประชาชน กล่าวคือ เพื่อเป็นการถ่วงดุลการตำรวจ การซื้อขายทรัพย์สิน อสังหาริมทรัพย์ ควรจะมีมาตรการการตรวจสอบการได้มาซึ่งทรัพย์สิน และการตรวจสอบพยานหลักฐาน การกระทำการผ่านทนายความ เป็นต้น ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการเก็บรายละเอียดรวมถึงผลทางสถิติที่แม่นยำ และถูกต้องเพื่อถอดบทเรียนให้เกิดความเข้าใจ และป้องกัน บ่อนการ แก่ไขปัญหาให้แก่ประชาชนที่จะได้รับการถูกลอกลวงนั้น ประชาชนควรได้รับความรู้ ความเข้าใจจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และควรสร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายพันธมิตร คือ เชื่อมโยงประสานงานให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือกันทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน เพื่อป้องกันการเกิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจการฟอกเงินที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การนี้ ผู้ศึกษาเห็นสมควรเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ในการศึกษาวิจัยเรื่องของระบบพิสูจน์พยานหลักฐานการเกิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการฟอกเงินบนโลกไซเบอร์ออนไลน์ เนื่องจากธุรกรรมการเงินในปัจจุบันและอนาคตจะอยู่ในระบบอินเทอร์เน็ต (Internet of Things : IOT) มีรูปแบบ

แพลตฟอร์มที่อาจแฝงอยู่ในระบบของบล็อกเชน (Blockchain) นับว่าเป็นอาชญากรรมไซเบอร์ (Cyber Crime) เป็นเรื่องที่ควรตระหนักและประเด็นนี้น่าสนใจอย่างยิ่ง ซึ่งการศึกษาเรื่องของการพิสูจน์พยานหลักฐานนี้ก็สามารถวิเคราะห์ ประมวลผลแบบแม่นยำ (Real Time) ได้อย่างไรบ้าง สำหรับอาชญากรรมความผิดที่จะเข้าข่ายความผิดมูลฐานฟอกเงิน ถือประเด็นนี้น่าสนใจที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทยของการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

References

- Anti-Money Laundering Act, B.E. 1999
- Beekarry, N. (2011). International Anti-Money Laundering and Combating the
- Bunyopas, W. (2015). Economic Crime. Bangkok: Nititham Publisher, Cheltenham, UK.
- Christine, D. (2014). *What is Money Laundering? Duhaime's Financial Crime and Anti-Money Laundering Law*". March 7, 2014. Retrieved January 12, 2016, from <http://www.antimoneylaunderinglaw.com/aml-law-in-canada/what-is-money-laundering>.
- Financial Action Task Force. (2012). *International Standards on Combating Money and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France*, Retrieved January 12, 2016, www.fatf-gafi.org/recommendation.html
- Financial Secrecy Index. (2020). *The FSI Value is calculated by multiplying the cube of the Secrecy Score with the cube root of the Global Scale Weight. The final result is divided through by one hundred for presentational clarity*. Retrived February 25, 2020, from <https://fsi.taxjustice.net/en/introduction/fsi-2018-results>.
- Financing of Terrorism Regulatory Strategy: A critical analysis of compliance determinants in international law 13 Northwestern. *Journal of International Law & Business*, 137.
- Francis, R. D., Armstrong, A. F., & Foxley, I. (2015). Whistleblowing: A three-part view. *Journal of Financial Crime*, 22(2), 208-218.
- Michelle, M. G. (2005). *Money Laundering and the Proceeds of Crime: Economic Crime and Civil Remedies*, Canada: Faculty of Law (University of Manitoba).
- Hinterseer, K. (2001). The Wolfsberg Anti-Money Laundering Principles. *Journal of Money Laundering Control*, 5(1), 25-41.
- Hopton, D. (2016). *Money Laundering: A Concise Guide for All Business*. (2nd ed.). Routledge.

- Kantee, P. (2010). *Criminological Theory: Principle, Research and Policy Implication*. Bangkok: Able & Primpton.
- Supathada, S. (2019). *Forensic Accounting*. Bangkok: Chulalongkorn University Publisher.
- Unger, B. et al. (2006). *The Scale and Impact of Money Laundering*. Edward Elgar.
- Vaithilingam, S. (2007). Factors Affecting Money Laundering: Lesson for Developing Countries *Journal of Money Laundering Control*, 10(3), 352–366.

อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)*

The Scenarios of the Characteristics of Early Childhood Teachers in the Next Decade (B.E. 2562 - 2572)

¹วชิราภรณ์ ศรีผา, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และ ชวนคิด มะเสนะ

¹Wachiraporn Sripha, Suwimon Phoglin and Chaunkid Masena

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wachiraporn.sG60@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูปฐมวัยในสภาพปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) และ 3) เพื่อนำเสนออนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้วยระเบียบวิธีวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย 21 คน การศึกษาแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของครูปฐมวัย ระยะที่ 2 ศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ระยะที่ 3 การนำเสนออนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างและ 2) แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของครูปฐมวัย พบว่า มีหลายหน่วยงานในระดับนโยบายได้มีกำหนดมาตรฐานและคุณภาพครูปฐมวัย 2. อนาคตคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ 6 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ ความสามารถ 2) ด้านบุคลิกภาพ 3) คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม 4) ด้านทักษะการแสวงหาความรู้และการใช้เทคโนโลยี 5) คุณลักษณะด้านการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองการพัฒนาตนเองและการพัฒนา และ 6) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 3. อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (2562-2572) มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดและระดับมาก ประกอบด้วย 6 ด้าน มีความเห็นสอดคล้องกับแนวโน้มความเป็นไปได้ทั้งระดับมากที่สุด และระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: อนาคตภาพ; คุณลักษณะของครูปฐมวัย; ทศวรรษหน้า

*Received June 22, 2020; Revised June 20, 2021; Accepted June 26, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the characteristics of early childhood teachers at present; 2) to study the scenarios of the characteristics of early childhood teachers in the next decade (B.E. 2562 – 2572); and 3) to present the scenarios of the characteristics of early childhood teachers in the next decade (B.E. 2562 – 2572). The study applied ethnographic delphi futures (EDFR) research. A sample group consisted of 21 experts related to the management of early childhood education. A study was divided into 3 phases: the 1st phase was to study the present characteristics of early childhood teachers; the 2nd phase was to study the scenarios of the characteristics of early childhood teachers in the next decade (B.E. 2562 – 2572); and the 3rd phase was to present the scenarios of the characteristics of early childhood teachers in the next decade (B.E. 2562 – 2572). The research instruments included 1) semi-structured interview and 2) a questionnaire with 5 rating scale. The statistics used for analyzing quantitative data were median, mode, interquartile ranges. The qualitative data were analyzed by way of content analysis.

The results of the reach are as follows: 1) From studying the present characteristics of early childhood teachers, it is found that there are several organizations at the policy level that have set standards and quality of the early childhood teachers. 2) The scenarios of the characteristics of early childhood teachers in the next decade (B.E. 2562 – 2572) consist of 6 aspects which are 1) knowledge and competencies; 2) personality; 3) virtues and morality; 4) skills on seeking knowledge and the use of technology; 5) characteristics of creating body of knowledge on one's own and self-development; and 6) learning environment management. 3) The scenarios of the characteristics of early childhood teachers in the next decade (B.E. 2562 – 2572) have the tendencies at the highest level and possibility at a high level. The 6 aspects are consistent with the tendencies and possibilities at the highest level and at a high level in all aspects.

Keywords: Scenarios; Characteristics of Early Childhood Teachers; Next Decade

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจการเมืองวัฒนธรรมและการใช้เทคโนโลยี เป็นผลทำให้เกิดความรู้ใหม่และการเปลี่ยนแปลงความรู้อยู่ตลอดเวลาโดยปราศจากพรหมแดนการศึกษา เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ใน

กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีคุณภาพองค์กรที่รับผิดชอบจัดการศึกษา ต้องปรับตัวโดยเร่งการปฏิรูปการศึกษาให้ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก (Romchat, 2005)

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 (National Education Act of B.E.2542, 2002) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษา ซึ่งรวมถึงการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า ความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา 6 ว่าการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต รวมถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 (Office of Secretary-General of Education Council, 2017) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ แนวนโยบายเป้าหมายและกรอบ การดำเนินงาน แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตที่เน้นการใช้ความรู้เป็นฐาน ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยและเตรียมความพร้อมทุกด้านให้เด็กปฐมวัย อายุ 0-5 ปี ทุกคนก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา ตามนโยบาย พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ในทุกระดับชั้น ทุกประเภทการศึกษา โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมทุกด้านให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กปฐมวัย มีพัฒนาการตามวัยอย่างมีคุณภาพและมีความพร้อมในการศึกษาและเรียนรู้ที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องและสัมพันธ์กับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-5 ปี ระยะยาว พ.ศ. 2560-2569 ให้มีความสำคัญ การพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยวางรากฐานความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมของสมอง และสติปัญญาของเด็กให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ปัจจุบัน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (Office of Secretary-General of Education Council, 2010) คุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยและคุณภาพเด็กขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูปฐมวัย เป็นสำคัญเพราะครูปฐมวัยจะต้องมีบทบาทหน้าที่ซับซ้อนขึ้น ครูปฐมวัยจะต้องมีความรู้ประสบการณ์และก้าวทันสถานการณ์โลกจะต้องเป็นผู้มองกว้างคิดไกลใฝ่รู้ครูจะต้องจัดระบบการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาคือต้องสอนโดยยึดพื้นฐานความรู้ความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียนในหลักสูตรเป็นหลัก ครูปฐมวัยในอนาคตจึงต้องมีมาตรฐานคุณภาพ ในระดับครูมืออาชีพที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในระดับสูง ดังนั้นครูจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับสังคมยุคใหม่ที่จะปรับเปลี่ยนไปทั้งในปัจจุบันและในอนาคตโดยเชื่อว่าครูในปัจจุบัน และอนาคตจะต้องมีคุณลักษณะโดดเด่นที่เก่งทันโลกและเป็นครูมืออาชีพสามารถจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Yamnoon, 2011)

การศึกษาเรื่องอนาคตเป็นการศึกษาในลักษณะที่ต้องการสารสนเทศ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเรียกว่าการวิจัยอนาคต ซึ่งเป็นเทคนิควิธีการวิจัยที่ศึกษาองค์ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งระยะสั้น ระยะยาว (Romchat, 2005) ดังนั้นการศึกษอนาคต จึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการศึกษาอนาคตภาพของครูปฐมวัย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับครูปฐมวัยทั้งในหน่วยงานที่ทำหน้าที่ผลิต ผู้ใช้หรือผู้ได้รับผลกระทบ จากครูปฐมวัยควรได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการให้ข้อมูลระดับต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ได้ภาพอนาคตของคุณลักษณะของครูปฐมวัยที่สอดคล้องกับความต้องการทิศทางการเปลี่ยนแปลงในสังคมและสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพดัง Siridhrungsri (2014) กล่าวว่าพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครูจึงควรสะท้อน คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเป็นผู้มีความรอบรู้มากขึ้น มีความเป็นมืออาชีพ มีความสามารถ และศักยภาพสูง เป็นผู้ที่มีนวัตกรรมการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ผลดีด้วยการเรียนรู้ตามที่

ต้องการ และเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่โลกของการทำงานในศตวรรษที่ 21 ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2572) โดยการศึกษาอนาคตภาพ และศึกษาแนวทางการพัฒนาครูปฐมวัย ตามคุณลักษณะครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า สามารถใช้องค์ความรู้และนำแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะครูปฐมวัย ในศตวรรษหน้าไปวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะครูปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูปฐมวัยในสภาพปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)
3. เพื่อนำเสนออนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงอนาคต (Future Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้วยระเบียบวิธีวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย 21 คนโดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของครูปฐมวัยโดยศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพื่อประมวลสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของครูปฐมวัย แล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เขียนสรุปสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของครูปฐมวัย ได้ร่างเครื่องมือการวิจัยอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (2562-2572)

ระยะที่ 2 ศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) โดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) มีการดำเนิน 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) เลือกกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน 2) การสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิค EDFR โดยดำเนินการ 2 รอบ ดังนี้ รอบที่ 1 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 ท่าน เพื่อคาดการณ์อนาคต (Future Scenario) ที่ผู้เชี่ยวชาญมองภาพความเป็นไปได้ในอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) รอบที่ 2 การตอบแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่พัฒนาจากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ จากการสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 ไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม เพื่อยืนยันรวมถึงการตัดสินอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ในรอบนี้ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้อง และมีความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 58 ข้อ นำไปสู่การเขียนภาพอนาคตของคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (2562-2572)

ระยะที่ 3 การนำเสนออนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในศตวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) จัดประชุมประชาพิจารณ์ตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด เพื่อนำผลการวิจัยอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัย

ในทศวรรษหน้า (2562-2572) นำผลการประชาพิจารณ์ เสนอแนะให้กับผู้บริหารการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาปฐมวัยนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในหลักสูตรปฐมวัย

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และ 2) แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป ตามลำดับ คือ

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของครูปฐมวัยจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครูปฐมวัย พบว่า ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ดังนี้

- 1.1 คุณลักษณะด้านความรู้ ความสามารถ
- 1.2 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ
- 1.3 คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม
- 1.4 คุณลักษณะด้านทักษะการแสวงหาความรู้และการใช้เทคโนโลยี
- 1.5 คุณลักษณะด้านการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาตนเองและการพัฒนาวิชาชีพ
- 1.6 คุณลักษณะด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

2. การสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง คัดการณั้ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับคุณลักษณะครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ. ศ. 2562-2572) เครื่องมือผ่านการประเมินความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์ตามกรอบแนวคิด กับข้อประเด็นคำถาม จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ พบว่าข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าความเที่ยงตรง (IOC) ตั้งแต่ 0.60 – 1.00 ทั้ง 6 ข้อ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)

จากผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล EDFR ที่ได้ จากแบบสอบถามเพื่อหาค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เป็นรายชื่อเพื่อพิจารณาเลือกแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในระดับมากขึ้นไปกล่าวคือแนวโน้มที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไปและแนวโน้ม ที่มีความสอดคล้องกันของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.5 และค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมและมัธยฐานที่มีค่าไม่เกิน 1.00 และได้ข้อคำถามที่มีแนวโน้ม ความเป็นไปได้ในระดับ “มากที่สุด” จำนวน 42 ข้อ และระดับ “มาก” จำนวน 16 ข้อ โดยมีคำถาม ที่ไม่สอดคล้อง และผู้วิจัยได้ตัดออกคงเหลือ ข้อคำถาม จำนวน 58 ข้อ สรุปเป็นอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ได้ดังนี้

1. อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านความรู้ความสามารถ

มีวุฒิการศึกษาตรงวิชาเอกมีความรู้ด้านจิตวิทยา และจิตวิทยาพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีความรู้ด้านปรัชญาการศึกษา นโยบายทางการศึกษา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย การวัดผลประเมินผล และประเมินพัฒนาการ มีใบรับรองผ่านการอบรมเกี่ยวกับสาขาการศึกษาปฐมวัยมีความรู้เรื่องสิทธิพื้นฐานเด็กปฐมวัย มีความรู้ด้านการศึกษาพิเศษ มีความสามารถในการจัดประสบการณ์ เน้นกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้ โดยปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย และจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความสามารถในการนำความรู้ หรือประสบการณ์ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน มีความรู้เรื่องการเล่นและวรรณกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสำหรับเด็กปฐมวัย มีความรู้ ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับเด็กปฐมวัย มีความรู้ ความเข้าใจความแตกต่างของบุคคลแต่ละยุคสมัย มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

2. อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านบุคลิกภาพ

กิริยา มารยาท สุภาพ เรียบร้อย อ่อนโยน พุดเพราະ ใจดี มีความประพฤติ ที่เหมาะสมเป็นต้นแบบ ได้ทั้งกาย วาจา ใจ มีการสื่อสารที่เหมาะสม สบตา วาจา สร้างสรรค์ สัมผัสอบอุ่น มีบุคลิกภาพ สง่างามทั้งการเดิน การพูด การเคลื่อนไหวร่างกายมีปฏิสัมพันธ์สร้างสรรค์กับเด็ก (Positive relationship) ปฏิบัติตนในด้านภาพลักษณ์การแต่งกาย ที่เหมาะสมตามกาลเทศะ มีความกระฉับกระเฉง กระตือรือร้น คล่องแคล่ว ในการปฏิบัติงาน 8) มีพฤติกรรมที่ยึดหยุ่นปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี

3. อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

มีความเมตตากรุณา เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์อย่างเท่าเทียมกัน รัก ศรัทธาในวิชาชีพครูและอุทิศตนอย่างเต็มเปี่ยมต่อวิชาชีพของตนเองปฏิบัติตนยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพครู ยึดมั่นตามหลักศาสนา วางตนอยู่ในศีลธรรมอันดี มีความรัก และเทิดทูน ชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ และวางตนอยู่ในศีลธรรมอันดี รับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ขยัน ประหยัด ยึดมั่นในสัมมาอาชีวะ รักความยุติธรรม มีความสามัคคี และความมานะอดทนต่อปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ มีความกล้าหาญ มีความเสียสละและมีความกตัญญู กตเวทิต์ มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แสวงหาผลประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตสาธารณะ

4. อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านทักษะการแสวงหาความรู้และการใช้เทคโนโลยี

พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใฝ่รู้ รอบรู้ แสวงหาความรู้ตลอดเวลา และมีความมุ่งมั่น สืบเสาะหาความรู้เพื่อสร้างเด็กเป็นพลเมืองโลกได้อย่างสมบูรณ์ สามารถนำเทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ พัฒนาสื่อการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอน

สอนเพื่อเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารระหว่างเด็ก ครู ผู้ปกครอง สถานศึกษา หรือ ชุมชน สามารถใช้ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ มีความสามารถเข้าใจ และเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีได้เป็นอย่างดีเลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีคุณค่า ประสิทธิภาพสูงสุดในเชิงสร้างสรรค์ มีวิจรรย์ญาณในการเลือกข้อมูล การแยกแยะข้อมูลที่ได้ จากการแสวงหาความรู้ มีทักษะในการนำเทคโนโลยีที่เป็นสื่อดิจิทัลมาใช้ ในการจัดการเรียนรู้ได้ อย่างเหมาะสมในบริบทการศึกษาปฐมวัย

5. อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองการพัฒนาตนเองและการพัฒนาวิชาชีพ

มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย และพัฒนาอยู่ตลอดเวลา นำกระบวนการวิจัยมาปรับใช้กับการพัฒนาเด็กเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ จากการอ่านตำรา การอบรมสัมมนา และการสร้างงานวิจัย มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างสื่อหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาได้ เป็นนักวิชาการมืออาชีพ

6. อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจ ใฝ่รู้ ให้เด็ก มีความอยากรู้ อยากเห็น ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และสามารถปรับตามสถานการณ์สร้างบรรยากาศอบอุ่น ปลอดภัย มีความเป็นมิตร จัดแหล่งความรู้สร้างและผลิต สื่อ อุปกรณ์ ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนรู้หลักการจัดสิ่งแวดล้อมการจัดมุมประสบการณ์การเรียนรู้เสมือนจริงอย่างหลากหลายสถานที่และอุปกรณ์ มีความปลอดภัยในทุกด้าน การจัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถใช้ และผลิตสื่อจากภูมิปัญญาไปนามธรรม สามารถจัดสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับการศึกษาในอนาคตโดยคำนึงถึงการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม ใช้สื่อธรรมชาติ ในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้มีความสุขและสร้างสรรค์ จัดการศึกษาบนพื้นฐานของบริบทท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ที่ 3 การนำเสนออนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)

ผลการนำเสนออนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์เห็นด้วยกับผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับอนาคตภาพคุณลักษณะ ของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)ทั้ง 6 ด้านและมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1) อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านความรู้ความสามารถควรเพิ่มทักษะ ความรู้ เจตคติในการจัดการเรียนรู้ปฐมวัย และควรเพิ่มทักษะทุกทักษะเช่น ฟัง พูด อ่าน เขียนและนอกเหนือจากครูปฐมวัยมีวุฒิด้านการศึกษาปฐมวัยในระดับปริญญาตรีแล้วคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้าควรมีวุฒิด้านการศึกษาปฐมวัยในระดับปริญญาโท

2) อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านบุคลิกภาพครูปฐมวัยควรมีบุคลิกภาพแตกต่างจากครูระดับอื่นดังนั้นครูปฐมวัย ควรมีการประนีประนอม การเข้าถึง ผู้ปกครองและชุมชนและครูปฐมวัยควรมีบุคลิกภาพที่สร้างความเสมอภาคให้กับเด็ก

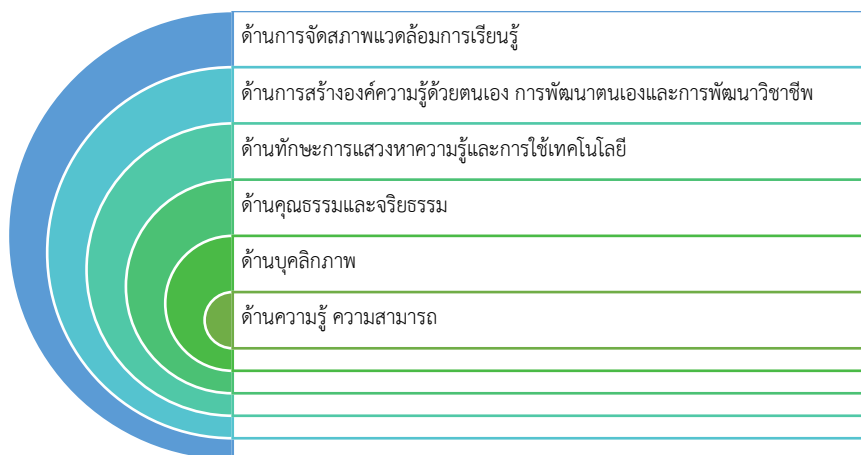
3) อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ควรมีการแยกประเด็นด้านคุณธรรมและจริยธรรมและควรเพิ่มการมีวินัย

4) อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านทักษะการแสวงหาความรู้และการใช้เทคโนโลยี ควรเพิ่มการจัดการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ (Online) ออนไลน์ (On Air) ออฟไลน์ (Offline) จัดร่วมกับผู้ปกครอง

5) อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองการพัฒนาตนเองและการพัฒนาวิชาชีพ ควรเพิ่มภาวะความเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีมในและนอกสถานศึกษา (PLC) และสามารถบูรณาการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย

6) อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพิ่มการทำให้ห้องเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและเพิ่มการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพที่ 1 คุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572)

คุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ดังนี้

1. คุณลักษณะด้านความรู้ ความสามารถ หมายถึง การมีวุฒิทางการศึกษาตรงมีความรู้ ความคิด และการแสดงออกทางหลักการวิชาการต่าง ๆ ของครูปฐมวัย ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการจัดประสบการณ์ ให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม และเป็นลักษณะที่แสดงออกถึงการนำความรู้ หรือประสบการณ์ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติงานเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์เกิดการเรียนรู้ที่ดี บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ เนื้อหาวิชาที่สอนและวิชาที่เกี่ยวข้องมีการสอนครอบคลุม มีทักษะในการสอนอย่างเชี่ยวชาญและสร้างสรรค์ การเรียนรู้จนสามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยปลูกเร้าให้ผู้เรียนแสดงความสามารถอย่างเต็มที่รวมถึงการมีความรู้ด้านจิตวิทยาการพัฒนาและดูแลสวัสดิภาพเด็ก

2. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะท่าทางและพฤติกรรมที่ครูแสดงออกอย่างเหมาะสม สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งด้านร่างกาย วาจา และจิตใจ และมีทักษะทางภาษา การสื่อสาร ที่เหมาะสม

3. คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง ความเป็นครู จรรยาบรรณ หลักของความดีงาม ที่ครูยึดถือและนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อเป็นหลักประกันของคุณภาพของครู ให้เป็นที่ยอมรับนับถือศรัทธา ของศิษย์และสังคมทั่วไป

4. คุณลักษณะด้านทักษะการแสวงหาความรู้และการใช้เทคโนโลยี หมายถึง การพัฒนาตนเอง ครูควรจะต้องศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใฝ่รู้รอบรู้ทุกด้าน สามารถที่จะชี้แนะแหล่งข้อมูลความรู้ให้กับเด็กเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้รอบรู้อย่างกว้างไกล มีความรู้ความสามารถ สามารถนำเทคนิควิธีการใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ครูต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีจะช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับนักเรียน และหากออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยส่งเสริมความรู้ และทักษะที่ต้องการได้เป็นอย่างดี มีการใช้นวัตกรรมการสอน และมีการบูรณาการการใช้เทคโนโลยี ในการจัดการเรียนการสอน

5. คุณลักษณะด้านการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาตนเองและการพัฒนาวิชาชีพ หมายถึง ครูผู้สอนต้องเข้าใจแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเข้ากับการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น ครูจึงควรนำแนวคิดนี้ไปพัฒนางานแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ที่คงทนและเกิดทักษะที่ต้องการ และมีการค้นคว้าวิจัย ประกอบด้วย แปลผลข้อมูลจากการค้นคว้าวิจัย อธิบายผล การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยได้อย่างถูกต้อง สามารถดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยในชั้นเรียนได้อย่างถูกต้อง เข้าใจระบบวิธีวิจัยทางการศึกษาสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน การจัดทำรายงานผลการเรียนรู้เป็นเอกสารและเป็นรูปแบบอื่นแล้วสรุปผล การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และแนะนำกระบวนการวิจัยมาปรับใช้กับการพัฒนาผู้เรียน

6. คุณลักษณะด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ หมายถึง การมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจใฝ่รู้และมีความสุข สนุกในการเรียนการสอน มีความสามารถในการสังเกตและรู้จักแก้ไขพฤติกรรม การเสริมแรง และการลงโทษที่เหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) โดยเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและอนาคตที่ควรจะเป็น มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ข้อมูลพื้นฐานและสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะของครูปฐมวัย ในการเตรียมความพร้อมการจัดการศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) พบว่า คุณลักษณะครูปฐมวัยที่ผ่านมาหลายหน่วยงานในระดับนโยบายทั้งในและต่างประเทศได้กำหนดมาตรฐานและคุณภาพครูปฐมวัย ซึ่งมีองค์ประกอบทั้ง ทางด้านความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพในการทำงาน รวมทั้งการปฏิบัติตน

อันเป็นแบบอย่างที่ดีของความเป็นครู ต้องได้รับใบประกอบวิชาชีพ ต้องประพฤติปฏิบัติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ข้อ 11 ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังนี้ มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครูประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม และผู้สร้างนวัตกรรมพัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอนในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ และในการพัฒนาครูด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดให้มีการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณของความเป็นครู ให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณของความเป็นผู้ดูแลเด็ก มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะ และความสามารถในการดูแลเด็กปฐมวัยตามหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัย (Office of the Basic Education Commission, 2009)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) มีแนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดและระดับมาก ประกอบด้วย 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ ความสามารถ กล่าวคือ มีวุฒิที่ตรงสาขาวิชาเอกมีความรู้ด้านจิตวิทยากฎหมายเกี่ยวกับปฐมวัยสิทธิเด็กมีความสามารถในการเป็นครูปฐมวัยมืออาชีพ ดังที่ Phinyoanantaphong (2015) ได้กล่าวถึงคุณภาพของครูปฐมวัยว่า หัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของการของการจัดการศึกษาปฐมวัยว่าครูปฐมวัยควรพัฒนาให้มีความรู้ และระดับการเตรียมที่เฉพาะเจาะจงในด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยหรือมีความรู้เรื่องการพัฒนาเด็ก มีการตื่นตัวและติดตามวิทยาการความรู้ในปัจจุบันและครูควรได้รับการฝึกฝนให้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กปฐมวัยอย่างจริงจัง 2) ด้านบุคลิกภาพ กล่าวคือ มีพฤติกรรมความประพฤติที่เหมาะสมเป็นต้นแบบ ได้ทั้งกาย วาจา ใจสอดคล้องกับ Thammatakul and Koongaew (2012) ได้ทำการศึกษาคูณลักษณะของครูยุคใหม่ พบว่าด้านบุคลิกภาพของครูบุคลิกภาพ ประกอบด้วย บุคลิกลักษณะท่าทางดี รู้จักวางตัวได้เหมาะสม การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ การมีสุขภาพแข็งแรง การพูดจาสุภาพอ่อนโยน อาจกล่าวได้ว่าคุณลักษณะของครูที่ดีมีความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความประพฤติทั้งทางกาย วาจา และใจมีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจมีความรักและห่วงหาพันธุธรรมของตนเองและทรัพยากรของชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (Office of the Basic Education Commission, 2009) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม กล่าวคือ เป็นผู้มีความคุณธรรมจริยธรรมการครองตนและยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพสอดคล้องกับแนวคิด Fishman, Marx Best; and Tal (2003). เสนอว่าการเป็นครูที่ดีไม่ใช่มีแต่ความรู้ตามหลักวิชาการเท่านั้นแต่ยังต้องอาศัยแรงจูงใจหลายด้านประกอบกัน 4) ด้านทักษะการแสวงหาความรู้และการใช้เทคโนโลยี กล่าวคือ เป็นผู้ที่ไม่รู้เรียนรู้และใช้เทคโนโลยีได้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Sittiraj et al. (2015) ที่พบว่าในสองทศวรรษหน้าการจัดการศึกษาควรเตรียมการด้านการสื่อสาร เพราะการจัดการศึกษาในอีก 20 ปีข้างหน้าจะเป็นการจัดการศึกษาที่ใช้การสื่อสารโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระบบดิจิทัล สถานศึกษาในอนาคตจะต้องติดตั้งอุปกรณ์ในระบบดิจิทัลให้พร้อมเพื่อการสืบค้นของนักเรียน 5) ด้านการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองการพัฒนาตนเองและการพัฒนาวิชาชีพ กล่าวคือ เป็นผู้นำกระบวนการวิจัยมาปรับใช้กับการพัฒนาเด็ก พัฒนา

ตนเองการอ่านตำรา การอบรมสัมมนา และการสร้างงานวิจัยเป็นนักวิชาการมืออาชีพสอดคล้องกับ Siridhrungsri (2014) การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของนักศึกษาครูจึงควรสะท้อน คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเป็นผู้มีความรอบรู้มากขึ้นมีความเป็นมืออาชีพ 6) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ กล่าวคือ เป็นผู้สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่อบอุ่น ปลอดภัยจัดมุมประสบการณ์การเรียนรู้เสมือนจริง อย่างหลากหลาย สถานที่และอุปกรณ์ มีความปลอดภัยในทุกด้าน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าการนำเสนอภาพอนาคตคุณลักษณะของครูปฐมวัย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) จากการประชาพิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาปฐมวัย (ผู้ผลิต ผู้ใช้และผู้ปฏิบัติ) รวมทั้งผู้ที่สนใจ สรุปผลการประชุม ประชาพิจารณ์ ได้อนาคตภาพอนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (2562-2572) มีแนวโน้มความเป็นไปได้มากที่สุดได้อีก 10 ปีข้างหน้า คือครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจความแตกต่าง ของบุคคลแต่ละยุคสมัย มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม มีความกระตือรือร้น กระตือรือร้น คล่องแคล่ว ในการปฏิบัติงานและมีพฤติกรรมที่ยึดหยุ่นปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีจิตสาธารณะ เลือกใช้เทคโนโลยีได้ อย่างมีคุณค่า ประสิทธิภาพสูงสุดในเชิงสร้างสรรค์ มีวิจรรย์ญาณในการเลือกข้อมูล การแยกแยะข้อมูลที่ได้จากการแสวงหาความรู้และ มีทักษะในการนำเทคโนโลยีที่เป็นสื่อดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ในบริบทการศึกษาปฐมวัย เป็นผู้ที่ไม่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์จากการอ่านตำรา การอบรมสัมมนา และการสร้างงานวิจัย มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างสื่อหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาได้เป็นนักวิชาการ มืออาชีพ มีความรู้ความเข้าใจสามารถใช้ และผลิตสื่อจากรูปธรรมไปนามธรรม สามารถจัดสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับการศึกษาในอนาคต โดยคำนึงถึงการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม ใช้สื่อธรรมชาติในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้มีความสุขและสร้างสรรค์และจัดการศึกษาบนพื้นฐาน ของบริบทท้องถิ่น ดังที่ Bellanca and Brandt (2019) กล่าวถึงแนวโน้มสภาพการณ์ การปฏิรูปการศึกษาที่เป็นกระแสใหม่ทั่วโลกเพราะเป็นยุคศตวรรษที่ 21 สภาพการณ์ของโลกนี้เปลี่ยนไปเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี เป็นสังคมโลกที่สลับซับซ้อนเชื่อมโยงและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ด้วยเหตุนี้ครูบุคลากรทางการศึกษาและองค์กรทางการศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ทุกภาคส่วนของสังคมควรจะต้องทุ่มเทให้กับการศึกษา ทั้งยังยอมรับกันว่าคุณภาพคนขึ้นอยู่กับคุณภาพการศึกษา และคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูเป็นหลัก

สรุป

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้อยู่ตลอดเวลาโดยปราศจากพรหมแดนการศึกษา เราต้องปรับตัวโดยเร่งปฏิรูปการศึกษาให้ก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก และการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาทุกระดับเพราะเป็นการ

วางรากฐานในอนาคต และการปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับครู เพราะครูเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้คุณลักษณะครูปฐมวัยจึงเป็นตัวช่วยให้การจัดการศึกษาพัฒนาขึ้นทั้งระบบ ดังนั้น การศึกษาคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) จากการประมาณค่าแนวโน้ม มีความเป็นไปได้ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน แนวโน้มความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดและระดับมาก 6 ด้าน ซึ่งมีผลสรุปได้อนาคตภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (2562-2572) ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้ ด้านความรู้ความสามารถ วุฒิการศึกษาตรงเอกมีความรู้ด้านจิตวิทยามีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับเด็กปฐมวัยและมีความรู้ด้านการศึกษาพิเศษซึ่งคุณลักษณะของครูปฐมวัยในปัจจุบันวุฒิยังไม่ตรงเอกยังไม่ผ่านการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและยังไม่มีความรู้เรื่องการศึกษาพิเศษด้านบุคลิกภาพมีบุคลิกที่อ่อนโยนมีปฏิสัมพันธ์สร้างสรรค์และมีพฤติกรรมที่ยืดหยุ่นปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีซึ่งสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันดังนั้นบุคลิกภาพครูปฐมวัยจึงต้องยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน ด้านคุณธรรมและจริยธรรมนอกจากคุณลักษณะครูปฐมวัยด้านคุณธรรมจริยธรรมจะมีเมตตากรุณาและยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพแล้วการดำรงตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการมีจิตสาธารณะก็สำคัญและจำเป็นกับสังคมยุคปัจจุบันและในทศวรรษหน้า ด้านทักษะการแสวงหาความรู้และการใช้เทคโนโลยี ในปัจจุบันโลกเทคโนโลยีเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วคุณลักษณะครูปฐมวัยในทศวรรษหน้านอกจากการใช้เทคโนโลยีได้แล้วการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ หรือการเลือกใช้เทคโนโลยีก็มีผลต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเด็กปฐมวัยด้านการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองการพัฒนาตนเองและการพัฒนาวิชาชีพการนำงานวิจัยหรือการวิจัยมาใช้ในการกระบวนการจัดการเรียนรู้อาจมีผลอย่างมากในการจัดการศึกษาในทศวรรษหน้า และด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยในทศวรรษหน้าจำเป็นต้องมีทั้งความเป็นธรรมชาติสื่อธรรมชาติห้องเรียนธรรมชาติและการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และแต่ละด้าน สามารถตอบโจทย์การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในอนาคตได้ เพราะถ้าเราวางรากฐานดีตั้งแต่ต้นทางปลายทางก็จะดีตามไปด้วย ซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าทั้งทางด้านองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาคุณภาพคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 คุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562-2572) ควรให้ความสำคัญกับการผลิตบัณฑิต การคัดเลือกบุคคลเข้าสอน และการพัฒนาตนของครูปัจจุบันให้เกิดผลเป็นที่ประจักษ์และเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม

1.2 ข้อมูลจากการวิจัยสามารถสะท้อนให้เห็นภาพในอนาคตของคุณลักษณะของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2562 – 2572) ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาอาจนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน สังคม และทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพครูปฐมวัยในทศวรรษหน้าที่มีรากฐานการพัฒนามาจากผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของความต้องการของสังคมในอนาคต

2.2 ควรนำขั้นตอน เทคนิคการวิจัยในอนาคตที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าไปประยุกต์ใช้ศึกษาวิชาชีพครูในอนาคตเพื่อผลิตครูปฐมวัยที่มีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในอนาคต

2.3 ควรมีการนำแนวทางการวิจัยนี้ไปประยุกต์เพื่อศึกษาอนาคตภาพของหลักสูตรวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อให้ได้แนวโน้ม ทิศทางหลักสูตรที่พึงประสงค์ของสังคมในอนาคต

References

- Bellanca, J., & Brandt, R. (2019). *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. (W. Wongkitrungruang and A. Chittarerk, Trans.). Bangkok: Openworld.
- Fishman, J. J. et al. (2003). Linking Teacher and Student Learning to Improve Professional Development in Systemic Reform. *Teaching and Teacher Education*, 19, 643-658.
- National Education Act of B.E.2542. (1999). And Amendments (Second National Education Act B.E. 2545 (2002). *Government Gazette*. Volume 119 Part 123a.16-21.
- National Education Act of B.E.2562. (2019). *Government Gazette*. Volume 136 Part 57a. 49-53.
- Office of the Basic Education Commission. (2009). *The Guideline for Measuring and Evaluating the Learning Outcomes in the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok: Printing House of Agricultural Cooperative Assembly of Thailand.
- Office of Secretary-General of Education Council. (2010). *A Research and Development of the Teachers and Educational Personnel Development Policy*. Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Office of Secretary-General of Education Council. (2017). *The National Scheme of Education B.E. 2560 – 2579*. Bangkok: Prik Whan Graphic.
- The Early Childhood Development Act B.E. 2562. (2019). *Government Gazette*. Volume 136 Part 56a. 5-16.
- Phinyoanantaphong, S. (2015). Development of Teacher Training Program for Promoting Young Children's Social and Emotional Development. *Journal of Education*, 16(1), 78.
- Romchat, C. (2005). *The Scenario of Characteristics of Teacher Professional Curriculum in the Next Decade (B.E. 2550 – 2559)*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Bangkok.

- Sittiraj, T. et al. (2015). The Scenarios of Administration of Secondary Education in Thailand in the Next Two Decades. *Journal of Education Naresuan University*, 17(3), 71-81.
- Siridhrungsri, P. (2014). *Improving the Quality of Thai Teachers in the 21st Century*. Bangkok: Imprint.
- Thammatakul, S., & Koongaew, A. (2012). *A Study of Characteristics of the New Generation Teachers*. Phetchabun: Phetchabun Rajabhat University.
- Yamnoon, S. (2011). New. Generation teachers preparation in 2011. *Journal of higher education*, 3(1392), 7.

โมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน*

A Model for Sustainable Development of a Peaceful Society of the Three Southern Border Provinces

¹วินัส ธรรมสารโรธ, นัทนิชา หาสุนทรี และ ทวี แจ่มจำรัส

¹Venus Thamsarorat, Natnicha Hasoontree and Tawee Jamjumrus

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: venusthamsarorat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลขององค์ประกอบของการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) เพื่อสร้างโมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 คน ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง และการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) การเมืองนำการทหาร ($\bar{X} = 4.23$) และสภาพสังคมสันติสุข ($\bar{X} = 4.21$) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนวิธีการสันติวิธี ($\bar{X} = 4.18$) เศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.16$) และวิธีการยุติธรรม ($\bar{X} = 4.11$) ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อสภาพสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน คือ เศรษฐกิจพอเพียง (ค่าอิทธิพล = 0.69) รองลงมาคือ วิธีการสันติวิธี (ค่าอิทธิพล = 0.43) การเมืองนำการทหาร (ค่าอิทธิพล = 0.17) และวิธีการยุติธรรม (ค่าอิทธิพล = 0.10) ตามลำดับ และ 3) โมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืนมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมสมมาตร ประกอบด้วย วงกลมใหญ่แทนเศรษฐกิจพอเพียง วงรีแทนวิธีการสันติวิธี สี่เหลี่ยมแทนการเมืองนำการทหาร และวงกลมเล็กแทนวิธีการยุติธรรม ซึ่งทั้งหมดสัมพันธ์กันกับสามเหลี่ยมใหญ่และเล็กที่สมมาตรกัน

คำสำคัญ: โมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุข; สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the conditions of a peaceful society in the three southern border provinces; 2) to study the relationships and

*Received June 6, 2020; Revised June 21, 2021; Accepted June 27, 2021

influences of components for developing a peaceful society in the three southern border provinces; and 3) to create a model for sustainable development of a peaceful society in the three southern border provinces. The study applied mixed-method research, in which a quantitative method employed questionnaires with a sample group of 380 persons. The contents were analyzed by way of descriptive method and structural equation modeling. While, a qualitative method employed in-depth interviews with 17 key informants. The contents were analyzed by way of descriptive method.

The results of the study are found as follows: 1) From studying the conditions of a peaceful society in the three southern border provinces, it is found that politics over the military ($\bar{X} = 4.23$) and condition of a peaceful society ($\bar{X} = 4.21$) are at the highest level. While, the peaceful methods ($\bar{X} = 4.18$), sufficiency economy ($\bar{X} = 4.16$), and methods of justice ($\bar{X} = 4.11$) of the three southern border provinces are at a high level. 2) The factors influencing a peaceful society of the three southern border provinces the most are sufficiency economy (level of influence = 0.69), followed by peaceful methods (level of influence = 0.43), politics over the military (level of influence = 0.17), and methods of justice (level of influence = 0.10), respectively. 3) A model for the sustainable development of a peaceful society in the three southern border provinces has a feature of asymmetrical triangle shape consisting of 1) the big circle representing the sufficiency economy, 2) the oval representing peaceful methods, 3) the square representing politics over the military, 4) the small circle representing the methods of justice. All of which are related to the asymmetrical large and small triangles.

Keywords: A Model for the Development of a Peaceful Society; The Three Southern Border Provinces

บทนำ

ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ถือเป็นปัญหาความมั่นคงของชาติที่สำคัญยิ่งปัญหาหนึ่งที่มีการกำหนดให้เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลหลายชุดที่ผ่านมาจนถึงรัฐบาลชุดปัจจุบัน แต่เนื่องจากเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อน มีความสลับซับซ้อน อีกทั้งเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยังคงมีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปด้วยความยากลำบาก และยังไม่มีความหวังว่าจะยุติลงได้โดยง่าย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ทำให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก (The Secretariat of the House of Representatives, 2015)

เหตุการณ์ความขัดแย้งและความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความยืดเยื้อยิ่งเวลาผ่านไป ความขัดแย้งและความรุนแรงก็ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นระบบ มีทั้งความคลี่คลายขยายตัว มีทั้งความแปรปรวน และก็ความซับซ้อนมากขึ้น จากฐานข้อมูลของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Incident Database-DSID) พบว่า ในระหว่างเดือนมกราคมปี 2547 ถึงเดือนเมษายน 2560 มีเหตุการณ์ความไม่สงบ รวมทั้งสิ้น 19,279 เหตุการณ์ ในช่วงเวลาดังกล่าว มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ 6,544 ราย มีผู้บาดเจ็บ 12,963 ราย สรุปได้ว่าในรอบ 13 ปี ระหว่างปี 2547-2559 มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บรวม 19,507 ราย (Jitpiromsri, 2017)

การต่อสู้ของรัฐบาลไทยเพื่อเอาชนะปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดจากการศึกษาบทเรียนและทำความเข้าใจกับแนวทางการต่อสู้ของ บิอาร์เอ็น อย่างถ่องแท้แล้วจึงปรับแนวทางจากที่เคยเน้นหนักทางด้าน การทหาร ไปเป็นนโยบายและนำสู่การปฏิบัติ ในเรื่องของการเมืองนำการทหาร, การสร้างความเป็นธรรมใน สังคม, การพัฒนาที่ยั่งยืน, การแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งโดยสันติวิธีและการทำลายโครงสร้าง เครือข่ายของ บิอาร์เอ็น จนกระทั่งประชาชนส่วนหนึ่งเริ่มเห็นว่าการกระทำทั้งหลาย ที่กลุ่มขบวนการ กลับกระทำต่อประชาชนทั้ง ไทยพุทธ ไทยมุสลิมจนบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมากในหลายปีที่ผ่านมา นั้น ไม่ใช่หนทางแห่งมุสลิม ไม่ใช่ศาสนาของศาสนา แต่เป็นการหลอกลอบบีบบังคับชาวบ้านให้เป็นเครื่องมือของขบวนการ กลับจนเกิดความเอือมระอาและในที่สุดประชาชนก็ไม่ให้ความร่วมมือ ประกอบกับการเสียชีวิตของแกนนำ ระดับสูงหลายคน ทั้งที่อยู่ในประเทศและในต่างประเทศ ทำให้มองเห็นความขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กรของ BRN อย่างชัดเจน สภาพการนำมีปัญหาและขาดเอกภาพในการชี้แนะทั้งทางอุดมการณ์และทางยุทธวิธี ฝ่ายการทหาร เข้ายึดกุมอำนาจในการบัญชาการทางยุทธศาสตร์และทางยุทธวิธีทั้งหมดขององค์กร ทำให้ฝ่ายการเมืองและ ฝ่ายอื่นๆ ต้องถูกลดบทบาทและจำกัดความรับผิดชอบไปโดยปริยาย การปฏิบัติการในสภาวะการณ์ปัจจุบันจึง เป็นการต่อสู้รายวันที่ไม่สามารถเอาชนะฝ่ายเราได้ทางยุทธศาสตร์ ซึ่งขณะนี้ประชาชนส่วนใหญ่ได้เริ่มปฏิเสธ และไม่เข้าร่วมกับขบวนการลับเพราะเห็นสภาพการต่อสู้ที่มีมายาวนานแต่ยังไม่สามารถมองเห็นความสำเร็จได้ ในอนาคต (Thamasarorat, 2013)

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆ ในอันที่จะนำไปสู่การลดอุปสรรค ที่จะทำให้เกิด ขบวนการสันติภาพโดยสังคมสันติสุขจะเกิดได้ต้องอาศัยวิธีการยุติธรรม วิธีการสันติวิธี วิธีการเมืองนำ การทหาร และวิธีการเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นอกจากนั้นวิธีการสันติวิธีจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยวิธีการยุติธรรม วิธีการเมืองนำการทหาร และวิธีการเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย และการปฏิบัติตาม วิธีการเศรษฐกิจพอเพียงให้ได้ผลนั้นวิธีการยุติธรรมและวิธีการเมืองนำการทหารก็ต้องเอื้ออำนวยต่อคนในพื้นที่ ด้วย ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้จะนำมาซึ่งสังคมสันติสุขอีกครั้งอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต และขบวนการแก้ปัญหา ด้วยวิธีนี้น่าจะเป็นนโยบายที่เหมาะสมที่สุด เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลขององค์ประกอบของการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน
3. เพื่อสร้างโมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับสังคมสันติสุขเกี่ยวกับวิธีการสันติวิธี เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับวิธีการเมืองนำการทหาร เกี่ยวกับวิธีการยุติธรรมเกี่ยวกับความยั่งยืน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดประชากร/กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำทางศาสนา ประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Lindeman, Merenda and Gold (1980) and Weiss (1972) ที่กำหนดขนาดตัวอย่างตามกฎอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างและจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปร ไว้เป็น 1 พารามิเตอร์ ใช้ตัวอย่าง 10–20 ตัวอย่าง จากกรอบแนวคิดการวิจัยพบว่ามีตัวแปรเชิงประจักษ์ทั้งหมด 19 ตัวแปร ใช้ตัวแปรละ 20 ตัวอย่างเท่ากับ $19 \times 20 = 380$ ตัวอย่าง

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งหมด 17 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้การวิจัย ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือแบ่งเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล, วิธีการยุติธรรม, การเมืองนำการทหาร, วิธีการสันติวิธี, เศรษฐกิจพอเพียง และสังคมสันติสุข โดยมีการตรวจสอบความตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ จากนั้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความชัดเจนของภาษา ความครอบคลุมของโครงสร้างและความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .991 สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาโมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืนครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำทางศาสนา ประชาชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 380 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 คน

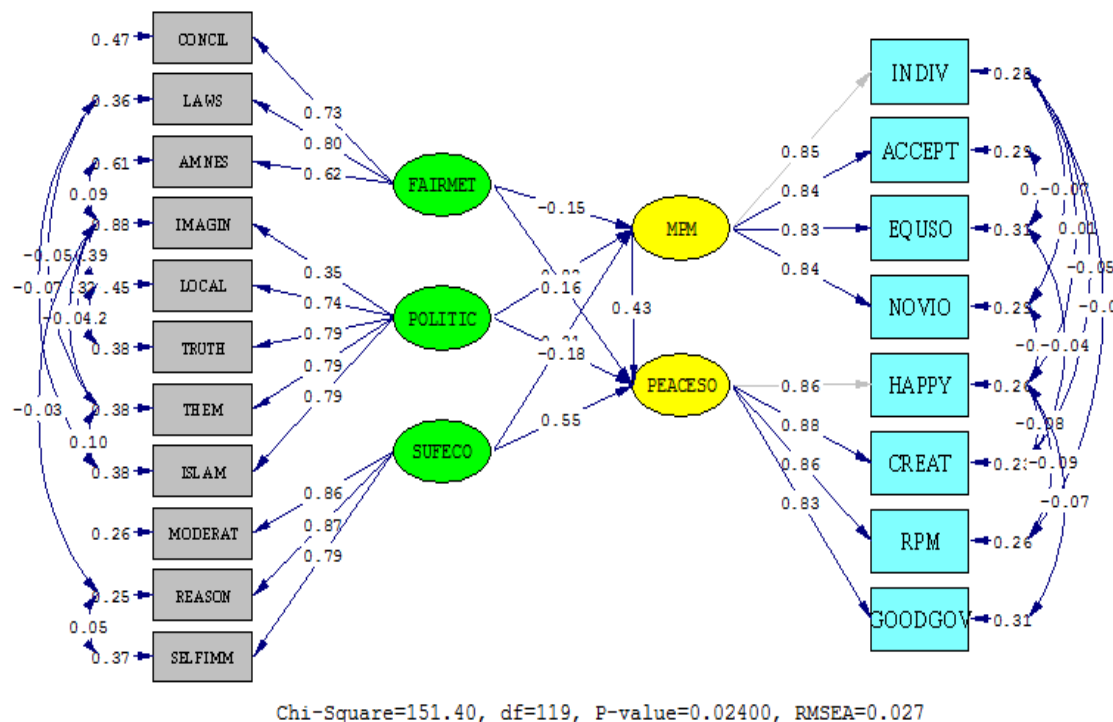
ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ทางสถิติ และศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพสังคมสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .609 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษาคือ สังคมสุขสถาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ เสริมวิถีธรรมาภิบาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 อยู่ในระดับมากที่สุด สมานฉันท์ด้วยสันติวิธี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 อยู่ในระดับมาก และสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 อยู่ในระดับมากตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์และอิทธิพลขององค์ประกอบของการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์หลังปรับโมเดลการวิจัยตามแผนภาพที่ 1 ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์และอิทธิพลขององค์ประกอบของการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์หลังปรับโมเดลการวิจัย และสรุปความสัมพันธ์ได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์และการมีอิทธิพลรวม (ทางตรง ทางอ้อม) ของตัวแปรแฝง

ตัวแปรอิสระ	อิทธิพล	ตัวแปรตาม	ตัวแปร
		สังคมสันติสุข	วิธีการสันติวิธี
วิธีการสันติวิธี	ทางตรง	0.43	
	ทางอ้อม	-	
	รวม	0.43	
วิธีการยุติธรรม	ทางตรง	0.16	
	ทางอ้อม	-0.06	
	รวม	0.10	
การเมืองนำการทหาร	ทางตรง	-0.18	0.82
	ทางอ้อม	0.35	-
	รวม	0.17	0.82
เศรษฐกิจพอเพียง	ทางตรง	0.55	0.32
	ทางอ้อม	0.14	-
	รวม	0.69	0.32

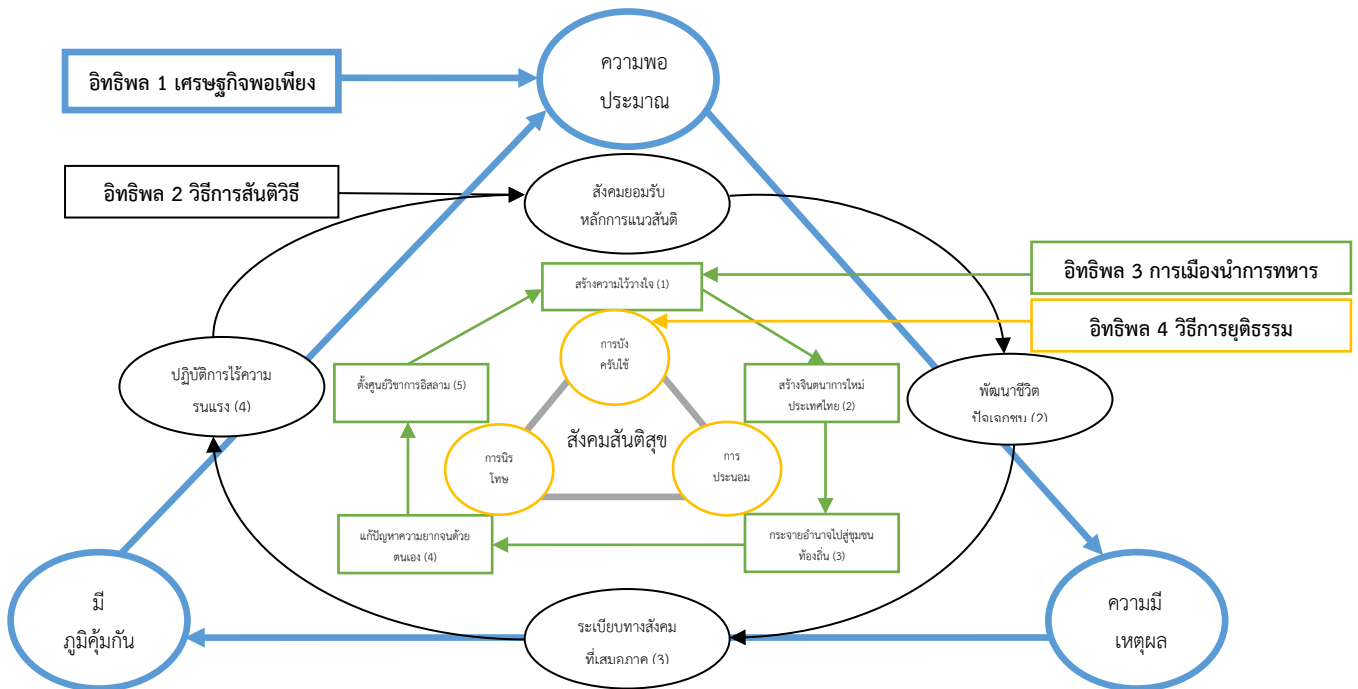
จากแผนภาพที่ 1 และตารางที่ 1 สามารถนำมาอธิบายความสัมพันธ์และการมีอิทธิพลรวม (ทางตรง ทางอ้อม) ได้ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวิธีการสันติวิธี (MPM) กับสังคมสันติสุข (PEACESO) มีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.88 มีค่าอิทธิพลทางตรง 0.43 แสดงว่ามีอิทธิพลต่อสังคมสันติสุข (PEACESO) หมายความว่า การพัฒนาชีวิตของปัจเจกชน การสร้างสังคมยอมรับหลักการแนวสันติ การจัดระเบียบทางสังคมที่เสมอภาค และปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ส่งผลให้เกิดสังคมสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง (SUFEKO) กับสังคมสันติสุข (PEACESO) ขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.90 แยกเป็นอิทธิพลทางตรง 0.55 และอิทธิพลทางอ้อม 0.14 เป็นอิทธิพลรวม 0.69 โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลรวมส่งผลต่อสังคมสันติสุข (PEACESO) หมายความว่า ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ส่งผลให้เกิดสังคมสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านวิธีการเมืองนำการทหาร (POLITIC) กับวิธีการสันติวิธี (MPM) มีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.96 แยกเป็นอิทธิพลทางตรง 0.82 และเป็นอิทธิพลรวม 0.82 โดยมีค่าอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลรวมส่งผลต่อวิธีการสันติวิธี หมายความว่า การสร้างจินตนาการใหม่ประเทศไทย กระจ่ายอำนาจไปสู่ชุมชนท้องถิ่น สร้างความไว้วางใจ แก้ปัญหาความยากจนด้วยตนเอง ตั้งศูนย์วิชาการอิสลาม ส่งผลต่อวิธีการสันติวิธีในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลขององค์ประกอบของการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคได้อย่างยั่งยืน สามารถนำมาสร้างเป็นโมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคได้อย่างยั่งยืน ดังแผนภาพที่ 2

จากโมเดลสามารถสรุปได้ว่ามีหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ยั่งยืน ปัจจัยหลักคือการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาปฏิบัติ ทั้ง 3 ด้านประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตนเอง ซึ่งจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเป็นสาเหตุหลักที่จะสร้างสังคมสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ นอกจากนั้นสาเหตุรองลงมาคือ การนำวิธีการสันติวิธีมาใช้ในการบริหารสถานการณ์ภาคใต้ โดยส่งเสริมให้สังคมยอมรับหลักการแนวสันติ พัฒนาชีวิตของปัจเจกชนให้มีฐานทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น พัฒนาระเบียบทางสังคมที่เสมอภาคและปฏิบัติต่าง ๆ โดยการหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง สาเหตุต่อมาคือการนำวิธีการเมืองนำการทหารมาบริหาร โดยการสร้างความไว้วางใจ สร้างจินตนาการใหม่ประเทศไทยปลูกฝังให้ทุกคนยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ กระจายอำนาจไปสู่ชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ประชาชนแก้ปัญหาความยากจนด้วยตนเอง และอาจตั้งศูนย์วิชาการอิสลามเพื่อให้เป็นหน่วยงานรวบรวม เผยแพร่ วิจัย

วิเคราะห์ หลักการของศาสนาที่ถูกต้องซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และสาเหตุสุดท้ายคือการนำวิธีการยุติธรรมมาใช้ในการบริหารสถานการณ์ภาคใต้ โดยจะต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม ส่งเสริมการประนีประนอมข้อพิพาท และการนิรโทษกรรมกับผู้ที่มีโทษรุนแรงน้อย

นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่รัฐทุกคน ทุกหน่วยงานต้องทำงานโดยมีจุดมุ่งที่เป้าหมายเดียวกัน มีการ บูรณาการหนุนเสริมสอดรับกันโดยมีนิติยุทธศาสตร์เชิงนโยบายรัฐบาลสู่ความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ได้กำหนดให้ทุกกระทรวงที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องดำเนินการตามแผนที่ได้รับมอบหมายและตามโครงการที่กำหนด โดยนำผลงานวิจัยครั้งนี้มาใช้และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. สังคมสันติสุขขึ้นกับเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์และอิทธิพลรวม (ทางตรง+ทางอ้อม) ของตัวแปรแฝงพบว่า สังคมสันติสุข (PEACESO) ขึ้นกับเศรษฐกิจพอเพียง (SUFEKO) มีอิทธิพลรวม (ทางตรงและทางอ้อม) สูงสุดเป็นอันดับ 1 มีค่า = 0.69 แสดงว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลต่อการเกิดสังคมสันติสุขถึงร้อยละ 69 เพราะเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นทฤษฎีที่สร้างความยั่งยืนให้กับสังคมไทยตามพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ทรงมีพระประสงค์อยากให้สังคมไทยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกๆ หน่วยงาน สอดคล้องกับเสนห์ จามริก (Chamarik, 2000) ที่กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักการและกระบวนการทางสังคมตั้งแต่ขั้นพื้นฐานและขยายเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกินขึ้นไปถึงขั้นแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพและทักษะวิชาการที่หลากหลาย เกิดตลาดซื้อขาย สะสมทุน ฯลฯ บนพื้นฐานเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนนี้เอง ที่เศรษฐกิจจะพัฒนาขึ้นอย่างมั่นคงรวมทั้งเทคโนโลยี ซึ่งจะค่อยๆ พัฒนาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชาติและทั้งที่จะคัดสรรเรียนรู้จากโลกภายนอก “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงมีความหมายเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันให้กับ “โลกาภิวัตน์” และสอดคล้องกับประเวศ วะสี (Wasi, 1999) ได้อธิบายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ ได้แก่ 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง ได้แก่ การรู้จักที่จะอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบตัว 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง คือ การที่ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกันเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง 5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ร่วมกันและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง คือ การที่กลุ่มชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน และ 7) มีความมั่นคงพอเพียง ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิดความพอเพียงก็จะเกิดความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืนซึ่งอาจจะเรียกในชื่ออื่นๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล หรือเศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

2. สังคมสันติสุขขึ้นกับวิธีการสันติวิธี มีค่าการทำนาย = 0.43 หมายถึงวิธีการสันติวิธีมีอิทธิพลทางตรงต่อสังคมสันติสุขร้อยละ 43 เพราะวิธีการสันติวิธีคือวิธีการปฏิบัติที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดหรือการกระทำที่ต่อต้านการทำสงคราม เป็นการปฏิเสธสงครามในทุกรูปแบบจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้สังคมเกิดความสันติสุขได้ สอดคล้องกับประเวศ วะสี (Wasi, 2003) ที่ได้กล่าว

ว่าวิธีการสันติวิธี เป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนของสภาพการใช้ความรุนแรงและสงครามโดยไม่เหตุผลว่า ในการสงครามไม่ว่าในครั้งโบราณหรือปัจจุบัน จะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงโดยไม่สามารถทำอะไรได้มากนัก สิทธิมนุษยชนเป็นการเคารพในศักดิ์ศรี และคุณค่าความเป็นมนุษย์ของทุกคน ต่อเมื่อมนุษย์มีจิตสำนึกในศีลธรรมพื้นฐานนี้จึงจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยั่งยืนได้ และสอดคล้องกับพระมหาหรรษา (Phramaha Hansa Dhamahaso, 2011) ที่ได้อธิบายว่าวิธีการสันติวิธี คือการไม่ใช้กำลังหรืออำนาจ ในกระแสนของการจัดการความขัดแย้ง ในประวัติศาสตร์ของมนุษย์นั้น เรามักจะใช้อำนาจเข้าไปจัดการ โดยการนำอำนาจไปใช้เป็นเครื่องมือแทนที่จะใช้อำนาจร่วม (power with) แต่กลับใช้อำนาจเหนือ (power over) ซึ่งอำนาจเหนือมักจะเดินเคียงคู่กันไปกับกระบวนการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ถึงกระนั้นจะพบว่า ในหลายสถานการณ์ที่รัฐ หรือเราเองมักจะแก้ปัญหาความรุนแรงด้วยการใช้ความรุนแรงตอบโต้ ทำให้เกิดวิธีการจับคู่ระหว่างสงครามกับสันติภาพ ซึ่งการจับคู่ในลักษณะนี้ทำให้มีการมองว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นได้หากเราใช้สงครามเข้าไปจัดการแก้ไข แต่ประวัติศาสตร์ก็ชี้ให้เราเห็นว่า ความรุนแรงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทุกครั้งแต่ประการใดและที่ยิ่งไปกว่านั้น คำตอบที่สำคัญประการหนึ่งที่เราได้รับก็คือ สงครามเต็มรูปแบบอาจจะยุติไปแล้ว แต่สิ่งที่เกิดขึ้นมาแทนที่ก็คือสงครามไม่เต็มรูปแบบ หรือไม่เป็นทางการกำลังเกิดขึ้นและได้ขยายตัวลุกลามไปทั่วทุกมุมของโลก

3. สังคมสันติสุขขึ้นกับการเมืองนำการทหาร มีค่าการทำนาย = 0.17 หมายถึงการเมืองนำการทหารมีอิทธิพลต่อสังคมสันติสุขที่ร้อยละ 17 เนื่องจากวิธีการเมืองนำการทหารเป็นการดำเนินการทางการเมืองนำหน้าการปฏิบัติการแบบใช้อาวุธและยุทธวิธีการรบ ถือว่าเป็นการเปลี่ยนหลักการ ภาพลักษณ์ และกำลังใจของทหารของไทย โดยหลักการนี้ได้เปลี่ยนเป้าหมายการปฏิบัติการจากการปราบปรามการก่อความไม่สงบไปเป็นการเปลี่ยนผู้ก่อความไม่สงบให้กลายเป็นพลเมืองที่มีความคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศชาติ ประกอบด้วย การสร้างจินตนาการใหม่ประเทศไทย กระจายอำนาจไปสู่ชุมชนท้องถิ่น ใช้ความจริงความเชื่อถือไว้วางใจกัน สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นในภาคใต้สามารถแก้ปัญหาความยากจนด้วยตนเอง สนับสนุนให้ปัตตานีเป็นศูนย์ศึกษาวิชาการอิสลามที่สำคัญของโลก สอดคล้องกับหลักการในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับที่ 66/23 (พ.ศ. 2523) ของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์และคำสั่งต่อเนื่องจากนั้น ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางด้านการทหารสำหรับการรับมือต่อการก่อความไม่สงบโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทาง “การเมืองนำการทหาร” นี้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนหลักการ ภาพลักษณ์ และกำลังใจของทหารของไทยอย่างสิ้นเชิง โดยหลักการนี้ได้เปลี่ยนเป้าหมายการปฏิบัติการจากการปราบปรามการก่อความไม่สงบไปเป็นการเปลี่ยนผู้ก่อความไม่สงบให้กลายเป็นพลเมืองที่มีความคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศชาติ และสอดคล้องกับ Peaceful and Governance Institute (2009) ได้อธิบายว่านโยบายการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของทุกรัฐบาลที่ผ่านมาต่างมีทิศทางเดียวกันคือ การใช้การเมืองนำการทหารแต่คงต้องยอมรับในความเป็นจริงว่าในการปฏิบัตินั้นการเมืองยังไม่อาจนำการทหารได้อย่างแท้จริง ซึ่งนอกจากเหตุผลของความเข้าใจที่ยังไม่ตรงกันของผู้เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาบางส่วนถึงความหมายและเจตนารมณ์ของนโยบายการเมืองนำการทหารแล้ว ส่วนหนึ่งยังเกิดจากแนวคิดและมุมมองของผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายความมั่นคงและฝ่ายพลเรือนต่อทิศทางการแก้ไขปัญหาที่ยังอาจจะไม่ชัดเจนสอดคล้องกัน นโยบายการเมืองนำการทหารจึง

เป็นสิ่งที่พูดกันมานานแต่ยังไม่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ ทั้งที่แท้จริงแล้วนโยบายดังกล่าวนี้เป็นนโยบายที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างสังคมสันติสุขที่ยั่งยืนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

4. สังคมสันติสุขขึ้นกับวิธีการยุติธรรม มีค่าการทํานาย = 0.10 หมายถึงวิธีการยุติธรรมมีอิทธิพลต่อสังคมสันติสุขที่ร้อยละ 10 เนื่องจากการเปลี่ยนความคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับอาชญากรรมเสียใหม่ โดยการเปลี่ยนวิธีคิดจากความยุติธรรมทางอาญาเป็นความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบในการกระทำของเขา และให้ความช่วยเหลือหรือบรรเทาผลร้ายแก่เหยื่อหรือผู้เสียหายโดยมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่ให้คู่กรณีรู้สึกว่ปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ยุติ ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยหลักการยอมรับ ให้มีการยอมรับและการบูรณาการโดยให้โอกาสเขาเหล่านั้นเข้าสู่ชุมชนด้วยการปรับพฤติกรรมของเขาให้เป็นผู้ที่เคารพกฎหมาย สอดคล้องกับ Zehr (1995) ที่ได้อธิบายว่กระบวนการทัศนคติความยุติธรรมแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) กระบวนทัศน์แบบแก้แค้นทดแทน (retributive justice) เป็นกระบวนการทัศนคติของความยุติธรรมทางอาญาโดยมีความเชื่อว่า การกระทำผิด คือ การทำผิดกฎหมาย กฎหมายกำหนดความผิดไว้อย่างชัดเจน เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมก็พยายามสืบเสาะหาว่าเกิดการกระทำผิดอะไรขึ้น ใครทำผิด และจะลงโทษคนทำผิดอย่างไร การกระทำผิดต้องได้รับการทดแทน ความผิดเป็นเรื่องส่วนบุคคลนั้นๆ ซึ่งผู้ใดกระทำผิดผู้นั้นก็ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นจึงทำให้เกิดการกำหนดลักษณะของผู้กระทำผิดและเป็นตราบาปติดตัวไปจนวันตายได้แก่คำว่อดีตนักโทษ อดีตผู้ถูกคุมความประพฤติ อดีตผู้กระทำผิด การทดแทนการกระทำผิด ต้องทำโดยการทำให้เจ็บปวดหรือเกิดความทุกข์เมื่อผ่านกระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอน ก็เรียกว่าได้รับความยุติธรรมแล้ว 2) กระบวนทัศน์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการเปลี่ยนความคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับอาชญากรรมเสียใหม่ โดยการเปลี่ยนวิธีคิดจากความยุติธรรมทางอาญาเป็นความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กล่าวคือ การเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติความยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั่นเอง โดยมีที่มาสำคัญ ความหมาย และความแตกต่างจากกระบวนการทัศนคติเดิม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่ สภาพสังคมสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดแสดงว่ความขัดแย้งไม่ได้เกิดจากประชาชนในพื้นที่เอง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่ได้ช่วยกันสร้างสังคมสุขสถาน เสริมวิถีธรรมาภิบาล สมานฉันท์ด้วยสันติวิธี และสื่อสารอย่างสร้างสรรค์กันเอง โดยที่ภาครัฐหรือหน่วยงานต่างๆ คอยให้การสนับสนุนเท่านั้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ การใช้วิธีการสันติวิธี และการนำวิธีการยุติธรรมมาใช้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการสร้างสังคมสันติสุข ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ประชาชนและข้าราชการในพื้นที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาล

ที่ 9 มาปฏิบัติทั้ง 3 ด้าน นอกจากนั้นควรมีการนำวิธีการสันติวิธีมาใช้ในการบริหารสถานการณ์ภาคใต้ และการนำวิธีการยุติธรรมมาใช้ในการบริหารสถานการณ์ภาคใต้ โดยจะต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม ส่งเสริมการประนีประนอมข้อพิพาท และการนิรโทษกรรมกับผู้ที่มีโทษรุนแรงน้อยด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การสร้างโมเดลการพัฒนาสังคมสันติสุขของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยั่งยืนนั้นอยู่ในรูปแบบของ “โมเดลสามเหลี่ยมอมสมมาตร” เรียงลำดับความสำคัญตามอิทธิพลของตัวแปรแฝง และตัวแปรประจักษ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแผนการพัฒนาสังคมสันติสุขให้สอดคล้องกับผลการวิจัยโดยเน้นไปที่การส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานการณ์ภาคใต้ อันประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตนเอง ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดความสันติสุขได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การนำหลักศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรมของคนในพื้นที่มาศึกษาว่าส่งผลให้เกิดสังคมสันติสุขด้วยหรือไม่ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาตัวแปรเหล่านั้นเลย เพื่อให้เห็นภาพกว้างในมิติต่างๆ เพิ่มขึ้น

2.2 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวม การศึกษาครั้งต่อไปควรมีโครงการเจาะลึกที่เน้นการศึกษาในลักษณะเชิงพื้นที่สีแดงและสีส้ม เพื่อให้ได้รูปแบบที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

References

- Academic Office, The Secretariat of the House of Representatives. (2015). *Process for peace in the southern border provinces: a comparative study of Mindanao Republic of the Philippines*, Electronic academic documents.
- Chamarik, S. (2000). *Thai political and development Constitution: Thai Khadi Research Institue Bangkok*. Thammasat University and The Foundation for Promotion of Social sciences and Humanities Textbook Project.
- Jitpiromsri, S. (2017). The Scope of Quality of Life of the People Affected by the Unrest in the Three Southern Borden Provinces: A Case Study of Raman District, Yala Province. *Al-Nur Journal of Graduate School of Fatoni University*, 12(23), 95-105.
- Lindeman, R.H., Merenda, P.F., & Gold, R.Z. (1980). *Introduction to Bivariate and Multivariate Analysis*. Scott Foresman: Glenview. IL.
- Peaceful and Governance Institute. (2009). *Thai definition for resolution of Conflict*. Bangkok: King Prajadhipok's Institue.
- Phramaha Hansa Dhamahaso. (2011). Truth, Absolution and Amnesty. *Journal of Graduate studies Review Mahachulalongkornrajavidyalaya University*, 8(2), 175-187.

- Wasi, P. (1999). *Sufficiency Economy and Civil society approach, Recuperate the social economy*. Bangkok: Folk doctor Foundation.
- Wasi, P. (2003). Lifestyle in 21st Century to the New world of Development. *Health doctor Magazine*, 12(4), 7-21.
- Thamasarorat, U., & Gen, L.T. (2013). “Former Army Area Commander in Region 4” *Interview*. December, 23.
- Weiss, R. (1974). *The Provision of Social Relationship*. Englewood Cliff, N.J: Prentice-Hall.
- Zehr. (1995). *Changing Lenses: A New Focus of Crime and Justice*. U.S.A.: Herald Press.

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42*

School Administrative Management Model of Buddhist Thailand Quality Award Under Secondary Educational Service Area Office 42

¹กฤษณะ ไกรสี, อนันท์ เมธีวรจักร และ วรกฤต เกื่อนช้าง

¹Kritsana krisee, Anond Metheevarachatra and Worrakrit Thuenchang

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kritsanakrisee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริการจัดการสถานศึกษา 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษารางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริการจัดการสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูป/คน 1.ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 2 รูป/คน 2.ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบ จำนวน 2 คน คือ ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารอุดมศึกษา/มีความรู้ระดับปริญญาเอก 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษา จำนวน 6 คน ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา/ระดับผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โดยการจัดสนทนากลุ่มเครื่องมือที่ใช้ รวบรวมรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษารางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มและใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินที่ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพการบริการจัดการสถานศึกษา มีทั้งหมด 7 ด้าน คือ 1.ด้านการนำองค์กร 2.ด้านกลยุทธ์ 3.ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4.การวัด การวิเคราะห์ และจัดการความรู้ 5.บุคลากร 6.ด้านการปฏิบัติการ 7.ด้านผลลัพธ์ 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษารางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ พบว่า ทั้ง 7 ด้านที่บูรณาการหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร มี 78 วิธีการ 3) ผลการ

ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารจัดการสถานศึกษา; รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ; หลักพุทธยาปณิกสูตร

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the conditions of school administration; 2) to create a school administration model for Buddhist Thailand Quality Award; and 3) to assess a school administration model for Buddhist Thailand Quality Award. The study applied both quantitative and qualitative researches. The study was divided into 3 phases: 1) The 1st phase was to study the conditions of school administration with 15 key informants by means of semi-structured interview and content analysis; 2) The 2nd phase was to create a school administration model for Buddhist Thailand Quality Award with 11 key informants consisting of (1) 2 Buddhist experts, (2) 2 experts on a model which are school administrators or higher educational administrators with doctoral degree, (3) 6 educational administration specialists which are educational administrators and secondary school administrators/ directors by means of focus group discussion. The research instruments were a school administration draft model for Buddhist Thailand Quality Award and a focus group discussion recording form. The obtained data were analyzed by content analysis; and 3) The 3rd phase was to assess a school administration model for Buddhist Thailand Quality Award with 15 key informants. The research instrument was an assessment form testing accuracy, propriety, feasibility for practice and utility. The statistics used were mean and standard deviation (S.D.).

1) The results from studying the conditions of school administration, there are 7 aspects found as follows: (1) Leadership, (2) Strategy, (3) Students and Stakeholders, (4) Measurement, Analysis, and Knowledge Management, (5) Workforce, (6) Operation, and (7) Outcome. 2) The results from creating a school administration model for Buddhist Thailand Quality Award, it is found that all 7 aspects are integrated with the principles of Dutiyapāpanika Sutta (qualities of a shopkeeper) will result in 78 methods. 3) The results from assessing a school administration model for Buddhist Thailand Quality Award under the Secondary Educational Service Area Office 42 overall are at a high level.

Keywords: School Administration; Buddhist Thailand Quality Award; Dutiyapāpanika Sutta

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 โลกเข้าสู่การพัฒนาอย่างขีดสุดในทุกๆด้าน การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์ การพัฒนา ด้านเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม เศรษฐกิจที่มีการ แข่งขันสูงในทุกภูมิภาคของโลก หลายประเทศมีการปรับตัวและจับมือด้านมือด้านเศรษฐกิจ เช่น องค์การ การค้าโลก เป็นตัวกลางที่ให้ปฏิบัติเกี่ยวกับการค้าต่อประเทศสมาชิกอย่างเท่าเทียม ประเทศไทยศักยภาพ GDP รวมทั้งปี 2561 : เศรษฐกิจไทยขยายตัวร้อยละ 4.1 ปรับตัวดีขึ้นจากการขยายตัวร้อยละ 4.0 ในปี 2560 และเป็นการขยายตัวสูงสุดในรอบ 6 ปี (GDP, 2021) แต่ยังคงต้องประสบปัญหาด้านการพัฒนาประชากร เพื่อให้ทันต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เช่นความรู้ ทักษะ และทัศนคติ มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการศึกษาต้องมีการพัฒนาศักยภาพประชากรให้ก้าวทันกับการ เปลี่ยนแปลง การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาประชากรมนุษย์ให้มีศักยภาพ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติการพัฒนาการศึกษา มาตรา 54 วรรคสาม “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริม ให้มีการ เรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัด การศึกษาทุกระดับโดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าว มีคุณภาพ (Constitution of Kingdom of Thai, 2017) เพื่อให้ก้าวทันกับโลกในยุคปัจจุบัน เพื่อให้ตอบสนอง ต่อ สภาพปัญหาของประเทศไทย และแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

จากการศึกษาเอกสารแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 42 (นครสวรรค์ – อุทัยธานี) ประจำปีการศึกษา 2562 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบสภาพ ปัญหาในการดำเนินงานที่สำคัญ โดยสรุป ได้ดังนี้ 1.ปัญหา การส่งเสริมให้เกิดการจัดการความรู้ และการสร้างชุมชนแห่ง การเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ยังไม่เป็นไป ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 2.ปัญหาการส่งเสริมสนับสนุน ให้มีแหล่งเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการที่ หลากหลายยังไม่ครอบคลุม ครบถ้วนทุกโรงเรียน 3.ปัญหาแนวโน้มของโรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากการลดลงของกลุ่มประชากรวัยเด็กและวัยแรงงาน 4.ปัญหาการส่งเสริม และจัดทำข้อมูลการ วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ และนำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา 5.ปัญหา การบริหารงานด้านการบริหารงานบุคคล ยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย 6.ปัญหาผลงานหรือผล การดำเนินงานขาดการนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อ การศึกษา และสถานศึกษา 7.ปัญหางบประมาณ ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ขาดแคลน ไม่มีสภาพคล่อง (Basic Education Quality Improvement PlanSecondary Education Service Area Office District 42, 2019)

ด้วยสภาพปัญหาการบริหารจัดการ แนวทางการบริหารของมัลคอล์ม บอลคริจ (MBNQA) เป็นรางวัล แห่งชาติที่นำแนวคิดของการบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (Total Quality Management : TQM) มาใช้เพื่อ ประเมินองค์การต่าง ๆ โดยประเทศไทยทุกองค์กรสำคัญนำมาประยุกต์ใช้ มีชื่อว่า รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award) คือ การบริหารจัดการองค์ประกอบทั้งหมดขององค์กรให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อให้ เกิดความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างและกลไกการบูรณาการของระบบ ได้แก่ ค่านิยม และแนวคิดหลัก

เกณฑ์ 7 หมวด (TQA Criteria for Performance Excellence Framework 2020–2021, 2019) 1.การนำองค์กร (Leadership) 2.กลยุทธ์ (Strategy) 3.ลูกค้า(ปรับตามบริบทองค์กร) (Customers) 4.การวัดการวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (Measurement, Analysis, and Knowledge Management) 5.บุคลากร (Workforce) 6.การปฏิบัติการ (Operations) 7.ผลลัพธ์ โดยการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสถานศึกษาในประเทศไทยควรประยุกต์หลักธรรมทางศาสนาพุทธอันอันเป็นรากฐานทางการศึกษาด้านการพัฒนาคน พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเกี่ยวกับตัวผู้บริหารหรือผู้นำในการบริหารนี้มากโดยมีคำสอนที่พูดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำดังที่ปรากฏอยู่ใน ทศิยปาปนิกสูตรเป็นหลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ ว่าผู้นำจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้คือ (Thai Tripitakas: 20/12 /132) 1) จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองดูสภาพเหตุการณ์ออก และจะวางแผนเตรียมรับ หรือ รุกได้อย่างไร 2) วิรุโระ คือ เป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักวิธีการไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ 3) นิสสยสัมปโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีและได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น การบริหารจัดการให้มีคุณภาพมีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ได้นั้นต้องบูรณาการหลักการบริหาร 7 ด้านเข้ากับหลักพุทธธรรมทศิยปาปนิกสูตร ที่มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาองค์กรของตนให้มีประสิทธิภาพและมีความเป็นเลิศด้านการบริหารจัดการศึกษา

จากความสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทย ทำให้ผู้วิจัย สนใจที่จะศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 42 ซึ่งจะทำให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42
- 2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42
- 3 เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยศึกษาเอกสารว่า การบริหารจัดการสถานศึกษารางวัลคุณภาพแห่งชาติ จากแนวคิด มัลคัม บัลดริจ และเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ 1.การนำองค์กร 2.กลยุทธ์ 3.นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4.การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ 5.บุคลากร 6.การปฏิบัติการ 7.ผลลัพธ์

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้ร่างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) 1.นำผลการวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1 มาจัดทำร่างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 2. นำร่างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ที่ทำเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ 3. จัดการสนทนากลุ่ม โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูล โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ มีเกณฑ์การประเมินตามมาตราส่วนประมาณค่า ดังนี้ มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) สร้างตามมาตรวัดของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) ใช้เครื่องมือคือแบบประเมินการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถด้านการบริหาร มีวิทยฐานะผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 จำนวน 15 คน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษารางวัลคุณภาพแห่งชาติ จากแนวคิด มัลคัม บัลดริจ องค์ประกอบหลักของการจัดการที่ดี 7 ด้าน (Baldrige National Quality คือ 1.ด้านการนำองค์กร มีพัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนใช้การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ 2.ด้านกลยุทธ์ โรงเรียนมีการจัดทำจัดทำกลยุทธ์/แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม 3.ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โรงเรียนการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบรอบด้านพัฒนา ผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก 4.การวัด การวิเคราะห์ และจัดการความรู้ การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล เพื่อส่งเสริมการสร้างภาคี สร้างเครือข่ายและโรงเรียนร่วมพัฒนาเพื่อพัฒนาโรงเรียน 5.บุคลากร การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การศึกษาพัฒนาครูและบุคลากรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพเป็นที่ยอมรับของชุมชน 6.การปฏิบัติการ มีพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 7.ผลลัพธ์ การบริหารงานต้องมีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพมีการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมและประชาชนในพื้นที่

วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัยพบว่า ด้านที่ 1 การนำองค์กรตามหลักตามหลักทฤษฎี ปาปนิคสูตร มีวิธีการ ดังนี้ หลักจักษุมา 1.ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุม ครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดทำ

แผนพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2.ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 3.ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารแผนพัฒนาโรงเรียน 4.ผู้บริหารโรงเรียนวางแผนงานจัดให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตามผลการดำเนินงานการบริหารแผนพัฒนาโรงเรียน หลักวิธวิธี 1.ผู้บริหารโรงเรียนสร้างคู่มือการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย และการประพฤติปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม (Promoting Legal and Ethical Behavior) สนับสนุนส่งเสริมพัฒนา ครูและบุคลากร ความรู้มีความสามารถให้เกิดทักษะความชำนาญในการบริหารจัดการแผนพัฒนาโรงเรียน 2. ผู้บริหารโรงเรียนควบคุมดูแล การดำเนินการแผนพัฒนาโรงเรียน 3. ผู้บริหารโรงเรียนจัดอบรมการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติงานประจำปีเป็นประจำทุกปี หลักนิสสัยสัมพันธ์ 1.ผู้บริหารโรงเรียนสร้างทักษะการปฏิบัติงานให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกกิจกรรมของโรงเรียน การวางแผน ในการพัฒนานุเคราะห์เพื่อรองรับภาระงานใหม่ที่ได้รับมอบหมาย 2.ผู้บริหารโรงเรียนเสนอให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัญหาเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข 3.ผู้บริหารโรงเรียนสร้างโครงการช่วยเหลือสังคมด้านการศึกษาของชุมชนและให้การสนับสนุนชุมชน ด้านที่ 2 กลยุทธ์ ตามหลักทฤษฎีปาณิกสูตร มีวิธีการ ดังนี้ หลักจักษุมา 1.ผู้บริหารโรงเรียนจัดทำฐานข้อมูลประจำปี วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศแนวโน้ม สภาพแวดล้อม ภายใน และภายนอก มาจัดทำกลยุทธ์ 2.ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการ การจัดทำกลยุทธ์ มีส่วนร่วมทุกฝ่าย ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคม และท้องถิ่น 3.ผู้บริหารโรงเรียนจัดทำกลยุทธ์ที่สอดคล้องแผนการ หลักวิธวิธี 1.ผู้บริหารกำหนดทำแผนงานขั้นตอน วิธีการปฏิบัติให้มีความถูกต้องตามกฎหมาย เกิดประโยชน์สูงสุดบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลยุทธ์ 2.ผู้บริหารโรงเรียน โครงการควบคุมกำกับ ติดตามการพัฒนาของโรงเรียนสู่เป้าหมายตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และจุดเน้นตามมาตรฐานสากลตาม แนวทางการปฏิรูปการศึกษา 3.ผู้บริหารโรงเรียนมีการประเมินความก้าวหน้าเทียบกับแผนปฏิบัติการ สร้างความ มั่นใจ ว่ามีการถ่ายทอดกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ และบรรลุเป้าประสงค์ของโรงเรียน นิสสัยสัมพันธ์ 1.ผู้บริหารโรงเรียนและฝ่ายบริหารจัดวางรากฐานกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงด้วยกันกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อให้การดำเนินการบรรลุได้ตามเป้าหมายที่ไว้ไว้ 2.ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดเป้าหมายให้ทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติได้โดยบูรณาการกับหลักธรรม 3.ผู้บริหารโรงเรียนมีการคาดการณ์ผลการดำเนินงานตามกรอบเวลาของแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว 4.บริหารโรงเรียนจัดทำ MOU ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาระดับการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน 5.บริหารโรงเรียนมีการคาดการณ์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาโรงเรียนคู่เทียบเคียงหรือเปรียบเทียบกับมาตรฐานอื่นๆ ด้านที่ 3 นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามหลักทฤษฎีปาณิกสูตร มีวิธีการ ดังนี้ หลักจักษุมา

1.ผู้บริหารโรงเรียนสร้างมาตรการการพัฒนาผู้เรียนให้มีความ รักในสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2.ผู้บริหารโรงเรียนและฝ่ายบริหารจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและบริการที่ตอบสนองนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3.ผู้บริหารโรงเรียนจัดทำแผนการจัดประสบการณ์โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญพัฒนาสื่อการสอนทางการศึกษา 4.ผู้บริหารโรงเรียนสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นในการสร้างความพึงพอใจต่อนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลักวิธวิธี 1.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนพัฒนาสื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมและสนับสนุนเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็น 2.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องหรือเข้า

กับความต้องการของชุมชน มาประยุกต์ใช้ทำเป็นอาชีพ 3.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนความคิด ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา รักษาสิทธิ ให้มีเสรีภาพ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญอย่างเต็มที่ 4. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนากระบวนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดกิจกรรมการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นแหล่งเรียนรู้ หลักนิสสัยสัมปโน

1.ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วม กิจกรรมในสังคมและชุมชนของตนเองที่เป็นประโยชน์ครูผู้สอนร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้านหลากหลายอาชีพเพื่อให้เป็นสื่อพัฒนาผู้เรียน 2.ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมให้นักเรียนและผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นด้านการพัฒนาโรงเรียน 3.ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมให้นักเรียนและผู้ปกครองประเมินความพึงพอใจด้านการบริการ 4.ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษานำผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มาวิเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรค ปรับปรุง พัฒนา ด้านที่ 4 การวัดการวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ตามหลักทฤษฎีปาณิกสูตร มีวิธีการ ดังนี้ หลักจักษุมา 1.ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาให้ตรงความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของประเทศ 2.ผู้บริหารโรงเรียนและครูจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและสาระที่ควรเรียนรู้ได้กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3.ผู้บริหารโรงเรียนและครูจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ที่เข้ากับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) บูรณาการกับหลักสูตรและแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกให้ครบถ้วนสมบูรณ์ หลักวิธูโร

1.ผู้บริหารโรงเรียนจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพต่อความต้องการของครูผู้สอนและผู้เรียน 2.ผู้บริหารโรงเรียนและครูสร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารงานของโรงเรียนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3.ผู้บริหารและฝ่ายบริหารวิชาการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้น นักเรียนเป็นสำคัญกลุ่มสาระการเรียนรู้ 4.ผู้บริหารโรงเรียนและครูจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณธรรมนำความรู้และน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ 5.ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนส่งเสริมครูทำวิจัยพัฒนาและแก้ปัญหาของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ หลักนิสสัยสัมปโน 1.ผู้บริหารโรงเรียนและครูร่วมกันจัดทำแบบแผนการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่างๆโดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2.ผู้บริหารโรงเรียนและครูร่วมกันจัดทำตารางปฏิบัติงานสอนครูประสานร่วมมือกันในการเรียนรู้ วิเคราะห์บทเรียนด้วยกระบวนการ PLC 3.ผู้บริหารโรงเรียนและครูจัดประเมินผลและหาวิธีในการแก้ปัญหา หาร่วมกันแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน 4.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างบุคลากรต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ 5.ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูพัฒนาสอนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากร ภายนอกสถานศึกษา ด้านที่ 5 บุคลากรตามหลักทฤษฎีปาณิกสูตร มีวิธีการ ดังนี้ หลักจักษุมา 1.ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เกี่ยวข้องร่วมวางแผนประเมินความต้องการด้าน ชีตความสามารถ และอัตรากำลังบุคลากร รวมทั้งการประเมินทักษะ สมรรถนะ คุณวุฒิ (Certification) และจำนวนบุคลากรที่ต้องการ ในแต่ละระดับ (Staffing Levels) 2.ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี อัตรากำลังของบุคลากร สำหรับการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของโรงเรียน 3.ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เกี่ยวข้องร่วมจัดทำกรอบสมรรถนะครูที่สอดคล้องกับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 และ สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ หลักวิธูโร

1.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนอบรมมาตรฐานวิชาชีพครูทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาที่สามภาษาอังกฤษ 2.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนครูพัฒนาสื่อการสอน และสร้างเครือข่ายพัฒนาครูให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน 3.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนครู จัดให้มีการนิเทศ วิจัย และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการมีส่วนร่วม 4.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนครูการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน 5.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมต่อการปฏิบัติงาน เช่น คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ใช้สอย เป็นต้น 6.ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนครูให้พัฒนาออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการวัด ประเมินผลที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง หลักนิสยสัมพันธ์

1. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนครู ให้ผู้เรียนแสดงออก กล่าวคิด กล่าวทำ กล่าวนำเสนอในเรื่องที่ดีมีประโยชน์ 2.ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา แล้ววิเคราะห์ มีปัญหา อุปสรรค อะไรบ้าง เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนา 3.ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันนำผลการประเมินด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ปรับปรุง เพื่อพัฒนาให้เกิดเป็นแนวปฏิบัติที่ดี 4.ผู้บริหารโรงเรียนเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรม อันเป็นประโยชน์ ที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้กระทำทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษาให้นักเรียนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ปกครองและชุมชน ได้รับทราบ ด้านที่ 6 การปฏิบัติการตามหลักทฤษฎีปานิสูตร มีวิธีการ ดังนี้ หลักจักษุมา

1.ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาออกแบบกระบวนการทำงาน มีระบบตรวจสอบปฏิบัติงานในโรงเรียนทุกระดับมีความโปร่งใสปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล 2.ผู้บริหารโรงเรียนและครูจัดทำออกแบบหลักสูตรและกระบวนการ (Product and PROCESS Design) ข้อกำหนดของหลักสูตร และกระบวนการของโรงเรียนเป็นแนวทางปฏิบัติของตนเอง หลักวิธูโร 1. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการออกแบบพัฒนานวัตกรรม และนำเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ 2. ผู้บริหารโรงเรียนสร้างมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการรับมือกับภัยคุกคาม รูปแบบใหม่ทุกรูปแบบ เช่น ภัยจากยาเสพติด ภัยจากความรุนแรง การคุกคามในชีวิตและทรัพย์สิน การค้ามนุษย์ อาชญากรรมไซเบอร์ และภัยพิบัติต่าง ๆ 3. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนให้ครูปฏิบัติตามคู่มือและปฏิทินการปฏิบัติงานของโรงเรียน หลักนิสยสัมพันธ์

1. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเอกชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ 2. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ปฏิบัติงานเป็นทีม และให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ไม่ปิดกั้นความคิดเห็น 3. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินผลคู่มือการปฏิบัติงานของโรงเรียน แล้ววิเคราะห์ คู่มือที่ใช้นั้น มีปัญหา อุปสรรค อะไรบ้าง เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนา 4. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้เกี่ยวข้องร่วมกันนำผลการประเมิน การนิเทศการศึกษา มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ปรับปรุง เพื่อพัฒนาให้เกิดเป็นแนวปฏิบัติที่ดี ด้านที่ 7 ผลลัพธ์ ตามหลักทฤษฎีปานิสูตร มีวิธีการดังนี้หลักจักษุมา 1. ผู้บริหารโรงเรียนจัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ตอบสนองต่อสภาพการณ์ปัจจุบันและความต้องการของผู้รับบริการ ประชาชน ผู้ปกครองพึงพอใจ 2. ผู้บริหารโรงเรียนวิเคราะห์ข้อมูล ความสำเร็จด้านกลยุทธ์ เป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 3. ผู้บริหาร

โรงเรียนและครูผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดแผน กำกับติดตามและประเมินผลการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน หลักวิธี

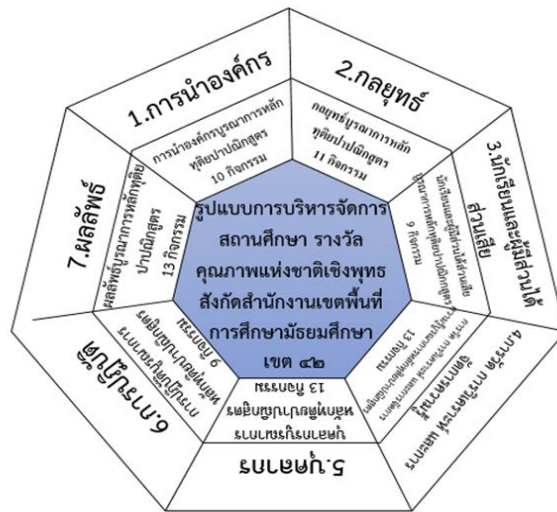
1. ผู้บริหารโรงเรียนนำโรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของชุมชนในพื้นที่ เป็นองค์กรแบบอย่างของหน่วยงานอื่นได้ 2. ผู้บริหารโรงเรียนพัฒนาระดับสถานศึกษานำร่องขยายผล ส่งสถานศึกษาต้นแบบด้านการพัฒนา สื่อนวัตกรรม 3. ผู้บริหารโรงเรียนมีการนำเสนอผลลัพธ์การปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา 4. ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นที่ยอมรับการปฏิบัติงานตามกฎระเบียบและจริยธรรม 5. ผู้บริหารโรงเรียนมีนวัตกรรมการบริหารโรงเรียน ที่ใช้ได้จริงและมีประสิทธิภาพ หลักนิสสัยสัมพันธ์ 1. ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกัน ประเมินผลดำเนินการตามแผนพัฒนาของโรงเรียน แล้วนำผลมาวิเคราะห์ ปรับปรุง พัฒนา 2. ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีการ ประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองให้ความไว้วางใจต่อ ผู้บริหารครูและบุคลากร ความเชื่อมั่นถึงคุณภาพของโรงเรียน ที่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน 3. ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาบริการชุมชนเป็นที่ยอมรับของคนใน ชุมชน 4. ผู้บริหารโรงเรียนวางแนวทางการรับเรื่องร้องเรียนของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการจัดการอย่างเป็น ระบบและเป็นธรรม 5. ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษานำผลการประเมินการระเมินความพึงพอใจของ ผู้ปกครองให้ความไว้วางใจต่อ ผู้บริหาร ครูและบุคลากร ความเชื่อมั่นถึงคุณภาพของโรงเรียน มาวิเคราะห์ ปรับปรุง พัฒนา หรือร่วมกันสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียน

วัตถุประสงค์ที่ 3 ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42	ผลการประเมิน 4 ด้าน											
	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	(S.D.)	แปลผล	$\bar{X}$	(S.D.)	แปลผล	$\bar{X}$	(S.D.)	แปลผล	$\bar{X}$	(S.D.)	แปลผล
ด้านที่1 การนำองค์กร ตามหลักทศพิธยพินิจสูตร	4.73	0.33	มากที่สุด	4.52	0.27	มากที่สุด	4.38	0.26	มาก	4.79	0.30	มากที่สุด
ด้านที่2 กลยุทธ์ตามหลักทศพิธยพินิจสูตร	4.73	0.31	มากที่สุด	4.62	0.27	มากที่สุด	4.37	0.33	มาก	4.80	0.35	มากที่สุด
ด้านที่3 นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามหลัก ทศพิธยพินิจสูตร	4.72	0.25	มากที่สุด	4.66	0.29	มากที่สุด	4.54	0.32	มากที่สุด	4.82	0.29	มากที่สุด
ด้านที่4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการ ความรู้ตามหลักทศพิธยพินิจสูตร	4.74	0.28	มากที่สุด	4.59	0.30	มากที่สุด	4.46	0.24	มาก	4.75	0.29	มากที่สุด
ด้านที่5 บุคลากร ตามหลักทศพิธยพินิจสูตร	4.72	0.31	มากที่สุด	4.58	0.35	มากที่สุด	4.31	0.31	มาก	4.69	0.28	มากที่สุด
ด้านที่6 การปฏิบัติการ ตามหลักทศพิธยพินิจสูตร	4.66	0.33	มากที่สุด	4.39	0.44	มาก	4.19	0.31	มาก	4.60	0.36	มากที่สุด
ด้านที่ 7 ผลลัพธ์ ตามหลักทศพิธยพินิจสูตร	4.54	0.26	มากที่สุด	4.33	0.31	มาก	4.18	0.29	มาก	4.64	0.28	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย(7 รูปแบบ)	4.69	0.17	มากที่สุด	4.53	0.12	มากที่สุด	4.35	0.09	มาก	4.72	0.21	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยทั้งสิ้น	$\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.13 แปลผล มากที่สุด											

ภาพที่ 2 ตารางสรุป สรุป แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผล ของการประเมินรูปแบบการ
บริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

บทสรุปเชิงวิเคราะห์ของโมเดล

เจ็ดเหลี่ยมชั้นในสุด คือ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยชื่อว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42

เจ็ดเหลี่ยมชั้นที่ 2 คือ ขอบข่ายการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงพุทธบูรณาการหลักทศตียาปณิกสูตร ประกอบงาน 7 ด้านบูรณาการหลักทศตียาปณิกสูตรประกอบด้วย 78 กิจกรรม

เจ็ดเหลี่ยมชั้นที่ 3 แสดงถึงขอบข่ายงานบริหารการศึกษา ประกอบด้วย 7 ด้าน 1.ด้านการนำองค์กร 2.ด้านกลยุทธ์ 3.ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4.ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5.ด้านบุคลากร 6.ด้านการปฏิบัติ 7.ด้านผลลัพธ์

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า 1. ด้านการนำองค์กร มีพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนใช้การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ 2.ด้านกลยุทธ์ โรงเรียนมีการจัดทำจัดทำกลยุทธ์/แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม 3.ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โรงเรียนการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบรอบด้าน พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก 4.การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ การนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผล เพื่อส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ สร้างเครือข่ายและโรงเรียนร่วมพัฒนาเพื่อพัฒนาโรงเรียน 5.บุคลากร การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การศึกษาพัฒนาครูและบุคลากรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ เป็นที่ยอมรับของชุมชน 6.การปฏิบัติการ มีพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 7.ผลลัพธ์การบริหารงาน ต้องมี

กระบวนการที่มีประสิทธิภาพมีการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมและประชนในพื้นที่ ทั้งนี้เพราะ สภาพการบริหารโรงเรียนมีปัจจัยและองค์ประกอบที่หลากหลาย การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล การเป็นหลักด้านการศึกษาของชุมชน ตอบสนองต่อผู้รับบริการและความพึงพอใจของประชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Supasophon (2008) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า 1.สภาพการบริหารการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา มีการกำหนดทิศทางการบริหารงานโดยคำนึงถึงความต้องการความจำเป็นมีการวิเคราะห์งานหลักที่สำคัญและจำเป็นของสถานศึกษา มีการจัดทำแผนงบประมาณที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนมีการแปลงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Praiswan and Siribanpitak (2013) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา”พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการบริหารสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับประถมศึกษาครั้งนี้ พบว่า ในภาพรวมของค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันของ การบริหารสู่ความเป็นเลิศด้านหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.09$)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า มีวิธีการดังนี้ มีรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเชิงพุทธ จำนวน 7 ด้าน

1.ด้านการนำองค์กรตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร พบว่าผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุม ครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ทั้งนี้เพราะ การนำองค์กรปัจจัยหลักอยู่ที่ตัวผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องมี วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เป็นผู้มีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน มีความรู้ด้านการบริหารในทุกด้าน การวางแผนพัฒนาโรงเรียนระยะสั้น และระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kinkade (1996) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมุ่งสนใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการตัดสินใจด้านการเรียนการสอนของคณะกรรมการโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า 2.ภาวะผู้นำแบบร่วมมือของครูใหญ่มีความสำคัญต่อโปรแกรมการบริหารโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yildirim and Bastuy (2010) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดรัฐบาลและเอกชน มีพฤติกรรมการบริหารเชิงจริยธรรมเป็น อย่างไร ผลการวิจัยพบว่าทั้ง 4 มิติ 1. มีข้อค้นพบว่าพฤติกรรมความเป็นผู้นำมี ความเชื่อมโยงกับทักษะการแก้ปัญหาอย่างมีนัยสำคัญหากผู้บริหารที่ทักษะการแก้ปัญหาในระดับสูง ย่อมส่งผลให้การพัฒนาโรงเรียน 2. มิติเชิงจริยธรรม 4 ประการ ประกอบด้วย บรรยาภาศ มิติเชิงพฤติกรรม มิติเชิงคุณธรรมในการตัดสินใจ มิติด้านการสื่อสาร

2.ด้านการกลยุทธ์ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร พบว่ามีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจัดทำกลยุทธ์ที่สอดคล้องแผนการศึกษาแห่งชาติตอบสนองต่อแผนพัฒนาโรงเรียน จัดทำกลยุทธ์ มีส่วนร่วมทุกฝ่าย ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคม และท้องถิ่นวิธีการปฏิบัติให้มีความถูกต้องตามกฎหมาย เกิดประโยชน์สูงสุดบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลยุทธ์ ผู้บริหารโรงเรียน โครงการควบคุมกับกำ ติดตามการพัฒนาของโรงเรียนทั้งนี้เพราะ การจัดทำกลยุทธ์ควรต้องสอดคล้องแผนการศึกษาแห่งชาติควรมีแผนกลยุทธ์มีแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว มีการจัดกลยุทธ์ให้ตรงตามเป้าหมายของโรงเรียนตอบสนองต่อแผนพัฒนาโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gary and Bruce (1992) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบผลที่

เกิดจาก การใช้กลยุทธ์ทั้ง 9 ประการ ผลการวิจัยพบว่า 1) กลยุทธ์ที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด มี 3 กลยุทธ์ คือกลยุทธ์การจัดจูงเกลี้ยกล่อมด้วยเหตุผล กลยุทธ์การสร้างแรงบันดาลใจ และกลยุทธ์ใช้การปรึกษาหารือ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดพฤติกรรมที่ผูกพันต่องาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lauzon and Begin (2007) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การวางแผนกลยุทธ์ในการกำหนดกรอบวิสัยทัศน์ และกรอบในการพัฒนาโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า กรอบและ ตัวชี้วัดที่ทำให้โรงเรียนน่าเชื่อถือ และมีอิทธิพลให้ผู้อื่นยอมรับ

3. ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร พบว่ามีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนบริการที่ตอบสนองนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้บริหารโรงเรียนจัดทำแผนการจัดประสบการณ์โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญพัฒนาสื่อการสอนทางการศึกษาผู้บริหารโรงเรียนสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นในการสร้างความพึงพอใจต่อนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งนี้เพราะ นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้รับบริการหลักของโรงเรียนความพึงพอใจของผู้รับบริการด้วยความต้องการ ความคาดหวัง ทั้งที่ระบุอย่างชัดเจน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ความผูกพันของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การรับฟังเสียงของนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gold (2000) ได้ศึกษาเรื่อง “การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา” โดยเน้นการ ให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียนซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการวิจัย พบว่าการจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ดังนั้น การสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

4. ด้านการวัดการวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร พบว่ามีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาให้ตรงความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของประเทศ ผู้บริหารโรงเรียนและครูจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและสาระที่ควรเรียนรู้ได้กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาคุณภาพการศึกษาการวัดการวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ การวัดผลการดำเนินการ ควรนำมาใช้สนับสนุนการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลจริงเพื่อกำหนด และปรับให้สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของได้ทำการศึกษาวิจัยของ HsiehYe (2001) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเตรียมการของโรงเรียน เพื่อก้าวเข้าสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลพบว่า โรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายบูรณาการภาษาต่างประเทศมาใช้ในการสื่อสารในชั้นเรียน ควรจัดอบรมครูเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักสูตร แนวทาง การจัดการเรียนการสอน เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูสามารถ ดำเนินการได้ตรงตามหลักสูตร

5. ด้านบุคลากรตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร พบว่ามีวิธีการดังนี้ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เกี่ยวข้องร่วมวางแผนประเมินความต้องการด้าน ชีตความสามารถ และอัตรากำลังบุคลากร รวมทั้งการประเมินทักษะสมรรถนะ คุณวุฒิ และจำนวนบุคลากรที่ต้องการ ในแต่ละระดับ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โครงสร้างอัตรากำลังของบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เกี่ยวข้องร่วมจัดทำกรอบสมรรถนะครูที่สอดคล้องกับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพราะ การบริหารบุคคล ประเมินขีดความสามารถและอัตรากำลังบุคลากรควร

คำนึงถึงความจำเป็นในปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องตามเป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการต้องมีหลักธรรมในการบริหารใจคน ใช้ควบคุม ดูแล การทำงานและสวัสดิภาพของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ Sumetho (2015) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2” ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 พบว่า การบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน

6.ด้านการปฏิบัติการตามหลักทศตยาปณิกสูตร พบว่ามีวิธีการ ผู้บริหารโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษาออกแบบกระบวนการทำงาน มีระบบตรวจสอบปฏิบัติงานในโรงเรียนทุกระดับมีความโปร่งใสปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลผู้บริหารโรงเรียนและครูจัดทำออกแบบหลักสูตรและกระบวนการ ข้อกำหนดของหลักสูตรและกระบวนการ ของโรงเรียนเป็นแนวทางปฏิบัติของตนเอง ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการออกแบบพัฒนานวัตกรรม และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบทั้งนี้เพราะ การปฏิบัติการเป็นตัวการกระบวนการทำงาน มีนวัตกรรมการปฏิบัติงานของโรงเรียน ระบบการทำงานต้องได้มาตรฐาน ที่สำคัญของโรงเรียนนำกระบวนการไปปฏิบัติมีนวัตกรรมที่ใช้ได้จริง โรงเรียนพัฒนาบริการที่ส่งเสริมการเรียนรู้และบริการทางการศึกษาอื่น ๆ ทำให้โรงเรียนได้รับความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของบทบาทสังคมซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ Bennett and Brien (1994) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ พบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การ แห่งการเรียนรู้ มีทั้งสิ้น 12 ปัจจัย ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์หรือวิสัยทัศน์ 2) การ ปฏิบัติเชิงบริหาร 3) การปฏิบัติเชิงการจัดการ (4) บรรยากาศ 5) องค์การหรือโครงสร้างงาน 6) การไหลของข้อมูลสารสนเทศ 7) การปฏิบัติของบุคคลและทีมงาน 8) กระบวนการทำงาน 9) เป้าหมายหรือข้อมูลย้อนกลับการ ปฏิบัติงาน 10) การฝึกอบรมหรือการศึกษา 11) การพัฒนาของบุคคลหรือทีมงาน และ 12) การให้รางวัลหรือการยอมรับ

7. ด้านผลลัพธ์ตามหลักทศตยาปณิกสูตร พบว่ามีวิธีการดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ตอบสนองต่อสภาพการณ์ปัจจุบันและความต้องการของผู้รับบริการ ประชาชน ผู้ปกครองพึงพอใจ ผู้บริหารโรงเรียนวิเคราะห์ข้อมูล ความสำเร็จด้านกลยุทธ์ เป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ทั้งนี้เพราะ ผลลัพธ์ การประเมินผลลัพธ์จะพิจารณาจากผลการดำเนินการในปัจจุบันผลการดำเนินการเมื่อเปรียบเทียบกับตัวเปรียบเทียบที่เหมาะสม รวมทั้งอัตราความครอบคลุม และความสำคัญของการปรับปรุงผลการดำเนินการ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัววัดผลลัพธ์กับข้อกำหนดด้านผลการดำเนินการที่สำคัญของโรงเรียนการบริหารโรงเรียนที่เน้นที่สุดคือการบริหารที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้บริหารเป็นผู้กำหนดนำไปสู่ความพึงพอใจด้านนักเรียนการจัดการความรู้และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียการดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาการปฏิบัติงานที่ดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ kingkaew (2018) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารโรงเรียนปริยัติธรรมกลุ่มที่ 5 สู่ความเป็นเลิศ” ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารงานบุคคลที่ส่งผลมาก คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของโครงการพัฒนาสถานศึกษาสู่

ความเป็นเลิศ ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = 0.99) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Siriwal (2012) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการนำนโยบายโรงเรียนมาตรฐานสากลสู่ การปฏิบัติในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าด้านคุณลักษณะ และสมรรถนะ โรงเรียนควรมีลักษณะของการ บริหารงาน ที่เน้นการพัฒนาแบบองค์รวม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการประเมินในภาพรวม ทั้ง 7 รูปแบบ มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนี้ ความถูกต้อง ได้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 4.69 ได้ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 0.17 อยู่ในระดับ มากที่สุด ความเหมาะสม ได้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 4.53 ได้ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 0.12 อยู่ในระดับ มากที่สุด ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ได้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 4.35 ได้ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 0.09 อยู่ในระดับ มาก ประโยชน์ ได้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 4.72 ได้ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 0.21 อยู่ในระดับ มากที่สุด ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิง พุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 นำไปใช้การบริหารงานโรงเรียนได้ ทั้งนี้เพราะ ผู้วิจัยได้ เป็นการศึกษาเป็นขั้นตอนโดยขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาผู้วิจัยได้โดยแบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1.การนำองค์กร 2.กลยุทธ์ 3.นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4.การวัด การวิเคราะห์ และการ จัดการความรู้ 5.บุคลากร 6.การปฏิบัติการ 7.ผลลัพธ์ และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 ท่านแต่ละท่าน เป็นผู้มีรู้ความสามารถและเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งได้นำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ครอบคลุมและถูกต้องในเนื้อหาสาระ ของการสัมภาษณ์เมื่อผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเอกสารจากการสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยได้มาสังเคราะห์รวม และนำมา สังเคราะห์กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้นำผลการสังเคราะห์ของขั้นตอนที่หนึ่งมาใช้ในการสร้าง รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ในการสร้างรูปแบบผู้วิจัยได้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมกันหา ผู้เชี่ยวชาญ ในการประชุมกลุ่มผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาสรุปเป็นรูปแบบการบริหาร จัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 จากขั้นตอนดังกล่าวจึงทำให้ได้รูปแบบที่ได้สร้างนำมาประเมิน ใน ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไป ได้ในการปฏิบัติ และความเป็นประโยชน์ ผลการประเมิน อยู่ในระดับดีมาก ในทุกด้านเนื่องจากผู้ประเมินได้ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาอย่างแท้จริงเป็นผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษจึง ทำให้การประเมินมีความถูกต้องแม่นยำซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tosikai (2013) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กล ยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลัก ทศตยาปณิกสูตรในสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 1” 1. ผลการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 1 พบว่ามีการใช้ชุดฝึก ปฏิบัติงานการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรอบรมระยะสั้น การฝึกอบรมเข้ม การศึกษาดูงาน การเป็น ต้นแบบ การสอนงาน การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การให้คำปรึกษา การฝึกงานใน

สถานศึกษาต้นแบบ โปรแกรมการเรียนรู้ การศึกษาต่อ การสอนงาน 2. สร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรพบว่า ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรทั้ง 4 ด้าน ทั้ง 3 กลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ทุกหัวข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ MuenKota (2014) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ผลการศึกษาพบว่า ขั้นตอน (4) กระบวนการบริหารคุณภาพของโรงเรียน มาตรฐานสากลตามด้วยระบบคุณภาพ (Thailand Quality Award-TQA) ตอนที่ 3 การประเมิน ความเหมาะสมของกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้านโดยเรียงตามลำดับ ดังนี้ ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ ตามลำดับ

สรุป

จากการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 มี ทั้งหมด 7 ด้านที่บูรณาการหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร ประกอบด้วยคือ 1.ด้านการนำองค์กร 2.ด้านกลยุทธ์ 3.ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4.การวัด การวิเคราะห์ และจัดการความรู้ 5.บุคลากร 6.ด้านการปฏิบัติการ 7.ด้านผลลัพธ์ โดยมี 82 วิธีการ สามารถปรับใช้ในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยสภาพการบริการจัดการสถานศึกษา พบว่า สภาพการบริการจัดการสถานศึกษา มีทั้งหมด 7 ด้าน คือ 1.ด้านการนำองค์กร 2.ด้านกลยุทธ์ 3.ด้านนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4.การวัด การวิเคราะห์ และจัดการความรู้ 5.บุคลากร 6.ด้านการปฏิบัติการ 7.ด้านผลลัพธ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ควรมีนโยบายที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในปัจจุบันเพื่อเป็นแนวทางการบริหารงานของโรงเรียนไปในทิศทางเดียวกัน

1.2 ผลจากการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัด สพม. 42 พบว่า ทั้ง 7 ด้านที่บูรณาการหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร มี 78 วิธีการ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ จัดทำเป็นนโยบายที่จะส่งเสริมการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 โดยนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการด้านการบริหารงานโรงเรียนเชิงพุทธ

1.3 ผลจากการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา รางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุดตั้งนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ควรนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการบริหารโรงเรียนที่เน้นคุณธรรมนำความรู้ การบริหารโรงเรียนเชิงพุทธเพื่อพัฒนาการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษารูปแบบการสร้างควมคงทนของการบริหารจัดการสถานศึกษารางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ

2.2 การศึกษาพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษารางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ

2.3 การศึกษาปัจจัยสำคัญของการบริหารจัดการโรงเรียนรางวัลคุณภาพแห่งชาติเชิงพุทธ

References

- Bennette, J., & O'Brien, M. (1994). The building blocks of the learning Organization. *Training*, 31(6), 41-49.
- Gary, Y., & Tracey, J. (1997). Consequences of Influence Tactics Used with Subordinates. *Peers and the Boss. Journal of Applied Psychology*, 77(4), 525-535.
- Gold, S. E. (2000). Community organization at a neighborhood high school: promises and dilemmas in building parent – educator partnership and collaboration. *Proquest Digital Dissertation*, 60 (7), 295.
- Kinkade, D. A. (1996). *Factors That Affect a School-based Management Team's Ability to Make and implement Teaching and Learning*. (Doctoral Dissertation). Harvard University. Cambridge, MA, USA.
- Ingrid, P. (2001). *Going global: Preparing our students for interconnected world*. Dissertation Abstracts International.
- Lauzon, N., & Begin, S. (2007). *Developing a strategy to enhance school principal credibility, Teaching Leaders to Lead teachers: Educational Administration in the Era of Constant Crisis Advances in Educational Administration*, 10. n.p.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Muenkota, R. (2014). *Model of Strategic Planning in Changing Management of Secondary School Administrators in International School Project*. (Doctoral Dissertation). University of Eastern Asia. Bangkok.

- National Degree Enhancement Institute, Ministry of Industry. (2019). *TQA Criteria for Performance Excellence Framework 2020 – 2021*, 1-9. n.p.
- Office of the National Economic and Social Development Council (2019). *GDP, fourth quarter of 2018 Year 2018 and trends for 2019*.
- Phra Chinnawat Kingkaew. (2018). Development of the 5th Group Pariyatttham School Management Model To excellence. *Eau Heritage Journal*, 4(2), 162-170.
- Phra Maha Suphot Sumetho. (2015). The Development of Effective Educational Administration Model Based on Buddha-Dhamma of General Education. *Journal of Yanasangvorn Research Institute*, 6(1), 9-24.
- Supasopon, C. (2008). *Development of academic administration model based on working principles asbasic school team*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Siriwal, D. (2014). *Guidelines for implementing word-class standard school policy into practices in primary schools under the office of basic education commission*. (Doctoral Dissertation). Kasetsart University. Bangkok.
- Secondary Educational Service Area Office 42, (2019). *Basic Educational Quality Development Curriculum Documents organization and regulations for*. (1st). Nakhonsawan Secondary Educational Service Area Office 42.
- The Constitution of the Kingdom of Thailand. (2017). *Government Gazette*.
- Tosikai, T. (2013). *Strategic Leadership Development of Primary School Administrators in accordance with the Principles of Second Papani Sutta in Nakhon Sawan Primary Educational Service Area Office 1*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkorn University. Ayutthaya.
- Yildirim, A., Bastug, L. (2010). Teachers' views about ethical leadership behaviors of primary school directors. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 4109-4114.

**กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ***
**The Strategies for Sexual Harassment Prevention of Students in Schools
Under the Secondary Educational Service Area Office in the Northeast Region**

¹วิเชียนศักดิ์ ทิพลิงห์, วณิกา ฉลากบาง, พรเทพ เสถียรนพเก้า และ เอกลักษณ์ เพียสา

¹Wichiansak Thipsing, Wannika Chalakbang,

Pornthep Steannoppakao and Ekkalak Pheasa

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wichiansak21@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) พัฒนากลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา และ 3) พัฒนาคู่มือการใช้กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา ใช้วิธีวิจัยแบบผสม การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนากลยุทธ์ แบ่งเป็น 2 ขั้น ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย และศึกษาพฤติกรรมโรงเรียนต้นแบบการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ขั้นที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์ ระยะที่ 2 การตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์ โดยใช้แบบสอบถามผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 540 คน โดยสุ่มแบบหลายขั้นตอน ระยะที่ 3 การพัฒนาคู่มือการใช้กลยุทธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา มี 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบของครู กลยุทธ์ที่ 2 การจัดการความรู้แก่นักเรียน กลยุทธ์ที่ 3 การป้องกันแบบมีส่วนร่วม และกลยุทธ์ที่ 4 การกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างจริงจัง 2) ความเหมาะสมของกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) คู่มือการใช้กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา มีความถูกต้องด้านเนื้อหาและมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การคุกคามทางเพศ; การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียน; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

*Received May, 2020; Revised June 23, 2021; Accepted June 28, 2021

Abstract

The research article aimed 1) to develop the strategies for sexual harassment prevention of students in schools under the secondary educational service area office in the northeast region, 2) to examine the appropriateness of the strategies for sexual harassment prevention of students in schools under the secondary educational service area office in the northeast region, and 3) to develop a handbook of strategies for sexual harassment prevention of students in schools under the secondary educational service area office in the northeast region. The research employed a mix-methods approach and was divided into 3 phases as follows: 1) The strategy development which was divided into two steps, namely, the first step was to specify the conceptual framework of the research and to study the multi-case of a model school in sexual harassment prevention in schools, while the second step was to develop the strategies; 2) The examination of strategy suitability by using questionnaires with stakeholders consisting of 540 people; and 3) The development of strategy's handbook. The research results found as follows: 1) There are 4 strategies for sexual harassment prevention of students in schools under the secondary educational service area office in the northeast region which are 1.1) Raising of awareness and responsibility of teachers, 1.2) The knowledge management for students, 1.3) The participatory prevention, and 1.4) The imposition and active enforcement of punishment; 2) The appropriateness of the strategies for sexual harassment prevention of students in schools under the secondary educational service area office in the northeast region, overall, is at the highest level; and 3) A handbook of strategies for sexual harassment prevention of students in schools under the secondary educational service area office in the northeast region, overall, is at the highest level in terms of content accuracy and utilization.

Keywords: Strategy; Sexual Harassment; Sexual Harassment Prevention of Students; Secondary Educational Service Area Office

บทนำ

ปัญหาการคุกคามทางเพศถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผลกระทบดังกล่าวทำให้ผู้ที่ถูกกระทำมีบาดแผลทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ยากต่อการรักษาเยียวยาให้หายเป็นปกติ โดยเฉพาะบาดแผลทางจิตใจนั้นจะติดตัวตลอดไปเป็นระยะเวลานาน ยิ่งไปกว่านั้นจากการติดตามข่าวสารทางสื่อต่าง ๆ จะพบว่า ผู้ที่เคยถูกคุกคามทางเพศมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นผู้กระทำการคุกคามทางเพศต่อผู้อื่นได้ในอนาคต อนงคัลักษณ์รัตนา โพธาชัย (Potachai, 2009) ได้ให้ความเห็นว่า ใน

ปัจจุบันปัญหาการคุกคามทางเพศไม่ว่าจะเป็นการข่มขืน ลวนลาม หรือกระทำอนาจาร เป็นสิ่งที่พบได้บ่อยครั้งตามสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรืออินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัญหาการคุกคามทางเพศเป็นปัญหาที่สำคัญและเป็นเรื่องที่คนในสังคมปัจจุบันต้องให้ความสนใจมากขึ้น สิ่งที่น่าสังเกตจากปัญหาอีกอย่างหนึ่ง คือ ปัญหาการคุกคามทางเพศต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า ไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้หญิง หรือผู้สูงอายุ จากปรากฏการณ์ของปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าปัญหาการคุกคามทางเพศกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายและศีลธรรมอย่างร้ายแรง

ส่วนปัญหาการคุกคามทางเพศในสถานศึกษานั้น ชลธิชา อึ้งคณิงเดชา (Ungkanuengdechcha, 2013) สมสรรรค์ อธิเวสส์ (Atiwes, 2014) และเจนวิทย์ นวลแสง และคณะ (Nuansaeng et al. 2016) ได้ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นปัญหาที่ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น แต่มีมาตลอดและไม่เคยถูกหยิบยกขึ้นมาแก้ไขอย่างจริงจัง ทำให้สังคมไทยตกอยู่ในยุคที่เด็กนักเรียนถูกทำร้าย ถูกกระทำทารุณกรรมทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศจากผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เด็กนักเรียนได้เรียนรู้วิชาเพศศึกษา แต่แทบไม่มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีการป้องกันตนเองจากการถูกคุกคามทางเพศ โดยเฉพาะเด็กนักเรียนหญิง ซึ่งถือว่าเป็นเพศที่อ่อนแอกว่าทำให้มีโอกาสที่จะถูกคุกคามทางเพศได้มากกว่าเด็กนักเรียนชาย และเด็กนักเรียนที่มีอัตราเสี่ยงจะตกเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศ มักจะเป็นเด็กเล็กและเด็กที่มีปัญหาครอบครัว เนื่องจากเด็กเล็กไม่สามารถดูแลตัวเองได้ดี และมักจะเชื่อในคำพูดหรือถ้อยคำหวานล่อของผู้ใหญ่ได้ง่าย ส่วนเด็กที่มีปัญหาครอบครัวนั้นก็ขาดการเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เลี้ยงดูในครอบครัว และมักมีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่ดีเป็นพื้นฐานเดิม โดยส่วนมากเด็กพวกนี้จะขาดความอบอุ่นทำให้เชื่อคนง่ายเมื่อมีคนอื่นเข้ามาทำดีด้วยหรือเสนอสิ่งของให้ โดยทั่วไปเด็กที่ถูกคุกคามทางเพศจะอยู่ในระดับประถมศึกษา และยิ่งไปกว่านั้นผู้ที่กระทำการคุกคามทางทางเพศกว่าร้อยละ 80 เป็นบุคคลที่เด็กเหล่านั้นรู้จักและใกล้ชิดด้วย เช่น เพื่อนบ้าน ครู หรือแม้กระทั่งบุคคลในครอบครัว สิริลักษณ์ บัญชาศักดิ์ (Bunchasak, 2009) กล่าวว่า ปัญหาเด็กถูกคุกคามทางเพศเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีมาตรการทางกฎหมายลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างรุนแรงก็ตาม แต่เหตุการณ์ดังกล่าวยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นข่าวที่สร้างความสะเทือนใจต่อผู้คนในสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ

การคุกคามทางเพศเป็นความรุนแรงที่ไม่ได้เกิดขึ้นกับเด็กเล็กเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นกับเด็กวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 13 - 19 ปี ซึ่งส่วนมากกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา และจากการติดตามข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เด็กในวัยนี้ไม่ใช่เฉพาะเด็กนักเรียนหญิงที่ถูกคุกคามทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ แต่สถานการณ์ที่ผ่านมามีปรากฏว่ามีเด็กนักเรียนชายในวัยนี้จำนวนไม่น้อยก็ตกเป็นผู้เสียหายจากการถูกคุกคามทางเพศ โดยเฉพาะการคุกคามทางเพศจากบุคคลในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นความรุนแรงรูปแบบหนึ่ง และมักเป็นภัยใกล้ตัวที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และเป็นที่ยวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ เพราะเกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่บ่มเพาะและถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ซึ่งสังคมไว้วางใจว่าควรเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยสูง และปกป้องลูกหลานของประชาชนได้ เบญจพร ปัญญาวย และคณะ (Panyayong et al., 2007) กล่าวถึงผลกระทบที่เกิดจากการคุกคามทางเพศในเด็ก ว่า นอกจากผลกระทบทางร่างกาย เช่น การอักเสบในช่องคลอดแล้วยังส่งผลกระทบทางจิตใจ ซึ่งในระยะแรกเด็กจะมีอาการหวาดกลัว ตกใจง่าย เจ็บ ซึม

นอนไม่หลับ ผื่นร้าย ส่วนในระยะยาวจะทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ มีปัญหาการปรับตัว ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและพัฒนาการทางจิตใจ เช่น สูญเสียความไว้วางใจขั้นพื้นฐานต่อบุคคลอื่น และสังคมรอบข้าง สร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นได้ยาก ขาดทักษะทางสังคม มีปัญหาในการแสดงความรัก ความผูกพันกับผู้อื่น ความนับถือตนเองเสียไป รวมทั้งความรู้สึกลดลงและความละเอียดในใจจะนำไปสู่อาการซึมเศร้า บางรายอาจรุนแรงถึงกับพยายามฆ่าตัวตาย หรือบางคนอาจหนีออกจากบ้านแล้วหันมาใช้ยาเสพติด และในบางกรณีอาจเกิดบุคลิกภาพแปรปรวน มีพฤติกรรมทางเพศที่ผิดปกติ โดยมีพฤติกรรมส่อทางเพศหรือกลายเป็นคนเก็บกด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ประกอบเข้าด้วยกัน ถึงแม้จะมากหรือน้อยก็ล้วนแต่เป็นผลเสียต่อเด็กที่ถูกกระทำทั้งสิ้น โดยเฉพาะผลกระทบด้านจิตใจซึ่งทำให้เด็กมีสภาพจิตใจและบุคลิกภาพที่ผิดปกติ อันจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตของเด็กกล่าวได้ว่า การคุกคามทางเพศ เป็นการกระทำหรือพฤติกรรมที่ส่อไปในทางเพศที่เป็นการบังคับ ใช้อำนาจที่ไม่พึงปรารถนาด้วยวาจา ข้อความ ท่าทาง แสดงด้วยเสียง รูปภาพ เอกสารข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือสิ่งของลามกอนาจารเกี่ยวกับเพศ หรือการกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกัน ทำให้ผู้ที่ถูกคุกคามได้รับความเดือดร้อน รำคาญ หรืออับอาย รวมทั้งรู้สึกถูกละเมิดเหยียดหยาม และไม่มีความปลอดภัยทางเพศ

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ถ้าสามารถป้องกันการคุกคามทางเพศ โดยเฉพาะต่อเด็กนักเรียนได้แล้ว จะทำให้เด็กมีโอกาสรอดพ้นจากการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข การป้องกันปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ตลอดจนมีการวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการที่เหมาะสมในการป้องกันการคุกคามทางเพศ แนวทางการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาที่จะได้มา ถือว่าเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่เน้นการปฏิบัติที่เป็นไปได้ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายใช้ประกอบการตัดสินใจในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาทุกระดับต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้น
3. เพื่อพัฒนาคู่มือการใช้กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การพัฒนากลยุทธ์ ดำเนินการใน 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยโดย

1.1 การศึกษา ด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี ค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศและการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จัดทำเป็นร่างกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยสร้างเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อให้ข้อมูลในประเด็น ดังนี้ 1) ประเภทของการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 2) สถานการณ์ที่นำไปสู่การคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 3) ลักษณะของนักเรียนที่มักจะเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 4) บุคลากรในโรงเรียนและบทบาทในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา และ 5) สิ่งที่นักเรียนควรปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองจากการถูกคุกคามทางเพศและสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) กับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.3 การศึกษาพหุกรณี (Multi-case studies) โรงเรียนต้นแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำนวน 3 โรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) สร้างเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อให้ข้อมูลในประเด็น ดังนี้ 1) ประเภทของการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 2) สถานการณ์ที่นำไปสู่การคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 3) ลักษณะของนักเรียนที่มักจะเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 4) บุคลากรในโรงเรียนและบทบาทในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา และ 5) สิ่งที่นักเรียนควรปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองจากการถูกคุกคามทางเพศ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และนักเรียนจำนวน 18 คน ใน 3 โรงเรียน ๆ ละ 6 คน

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยจดบันทึก บันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียง ถ่ายภาพ รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และจัดหมวดหมู่ตามประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำผลที่ได้มาประกอบการจัดทำร่างกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์ โดยใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert group meeting technique) เลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นคู่มือการจัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยจดบันทึก บันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียง ถ่ายภาพ รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และจัดหมวดหมู่ตามประเด็นต่าง ๆ

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยตรวจสอบกลยุทธ์โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาหรือไม่

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร คือ บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 934 โรงเรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 24 มีนาคม 2561, กลุ่มสารสนเทศ สพม. 24) รวม 2,802 คน

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน คือ บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2561 ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 180 คน 2) รองผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มบริหารงานทั่วไป หรือครูผู้รับผิดชอบงานปกครองจำนวน 180 คน และ 3) ครูแนะแนวจำนวน 180 คน รวม 540 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 96 ข้อ

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 180 โรงเรียน ๆ ละ 3 ชุด พร้อมระบุวันส่งแบบสอบถามคืน ได้รับคืน 540 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัย

ระยะที่ 3 การพัฒนาคู่มือการใช้กลยุทธ์ ดำเนินการใน 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างคู่มือการใช้กลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินและปรับปรุงคู่มือการใช้กลยุทธ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การพัฒนากลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า 1. กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา มี 4 กลยุทธ์ จัดเรียงตามลำดับ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบของครู กลยุทธ์ที่ 2 การจัดการความรู้แก่นักเรียน กลยุทธ์ที่ 3 การป้องกันแบบมีส่วนร่วม และกลยุทธ์ที่ 4 การกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างเข้มข้น ทั้ง 4 กลยุทธ์ข้างต้นถือเป็นแนวทางป้องกันการคุกคามทางเพศและละเมิดสิทธิมนุษยชนในสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านนักเรียน และบุคลากรในสถานศึกษาทุกคนให้มีความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจ และลดความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการคุกคามทางเพศขึ้นในสถานศึกษาอย่างแท้จริง การจัดเรียงลำดับของกลยุทธ์ดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลดีต่อสถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาที่มีบุคลากรน้อย ซึ่งบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลในแต่ละกลยุทธ์สามารถดูแลได้

อย่างทั่วถึงและครอบคลุม นอกจากนี้วิธีดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์มีความเชื่อมโยงกันในการปฏิบัติงาน ทำให้ผู้รับผิดชอบสามารถประสานขอข้อมูล หรือขอความร่วมมือจากบุคลากรอื่นที่รับผิดชอบงานต่างกลยุทธ์กันได้ ซึ่งกลยุทธ์ที่ดีในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ว่า ต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน โดยกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นต้องช่วยให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าประสงค์ได้ ในการกำหนดกลยุทธ์นั้น ต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริง ไม่ใช่ข้อมูลที่เกิดจากความคิดเห็นส่วนตัว หรือข้อมูลที่เกิดขึ้นตามโอกาสที่ไม่แน่นอน แต่กำหนดขึ้นเพื่อสนองหรือส่งผลประโยชน์ให้กับบุคคลโดยส่วนรวม และจะต้องมีการพิจารณาว่า กลยุทธ์ใดควรทำก่อน ควรทำหลัง โดยมีการจัดลำดับตามความสำคัญและความจำเป็น นอกจากนี้ต้องสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกหน่วยงานด้วย กล่าวคือ จะต้องสอดคล้องกับระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคมโดยส่วนรวม กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา ทั้ง 4 กลยุทธ์ มีความสำคัญต่อการป้องกันปัญหาการคุกคามทางเพศ เพราะจะเป็นการสร้างตระหนักรู้ถึงความรับผิดชอบ ในการป้องกันการคุกคามทางเพศของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับผู้บริหารจนถึงข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยทุกคนต้องร่วมมือกันปฏิบัติตามวิธีดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์ที่ตัวเอง รับผิดชอบ รวมทั้งมีการประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลและทัศนคติกับบุคลากรที่รับผิดชอบงานต่างกลยุทธ์ ด้วยจึงจะเกิดการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในระยะยาว และยังเป็นการสร้าง ภาพลักษณ์ที่ดีให้ปรากฏขึ้นในสถานศึกษาแต่ละแห่งอีกด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 2 การตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของ นักเรียนในสถานศึกษา ที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ผลการตรวจสอบกลยุทธ์ สรุปได้ดังนี้

2.1 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อความเหมาะสมของกลยุทธ์การป้องกันการ คุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.37) เมื่อ พิจารณาเป็นรายกลยุทธ์ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 3 กลยุทธ์ และระดับมาก 1 กลยุทธ์ โดย กลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือกลยุทธ์ที่ 4 การกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างเข้มข้น ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.38) รองลงมา คือ กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อครู ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.42) กลยุทธ์ที่ 3 การป้องกันแบบมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.42) และ กลยุทธ์ที่ 2 การจัดการความรู้แก่นักเรียน ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.49) ตามลำดับ แสดงว่ากลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนใน สถานศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ทั้งนี้จะเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสถานศึกษา และอาจพบเห็นปัญหา การคุกคามทางเพศด้วยตนเอง หรือรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ และเห็นว่าปัญหาในลักษณะนี้เกิดขึ้นและเป็น ขวัญทุกปี การป้องกันปัญหาที่ตัวครูโดยตรงเป็นการแก้ไขไม่ตรงจุด กล่าวคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุก คนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของการประพฤติผิดวินัยทางเพศกับนักเรียน เพราะก่อนที่จะมาเป็นครูทุก คนต้องได้รับการอบรมด้านวินัยของข้าราชการครู รวมถึงคุณธรรม จริยธรรมเบื้องต้นแล้ว ดังนั้น ครูที่กระทำ การคุกคามทางเพศในสถานศึกษาถือว่าการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง แต่ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่ง ไม่ต้องการเปิดเผยเรื่องราวต่อสาธารณะ มีการปกปิดเรื่องดังกล่าวไว้เพราะเกรงว่าสถานศึกษาของตนจะเสีย ชื่อเสียง และการกระทำผิดวินัยทางเพศของบุคลากรในสถานศึกษาก็คงส่งผลถึงผู้บริหารด้วย เพราะผู้บริหาร

อาจจะถูกมองว่าไม่ควบคุม ดูแล หรือว่ากล่าวตักเตือนบุคลากรในสถานศึกษาของตนเอง ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาอาจถูกสอบสวนและถูกย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาแห่งใหม่ ดังนั้น เมื่อมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นในสถานศึกษาของตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษามักจะตั้งคณะกรรมการสอบสวนกันเอง ซึ่งคณะกรรมการเป็นข้าราชการด้วยกัน รู้จักและสนิทสนมกัน และผู้กระทำผิดอาจจะถูกว่ากล่าวตักเตือน หรือย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ที่สถานศึกษาแห่งใหม่ แต่พอเรื่องเงียบลงก็ขอกลับมาปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาเดิมได้ สำหรับผู้เสียหายมักไม่ได้มีส่วนร่วมในการสอบสวน และผู้เสียหายบางคนกลับถูกให้เก็บเรื่องไว้อย่างเงียบ ๆ และไม่มีท่าทีว่าจะแก้ปัญหาหรือทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏขึ้นอย่างจริงจัง

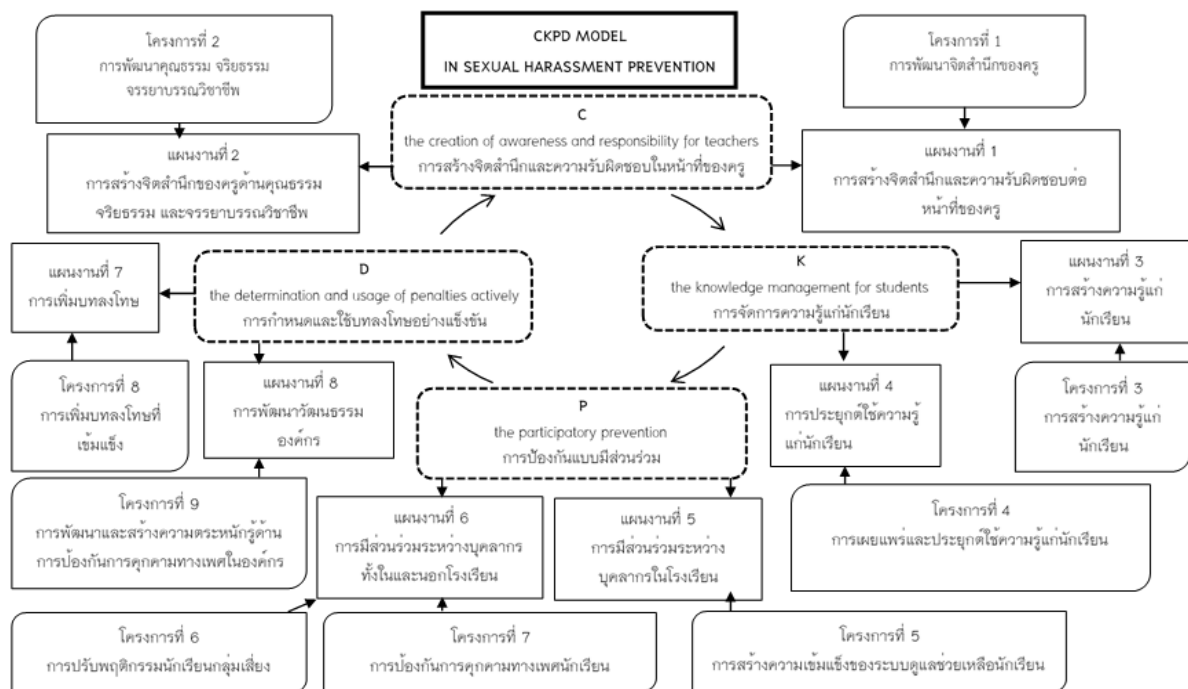
2.2 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อความเหมาะสมของแผนงานที่สนองกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายแผนงาน พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 6 แผนงาน และระดับมาก 2 แผนงาน โดยแผนงานที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ แผนงานที่ 8 การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.40) แผนงานที่ 7 การเพิ่มบทลงโทษ ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.40) และแผนงานที่ 2 การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบของครูด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.42) ตามลำดับ ส่วนแผนงานที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แผนงานที่ 3 การสร้างความรู้แก่นักเรียน ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.53) การที่แผนงานที่ 8 การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ทั้งนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างอาจจะเห็นว่า ผลจากการกระทำการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาซึ่งในงานวิจัยนี้เน้นที่ครูซึ่งเป็นผู้ใหญ่กระทำกับศิษย์ที่เป็นผู้น้อย และครูเป็นบุคลากรในสถานศึกษามีหน้าที่บ่มเพาะและถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ และปกป้องลูกหลานของประชาชน แต่ครูกลับเป็นผู้กระทำการคุกคามทางเพศนักเรียนในสถานศึกษาของตนเอง ดังนั้น ประการแรกที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อเป็นการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา คือ การพัฒนาวัฒนธรรมการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งในแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมการปฏิบัติที่แตกต่างกันไป การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความผูกพันและเจตคติที่ดีในองค์กรเพื่อช่วยแก้ปัญหาการคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้น ถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่จะทำให้สถานศึกษาของตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงาน ระบบโครงสร้างของสถานศึกษา ไปจนถึงทัศนคติในการทำงาน

2.3 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อความเหมาะสมของโครงการที่สนองกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายโครงการ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 7 โครงการ และระดับมาก 2 โครงการ โดยโครงการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการที่ 9 การพัฒนาและสร้างความรู้ในการป้องกันการคุกคามทางเพศในองค์กร ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.39) โครงการที่ 8 การเพิ่มบทลงโทษที่เข้มแข็งและชัดเจนแก่ข้าราชการครูที่ประพฤติผิดทางเพศ ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.40) และโครงการที่ 7 การป้องกันปัญหาการคุกคามทางเพศนักเรียนในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.42) ตามลำดับ ส่วนโครงการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โครงการที่ 3 การสร้างความรู้แก่นักเรียนในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ($\bar{X} =$

4.49, S.D. = 0.53) ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาคู่มือการใช้กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา ที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยพบว่า คู่มือการใช้กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) คำชี้แจง 2) ความเป็นมาและความสำคัญ 3) วัตถุประสงค์ 4) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และ 5) กลยุทธ์ แผนงาน/โครงการ ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า คู่มือฯ มีความถูกต้องด้านเนื้อหาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.28) และมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.29) แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าคู่มือการใช้กลยุทธ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีเนื้อหาตรงกับผลการศึกษา มีความถูกต้องด้านภาษา มีความเหมาะสมและมีประโยชน์ที่สถานศึกษาจะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันการคุกคามทางเพศ ทั้งนี้เพราะกระบวนการได้มาซึ่งกลยุทธ์นั้นผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงมีการศึกษาพฤติกรรมโรงเรียนต้นแบบการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ผู้วิจัยพัฒนากลยุทธ์ฯ โดยการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบความเหมาะสมของกลยุทธ์ฯ โดยการสอบถามผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แผนภาพกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (CKPD Model IN SEXUAL HARASSMENT PREVENTION) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบของครู (C: The creation of awareness and responsibility for teachers) หมายถึง การดำเนินการของหน่วยงานและผู้บริหารในการทำให้ครูมีจิตวิทยาในการสอน การแนะนำ และการแนะแนวที่ดี มีความรักและเอาใจใส่นักเรียนอย่างจริงใจ มีจิตสำนึกรับผิดชอบรู้ว่า อะไรดีอะไรไม่ดี แนะนำนักเรียนให้เป็นคนดี ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ดี ถือเป็น การสร้างภูมิคุ้มกันแก่นักเรียนเพื่อไม่ให้เหยื่อของการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา รวมทั้งการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นและร่วมมือกับชุมชนได้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นการ ประสานอีกทางหนึ่งในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 แผนงานและ 2 โครงการ กล่าวคือ แผนงานที่ 1 การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในหน้าที่ ของครู ประกอบด้วย โครงการที่ 1 การพัฒนาจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของ ครู แผนงานที่ 2 การสร้างจิตสำนึกของครูด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ วิชาชีพ ประกอบด้วย โครงการที่ 2 การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

กลยุทธ์ที่ 2 การจัดการความรู้แก่นักเรียน (K: The knowledge management for students) หมายถึง การนำความรู้จาก แหล่งต่าง ๆ มารวบรวมไว้เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการคุกคามทางเพศ และการ ป้องกันการคุกคามทางเพศสำหรับนักเรียน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการเล่าถอดประสบการณ์ เอกสาร หรือสื่ออื่น ๆ รวมถึงการเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวให้นักเรียนทราบ ประกอบด้วย 2 แผนงาน และ 2 โครงการ กล่าวคือ แผนงานที่ 3 การสร้างความรู้แก่นักเรียน ประกอบด้วย โครงการที่ 3 การสร้าง ความรู้แก่นักเรียนในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา แผนงานที่ 4 การ ประยุกต์ใช้ความรู้แก่นักเรียน ประกอบด้วย โครงการที่ 4 การเผยแพร่และประยุกต์ใช้ ความรู้แก่นักเรียนในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 การป้องกันแบบมีส่วนร่วม (P: The participatory prevention) หมายถึง การทำงานร่วมกันระหว่าง บุคลากรทุกระดับทั้งในโรงเรียน ครอบครัว ทีมสหวิชาชีพ และชุมชน ที่ประสงค์จะป้องกันการคุกคามทางเพศให้กับนักเรียนโดยมีการร่วมวางแผน ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วม รับผิดชอบ และร่วมตัดสินใจ ประกอบด้วย 2 แผนงาน และ 3 โครงการ กล่าวคือ แผนงานที่ 5 การมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ประกอบด้วย โครงการที่ 5 การสร้างความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แผนงานที่ 6 การมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน ประกอบด้วย โครงการที่ 6 การพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และโครงการที่ 7 การป้องกันปัญหาการคุกคามทางเพศนักเรียนในสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 4 การกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างแข็งขัน (D: The determination and usage of penalties actively) หมายถึง การรวบรวม และวิเคราะห์กฎหมายหรือบทลงโทษที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา มา เรียบเรียงเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับสำหรับใช้บังคับแก่บุคคลที่ทำความผิดเกี่ยวกับการคุกคาม ทางเพศในสถานศึกษาอย่างแข็งขัน ประกอบด้วย 2 แผนงาน และ 2 โครงการ กล่าวคือ แผนงานที่ 7 การเพิ่มบทลงโทษ ประกอบด้วย โครงการที่ 8 การเพิ่มบทลงโทษที่เข้มแข็งและชัดเจนแก่ข้าราชการครูที่

ประพจน์ทิศทางเพศต่อนักเรียนในสถานศึกษา แผนงานที่ 8 การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร ประกอบด้วยโครงการที่ 9 การพัฒนาและสร้างความตระหนักรู้ด้านการป้องกันการคุกคามทางเพศในองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเด็นสำคัญจากข้อค้นพบที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า 1. กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 4 กลยุทธ์ จัดเรียงตามลำดับ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบของครู กลยุทธ์ที่ 2 การจัดการความรู้แก่นักเรียน กลยุทธ์ที่ 3 การป้องกันแบบมีส่วนร่วม และกลยุทธ์ที่ 4 การกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างเข้มข้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ทั้ง 4 กลยุทธ์ข้างต้นถือเป็นแนวทางป้องกันการคุกคามทางเพศและละเมิดสิทธิมนุษยชนในสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านนักเรียน และบุคลากรในสถานศึกษาทุกคนให้มีความตระหนัก ได้รับความเข้าใจ และลดความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการคุกคามทางเพศขึ้นในสถานศึกษาอย่างแท้จริง การจัดเรียงลำดับของกลยุทธ์ดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลต่อสถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาที่มีบุคลากรน้อย ซึ่งบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลในแต่ละกลยุทธ์สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุม นอกจากนี้วิธีดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์มีความเชื่อมโยงกันในการปฏิบัติงาน ทำให้ผู้รับผิดชอบสามารถประสานขอข้อมูลหรือขอความร่วมมือจากบุคลากรอื่นที่รับผิดชอบงานต่างกลยุทธ์กันได้ สอดคล้องกับแนวคิดของประชุม รอดประเสริฐ (Rodprasert, 2000) ที่กล่าวถึง กลยุทธ์ที่ดี ว่า ย่อมทำให้การตัดสินใจของผู้นำกลยุทธ์ไปปฏิบัติถูกต้องและดีตามไปด้วย และย่อมทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และวิโรจน์ สารรัตนะ (Sanratana, 2010) ที่กล่าวว่า การบริหารงานสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของกลยุทธ์ที่ดี โดยกลยุทธ์ที่ดีต้องมีเป้าหมายที่ส่งผลประโยชน์แก่องค์กรหรือประชาชนโดยรวมมากที่สุด และได้มาจากการถ่วงดุลถึงความสำคัญหรือความต้องการของบุคลากรในองค์กร ชุมชน หรือสังคม ครอบคลุมภารกิจทุกด้าน ในแต่ละด้านนั้นควรมีความสอดคล้องกัน สนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่ควรจะขัดแย้งกัน และข้อความของกลยุทธ์ต้องชัดเจน ถ่ายทอดไปสู่ผู้ปฏิบัติได้โดยง่ายและมีความเข้าใจได้ตรงกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของกลยุทธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกลยุทธ์ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 กลยุทธ์ และอยู่ในระดับมาก 1 กลยุทธ์ โดยกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กลยุทธ์ที่ 4 การกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างเข้มข้น รองลงมา คือ กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบของ กลยุทธ์ที่ 3 การป้องกันแบบมีส่วนร่วม และ กลยุทธ์ที่ 2 การจัดการความรู้แก่นักเรียนตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กลยุทธ์ที่ 4 เป็นการใช้กฎหมายในการลงโทษบุคลากรที่กระทำความผิดทางเพศกับนักเรียนในสถานศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บังคับบัญชาชั้นสูงต้องกล้าตัดสินใจเด็ดขาด โดยตัดสินใจตามความหนักเบาของความผิดที่กระทำ ตั้งแต่การว่ากล่าวตักเตือนจนถึงการไล่ออกจากราชการ และในกรณีที่กระทำการคุกคามทางเพศขึ้น

ร้ายแรง เช่น การล่วงละเมิดทางเพศนักเรียนในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ควรเปิดโอกาสให้ครูที่กระทำความผิดกลับเข้ามารับราชการอีก และนอกจากจะมีการอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับบุคคลที่จะมาเป็นครูแล้ว สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการทดสอบทางด้านความผิดปกติทางจิตด้วย อาจจะเป็นการทำแบบทดสอบ การสังเกตพฤติกรรมจากการสัมภาษณ์ รวมถึงควรมีการพัฒนา ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาให้มีความชัดเจนและเป็นปัจจุบัน ไม่ให้มีความคลุมเครือหรือมีช่องว่างให้ผู้กระทำผิดใช้เป็นข้ออ้างได้ สำหรับกลยุทธ์ที่ 2 การจัดการความรู้แก่นักเรียน มีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจจะมีความคิดเห็นว่านักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางสมองและความคิดที่เป็นผู้ใหญ่ขึ้น มีความรู้และทักษะในการป้องกันตัวเองจากการถูกคุกคามทางเพศในระดับหนึ่งจากการศึกษาทั้งในและนอกชั้นเรียน โดยลักษณะของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นเด็กในวัยนี้ถือว่าเป็นวัยรุ่นตอนต้น และเป็นวัยที่มีความมั่นใจในตัวเอง พ่อแม่ ผู้ปกครองหรือบุคคลรอบข้างต้องมีการส่งเสริม ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีป้องกันตัวเองจากการถูกคุกคามทางเพศแก่เด็ก และเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่ชอบศึกษา คอยสังเกตปฏิกิริยาคนรอบข้างเพื่อตัดสินใจว่าสิ่งที่ทำนั้นถูกหรือผิด สอดคล้องกับพนิดา โรจน์รัตนชัย (RojRattanachai, 2010), เดชอนันต์ คุณ (Kunu, 2012) และสุริยา ช้องเสนาะ (Kongsanoh, 2018) ได้กล่าวถึงบทลงโทษที่มีต่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่กระทำการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ว่า เมื่อบุคลากรในสถานศึกษากระทำการคุกคามทางเพศกับนักเรียนในสถานศึกษาของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการใช้สายตา วาจา การสัมผัส หรือการล่วงละเมิดทางเพศ และมีการว่ากล่าวตักเตือนแล้วไม่เป็นผล ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้บทลงโทษเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษานั้น โดยการดำเนินการทางวินัยที่ชัดเจน เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริง ความยุติธรรม และความเป็นธรรม บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้บทลงโทษต่อบุคลากรเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศนั้นเกี่ยวข้องกับการสอบสวนทางวินัย และการใช้กฎ ก.ค.ศ. ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา พ.ศ. 2550 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทและหน้าที่ร่วมกับคณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่ และการลงโทษข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศจะต้องถูกลงโทษตามประเภทของความผิดแล้วแต่กรณี โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความหนักแน่น ซื่อตรง ยุติธรรม และไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า คู่มือการใช้กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) คำชี้แจง 2) ความเป็นมาและความสำคัญ 3) วัตถุประสงค์ 4) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และ 5) กลยุทธ์ แผนงาน/โครงการ ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า คู่มือฯ มีความถูกต้องด้านเนื้อหาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าคู่มือการใช้กลยุทธ์ฯ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีเนื้อหาตรงกับผลการศึกษา มีความถูกต้องด้านภาษา มีความเหมาะสมและมีประโยชน์ที่สถานศึกษาจะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันการคุกคามทางเพศ สอดคล้องกับ ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และมาเรียม นิลพันธุ์ (Jongwutiwet, and Nilphan, 2009) และกันทิมา เอมประเสริฐ (Emprasert, 2009) ที่กล่าวถึงลักษณะของ

คู่มือที่ดี ว่า ตัวอักษรที่ใช้ควรมีขนาดชัดเจน ภาษาที่ใช้เข้าใจง่าย ลักษณะการจัดรูปเล่มน่าสนใจ มีแผนภูมิ ตาราง ภาพและตัวอย่างประกอบเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ควรระบุขั้นตอนและวิธีการใช้คู่มือให้ชัดเจน ระบบการนำเสนอควรเป็นระบบจากง่ายไปยาก หรือเป็นเรื่อง ๆ ให้ชัดเจน ดังนั้น คู่มือการใช้กลยุทธ์ การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นเอกสารที่บอกแนวทางในการดำเนินงานของสถานศึกษาในการป้องกันการ คุกคามทางเพศในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ดำเนินการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา โดยจัดประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อร่วมวางแผนการดำเนินงานอย่างเร่งด่วน

1.2 นำกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทและความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา

1.3 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรศึกษาคู่มือการใช้กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาอย่างละเอียด เพื่อจะได้เข้าใจบทบาทของตน นำไปใช้ในการวางแผน และเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

1.4 สร้างความตระหนักรู้ในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา โดยการให้ความรู้และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการวิจัยกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งประเทศ

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา หรือโรงเรียนในสังกัดหน่วยงานอื่น

2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพศศึกษา/เพศวิถีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.4 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษา/เพศวิถีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

References

- Atiwes, S. (2014). Sexual Harassment on Social Networks. *Veridian E-Journal*, 7(3), 901-916.
- Bunchasak, S. (2009). *Application of participatory learning programs to enhance the intention of having appropriate sexual behavior. In grade 3 students in Nongkhai municipality Nongkhai province.* (Master's Thesis). Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Emprasert, K. (2009). *Development of a learning management guide by using project at the elementary level.* (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Jongwutiwet, K., & Nilphan, M. (2009). *Research Report on Education and Preparation of Volunteer Manual for Maintaining Art and Cultural Heritage. (Bangkok Branch).* Nakhon Pathom: Silpakorn University.
- Kongsanoh, S. (2018). School children and sexual abuse. *Journal of Hot Issue*, 4(12), 1-8.
- Kunu, D. (2012). *Disciplinary Measures Regarding Sexual Harassment of Teachers. And educational personnel.* (Master's Thesis). Eastern Asia University. Pathum Thani.
- Nuansaeng, J. et al. (2016). Criminal liability and the treatment of victims of sexual harassment Case study of Thailand Federal state of germany And Commonwealth of Australia. *Journal of Politics Administration and Law*, 8(2), 325-368.
- Panyayong, B. et al. (2007). Sexual abuse in children: 16 cases reported. *Journal of Mental Health of Thailand*, (7)3, 138-163.
- Potachai, A. (2009). *Teachers' Opinion on the Role of Prevention and Solution of Sexual Abuse on Primary School Students in Phan District, Chiang Rai province.* (Master's Thesis). Chiang Rai Rajabhat University. Chiang Rai.
- Rodprasert, P. (2000). *Policy and planning: Principles and theory.* Bangkok: Netikul Printing.
- RojRattanachai, P. (2010). *Legal problems related to sexual harassment in government agencies.* (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Sanratana, W. (2010). *Research in educational administration: concepts and case studies.* Khon Kaen: Klang Nana Witthaya.
- Ungkanuengdecha, C. (2013). *Interpretation of sexual harassment behavior among workers within Thai organizations.* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*

A Model for the Quality Development of Merged School Administration

Under the Primary Education Service Area Office

¹วลินดา รสชา และ ฉลอง ชาตรุประชีวิน

¹Walinda Roscha และ Chalong Chatruracheewin

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Tamthanakrit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็น ความต้องการและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการฯ รวมทั้งเพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพฯ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความคิดเห็น ความต้องการและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการ และครูสถานศึกษาหลักและสถานศึกษามาควมรวมจำนวน 552 คน ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างและตรวจสอบรูปแบบ และขั้นตอนที่ 3 ประเมินการนำรูปแบบไปใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 128 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 1 ปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของการบริหารสถานศึกษาควมรวม องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาควมรวม องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารสถานศึกษาควมรวม องค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์การบริหารสถานศึกษาควมรวม โดยมีปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ 1) นโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กต้องมีความต่อเนื่องลงสู่การปฏิบัติจริง 2) มีการกระจายอำนาจในการบริหารเพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานทั้ง 4 ฝ่าย ได้แก่ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป และงานบริหารวิชาการ 3) การยอมรับและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประกอบด้วย ชุมชน ผู้ปกครองและนักเรียน 4) การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการสถานศึกษา ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า ความเป็นไปได้ของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาคุณภาพ; การบริหารสถานศึกษาควมรวม; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Abstract

The research article aimed at 1) studying the opinions, needs, and guidelines for developing the quality of merged school administration under the Primary Education Service Area Office; 2) creating a model for developing the quality of merged school administration; and 3) assessing a model for developing the quality of merged school administration. The study was divided into 3 phases: 1) the 1st phase was to study the opinions, needs, and guidelines for developing the quality of merged school administration. A sample group included directors and teachers of merged schools, in a total of 552 persons; 2) the 2nd phase was to draft and examine a model; and 3) the 3rd phase was to apply a model with the school administrators, in a total of 128 persons.

The results of the study found that a model for developing the quality of merged school administration under the Primary Education Service Area Office consists of 4 components and 1 successful factor as follows: the 1st component refers to the principles of merged school administration; the 2nd component refers to the factors of merged school administration; the 3rd component refers to the process of merged school administration; the 4th component refers to the outcome of merged school administration; and the successful factors are 1) the policies for small school administration must be of continuity and lead to real practice; 2) the decentralization of administrative powers for flexibility in the administration of all 4 departments which are budget management, personnel management, general administration, and academic administration; 3) acceptance and participation of stakeholders consisting of communities, parents, and students; and 4) participation and decentralization of powers from involved people in school administration. From assessing a model, it is found that the feasibility of a model overall is at a high level. While the utility of a model overall is at the highest level.

Keywords: A Model for Quality Development; Merged School Administration; Education Service Area Office

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด จำนวนมากซึ่งมีความแตกต่างกันหลายประการขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียน อีกทั้งการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็กควรรวมมีความทัดเทียมกับโรงเรียนอื่นๆ เช่น สภาพที่ตั้ง อาคารเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน งบประมาณ จำนวนบุคลากร สภาพปัญหา เช่น

ขาดผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรครู ครูขาดทักษะการสอน ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน งานธุรการมาก ขาดวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็น ขาดแคลนอาคารเรียนและห้องปฏิบัติการต่างๆ ผู้ปกครองหรือชุมชนมีฐานะยากจน ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนและบุตรหลานได้ตามที่ต้องการ สภาพพื้นที่ห่างไกลทำให้เกิดปัญหาในการเดินทาง คุณภาพการจัดการศึกษาค่อนข้างต่ำ (Basic Education Commission, Office, 2011)

สำหรับผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบสามประจำปีการศึกษา 2554 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กมี 3 รูปแบบ ซึ่งรูปแบบไม่เคลื่อนย้ายนักเรียน มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 2,782 แห่ง รองลงมาคือรูปแบบการเคลื่อนย้ายนักเรียน จำนวน 2,638 แห่งและรูปแบบพื้นที่พิเศษ มีจำนวนน้อยสุด จำนวน 334 แห่ง รูปแบบการเคลื่อนย้ายนักเรียนที่มีจำนวนมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ 1) เรียนรวมบางชั้นจำนวน 893 แห่ง 2) เรียนรวมทุกชั้น จำนวน 726 แห่ง 3) เรียนรวมบางช่วงชั้น จำนวน 552 แห่ง โดยมีผู้บริหารโรงเรียนที่มีโรงเรียนขนาดเล็กมาควมรวมต้องบริหารจัดการทั้ง 4 งาน คือ การบริหารจัดการวิชาการ การบริหารจัดการบุคลากร การบริหารการเงิน พัสดุ ที่ดิน อาคารสถานที่และทรัพย์สินอื่นๆ และการบริหารจัดการการเดินทางไปเรียนกรณีรวมโรงเรียน จากการเริ่มต้นการดำเนินการควมรวมโรงเรียนตั้งแต่ปี 2554 เป็นต้นมา ถึงแม้จะมีผลดีในหลายด้านแต่ก็ยังมีจุดที่ควรแก้ไข ปรับปรุง จากการศึกษาสภาพปัญหาที่พบส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน คือ ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ด้านการเรียนการสอน ด้านควมพร้อมทางปัจจัยของโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาข้อมูลถึงรูปแบบการบริหารแบบควมรวมที่เหมาะสมสำหรับองค์กร โดยใช้หลักการบริหารคุณภาพการบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ควมรวม โดยขั้นตอนที่สำคัญ คือ การสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อควมสำเร็จและแนวทางในการบริหารของสถานศึกษาที่ควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานำไปใช้สนับสนุนและส่งเสริมการบริหารแบบควมรวมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม นำไปสู่การบริหารของสถานศึกษาที่ควมรวมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ผู้วิจัยจึงสนใจสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อใช้เป็นแบบนาร่องในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาควมคิดเห็น ควมต้องการและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการทดลองใช้ (Practical Trial) นำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา แนวคิดการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) การบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก การบริหารสถานศึกษาแบบควมรวม และแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น และความต้องการของการบริหารสถานศึกษาควมรวมโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตภาคเหนือรวม 4 จังหวัด ทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาหลัก และผู้บริหารสถานศึกษาควมรวม และครูผู้สอนสถานศึกษาหลัก และครูผู้สอนสถานศึกษามาควมรวมจากสถานศึกษาควมรวมโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 552 คน โดยใช้วิธีการสุ่มหลายขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สร้างเครื่องแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อการศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาควมรวมขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน โดยการเลือก แบบเจาะจง (Purposive Sampling) และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ด้วยการศึกษาศูนย์โรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 โรงเรียนต้นแบบในเขตภาคเหนือ เพื่อเป็นการศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาควมรวมขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้วยการศึกษาศูนย์โรงเรียนขนาดเล็กที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อความถูกต้องเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาความรู้จากตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ จำนวน 7 คน มาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองโมเดล/ชี้แนะรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 6 นำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ (Practical Trial) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 128 โรงเรียน จำนวน 128 คน จาก ผู้อำนวยการสถานศึกษาหลัก โดยประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์จากรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 7 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการวิจัยทั้งหมด มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลแล้วนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพื่อใช้ในสถานศึกษาต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาความคิดเห็น ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นการบริหารสถานศึกษาควมรวม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการบริหารงานบุคคลมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงบประมาณ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ โดยมีความต้องการของการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่าความต้องการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม ด้านภาพรวม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการนำองค์การมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านการจัดการกระบวนการ ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี ซึ่งพบว่า สรุปผลการศึกษา แนวทางการพัฒนา ได้องค์ประกอบ 7 ด้าน มี 35 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) การนำองค์การ ประกอบด้วย 5 ข้อ ดังนี้ การกำหนดวิสัยทัศน์ ค่านิยม พันธกิจของสถานศึกษา การสื่อสารและผลการดำเนินการของสถานศึกษา การกำกับดูแลสถานศึกษา การประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายอย่างมีจริยธรรมในสถานศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมและการสนับสนุนชุมชนที่สำคัญในสถานศึกษา 2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้ กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ การจัดทำแผนปฏิบัติการและการถ่ายทอดสู่การปฏิบัติและการคาดการณ์ผลการดำเนินการ 3) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้ สารสนเทศนักเรียน ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา การประเมินความพึงพอใจและความผูกพันของนักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาและการสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 5 ข้อ ดังนี้ การวัดผลการดำเนินการ การวิเคราะห์และทบทวนการดำเนินการ การปรับปรุงผลการดำเนินการ ความรู้ของสถานศึกษา และข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ 5) การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย 5 ข้อ ดังนี้ ชีตความสามารถและอัตรากำลังด้านครู บรรยาภาศการทำงานของครู ผลการปฏิบัติงานของครู การประเมินความผูกพันของครูและการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรและผู้บริหาร 6) การจัดการกระบวนการ ประกอบด้วย

6 ข้อ ดังนี้ การออกแบบผลผลิตการบริการและกระบวนการ การปฏิบัติการจัดการกระบวนการ การควบคุมต้นทุน การจัดการการเชื่อมต่อของสถานศึกษา การเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัยและต่อภาวะฉุกเฉิน และการจัดการนวัตกรรม และ 7) ผลลัพธ์การดำเนินการ ประกอบด้วย 6 ข้อ ดังนี้ ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพ สถานศึกษาและแผนปฏิบัติการ ผลลัพธ์ด้านการให้ความสำคัญนักเรียน ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ผลลัพธ์ด้านบุคลากร ผลลัพธ์ด้านการนำองค์การ การกำกับดูแลองค์การและความรับผิดชอบต่อสังคม ผลลัพธ์ด้านงบประมาณ การเงินและการเติบโตและผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลของกระบวนการปฏิบัติการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบการวิจัยว่า ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า การสร้างรูปแบบการพัฒนาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 1 ปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของการบริหารสถานศึกษาควรรวม องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาควรรวม องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารสถานศึกษาควรรวม องค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์การบริหารสถานศึกษาควรรวม ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาควรรวม 1) นโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กต้องมีความต่อเนื่องลงสู่การปฏิบัติจริง 2) มีการกระจายอำนาจในการบริหารเพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานทั้ง 4 ฝ่าย ได้แก่ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป และงานบริหารวิชาการ 3) การยอมรับและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประกอบด้วย ชุมชน ผู้ปกครองและนักเรียน 4) การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งปัจจัยความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาควรรวม ได้แก่ นโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กต้องมีความต่อเนื่องลงสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง มีการกระจายอำนาจในการบริหารเพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานทั้ง 4 ฝ่าย ได้แก่ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป และงานบริหารวิชาการ การยอมรับและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ชุมชน ผู้ปกครองและนักเรียน และการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการสถานศึกษาดังกล่าว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการบริหารสถานศึกษาควรรวมให้ประสบความสำเร็จต้องมีสิ่งที่เป็ปัจจัยสำคัญ คือ นโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กต้องมีความต่อเนื่องสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง การกระจายอำนาจในการบริหารให้กับสถานศึกษาหลักในการควรรวมเพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานทั้ง 4 งานของสถานศึกษาหลักและสถานศึกษาที่มาควรรวม ได้แก่ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป และงานบริหารวิชาการ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเห็นต่อการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีผลการประเมินความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์การบริหารสถานศึกษาควรรวม และปัจจัยความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษารองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของการบริหารสถานศึกษาควรรวม ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์การบริหารสถานศึกษาควรรวมและปัจจัยความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษา รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1

หลักการของการบริหารสถานศึกษาควรรวม โดยผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีผลการประเมินความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีหลักการที่นำไปสู่การบริหารสถานศึกษาควรรวมเป็นระบบและมีความชัดเจน สะท้อนให้เห็นถึงหลักการของการบริหารสถานศึกษาควรรวมที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและที่สำคัญผู้ให้ข้อมูลซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาหลัก และผู้บริหารสถานศึกษามาควรรวม ครูสถานศึกษาหลัก และสถานศึกษามาควรรวมได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์คือผลลัพธ์ของการบริหารสถานศึกษาควรรวมและปัจจัยความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาควรรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักของการบริหารสถานศึกษาควรรวม ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การเกิดความคุ้มค่า การได้รับการยอมรับจากผู้ปกครอง สังคม และชุมชน และการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาการบริหารงาน 2) ด้านคุณภาพและมาตรฐานสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐาน นักเรียนอ่านออก เขียนได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามเป้าหมาย พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียน และ 3) ด้านโอกาสของการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน การได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ และการได้รับการสนับสนุนงบประมาณดังกล่าว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการบริหารจัดการสถานศึกษาควรรวม

หลักการสำคัญที่ต้องยึดถือไว้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาควมรวม คือ ด้านประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การเกิดความคุ้มค่า การได้รับการยอมรับจากผู้ปกครอง สังคมและชุมชน และการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาการบริหารงาน ด้านคุณภาพและมาตรฐานสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาควมรวม ซึ่งประกอบด้วย 2 ด้าน คือ 1) คณะกรรมการการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1.1) ผู้บริหารสถานศึกษาจากสถานศึกษาหลักและสถานศึกษาที่มาควมรวม (ถ้ามี) 1.2) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากสถานศึกษาหลักและสถานศึกษาที่มาควมรวม 1.3) ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนจากสถานศึกษาหลักและสถานศึกษาที่มาควมรวม 1.4) ผู้แทนครูจากสถานศึกษาหลักและสถานศึกษาที่มาควมรวม 1.5) ผู้แทนศิษย์เก่าจากสถานศึกษาหลักและสถานศึกษาที่มาควมรวม 1.6) ผู้แทนองค์กรศาสนาจากสถานศึกษาหลักและสถานศึกษาที่มาควมรวม 1.7) ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก และ 1.8) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาควมรวม ได้แก่ 2.1) กำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษาควมรวมให้มีความชัดเจน 2.2) วางแผนกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาควมรวมอย่างครอบคลุมทุกสถานศึกษาที่มาควมรวม 2.3) วางแผนการดำเนินงานโดยนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ 2.4) การระดมทรัพยากรมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาควมรวม 2.5) ติดตามการดำเนินงานในสถานศึกษา 2.6) ประเมินผลลัพธ์ของการบริหารสถานศึกษาควมรวม 2.7) การปรับปรุง/แก้ไขการบริหารสถานศึกษาควมรวมดังกล่าว ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการบริหารจัดการสถานศึกษาควมรวม ปัจจัยสำคัญของการบริหารจัดการ คือ คณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาควมรวมนั้น ต้องประกอบด้วย บุคคลที่มาจากหลายฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารสถานศึกษาควมรวม เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควมรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากข้อค้นพบกระบวนการบริหารสถานศึกษาควมรวม ดังกล่าวในการพัฒนาสถานศึกษาควมรวม ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

3.1) การนำสถานศึกษาควมรวม ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของสถานศึกษา การสื่อสาร การกำกับดูแลสถานศึกษา และการประพฤติดุปฏิบัติตามกฎหมายอย่างมีจริยธรรมในสถานศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ การนำองค์การจำเป็นจะต้องมีการนำโดยมีการเสริมสร้างการนำสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตรงตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำจะต้องมีการกำหนดทิศทางของสถานศึกษาร่วมกับบุคลากร มีการสื่อสารทิศทางของสถานศึกษาให้บุคลากรในสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาหลักและสถานศึกษามาควมรวมเข้าใจอย่าง

3.2) การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ การถ่ายทอดแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ และการคาดการณ์ผลการดำเนินงาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการเชิงองค์การ ในส่วนของการพัฒนาแผนเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสถานศึกษาหรือองค์การในยุคปัจจุบัน ต้องเริ่มจากการทบทวนวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมของสถานศึกษามีการวิเคราะห์สถานภาพของสถานศึกษาที่ครอบคลุมสภาพแวดล้อมภายนอก/ภายในและอนาคต การกำหนดทิศทางสถานศึกษา โดยการจะนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติจริงต้องเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการและกิจกรรม

3.3) การให้ความสำคัญกับนักเรียนผู้ปกครองชุมชน ประกอบด้วย สารสนเทศนักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา การประเมินความพึงพอใจและความผูกพันของนักเรียนผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ผลผลิต การบริการ และการสนับสนุนนักเรียน ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการมุ่งเน้นผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง ต้องมีการเพิ่มการรับฟังความคิดเห็นและการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดระบบการรับฟังความคิดเห็นและจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในการให้บริการแก่นักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง การประเมินความพึงพอใจเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.4) การจัดการความรู้ ประกอบด้วย การดำเนินการจัดการความรู้ ความรู้ของสถานศึกษา การจัดการความรู้ และการวัดผลการดำเนินการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการบริหารสถานศึกษาควรวรรم จะต้องมีการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการถ่ายทอดและพัฒนากิจการการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้มีคุณภาพต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งสถานศึกษาหลักและสถานศึกษามาควรวรรม ทั้งนี้ การพัฒนาทั้งสถานศึกษาทั้ง 2 แห่งจะต้องอาศัยการจัดการความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งสถานศึกษาหลักและสถานศึกษามาควรวรรม

3.5) การมุ่งเน้นบุคลากร ประกอบด้วย ชีตความสามารถและอัตรากำลังด้านครู ได้แก่ บรรยาภาสการทำงานของครู ผลการปฏิบัติงานของครู การประเมินความผูกพันของบุคลากร และการส่งเสริมพัฒนาบุคลากร และผู้บริหาร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นเลิศนั้น ต้องมีการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่มีประสิทธิผลและเกื้อหนุนบุคลากร โดยมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา มีการจัดโครงสร้างการบริหารบุคลากรที่ตอบสนองความท้าทายเชิงยุทธศาสตร์

3.6) การจัดกระบวนการ ประกอบด้วย การออกแบบผลผลิตการบริการและกระบวนการ หลักการปฏิบัติงาน การสร้างนวัตกรรม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการพัฒนาการออกแบบการจัดการและปรับปรุงระบบงานสถานศึกษา ต้องมีการออกแบบโครงสร้างการบริหารงานและขอบข่ายงานแต่ละงานให้กับสถานศึกษา การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละงาน การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของแต่ละงาน และมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินการบริหารงาน เช่นเดียวกับการพัฒนาการออกแบบการจัดการและปรับปรุงกระบวนการงานสถานศึกษา ต้องมีการจัดกระบวนการที่สร้างคุณค่าตามพันธกิจหลัก 4 งาน (งานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป)

องค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์การบริหารสถานศึกษาควรวรรม ประกอบด้วย ด้านประสิทธิภาพ ด้านคุณภาพ และด้านโอกาสทางการศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการบริหารจัดการสถานศึกษาควรวรรม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือผลลัพธ์ของการบริหารสถานศึกษาควรวรรม ควรประกอบด้วย ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารจัดการของสถานศึกษาควรวรรมที่มีความคุ้มค่า การได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ปกครอง สังคม และชุมชน และผลลัพธ์ที่สำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อการศึกษา ความคิดเห็น ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควบรวบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า ความคิดเห็นการบริหารสถานศึกษาควบรวบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการของการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควบรวบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่าความต้องการพัฒนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควบรวบและโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่ามีแนวทางการพัฒนา 7 ด้าน ดังนี้ 1) การนำองค์การ 2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ 3) การให้ความสำคัญกับนักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล 6) การจัดการกระบวนการ และ 7) ผลลัพธ์การดำเนินการสอดคล้องกับจากสรุปผลการวิจัย มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของยุพา บุญอนันต์ (Bunanan, 2014) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังนี้ (1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ เป้าหมาย ความรู้และเทคโนโลยี ทรัพยากรวัฒนธรรม และสารสนเทศ (2) กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และการร่วมรับผลประโยชน์ (3) ผลผลิต ได้แก่ การบรรลุเป้าหมาย คุณภาพการศึกษา และความพึงพอใจ (4) ข้อมูลป้อนกลับ และ (5) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควบรวบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 1 ปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของการบริหารสถานศึกษาควบรวบ องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาควบรวบ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารสถานศึกษาควบรวบ องค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์การบริหารสถานศึกษาควบรวบ ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาควบรวบ ซึ่งสอดคล้องกับ นิพนธ์ ขาวเยี่ยม (Kwoneiam, 2017) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการเชิงพุทธ สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคเหนือตอนล่าง ผล วิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ได้ทำการวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำ โครงสร้างหลักสูตร แล้วนำไปใช้ ผู้บริหารนิเทศติดตามประเมินหลักสูตร ให้ครูจัดกระบวนการ เรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาดนเองการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ทำการพัฒนา จัดทำ จัดทำ สื่อ สำนวณแหล่งเรียนรู้ และจัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งการใช้แหล่งเรียนรู้ในและนอก โรงเรียน จัดทำระเบียบ และคู่มือการวัดประเมินผลของโรงเรียน วัดผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ทำการพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยมีประเด็นในการอภิปรายในแต่ละองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักของการบริหารสถานศึกษาควรวรรวม ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา 2) ด้านคุณภาพและมาตรฐานสถานศึกษา และ 3) ด้านโอกาสของการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อำนาจ บุญทรง (Bunsong, 2013) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า การสร้างกลยุทธ์การสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาค้นคว้าในเขตภาคเหนือตอนล่างได้ผลออกมาเป็น 5 ประเด็นกลยุทธ์ 12 กลยุทธ์ 46 มาตรการ 68 ตัวชี้วัด และมีประเด็นกลยุทธ์ที่สำคัญดังนี้ ประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก 2 สร้างโอกาสทางการศึกษาและลดปัญหาการออกกลางคัน ประเด็นกลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของอภิรักษ์ทิพย์ แกระหัน (Karerhan, 2019) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาควรวรรวม ซึ่งประกอบด้วย 2 ด้าน คือ 1) คณะกรรมการการบริหารสถานศึกษา และ 2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาควรวรรวม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จันทรจิรา จุมพลหล้าและคณะ (Jumla et al. 2014) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบความสำเร็จการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนในรูปแบบของการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ ตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติงาน พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จัดกระบวนการเรียนการสอนการวัดและประเมินผล การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอน

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารสถานศึกษาควรวรรวม เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษาควรวรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากข้อค้นพบกระบวนการบริหารสถานศึกษาควรวรรวม ดังกล่าวในการพัฒนาสถานศึกษาควรวรรวม ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ 3.1) การนำสถานศึกษาควรวรรวม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญยกุล หัตถิกิ (Hattikhi, 2013) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กที่เหมาะสมกับหลักบริหารของสังคมไทยพบว่า ด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการและการใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม 3.2) การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ สอดคล้องกับผลวิจัยของ ชัตติยา ด้วงสำราญ (Duangsamran, 2009) ที่ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบและตัวแปร ได้แก่ 1) การวางแผนกลยุทธ์ 2) การประเมินสภาพของโรงเรียน 3) การกำหนดทิศทางของโรงเรียน 4) การกำหนดกลยุทธ์ของโรงเรียน 3.3) การให้ความสำคัญกับนักเรียนผู้ปกครองชุมชน สอดคล้องกับรายงานการวิจัย เรื่อง นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกองค์การระดับนานาชาติ (Basic Education Commission, Office. 2011) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ได้จากการทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของประเทศไทยที่ผ่านมา 3.4) การจัดการความรู้ ซึ่ง

สอดคล้องกับ ชำนาญ ทุมพุม (Tumuma, 2015) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ด้านวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการจัดการความรู้ด้านวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กมีการสร้างความรู้ที่ขัดแย้งและมีปรากฏอยู่ในหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์คอมพิวเตอร์ ส่วนความรู้ที่อยู่ในตัวคนเป็นความรู้ยังไม่สามารถจัดให้เป็นระบบหรือหมวดหมู่ได้และไม่สามารถเขียนเป็นกฎเกณฑ์หรือ ตำราได้ 2) รูปแบบการจัดการความรู้ด้านวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก 3) แผนการดำเนินงาน มี 11 ขั้นตอน 4) ผลการดำเนินงาน 3.5) การมุ่งเน้นบุคลากร สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา มีการจัดโครงสร้างการบริหารบุคลากรที่ตอบสนองความท้าทายเชิงยุทธศาสตร์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชลธิชา จิรภักพงศ์และคณะ (Jirapakpong et al. 2013) ที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริหารองค์กรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ผลการวิจัยพบว่า การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล มีการคัดเลือกบุคลากรและการมอบหมายงานอย่างเป็นระบบตามประกาศมหาวิทยาลัย มีการพัฒนาบุคลากรทั้งสายวิชาการและสายวิชาชีพ มีการจัดบรรยากาศของสถานที่ทำงาน จัดสวัสดิการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่บุคลากร มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีรูปแบบที่ชัดเจนตามประกาศของมหาวิทยาลัยแต่ขาดการวางแผนกำลังคนอย่างรัดกุม การสรรหาและคัดเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับตำแหน่ง 3.6) การจัดกระบวนการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญกุล หัตถกิจ (Hattikhi, 2013) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดการกระบวนการ ประกอบด้วย การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนมีมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาชัดเจนและใช้กระบวนการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพตามวงจรเดมมิง PDCA

องค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์การบริหารสถานศึกษาควรวรรว ประกอบด้วย ด้านประสิทธิภาพ ด้านคุณภาพ และด้านโอกาสทางการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐาปณีย์ โลพันธ์ (Lopantung, 2016) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม ผลการวิจัยพบว่า ระบบบริหารโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นคือ ระบบบริหารงานวิชาการที่เน้นการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระบบบริหารโรงเรียนและเพิ่มศักยภาพ การบริหารงานวิชาการ ที่เน้นการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคมให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ประเมินรูปแบบฯ มีผลการประเมินความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบฯ มีหลักการที่นำไปสู่การบริหารสถานศึกษาควรวรรวเป็นระบบและมีความชัดเจน สะท้อนให้เห็นถึงหลักการของการบริหารสถานศึกษาควรวรรวที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและที่สำคัญผู้ให้ข้อมูลซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาหลัก และผู้บริหารสถานศึกษามาควรวรรว ครูสถานศึกษาหลัก และสถานศึกษามาควรวรรวได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์คือผลลัพธ์ของการบริหารสถานศึกษาควรวรรวและปัจจัยความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาควรวรรว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ธนพงษ์ อมฤตวิสุทธิ (Amarutavisut, 2016) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัย

พบว่า 1) โรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ ด้านกิจกรรมการประมวลและกลั่นกรองความรู้มากที่สุด ส่วนในด้านของความต้องการ พัฒนาใน การดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีความต้องการ พัฒนาด้าน บุคลากรมากที่สุด 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคเหนือตอนบน ได้เสนอร่างรูปแบบการจัดการความรู้ ที่มี กิจกรรมการจัดการความรู้ 7 กิจกรรม ประกอบด้วย การถึงความรู้ การสร้างและ แสวงหา ความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้

จากการวิจัย ผู้วิจัยเชื่อว่าหากสถานศึกษาควรรวมนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาควรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาไปใช้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยให้มีการนำรูปแบบหรือ ประยุกต์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ตามองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาควรรวมไปใช้ในสถานศึกษาควรรวมจะทำให้ช่วยแก้ปัญหาสถานศึกษาควรรวมให้เกิดผลสำเร็จและส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นเป็นไปตามเป้าหมาย ผลที่ตามมา ผู้เรียนในสถานศึกษาควรรวมมีคุณภาพตามมาตรฐานก่อให้เกิดการยอมรับจากผู้ปกครอง ชุมชนและบุคคลภายนอก อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาควรรวม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนาส่งเสริมและวางแผนการปฏิบัติงานเพื่อให้การบริหารสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา
- 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนาส่งเสริมให้ครูมีเทคนิคและวิธีการการตัดสินใจในระบบการปฏิบัติงาน
- 1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนาส่งเสริมให้ครูมีเทคนิคและวิธีการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

- 2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาควรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
- 2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาควรรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาควรรวมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการบริหารจัดการ

References

- Basic Education Commission, Office. (2011). *Setting educational standards in accordance with the Ministerial Regulations on the system. Criteria and methods for educational quality assurance 2010*. Bangkok: Cooperative Printing House of Thailand.
- Bunsong, A. (2013). *Strategies to Support Learners Quality Development for Small Schools of the Office of Primary Education Service Areas in the Lower Northern Region*. (Doctoral Dissertation) Naresuan University. Phitsanulok.
- Bunanan, Y. (2014). *Development of participatory management system of small schools*. (Master's Thesis). Valaya Alongkorn Rajabhat University. Pathum Thani.
- Duangsamran, K. (2009). *Strategic Management Model for Small Schools*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Jirapakpong, C. et al. (2013). The quality of organization administration of the university. *Journal of Mahachulalongkorn University Phrae Campus*. 4(2), 45-47.
- Lopantung, T. (2016). *The development of a small school administration system based on the concept of social enterprise*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Hattikhi, B. (2013). Model of Educational Quality Management to Excellence in Small Schools. *Journal of Rampaini Research*, 7(2), 12-21.
- Karerhan, A. (2019). *Strategy for small elementary school administration. Under the Office of the Basic Education Commission In the northeast According to the National Education Plan (2017 - 2036)*. Academic conferences and national research presentations 4th.
- Pimsan, A. (2013). *Administration of the combined learning styles of small schools under the office of Lampang Primary Educational Service Area 1*. (Master's Thesis). Lampang Rajabhat University. Lampang.
- Tumuma, C. (2015). *The development of academic knowledge management model of small schools*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Bangkok.

วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทย
ตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)*

Buddhist Discourse on Superstition in Thai Society According to the Viewpoint
of Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto)

จักรพันธ์ แสงทอง

Jakapan Sangthong

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Thailand.

Corresponding Author's Email: yaitotle@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยจากทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) โดยใช้ทฤษฎีวาทกรรมของฟูโกต์ (Foucault) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยเกิดขึ้นท่ามกลางกระแสบริโภคนิยมวัตถุนิยมของโลกในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้การทำบุญมีเจตนาเพื่อต้องการผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนมากกว่าคำนึงถึงบุญกุศลเหมือนสังคมไทยในอดีต พุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบันถูกครอบงำจากกระแสพุทธพาณิชย์ไม่เว้นแม้แต่วัดและพระสงฆ์ ชาวพุทธจำนวนมากไม่ยอมลุ่มหลงมกมายในไสยศาสตร์ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการได้มากกว่าพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ อย่างไรก็ตาม แนวทางแก้ปัญหาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และแนวทางอื่นสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ: วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์; ทฤษฎีวาทกรรมของฟูโกต์; สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

Abstract

The research article aims at studying problems and approaches for solving problems that are caused by Buddhist discourse on superstition in Thai society according to the viewpoint of Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto). The theory of Discourse in Foucault's view is used the framework for analysis. From the study, it is found that the Buddhist discourse on superstition in Thai society arises amidst the trend of consumerism and materialism in the present world; as a result, merit-making has an intention of seeking benefits

*Received June 6, 2020; Revised July 31, 2020; Accepted June 24, 2021

or rewards rather than regarding as merits or wholesomeness like Thai society in the past. Buddhism in Thai society at present has been dominated by the trends of Buddhist commercialization, even by the temples and monks. Many Buddhists are obsessed with superstition as it can respond more to their needs than Buddhism in the form of scriptures. However, the approaches according to the viewpoint of Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto) and other approaches are able to address the said problems interestingly.

Keywords: Buddhist Discourse on Superstition; Theory of Discourse by Foucault; Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto)

บทนำ

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล เนื่องจากการเกิดขึ้นของพุทธศาสนานั้นอยู่ภายใต้บริบทของความเชื่อแบบพราหมณ์ฮินดูที่เจริญรุ่งเรืองในขณะนั้น แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศหลักธรรมที่เป็นการปฏิบัติความเชื่อเดิมอย่างตรงกันข้าม แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธอิทธิพลความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่ยังรากลึกของผู้คนได้ ดูได้จากคัมภีร์พระไตรปิฎกที่มีการกล่าวถึงอินทร์พรหมยมยักษ์รวมถึงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากมาย เมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในสังคมไทยที่มีความเชื่อเรื่องผีสา่งเทวดามาแต่ดั้งเดิมจึงได้ผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทยอย่างแยกไม่ออก “ความเชื่อผีสา่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการนับถือศาสนาพราหมณ์นั้นมีอยู่ในสังคมไทยก่อนพระพุทธศาสนาจะเข้ามาด้วยซ้ำไป ความเชื่อเหล่านี้ยังไม่หมดไป ก็อยู่คู่กันมากับพระพุทธศาสนา” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1995) หากย้อนกลับไปในสังคมไทยในอดีตจะเห็นว่า พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ไม่ได้แยกจากกัน คนไทยสมัยก่อนเชื่อเรื่องไสยศาสตร์โดยมีพุทธศาสน์เป็นตัวกำกับ “แต่ก่อนไสยศาสตร์มักจะอยู่ร่วมกับพุทธศาสนา แต่โดยทั่วไปแล้วพุทธศาสนายังเป็นตัวคุมอยู่ กล่าวคือ ไสยศาสตร์ถูกใช้ไปในทางส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำมาค้า หรืออย่างน้อยก็มีศีลธรรมคอยควบคุมกิเลสตัณหาหรือสัญชาตญาณไฟต่ำเอาไว้” (Phra Pisarn Visaro, 2003)

ในขณะที่สังคมไทยปัจจุบันภายใต้กระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมปลุกปั่นให้เกิดความต้องการทางวัตถุเพิ่มขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่ขาดที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำรงชีวิต ส่งผลให้ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์จึงมีอิทธิพลต่อความคิดและวิถีชีวิตของคนไทยมากขึ้น การมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่ลุ่มหลงมกมาย ประกอบกับการแสวงหาผลประโยชน์ของมิฉฉาชีพที่หากินกับความเชื่อดังกล่าว ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย “ไสยศาสตร์ในปัจจุบันเป็นการสนองความต้องการโชคลาภและความสำเร็จล้วนๆ พระเครื่องและวัตถุมงคลทั้งหลายได้มาด้วยการซื้อขายล้วนๆ โดยไม่จำเป็นต้องทำความดีประกอบ หรือมีศีลกำกับความประพฤติแต่อย่างใด หลักการทางพุทธศาสนาที่เน้นให้พึ่งตนและทำความดีถูกกลบทับไป เครื่องรางของขลังกลายเป็นที่พึ่งพิงอย่างใหม่ไปแทน” (Phra Pisarn Visaro, 2003)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยโดยศึกษาจากทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เนื่องจากท่านเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่สำคัญของสังคมไทยในฐานะที่เป็นตัวแทนของพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ที่ยึดการตีความหลักธรรมตามพระไตรปิฎกฉบับบาลีเป็นหลัก จากการศึกษาพบว่าท่านมีผลงานด้านพุทธศาสนาจำนวนมาก จุดเด่นคือการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาแก้ปัญหาสังคมไทย รวมถึงการตีความวินิจฉัยปัญหาหลักธรรมตามคัมภีร์พระไตรปิฎกอย่างเคร่งครัด อาจกล่าวได้ว่า ท่านเป็นพระเถระที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากที่สังคมไทยให้การยอมรับนับถือตลอดมา บทความนี้ใช้ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse Theory) ของฟูโกต์ (Foucault) เป็นกรอบวิเคราะห์วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทย เนื่องจากยังไม่เคยมีการศึกษาในลักษณะนี้มาก่อน อีกทั้งยังสามารถชี้ให้เห็นวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยและช่วยให้เข้าใจปัญหาดังกล่าวได้อย่างน่าสนใจอีกด้วย ดังนี้

แนวคิดเรื่องวาทกรรมกับปัญหาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ในสังคมไทย

วาทกรรมในทัศนะของฟูโกต์ หมายถึง ระบบหรือกระบวนการในการผลิตสร้างเอกลักษณ์ นิยาม และความหมายให้กับสรรพสิ่งในสังคมไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง โดยทำหน้าที่ตรึงความหมายของสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของแต่ละสังคม “วาทกรรม คือ ระบบหรือเงื่อนไขหรือกลไกต่างๆ ที่ทำให้การพูดหรือการเขียนที่เป็นไปได้ในสังคมนั้นๆ” (Foucault, 1970) ดังนั้นวาทกรรมจึงเสมือนเป็นเครือข่ายของกฎเกณฑ์ เงื่อนไขต่างๆ ในรูปของค่านิยม ความเชื่อ มาตรฐานความเข้าใจที่มีร่วมกันในสังคมที่ทำให้การสื่อสารเป็นไปได้ พูดกันรู้เรื่องฟังแล้วเข้าใจ “วาทกรรมได้สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมาภายใต้กฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ดำรงอยู่ชุดหนึ่งซึ่งกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขดังกล่าวจะเป็นตัวควบคุมกำหนดการมีอยู่ ไม่มีอยู่ และการเปลี่ยนแปลงสรรพสิ่งที่สังคมได้สร้างขึ้น” (Foucault, 1972)

หากวาทกรรมของฟูโกต์ หมายถึง ระบบหรือกระบวนการที่ทำหน้าที่ผลิตสร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ในสังคมโดยอาศัยเงื่อนไข กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน ค่านิยม วิธีคิด ความเชื่อบางอย่างในสังคมขณะนั้น ในขณะเดียวกัน วาทกรรมได้ผลิตสร้างอำนาจขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อให้อำนาจดังกล่าวรักษาสถานะความรู้และความจริงของวาทกรรมนั้นๆ ให้ดำรงอยู่ในสังคมต่อไป ดังนั้น วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในที่นี้จึงหมายถึง ระบบหรือกระบวนการในการผลิตสร้างหลักคำสอนหรือแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนาที่อ้างอิงกับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เป็นหลัก ตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมดังกล่าว ได้แก่ ประการแรก กระแสพุทธพาณิชย์ในลักษณะที่วัดและพระสงฆ์ทำพิธีกรรมต่างๆ เพื่อสะเดาะเคราะห์ ไล่ผี ปลุกเสกวัตถุมงคล เครื่องรางของขลังเพื่อจำหน่าย ประการที่สอง กระแสพระสัทธรรมปฏิรูปในลักษณะที่เป็นการบิดเบือนหลักคำสอนของพุทธศาสนา การตั้งตนเป็นศาสดาหรือลัทธิใหม่โดยใช้หลักธรรมในพระไตรปิฎกผสมผสานกับความคิดความเชื่อของตนเองซึ่งพบว่ามีการใช้ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ในหลักคำสอนอยู่ไม่น้อย

ในขณะที่วาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์หมายถึง หมายถึง ระบบหรือกระบวนการในการเข้าใจหรือตีความพระธรรมวินัยโดยยึดพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีของเถรวาทเป็นหลัก เพื่อชำระหลักธรรมให้บริสุทธิ์และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง วาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์มีสถานะเป็นวาทกรรมพุทธศาสนากระแสหลักในสังคมไทย เนื่องจากการอุปถัมภ์สนับสนุนจากรัฐ รวมถึงปราชญ์ที่อยู่ในฝ่ายพุทธศาสนากระแสหลักในที่นี่ได้แก่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) โดยบทบาทที่สำคัญของท่านคือ การชำระหลักธรรมให้บริสุทธิ์ถูกต้องโดยอ้างอิงกับพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีของพุทธศาสนาเถรวาทมาโดยตลอด ในแง่นี้ วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์จึงมักถูกโจมตีจากฝ่ายวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ว่าเป็นความเชื่อที่มลายจากอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเป็นความเข้าใจพุทธศาสนาที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากหลักธรรมคำสอนที่ถูกต้อง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในฐานะเป็นตัวแทนวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ชี้ให้เห็นว่า สังคมไทยกำลังถูกรอบงำจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวท่านเรียกร้องให้ช่วยกันสร้างความเข้าใจความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่อยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ถูกต้อง “เวลานี้ชาวพุทธและคนไทยเรานี้ นับถือพุทธศาสนาเป็นหลัก หรือนับถือไสยศาสตร์เป็นหลัก มนุษย์ปัจจุบันนี้นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปเที่ยวอ้อนวอนต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของตนในเรื่องผลประโยชน์ คิดแต่จะพึงจะขอจะรอจะเอา ไม่พากเพียรพึ่งตัวพัฒนาตนนั้น แสดงว่าได้มีการเคลื่อนคลาดจากหลักการของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นถ้าเป็นจริงๆ ก็จะต้องตื่นตัวกันขึ้นมาและรีบแก้ไขปรับปรุงนำเข้าสู่หลักการที่แท้จริงกันเสีย” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1995) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาทัศนะของท่านผ่านทฤษฎีวาทกรรมของฟูโกต์สามารถสะท้อนให้เห็นปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยที่น่าสนใจดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมการทำบุญของสังคมไทย

จากการศึกษาพบว่าความหมายของการทำบุญในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากระบบบุญกุศลสู่ระบบผลประโยชน์กล่าวคือ ในอดีตการทำบุญอยู่ใน “ระบบบุญกุศล” ที่มีเจตนาของการให้มากกว่าการรับ แต่ทำด้วยความปรารถนาดีต่อพุทธศาสนา การทำบุญจึงเป็นเสมือนการเสียสละทรัพย์ส่วนตนเพื่อให้เกิดประโยชน์กับพุทธศาสนา ในขณะที่พระสงฆ์ให้ธรรมทานกับชาวบ้านที่มาทำบุญเป็นการตอบแทน “ระบบความสัมพันธ์ที่มีมาแต่เดิมตามหลักการเรียกว่า ระบบบุญกุศลก็คือ ชาวบ้านไปวัดด้วยความมุ่งหวังดีงามต่อพระศาสนา ใฝ่ใจว่าจะสร้างสมบุญกุศลคุณธรรมความดี...ตามหลักนั้น พระสงฆ์มีหน้าที่ต้องให้ธรรมแก่ประชาชนเรียกว่า ธรรมทาน ส่วนชาวบ้านก็มีหน้าที่ช่วยเกื้อกูลต่อพระสงฆ์ด้วยอามิสทานเป็นการถวายกำลังเพื่อให้ท่านทำหน้าที่ได้” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1995)

ต่อมาท่ามกลางกระแสบริโภคนิยมวัตถุนิยมของสังคมไทย ส่งผลให้ความหมายของการทำบุญเปลี่ยนไปเมื่ออยู่ใน “ระบบผลประโยชน์” ที่มีเจตนาในการทำเพื่อต้องการรับมากกว่าการให้ ยกตัวอย่างเช่น การบิณฑบาต การขอโชคลาภ เครื่องรางของขลัง และวัตถุมงคลต่างๆ ซึ่งเป็นการทำบุญที่เกิดจากอำนาจของกิเลส โดยละเลยเรื่องหลักธรรมคำสอนที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนา “ระบบผลประโยชน์ก็คือ ชาวบ้านเวลานี้จำนวนมากไปวัดโดยมุ่งหวังโชคลาภให้แก่ตนเองซึ่งเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัว จะไปหาพระก็ต่อเมื่อไป

เอาสิ่งที่จะให้เกิดโชคกลางแก่ตน เช่น วัตถุมงคล ความสนใจและความสัมพันธ์กับวัดและพระสงฆ์ตลอดจนพระศาสนาทั้งหมดของเขามีแค่นั้น เขาจะไม่สนใจว่าธรรมวินัยเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าสอนอะไร หลักธรรมเป็นอย่างไร” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1995)

ผู้เขียนเห็นว่า ความหมายของการทำบุญที่เปลี่ยนไปดังกล่าวสอดคล้องกับเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ของสังคมที่มีจุดหมายในการทำบุญเพื่อสนองกิเลสของมนุษย์ โดยหวังว่าความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์จะเป็นทางลัดที่ช่วยคลี่คลายในสิ่งที่ต้องการได้ “ส่วนไสยศาสตร์นั้น มักเอามาใช้ในทางสนองโลภะโทสะโมหะ เช่น ทำร้ายหรือแก้แค้นกันบ้าง ทำเสน่ห์ให้ลุ่มหลงบ้าง จะเอาผลประโยชน์บ้าง จึงเสียคุณธรรมไม่ใช่เสริมคุณธรรม และจึงผิดสำหรับพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นการใช้ในทางที่ดึงขึ้นสู่ธรรมอันนี้เป็นเรื่องที่เรารู้ว่าพุทธจะต้องตระหนัก” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1995)

ประเด็นคือ ทักษะดังกล่าวชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมการทำบุญจากระบบบุญกุศลมาเป็นระบบผลประโยชน์ คำถามก็คือ อะไรคือสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในทัศนะของฟูโกต์ จะเห็นได้ว่าความจริงเปรียบเหมือนเหรียญอีกด้านหนึ่งของอำนาจ กล่าวคือทั้งความรู้และอำนาจต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความจริงได้ผลิตสร้างอำนาจ และในเวลาเดียวกันนั้นอำนาจผลิตสร้างความจริงขึ้นมาด้วย “เมื่อความจริงก็เป็นเช่นเดียวกับสิ่งต่างๆ ในโลกที่ถูกสร้างขึ้นมาจากปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) ที่จะเป็นตัวตัดสินว่าสิ่งใดจริงสิ่งใดไม่จริงแล้ว ความจริงจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้ผลกระทบหรือขอบเขตของอำนาจหรืออีกนัยหนึ่งความจริงก็คืออำนาจนั่นเอง” (Foucault, 1980)

ผู้เขียนเห็นว่า อำนาจคือสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมดังกล่าว แบ่งออกได้ 2 ระดับ ได้แก่ 1. อำนาจในระดับของปัจเจกบุคคล ได้แก่ อำนาจกิเลสในจิตใจของมนุษย์ 2. อำนาจในระดับโครงสร้างของสังคม ได้แก่ อำนาจระบบทุนนิยมบริโภคนิยม เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่า อำนาจดังกล่าวต่างส่งเสริมกันและช่วยกันผลิตสร้างความจริงให้แก่วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทย กล่าวคือ ความจริงดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้ผลกระทบที่เกิดจากอำนาจทั้งสองทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและโครงสร้างของสังคมที่สร้างความจริงของไสยศาสตร์ขึ้นมา โดยทำให้ผู้คนเกิดความเชื่อถือศรัทธาว่าไสยศาสตร์เป็นความจริง สอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่เห็นว่าทั้งไสยศาสตร์และระบบวัตถุนิยมบริโภคนิยมต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน “นักการตลาดหรือนักหวังพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกกับนักเสพบริโภคนั้นไปกันได้ดีและมักจะรวมอยู่ในคนเดียวทั้งสองพวกนั้นมีลักษณะร่วมกันคือไม่ยอมทำและไม่เพียรพยายามที่จะทำ เรียกได้ว่ามีชีวิตอยู่ในวิถีแห่งความเสื่อม” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1998)

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยจึงมีสาเหตุจากอำนาจของกิเลสภายในจิตใจมนุษย์ ทั้งนี้ อำนาจดังกล่าวผลิตสร้างความจริงให้กับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ในสังคมไทยผ่านระบบหรือกระบวนการในการผลิตสร้างความจริงให้กับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์กลายเป็นค่านิยม หรือบรรทัดฐานที่มีพื้นที่ในสังคมไทย อีกทั้งอำนาจที่มาจากระบบบริโภคนิยมวัตถุนิยมที่มีอิทธิพลในสังคมโลกยิ่งส่งเสริมกิเลสของมนุษย์ปุถุชนมากขึ้นไปอีก “ของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเรื่องของการสนองกิเลสในการหาผลประโยชน์ ความกลัวภัย และการแก่งแย่งดิ้นรนต่อสู้กันของมนุษย์ปุถุชน” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1995)

2. การเปรียบเทียบพุทธธรรมกับความรู้แบบวิทยาศาสตร์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เห็นว่าสังคมไทยยังมีความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับพุทธศาสนา กล่าวคือ ไสยศาสตร์ทำให้คนมกมาย มีความหวังในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่าที่จะเชื่อในหลักคำสอนว่าด้วยเรื่องหลักของเหตุผลและหลักกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของการมีปัญญา ตรงกันข้าม ท่านสอนว่าควรเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาแบบมีเหตุมีผลในฐานะที่เป็นความรู้แบบวิทยาศาสตร์ที่เชื่อในกฎธรรมชาติและความเชื่อนั้นนำไปสู่ปัญญาได้ในที่สุด “ทั้งพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ต่างก็มีศรัทธาชนิดที่นำไปสู่ปัญญาที่นับได้ว่าเหมือนกัน คือใช้ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นไปสู่การแสวงหาความรู้ที่จะเข้าถึงความจริง...ศรัทธาที่ว่านำไปสู่ปัญญานี้ก็คือความเชื่อมั่นในธรรมชาติหรือจักรวาลว่ามีกฎเกณฑ์แห่งธรรมดาสมาเสมอแน่นอน หมายถึงความเชื่อในกฎธรรมชาตินั่นเอง พร้อมทั้งความเชื่อว่าการกฎธรรมชาตินั้นมนุษย์จะสามารถเข้าถึงได้ด้วยปัญญา” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1992)

จากทัศนะข้างต้น พุทธธรรมต่างหากที่มีสถานะของความรู้หรือการเข้าถึงความจริงที่เหนือกว่าความรู้แบบวิทยาศาสตร์ เนื่องจากความรู้แบบวิทยาศาสตร์ไม่อาจเข้าถึงความจริงของมนุษย์เหมือนพุทธศาสนา “ถึงแม้วิทยาศาสตร์จะมีศรัทธาในกฎธรรมชาติ มุ่งที่จะรู้เข้าใจเข้าถึงความจริงของกฎธรรมชาติ แต่วิทยาศาสตร์ไม่ได้มองธรรมชาตินั้นครอบคลุมถึงความเป็นมนุษย์และคุณค่า ความจริงที่วิทยาศาสตร์มองจึงไม่ครบถ้วน ไม่ทั่วตลอด การแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์จึงขาดตอน ไม่สามารถตีวงบรรจบครบรอบได้ จึงไม่สามารถมองเห็นสังธรรมได้โดยสมบูรณ์โดยที่ความจริงด้านหนึ่งของธรรมชาติดีถูกละเลยมองข้ามไปเสีย คือความจริงด้านตัวมนุษย์ รวมทั้งระบบคุณค่าทั้งหมด” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1992)

ในแง่นี้ พุทธธรรมจึงไม่เพียงมีมาตรฐานหรือความเป็นสากลที่สามารถเข้าถึงความจริงแท้ของโลกและจักรวาลเท่านั้น แต่สิ่งที่ทำให้ดูเหมือนว่าเหนือเสียยิ่งกว่าความรู้แบบวิทยาศาสตร์ก็คือการเป็นความรู้ที่สามารถเข้าถึงความจริงแท้ในตัวมนุษย์ได้อีกด้วย นอกจากนั้นวิธีคิดแบบอริยสัจ 4 ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้กับวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ “พุทธธรรมได้แสดงโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นวิธีการแห่งปัญญาไว้หลายวิธี...น่าสังเกตว่าในสมัยปัจจุบันคำว่า วิธีการแห่งปัญญา บางทีใช้เรียกวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า วิธีคิดแบบแก้ปัญหาซึ่งในที่นี้ใช้เรียกวิธีคิดใช้เรียกวิธีคิดแบบอริยสัจ” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1992)

ผู้เขียนเห็นว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พยายามเปรียบเทียบพุทธธรรมกับความรู้แบบวิทยาศาสตร์เพื่อชี้ให้เห็นว่า พุทธธรรมเป็นความรู้มีความเป็นเป็นสากล แน่นนอน ตายตัว สามารถด้วยการพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง โดยใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการเข้าถึงความจริงแท้ไม่ต่างหรือแม้กระทั่งเหนือกว่าความรู้แบบวิทยาศาสตร์ นอกจากจะเป็นการสร้างความรู้เข้าใจที่ถูกต้องน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของสังคม แล้วยังช่วยกีดกันหรือสร้างกรอบที่ช่วยแยกความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ออกจากพุทธธรรมโดยใช้เกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวอีกด้วย

3. ปฏิบัติการทางวาทกรรมของพุทธศาสนาแบบคัมภีร์กับพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์

ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) หมายถึง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่กระทำต่อกันระหว่างวาทกรรมได้แก่ การผนวกรวมกัน ขัดแย้งกัน ต่อสู้แย่งชิงกัน แทนที่กัน ควบคุมและกีดกัน

“1. วาทกรรมชุดใดจะมีอำนาจได้ต้องมีปฏิบัติการเพื่อกีดกันวาทกรรมโดยการแบ่งแยกและการปฏิเสธ
2. วาทกรรมจะมีปฏิบัติการกันเขตและควบคุมวาทกรรมอื่นโดยวาทกรรมที่มีอำนาจ (เหนือกว่า) จะมีกลไกใน
การวิจารณ์วาทกรรมอื่นให้หมดความถูกต้อง 3. วาทกรรมสามารถตั้งตัวเอง (ความหมาย) ให้ดำรงอยู่ใน
สังคมได้อย่างชอบธรรมโดยผ่านกระบวนการบางอย่างเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของสังคม”
(Charoenwong, 2001) ในที่นี้ปฏิบัติการทางวาทกรรมของพุทธศาสนาแบบคัมภีร์กับพุทธศาสนาแบบไสย
ศาสตร์คือการชี้ให้เห็นคุณและโทษของความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ซึ่งเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมที่มีการต่อสู้
ช่วงชิงพื้นที่และความหมายระหว่างวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์กับวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์
โดยการเบียดขับให้วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ให้เป็นมิจฉาภิกขุซึ่งมลายและไม่น่าเชื่อถือเพื่อต่อสู้
ช่วงชิงพื้นที่และความหมายโดยการเบียดขับให้ไสยศาสตร์กลายเป็นมิจฉาภิกขุอีกด้วย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึงข้อเสียของความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ไว้ว่า
“1. ใช้ศรัทธาเอาความเชื่อเป็นหลักคือไม่เกิดจากการรู้ความจริง ตัวเราเองไม่รู้จักความจริงของเรื่องนั้นสิ่งนั้น 2.
เมื่อเป็นความเชื่อก็ต้องพึ่งอาศัยสิ่งที่อยู่นอกตัว คือขึ้นต่ออำนาจลบลับดาล ร่ออำนาจนอกตัว ต้องอาศัยสิ่ง
ภายนอกมาช่วย 3. สิ่งอื่นหรืออำนาจลบลับดาลภายนอกนั้นมาทำให้เราโดยเราไม่ต้องทำเอง และเราทำเอง
ไม่ได้” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1997) ในขณะที่ท่านกล่าวถึงข้อดีตามแนวทางของพุทธ
ศาสนาที่ถูกต้องว่า “1. ให้ทำการให้สำเร็จด้วยความเพียรของตัวเองตามเหตุตามผล 2. ให้ใช้ปัญหาสิ่งที่ต้อง
ทำหรือสิ่งที่ต้องเผชิญนั้นเป็นเครื่องมือหรือเป็นเวทีในการฝึกฝนพัฒนาตนเอง 3. ให้รู้จักพึ่งพาตนเองจะได้มี
อิสรภาพและพึ่งตนเองได้ 4. ให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1997)
ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ปฏิบัติการทางวาทกรรมดังกล่าวของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่
พยายามกีดกันและเบียดขับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ให้อยู่นอกพื้นที่ของพุทธศาสนาในสังคมไทย แต่ในความ
เป็นจริงกลับพบว่า ฝ่ายวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์กลับถูกรอบงำจากอำนาจของวาทกรรมพุทธศาสนา
แบบไสยศาสตร์เสียเอง ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ แก้วกรรมดุษฎี ปลูกเสกวัตถุมงคล และใบ
หอย เป็นต้น

เมื่อวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนที่ถูกอำนาจแห่งกิเลส
ครอบงำได้ ฝ่ายวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์กลับตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้เป็นอย่างดี
“ของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเรื่องของการสนองกิเลสในการหาผลประโยชน์ ความกลัวภัย และการแก่งแย่งดิ้นรน
ต่อสู้กันของมนุษย์ปุถุชน” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1995) จะเห็นได้ว่า ชาวพุทธจำนวน
ไม่น้อยเข้าหาไสยศาสตร์ตามกระแสพุทธพาณิชย์ที่เห็นพุทธศาสนาเป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ อีกทั้งการ
เกิดของกระแสพระสัทธรรมปฏิรูป สำนักหรือลัทธิความเชื่อต่างๆ ที่มักมีแนวคิดที่ปะปนกันระหว่างพุทธ
ศาสนาและไสยศาสตร์ ส่งผลให้วัดกลายเป็นพื้นที่ของไสยศาสตร์มากกว่าพุทธศาสนา คนเข้าวัดเพราะ
ต้องการไสยศาสตร์มากกว่าธรรมะดังตัวอย่างเรื่องวัดพระธรรมกาย “การเล่าเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์อย่างเชิดชูให้
นิยมก็ไม่ถูกต้องอยู่แล้ว ทางสำนัก (วัดพระธรรมกาย) ยังเอามาเล่าเป็นส่วนกระตุ้นเร้าเชิงเชิญชวน หรือชักจูง
ให้บริจาคทรัพย์สร้างโน่นสร้างนี่อีก เป็นการหมิ่นเหม่ต่ออเนสนา คือการแสวงหาลาภโดยมิชอบซึ่งท่านจัดเป็น
มิจฉาชีพของพระ” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1999)

หากวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีวาทกรรมของฟูโกต์จะเห็นได้ว่า อำนาจของกิเลสในจิตใจมนุษย์ได้ผลิตสร้างวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ขึ้นมา โดยเปลี่ยนความหมายของการทำบุญจากระบบบุญกุศลมาเป็นระบบผลประโยชน์ ส่งผลให้วัดจากสถานอันสปปายะที่มีความสงบ เหมาะแก่การประพฤติปฏิบัติธรรมเปลี่ยนไปเป็นแหล่งผลิตซื้อขายวัตถุมงคล และพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ต่างๆ รวมถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากต้องการดึงดูดคนให้เข้าวัดจึงต้องมีสิ่งก่อสร้างที่ใหญ่โต สวยงาม และมีห้องน้ำที่สะอาด และจากปฏิบัติการทางวาทกรรมดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์มีอิทธิพลในสังคมไทยในวงกว้าง และมีแนวโน้มว่าจะกลายเป็นวาทกรรมพุทธศาสนากระแสหลักแทนที่วาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์พร้อมกับการขยายพื้นที่มากขึ้นของกระแสพุทธพาณิชย์และพระสัทธรรมปฏิรูปในสังคมไทยปัจจุบัน

ในขณะที่วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์มีปฏิบัติการทางวาทกรรมได้กลับวาทกรรมพุทธศาสนาแบบ คัมภีร์ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ภายใต้บริบทของสังคมไทยที่ถูกครอบงำด้วยลัทธิบริโภคนิยมวัตถุนิยมเกิดการขยายตัวของกระแสพุทธพาณิชย์และพระสัทธรรมปฏิรูปเพิ่มมากขึ้น ความหมายของการทำบุญเปลี่ยนแปลงจากระบบบุญกุศลไปสู่ระบบผลประโยชน์ ส่งผลให้วาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์แผ่อำนาจในวงกว้าง บทบาทของพระสงฆ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นผู้อบรมสั่งสอนศีลธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของการมีเหตุผลหรือปัญญา และเคร่งครัดประพฤติดนตามพระธรรมวินัยมาประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ สะเดาะเคราะห์ ดูหมอไล่ผี ปลุกเสกวัตถุมงคลจนเกิดเป็นกระแสของพุทธพาณิชย์ในสังคมไทยปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า วาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์กำลังถูกกลืนหรือผนวกรวมเข้ากับวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ และมีแนวโน้มว่าวาทกรรมกระแสรองอย่างวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์เปลี่ยนมาเป็นวาทกรรมพุทธศาสนากระแสหลักขึ้นมาแทนที่หากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไข ในแง่นี้เอง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) จึงได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาไว้ดังนี้

แนวทางแก้ปัญหาตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

จากการศึกษาพบว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ไม่ได้ปฏิเสธความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ไปเสียทั้งหมด เนื่องจากความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ควบคู่มากับพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาล “ความเชื่อผีสารสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการนับถือศาสนาพราหมณ์นั้นมิอยู่ในสังคมไทยก่อนพระพุทธศาสนาจะเข้ามาด้วยซ้ำไป ความเชื่อเหล่านี้ยังไม่หมดไป ก็อยู่คู่กันมากับพระพุทธศาสนา” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1995) แม้ว่าท่านจะไม่เห็นด้วยกับความเชื่อแบบไสยศาสตร์แต่ไม่ได้ปฏิเสธว่าไม่มีอยู่จริง เนื่องจากพระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงปฏิเสธว่าไม่มีจริงดังปรากฏในพระไตรปิฎกเมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ทรงใช้อธิปัตติหารีย์ปราบชฎิลสามพี่น้องเพื่อให้ยอมฟังธรรมที่เป็นการใช้ฤทธิ์เพื่อปราบฤทธิ์ ในขณะที่ทรงสรรเสริญเฉพาะปาฏิหาริย์ที่เกิดจากปัญญาให้เห็นในความจริงแท้เท่านั้น “พระองค์ได้ตรัสหลักการในเรื่องนี้ว่าปาฏิหาริย์มี 3 อย่างคือ 1. อิทธิปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์คือการแสดงฤทธิ์ได้ 2. อาเทศนาปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์คือการดัดใจการทลายใจ รู้ความคิดของผู้อื่นได้ 3. อนุสาสนียปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์คือคำสอนที่ให้เกิดปัญญาเห็นความจริง แล้วก็ตรัสว่า พระองค์ทรงบังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์ บังเกียจอาเทศนาปาฏิหาริย์ ทรงสรรเสริญแต่อนุสาสนียปาฏิหาริย์เท่านั้น” (Phrabrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 1995)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เห็นว่า ความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ และไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นการหวังพึ่งการดลบันดาลจากภายนอก แม้ว่าจะมิได้ปฏิเสธความมีอยู่จริงของไสยศาสตร์ แต่ก็มิได้สนับสนุนเนื่องจากเห็นถึงโทษภัย ดังนั้น ท่านจึงเห็นว่า กระแสพุทธพาณิชย์และพระสัทธรรมปฏิรูปที่เกิดจากมิถุนาภิวัตน์ดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่นับวันจะยิ่งกลายเป็นวิกฤติในสังคมไทยมากขึ้น “ลองมาดูสภาพทั่วไปในขณะนี้ว่า ประชาชนทั่วไปที่ส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนในประเทศไทยมีสภาพเป็นอย่างไร ภาพที่เด่นอย่างหนึ่งก็คือ การที่ประชาชนทั้งหลายส่วนใหญ่มุ่งหาความสำเร็จจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาล ภาพของการหลงใหลในไสยศาสตร์นี้เป็นไปอย่างแพร่หลายมาก” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1993) จากการศึกษาพบว่า ท่านได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์สรุปได้ดังนี้

1. ต้องมีปัญญากำกับศรัทธาในความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เห็นว่า ควรทำให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของพุทธศาสนาเป็นหลักไสยศาสตร์เป็นรอง เสนอให้มีศรัทธาในความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่ต้องมีปัญญากำกับ โดยท่านเสนอให้ใช้ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เพื่อโน้มน้าวใจมาสู่ศรัทธาในคุณของพระรัตนตรัยและเป็นสื่อในการสอนธรรมะให้เกิดปัญญา “เราต้องโน้มน้าวเขาเข้ามาจากการเชื่อถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกแบบหวังอำนาจดลบันดาลให้เข้ามาสู่ความเชื่อในพระรัตนตรัยซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำเข้าสู่การฝึกฝนพัฒนาตน นอกจากนั้นยังเป็นสื่อในการสอนธรรมะให้เกิดปัญญาได้อีกด้วย การให้หรือการปฏิบัติเกี่ยวกับของขลังเป็นต้นนั้นจะเน้นที่การกำกับข้อปฏิบัติทางศีลธรรมหรือใช้เป็นสื่อสู่การสอนธรรม” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1993)

2. การแก้ปัญหาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ตามหลัก 4 ประการ

หลักการแก้ปัญหาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์โดยประยุกต์ใช้พุทธธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่สำคัญ ได้แก่ 1. มีความเพียรพยายามตามเหตุตามผล 2. รู้จักฝึกฝนพัฒนาตนเอง 3. รู้จักพึ่งตนเอง และ 4. ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท “1. ให้ทำการให้สำเร็จด้วยความเพียรของตัวเองตามเหตุตามผล 2. ให้ใช้ปัญหาสิ่งที่ต้องทำหรือสิ่งที่ต้องเผชิญนั้นเป็นเครื่องมือหรือเป็นเวทีในการฝึกฝนพัฒนาตนเอง 3. ให้รู้จักพึ่งพาตนเองจะได้มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ 4. ให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1997) ดังนั้น ตามแนวทางดังกล่าวจึงเป็นการแก้ปัญหาที่โทษของความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ซึ่งขัดแย้งกับหลักธรรมของพุทธศาสนาดังที่กล่าวมาข้างต้น “การเชื่อถือนวนายกับสิ่งเหล่านี้ (ไสยศาสตร์) ทำให้คนหลงเพลิน คอยรอ และก็อาจจะงอมืองอเท้าไม่ทำอะไร ทำให้ปล่อยปละละเลยกิจที่ควรทำ แล้วก็ทำให้ตกอยู่ในความเสื่อม ชีวิตและสังคมแบบนี้จะเสี่ยงต่อความเสื่อมและภัยอันตราย เพราะฉะนั้น เราจะต้องปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้โดยทำตามหลัก 4 ประการที่กล่าวมา” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1997)

3. การแก้ปัญหาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ด้วยหลักกรรมและไตรสิกขา

การแก้ปัญหาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์โดยให้ชาวพุทธยึดมั่นในหลักกรรมและไตรสิกขา กล่าวคือ หลักกรรมที่เรียกว่า กรรมวาท วิริยวาท ซึ่งหมายถึงหลักแห่งการกระทำด้วยความเพียร หลักไตรสิกขาคือ หลักการที่ให้นุชนรู้จักฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีศีล สมาธิ และปัญญา จะเห็นได้ว่า หลักธรรมดังกล่าวทำให้

พุทธศาสนาแตกต่างจากความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์โดยสิ้นเชิง เนื่องจากส่งเสริมให้มนุษย์หมั่นฝึกฝนหรือพัฒนาตนเอง โดยไม่หวังพึ่งอำนาจของไสยศาสตร์ “อันนี้เป็นเรื่องของสิ่งที่ต้องรู้หลักการให้ชัดเจนคือ หลักพระพุทธศาสนาที่ว่าเชื่อในหลักกรรมและปฏิบัติในการพัฒนาตนให้เดินไปในวิถีของการพัฒนาตน หรือสิกขา หรือการศึกษา แล้วก็คือคุณธรรมเป็นหลักของความศักดิ์สิทธิ์ให้คนหวังผลจากการกระทำ ถ้าจะมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ต้องให้มาเสริมการกระทำ อย่ายกชะตากรรมของตนให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1993)

จะเห็นได้ว่า แนวทางแก้ปัญหาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ข้างต้นเป็นข้อเสนอที่น่าสนใจ เนื่องจากการประยุกต์ใช้ปัญญาขัดเกลากิเลสของมนุษย์ในฐานะนักเสพนิกบริโศกภายใต้บริบทของสังคมไทยปัจจุบันที่ตกเป็นทาสของระบบวัตถุนิยมบริโศกนิยมซึ่งเป็นรากเหง้าที่แท้จริงของปัญหา อย่างไรก็ตาม การใช้ปัญญานำศรัทธากลับเป็นอุดมคติของพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจริงได้ยากในสังคมไทย ดังนั้น ท่านจึงเสนอให้มีพัฒนาคนให้มีการศึกษา (ไตรสิกขา) เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน “สาระของการศึกษาคือการพัฒนาคนที่ทำให้เขาเปลี่ยนแปลงจากผู้เป็นอยู่เพียงเสพนิกบริโศกมาเป็นผู้มีชีวิตที่รู้จักศึกษาเมื่อมองในแง่นี้ก็กลายเป็นว่าในสังคมไทย การศึกษายังไม่ได้เริ่มต้นเลย เพราะสังคมไทยยังคงเป็นเพียงสังคมของนักเสพนิกบริโศก ยังไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง” (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 1993)

หากวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีวาทกรรมของฟูโกต์จะเห็นได้ว่า แนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมของฝ่ายวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ที่พยายามกีดกันและเบียดขับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ให้อยู่นอกพื้นที่ของพุทธศาสนาในสังคมไทย แม้ว่าการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาจะเป็นแนวทางแก้ปัญหาที่ดี เนื่องจากการแก้ปัญหาที่สาเหตุได้แก่อำนาจแห่งกิเลสภายในจิตใจของมนุษย์ แต่ข้อเสนอดังกล่าวกลับมีลักษณะเป็นอุดมคติที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติได้ยาก อีกทั้งยังไม่สอดคล้องและไม่อาจตอบสนองความต้องการของสังคมไทยภายใต้ระบบวัตถุนิยมบริโศกนิยมได้มากนัก ส่งผลให้แนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวไม่อาจแก้ปัญหาได้ทั้งหมด ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ในสังคมไทยปัจจุบันกำลังตกอยู่ภายใต้อำนาจวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์จนเกิดความย้อนแย้งและสับสนในตัวเอง ดูได้จากศรัทธาของชาวพุทธต่อวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ลดลง ในขณะที่ความสนใจวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์มากขึ้น เนื่องจากตอบสนองความต้องการและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันได้มากกว่า อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนพบว่าแนวทางแก้ปัญหาคือความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ในสังคมไทยแบบอื่นที่น่าสนใจดังนี้

แนวทางแก้ปัญหาในแบบอื่น

อาจกล่าวได้ว่า การที่สังคมไทยนี้ไม่พ้นจากความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์นั้น เนื่องจากสังคมไทยขาดมิติทางด้านวิญญาณ พุทธศาสนาไม่อาจเป็นที่พึ่งให้กับชาวบ้านเหมือนสังคมไทยในอดีตได้อีกต่อไป ส่งผลให้คนไทยพึ่งพาไสยศาสตร์แทนที่จะยึดมั่นในพระรัตนตรัย “การปฏิบัติธรรมนั้นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงก็คือ เพื่อจะเจริญให้บรรลุไปถึงระดับโลกุตระธรรม โลกุตระธรรมเป็นฐานให้แก่การปฏิบัติด้านโลกียธรรมด้วยซ้ำไป เพราะเหตุนี้จึงทำให้คนไทยจำนวนมากทีเดียวในสังคมหันเข้าหาไสยศาสตร์ เพราะว่าเมื่อสังคมซับซ้อนวุ่นวายขึ้น

ทุกคนหวงในเรื่องจิตวิญญาณ และไม่สามารถไปหาส่วนที่เป็นมิติของจิตวิญญาณในวัด จึงหันไปหาไสยศาสตร์” (Aeusrivongse, 2001) ทศณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบันไม่อาจตอบสนองความต้องการในการหาที่พึ่งหรือที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่งผลให้ไสยศาสตร์มีอิทธิพลต่อจิตใจและพฤติกรรมของผู้ที่นับถือศรัทธาอย่างลุ่มหลงมกมาย ในแง่หนึ่งที่ทำให้ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เข้ามาครอบงำพุทธศาสนาโดยไม่รู้ตัว ดูได้จากวัดที่เต็มไปด้วยการซื้อขายวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง และพิธีกรรมต่างๆ นานาที่มีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี เป็นต้น

ในบริบทของพุทธศาสนาในสังคมไทย กระแสพุทธพาณิชย์และพระสัทธรรมปฏิรูปเป็นตัวอย่งที่สะท้อนให้เห็นว่าวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์มีอิทธิพลครอบงำสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์เองที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสดังกล่าวเกิดความลังเลและย้อนแย้งกับตัวเอง กล่าวคือแทนที่จะเป็นเสาหลักในการรักษาความบริสุทธิ์ถูกต้องของพระธรรมวินัยที่ด้านหนึ่งปฏิเสธว่าความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เป็นเรื่องมกมายไร้สาระ แต่อีกด้านหนึ่งกลับปลุกเสกวัตถุมงคล ทำพิธีสะเดาะเคราะห์ แก้กรรม และดูดวงเสียเอง ในมุมมองของวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์กลับเห็นว่าเป็นความเสื่อมโทรมที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน “คำถามคือ จริงหรือไม่ว่าฝ่ายที่ยืนยันพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกนั้นเองที่มีปัญหาในการแปรเนื้อหาของพุทธศาสนาที่แท้ในพระไตรปิฎกสู่การปฏิบัติที่จับต้องได้ในชีวิตประจำวัน แต่ฝ่ายที่ยืนยันพุทธศานานอกพระไตรปิฎกกลับสามารถแปรเนื้อหาของความเชื่อที่ตนเองสร้างขึ้นสู่การปฏิบัติที่จับต้องได้ในชีวิตประจำวัน...สามารถตอบสนองความต้องการทางการศึกษาและปฏิบัติธรรมตามความหลากหลายของผู้คนในสังคมปัจจุบันได้มากกว่าคณะสงฆ์กระแสหลัก” (Taweesak, 2010)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องพระพุทธรศานานอกพระไตรปิฎกดังกล่าวได้นิยามความหมายของตนเองให้ให้มีพื้นที่หรือตัวตนในสังคมไทยได้ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วจะพบว่าความเชื่อเหล่านี้ดำรงอยู่ในสังคมไทยมานานเรียกว่า “พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน” (Popular Buddhism) ที่ผสมผสานความเชื่อแบบพุทธ พราหมณ์ และผีร่วมกันอย่างกลมกลืน โดยมีพื้นฐานอยู่บนภูมิปัญญาชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม พิธีกรรมของชาวบ้านอย่างใกล้ชิด สามารถตอบสนองความต้องการของผู้คนที่เข้าใจและจับต้องได้ง่าย มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตในโลกสมัยใหม่ได้มากกว่าพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ “พุทธศาสนาแบบนี้ได้พยายามประนีประนอมให้เข้ากับความเชื่อพื้นบ้านในเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีสาธเทวดา ผีบ้านผีเรือน หรือกับความเชื่อจากคติพราหมณ์ ในเรื่องขวัญพระภูมิเจ้าที่ การดูฤกษ์ยาม และเทพเจ้าต่างๆ ในศาสนาพราหมณ์ เช่น พระอินทร์ พระพรหม เป็นต้น ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในความเชื่อและศาสนาระบบเดียวกันภายใต้ชื่อที่เรียกว่าพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน” (Phongsapit, 1987)

ประเด็นก็คือ การที่ความเชื่อพุทธศาสนาแบบชาวบ้านอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของสังคมไทย ในแง่หนึ่งจึงแตกต่างจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในปัจจุบันที่นำไปสู่ความลุ่มหลงมกมายและหลอกลวงหาผลประโยชน์ได้ง่าย ดังนั้น พุทธศาสนาแบบชาวบ้านในฐานะที่เป็นพุทธศาสนาอกพระไตรปิฎกจึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าสนใจอย่างยิ่ง สะท้อนให้เห็นการปรับตัวของพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น แทนที่ฝ่ายวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์จะโจมตีหรือโต้แย้งความเชื่อแบบไสยศาสตร์ที่เบียดขับให้อยู่นอกพื้นที่ของพุทธศาสนาจนกลายเป็นความมกมาย

และบิดเบือนหลักธรรม สิ่งที่พุทธศาสนาแบบคัมภีร์ควรทำอย่างจริงจังคือ การช่วยยกระดับพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบันให้อยู่บนพื้นฐานของการใช้เหตุผลและสติปัญญามากขึ้น “การที่มีพุทธศาสนานอกพระไตรปิฎกเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ และเป็นสิ่งที่สวยงาม เพราะสังคมมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา...เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาสนานอกพระไตรปิฎกที่มีอยู่ในสังคมวัฒนธรรมต่างๆ จึงเป็นสิ่งอกเงยขึ้นมาใหม่ที่อาจถือได้ว่าเป็นความงดงาม และเป็นความหลากหลายที่จะทำให้พุทธศาสนาสามารถปรับตัวอย่างเหมาะสมเพื่อการดำรงอยู่ได้อย่างเป็นประโยชน์ต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ” (Taweesak, 2010)

ดังนั้น ข้อเสนอดังกล่าวจึงเป็นการรื้อสร้าง (Reconstruct) ความเชื่อพุทธศาสนาแบบชาวบ้านจากเดิมที่เป็นเพียงพุทธศาสนานอกพระไตรปิฎกให้กลับเข้ามาสู่พื้นที่ของพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกมากขึ้น ทั้งนี้ ฝ่ายวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ต้องทำให้พุทธธรรมเป็นสิ่งที่ชาวพุทธเข้าใจและเข้าถึงได้ง่ายขึ้นโดยที่ยังคงรักษาหัวใจของหลักธรรมเดิมไว้ โดยเปิดพื้นที่ยอมรับพุทธศาสนาแบบชาวบ้านให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนาในสังคมไทยมากขึ้น ส่งผลให้ความลึกลับหรือย้อนแย้งระหว่างพุทธศาสนาทั้งในและนอกพระไตรปิฎกลดลง สอดคล้องกับทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่เห็นว่าควรยึดถือคำสอนของพุทธศาสนาเป็นหลักโดยใช้ศรัทธาที่มีต่อไสยศาสตร์เป็นเพียงสื่อไปนำไปสู่การสอนธรรมะให้เกิดปัญญา และถือเป็นการใช้ประโยชน์จากความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์อย่างสร้างสรรค์มากกว่าที่จะเพ่งโทษว่าเป็นเรื่องที่ลุ่มหลงมกมาย ผู้เขียนเห็นว่า การผสมผสานความเชื่อพุทธศาสนาแบบชาวบ้านโดยยกระดับให้เป็นความรู้ที่ใช้สติปัญญาไตร่ตรองด้วยเหตุผลตามหลักการของพุทธศาสนาแบบคัมภีร์จึงน่าจะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์ในสังคมไทยได้มากขึ้น

สรุป

เมื่อวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ไม่อาจแก้ปัญหาที่เกิดจากความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ได้ทั้งหมด เนื่องจากเกิดความย้อนแย้งและลึกลับในตัวเอง กล่าวคือ ในขณะที่วาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์อ้างว่าพุทธธรรมคือทางออกที่ถูกต้องของปัญหา แต่ในความเป็นจริงพบว่าวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์กลับตกอยู่ภายใต้อำนาจวาทกรรมพุทธศาสนาแบบไสยศาสตร์เสียเอง ในแง่นี้แทนที่จะปฏิเสธและกีดกันความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ให้อยู่นอกพื้นที่ของพุทธศาสนากระแสหลัก ฝ่ายวาทกรรมพุทธศาสนาแบบคัมภีร์จึงควรยกระดับพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่มีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ให้อยู่บนพื้นฐานของการใช้เหตุผลและสติปัญญา อีกทั้งวางกรอบความเชื่อพุทธศาสนาแบบชาวบ้านให้มีเกณฑ์หรือบรรทัดฐานตามหลักพุทธธรรมที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์กับสังคมส่วนรวม ส่งผลให้พุทธศาสนาแบบคัมภีร์สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันและตอบสนองความต้องการในการหาที่พึ่งหรือที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธได้มากขึ้น ดังนั้น แนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวจึงควรบูรณาการความเชื่อพุทธศาสนาแบบชาวบ้านให้สอดคล้องกับหลักการพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ที่ถูกต้อง นอกจากจะเป็นการแก้ปัญหาที่น่าสนใจและเกิดขึ้นได้จริงแล้วยังเป็นการส่งเสริมความเชื่อพุทธศาสนาแบบชาวบ้านในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีคุณค่าในสังคมไทยสืบต่อไปอีกด้วย

References

- Aeusrivongse. N. (2001). *Buddhism in the change of Thai society*. Bangkok: Komol Keemthong Foundation.
- Charoenwong. S. (2001). *Decode development*. Bangkok: Institute for Political Development.
- Foucault, Michel. (1970). *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*. New York: Vintage Books.
- _____. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. (trans. A.M. Sheridan). New York: Pantheon.
- Phongsapit. A. (1987). *Culture, religion and ethnicity: analysis of Thai society in anthropology*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Phra Brahmaganabhorn. (P.A. Payutto). (1992). *Buddhism as the foundation of science*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- _____. (1995). *Buddhism situation retort black magic trend*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- Phra Dhammapitaka. (P.A. Payutto). (1993). *The sacred supernaturality and miracle*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- _____. (1997). *If wanting to escape the crisis, must stop using black magic*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- _____. (1998). *Dhamma and Thailand in current situation*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- _____. (1999). *The Dhammakaya case (preliminary excerpts version)*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.
- Phra Pisarn Visaro. (2003). *Thai Buddhism in the Future: Trends and Solutions from Crisis*. Bangkok: Rakdham Foundation.
- Taweesak, S. (2010). *Buddhism outside the Tripitaka*. Retrieved January 11, 2020, from <https://prachatai.com/journal/2010/01/27495l>.